

Austr. 3476-4.1

Palacky

DĚJINY ČESKÉ.

DÍL IV.

DĚJINY
NÁRODU ČESKÉHO

W ČECHÁCH A W MORAVĚ

DLE

PŮWODNÍCH PRAMENŮW

WYPRAWUJE

FRANTIŠEK PALACKÝ.

DÍL IV.

WĚK JIŘÍHO Z PODĚBRAD.

ČÁSTKA 1.

OD ROKU 1439 DO 1457

ČILI DO SMRTI KRÁLE LADISLAWA.

W PRAZE.

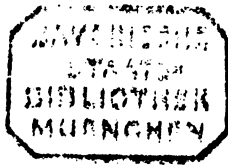
NÁKLADEM KNIHKUPCE BEDŘICHA TEMPSKÉHO.

1857.

AMERICAN
LIBRARY
NEW YORK

AMERICAN
LIBRARY
NEW YORK

TISKEM KAT. JEŘÁBKOVÉ.

O B S A H.

KNIHA ČTRNÁCTÁ.

Veliké bezkráloví w Čechách a král Ladislaw.
(1439—1457.)

Článek 1.

	Strana
První pokusy o wolení krále. (R. 1439—1440.)	3

Dlanhé bezkráloví w Čechách. Snahy a strasti owdowělé králowny Elišky. Sném w Praze: smření stran a obsah listu mírného. Mřy po krajích. Narození Ladislawa pohrobka; baufe w Uhřích. Sněmowní jednaní o wolení krále. Albrecht knže Baworský wolen. Sjezd w Kaubě, a odpowěd jeho záporná. Poslowé wracují se domůw.

Článek 2.

Bezwládí, za přewahy pana Ptačka. (R. 1440—1444.)	38
---	----

Přičiny a spůsoby bezwládí. Čtvery jednoty w národu: Menhartowa, Ptačkowa, Tábořská i Oldřichowa. Rozhodný wliw Oldřicha z Rosenberka. Dwa papežowé i dvě koncilia; neutralita w Čechách. Jednaní s dworem

Rakauským a odklady jeho. Sněmowé w Praze a we Wídni. Wálky w Čechách; pan Kolda na Náchodě. Sněm w Čáslawi a sbor kněžský na Kutné hoře. Poslední strasti a smrt králowny Elišky. Eliška Zhořelská. Pan Oldřich maří sněmy české. Pan Ptaček a hádky s Tábory. Smření Rokycany s Příbramem. Námluwy Wídenské; král Fridrich co poručník králowství Českého. Poslední disputace kněží Tábořských; potupení jejich. Náwrhy Rosenberkowy. Poselství páně Haškowo. Nepokoje w Čechách i w Morawě. Smrt Ptačkowa.

Článek 3.

Bezvládí, za přewahy Jiřího z Poděbrad.

(R. 1444—1448) 108

Pan Jiří z Poděbrad. Jednání sněmu Brodského. Bitwa u Varny. Spory dwau papežůw; neswornost žádostí českých o M. Rokycanu i o krále Ladislawa. Král we Stadicích. Marná wyjednávání; bauřliwý staw země. Smření na sjezdu Pelhřimowském. Zápas mezi Jiřím z Poděbrad a Oldřichem z Rosenberka. Král Fridrich a Eugenius IV, námluwy Karvajalowy, sněm Frankfurtský, deklarace pánůw českých. Sněm Swatohmartinský w Praze. Mikuláš V. Poselství české w Římě. Zastawení w Jindřichowě Hradci. Čechowé we Westfalích. Tajné příprawy jednoty Poděbradské. Kardinal Karvajal w Praze. Bauře při odjezdu jeho. Dobyti Prahy skrze Jiřího z Poděbrad.

Článek 4.

Boje po wzetí Prahy; rostaucí moc Jiřího z Poděbrad. (R. 1448—1451.)

. 175

Proměna we stawu věci. Zášti mezi Jiřím z Poděbrad a Oldřichem ze Hradce. Pan Menhart †. Jednota Strakonická. Wálky a smlauwa Hradecká. Čtyři opravci a sněm Jihlawský; zmatky w zemi Lužické. První sjezd Pelhřimowský. Nowá wálka. Smlauwa Wilšteinská. Smření na druhém sjezdu Pelhřimowském. Wýprawa do Sas a dobyti Gerowa. Walný

sněm o S. Kateřině v Praze. Řewniwost pánůw českých na pana Jiřiho. Jalowé rokowaní s knížetem Saským.

Článek 5.

Jiří z Poděbrad, zpráwce zemský.

(R. 1451—1453.) 224

Pokoj w zemských a nowé nesnáze w církewních věcech. Myšlenka o spojení se podobojích s církwí řeckau. Nowí legatowé k Čechům. Sněm Benešowský. Aeneas Sylwius a Jiří z Poděbrad. Jan Kapistran we Wídni a w Morawě. Sněm Swatojirský w Praze; pan Jiří uznán za zpráwce zemského. Rokowaní w Řezně. Psaní církwě řecké k Čechům a odpověď administratorůw podobojích. Powstání proti císaři Fridrichowi. Konečný pád Tábora. Oldřich z Rosenberka ustupuje s dějiště. Wyswobození krále Ladislawa. Umluwy prwní na roku Wídeňském a nespokojenost s nimi. Umluwy druhé Znojenské a Wídeňské; Ladislaw co wolený král český.

Článek 6.

Kralowaní Ladislawa Pohrobka.

(R. 1453—1457.) 286

Poměř mezi králem a zpráwcem. Zrada Smřického. Hádky w Jihlawě. Korunowaní krále Ladislawa. Spor mezi Čechy a Morawany. Sněmowní nálezy a oprawy w Čechách. Mír a blahobyť zemský. Řewniwost mezi stawy. Kapistran we Wratislawi a zpaura toho města. Wyjednávání o Lužici, Lucemburk a pomezi Saské. Boje w zemi Pruské. Otázka turecká na sněmích Řezenském i Frankfurtském. Král a Poděbrad we Wratislawi. Jalowý sněm Nowoměstský. Nesnáze a strany w Uhřích. Papež Kalixt III. Ladislaw strojí wálku proti císaři. Porážka Turkůw u Bělehradu Srbského. Ladislaw we Futaku a na Bělehradě; zavraždění knížete Cílského. Pomsta za to na Hunyadowcích. Jednání Čechůw s papežem Kalixtem. Kunrat Hölzler. Nedorozumění mezi králem a zpráwcem. Umluwy a přjezd králůw do Prahy. Poselstwí do Francie a k císaři. Příprawy ke swatbě. Nemoc a smrt krále Ladislawa. Žalost u pohřbu jeho.

Článek 7.

O literatuře, sektách, rotách vojenských a mrawích národu českého za věku Poděbradowa 372

Jalowost a strannost ducha českého té doby. Pohromy a chudost literatury. Pawel Židek a Ctibor Towačowský z Cimburka. Hojnost literatury theologické. Hilarius Litoměřický. Jan z Příbrami a towaryši jeho. Jakaubek, Rokycana, Martin Lupáč. Sirotci a Petr Payne. Táboři a Mikuláš Biskupec. Aeneas Sylvius na Táboře. Menší sekty: Adamité a Mikulášenci. Petr Chelčický. Bratr Řehoř, jednota bratří českých a poměr její k Waldenským. Wálečné umění české. Stálá wojska i roty wojenské. Přední wálečníci čeští doma i w cizině. Knížata Ostrowští. Bernart z Cimburka i Oldřich Čerwenka w Prusích. Jan Jiskra z Brandýsa. Pankrac a Mladwaněk. Jan Wítowec. Petr Aksamit i roty bratrské. Wáclaw Wlček a towaryši jeho. Půwod Kozákůw. Rota černá. O mrawích českých toho věku wůbec.

D Ě J I N Y Č E S K É .

KNIHA ČTRNÁCTÁ.

**WELIKÉ BEZKRÁLOWÍ W ČECHÁCH A KRÁL
LADISLAW.**

R. 1439—1457.

ČLÁNEK PRVÝ.

PRVNÍ POKUSY O WOLENÍ KRÁLE.

Dlouhé bezkráloví w Čechách. Snahy a strasti owdowělé králowny Elišky. Sném w Praze: smíření stran a obsah listu mírného. Míry po krajích. Narození Ladislawa pohrobka; bauře w Uhtěch. Snémowóní jednání o wolení krále. Albrecht kníže Baworský wolen. Sjezd w Kaubě, a odpowéd jeho záporná. Poslowé wracují se domíwo.

(R. 1439—1440.)

Neobyčejný a podivný byl staw, we kterémž po 1439 Albrechtowě smrti říše Česká se octla. Počalof tehďáž mnoholeté ono bezwladí, kterémuž podobného ani české dějiny neznají, ani u jiných národůw tuším naleztí nelze. Bezwladí zajisté to nepocházelo hlawně ani ze zpaury a neposlušenství, ani z brojení stran různých, ani z tauhy po newázanosti a swobodě, ani z pŭtek několika osobowatelůw wrchního práwa: naopak národ žádostiw byl míti wladce i panowníka, starost o něho po mnohá léta předcházela jiné zemské starosti, a podáváno se i k nemalým obětem, jen aby řádné ústrojí práwní a wladní mohlo zemi zjednáno býti. Příčina wší neřesti bylo nenadále ztraceni se pramene, ze kteréhož byla posawad přýštíwala se wrchní moc a wláda; hlawní záwada pořádku a práwa pocházela z nemožnosti, naleztí opráwněnce ke

1439 vláde spůsobilého i ochotného; bezvládi rodilo se z pauhého bezkráloví. ¹

Ještět r. 1439 byli bezpochyby newymřeli všickni pamětníci jak moci a slávy někdy otce vlasti, Karla IV, tak i nadějí skvělých, s kterýmiž panovník ten do hrobu se byl uložil. Pojistiv on rodu swému poslaupnost netoliko na Českém, ale i na Římském, a snad i Uherském a Polském trůnu, a patřív na hojný počet jak synův tak i synovcův swých nadějných a zdravých, mohlť owšem kochati se napřed trwáním panství swého nekonečným. Úmluwy s domem Rakauským dne 10 února 1364 uzavřené měly napomáhati ještě zdárněji k utwoření u prostřed Ewropy říše dědičné, kteráž opírajíc se o hlavní město Prahu, co jádro swé, měla dotýkati se moře na jihu i na seweru. Základy ke stawbě mohútného státu byly tudíž již položeny opatrně; nechybělo než další stejné lahodění osudu, aby národové mnozí pode štítem nových Karolingův hledali a nalezali mocný i stálý přítulek. Ale málo kdy w dějinách swěta maudrost a welikost aumyslůw lidských potkala se s koncem politování hodnějším. Wybujnělý kmen rodu Lucemburského usechl hned we samých synech a synovcích Karlowých konečně; austřední moc panovnící, winau dědicůw nesworných a nedomyslých, drobila se i tratila čím dále tím nebezpečněji; a bauře wyniklá, odkudž se jí nejméně bylo nadíti, nejen wyvrátila nadějně stawení, ale i wypudila pozůstalého dědice, kterýž konečně jen novými úmluwami, a to necele, w dědictví swé zase nawrátiti se mohl.

1) Staří letopisowé na str. 116 líčí staw ten slowy následujícími: „Po smrti krále Albrechta páni čeští sami jedni s druhými wáleli, a kdo s koho mohl býti, ten toho pod se manil, až právě do zpráwy pana Jiří Poděbradského. — Tak pak Čechové biechu bez krále XIV let, až do let krále Ladislawa syna Albrechtowa.“ —

W Albrechtově panování konečně zdála se uskutečněna 1439 býti Karlova idea, ačkoli již w jiném rodu. Smrtí Albrechtowau ale nedostávalo se najednou veliké oné říši netoliko dědice, nýbrž i nápadníka; částky její ještě nespojené rozpadávaly se opět, trůn Český zejména osiřel a osaměl znova, a to ještě auplněji, nežli po vyhynutí Přemyslowcůw.

Wyprawowali sme we knize předešlé, kterak jedna částka národu českého, zejména strana Táboorská i kališníci horliwější, bywše nespokojeni s Albrechtowým panováním, uchýlili se byli do Polska, i wolili tam Kazimíra, mladšího bratra Wladislawowa, sobě za krále, a usilowali jej uvesti do země. Náleželof i to mezi hojně podiwnosti této doby, že Kazimír ze smrti swého saupere wětší měl škodu, nežli zisk. Neb ačkoli Táboři, dowěděwše se o smrti té, hned bez meškání swolávali jednotníky swé ke sjezdu do města Pisku na den sw. Alžběty (19 Nov.) k rokování „o potřebné věci krále našeho,“ i jinak přičinowali se ku prospěchu jeho: ² wšak wětší částka šlechticůw kališnických, kteří drželi se učení M. Jana Rokycany, nehlásili se od té doby wíce k jeho poslušenství. Příčiny náhlého jejich odvratu nejsau známy; zdálo se, jakoby jim Kazimír, nejsa plnoletým, byl měl býti nikoli pánem, ale jen štítem proti Albrechtowi.

- 2) Čte se o tom we psaní, jež poslali té doby k jednotníkům swým do Hradecka, kdežto jim dí také: „Widěloby se nán, abyste we swém kraji sněm složili, prwé nežliby sněmowé obecní o upokojenie země byli, a na to pomluwili, a nám po některých osobách na Hradiště Tábor dali konečný úmysl swój wěděti. Pakliby se wám lépe zdálo kraje wašeho sněm w Kolíně mieti, tuťbychom chtěli k wám přijeti anebo swé wyslati; nebť nám dále nenie w této míere bezpečně jezdití.“ (Kopie psaní toho bez datum nachází se w archivu Třeboňském.)

1439 Zdávného kmene panovníkův domácích již jen dvě paní, obě jmenem Elišky a obě wdovy, byly na živě, jedna w Podunají, druhá w Porejní, o kterýchž obau ale národ neměl ani píle, ani známosti. O wdově však Albrechtově mluwilo se, že owdowěla tēhotna; i bylo nejisto, neporodili snad ještě oprávněnce ke trůnu. W takowémto ale napnutí poměrůw mimořádných bylo téměř nemožné, minauti se otázky, coby mělo býti přednějšího a swětějšího, práwo-li národu, míti panovníka dle žádosti a potřeby, čili powinnost, podnikati dědice, třebas ke wládě nespůsobilého?

Ještě w posledních dnech žiwobyti Albrechtowa přišli byli k němu w poselství ode stawůw českých až do Petrowaradína páni Zbyněk Zajíc z Hasenburka, Jan Smiřický, Mikuláš Sokol z Lamberka i někteří měšťané Pražští, o jichžto však pořizení newí se wíce, nežli že pobízeli králowny Elišky, aby nemeškajíc wyprawila se do Čech na korunowaní.³ Po nich Albrecht, když wracel se do Rakaus zase, písemně i ústně wzkázal byl Čechům poslední wůli a žádost swau, o jejímž ale obsahu nezachowala se určitá památka. Také wdowa Eliška užíwala

1 Nov. jich co poslůw swých, dawši jim dne 1 listopadu psaní, w němž poraučela stawům českým, aby sešli se bez meškání we sněm, a urokujíce tam we přirozené wěrnosti, čeho jak wůle zemřelého krále, tak i prospěch dítek jeho, ba i vlastní jejich čest prý wyhledáwala, aby oznámili jí, na čem se usnesau.⁴

I staráno jest owšem o brzké swolání walného sněmu w Čechách, a však wíce od strany králi Albrechtowi

3) Viz Archiv český, I, 271. III. 17, 18. Script. rer. Lusatic. (1839) I, 241. Freyberg histor. Schriften. III, 51.

4) Original toho psaní, daného „in villa nostra Agona vocata, in festo Omnium Sanctorum,“ chowá se podnes w archiwu Třeboňském.

někdy odporné, nežli od přívržencůw jeho. Již dne 1439 3 listopadu páni Ptaček, Aleš Holický, Jiří z Poděbrad 3 Nov. a jiní, dowěděwše se na sjezdu swém w Nimburce o Albrechtowě smrti, psali odtud panu Oldřichowi z Rosenberka, jakožto staršimu strany Rakauské, žádost swau, aby co nejdříve uložen byl sněm celého králowství pod bezpečenstwími slušnými s obau stran; „neb na tom sněmu (prý) doufáme pánu bohu všemohaucímu, že vždy uhodíme, což bude ke chwále boží, k obecnému dobrému a tohoto králowství k upokojení; pakli by kým to dobré scházelo, tu všichni tomu zespolka srozumějí. A čímby ten sněm mohl spěšněji býti, pro přestání záhub tohoto králowství, to jest naše žádost.“⁵ Na důkaz opravdowosti swé zabral se pan Ptaček sám osobně ku panu Menhartowi do Jindřichowa Hradce, kdežto přední páni strany Rakauské měli sjezd asi w polowici měsíce listopadu. Tu swoleno jest k obecnému sněmu země české na den sw. Lucie (13 Dec.) w ten způsob, aby strana jedna rokowala w Praze, druhá pak w Mělníce; a to i hned netoliko po zemi rozhlášeno, ale i Elišce králowně do Uher, i stawům Morawským, Lužickým a Slezským oznámeno jest.⁶

Eliška dala na to z Budína dne 6 prosince odpo- 6 Dec. wěd, že pro krátkost času nemohla wyprawiti slawného poselství ke stawům českým na sněm sw. Lucie, ale že prosí, aby ničeho kwapně před se nebrali a owšem nic neuzawírali, coby na ujnu býti mohlo práwu jejímu a dětí jejích; poselství od ní že w krátce bude následowati, a jak mile s porodního lože, jehož prý blízka jest,

5) Celé to psaní wiz tištěné w Archivu českém, III, 464, (z originálu w archivu Třeboňském).

6) Psal o tom Oldřich z Rosenberka panu Alšowi ze Šternberka dne 20 listopadu. Wiz Archiv český, II, 11. Script. rer. Lusatic. (1839) I. 68, 239.

1439 opět powstane, že chce osobně přiblížiti se k Čechám tak, aby na sjezdu obapolně příhodném vše opatřeno bylo s radau obecna, čeho k obecnému dobrému potřebí bude. W týž smysl psala také do Morawy, dokládajíc, žeby byla ráda wyprawila posly své ke sněmu Brněnskému již minulému, ale že o rozepsání jeho ani známosti neměla. ⁷

Již ze psaní těchto porozuměti jest, že královna Eliška po smrti manžela svého chtěla sice sama provoditi wrchní moc vládní w zemích koruny české, ale že potřebné k tomu podstaty nedostávalo se jí; stawové pak čeští a morawští, hledíce předewším ku pilným potřebám zemí swých, pořádali obecné swé záležitosti sami, a královně nepodávali o řízení swém téměř ani zpráwy dostatečné. Bylyť arci zejména Čechy tehdáž u welikém nepokoji, ano saudě podlé paměti nás došlých, záští nescíslná zuřila jak po hranicích, tak i u wnitř země. ⁸

7) Oldřichowi z Rosenberka psala dne 6 Dec. „Misissemus libenter ad congregationem illam super festo Luciae solennes nostros oratores: sed brevitatis temporis, quia illud noviter rescivimus, nos impedit. Tamen misimus et scripsimus ad congregationem praefatam; et sic etiam rogamus, quatenus cooperari velis, ut supersedeatur ab omni actu et nihil incipiat novum per aliquam festinantiam, quod esse possit contra jus nostrum et puerorum nostrorum, sed omnia differantur.“ (Origin. w archivu Treboňském). Do Morawy psala dne 7 Dec. „Misissemus libenter et parato animo nuntios nostros ad congregationem Brunae noviter celebratam, sed de illa nullam penitus habuimus informationem.“ Psaní o tom k městu Lukowu podává Kaprinai Hungaria diplomat. I, 225, a z něho Fejér cod. Hung. diplomat. XI. 332. O sněmu Brněnském den sw. Cecilie (22 Nov.) činí se zmínka w zápisu dne 25 Jan. 1440 in Kollar Analect. tom. II pag. 1212.

8) Aleš ze Šternberka psal dne 24 Nov. panu Rosenberkowi: „Jakož mi píšeš o sněmu, zdá mi se, že ste mu dlhý rok položili, neb se země welmi hubí; a byt se hubilo

Bylot tedy předewším potřebí rychlé mužné pomoci, a 1439 skutkůw přítomných i rozhodných, nikoli pak slow, důwodůw a nadějí ani sebe skwělejších. Elišce nic nemo-hlo býti wíce na škodu, nežli že musela žádati odklady a dáwati jen čáky, kdežto nebylo spásy leda w okamžitém přičinění se.

Protož o nic lépe, ba ještě hůře nežli w Čechách, dařilo se ubohé králowně také w zemích rakauských a uherských. Rakušané na sněmu zemském we Widni dne 15 listopadu wolili swau mocí, bez ohledu na ni, sobě 15 Nv. za zpráwce čili wládce zemského wéwodu Fridricha Štyrského; jen to swoleno, že porodili ona syna, wéwoda ten měl mu býti spolu poručníkem⁹. Fridrich byl sice pán dosti rozumný, sprawedliwý a poctiwý, ale i jemu nedostáwalo se, čehož nejwíce se wyhledáwalo, srdnatosti, energie, podnikawosti; byltě wždy necitelný, neodhodlaný, ohlédawý, odkládawý, a přitom schránliwý až do skauposti; mimo to w ustawičných žiw byl rozepřech se swým bratrem Albrechtem, kterýž co do duchowní a mrawní powahy zdál se býti prawým opakem staršího bratra, srdnatý a lehkomyšlný, podnikawý a marnotratný, ctižádostiwý, nestálý a neswědomitý. Bratrská tato neshoda stala se pramenem hojných neřestí té doby, jak pro země a národy wůbec, tak i pro králownu Elišku zwláště.

w německých zemích ale ne w Čechách, tot by neškodilo, byt se sněm do roka protáhl.“ (Archiv český, II. 11). O několika příměřích, na konci r. 1439 teprw uzawíraných, wiz w Arch. českém III 16, 17, 523, 524. O tehdejší přewratu we Slaném wyprawují Staré letopisy str. 116, 117; o hojných zášťích toho času také list mřný ode dne 29 Januar. 1440 (wiz dole).

- 9) Kurz, K. Friedrich, I. 243. Chmel, Geschichte K. Friedrichs, I, 437—442. Ernst Birk we spisu: Quellen und Forschungen, Wien 1849, pag. 212.

1439 Ale největší protiwenství chystalo se jí v zemích koruny Uherské. Nebezpečí od Turkůw, rozmnožené nedávno pádem Smederowa, upozadilo v myslech pánůw uherských všecy jiné ohledy; jakkoli přáli Elišce, cítili přece předewším potřebu muže a hrdiny k ochraně koruny a země swé. Wětší jich částka obraceli zřetel ku Polskému Wladislawowi, žádajíce, aby mladý král ten wzal sobě wdowu Elišku za manželku a s ní aby dosedl na trůn Uherský; porodili ona ještě z Albrechta dědice mužského, prawili že tomu dosti bude, aby panowal časem swým w Rakausích a w Čechách, Uhry pak a Polsko že mají ze spojení swého nabýwati wětší moci a sily proti společnému nepříteli křesfanstwa. Náwrhům takowýmto Eliška, zwláštní jakausi nechutí proti Polákům podjatá, opírala se wší silau: ale nemohši odolati nadlauho prosbám a domluwám čím dále tím doléhawějším, klesala často w aumyslech swých, a swolujíc konečně na oko, doufala naprawiti ženskau chytrostí, co křiweho mocí odwrátiti nemohla. Z obojetnosti té, ačkoli po lidsku mluvě zatracowati jí nelze, wyprýštily se hlawní strasti, kterýmž paní krutými okolnostmi sklíčená i od pomoci lidské opuštěná konečně wždy podlehnauti musila.

Sněm ke dni sw. Lucie rozepsaný počal se, jak obyčejně, o několik dní později, a trwal potom celých 17 Dc. osm neděl. ¹⁰ Nejprwé sešli se dne 17 prosince na Mělníce Hynce Ptaček, Aleš Holický, Jiří z Poděbrad, Pertolt z Lipé z Morawy, M. Jan Rokycana i jiní páni a wyslaní z měst strany Ptačkowy; potom okolo wánoc

10) We zprávě od pana Oldřicha Rosenberského do Basileje o přiběžích w Čechách r. 1440 učiněné a we Freybergowě Sammlung histor. Schriften und Urkunden, 3ter Bnd. 1830 str. 52—65 tištěné prawí se wýslovně: tali congressu per octo septimanas durante. Trwal tedy sněm ten až do polowice měsíce února r. 1440, což i jinými okolnostmi se doswědčuje.

také strana Rakauská, jejíž hejtmané byli páni Menhart 1439 ze Hradce a Hanuš z Kolowrat, dala se nalezti w Praze u počtu hojnějším. První péče sněmowníkůw obau stran směřowala k zastawení všech krwawých zaští w zemi; a protož uzawřena té doby hojná příměří po všech krajích. W pátek den nowého léta 1440 ustanoweno jest 1440 od stawůw na radnici starého města Pražského shromážděných, „aby gleit dán byl panu Ptačkowi s jeho stranau i mistru Rokycanowi, přijeti do Prahy o swornost a jednotu všech, netoliko duchowních, ale i swětských, wolití krále budaucího jednomyslně.“¹¹ Následkem toho již dne 6 ledna všickni páni, zemané a wyslaní z měst obojí 6 Jan. strany sešli se do weliké kolleje w Karolině „a počali rozjímati a raditi o dobré obecné tohoto králowství.“

Toto spojení se obau stran w jeden sném bylo weliký a hlawní krok k upokojení a ujednocení země po tak dlauhých a krwawých rozbrojích. Přední zásluhu o ně přičítati slušelo bezpochyby citu vlasteneckému, kterým zvláště páni Ptaček a Holický se wyznamenávali; nicméně oni za wětší obět, wzdaním se do Prahy w moc strany Rakauské, uměli také pojistiti sobě zisk wětší. W nedostatku zpráv podrobnějších o důležitém wyjednávání snému tohoto postačují přeswědčiti nás sama slowa památného zápisu ode dne 29 ledna, jenž pode jménem 29 Jan. „list mírný“ stal se později prawídem pro zemi skrže mnohá léta. Oznamují w něm stawowé všem lidem „nynějším i budaucím,“ „že lítost a srdečnau žalost, jakožto přirození Čechowé, toho majíce, že z dopuštění božího,

11) Doslovně dle Starých letopisůw na str. 117. Psaní snému Mělnického ku Pražskému, a odpověď tohoto, jež podává w této příležitosti Zach. Theobald (Hussitenkrieg II cap. 7 a 8) jsau neli dokonce smyšlena, jistě hrubě poddělávána. Důwody na to uwedli sme w Monatschrift des böhm. Museums, 1827. Februar, na stránce 38 a 39.

1440 pro hřfchy nás všech, po smrti slawné paměti krále a císaře Sigmunda pána našeho, stálo se roztržení w zemi naší České, w kterémžto mnohá záští vznikla jsau, a škody přeweliké i záhuby staly se: i učinili sme sněm obecný z jednostejného swolení w městě Pražském, na to a k tomu konci, aby taková záští a záhuby přestaly, a všecky hořkosti, nechuti, nepřizně, hněwowé, nelibosti w tom záští kterakkoliwěk vzniklé úplně, wěrně a prawě potuchly, pomínuly a owšem mezi námi uhasly, a na wěky w potomních časích aby ničímž zlým žádnému člowěku spominány nebyly. Na kterémžto sněmu z daru božího my všichni páni, rytíři, zemané i wšecká města králowství Českého s námi a wedle nás, učinili sme a zjednali mír, pokoj a jednotu mezi sebau, a w tu sme jednostejně a jednosworně wstoupili s obau stran, úmluwy kusůw a artikulůw dolepsaných učiniwše: 1) Nejprwé swolili sme se, aby kompaktata, jinak smlauwy společné s legaty Basilejskými a s Císařowau Milostí učiněné a spůsobené, což a jakož zjewně swědčí, od nás všech a od našich swětských i duchowních, jakož na kohó wedle jeho powolání a stawu sluší, byly držány a skutečně zachowány, a také společně abychom o to stáli, co koncilium Basilejské má nám učiniti, aby bylo učiněno, zdržáno a w skutku zachowáno. 2) Item dále ihned o mistra Jana Rokycanu, kterýž jest wolen k arcibiskupství kostela Pražského, swolili sme se všichni swětští i duchowní, abychme o to stáli wedle toho wolení a podlé úmluw a zápisůw císařowých, aby nám byl potvrzen a swěcen; a když budem mítí krále, abychom to s Jeho Milostí umluwili mezi potřebnými wěcmi, aby nám tak jakož swrchupsáno stojí a císařowu umluwy a listowé swědčí, toho ráčil pomocen býti k místu přiwesti; a my do krále i při králi, když uzříme přístup podobný poselstwím, o to jeho potvrzení

a swěcení máme a chceme pracowati, i jinými věcmi 1440 k tomu potřebnými se přičiniti. A mistr Jan již jmenovaný stojí, a státi má i chce, w poslušenství wedle umluw a kompaktat na to učiněných. 3) Potom při věcech zemských a swětských, chtěce aby nerowné a nesnadné což jest mezi námi, bylo srownáno, upokojeno, a w poklid uwedeno, takto sme se ustanowili a swolili: jestližebý král Albrecht učinil které zápisy nebo dání, ježtoby to bylo ke škodě králowství koruny České, anebo straně té, kteráž jest proti Jeho Milosti byla, anebo komu z nich, ježtoby dědictwí neboli zápisůw dotýkalo se, tehdy my to společně ze swolení jednostejného zdwiháme, aby moci nemělo.“ Tito byli tři prwní a hlavní článkové celého zápisu. Další důležitá uzawření byla ku př. o císařowně Barboře, že „máme ze spolka do Uher obeslati a prositi o Její Milost, aby jí sprawedliwé učinili; a k čemužby w Čechách sprawedliwa byla, buďto dskami nebo listy, o to sme se zespolka swolili, že Její Milosti toho rádi přejem;“ pak o wězně Pražské, a wyhnané i uteklé z města i z wózení pořizeno tak, že Pražané těmto přiwřencům strany Ptačkowy wrátili jejich statky, ale pod wýminkau, aby je prodajice města prázdni byli a Pražanům wíce nepřekáželi. Jiní článkové klidili wšeliká těžší záští w zemi, ku př. mezi pánem Bergowem a Šafgočem o hrad Trosky, mezi Benešem Mokrowauským a panem Krušinou, mezi Janem z Rabí a Janowskými a t. d. Konečně ustanoweno, kterak ohledem na záwazky w posledních bauřech obapolně činěné chowati se slušelo, přikázáno wrátiti statky a propustiti wězně wálkau jaté, umořena práwa staná i léta zadržaná u saudůw, ale zastaweni také auřadowé u desk zemských až prý do budaucího krále a t. d. Original zápisu toho, dán byw panu Menhartowi k chowání, chowá se w Jindřichowě Hradci až podnes neporu-

1440 šený; wisť na něm ještě 68 pečeti tehdejších sněmovníkůw.¹²

Jednosworným swolením prwních tři článkůw, od nás zde doslovně uwedených, strana Ptačkowa dostala se mravně takorka na wrch w zemi, a program její powýšen na důstojenství obecného zákona; všecko zajisté uznáno a wyhlášeno za neřádne a neplatné, cokoli po uwedení císaře Sigmunda do země a po jeho smrti pořizeno bylo proti osobě a smyslu Rokycanowu; jeho a nejiného zawázali se opět míti za arcibiskupa nejen Menhart ze Hradce, ale i Oldřich z Rosenberka i strany jejich, a král Albrecht wymazán téměř z počtu králůw českých. Mravní tuto poklésku swau cítili páni strany Rakauské welmi dobře: ale nemohše jí zniknauti,¹³ těšili se náhradau, že aspoň o králi Kazimírowi také nic uzavřeno nebylo, ba že jméno jeho zamčeno napotom ode všech jeho býwalých příwrzencůw. Wratislawští oznamowali stawům na sněmu shromážděným tužebně, že když ně-
 9 Jan. kteří knížata Slezští rokowali s Poláky dne 9 ledna 1440 w městě jejich, pan Mostický, posel krále Polského, wyhledával toho na měšfanech prosbami i hrozbami, aby se ku králi jeho přiwinuli; což nežby oni učinili, chtělby prý prwé „š ženami i s dítkami umříti“¹⁴. W Čechách wůbec již jen několik zemanůw a sedmnáctero měst usi-

12) Tištěn jest celý w Archivu Českém, I, 245—249. W král. Saském tajném archivu w Drážďanech chowá se psaní ze sněmu Českého dne 4 Febr. knížeti Fridrichowi dané o propuštění wěznůw z bitwy u Želenic (23 Sept. 1438). Petr Holický ze Šternberka dán brzy potom na rukojmě.

13) Oldřich z Rosenberka dí o tom: Pars oppugnans (t. j. strana Ptačkowa) quosdam articulos procuravit sibi fieri (t. j. list mřrný) — et multa difficilia eo tempore orta fine meliori conclusimus quo valuimus.

14) Archiv český, III, 305. 306. Peter Eschenloers Geschichten der Stadt Breslau na str. 4—5.

lowali o to, aby za krále přijat byl král Polský Wladi- 1440
slaw a nikoli Kazimír; veliká však většina sněmovníkůw
swolili, že weškeru jednání o krále konečně odročeno
jest ke sněmu budaucímu, kterýžto, dřívě nežli dosawadni
rozešel se (w polowici měsíce února), rozepsán byl hned med.
k oktávu sw. Jiří nejprw příštího. Stejným časem sněmo- Febr.
wali také Morawané w Brně dne 20—25 ledna, i zapsali
se sobě wespolek opět netoliko k držení míru zemského,
ale také že všickni pospolu a sworně krále budaucího
„přijmauti“ mají, nedělic se w tom jeden od druhého,
aniž ustanowujice, kdoby jim dle práwa krále dáwati měl. ¹⁵

Odročení toto wolby královské stalo se ne tak
Elišce královně k vůli, jako raději z té příčiny, že staw-
wowé sami mezi sebou nesauhlasili w otázce, kdoby
wlastně krále woliti měl? Wolení zajisté; jakowěz se
nyni obmýšlelo, cestau zákonnau w Čechách ještě nikdy
se bylo nedálo, jelikož dosawadni tak řečené wolby nebý-
waly wlastně nic wíce, nežli swolení stawůw, přijmauti
dědice trůnu, zákonem i obyčejem již napřed naznačeného,
a kořiti se jemu. Pročež nyní nemalé byly o to hádky,
majili jen stawowé čeští sami o sobě, čili we spojení
s morawskými, slezskými a lužickými wyslanci, woliti
krále? a zase w Čechách samých, máli jen staw panský
sám, aneb také staw rytířský a města aučastniti se wo-
lení? Sněm prwní rozešel se, odkázaw rozhodnutí otázek
těchto ke sněmu budaucímu, jakož sme již podotkli.

Mezitím z nařízení téhož prwního sněmu držání w běhu
měsíce března we všech krajích sjezdowé hluční, na nichžto
wšickni páni, zemané i města přiznáwali se každý zejména
k míru zemskému. Wyprawuje o tom sawwěký letopisec
w tato slowa: „Potom lidé porozuměwše tomu, že se těmi

15) Kollar *Analecta Vindobon.* II, 1211 - 1214. Pešina Mars
Moravicus pag. 518 (z knihy Towačowské)

1440 wálkami země welmi kazí, a na lidech i na statcích hyne: i ochtíce těch wálek prázdni býti, zdělali sobě po krajích míry, woliwše sobě w každém kraji hejtmána; a k posledku tři čtyři krajowé spolu se smluwili, hejtmána jednoho sobě wywoliwše, a raddu jemu z krajůw přidawše; a tak uložili, aby jeden na druhého mocí nesahal, než aby jemu práw byl před hejtmánem toho míru a jeho raddau. A tak sobě w krajích nedali zjewně hubiti a laupiti, leč krádežemi, a i nad těmi hned pomstěno, kdež se doptali.“ Tak woleni jsau na hejtmanstwí: w Kauřimsku Hynce Ptaček z Pirkšteina i jeho náměstník Jan Čabelický ze Sautic, w Čáslawsku Jan Hertwik z Rausinowa, we Chrudimsku Bohuše Kostka z Postupic a we Hradecku Jetřich z Miletínka. Tito čtyři krajowé arcihusitští spojili se nad to mezi sebau w Čáslawi dne 17 Mart. 17 března, i wolili sobě za nejwyššího hejtmána pana Ptačka, jenž nowým tímto důstojenstwím nabył ještě wíce moci a wážnosti, nežli prwé. Jiří z Poděbrad učiněn hejtmánem w Boleslawště, spolu s Janem Smřickým; dále woleni: w Bechynště Oldřich z Rosenberka, we Prachenště pán Strakonický Wáclaw z Michalowic, w Plzensku Hynek Krušina ze Šwamberka, w Žatecku Aleš ze Šternberka i Burian z Guttenšteina, w Litoměřicku Jakub ze Wřesowic, w Řípsku Zbyněk Zajíc z Hasenburka; jména hejtmánůw kraje Wltawského i Podbrdského nejsau známa. Moc takowýchto řádůw a záwazkůw měla trwati we swé platnosti až do budaucího krále, a ještě tři měsíce po jeho korunowání. ¹⁶

Neméně zdárné k obecnému dobrému bylo pořizení hojných rozepří a nesnází mezi stawy morawskými a českými. Páni Morawští, Pawel biskup Olomucký, Jan z Cim-
16) Archiv český, I, 249—263. Staré letopisy str. 118. Chron. collegiati Prag. MS. W Litoměřicku zase mír zapísán 25 Juli 1440, o němž wiz Script. rer. Lusat. (1839) I, 249.

burka i z Towačowa hejtman zemský a jiní, vydali ze 1440 sebe pány Jana z Lomnice i Petra z Konice, Čeští pak páni, Hynce Ptaček, Pertolt z Lipé, Jiří z Poděbrad, Bohuše Kostka na Litomyšli, Pardus, Bedřich ze Strážnice a města Mýto Wysoké i Polička, jmenovali Jana z Peršteina i Diwiše Slawatu za mocné opravce těch pří, a obě strany zespolka wclily pana Haška z Waldšteina za nejvyššího soudce: kteřížto sšedše se, w Meziríčí dne 14 14 Ap. dubna našli a prikázali oběma stranám konečný mír a pomnutí všech záští, stawení holdůw a propuštění wěznůw; biskup Olomucký že má pustiti na swobodu Pardusa i jeho towaryše a rukojmě, začož mu Pardus měl postaupiti Switaw; pan Heralt z Kunstatu aby proti Morawanům newálel, ale ku komu winu má, aby mocně přišel na pana Menharta ze Hradce; pan Jan z Helfenšteina aby wšecky holdy w zemi Morawské propustil a Uherského Brodu podkomořimu postaupil; totěž měl Wilém Puklice učiniti a postaupiti Přerowa podkomořimu; winy od panůw Ptačka i Jana z Cimburka sobě obapolně dáwané aby minuly pro zemské dobré; pan Pertolt z Lipé w některých kusích měl dostati opravu, jiných měl hledati právem, když práwa půjdau a t. d. Mír tento i odkrývá i wysušuje spolu pramen nepokojůw hojných, o kterýchž nám odjinud ani známosti se nedostávalo.¹⁷ A jako k doplňku wšeho dobrého dodávají letopisci ještě zpráwu, že když počínaly té doby wálky weliké w Uhrích, jelo tam mnoho služebných lidí a jezdcůw z Čech, „komuž se chtělo slaužiti a wálky wěsti,“ začož země tím lépe odpočinula prý sobě w pokoji.

17) Kopie zápisu o tom učiněného chowá se w archivu Třeboňském; wiz Archiv český, III, 524. 525. Original nachází se w archivu stawowském w Brně. Wiz Wolny Topographie, I, 261, 403.

1440 Královna Eliška w Komárně dne 22 února před
 22 úswitem porodila syna zdravého a sličného, jemuž na
 Febr. křestu dáno jméno *Ladislaw*. Toto štěstí dodalo srdci
 mateřskému odvahy, že od té doby nemyslíla na nic, než
 na pojištění dědictví noworozenci swému; i pustila se
 o to do zápasu, ku kterémuž síly její bohužel nestačily.
 Neměla tehdaž u sebe k radě a pomoci, leda Oldřicha
 Cílského strýce swého; kníže Fridrich Štýrský, nowěji
 na králowství Římské powýšený,¹⁸ ku kterémuž co hlavě
 domu Rakauského chtěla bráti útočiště swé, chowal se
 k ní dle powahy swé wždy chladně a netečně. Hned
 po porodu wyprawila rychlé posly do Krakowa, wolajíc
 nazpět wyslance, kteříž byli šli podávat králi Wladisla-
 wowi koruny uherské a ruky Eliščiny; takéť král ten,
 uslyšew o narození Ladislawowě, zastawil hned wšecko
 swé s Uhry wyjednáwaní. Ale když oni jen tím horli-
 věji ještě nastupowali na aučel wyslanství swého, a pře-
 swědčili jej listinami, že splnomocnění jsau, i kdyžby
 královna porodila syna, trwati na swém, a když mu žiwě
 líčiti se jali wšecka nebezpečí, nepostawili on se w čelo
 křestanstwa, aby hájil jeho proti Turkům spojenými sí-
 lami národůw polského i uherského: on konečně až
 6Mart. k slzám pohnut jsa, swolil k žádostem jejich dne 6 března
 s tím citem a wědomím, že obětowal sebe sám k obecnému
 dobrému.¹⁹ A wšak jakkoli šlechtné byly úmysly jak

18) K wedení hlasu českého při wolení krále Fridricha wy-
 prawili byli páni strany Rakauské s plnau mocí pana
 Jindřicha z Plawna, purkrabi Míšenského, jenž po mno-
 hých nesnázech od kurfirstůw konečně na místo krále
 Českého připuštěn jest, a dáwal hlas swůj nejprwé lant-
 krabi Heskému, potom ale pripojil se k ostatním hlasům
 pro Fridricha Štýrského (2 Febr. 1440.) Akta o tom
 tištěna jsau we knize Aeneae Sylvii historia Friderici etc.
 ed. Boecler, Argentorati, 1685, pag. 183—198.

19) Dluhoš pag. 720—722. Že na místě Dominico Remi-

Eliščiny, tak i Wladislawowy samy w sobě: ze sporu je- 1440
 jich nicméně nemohlo nenásledowati pro národy množ-
 stwí pohrom a neštěstí. Ze zápisu, jimž se Wladislaw
 sawázal k uherskému království dne 8 března, bylo pa- 8 Mart.
 trně widěti snažnau jeho pédi, zawděčiti se královně,
 kterauž, ač mnohem starší, za manželku pojmauti a pře-
 dešlé děti její náležitě opatřiti slibowal²⁰: ona však,
 když dwa z jednatelůw jejích wrátili se k ní se zprávau
 o pořízení swém we Krakowě, dala je co zrádce zatknauti
 a we twrdé wazbě držeti, takže poslowé Wladislawowi,
 kteříž za nimi wypraweni byli, uslyšewše o takowém skutku,
 již ani do Komárna dojeti si netraufali. Powstalo z toho
 w Uhřích weliké kwašení mysli, a wětšina obywatelůw
 postavili se na stranu Polskau, Elišce křiwdu dáwajícíe.
 Wálka tudíž stala se neodwratnau, ačkoli královně nedo-
 stávalo se k ní netoliko peněz, ale i wůdce i lidu bran-
 něho. Zjednáním, jak se zdá, pana Mikuláše Sokola z Lam-
 berka, kterýž roku 1424 byw Žižkowým přítelem a ná-
 stupcem, posléze 1442 stal se tajným radau králowny
 Elišky, powolány jsau z Čech předewším zbytky rot pol-
 ních někdy kněze Prokopa Welikého, jimžto wálka byla
 se stala řemeslem a žiwností, též jiní jejich krajané, kteří
 we zbrani a bojích měli zalíbení. Ze známých wůdcůw
 husitských prwní prikázal se královně a synu jejímu w Ko-
 márně Jan Šmikauský ze Žďáru již w měsíci březnu; po

niscere má se čísti Dominica Laetare, doličuje se we spisku :
 Aus den Denkwürdigkeiten der Helene Kottanerin, 1439.
 1440. Leipzig, 1846, str. 63. 90. Totěz widěti ze psaní
 biskupa Zbyhněwa Krakowského (od 13 Mart. 1440)
 ještě netištěného.

- 20) Tištěn jest we Chmelowě Geschichte K. Friedrichs IV,
 Bd. 2, na str. 729—731. Jiné listiny z těchto dnůw
 čtau se in Dogiel cod. diplomat. I, 53, 54. Katona hist.
 crit. XIII, 37—40.

1440 něm následovali Jindřich Čáček z Pakoměřic, a jiných méně známých válečníkův více. Brzy však vyniknul zásluhami a slávou vůdce nový, již pod cis. Sigmundem do Uher přišlý, Jan Jiskra z Brandýsa, v němž co do genialnosti válečné mnozí nového spatřovati mněli Žižku. Jediné těmito někdy opowrženými kacíři ochráněna jest konečně moc a vláda domu Rakauského, že neklesla w Uhřích naprosto až do smrti Ladislawowy, jakož o tom dále wyprawowati budeme.

Oldřich z Rosenberka, starší strany Rakauské, oznamowal netoliko Elišce královně, ale i králi Fridrichowi, co se strojilo w Čechách, a napomínal jich, aby nezanebdhawající práwa swého, wyprawili záhy do Prahy poselstwí plnomocné, ježtoby jednalo a řídilo věci jejich na příštím sněmu. Poslowé stawůw českých byli také o to 6 Apr. w Komárně sami dne 6 dubna; mezi nimi Prokop z Rabšteina, kterýž již dříve králi Albrechtowi byl slaužil. Eliška ukazowala jim syna swého w kolébce, prosíc, aby nezhawowali sirotka jeho dědictwí; vždyť prý dle boha i práwa žádné wolení ani před se jíti nemohlo, pokudkoli jen jediný potomek a dědic rodu královského byl na živě; čas k wyprawení plnomocníkůw do Čech že byl velmi krátký, ana nyní w Uhřích nemohla obejiti se bez pomoci strýce swého Cilského; žádala tedy, aby sněm odročen byl až do sw. Jana Křtitele, aneb aspoň do dne božího těla (26 máje), kdežto doufala prý, že bude moci wyprawiti jej. Prokop Rabštejn, ctiw se živě dojata sirobau uslechtilé paní, slíbil obětowati se cele službě její a syna jejího. Se psaními od králowny jal se tudíž obcházeti všeccky přední pány české, a prosil je, aby předewším aspoň sněmem swatojirským prodleno bylo.

Mezitím Eliška, nemohši dowolati se skutečné pomoci od krále Fridricha,²¹ wrhla se cele do náručí knížete

21) Psáno o tom panu Oldřichowi z Rosenberka: „Auch hatt

Albrechta, jeho bratra i předního saupře. Dne 10¹⁴⁴⁰ dubna oznámila stawům Rakauským, že přijala tohoto^{10 Ap.} knížete za poručníka syna svého a za wladáře země jejich, i prikazowala, aby slíbili jemu poslušenství. Tim dowršilo se nepřátelství mezi ní a králem Fridrichem, kterýž nechtěl nikoli zbawiti se moci poručnické nad Rakausy, a strastný Eliščin staw zhoršil se ještě znamenitě; Albrecht zajisté, nebyw od Rakušanůw na sněmu Wideňském za poručníka přijat, a neměw ani peněz ani auwěrku, se wší swau ochotností a srdnatostí nebyl králowně nic naplat, zwlášťe když Wladislaw Polský překročiw hranice uherské, dne 22 dubna usadil se w Kežmarku, a wida^{22 Ap.} dobrau wůli Ubrůw, na počátku máje počal táhnauti k Dunaji dále. Ubohá Eliška patříc, kterak města i hradové jeden po druhém dávali se jemu, a nemajíc dostatečné moci k wálce otewřené, uminila uchwácením aspoň swaté koruny uherské pojistiti ji synowi swému. Zmocniwši se jí již prwé způsobem nezákonným a podtají na uherském Wyšehradě,²² wyjela s ní dne 10 máje z Komárna, čekala w Tatě na pomocné^{10 Mai} wojsko české i morawské, a dojewši konečně dnem i nocí Stolního Bělehradu o letnicech (15 máje) dala tam koru-^{15 Mai} nowati nemluwnátka swé. Pokus knížete Citského, osaditi Budtu k ruce její, nepodařil se, a Wladislaw wjel tam mocně i slawně dne 21 máje. Že w takowýchto bau-^{21 Mai} řech newyprawila plnomocnkůw swých na sněm český, dalo se snáze omluwiti, nežli ozeleti. Psala toliko dne 13 máje Oldřichowi z Rosenberka, prosíc jej, aby setr-^{13 Mai}

sy (die Kunigin) kunig Fridreichen in anefang Mit vnd enndt angerufft fur ainen farmundt und verweser, das hat er alls abgelagen, und sich daraws gesetzt, das chlagtz Ewrn Gnaden und menigleich, Ir elendt auch des Armen waisen“ (Orig. w arch. Treboňském).

- 22) Wyprawuje se o tom wěrně a obšírně we spisuw Heleny Kottanerin již dotčeném.

1440 wal wěrně při ní a při synu jejím, i jiné také aby nawodil k wěrnosti; ačkoli žádaných peněz jemu nyní poslati nemůže, však že někdy po utišení těchto bauři chce mu to nahraditi štědře.²³

Žádosti Eliščiny, aby sněmem českým prodleno bylo, wážili sobě páni strany Rakauské, zejména Menhart, Oldřich Rosenberský a Pražané, kteříž také hned po zemi rozpisowati se juli, že sněm se odtahuje až ke dni božého těla (26 máje): ale strana Ptačkowa nechtěla o tom slyšeti, a scházela se již na počátku máje. Psal o té věci
 5 Mai panu Rosenberskému dne 5 máje z Prahy pan Aleš Holický, (kterýž ačkoli byl mezi náčelníky strany odporne, nepřestával proto býti osobním jeho přítelem,) w tato slowa: „Rač wěděti, že odtáhnutí sněmu welmi se zle lidem líbí, a žeť ho pro nic neodtáhnau, nebť se všech stran jedau w hromadu, a pane, pro odtáhnutí tobě welikau winu dájají a panu Menhartowi a Staroměstským, a křik jest obecný, že wy to pro swé zvláštní věci a užitky jednáte, a nedbáte, staň se zemi jakž staň, leda wy swau wůli wywedli. Ba prawí obecně, že wy na tu stranu, kteříž sau wám protiwni byli za kněze Albrechta Rakauského, chcete dlubní přiwesti na jich hlawu. A to je wše skrze to, že sněm se odtahuje. Protož, milý pane, rozuměje tomu, že skrze odtahowání sněmu můžeš upadnauti lidem w ohyzdu a w mrzkost, nerač se toho dopauštěti, a rač zachowati raději od lidí dobré słowo

23) Prawila že chce „von disem Lannd Hungern nemen vnd das dir vnd andern vnsern getrewen von Behem mitglich mittailen.“ Žádaných 2000 zl. že nyní neposílá, „weil wir yczund vast plos an gelt sein Nach dem der Kunig von Polan yczt In vnser Kunigreich hungern zewicht, vnd vermaint vns und vnsern Sun darian zu beschedigen, dadurch wir vil vnd gross darlegen vnd ausgeben müssen.“ (Orig. w arch. Treboňském.)

a lásku, a rač pospíšiti se swau příjezdau na sněm. A když 1440 na sněm přijedeš, budelif potřebi proč odtáhnauti sněmu, jedno ať se to z jedné wůle děje; spíšeť w to uhozeno bude, a budeť bez nechuti tobě ode wší země.“²⁴ To bylo příčinou, že pan Oldřich přijel také do Prahy w polowici měsíce máje, a sněm počal se tudíž rádně pod jeho předsedáním.

První předmět jednání sněmowního byly hádky nekonečné o práwu, komu příslušelo woliti krále. Wyslancům zemí korunních, Morawy, Slezska, Lužice a Šestiměst, odepřeno jest ono napořád, snad proto, že již se byli všichni tuším přiznali k Ladislawowi.²⁵ Ale dáwný spor mezi šlechtou wyšší i nižší, čili stawem panským a rytířským, vypuknul nyní znova. Páni twrdili, že oni sami mají práwo woliti: tomu ale odpírali rytíři a zemané, prawice, že nepřijmou a neuznají nikoho za krále, k jehožto wolení by nedali hlasu swého, jelikož i oni k dobrému zemskému neméně napomáhají, nežli staw panský. A když ještě o to se hádáno, pozdwišla také města hlasu swého, téhož práwa pro sebe žádajíc. Páni dlauhý čas odporowali žádostem obau těchto stawůw, až konečně, ohradivše sobě slawně práwo swé, swolili k tomu, aby na tenkrát několik deputowaných stawu rytířského k wolebě také připuštěno bylo. Na to města tím důkladněji doléhala, aby téhož aučastna se stala; páni pak po nowých rozbrojích, aby wyhnuli se wálce občanské, museli opět powoliti, což jim zase od rytířůw we zlé bráno bylo.²⁶

24) Viz Archiv český, II, 12, 13.

25) Co Johannes von Guben (in Scriptor. rer. Lusatic. 1839, I, 68, sq.) wyprawuje k r. 1440, náleží vlastně k r. 1441 Febr. 2 a násl.

26) Wyprawuje to pan Oldřich sám slowy následujícími: Militares potenter consurgentes et adversum nobiles invale-

1440 Den swatého Wíta, (15 čerwna,) tedy plný měsíc po po-
 15Jun. čátku sněmu, učinili o tom stawowé zwláštní zápis, kdežto
 prawili, že „když z dopuštění božího koruna králowství
 českého po smrti našich králůw šťastné paměti k sirobě
 přišla jest, a tak země i s námi bez pána zůstala a bez
 krále : tehda my páni, rytíři, panoše, zemané i města téhož
 králowství českého, chtíce rádi, jakož z přirozené powin-
 nosti k tomu jsme zawázáni, čest a dobré téhož králowství
 s pomocí boží což nejdále můžeme opatřiti, a nesnázi, wálek,
 nepokojůw i mnoho zlého chtíce se uwarowati a wystřici,
 sněm obecný a walný všeho králowství Českého w Praze
 městě hlawním o wolení krále sobě a témuž králowství
 učiniwše a složiwše, a o to se i skutečně sebrawše, ač-
 koli nějaké ústrky mezi sebau o to měli sme: wšak pánu
 bohu děkujice wšichni páni, rytíři, zemané, panoše i mě-
 sta na tom sme jednostejně a společně ustanowili se
 a swolili, že bez úrazu a pohoršení wšelijakého práw
 a swobod každého z nás, krále a pána budaucího zespolka
 woliti sobě máme. A když pána a krále, tak jakož do-
 tčeno jest, woleného, zde w zemi přijatého a řádně koru-
 nowaného míti budeme: tehda týž král a pán náš, podle
 našich práw a swobod, o ty věci, o nichž swrchu zmínka
 jest, má nás podle sprawednosti sjednati a srownati, tak

scentes, institerunt pro voce electionis regis. Et cum nulla
 media aderant nobis, quibus animos ipsorum possemus
 compscere, sine praejudicio jurium nostrorum ipsos ad-
 misimus. Civitates vero, quae multae sunt et populosae,
 diversas causas assignantes, attentaverunt similia. Nos
 vero multis fatigationibus et consiliis praehabitis videntes,
 quod nulla compositio, sed proh dolor! regni totalis de-
 structio sequeretur, semper salvis nostris juribus consen-
 simus, quod certae personae ex militaribus, similiter et
 de civitatibus tali electioni regiae ad nobiles jungerentur
 etc. Militares indignati sunt nobis, impropere et di-
 centes, cur civitatibus haec sunt per nos admissa etc.

aby každý podle swého řádu a stawu při swých práwích 1440 a swobodách zůstawen byl.“²⁷

Potom woleny jsau z prostřed stawůw ty osoby, které samy we wolení krále aučastniti se měly. Byloť jich 1) osmnácte ze stawu panského: Oldřich z Rosenberka, Menhart ze Hradce, Aleš Holický ze Šternberka, Hynce Ptaček z Pirkšteina, Hynek Krušina ze Šwamberka, Jiří z Poděbrad, Jan z Risenberka, Hašek z Waldšteina, Hanuš z Kolowrat, Mikuláš a Zbyněk Zajíci z Hasenburka, Hynek Krušina z Lichtenburka, Petr Zwířetický z Wartenberka, Aleš ze Žeberka, Jiří z Wisemburka, Beneš Libún z Dubé, Jaroslaw Plichta z Žírotína i Boreš z Oseka; 2) čtrnácte ze stawu rytířského, Jan Hertwik z Rausinowa, Jan ze Smiřic, Aleš Wřešťowský z Risenburka, býwalý někdy zpráwce zemský, Mikuláš Trčka z Lipy, Jakub ze Wřesowic, Jetřich z Miletínka, Albrecht z Běškowic, Wilém z Nečtin, Jan Štěpanowec z Wrtyby, Bohuše Kostka z Postupic, Oldřich Močihub z Kralowic, Jan Malowec z Pacowa, Humprecht z Tasnowic a Wáclaw Zmrzlík ze Swojšína; 3) ze stawu městského též čtrnácte, podkomoří zemský Jan z Kunwaldu, tři purkmistrowé Pražští, Pešík z Kunwaldu Staroměstský, Pawel Jetřichowec Nowoměstský, Martin Kačerowic Malostranský, a z jiných měst deset: Mařík ze Žatce, Waněk z Litoměřic, Týnský z Králowéhradce, Ambrož z Kutné hory, Kantor z Čáslawi, Jindra z Tábora, Hubač z Písku, Wenda z Klatow a Fogelík z Plzně; jiného desátého, jenž byl ze Slaného nebo z Nimburka, neudává se určitě. A když tito wolitelé již jmenowáni byli, počali naléhati na to někteří rytíři a města, aby M. Jan Rokycana, jakožto wolený arcibiskup, také k wolení přípuštěn byl: čehož páni, po dlouhém zdráhání, konečně také ubrániti se nemohli.

Když potom sepsána byla rota, čili forma přísahy,

27) Viz Archiv český, I. 263. 264.

1440 kteraužby se wolitelé zawázati měli netoliko k wolení upřímnému a nestrannému, ale také ku přísnému tajení způsobu a výpadku jeho, nastala hádka nowá, protože wolitelé někteří, zejména poslanci městští sekty Táboorské, přísahati se zpěchowali, prawice, že to písmem swatým zakázáno jest. I ne tak učené důwody, že přísaha není hřích, jako raději kategorické ohlášení, že kdo nebude přísahati, nebude ani woliti, způsobily to konečně, že podwolili se jeden po druhém. Na to brali se wolitelé nahoru do hlavního kostela sw. Wíta, kdežto po slawné mši, wstaupiwše do kaple sw. Wáclawa, všickni skládali přísahu předepsanau, poklekawajíce před sw. ewangelium a krucifixem a kladauce prsty na knihu mešní, kterauž drželi děkan kapitulní a jeden kanovník Pražský. ²⁸

W noci před wolením byla u Oldřicha Rosenberka tajná schůzka woličůw strany jeho, aby napřed umluwili se o knížatech, kteřížby řádně kandidowání býti měli. Pan Oldřich předložil jim celý popis jmen jejich, dokládaje dle zdání swého příčiny, pro kteréžby se každý z nich za krále w Čechách dobře hodil aneb nic.

28) Přísaha sama zněla takto: „Já N. přísahám bohu, matce boží, wšem swatým, i obci wšit koruny České, že w jednání a wolení krále Českého nebudu jinak raditi ani koho woliti z wůle a úmyslu swého, než upřímně, cožby bylo ke chwále boží a obecnému dobrému koruny této, w tom nic nehledě stranního, ni pro dary, ni pro kterýkoli užitek swůj, ani odpírati ze hněwu, nepřizně aneb kterékoli nechuti, řádnému a k tomu hodnému, kterýžby byl k tomu nalezen způsobný, tak daleko, jakoby nejdéle rozum můj stačiti mohl. A o těch wěcech potřebných cožkoli bude mluweno, i o wolení krále, slibuji pod tauž přísahau w tajnosti zachowati a obyčejem nižádným toho newynášeti, ani kterakkoli zjewowati člověku nižádnému. Toho mi bůh pomoz i všichni swatí a boží umučení.“ (Wiz Archiv Český, I, 264.)

Stalo se to netoliko duchowní přewahou strany Ptač- 1440
kowy, ale i skutečnou nutností časowau, že we všech
těchto skutcích nehleděno k Ladislawowi Pohrobku, jehožto
práwo dědičné wylučowalo arci všeliké péče wolitelské.
Každý Čech zdál se cítiti potřebu krále a pána dospělého
i zmužilého, ano jeho maudré a mocné přičinění jediné
mohlo řešiti zaufalé pohádky a nesnáze zemské. On měl
přituziti zase swazku, jimžto Morawa, Slezsko, Lužice i
Šestiměstí od koruny české příliš wolně byly wiseti počaly;
důkladem jeho jména mělo koncilium nawedeno býti k do-
konání kompaktat a ke stwrzení Rokycany na arcibiskupstwí,
an po smrti biskupa Filiberta nikdo se nenašel, jenžby
žáky podobojí na kněžstwí swětiti chtěl a mohl, tak že
nedostatek jejich čím dále tím čitelnějším se stával; rozepří
mezi stawy již dotčených rozhodnauti nemohl nežli on, a
protož čekáno naň také, aby nejwyšší saud a desky zemské
opět otewřeny byly. Konečně zbýwalo ještě drahně pří a záští
saukromých, o kteréž bez jeho rady a pomoci strany srow-
nati se samy neuměly. Proto také se všech stran přistu-
powalo se ke zdání, kteréž pan Ptaček pronášel, prawě,
že země musí bez meškání opatřiti se králem, kterýžby
ke wládě dostatečen byl; o dědičném práwu králowského
dítěte že nepotřebí nyní rozhodowati, ano prý Ladislawowi
dosti bude, dosedneli někdy co muž na trůn český, ku kte-
rémužto že se mu oesta nezawírá owšem a nawždy. Tak
smýšleli obecně ti, do jichžto rukau dáno bylo rozhodnutí
wěci. Kteří knížata i jakým způsobem nabízeli se stawům
sami, není nám dosti zaámo. Když ale král Fridriř, wéwoda
Štyrský, od Oldřicha Rosenberka napomenut byl, aby také
o swé zwolení se ucházal, dal za odpověd: „já o tu korunu
nestojím; wždyť Čechowé wědí, koho za krále míti mají!“

Když nastalo wolení, pan Rosenberk, jakožto hlawa
všech pánůw českých, předložil wolitelům knížata zejména,

1440 kteří dle zdání jeho woleni býti mohli, napomínaje, aby skaumali a uvažowali zdrawě a důkladně, kdoby mezi nimi ku panování w Čechách nejlépe se hodil; prawil také, že jestliže se komu zdá, nawrhnutí kromě jmenovaných ještě někoho jiného, nebude na odpor, aby hodnost jeho také w uvažování se brala. Wolitelé žádali, aby on, jakožto přední mezi stawy, prwní také oznámil hlas swůj. On tedy jal se předewším líčiti, jaká práwa měl dům Rakauský ku koruně české skrze smlauwy dědičné pod Karlem IV uzavřené; dokládaje, že ačkoli ani knížata domu tohoto, ani králowna Eliška neposlali plnomocníkŭ swých na sněm, to přirozenému práwu jejich nikoli na ujmu býti nemohlo. Poněwadž ale Rakauští knížata wždy jen na dítě co prawého dědice ukázowali, wolitelé pak zase jen muže ke wládě dospělého za krále si wzítí chtěli, pustili práwa Ladislawowa mimo sebe. ²⁹ Rosenberk na to jmenowal

29) Oldřich z Rosenberka sám wyprawuje to následujícími slowy: Ego vero sciens et notitiám habens proscriptionum, quae sunt inter terram Bohemiae et domum Austriae, sciens etiam, quamvis post tantas monitiones regi Romanorum per me et alios factas suprafatus D. Rex una cum D. Regina molliter se habeant, et praesertim quod D. Rex dixerat, quia pro hac vice nollet instare pro regno: attamen ego ipse, cernens justitiam quam videtur habere et proscriptiones inter terras, ipsum D. regem Romanorum pro regimine regni Bohemiae valentiorum omnium esse nominavi. Si autem praefatus D. Rex per se renuerit, tunc ut dignaretur fratrem suum germanum Albertum, vel patruum suum D. Fridericum ducem Stiriae loco sui disponere. Etcum D. Rex per se non instaret, sed dixisset: „tamen sciunt Bohemi, quem pro domino habere debeant;“ regina etiam cum negligebat legationes facere pro ostendenda ipsius justitia: ego tamen non immemor futurorum, quae consequi possent; si in hoc facto praecipitanter egerimus, electorum oculis anteposui proscriptiones et justitiam, quam habere videntur D. Rex Romanorum et regina cum nato suo. Attamen cum propter

Polského krále Wladislawa i bratra jeho Kazimíra: ale ¹⁴⁴⁰ jakkoli horliwě woliči strany Tábořské o ně se přimlawali, nicméně již ani ti páni, kteří Kazimíra prwé proti Albrechtowi byli sobě obrali, nechtěli wíce o něm slyšeti; prawiliť, že znajíce dobře oba kráľowské bratry Polské, přeswědčeni jsau, že ke wládě nad Čechy se nehodí.³⁰ Potom jal se pan Oldřich wychwalowati starého kurfirsta Braniborského Fridricha i syny jeho, mluwě o znamenité jejich moci a maudrosti i hojně lásce, již požíwají w zemích okolních; prawil také, že pro wáźnost, kterau má starý markrabě we sboru Basilejském, nejlépe nadíti se bude dokončení kompaktat skrze něho, a synowé jeho, hodní otce swého, že budau moci zdárně jemu pomáhati. Někteří wšak wolitelé namítali, že markrabě sám již příliš sestárnul, než aby mohl s prospěchem uwázati se ještě we wládu nowau, a že jest obáwati se, aby hojní jeho synowé nepokaušeli se o rozdělení zemí ku koruně české náležejících. Proti Albrechtowi Baworskému, jenž tudíž nawrhován, neuměl nikdo ničeho namítati; zaň mluwila nejen znamenitá jeho moc a uslechtilá powaha osobní, ale i dostatečná známost jak jazyka, tak i obyčejůw českých, jichžto nabył za mládi, na dvoře krále Wáclawa wychován byw. Falckrabě Ludwik naproti tomu hned s počátku nepodobal se mnohým wolitelům, netoliko pro swůj mladý wěk, ale i pro wzďálenost

nimis involutum regni negotium periculosum sit sine rectore persistere, consequenter nominavi regem Poloniae et fratrem ejus etc.

- 30) Tak o tom swědčí pan Rosenberk sám. Wědauce my wšak, že ku př. Jan Hertwík z Rausínowa, hejtman kraje Čáslawského, ještě we psaní 26 máje 1441 k Tábořům daném oswědčowal se býti služebnřkem krále Polského (Archiv Český, I, 366,) musřme seznati, že odřeknutí se Polákůw té doby nebylo ještě tak wšeobecné, jak je p. Oldřich líčil.

1440 dědičných jeho zemí od království českého. Po mnohých řečech usnesli se wolitelé, že jen o čtyrech knížatech mělo hlasováno býti: o Fridrichowi Braniborském, Wladislawowi Polském, Albrechtowi Baworském a o falckrabowi. Při prvním hlasování obdrželi král Wladislaw pět hlasůw, Albrecht čtyry, falckrabě jeden, ostatní všecky měl markrabě Braniborský. Porady wolitelské trwaly čtyři dni. W těch ale dnech změnilo se zdání většiny částky wolitelůw; odstupujice od kurfirsta Fridricha, nejwíce za příčinou jeho stáří, (jakož pak po několika měsících i skutečně umrel,) přenášeli hlasy své, z rozličných důwodůw, na Baworského Albrechta. Nowý tento směr a proud uchwátíl za sebau také Wladislawowy příwrzence, s wýminkau jediných Táborůw nejhorliwějších; a když i Rosenberk se pro Albrechta prohlásil,³¹ následowalo zwolení jeho na království české téměř jednohlasně.

Tento wýpadek wolitelského jednání chowán mezi woliteli co přísné tajemství, aniž oznámen stawům na sněmě shromážděným. Podtaji ale posláni jsau bez meškání k wolenému králi pan Jaroslaw Plichta z Žirotína a rytíř Jan Malowec z Pacowa, aby napřed doptali se,

- 31) Pan Oldřich z Rosenberka líčí příběh ten na takowý spůsob, jakoby k Albrechtowi byl mezi posledními, jiným wolitelům k wůli a jen pro zachowání swornosti, přiwolil: naproti tomu prawí Aleš ze Šternberka we psaní swém k němu (dd. 20 Febr. 1449.) že Rosenberk byl prwní, který hlasowal pro Albrechta. „Máš-li to dietě (krále Ladislawa) za přirozeného krále: milý příteli, kam sme jeho w ty chwíle byli děli, když sme byli wolili jedno-sworně kněze Albrechta Baworského? A tys, milý příteli, prwní hlas k tomu dal.“ (Archiv český, II, 29.) Také Aeneas Sylvius prawí (hist. Boh. cap. 57): *Ulricus Rosensis, homo semper se temporibus accomodans, — licet regis Alberti partes olim defenderit, hujus tamen sententiae suasor exstiterat.*

přijmeli korunu a swolili k wýmínkám od stawůw jemu 1440 podáwaným: totiž připojili dědičné země swé ku koruně české, wywadili zastawené statky králowské w zemi, nawrátli ku koruně odcizené od ní kraje a statky zahranické, a konečně, budeli hájiti kompaktat a státi o zádauci jejich dokonání? Mezitím sněm rozpuštěn a nowý uložen ke dni sw. Jakuba (25 Jul.), kdežto po wyslyšení předběžné odpowědi králowy, wolení jeho mělo weřejně ohlášeno býti.

Když již sněmowníci byli wětším dílem se rozešli, teprw plnomocníci králownini přijeli do Prahy. Eliška důwěřiwši se příliš, že Čechowé, ježto byli nejsilnější její podporau w Uhřích, nepostawí se proti ní we vlastní zemi swé, zmeškala byla nepřihodnější dobu k wyprawení poslůw; hrabě Cílský zajisté, jenž měl je wěsti, byl wálkau proti Wladislawowi w Uhřích wždy pilně zaměstnan, a k tomu ještě dne 26 čerwna u Hochstrasse octnal se w zajetí u nepřátel. Uslyšewši ale, kam wolení w Čechách se chýlilo, pospíšila sobě sice s wyprawením jich, a wšak již pozdě. Těch několik sněmowníkůw, kteří od poslůw ještě w Praze zastížení jsau, prawili že sami odpowědi na poselství jejich dáwati nemohau, a odkazowali je ke sněmu budoucímu.

Kde ale a kterak sněm tento Swatojakubský držán byl, není nám wědomo, protože o něm ani letopisci ani listiny nemluwí, ale jen we psaních Eliščiných zmínka se činí.³² W Praze tehdaž sotwa sněmowano: nebo právě té doby, w pátek po sw. Jakubu (29 čerwence) strana 29 Jul. Polská w Čechách, zejména Jan Kolda z Žampachu, pán na Náchodě, Beneš Mokrowauský z Malešowa, Šafgoč, Bedřich ze Strážnice a jiní, pokaušeli se o ztečení Prahy,

32) „Slyšíme, že jste opět nyní na S. Jakuba sněm weliký do Prahy uložili“ a t. d. *Wiz Archiv český*, III, 17.

1440 Čehožby za plného sněmu sotva byli odvážili se. Bywše oni vždy ještě horliwi we službě krále Wladislawa, neni pochyby že chtěli zmocnití se hlawniho města zradau neb násilím, aby pak tím snáze mohli Polákům dopomoci koruny české. Měli pak přátely swé netoliko mezi měšťany, ale i mezi koňšely a faráři Pražskými, mezi nimiž vynikali staroměstský konšel Sigmund Sláma z Nezřewa, nowoměstský František Šilink, Matěj Smolař a jiní. A však pokus ten zmařen náhodau, a aučastníci jeho, kteří nezachowali se rychlým autěkem, potrestáni potom krwawě.³³ Sněm pak Swatojakubský, kdekoli držán jest, zdá se že nebyl vlastně nic wíce nežli nowý weřejný sjezd wolitělw, aby po wyslyšení předběžné odpovědi Albrechtowy uhluwili se, co dále činiti bylo.

Albrecht Baworský měl od dáwna přátely swé w Čechách, mezi nimiž vynikal oddaností a horliwostí zvláště Zdeněk Kolwin z Ronšperka, purkrabě na Týně Horšowě, proslulý w bojích proti husitům. Ten hned po skončení prwniho sněmu Pražského (dne 20 února) oznamowal byl Albrechtowi saukromí, že jest naděj k wolení jeho,

33) *Staré letopisowé* (na str. 120): — „Wpadli do nowého města Pražského děrú skrze zeď pod Horskú branú, a šli k starému městu, k bráně ježto slowe Odraná, (Bar-tošek dí: „porta antiquae civitatis proxima curiae regali“ pag. 204) „kdežto nyní nowá wěže jest udělána“ (t. j. Wladislawowská prašná wěže;) „a tu wolali, aby je pustil bránný, že wezú ryby panu Slámowi, aby jim nezemřely; neb tak jim Sláma byl mluwiti kázal. A když žena branného odmykala zámky u brány, wyhledla děrú wen, i uzřela mnoho lidu braní oděného. I powěděla to muži swému, a muž wstaw, i hned učinil okřik na ně, až oni po tom okřiku i hned zase běželi k dře, kudyž byli wešli, i wyšli tudíž wen, a druzí se rozkryli po nowém městě po přiezni, a tak bez škody wšickni ušli. I hned po té zradě Sláma a Šilink s jinými mnohými utekli sů z Prahy od swých statków.“ —

a prosil o naučení, kterakby w této věci chowati se měl. 1440 Šel potom ku knížeti sám do Štrubiny, a dopisowal pilně Janowi ze Sedlce, Albrechtowu hofmistru, rodilému Čechowi. ³⁴ Z předběžného tohoto jednání wyswitá bezodporně, že Albrecht rádby byl wstoupil na trůn český, ačkoli stud jakýsi bránil mu, tisknauti se ku předu; a ještě raději, nežli on králem, bylaby tuším stala se králownau chof jeho, Anna z Brunswíka, kterauž po smrti krásné Anešky Bernaurowy bezděky byl pojal k manželství. Dostaw tajnau o skutečném wolení swém zpráwu, hned (dne 13 čerwence) psal do Basileje o radu, kterak- 13Jul. by se chowati měl; a když potom Žirotín a Malowec předložili jemu we Mnichowě žádosti stawůw českých, dal jim 19 čerwence písemnau odpověď, w nížto děko- 19Jul. waw za prokázananu jemu lásku a důwěru, prawil, že neodpírá cti té, býti králem Čechůw, ale že žádá předewším sjezdu s jejich plnomocnsky, aby s důkladem wyskaumáno bylo, můželi s právem a s prospěchem kralowati w Čechách, jelikožby prý nerad byl králem, lečby tak panowati mohl, aby koruna jemu i zemi celé poslauzila ke cti a k užitku. ³⁵ Zemí swých dědičných koruně české zapsati že nemá moci, ale budeli králem, pak že obojí země budau pomáhati sobě w potřebách swých wespolek; zástawy však králowské slibowal wywaditi swými penězi po čas jednoho roku, jakož i nawrátiti ku

34) Akta o tom sebrána jsau we knize Sammlung histor. Schriften und Urkunden, von M. von Freyberg. 3 Bd. Stuttgart, 1830, str. 3—70. Srwn. také Archiv český, I, 320.

35) „Wann wir vngerer König sein wolten, wir mochten dann also Regieren, das der Coran vns vnd gemainer Lantschaft loblich, nuczlich vnd erlich wäre.“ Diwno, že krásná tato slowa, wypsána od nás z originalu w Třeboni podnes chowaného, chybějí w tisku (Freyberg Sammlung hist. Schriften, III, p. 20).

1440 koruně země a kraje bezprávně odtržené. O kompaktech nedal ještě odpovědi žádné, ale prosil stawów, aby ke dni sw. Bartoloměje (24 srpna) vyslali své plnomocníky na sjezd do Kauby, kamž i on že přijde osobně, k dokonání potřebných umluw.

Od té chvíle wolitelé netajili déle skutku svého. Wolení Albrechtowo prohlášeno jest tuším na sněmě Swatojakubském, aniž za potřebné uznáno, k obnoweným domluwám a prosbám Eliščiným obrátiti zvláštní pozor, aneb dáti na ně odpověd. Pročež nešťastná králowna, sklamánu i opuštěnu se widauc odewšad, nenalezajíc nikde silné mužské podpory a zápasíc sama s auplným nedostatkem peněz, musela opět bezděky bráti autočiště své ku králi Fridrichowi. Biskup Sylvester ze Chiemsee a říšský kancléř Kašpar Šlik byli w tom přední prostředníci.

23Ag. Skrze ně stalo se na Haimburku dne 23 srpna auplné narownání, w němž Fridrich za poručnictwí a vládu w Rakausích, kteréž kníže Albrecht jemu postaupiti musel, zawázal se králowně a synu jejímu býti raden a pomocen proti všem jejich protiwníkům, a snažiti se psaními, poselstwími i roky potřebnými, aby věci jejich co nejlépe možná opět opravily se.³⁶ Následkem této smlauwy Ladislaw a sestry jeho přiwedeni jsau s hradu Frakna i odewzdáni králi k opatrowání a wychowáwání, a koruna uhorská swěřena králi do zástawy: začož Fridrich Elišku opět půjčkami zakládati počal.

A w skutku od té doby věci králowniny počaly znamenitě lepšiti se. S jedné strany wítězný wálečník Jiskra celé hořejší Uhry jí podrobiw, zaskočil Polskému Wladi-

36) „Gegen den so in widerwertig sind, am furderleichensten so das beschehen mag, mit Schreiben, Botschaften vnd Tagzumachen rathsam vnd furderleich seyn sol, ob ihr Sachen zu pessern Stand komen mugen“ a t. d. Wiz Kollar Analecta Monum. Vindobon. II, 845 sq.

slawowi cestu do vlasti, s druhé pak král Fridrich po- 1440
staral se o zachování koruny české synu jejímu, do wy-
jednávání se daw s Albrechtem Baworským. Oznámil to-
muto, že ani co král Řřmský, ani co starší kníže domu
Rakauského neswolí nikdy, aby koruna česká odcizena
byla domu tomu, kterémuž dle starých zápisůw dědičně
náleží, an i sám čeká nápadu jejího, jestližeby Ladislaw
smrti sejiti měl; i warowal jej, chceli ostatí w pokoji se
swými zeměmi, aby nedal u sebe místa wolení bez práwa
předsewzatému a tudíž neplatnému. W témže smyslu psal
také českým plnomocníkům do Kauby, jimž i Eliška psá-
ním nowým snažila se dokázati neslušnost jejich počínání,
sčítajíc na ně spolu wšecky budaucí nešťastné z něho
následky.

Plnomocníci čeští dojeli Kauby w určitý čas. Byli
pak to páni Oldřich z Rosenberka, Ptaček, Jiří z Podě-
brad, Jan Hertwik z Rausinowa, Jan Smřický, Bohuš
Kostka, Wáclaw Zmrzlík, tři purkmistrowé Pražští a je-
den poslanec Klatowský; pan Menhart pro nahodilau pře-
kážku zůstal doma. Albrecht přijal je wřídne, čestně i
slawně, ale w jednaní s nimi ukazowal se hned s počátku
jaksi nemluwným a neodhodlaným. Nemohl owšem ne-
býti na rozpacích, předwídaje wšecky bauře, které s ko-
runau českau měly naň dolehnauti; a psaní, kteráž mezitím
byl od krále i králowny obdržel, přimnožila ještě přiro-
zené ostýchawosti jeho. W takowéto nesnázi přišel jed-
nau w noci, w průvodu jednoho ze swé rady a dwau
komorníkůw, podtají ku panu Rosenberkowi, jemuž od
dáwna wěřil, prose aby mu poradil upřimě i důwěrně;
zwláště pak žádal wěděti místněji, kterak wěci české
stály ohledem na sbor Basilejský, a o dokonání kompaktat
kterak wůbec se smýšlelo; potom jaký byl vlastně obsah
dědičných zápisůw mezi Čechami a domem Rakauským.

1440 Wykládal také, jaké měl prostředky, kdyby korunu přijal, uhájiti se na trůnu a wywaditi staré zástawy opět k zemi české. Pan Oldřich jal se mu tedy wyprawowati obšírně, proč a kterak wolení jeho se stalo, a jak powážliwý byl vůbec staw věci českých. Děkujíc knížeti za zvláštní důvěru, radil mu předewším pokusiti se u krále Fridricha i králowny Elišky, zdaliby se nakloniti dali, aby odřekli se práv swých ku prospěchu jeho. Kdyby ale toho dosáhnauti lze nebylo, přiznal se upřímně, že co dobrý přítel raditiby nechtěl knížeti, aby chápal se koruny, kteréžby ne důwody práwními, ale jen mocí meče hájiti a zachowati mohl; nebo poněwadž wětší částka zemí ku koruně české příslušných již přiznali se ku králowskému dítěti, nebude prý naprosto možné wyhnauti se wálkám domácím w Čechách. Konečně prosil, aby kníže srdečnau tuto radu milostiwě přijma, tajil jí před spoluposly českými. Jasnau twáří a slowy odhodlanými děkowal Albrecht za upřímnau radu. Totěž, prawil, radili mu i vlastní jeho radowé; protož že již upewnil se w úmyslu, newstaupiti na trůn český, leda s přiwolením krále Římského, králowny Elišky a sboru Basilejského.

Wefejná odpowěd, kterauž na to podal poslům českým, byla takowá, že se jim tudíž odechtělo, wyjednawati s ním ještě déle. Děkowal jim opět welice za wytečnau důvěru, kterauž mu okázali, woliwše jej sobě za krále a pána; takéť, ačkoli mu přišlo napomenutí od králowé Elišky na odpor, on proto wždy že chce wěřiti Čechům, že mají práwo woliti sobě krále sami. Poněwadž ale i Baworsko i Čechy jsau audowé říše swaté, že chce aby ta wěc byla wznešena na krále Fridricha, aby země nebaurily se, kdyžby bez jeho wůle a přízně uwázal se w králowstwi. O kompaktatech i o Rokycanowi prawil že chce wše učiniti, co sbor Basilejský na-

lezne; w ostatních kusích ukazowal se powolným králow- 1440
stwí českému, ale žádal konečně také, „jestližebý se na-
lezlo, žebychom sprawedliwě a s bohem jich králem mo-
hli býti a w králowstwí se uwázati, aby to králowstwí,
kdyžbychme my nebyli, na naše prawé mužské dědice a
potom w budaucích časích na jich prawé mužské dědice
spadlo“ a t. d.

Prawý smýsl odpovědi této jest tak na snadě, že
jej odkrýwati tuším ani netřeba. We hlawních wěcech
zněla právě na opak tomu, čeho Čechowé sobě žádali.
Nowý král měl býti zástupcem národu jak proti králi Fri-
drichowi, tak i proti sboru Basilejskému: on pak osvěd-
čowal se napřed, že hotow byl podrobiti se sám wýroku
mocností těchto. A když již sám byl odepřel připojiti
země swé ku koruně české, stawowé tím méně wolni
byli pojistiti jemu dědičnost trůnu, čím horliwěji počali
byli právě osobowati sobě práwo wolitelské. Pročež
opustiwše Kaubu u weliké newoli a rozmrzelosti, chtěli
hned swolati sněm nowý k wolení jiného krále. Ba ně-
kteří wracujíce se již we Plzni přikročiti chtěli k nowé-
mu wolení, a pan Rosenberk s tíží swedl je s úmyslu ta-
kowého, ukazujíc, jak nadarmo byloby počínání takowé,
jelikož plnomocenstwí jejich nešlo dále, nežli aby nepo-
řízení swé oznámili sněmu a čekali na další jeho usta-
nowení. Opowěděwše tedy nowý sněm walný ke dni
swatých Šimona i Judy (28 října,) rozešli se mezitím na
swá obydlí.

ČLÁNEK DRUHÝ.

BEZVLÁDÍ, ZA PŘEWAHY PANA PTAČKA.

Příčiny a spůsoby bezvládí. Čtvery jednoty w národu: Menthartowa, Ptačkowa, Tábořská i Oldřichowa. Rozhodný wliw Oldřicha z Rosenberka. Dwa papežowé i dvě koncilia; neutralita w Čechách. Jednání s dworem Rakauřkým a odklady j-řho. Snémowé w Praze a we Wídni. Wálky w Čechách; pan Kolda na Náchodě. Sném w Čáslawi a sbor kněžřký na Kutné hoře. Poslední strasti a smřt králowny Eliřky. Eliřka Zhořelská. Pan Oldřich maří snémy české. Pan Ptaček a háalky s Tábořy. Smřření Rokycany s Příbramem. Námluwy Wídenské; král Fridřich co poručník králowřtwí Českého. Poslední disputace kněžří Tábořřkých; potupení jejich. Náwřhy Rosenberkoway. Poselatwí páně Hařkowo. Nepokoje w Čechách i w Morawě. Smřt Ptačkowa.

(R. 1440—1444.)

1440   Nepodařením pokusu o wolení krále octnuli se Čechowé teprw na dně bezvládí. Nejen zajisté již neměli mocnáře a panowníka, ale brzy ani čáky k nabytí jeho. Staw takowý za wěku, neznawřího jeřtě ani policie, ani stalých wojsk, byl mnohem strastnější, nežli umíme předstawowati sobě za dnůw našich. Král, třebas i nečinný, býwal wždy přece žiwým obrazem i rukojmím jednoty státní, a co pramen moci austřední ode wřech uznané, jmenowáwal aspoň úředníky, kterýmž wesměs neodpíráno posluřenřtwí; ústrojí tedy wládní, jakkoli zpozdilé w chodu

swéa, nezastawowalo se nikdy konečně. Nyní ale za 1440 nebytím krále nebylo ani jednoty ani kázně, ani poslušensství vůbec; rozsmekli se swazkové, kterými koruna česká byla dohromady spojena; auřadowé zanikali, aneb aspoň trátili moc swau, an nikdo nechtěl autředníkům plniti toho, čím jen králi samému powinna se býti prawil. I přestaly arci daně, ale zmizeli též saudowé řádní, práwo hynulo a zmáhalo se násili; každý šlechtic a zeman i každá obec česká, užíwajíce práwa záštniho, wedli wálky a zawírali smalauwy mezi sebau, co mocnosti nepodlehle; zdálo se, jakoby jednota i řád státní teprw znowa opět byly twofiti se měly. A rozdrobení takowé panowalo netoliko w politickém, ale i w náboženském ohledu; z nenadání wyskytlo se i w církwi ještě wice roztržek, nežli dříwe. I nebylo se čemu diwiti, když i praud dějin českých wáznul na některý čas, drobiw se we výjewech matných a různých, beze spojitosti a bez pokroku.

Ačkoli pak z dosawadního wyprawowání našeho způsob a příčiny neřesti takowé naskytují se zpytateli samy dosti hojně, zdá se přece záhodno, přihlednauti opět k rozdílům stran a ku půwodům jejich, abychem lépe porozuměli, proč se co dálo neb nedálo.

Hlavní příčina různých byla vždy ještě *kompaktata* se sborem Basilejským, a nestejně národu k nim se chowání. Wyložili sme již, jaké a kolikeré nedostatky w nich stěžowali sobě Čechowé. Ještě vždy newycházela ode sboru psaní na očištění dobré powěsti národu, a wolený arcibiskup ani suffraganowé jeho netwrzení, Olomucký pak a Litomyšlský biskupowé odpírali swěcení zákům podobojím; i jiné články žádostí dne 20 října 1437 w Basileji podaných zůstawaly nepořízeny. W čele tedy těch podobojích, kteří přijímali za wděk propůjčení dosawadní jakkoli nedostatečné, stál pan Menhart ze Hradce; na-

1440 opak ti, kteří horlili o splnění dalších slibů a závazků sborových, čili „o dokonání kompaktat,“ obraceli zření své především ku panu Hyncowi Ptačkovi z Pirkšteina. Ale byly i jiné strany v národu, které kompaktatům ovšem nechtěly, buďto že stály v poslušenství církve Římské vždy bez výminky, aneb že k němu ani pod žádau výminkau vrátiti se nemínily. Dle toho bylo počítati čtyry hlavní rozdíly stran, a následowně čtyři zvláštní jednoty v národu: kališníky mírné a horliwé, pak katolíky a Tábory.

K jednotě páně *Menhartově* přiznávali se: mezi městy zvláště Praha, mezi šlechtici páni z Kolowrat, Waldšteina, Hasenburka, Wartenberka, Wresowic, Smřic a jiní, mezi duchowními pak předčili mistři Jan z Příbrami a Prokop z Plzně, oba od r. 1439 wolení administratoři konsistoře Pražské podobojí. Tato jednotu měla tu výhodu, že w její moci, a zejména w rukau pana Menharta, co nejvyššího purkrabí Pražského, nacházel se hrad Pražský i Karlštejn. On tedy, měw we swém opatrowání králowskau korunu i všecky klénoty, archivy a desky zemské, potahowal k sobě také wrchní moc w zemi wůbec, jakkoli málo ho poslaucháno kromě jednoty jeho. Sněmowé však walní bez jeho wále a přičinění nemohli se ani rozpisowati, ani konati: a poněwadž oni byli ještě jediný prostředek, kterým národ držel se poněkud pohromadě a w pořádku, slowo a působení jeho měly vždy znamenitau wáhu do sebe. Však když neužíwal moci své leda we směru záporném, klada překážky stranám činnosti a pokroku žádostiwým, nemohl udržeti se dlouho w postawení swém. Jednotníci jeho tratili se a mizeli rok co rok více, rozstupující se jedni k korliwějším kališníkům, druzí ku katolíkům, až událostmi r. 1448 jednotu celá zanikla konečně.

Až do r. 1444 iniciativa čili počátek ke všemu, co 1440 směřovalo k uvedení jednoty a řádu v zemi, vycházela nejvíce ode pana *Hynce Ptačka z Pírkšteina* i od přátel a pomocníkův jeho. Byltě zajisté pan Ptaček netoliko muž ducha výtečného, ale také ušlechtilý vlastenec, hledající více obecného dobrého nežli vlastního prospěchu; zároveň panu Alšowi Holickému ze Šternberka přilnul byl k M. Rokycanowi, a tudíž k horlivějším husitům teprv u dospělém věku, přesvědčiv se, že rád a pokoj v zemi na jiném základu, nežli na dokonání kompaktat, obnoviti se nedaly. Wyprawowali sme již, kterak „listem mírným“ ode dne 29 ledna 1440 program pánův těchto povýšen byl na hodnost obecného zákona zemského, i kterak čtyři východní krajové volili sobě pana Ptačka za společného nejvyššího hejtmána; nad to hejtmánili přední jeho přátelé, mladý pan Jiří z Poděbrad ve Boleslawsku a pan Aleš Holický v Žatecku. Nelze bylo tajiti, že přenáhlená reakce od r. 1436 chybiwši se s cílem svým, posloužila byla straně Rokycanově více, nežli jí uskoditi mohla; národ zajisté, čím větší widěl doléhati nebezpečí na vyznání své, tím více probuzował se zase k hájení jeho. Proto nyní netoliko většina stawu panského, ale i celé téměř rytířstwo, i města královská s nehojnými výminkami, hlásili se k jednotě páně Ptačkové; přewaha pak její nejen co do počtu, ale i co do mravné síly byla tak znamenitá i zjewná, že nikdo jí ani zapíratí ani odoláwati nemohl. I bylot více šlechtnosti a svědomitosti vůdcůw jejich nežli nemožnosti přičítati dlužno, že jí nenadužíwali ku konečnému potlačení stran ostatních mečem a násilím.

Poznamenání takové platí zvláště ohledem na stranu *Táborskau*, kteráž již slabá byla netoliko nehojností, ale i nesauhlasem a neustrojeností svých jednotáikůw. Přední

1440 města její jmenují se té doby, kromě Tábora, Písek, Wodňany, Sušice, Klatovy a Žatec; poslední dvě již nezdály se dosti pevný w aumyslech swých, a ještě více klonily se ke smyslu Rokycanowu Králové Hradec, Jaromír i Nimburbk; Kolín ale, zapsán byw knězi Bedřichowi ze Strážnice, nyní hlavě celé jednoty, stal se také hlavní ochranau její, a mezi hrady zůstálými ještě w moci Táborské připomíná se zvláště hrad Lanšperk. We šlechtě české nehlásil se k wyznání Táborskému, kromě bratří z Šárowa, tuším nikdo cele a upřímně; pana Koldu zajisté pautaly, jako dříwe Přibíka Klenowského, více wálečné nežli náboženské ohledy k Táborům, a Beneš Mokrowauský i bratří Zmrzlikové drželi se jako u prostřed mezi Rokycanau a jimi. Mezi kněžími na Táboře předčil vždy ještě Mikuláš z Pelhřimowa, přijímám Biskupec, ačkoli o biskupování jeho již nebývá řeči; staroznámy Wáclaw Koranda byl opět duchowním zprávcem u Žateckých, u kterýchž tuším i Angličan Petr Payne byl našel přítulek, cele přílnuw ke straně Táborské.³⁷ I widauc strana tato, kterak jí w náboženském ohledu přiznawačuw rok co rok více ubýwalo, jala se tím wětší wáhu klásti na národnost, i horlila zvláště proti wšemu, co bylo německého, a usilowala o zachowání swazku politického s Poláky, ačkoli roty její do Uher wyslé nepřestáwaly býti hlavní podporau králowny Elišky proti králi Polskému.

Konečně strana *Rímská*, jejížto náčelníci byli pan Oldřich z Rosenberka mezi swětskými, mezi duchowními

37) „Léta 1440 mistr Petr řečený Engliš byw jat od pana Buriána z Gutšteina, dán jest na rukojmě, aby se stawěl pod dvě stě kop gr. A města Táborská, nežliby ho stawěli, raději dali sú tu summu.“ *Starší letopisowé* na str. 121. Dle swědectwí Matauše Kollina (1574) zdržowal se prý Payne této doby we Prachensku u Petra Chelčického, o kterémž na jiném místě mluwili sme.

pak kapitula Pražská, počítala ve své jednotě jen tři 1440 města, Plzeň, Budějovice a Kadaň, a ve šlechtě jen pány ze Šwamberka, z Risenberka, Ronšperka, mistra Strakonického Wáclawa z Michalowic a několik rytířských rodin; protož i méně důležitá byla počtem a silou, nežli postawením a působením hlavy své, pana Rosenberka, kterémuž mezi pány českými žádný ani bohatstwím a hojností statkůw rovnati se, ani přednosti na sněmích odpirati nemohl.

Mylná byla zpráva, kterau všickni dosawadní dějepisci brali ze slow Eneáše Sylvia,³⁸ jakoby Čechové byli tohoto času wolili pány Ptačka i Menharta za zpráwce zemské; ano jisté jest, že o ustanowení zpráwce wúbec teprw po smrti Ptačkowě jednati se počalo, a to dlawho bez prospěchu. Slowům onoho spisowatele, dobře sice zpraweného ale stranného, jen we smyslu od nás wylouženém rozuměti sluší, že totiž dotčení páni prowozowali hlavní moc w zemi jen co náčelníci jednot swých: ale mělo se doložiti, že za nimi a poněkud nad nimi stál pan *Oldřich*, kterýžto vlastně řídil dějiny české až do r. 1448, arci že jen jako pod záclonau a nepřímě, uměw chytrostí neobyčejnau zatáčeti vším, co se jednalo, k aunyslu swému zvláštnímu. Čechové zajisté, buď že usilowali o dokonání kompaktat, aneb o nabytí krále, museli o jedno i o druhé ucházeti se u cizincůw: a u těch pan Rosenberk, co dáwný a stálý husitůw nepřítel, všude wětší požíwal wáženosti a důwěry, nežli kterýkoli Čech jiný. Protož we všech otázkách a poradách, kompaktat i krále se týkajících, týž pán netoliko na sněmích českých přední dával hlas, ale wplywem swým u pana Menharta, i pří-

38) *Histor. Bohem. cap. 58*: Bohemis—domum reversis gubernatores eligere placuit, inter quos Ptascso et Mainardus priores habiti. Stetit aliquamdiu concordia discors etc.

1440 mluwau u těch, ku kterým sněm český se obracel, rozhodowal naprosto každé jednání. Poznali sme již z jeho vlastního wyznání, že on to byl, jenž u knížete Albrechta Baworského zmařil zaumysla celé wolebné jednání české; začez také od králowny Elišky psaním wděčností oplýwajícím poctěn a pochwáten jest.³⁹ Ale netoliko knížata okolní, a zwláště domu Rakouského, nýbrž i koncilia i papežowé oba utíkali se ku panu Rosenberkowi o radu, kdykoli s Čechy co čímiti měli, a dávali tudíž odpowědi od něho nawrhowané.

Zmínka o *dwan papežích* a *dwan conciliích* požaduje krátkého powyjasnění. Dáwný spor mezi Eugeniem IV a sborem Basilejským wedl posléze skutečně k nové roztržce w církwi. Wyprawowali sme již, že Eugenius zrušiw koncilium w Basileji, rozepsal jiné do Ferrary, kteréž w únoru 1439 odtud do Florencie přewedeno bylo: Basilejští naproti tomu nejen nerozešli se, ale dekretem dne 25 máje 1439 wydaným i Eugenia swrhli s papežstwí. Na to dne 17 listopadu 1439 wolen od nich wéwoda Savojský Amadeus VIII za papeže, kterýžto přijaw podané sobě důstojenství, dal sobě jméno Felix V a po korunowání swém w Basileji dne 24 čerwence 1440 zřídil tam vlastní dwůr papežský, a nadělal sobě drahně kardinalůw nových. Následowaly z toho nesčíslné a diwné mezi křesťany rozmišky, když jedni počali straniti těm, druzí oněm, a jiní opět k nestrannosti (neutralitě) hlásili se. O welikosti a rozličnosti zmatků té doby budeme moci se domyslit, když powážíme ku př. že král Franský (po uzavření známé pragmatické sankce 7 Jul. 1438) uznáwal sice Eugenia wždy za papeže, ale nikoli sboru Floren-

39) Original psaní tohoto, daného w Prešpurku, Sonntag vor Colomanni (9 Oct.) 1440, chowá se podnes w archiwu Třeboňském.

tinského, a zastáwaje zase sbor Basilejský, odpíral poslu- 1440
 šenství Felixowi V; naproti tomu zase knížata Němečti
 hned při wolení krále Albrechta (17 Mart. 1438) prohlá-
 sili se byli w nestrannosti swé, a nicméně ku př. i Al-
 brecht kníže Baworský, kteréhož Čechowé byli za krále
 sobě wolili, i králowna Eliška Uherská, uznáwali Felixu V
 za prawého papeže. W Čechách dáwná neláska mezi
 biskupem Filibertem a kapitolau Pražskou dala záhy podnět
 ku podobným neshodám. Kapitola vždy pevně stála při
 Eugeniowi, kdežto národ nepřestáwal míti zření swé ke
 sboru Basilejskému. Felix V a sbor jeho, chtějíce naklo-
 niti sobě Čechy auplně, dne 6 listopadu 1440 jmenowali
 k arcibiskupství Pražskému kněze Mikuláše, syna Jindřich-
 owa od Řebříkůw, Pražana sice rodilého, ale we vlasti
 málo známého, a wyprawili jej spolu s proboštem Brněn-
 ským, Křišťanem ze Hradce Králowé, w poselství do Čech.⁴⁰
 Pořízení však jejich bylo tím nezdárnější, čím méně uměli
 wyhowěti žádostem národu co do dokonání kompaktat.
 Wyprawují o tom Staří letopisowé w následující slowa :
 „Léta božího 1441, před sw. Antonínem (tedy okolo 15 1441
 ledna,) přijeli legatowé od Felixu papeže; kterězto na-
 wštíwili rektor učení Pražského s mistry a se študenty
 w domě u Slona, a je konfekty z apatěky poctili, před-
 mluwu pěknau prwé udělawše. A potom ti legatowé
 ukázali list předewšemi, oznamující wolení Felixu pátého
 prawého a řádného papeže a woleného od celého konci-
 lium práwě. Potom čteno jest zbawení papežství Eugenia,

40) Psaní o tom wydaná od Felixu i ode sboru chowají se
 w přepisu podnes w archivu Třeboňském i u kapitoly
 Pražské. Kněz Mikuláš (Nicolaus Henrici) we psaní
 daném panu Oldřichowi z Rosenberka 15 března 1441
 nazývá se kmotrem téhož pána. Viz Archiv Český,
 III, 18. 19. Probošt Křišťan byl r. 1439 mezi před-
 ními woliteli papeže Felixu V we sboru Basilejském.

1441 pro které přičiny se stalo, a aby od jeho poslušenství odstoupili a Felixovi poslušenství slibili pod klatbau; item okazali list věřící Felixu papeže ke všem královstvím křesťanským Takověž řeči předloženy jsau před pány urozenými, zemany a městy. Protož všickni jednotejně dali těm legatům odpověď, že stojí a státi chtějí podlé římského kostela a poslušenství držeti podlé kompaktat: a prosili těch jistých legatůw, aby kompaktata stwrzena byla místem i časem, podlé rčení jich. Protož ti legatové, nemajíce aumyslu we swém poselství, jeli sau do jiných kautůw. Zatím když tito ještě w Praze byli, přijeli poslowé do Prahy od Eugenia papeže s bullemi a s listy, oznamující sprawedlnost swau, a twrdíc sobě prawého a neomylného papeže římského kostela.“⁴¹

Z toho widěti, že i Čechové, následující příkladu knížat německých, drželi se od prwspočátku w nestrannosti čili *neutralitě* naproti oběma papežům. Nowý arcibiskup Mikuláš uchýlil se nejprw do Wídně, potom do kláštera Wyšebrodského, kterýž we předešlých bauřích husitských méně byl utrpěl, nežli jiní klášterové čeští. Králowna Eliška vydala dne 28 dubna 1441 w Prešpurku rozkaz, aby všescka duchowní beneficia w Čechách, náležející pod práwo podací krále Ladislawa syna jejího postaupena byla témuž arcibiskupowi, jakmile uprázdněna budou;⁴² on pak sám patentem we Wídni dne 14 června 1441 wydaným prikazowal přísně tehdejším administratorům, Janowi z Dubé děkanu kapitulnímu a Šimonowi z Nimburka proboštu sw. Apollináře, aby mu postaupili arcibiskupství, kanowníkům pak Jakubowi ze Štěkna archidiakonu, Prokopowi z Kladrub scholastikowi, Janowi Šin-

41) Viz Staří letopisowé čeští na str. 122—123.

42) Rozkaz ten čte se w archivu Třeboňském. MS. B. 1 fol. 73.

delowi děkanu Vyšehradskému a jiným poraučel pod 1441 klatbau, aby bez meškání opustíce poslušenství Gabriela z Condulmario, někdy Eugenia IV, obrátili se k Felixowi V a w určitý den předstawi se osobně aneb skrze plnomocníky své we klášteře Vyšebrodském.⁴³ Za prokuratora svého w Praze i w Čechách jmenowal spolu Jiřího probošta Wšech Swatých a kanownika na hradě Pražském. Ale většina kanowníkůw, ačkoli w srdci swém cele oddáni byli Eugeniowi, však uradiwše a utwrdiwše se s mistry Pražskými strany Příbramowy, po napominání opětowaném dali za odpověď, „že žádnému nechtějí poslušenství slíbiti, a zvláště duchovní, až do budaucího papeže.“⁴⁴

Rozhodnutí, kterému z obau papežůw i sborůw měloby w Čechách poslušenství se konati, wiselo předewším od osobního aumyslu páně Oldřichowa z Rosenberka: ten pak — musímeť to s bolestí a s hanbau wyznati — nedal se w otázce té wěsti, leda sobectwím nejpodlejším. Žádaje na papežích a sborech, na králích a knížatech peněz, a vždy jen peněz, dokazowal arci, že jich potřebowal pro potlačení husitství w Čechách, zvláště pak Táborůw,

43) Našli sme patent takowý w rkp. kapituly Pražské D. 51 fol. 277.

44) Staří letopisowé na str. 127. Při wyjednávání o této wěci dne 5 Aug. 1441 podal M. Příbram kapitule Pražské 20 článkůw potřebných k obapolnému dorozumění, z nichžto dwa znějí takto: *Tertio*: Providendum est tempestive, ut uni papae legitimo et concilio unanimiter adhaereamus, quia dissensio in hac re non esset modice periculosa. *Quarto*: Providendum est consimiliter, ut erga unum archiepiscopum canonice eligendum unanimiter consistamus, quia non minus divisio in hac re esset periculosa. (W rkp. kapituly Pražské D. 51 fol. 260.) Ale přiblížení takowé newedlo až ke spojení, poněwadž i Příbram w některých těchto článcích nastupowal na dokonání kompaktat.

1441 a tudíž pro rozšíření a zvelebení církve Římské. Mělf o to, jako jiní knížata okolní, stálé poručníky své w Basileji; a nad to, pro větší důklad, wysílal tam zvláštní poselství, dosti znamenitá,⁴⁵ s velikými nadějemi, ale s malým prospěchem. Ke cti jeho powýšili sice Basilejští Sigmunda opata Wyšebrodského na biskupství Salonské: ale subsidie žádané i slíbené odkládali od roku k roku, až konečně uwázlo celé mezi nimi wyjednávání.⁴⁶

45) První takové poselství wypravil tam ku konci r. 1440, a poslal po něm obšírný spis o tom, co w Čechách po smrti krále Albrechta se jednalo, kteréhož i my užili sme za pramen. Srown. poznám. 10, 26, 29-31. Tam praví a dokazuje široce, „si remedium pecuniale mihi fieret ex parte D. Apostolici et sacri concilii, cohiberetur frenum laxatum delinquentibus in hoc regno“ etc. Potom na podzim 1441 poslán w též příčině zase Sigmund opat Wyšebrodský w několika koních a j. w.

46) Opat Sigmund, pobyt u sboru od 27 Oct. do konce Nov. 1441, po návratu swém psal panu Oldřichowi dne 17 Dec. mezi jinými tyto zprávy: „Credo quod in plures regiones exivit sonus legationis nostrae; et credite, quod ultra omnes principes ac nobiles totius Alamannie fama vestra bona redolet in sacro concilio et apud sanct^{um} D. Papam Felicem V. Et revera vidimus, cum fuimus vocati ad palatium suum, tanta ac talia clenodia de auro et argento et lapidibus pretiosis, quod nunquam vidimus nec credimus aliquem principem habere talia clenodia et thesaurum, sicut fatentur eum habere. Et per se totum sacrum concilium sustentat suis pecuniis, ac expedit omnes legationes suis sumptibus in orbem terrarum . . . Non spero aliud, quam quod facta V^{ro} Dom. sortientur finem concupitum, non tantum in tali summa, sed multo majori, si jam dabitur obedientia sacro concilio in diaeta Frankfordensi, ad quam plures cardinales ac doctores jam sunt destinati. Quia adhuc sacrum concilium habet multa centena millia florenorum in Alamannia, et Dominationi Vestrae ut intellexi vellent in Norberga certam summam delegare. Ideo jam in congregatione diaetae Pragensis fuciatis pro adhaesione sacro

Podobná, však ještě mnohem nekonečnější rokování 1441 nastala také v otázce královské: a i tu dalo se vše dle návodu paně Oldřichowa. Na sněm ke dni 28 října rozepsaný, kterýž ale teprv o Všech Swatých (1 Nov. 1440) počal se, sešlo se velmi málo stawůw; a ti po mnohých bauřliwých řečech nepořídili wíce, nežli že rozepsali nový sněm walný na hromnice nejprwé příští (2 Febr. 1441), a mezitím učinili poselství znamenité ku králi Fridrichowi a královně Elišce s tau žádostí, aby nedělali Čechům překážky u wolení sobě krále, jakowéhož země potřebowala. Hlawau toho poselství byl opět pan Oldřich, kterýž pobyw asi w 80 koních w Zawidenském Nowém Městě přes sedm neděl, staral se arci nejwíce jen o náhradu za škody, jež we službě krále Albrechtowě někdy utrpěl, ale poučil také krále i králownu, jakowauby Čechům odpověd učiniti měli.⁴⁷ Pročež wrátiv

concilio et D. N. Papae diligentiam, prout jam incepistis; tunc omnia bene transibunt“ etc. (Origin. w archivu Třeboňském.) Psali také p. Oldřichowi Ludwík kardinál Arelatský president sboru a Jan de Ragusio cardinalis S. Sixti, oba velmi pochwalně, dávající naději, že mu peníze brzy poslány budou, „supervenientibus ecclesiae prosperis, prout indubie speramus.“ (Orig. tamže.) Proto ale pan Oldřich dlouho hněwal se na opata Sigmunda, že mu přinesl z Basileje jen laskominy, a nikoli peníze. Ještě 10 Oct. 1442 psal týž kardinál Ludwík panu Oldřichowi vlastnoručně: „circonstantiae rerum de praesenti non permittunt, ut fiat statim executio in facto pecuniarum, sed cito ut spem firmam habeo fiet“ etc. (Orig. w Třeboni.) Ale když i ta naděje sklamala, přestalo wšeccko další do Basileje dopisování.

- 47) Prawi sám že suprafato regi et reginae dixi, — quod consiliis et auxiliis meis amicorumque vellem ipsis assistere, et ad ea, ad quae jus ipsorum se extendit juvare, et deo auxiliante ad finem ducere, si Dominatio eorumdem favore suo benigno mihi dignaretur effectualiter sub-

1441 se, oznámil Čechům na sněmu shromážděným, ve jménu krále Fridricha: „poněwadž věci o kteréž se žádá jsau veliké a na ně bez opatrného i zralého rozmyslu odpověditi nelze, že chce prý v potaz o ně wejiti s knížaty říšskými; a když bude w říši, že mají proto Čechové wyprawiti k němu nové poselství, na což že odpověd místná jim dána bude.“⁴⁸ Byl to první objev formule u krále Fridricha w diplomatických wyjednávaních později zobecnělé a směřující předewším k *odkladu*. Heslem dworu Rakauského, či raději Štyrského, bylo tehdaž wúbec prodlévaní a odkládání všech věcí; w něm předně hledána ochrana i spása. I bylot ho arci potřebí, měloli se čekati, ažby dítě w Uhřích již korunowané dorostlo do plnoletí swého.

Sněm dotčený počal se sice na radnici Pražské o *hromnicech*, jakož určeno bylo, ale zůstaw dlouho ne-
8 Mart. walným, obnowen jest hojněji w postě dne 8 března, tak že sawvěci spisowatelé kladli počátek jeho teprw ke dni posléze jmenowanému.⁴⁹ Byli na něm zvláštní poslowé netoliko krále a králowny (zejména Sigmund Frangipan hrabě Charwátský, Oldřich Eicinger a Kašpar Šlik,) ale i sboru Basilejského, i knížete Albrechta Baworského; pak wedle stawůw českých také wyslanci z Morawy, ze Slezska i z Šesti měst Lužických; zdá se že žádáno zvláště od králowny, aby wěrní její sešli se tam u hojném počtu. Zápis sněmowní nezachowal se, před rukama jsau

venire etc. Záškodného žádal 4000 zlatých, ale odpověd na to dostal jen neurčitau.

48) Doslowně dle zpráwy páně Oldřichowy již často dotčené.

49) Bartošek pag. 205. Starí letopisowé str. 123. Že však i dříve již sněmowano bylo, dokazuje zvláště psaní králowny Elišky ode dne 4 Mart. panu Oldřichowi z Rosenberka (w arch. Treboňském,) w němžto mu děkowala za pomoc poslům jejím na sněmu činěnou.

jen zpráwy ohudé a stranné; není však pochyby, že 1441 přewaha snémowníkůw králi Ladislawowi oddaných byla znamenitá. „Toho času, (di starý letopisec,) nalezen jest list císaře Karla, na wolení pána a krále Českého, zhy-nulliby rod králůw českých, aby přenesen byl na knížetstwi Rakauské, a zase též knížetstwi Rakauské na králowstwi České; a k tomu ještě wíce, aby wšecky země příslušející ku koruně přítomry byly k wolení, a tu aby jednostejně a zespolka krále wolili.“ Tomu však jen tak rozuměti sluší, že zápisowé takowí, bywše snémowníkům dlawno známi, nyní teprw wůbec ohlášení jsau, a že usilowáno získati jim platnost. Také zprawuje nás letopisec, že když 9 března „přijeli páni Morawští do Prahy k snému, 9 Mart. spolu s městy markrabstwi Morawského, páni urození a zemané wyjeli proti nim a přiwítali je ochotně; a na sněmě pěkně spolu nakládali, aby jednostejně pána budaucího za krále přijali, podlé práw obojích.“ Poslowé od Šesti měst, kteří wěrni jsauce králowně, nicméně mírně a skromně sobě počínali, došli prý za to chwály a básky, zwláště u náčelníkůw jednoty páne Menhartowý: ale Slezáci, mluwíwše prý hrdě a zpuřně, že, majíce jž přirozeného pána dědičného, nemají koho dále woliti, ačkoli-by hlas k wolení krále jim tak dobře příslušel, jako pánům českým, upadli tím prý w nenáwist, a zbudili proti sobě hněwy mnohých.⁵⁰ Nicméně uzavřeno konečně, jestli ne

50) Johann von Guben in Scriptor. rer. Lusatic. (1839) I, 69: Do die Slesier qwomen, — jr antwort was, sie hetten einen erbherrn, sie dorften keinen kiesen, vnd beriffen sich an die guldynne bullen vnd maiestat, die of dem Karlstein leyt, vnd berurten wie sie ouch stymme hetten czu kiesen einen Konig. Des meynten die herren nicht vnd worden yn des gehessig; vnd weren die Slesier glimpflicher in irer antwort gewest, wir hetten czu gotte gehofft, es were czu einem guten ende komen etc.

1441 z jedné vůle, alespoň velikau většinou hlasův, dáti se do rokování s královnou Eliškou a králem Fridrichem, a woleni hned k tomu cíli poslowé, pan Menhart ze Hradce, Mikuláš Sokol z Lamberka, Jakaubek ze Wřesowic a někteří Pražané.

W Uhřích mezitím štěstí wálečné nebylo Elišce owšem nepřizniwo. Jeden z náčelníkůw jejich, Ladislaw Gara, dal se sice poraziti od Jana Huniada, Wladislawowa wojewody, a později octnul se i w zajetí u krále Fridricha: za to ale i hrabě Cílský, wězení swého dáwno zproštěný, uměním swého wůdce Jana Wítowce dne 1 března 1441 u Samoboru w Chorwatech velikého dobyl nad Uhry a Poláky wítězství, i Jan Jiskra z Košice, sídla swého, wedl wždy prospěšné proti nim boje.⁵¹ Ona pak, nemohši přemoci nechuti swé proti nepříteli nad jiné ušlechtilějšímu, držela se pořád jen přátel přirozených, kteří ale neostýchali se nadužíwati nesnáze její ku prospěchu swému. Odwedení dítek jejich do země Štyrské a chování tam bylo netoliko pro matku bolestné, ale stalo se i škodným, ano zdálo se potvrzowati domněni mnohých, jakoby mladý Ladislaw nacházel se w moci cizí, ba nepřátelské. Protož naprosiwši se do ustání a wždy nadarmo, umínila doraziti konečně na necitelného strýce veřejně a důtkliwě: na *sněmu* Rakauském we *Widni*, jenž

4 Jun. počal se dne 4 čerwna 1441 a na němž přítomných bylo i knížat říšských, i pánůw českých a morawských

51) Mikuláš wolený arcibiskup Pražský psal panu Oldřichowi z Rosenberka dne 15 Mart. 1441 z *Widně* nowiny: „nyni hrabě Cílský porazil Poláky a Uhry, že jich zbito na puoldruhého tisíce a jato mnoho, a wozowé pobrání jim s puškami a mnoho jatých jest; jeden dáwa padesát tisícůw zlatých. A Jiskra z Košice we dwú neděli porazil jich také dobře Polákůw a Uhrůw na tisíce, a mnoho wěžnůw má; tak že se zle wede Polákóm a Uhróm.“ (Archiv český, III, 18.)

drahně, obrátila se ku králi Fridrichowi osobně řečí 1441 dlahau a dojmawau, wždy prosie, aby netoliko co pokrewnik a strýc nejbližší, ale i co král Římský, tudíž co přirozený zástupce wdow a sirotekúw, pomáhal jí a synu jejímu odolati těm wěcem, kteréž prý se jim dály proti bohu, cti a práwu; zvláště pak žádala, aby děti její a swatau korunu Uherskau dal přiwesti do Rakaus na takowé místo, kteréžby příleželo zemím dědičným syna jejího; pak aby netoliko sám přijel na sjezd do Haimburka, (kdež o nějaké narownání mezi stranami w Uhřích rokowati se mělo,) ale také aby tam obeslal přítomné knížata, raddy jejich a pány české i rakauské, wěda prý že jí neslušelo samé jednati wěcí tak welikých; konečně aby propustil Ladislawa bána z wězení a t. d. Fridrich požádaw té řeči, příliš dlahé prý a důležitě, aby mu napsaná podána byla, nazejtří dal skrze hofmistra swého Kunrata z Krajku odpověd na wšecy tři žádosti zápornau.⁵² To dojalo wšech přítomných tak žiwě, že zvláště páni rakaustí a morawští mnozí odřekše se na místě jeho poslušenstwí, slibowali „pomáhati Elišce, aby se jí sprawedlnost stala wšemi obyčeji, jakýmiby mohli“.⁵³ Měli pak tito arci ještě jiné přičiny, doléhati na krále s nešetřností. Byloť po králi Albrechtowi zůstalo drahně dluhúw, nejwíce za služby wálečné, a wěřitelé, mezi nimiž mnoho pánúw i panošúw českých a morawských, postihali jich

52) Celé to jednání popisuje se široce ze sawěkých rukopisúw města Wídenského we Kollarowych Analecta monumenta Vindobon. tom. II, p. 915—927. Eliška spatrowala we Wladislawowi ještě wždy polaupohana, jehož otec prý jen pro země, ne pro boha i wíru staw se křestanem, wyhnal z Polska knížete Wiléma i pojal ženu jeho (Hedwiku), což prý nebožtíku manželu jejímu wždy k srdci šlo, aniž toho zapomenautí mohl; pročež prý ani s Poláky nikdy spřázmiti se nechtěl a t. d.

53) Staří letopisowé čeští na str. 123, č. 345.

1441 na zemi Rakauské, co Albrechtowu dědictví; někteří z nedočkavějších, jako Jan Telecký ze Hradce, byli již i wálku o to počali. Sněm tedy Wideňský žádal, aby wěřitelé takowí upokojeni byli z důchodůw země Rakauské, a král Fridrich jakožto poručník a wládcce zemský aby ku placení se zawázal. Po dlouhých o to hádkách dal se konečně oblomiti pohrážkami již dotčenými, že přiznal se ke dluhům, kteříž pak ode dwanácti ke zprávě země Rakauské zwolených wladářůw na čisto wyměření a nezadlauho i skutečně zapraweni jsau.⁵⁴ Přítomní tehďáž we Widni poslowé z králowství českého, bywše sami mezi předními wěřiteli, aučastnili se horliwě u wyjednávání takowén. Méně známo jest, čeho pořídili we věcech od českého sněmu jim swěřených; ačkoli pochybowati nelze, že přinesli odpověď vyhýbawau a odkládawau, jako předtím pan Rosenberský.

O hojných té doby, přes uzawřené míry krajské, vypuklých *zástích* a *půtkách*, jak u wnitř země, tak i zwlášťe po hranicích, došly nás sice zpráwy welice chudé a nedostatečné: a wšak pro známost stawu a běhu věci nesluší pomínanti jich mlčením. Obyčejně w půtkách takowých žalowáno s obojí strany na křiwdy a bezprawí,

54) Z regist krále Fridrichowých dowídáme se, že přisauzeny a zaplaceny do Čech následující summy: panu Menhartowi ze Hradce 16000 zl., Hanušowi z Kolowrat 7500 dukátůw, Jakanbkowi ze Wresowic 6200 zl., Oldřichowi z Rosenberka 3000 dukátůw, Hynkowi Krušinowi ze Šwamberka 2100 dukátůw, Jindřichowi ze Stráže 2000 duk., Janowi Šmikauškému ze Žďáru a Jindřichu Čěčkowi z Pakoměřic 2600 zl., Mikuláši Krchlebcowi z Krchleba, z bitwy u Lipan známému, a Janowi z Lažan na Bechyni po 300 duk., Burianowi z Gutšteina 250 duk., Albrechtowi z Bělkowic a Wáclawowi z Kladna na Střekowě po 150 duk. a t. d. Zlatý Rýnský té doby platil za tři čwrtwiny zlatého uherského čili nynějšého c. k. dukátu.

na laupeže a pálení statkůw, a zdá se skutečně, že ani 1441. jedna strana nebýwala owšem bez winy: ale o některých šlechticích a rytířích šel nad to hlas obecný, že byli zloději a škůdcowé zemští. Tak zpravují nás letopisowé, že již o sw. Jakubě r. 1440 obehnán byl skrze pány a zemany w kraji Boleslawkém hrad Waldštejn, kdežto se prý zawřeli laupežníci; a když i Pražané wytrhli tam na pomoc s lidem i s puškami, hrad ten po S. Wáclawě dobyt jest. Potom w polowici února 1441 Příbík z Klenowého, Petr Zmrzlík ze Lnář a s Karlšperka, Janek Sedlecký z Prachatic a s nimi páni Klatowští oblehli Hus hrad twrdý, w lesích Wínterberských, a dosáhli ho na počátku měsíce září, „neb sau prý neměli co na něm jísti; a tak čeləd Habartowa Lopatowa, toho zhaubce země, hradu staupiwše, na Budějowice se za swým pánem stěhowali; oni pak wypálíwše hrad, i rozbořili weškeren.“ Dále na počátku měsíce dubna páni Hynek Krušina ze Šwamberka i Hanuš Kolowrat obehnawše hrad Skály u Radkowic we Klatowsku, dobyli ho mocí, a wzawše pána do wězení, zwěsili wšecku jeho čeləd i wypálili hrad. Žatečtí dobyli panu Jakaubkowi tvrze Wrautek, a zbili wšecky její hájitele, a to prý jen proto, že byl odstoupil od jednoty jejich. Poslowé knížete Albrechta Baworského wedli stížnost u suěmu hromničného na rytíře Racka z Janowic, kterýžto s hradu swého Risenberka nepřestáwal do Bawor činiti škody, mírnému jednání prý se wyhýbaje. Aleš ze Šternberka i Hynek Krušina ze Šwamberka opowěděli wálku Normberčanům, do sporůw jejich městských se wkládawše. Mezi Strakonickým panem Wáclawem z Michalowic a knížetem Baworským Henrichem na Landshutě vypukly také dlauhé a kruté nesnáze. Lužičané čili Šestíměstští měli téměř bez přestání půtky krwawé s pány z Wartenberka, Jindřichem a Janem bratřimi na Lípém

1441 a Děčíně, Janem nejstarším též na Děčíně a Janem na Blansku čili Blankšteině; po welikonoci r. 1441 knížata Saští Fridrich a Wilém, spojivše se s Lužičany, jali se silně dobýwati hradu Blanska, za příčinou laupeží odtud 10 Jun. páchaných, ale nedobyvše ho, dne 10 čerwna urownali se s pány Wartenberskými, a Lužičané kaupiwše od těchto dva hrady na pomezi českém, Winterstein i Karlsfrid, rozbořili je dokonce, aby jim odtud aspoň škoditi se wíce nemohlo.⁵⁵ Pan Jindřich z Dubé a na Milšteině, spolu pán na Ojercích (Hojerswerd) w Lužici, spřízniv se s Lužičany, chtěl pomoci jejich zase dobytí města Lipého, ale nepodařilo se mu. Do Slez wálčil Hynek Krušina z Lichtenburka, pán na Hostinném, z příčiny aspoň zají-mawější. Jeden ze služebníkŭ Kunrata biskupa Wratislawského, Sigmund z Richnowa, unesl byl jednu ze dcer po panu Pütowi z Častolowic na Kladště pozůstalých a učinil jí násilí. Pan Krušina, kterýž nedáwno předtím pojal byl wdowu Pütowu, paní Annu z Koldic, k manželství, zdwihl se proto ku pomstě proti Slezákŭm wůbec, až konečně pomoci biskupa samého dostihl winníka trest ukrutný.⁵⁶

Uwedení posawad příkladové poskytuji sice obraz již dosti hojný nepokojŭw, kterými země česká w běhu r. 1441 zmitána byla: hlawní však wálka toho léta měla rozměry ještě walnějši a směrowala k zemdení *jednoty Tábořské* wůbec. Přfležitost k ní podaly škody, kteréž *Jan Kolda* z Žampachu, pán na Náchodě, i Slezákŭm i krajanŭm Hradeckým činiti prý nepřestáwal. Nejprwé wy-

55) Zpráwy o tom širši sestaweny jsau in Scriptor. rer. Lusatic. (1839) I, 247—254.

56) Sigism. Rositz Chronica ap. Sommersberg, I, 78. 79. Nikol. Pol's Jahrbücher der Stadt Breslau p. 191. 192. Klose docum. Geschichte von Breslau II, 425—27.

trhli proti němu někteří knížata Slezští s Wratislawskými 1441 a Swídnickými, a již w polowici máje spálili několik městeček a wesnic okolo Náchoda.⁵⁷ Stalo se to však náwodem některých pánůw českých, jakož prawili Táborští, psaním dne 23 máje napominawše měšťanůw Hradeckých a 23. Mai Jaromirských, aby pana Koldy neopauštěli: „neb co se p. Janowi Koldowi náwodem panským nyní děje, snadby se nám též stalo, ač chtělilibychom se tomu kterak díwati; jehož doufámě pánu bohu, že nás zproští od takových podtržení a zaspání na nás nedopustí.“ Protož psali téhož dne také panu Ptačkowi: „Slyšíme (prý,) že někteří páni z Čech poštwawše Němcůw na pana Koldu, i chystají se jim ku pomoci na pole wytrhnauti, chtěje jej utisknauti a zahubiti; jakož zprawují nás, kterak Němci přitáhše mnoho vsí i městeček okolo Náchoda spálili. Protož jestliže Twá Milost také k wytržení na pole strojí se proti p. Koldowi ku posilení Němcůw, prosímeť welice, aby toho neráčil činiti a takowé bauřky w zemi neráčil začínati. Neb se w jistotě bojíme, aby to wytržení k nenabytému zlému nepřišlo, wědauce, že p. Kolda také přátely sobě ku pomoci nalezne. A my také poradíce se s naši jednotau, nerozumíme, bychom se mohli tomu díwati, aby přátelé naši měli od Němcůw utištění býti, a wy jim pomáhati.“ Tímto způsobem jala hned s počátku šířiti se wálka, když nejen Táboři wolali se k jednotě své, ale také pan Ptaček, nemaje dosti na moci vlastní a na pomoci pana Jiřího z Poděbrad, napomínal i pana Rosenberka, i panůw ze Hradce, aby nemeškali užiti příležitosti ku potlačení jednoty

57) Žeby také Náchodu samého byli dobyli a zbořili, jakož se dí we Starých letopisech č. 320, nepotwzruje se listinami sawěkými. Městečko tehdáž spálené zejména uwodí se Skalice mezi Jaroměří a Náchodem.

1441 jim ještě více nežli jemu protiwné.⁵⁸ Však pan Rosen-
 2Jun. berk měl k tomu již prvé chuti dosti; dne 2 čerwna
 oznámil králi Fridrichowi psaním, že odhodlán byl užiti
 příležitosti příznivější nežli kdy, a obehnati i dobýwati
 města Tábora, staň se co staň. Žádal tedy jak o brzké
 vyplacení dluhu krále Albrechtowa, tak též o půjčení oněch
 děl a strojůw, kterými Tábor r. 1438 dobýwán byl; a ko-
 nečně prosil, aby král co nejdříve odbyti ráčil pana Men-
 harta i spoluposly jeho, ana přítomnost jejich welice prý
 27Mai byla w Čechách potřebna.⁵⁹ Takž když 27 máje přední
 páni jednoty Ptačkowy, a 30 máje Pražané wytrhli do pole
 proti Koldowi s děly, s wozy, s jízdnyými i pěšimi; když
 brzy na to listowé odpowědaci od Táborských přinešeni
 do Prahy, a konšelé Pražští, bojíce se zrady města swého,
 wypudili z něho několik podezřelých osob duchowních i
 swětšských: rozbauřilo se hned několik krajůw wálkau do-

58) Psaní p. Ptačkowo dané 29 máje na Lichtenburce ku
 panům Oldřichowi a Menhartowi (w. Archiv Český I, 370
 sld.) prawi: Cele to wězte, žeť my můžeme s nimi (t.
 s jednotau Táborskau) příměří míti i pokoj, kterýž den
 koli chceme. Protož milí páni, pomyslete na to, kterak
 jich jest dosti málo, a kterak se tuze zasazují a ostatí
 sebe nemíní, a bojíce se toho, jakož píší, by nezaspali, a
 jakžby jeden utištěn byl, žeby se i jim dostalo: protož
 račtež na to pomysliťi, abyste také nezaspali. Pane z Ro-
 senberka! Ač p. Menharta doma není, neměj tím omluwy
 a přičiň se; nebt se tebe nejwíc dotýče. A zdá mi se,
 aby nemeškaje obeslal p. Krušinu, ačby wzhůru na pole
 byl s Plzenským krajem, i p. Michalce i jiné w krajích.
 Nebt jest toho již weliké potřebí; a nikdá sme neměli
 času, jakož již děkujíc bohu máme“ atd. Slowo p. Ptač-
 kowo, že může s Tábory míti příměří i pokoj, kdykoli
 chce, nese w sobě spolu wyznání, že Táboři byli wždy
 náchylni ku pokoji pod slušnými wýminkami.

59) Půwodní koncept dotčeného psaní chowá se podnes w ar-
 chivu Třeboňském. Srown. Fürst E. M. Lichnowsky Re-
 gesten ke dni 2 Jun. 1441.

máci, nowau a ukrutnau. Wšak ačkoli trwala plných šest 1441 neděl, nemáme přece více podrobných zpráv o ní, nežli že hejtman kraje Hradeckého pan Jetřich z Miletínka dne 10 čerwna dobyl Dubence, a o tři neděle později Černi- 10Jun. kowic, dwau twrzí páně Koldových, kteréž obě tudíž zbořeny a spáleny jsau. Když pak 5 čerwence přitáhl dále ke 5 Jul. hradu Richenberku, přibýlo prý mu ku pomoci Slezákůw tisíc jízdných a dwa tisíce pěších s třemi velikými puškami, jimižto se jal dobýwati hradu. W tom ale wložili se za prostředek M. Jan z Rokycan, Bohuše Kostka z Postupic a dwa měšťané Králowé-Hradečtí, a zjednali příměří, pod základem pěti tisíc kop gr. až do příštího sněmu, mezi pány Ptačkem, Janem z Rausinowa i Jetřichem z Miletínka s jedné, a mezi Koldau a Benešem z Mokrowaus s druhé strany; stalo se to okolo 15 čerwence, a Pražané wrátili se s pole domůw dne 20 čerwence. Stejným časem ob- 20Jul. nowili také Táborští a pan Oldřich z Rosenberka příměří mezi sebou (11 čerwence,) aniž dále wědomo, jakowý byl 11Jul. spůsob a prospěch předešlé mezi nimi wálky. ⁶⁰

O následujícím sněmu neumíme také podati více, nežli co prawí Starý letopisec, ⁶¹ že prý swolán byl do *Čáslawě*

60) Kromě starých letopisůw na str. 124 a 125 mluví o wálce proti Koldowi wedené také Chronicon collegiati Prag. MŠ. a dopisy Tábořské r. 1441, tištěné w Archivu Českém; I, 361—372. Hrad Richenberk stál někdy u wsi nyní Liberk řečené (Rehberg) we Hradecku. Kopie zápisu na příměří u Richenberka uzavřené nachází se nedatowaná w archivu Třeboňském. Tamtéž nalezli sme i zápisy na příměří mezi Rosenberkem a Tábořskými; první ode dne 11 Jul., druhý od 13 Jul.

61) Na str. 126 č. 349. Chron. collegiati Prag. wyprawuje: Eod. anno (1441) in Czaaslavia, post assumptionem S. Mariae et post, inter partes praedictas est tractatum, et ibi plenarie concordatae et pacificatae sunt praedictae partes, et inter ipsas fuit literatorie pronuntiatum. (Zápis ten ne-

1441 na den 17 srpna, „skrže pány urozené, zemany a města, 17 Ag. k rozmlauwání o welikých a znamenitých věcech králowstwi českého: pana Ptačka, p. Alše Holického, p. Jirího z Kunstatu, p. Krušiny z Lichtenburka, p. Hertwika, Bořka, Trčky, Sádla, Keřského, Bedřicha kněze a jiných mnohých z krajůw; ⁶² a zvláště o konečné smíření mezi Koldau a pány, zemany, Pražany i jinými. A vyhlášeno jest, aby Kolda držel hrad s městem Náchodem až do budaucího krále. Smířili neb smluwili také Bedřicha s Sádlem: ale Keřský ujel, boje se že mnoho kradl a laupil. A tu všickni jedno- stejně smluwili se, že chtějí míti pokoj a dobrého králowstwi hleděti; a kdoby chtěl swéwole požíwati, laupiti, jímati a lidi šacowati, aby všickni byli proti takowému. Tu také ustanowili M. Rokycanu w těch krajích nejvyššího auředníka w duchowním práwě, a kněží, kteřížby wystěr- howali, aby trestal, a kteréby widěl bludné aby obrátil, s pomocí měst a pánůw jmenowaných.“

Následkem těchto umluw rozepsán jest zase do *Hor*
 4 Oct. *Kuten* ke dni 4 října *sbor kněžský*. k tomu konci, aby tam celé duchowenstwo české zawázáno bylo poslušenstwim M. Rokycanowi, co wolenému arcibiskupu. Sbor ten sešel se i skufečně, a stal se důležitým netoliko hojností swých aučastníkůw, ano do tři set kněží tam pohromadě bylo, ale také položením pevnějších základůw k ústrojí budau-

zachowal se.) Ibi etiam rex Wladislaus Poloniae misit literas suas, declarans, quod rite et legitime per dominos de Ungaria in regem Ungariae est electus.

62) Dle jmen tuto uwedených patrnó jest, že na sněmu Čáslawském nebyl nikdo z jednoty katolické ani z páně Menhartowy. Plněji ta jména wyložiti sluší takto: Hynek Krušina z Lichtenburka, Jan Hertwík z Rausinowa, Jetřich Bořek z Miletínka, Mikuláš Trčka z Lipy a Lipnice, Jan Sádlo ze Smilkowa a z Kostelce, Ondřej Keřský z Paběnic a Bedřich ze Strážnice na Kolíně.

címu církwe podobojí. Článekové tenkrát snešení, w počtu 1441 24, wztahowali se jak k učení wíry we smyslu Rokycanowě, tak i ku kázni církewní; při posledních užito také některých statutůw někdy Arnoštowých. ⁶³ Rokycana jednomyslně ode sboru celého prošen jest, aby přijal k sobě zpráwu wrchní nad kněžstwem, a slibowáno mu poslušenství rukau dáním ode všech přítomných; jen málo několik kněží odepřeli hlasu swého, zření swé obracující k administratorům Pražským podobojím; tito pak we srozumění s kapitulau byli již dne 30 září dali wyhlásiti wúbec 30 Spt. článkůw několik mírnějších we smyslu jednoty páně Menhartowý. ⁶⁴ A poněwadž Pražané, s kapitulau spojení, přiznali se byli k neutralitě: částka ta kněží jednoty katolické a Menhartowý, kteří hlásiwše se ku poslušenství Felixu V i sboru Basilejského, uznáwali Mikuláše od Řebříkůw za swého arcibiskupa, měli u pana Rosenberka w Třeboni sjezd, o kterémž ale nic nám dále známo není. ⁶⁵ Konečně kněží strany Tábořské, ačkoli dle umlow Čáslawských od

63) Tištění jsau we F. Procházky *Miscellaneous der böhm. u. mähr. Literatur*, Prag, 1784, na str. 354—367. Co podává Theobald (*Hussitenkrieg*, II, 86—89,) podvrženo jest, aniž uhodnauti lze, od koho a kdy sepsáno. Balbin (*Epitome* pag. 503) praví: *Hujus synodi acta et articuli, (qui sunt apud me,) nihil prope a doctrina catholica alienum continent etc.* Pubička zase (*Chronol. Gesch.* VIII, 403) mluví o Rokycanowých „*Absichten, es mit keiner Partei ganz zu verderben; — er nahm die Statuten des ersten Prager Erzbischofs Arnest an, um dadurch die Katholiken einigermassen zu gewinnen.*“, atd. Ale článkové wěrouční sboru Kutnohorského neděli se w ničem od těch, které Rokycana od jakžiwa byl zastáwal.

64) Nacházejí se w kompaktatech r. 1513 tištěných, a wynázejí jen takowé sady, které smluwami dne 5 Jul. 1436 wyslowně swoleny byly.

65) Mýlně praví Balbin na dotčeném místě (p. 503.) že Mikuláš od Řebříkůw na sjezdu Třeboňském teprw na arcibiskupství wolen byl.

1441 pana Ptačka také pilně ke sboru Kutnohorskému volání 26Spt. byli, nedostavili se, ale omluwiwše se psaním dne 26 září s Tábora k M. Rokycanowi daným, prawili že přijdu, až je powolá ten, kdo máje plné práwo, nebude owšem winen usilowáním o utištění jich moci a násilím.⁶⁶

Sjezdowé dotčení w Čáslawi a w Kutné Hoře dáti se tedy téměř výhradně u wnitř jednoty páně Ptačkoway, a swědčili nejen o způsobu vlády řádné, kterauž prowowal pán ten nade kraji spojenými, ale také o péci, kterauž wedl o upokojení, zřízení a sjednocení národu wšbec. Ostatní jednoty jak dlauhým pana Menharta w Rakausích a w Uhřích meškáním (an se propůjčowal králowně Elišce k rokowání mezi ní a králi Fridrichem a Wladislawem Polským,) tak i odklady od pana Rosenberka we smyslu krále Fridrichowě oblíbenými, zůstawaly w nečinnosti; ba pan Oldřich i zaumysla kladl sněmům překážky, jen aby otázka o wolení krále nepotkala se snad s řešením jemu protiwným. I není se čemu diwiti, že sněm walný, jenž toho léta ke dni sw. Martina do Prahy rozepsán byl,⁶⁷ nedošel opět jako wloni, a odročen jest až po nowém roce.

1442 Rok 1442 w Čechách a w Morawě značil se méně wálkami, nežli jednaním pokoje, ačkoli s wětší částky ještě nejasným a neprospěšným. Wálčeno nejwice jen w Uhřích, kdežto námezdní bojowníci čeští slaužili stranám oběma; wůdcowé jejich byli, u Wladislawa Jan

66) Psaní to zachowal Mikuláš Biskupec we swé od nás již často připomínané *Chronica continens causam sacerdotum Tabor.* (MS.)

67) Mluví o něm pan Kašpar Šlik we psaní daném 3 Nov. 1441 panům Zhořelským a tištěném we *Script. rer. Lusat. I, 242* (mylně k r. 1440;) též králowna Eliška we psaní 4 Dec. 1441 ku panu Oldřichowi z Rosenberka (*Archiv český, III, 20.*)

Čapek ze Sán, u Elišky Jan Jiskra z Brandýsa. ⁶⁵ Hrad 1442 Prešpurský byl w moci Polské, město pak drželo se královny wdowy; obehnán tedy hrad od Eliščiných, a Wladislaw přispěw swým ku pomoci, dodal jim sice spíže a jal se sám zase dobývati města, ale 19 února přinucen ^{19 Fb.} byl ustaupiti k Trnawě „s hanbau a škodau welikau,“ jakož Eliška o tom do Čech zpráwu dávala. I jiných výhod wálečných dostalo se jí wíce, a následkem toho wrátilo se několik pánůw uherských ku poslušenství jejímu. ⁶⁹ Za to knížata Cilští byli již loni prikázali se

68) We psaní z Prešpurka dne 28 Jan. 1442 Kremničanům daném prawí Eliška: Als euch wissentlich ist, daz wir unsern lieben getrewen Jan Gyskra von Brandis vnsern Hauptmann im Czypz etc. mit wolbedachtem nut vnd gutem rate zu sunderlichen unsern vnd Ewr aller nutz vnd eren doselbst auf der Crempnitz vnd all ander vnser pergsettn vnd in die gantz vnser Graffschaft im Sol, euch zu einem Hauptmann gesetzt vnd die zu beschutzen vnd zu beschirmen beuolhen haben: darumb gepietten wir euch ernstlich etc. (Orig. w archivu téhož města.) Že Jan Kolda z Náchoda r. 1442—3 slaužil také králi Wladislawowi w Uhřích, poznáváme z listiny archivu Košického dané 5 Jan. 1448 a tištěné w knize hrab. Jos. Telekiho: Hunyadiak kora Magyarországon, díl X, str. 123.

69) Fridrich z Donína, posel Eliščin ku panu Rosenberkowi, psal tomuto dne 30 Mart. že „král Polský wzal welkú škodu před Prešpurkem, že sami Poláci a jich strana prawí, že jsú ztratili na tři tisíce koní, co sami zemřeli, a co sme jim pobrali. Také rač wěděti, že sú přistúpili na deset zámků po odtiežení k Její Milosti, jménem Roňnišťwan, jako na Tatě s těmi zámky, pak Ukot, Česněk, Zumkan, tit sú se Její Milosti wšickni zapsali. Také rač wěděti, že tu sobotu před kwětnú nedělí (24 Mart.) psal list páně Jiskrů hauptman z Nitru, že král Polský leží od nich od Nitru míle, a že ledwa má na dwa tisíce zlých i dobrých, a rádby přes wody ku Budině, i nemóžt. Takét ten hauptman píše, že sú s nimi šermici měli, a že sú jich porazili na sedmdesát. A chtěl jest konečně do

1442 Wladislawowi k wěrnosti, ač ne tak daleko, aby se stali Elišce nepřátely; matka pak její, císařowna Barbora, o kteréž drahně času nic nebylo slyšeti, přijewši do Čech o S. Jakubě léta minulého, a usadiwši se dworem na Mělnice, pod ochranau páně Ptačkowau a přátel jeho, pomáhala skloňowati myslí českých ku prospěchu dcery swé a syna jejího.

Nelze udati, kdy počal se prwní sněm walný roku 29Jan. tohoto w Praze. Wimeť jen, že dne 29 ledna Elišcini poslowé, Albrecht z Koldic, Oldřich Eicinger a Arnošt Leskowec řeči dlahau prosili a napomínali stawůw shromážděných, aby připustili králownu i syna jejího ku práwu dědičnému w Čechách;⁷⁰ — z čehož wyswítá, že tehdáž ono práwo ještě wždy od národu nebylo uznáno. Není pochyby, že sněm přičinil se zwláště o zastawení a udušení hojných záští a wálek w zemi. Ze psaní wšak císařowny Barbory 6 února do sněmu poslaného, a z odpowědi 7Febr. wědi poslům sboru Basilejského dne 7 února dané dowídáme se, že byw od počátku málo walným, té doby již se zase rozcházeti počal.⁷¹ Pan Rosenberk byl mezi prwními, kteří odjeli; po jeho pak teprw odjezdu dána moc pánům Alšowi ze Šternberka, Zbyňkowi z Hasenburka, Jiřímu z Poděbrad, Hanušowi z Kolowrat, Zdeňkowi ze

Polska táhnúti, nedali jemu páni Uherští a pojali jeho bezděky zase.“ (Orig. w Třeboni. AČ. III, 81, 22.)

70) Celé to přednesení tištěno w Archivu Českém, I, 268—272.

71) Non latet vos, o viri egregii! quod magna pars regni nostri ad congregationem istam non advenit, et congregata jam dissipatur, — tak prawi se w odpowědi dotčené, kterauž podává MS. capit. Prag. (non signatum.) Poslowé ti byli Michael Balduinus praepositus Tricastrinensis a Jeroným Vogelsang probošt Olomucký; newíme proč Křišťan ze Hradce a doktor Marcus Bonifilii z Aragonie nepřišli, bywše ku poselství tomu jmenowáni dríwe. Srwn. Pešina Phosphor. septic. p. 227.

Šternberka, Janowi ze Smřic a purkmistrům Pražským, 1442 aby uložili sněm budaucí zespolka, kdy a kdekoli sami za potřebné uznají; také jmenováni jsau poslové nowí ku králi, králowé a ke stawům Rakauským, aby umluwili s nimi rok ke sjezdu všech, kterých se dotýkalo, pro zjednání wýminek a spůsobůw, pod kterýmižby mladý Ladislaw měl za krále přijat býti.⁷²

Poselstwí to zjednalo sice tolik, že uložen jest rok stranám všem ke dni S. Michala (29 Sept.) do Znojma, kdežto dle swědectwí starého letopisce mělo sejíti se „množstwí knížat a wéwod z říše, k rozmluvení o krále českého a pána země, aby byl přijat bez prodléwaní, a aby o něho stáli ku králi Římskému“: ale účinek newydařil se dle úmyslu. Fridrich zajisté již se byl ku konci měsíce února wydal konečně na cestu dáwno chystanau do říše, kdež potom i korunowan byl w Cachách dne 17 čerwna; před odjezdem pak swým přenesl pry všecky 17 Jun. děti králowé na jiná místa, nežli prwé byly; mladého krále zejména poslal na pomezí wlasokorakauské na jeden hrad.⁷³ Poměr k němu, we kterémž tehdáž *králowna Eliška* se octla, líčí se nejwěrněji psaním, kteréž poslala 1 máje Albrechtowi knížeti Baworskému. Žalowalaf na 1 Mai

72) Wiz o tom dopisy w Archivu českém, I. 273—4. II, 18—19.

73) Staří letopisowé na str. 128 prawí, že 3 máje „pan Jindřich Strážnický a Prokop z Rabšteina přijeli od králowé uherské a od Římského krále i ode všech Rakaus, a powěděli, že král Římský všecky děti králowé přenesl na jiná místa, nežli prwé byly; mladého krále poslal na pomezí wlascké země rakúské na jeden hrad, a dvě dcerky do Nowého Města swého. Také powěděli, že wéwoda Cileký starší i mladší odpowěděli králi Římskému a dobyli jemu několik měst, pro neupřímnost a lest, kteréž má proti králowé tajně, a že přenesl a poslal jinam děti její.“

1442 krále hořce i obšírně, že proti slibům a zápisům svým jí ani děti jejích, ani swěřené sobě swaté koruny uher-
ské wydati nechťel, a konečně prý i s nepřitelem jejím,
králem Polským, proti ní se spojil. Král ten že mocí
welikau jal se byl dobýwati města Prešpurského: pomoci
wšak boží, wěrností měšťandů a udatností wojska jejího
že poražen jest a na autěk obráčen, ačkoli Fridrich i té
nehodnosti byl se prý dopustil, že zapowídal Wideňanům
přispěti jí ku pomoci. Takž prý ona opuštěná odevšech
přátel, politowaní hodná ubohá wdowa, musela sama za-
sazowati se, aby nebylo ukráceno práwu syna jejího.⁷⁴
Tudíž nediw, že i stawowé rakauští měli málo chuti pau-
štěti se do záwazkůw jakýchkoli se stawy českými, bez
wědomí a wůle krále Římského.

Okolnosti takowé připrawowaly samoděk cestu moci
církewní, aby prostředkowati mohla s prospěchem k obec-
nému dobrému, jakkoli rozštípena byla sama w sobě.
R. 1442 přišli nedlauho po sobě dwa kardinalowé do
Wídně, jeden od Eugenia papeže, druhý od Felixa; prwní
byl slawně známý Julian Cesarini, sboru Basilejského
někdy předseda, potom přední protiwník; druhý Alexan-
der biskup Tridentský, rodilý kníže Mazowský a králě
Fridrichůw ujec, kteréhož Felix V na kardinalstwí powý-
šiw, poslal ke Fridrichowi, aby tohoto priwinul pewněji
ku poslušenstwí swému. Oba kardinalowé zdržowali se
w Podunají, wšelíjak proti sobě brojíce, až do r. 1444,
kdež je oba smrt zachwátila. We wěcech wšak uher-
ských a českých jen Julianowa přítomnost se stala pa-
mátнау. Úlohau mu bylo netoliko získati Čechy a Uhry
ku poslušenstwí Eugeniowu, ale spůsobiti také mír mezi
Eliškau a Wladislawem, aby síly polské i uherské spo-
jené a sworné obrátiti se mohly proti Turkům. Již w mě-

74) Original psaní toho chowá se wkrál. archivu Mnichowském.

síci máji 1442 zabraw se o to do Budína ke Wladisla- 1442
wowi, našel tam wětší ku pokoji a ke smíření sklqnnost,
nežli se byl nadál. Prostředkem Ostrihomského arcibis-
kupa Dionysia, Elišce nad jiné Uhry oddaného, počato
tedy hned wyjednawati také s královnau, kterážto jak-
koli sklíčená, newole swé proti Wladislawowi dluho pře-
moci nemohla. Nicméně již dne 9 srpna staly se w Preš- 9 Aug.
purce námluwy k zastawení wálky a k osobnímu sjezdu
krále i královný.⁷⁵ Ačkoli pak sjezd takowý dne 21 21Sept.
září ještě neuskutečnil se, z příčin neznámých, příměří
wšak rádné mezi stranami prodlauženo jest až ke dni 24
čerwna 1443. Mezitím přišel i strýc králownin, Fridrich
kniže Cílský, jménem krále Polského, aby pomohl wy-
wrátiti nechuf a podezření její, takže sjezd onen dluho
žádaný stal se konečně w městě Rábu, dne 25 listopadu. 25 Nv.
Námluwy ku pokoji kardinálem Julianem zprostředkowané
chtěly tomu, aby králowští bratří Polští oba zasnaubili
se s dcerami Eliščinými, Slezska aby zapsáno bylo starší
Anně u wěně, a Wladislaw odřekna se titulu králowského
w Uhřích, aby nicméně wládl zemí Uherskau až do plno-
letí Ladislawowa, i stal se také dědicem w tom pádu,
kdyby Ladislaw před časem smrti sejiti měl; za náklad

75) Eliška swoliwši 9 Aug. ke sjezdu s Wladislawem pod
wýminkami (wiz Katona hist. Hung. XIII, 201,) dala již
14 Aug. Kremničanům zpráwu, že byli u ní poslowé
Wladislawowi, a s nimi kardinal Julian, a že zůstáno
jest na tom, aby w den 21 Sept. ona byla w Ostrihomě,
Wladislaw pak na Wyšehradě, k dalšímu wyjednawání.
Wiz hrab. Josefa Telekiho knihu Hunyadiak kora Ma-
gyarországon, díl I, 304 sld. a X, 116, 118. Starý le-
topisec český dí (na str. 130): téhož léta (o podzimku)
„wrátili se zoldněři od králowé a od krále Polského, kte-
rýmž zaplatili hotowými penězi. A prawili, že mají rok
a naději k sunlawě mezi sebau; králowá jest w Rábu, a
král Polský w klášterích S. Martina, blízko od sebe“ atd.

- 1442 pak z Polska do koruny Uherské wedený aby postaupením některých krajin a nárokův činila se mu náhrada. Wýminkáni takovým kladli odpor jen páni uherští, nikoli pak král ani králowna, jichžto shledání osobní spůsobilo brzy welikau we smýšlení Eliščině proměnu. Wladislaw byl arci co do postawy nesličný: za to ale tím spanilejší ukázal se býti duch jeho, a jemné i ušlechtilé chování, srownané s tím, čeho jí od Fridricha krále zakaušeti bylo, získalo brzy srdce její tak, že i mateřskou k němu láskou prý se sklonila. Mluwilo se již i o spojení wálečných sil obau stran proti Fridrichowi, aby přinucen byl wrátiti Elišce dítky její a swatau korunu uherskau; a po Wladislawowě odjezdu z Rábu dokonána i skutečně mezi stranami smlauwa, kteráž ale potomstwu zůstala neznáma,
- 19 Dc. protože brzy na to, dne 19 prosince, ubohá králowna nenadále smrtí uchwácena jest. Náhlé skonání její přičítáno sice otrawě, jak obyčejně w pádech podobných, ale ani powěst sama newěděla dobře koho winiti z takowého skutku. Král Fridrich, jenž nejwětší měl ze smrti její zisk, té doby nawracowal se z Poreyni a z Basileje do Tyrol, aniž mohl w podezření brán býti, třebasby i přítomen byl býwal. Wladislaw ale Polský utrpěl takovým obratem nejwětší škodu, any smlauwy počaté nedošly k místu, a přiwrženci Eliščini po smrti její obrátili zření swé ku králi Fridrichowi, co Ladislawowu poručníku; pročez i nediw že bolestil nad ztrátou takowau.⁷⁶

76) Aeneas Sylvius *epistol.* 81 (*dd.* 28 Oct. 1445) *prawí*: Cum regina ad colloquium cum Polono venisset, nonnullaque pacis foedera percussisset, ex matricis dolore, quisibi familiaris erat, vitam et regnum amisit. Dle toho wprawuje i Dluhoš na str. 771: Elisabeth languore dysenteriae et ex matricis dolore, qui sibi familiaris erat, quem medicis fastidiebat revelare, adeo debilitata est, ut nullo humano remedio succurri posset. De cujus morte Wla-

Eliška co panownice stala se byla obětí věku swého. 1442
 Dalat příkladem swým nový důkaz, že žena i sebe na-
 danější nehodila se k vládě, pokud se státu nedostávalo
 nowowěkého ústrojí vládního. Síla duchowní a mravní
 samojediná nepostačowala k okrocení a řízení žiwlůw
 laufliwých; byloť potřebí, aby panowník uměl také nositi
 zbraň, weletí wojákům a dorážeti osobně, kdekoli co
 wáznauti chtělo. Eliška nebyla owšem nehodna slawných
 předkůw domu Lucemburského; srdnatost a stálost, kte-
 rau hájila synáčka swého w dobách nejtěžších, zasluho-
 wala úcty a zdaru lepšího, nežli s kterým se potkávala.

Po smrti její zůstávala ještě *druhá Eliška*, její bra-
 třenice a dcera někdy Jana wévody Zhořelského, na
 žiwě, co poslední již potomek rodu Lucemburského. Také
 ona, owdowěši po druhém manželu swém Janowi wé-
 wodě Baworském a Hollandském r. 1424, jala se byla
 sama wésti vládu, a však s rostaucí mezi poddanými
 nespokojeností. Co bezdětkyni nenáleželo jí w zemi Lu-
 cemburské práwo dědičné, alebrž jen zápisné, kteréž od
 potomních králůw českých 120 tisíci zlatými Rýnskými
 a náhradau za některé náklady splaceno býti mohlo. Pro-
 čež když 9 září 1438 král Albrecht oznámil byl poprwé
 aumysl swůj, wywaditi Lucembursko a zapsati je u wěně
 starší dceři swé Anně, kterauž již té doby zasubowal
 Wilémowi mladému knížeti Saskému, ačkoli jednání takowé
 nedošlo konce za jeho žiwobyti; a když později jak krá-

dislaus rex multos dies in continuo moerore absuñsit,
 quoniam per illam credebat statum suum plurimum, prop-
 ter eam affectionem quam de ea conceperat, augeri et
 regnum Ungariae pacari. (Wýtečnému spisowateli tomu
 nesluší odpírati wíry w tom, co líčil jakožto swětok sau-
 wěký; prawda bylo, co prawil, ačkoli ne wše prawil, co
 bylo prawdau, zamlčew se tytž o skutcích a okolnostech
 Polákům méně přízniwých.)

1442 lowna Eliška, tak i Fridrich král Římský twrdili náwrh takowý psanými swými: Lucemburčané mnozí samoděk chápali se zbraně we jménu Sasůw, a konečně r. 1441 wypudili Elišku ze země. Ona tedy utekši se ke strýci swému Filipowi Burgundskému, postaupila jemu r. 1442 za jistý roční plat netoliko vlády nad Lucemburskem co poručníku, ale i všeho práwa swého wěsměs. Na to Burgundi wytáhše do pole, opanowali zemi a ku konci r. 1443 wyhnali odtud i poslední posádky Saské. Nicméně wěwoda Filip i po smrti králowny Elišky uznáwal samoděk práwa koruny české wúbec, a krále Ladislawa zvláště, k wýplatě země Lucemburské od něho a od Elišky Zhořelské.⁷⁷

158pt. Pan Aleš ze Šternberka psal dne 15 září 1442 panu Rosenberkowi: „Wědětiť dáwám, že kněžna Lucemburská poslala jest ke mně tajně, a prawíci, žeby byla prawá dědička králowstwi českého, i prosíc, aby nebyla zapomenuta ani opuštěna; nýbrž tak rozumím, žeby chtěla sama přijeti a napominati. Jestližef přijede, tutě strach zmatku, byť se k ní mnozí newrhli; ač ne proto, aby pod ni slušeli, ale aby w zemi roztržení udělali.“ Odpowěděl na to Rosenberk: „kněžna Lucemburská i owšem jest kmenu českého: ale mně se nezdá. byť ona sobě co prospěla swým napomináním. Než k čemužby ona koli sprawedliwa byla wedle řádu, tohofbych Její Milosti rád dopřál, jakožto paní na mě laskawé, a cožby bylo nám a naší zemi bez škody.“⁷⁸ Příběh tento neměl dalšího následku: ale widěli z něho, jak hojně bylo tehďáž podnětůw ke zmatkům a rozbrojům w zemi.

77) J. Bertholet histoire du duché de Luxembourg, tom. VII (r. 1743) na stránce 393—412.

78) Archiv český, II, 17. 18. Eliška obrátila se tuším předně ku panu Alšowi, protože měl záští s knížaty Saskými, jichžto i wěznem se byl stal w Nov. 1441.

W dotčených psaních nacházely se však i jiné 1442 obsahu podobného zprávy, neméně značné a zajímavé. Pan Aleš oznamoval panu Oldřichowi, že se dowěděl od pana Ptačka, kterak tehdaž den S. Michala měl prý we Znojmě jíti před se sjezd český se pány Rakauskými. „Protož milý příteli, jestliže tu budeš, jehož mi se zdá aby byl, přičiň se ku konci. Neb wěz, nebudeliť rychlý konec, žef bude zle welmi, ježto mi se toho wypisowati nehodí, jak ty věci wim; a wěz, žef se již welmi zle počíná. A' dáleť wěděti dáváám, jak pan Menhart nalezl jakási práwa na Karlštyně, ježto je císař Karel ustanowil, že kdožby wzal w zápise od kterého kdy krále Hlubokau, Zwikow, Přimdu, Bezdězi, Kladsko, Loket a Hrádek (Křiwoklát.) a tak podlé toho mnoho jiných zámkůw, kteříž jsau w králowstwi českém, že každý měl hrdlo, zboží i čest propadnauti. Nýbrž na tom se spolu někteří ustanowili, kdyžby král w zemi byl a mohli k tomu přijíti, aby takowého každého, kdoby z těch zámkůw který zámek držel, o hrdlo, o čest i o zboží připravili. A toho jich ustanowení se nezatajilo, než proneseno jest od jistých lidí, ježto sau w té radě byli; a tak někteří znameniti přijeli sau ke mně a prosili mne, abych jim řekl a slíbil, a že oni mně také chtějí slíbíti, aby nikoli král do země dopuštěn nebyl, lečby prwé zámci vyplaceni byli. A kdyžf sau semnau o to mluwili, tehdyf sem jim toho odporen nebyl, a lekaje se ztráty hrdla, cti i zboží; neb já z těch zámkůw také jeden mám. A wěz milý příteli, že-tě toto wěc jistá; a protof ji tobě píši, budešli na sněmu we Znojmě, aby se wěděl jak w tom míti, aby se nepodmluwil mimo tuto wěc.“ Na to panu Oldřich odpowěděl, že newědew, žeby měl ten rok we Znojmě před se jíti, až teprw nedáwno pan Ptaček dal mu prý o něm zpráwu, protož nepřiprawiw se, odepsal prý panu Ptač-

1442 kowi, že tam již býti nemůže: „než když on (Ptaček) tam bude a co učiní, to bude právě tak dobře, jakobych já tam byl. Neb víš, že je přítel náš dobrý a všecky naše běhy ví a rozum dobrý má: i můžem se dobře w tom ubezpečiti, žeť se w ničemž nepředá, ježtoby bylo proti nám a této zemi. Neb mi šwagr můj (Reinprecht z Walsee) wzkázal po mém poslu, kteréhož sem nyní tam měl, že někteří sau wydáni k tomu sněmu z pánůw z Rakaus. Pak králowá (Eliška) má jakožto w tuto neděli (23 Sept.) rokowati w Ostřehomě s králem Polským; i nezdáf mi se, byť ona zase k tomu času (we Znojmě 29 Sept.) býti mohla; a také bez krále Římského mi se nezdáf, by tu weliké věci jednány byly. Dále jakož dotýčeš o těch práwích císaře Karla dobré paměti: wědíť dobře, kterak jest o těch práwích a ustanoweních, že je císař Karel ty práwa odwolal, a k tomu listy dal, že moci žádné nemají. 79

10Oct. Nedlauho potom páni, kteří měli ukládati sněm, psali témuž panu Rosenberkowi dne 10 října, že litujíce pomínutí roku Znojemského, k žádosti všeobecné položili sněm obecný a walný do Prahy ke dni sw. Alžběty (19 Nov.) a prosili, aby neobmeškal přijíti k němu, wěda prý, že „nepřičinímeli se k tomu spěšně a zespolka a z jedné wůle nebudemli jednati o pána i o upokojení této země, že konečná záhuba naše blíží se; a potom bychom rádi jednali, nebudem moci zlostem odolati, a dlauho bez pána

79) Dotýkát se tu známého zákonníka „Majestas Carolina“ od r. 1348, a odwolání jeho r. 1355. Ostatně we slowích páně Oldřichowých o p. Ptačkowi nahore pronešených těžko bude čtenáři méně známému dowtípniti se hluboké té ironie, kteréž tu se užíwalo. Pan Oldřich dobře wěděl, že jeho „dobrý přítel“ Ptaček nadarmo půjde do Znojma, an králowně k wůli, kteréž již dne 10 Jun. jej o to byla požádala (wiz Fürst Lichnowsky Gesch. na str. CCXX.) postaral se byl záhy, aby s roku Znojemského sešlo.

budem pro naši neswornost.“ Když odepsal na to pan 1442 Rosenberk, že ke sněmu na den S. Alžběty uloženému nebude moci přijeti pro své potřeby, a protož že chce aby odložen byl až do ochtábu nowého léta (8 Jan. 1443,) domlauwali mu páni Aleš Holický a Hanuš z Kolo-wrat psaním dne 6 listopadu, prawice že „nejpilnější po- 6 Nov. třebí jest zemské a obecní dobré jednati; neb to jedna-jíce, tu své dobré také najdem a zachowati budem moci, a to opustíce a nedbajíce, své dobré opustiti i ztratiti můžem. A můžeš pane pamatowati, kdyžs chtěl z Prahy z posledního sněmu minulého, řekls: na čem se zespolka ustanowíme, že od toho býti nikoli nechceš, a tebau že nemá nic obecního dobrého sjíti. Wiš také, že na každém sněmu tak sme se ustanowowali a nikdy sme se neroz-jížděli, leč sme prvé o jiný sněm se swolili. A mineli a nedojdeli tento sněm, pomysl na to, kdo již potom moc bude míti walný sněm uložiti? a kdy se brž sjedeme, bychom se jednosworně o to swolili? A mnozif to rádi kaupí, aby sněmůw se ctí mohli prázdni býti, ježto když sme se jednosworně o sněmy swolowali, nemohli sau jich odepřiti. Protož milý pane, netoliko proto, ale pro mnohé zlé, což z toho pojde, prosímeť, aby nikoli nepochybil k tomu sněmu býti; to dobře wěda, žeť tebe mnozi w této zemi hleděti a twé příjezdy čekati buďau, ježto kdyby tudy tento sněm snad nedošel, roztržení, kteréžby se stalo, tobě by připsáno bylo.“⁸⁰

Pan Rosenberk nicméně nepřišel na sněm ke dni 19 Nv. S. Alžběty; a poněwadž příkladu jeho následowali také jiní páni někteří, sněm ten wůbec nedošel k místu. Proto psali mu jeho vlastní jednotníci, páni Jan a Wilém z Risenberka i jiní, kteří do Prahy byli přišli nadarmo: „nám jest welmi diwno, ba i líto nám toho. žes pane

80) Celé psaní tištěno w Archivu českém, II, 18. 19.

1412 také nepřišel, ježto skrze twé napřed i také jiných pá-
nůw některých nebyti obecné dobré této naší siré ko-
runy mešká se welice, a strach pohřichu tím meškáním,
že toho všickni pykati budem. A skrze kohož nám to
jde, že ten sněm minul jest, ten nebo takowí pánu bohu
ani této zemi cti nepřičiniliby, cožby na jich vůli bylo.
Také ti páni, kteříž tento sněm sau položili, horlí sobě
z toho, že všickni k tomu swoliwše, a druzí welmi tuze
mluwiwše, aby wždy byli, i nebyli sau, a je jako ku
posměchu ostawili všem dobrým lidem. Wšak nám se
zdá, že ne těmto pándm k hanbě nedošel jest tento sněm,
ale všem těm, kdož sau k tomu sněmu řekli býti a ne-
byli.“ Oznamují tedy, že dle Oldřichowy vlastní žádosti
swoleno k nowému sněmu w ochtáb nowého léta, i že
se ten již ohlašuje a páni že slibují přijeti k němu, staň
se co staň; protož prosí, aby ho nezmeškal opět, alebrž
aby sám také wolal k němu sausedy swé. „A milý pane!
wšaks prwé byl pomocník snažný a prwní k dobrému:
ještě nerač toho dobrého jména opustiti, abychom w ta-
kowé i w horší zlé a nesnáze jako prwé neupadli, a af-
by menší nám napanowali, a také aby nebyl w podezření,
žeby snad swých věcí byl pilnější, nežli obecného do-
brého.“⁸¹ Ale ani napominaní vlastních jeho přátel a
jednotníkůw nemělo žádaného účinku. Pan Oldřich dal
byl wěděti Janowi z Rabšteina, Wyšehradskému purkrabí,
že nebyw wolán ke sněmu dotčenému, neměl aunyslu
přijeti k němu. Na to purkmistři Pražští psali jemu 28
28 D. prosince, že k němu prwnímu poslán byl posel s pozwá-
ním sněmowním, ale nedošed jeho, snad prý na cestě
zahynul I napomínali zase důtkliwě, aby neobmeškal
sněmu, kterýž uložen byl podlé vlastní jeho žádosti.
„Neb jestližeby Twá Milost a pan Menhart, jakožto páni

81) Také toto psaní čte se w Archivu českém, I, 274. 275

čelní, obmeškali k tomu sněmu přijeti: bojímef se, i mnohé 1442
příčiny již jsau k tomu, jichž se po listech vypisowati
nehodí, že mnoho zlého waším obmeškáním této koruně
i nám všem přijde.“ A předce i tyto řeči byly bez
účinku, a pan Oldřich zůstaw na Krumlowě, požádal jen
pana Jana Rabšteina, aby znamenaje pilně, co se na sněmu
dítí bude, dáwal jemu o tom zpráwy a omlauwal dle
možnosti jeho nepřítomnost. ⁸²

Neníf těžko poznati, že toto maření sněmůw se strany
Rosenberkowsy bylo zsumylné a pocházelo z důležitých
příčin politických, kterýmiž ale on tajil se i před vlast-
ními jednotniky swými. Obával se bezpochyby, žeby na
sněmu walném mohly objeviti se výjewy roku 1440 a
přikročeno býti opět k wolení krále; jakož pak jisté jest,
že skrze pana Jindřicha staršího z Plawna jménem ně-
kterých pánůw českých wyjednawalo se tehdaž tajně
s Albrechtem markrabím Braniborským, pod kterými wy-
minkami chtělby přijmouti korunu českau. ⁸³ Protož pře-
kážel dle možnosti všemu sněmowání, aspoň pokud krále
Fridricha wěděl nebýti na blízku, nic se neohlédaje na
zdání a žádosti přátel swých, dobromyslných sice, ale
w politice méně dospělých. Zdá se však že newiděl, co
z toho šlo: že totiž za příčinau takowého jednání ubý-
walo mu w národu wáznosti a mrawní moci, a že cokoli
on w ohledu tomto tratil, přibýwalo přednímu jeho saupeři,
panu *Ptačkowí*, tím wíce, čím horliwěji a šlechtetněji pán tento
stalar se o dobré obecné. Wlastenecká jeho příčinliwost,
srownaná s nečinností páně Oldřichowau a Menhartowau,
obracela k němu pozor i naději dobrých lidí také z ostat-
ních jednot, ačkoli moc a působení jeho newztahowaly

82) Viz Archiv Český, III, 22. 23.

83) Const Höfler, Quellensammlung für fränkische Geschichte,
2 Band, Bayreuth 1850, S. 48. 49.

1442 se upřímo nežli ke čtyřem krajům spojeným. Snažil pak se nejen o rozřešení otázky královské, ale také o urování a upokojení sporův náboženských, nedav se tím myliti, že účinek neodpowídal dostatečně snahám jeho. Zvláštní péči wedl o nawedení *Táborůw*, aby w duchowních věcech podrobili se wládě Rokycanowě, jako jiní podobojí; a wšak ačkoli neuměl powznesti se k nowowěké idej swobody w náboženství, neužíwal předce ani moci a násilí, alebrž jen mírných prostředkůw, přemlávání a hádek, ku provedení aumyslu swého.

Poněwadž kněží Táborští byli nepřišli ke sboru wloni do Kutné hory rozepsanému, pan Ptaček, byw k tomu bezpochyby uzawřením Čáslawského sněmu opráwněn, rozeslal do všech měst Tábořských swé posly a listy, w nichžto wytykány wšeliké winy, jak auřadům jejich swětškým, tak i kněžím zvláště, a žádáno, aby přijeli ku pokojnému o to srownání na sjezd spojených čtyř krajůw, kterýž uložěn byl do *Kauřímě* w ty dni po neděli 8 Apr. 1442. *Obce Tábořské* wyprawily tedy skutečně několik poslancůw do *Kauřímě* s omluwami písemnými jak od úřadůw swětškých, tak i od kněží dotčených. Když přišli, pan Ptaček, dle slow starého letopisce, „měl k nim řeči, aby potom byli w dobrém pokoji a žádných nesnází nečinili w králowství, a zvláště proti městům Pražským, ale raději budme s nimi a společně o dobré králowství usilujme a krůfme nezwolně i zloděje.“ Omluwy jejich we věcech swětškých můžeme, jakožto méně wážné, pominauti mlčením; důležitější byla odpowěd, kterau podali kněží Táborští, ana wyměřowala nejen w čem se od jiných podobojích dělili, ale také co jim slaužilo za práwní základ různého jejich postawení. Oswědčowali se, že jako prwé tak i nyní hotowi byli we všech rozepřech podrobiti se a

státi úsudku saudce we Chbě r. 1432 mezi Čechy a sborem Basilejským přijatého. Jestližeby tedy naučení byli tím saudcem, žeby byli scestni, jsau prý hotowi poslušni býti prawdy a zůstati s ní, wědauce že prawda nade-wšecko přemáhá. Sedmeré swátosti církewní od Krista ustanowené že držeti se chtí, pokudž w jeho zákoně práwě a upřímě založeny jsau, odwrhnauce wšecky wěci w témž zákoně nezaložené, při podstatě týchž swátosti běžící. „Nesmějí však nadepsaní kněží jistiti, by nadepsané swátosti byly tak owšem z nauze potřebné, by nikdy bez přijímaní takowých widomých znamení nebylo spasení; ač toto wyznávají, že ty swátosti, jakož se předkládá přijaté, jsau užitečná a spasitelná lékařství duši. O to také nadepsaní kněží stojí wedle daru jim od boha půjčeného, kterakby zkaženo bylo lakomství, swatokupectwí kněžské, při podávání těch swátosti běžící, a nezřízené příliš wážení lidských při tom ustanowení.“ Rozdíl swůj co do řádůw církewních hájili odwołáwaním se na kompaktata, která wýslovně uznávala, že rozdíl takowý neměl býti na překážku pokoje ani jednoty; uwo-dili také ze zápisu od císaře Sigmunda r. 1436 jim daného, že od zákona božího a od řádůw, kterýchž při službách božích požíwali, mocí tištění býti neměli. Co do poslušenství wrchnímu prelátu powinného prawili, že nebudau odpirati, jak mile jen stane se w Čechách zřízení u wěcech duchowních řádné, podlé úsudku saudce nahoře dotčeného. A jak prý možné byloby jim sjednati se s jinými mistry a kněžími we vlasti, když i tito, jakož prý známo jest, „sami mezi sebau hrozně se dělí a nesrownávají?“⁸⁴

84) Staří letopisowé na str. 128. Nicolai de Pelhrimow chronic. Taborit. MS. Celá odpověď Tábořská čte se w Archivu českém, I, 374—378.

1442 Důtka wynešená we slowích posledních dodala bezpochyby příčiny panu Ptačkowi, že před dalším jednáním s Táborý, uznal za potřebí postarati se o nějaké narownání mezi Rokycanau a Příbramem. O skutku takowém máme sice zprávy jen chudé: starý letopisec dí, že 29 Jun. čerwna páni a zemané čtyr spojených krajůw měli rok w Kutnéhoře, kamž i Pražané obojho města poslali swé posly zvláštní, ale že rok ten odložen na Mělník; potom 9 Jul. pak, 9 čerwence, Pražané že wyjeli na rok do Mělníka k jiným pánům a městům, Žateckým, Launským, Slanským a Hradeckým; kdežto měwše prý rozličné třenice, učinili plnau a dokonalau smlauwu mezi sebau; a uzavřeli také, aby poslali posly k Julianowi kardinalowi do Uher, k wyjednání arcibiskupstwí Pražského mistru Rokycanowi. Obsah smlauwy Mělnické neudává se sice, awšak není pochyby, že se wztahowal ku porownání mezi Rokycanau a Příbramem, protože jinaké poselstwí to k Julianowi byloby se nestalo jménem všech podobojích, a také proto, že od té doby, na místě předešlých hádek, jakési srozumění a swornost mezi oběma mistry jewiti se počaly.⁸⁵ A poněwadž zjednání takové stalo se na Mělníce, kdežto sídlo swé měla císařowna Barbora, podobá se welice, že příčiněním jejím dowedeno ku konci, ana w dobré vůli byla jak s Pražany, ježto jí byli postaupili částky swých důchodůw městských, tak i s pány jednoty Ptačkowý, kteříž od dáwna byli její obhájcowé zvláštní.

85) Staří letopisowé na str. 129. Že narownání mezi Rokycanau a Příbramem stalo se skrze pana Jiřího z Poděbrad, dowídáme se ze slow kněze Bedřicha ze Strážnice, jež psal 27 Apr. 1449 kněžím Tábořským, prawě: „má teli wyrčenie páně Jiříkowo mezi Rokycanem a Příbramem, kdy se posel nahodí, pošlete mi.“ Ale mohloby arci býti pochybno, mínili se tu narownání roku 1442, aneb snad nějaké z jiného času.

Péči páně Ptačkowau sešel se konečně také sněm 1443 walný, do *Praly* ke dni 8 ledna 1443 rozepsaný, ačkoli pan Rosenberk o jeho zmaření byl usilowal. Prawí letopisec, že již po wánocech byli krajané Hradečti pohromadě, a pan Ptaček že jim oznámil, kterak položen na den tří králůw sněm weliký všech knížat Slezských a zemí příslušejících ku koruně, o pokoj a jednotu i swornost, a zvláště o pána tohoto králowstwi: „protož žádný, prý, se newymlauwej, a kdoby chtěl tomu odpirati, že všickni proti takowému budeme.“ I swolili prý k tomu všickni. „A když bylo o tom sněmu 8 ledna, mnohé 8 Jan. byly řeči od pana Ptačka opakowané; a tento zvláštní artikul měli a na tom zawřeli, aby bylo poselstwi znamenité ku králi římskému a k říši, aby dali odpověď, měliliby jaká práwa nebo zápisy, aby okázali a hotowi byli s nimi, že déle čekati nechtí, ale hned opatříme se králem a pánem do českého králowstwi. I woleni byli páni; pan Ptaček, pan Jiří z Dubé a Wissenburka, z zemanůw Jakaubek a Bohuše Kostka a Pražané z obau měst; a tak se na tom swolili, kdebykoli krále našli, aby wzkázal po týchž, kdeby se chtěl sjeti s jmenowanými posly, w kterém místě na pomezí.“ K této nedosti jasné ani důkladné zprávě swědka sawěkého, musíme doložit, že neli dříve, na tomto sněmu jistě stalo se také swolení, kterak budaucí král český měl opatřen býti, aby netoliko dworem w Čechách trwati, ale i welikau částku zástaw korunních k ruce swé wywaditi mohl. K tomu cíli, jakož po uwedení císaře Sigmunda do země, na počátku roku 1437 powolena byla berně téměř neslýchaná, celý totižto jeden aurok z celého králowstwi: tak i nyní uzawřeno, že nowému králi měli se postaupiti netoliko jeden, ale byloliby potřebí, i dwa celé auroky, jak z Čech, tak i ze všech zemí ku koruně při-

1443 slušných; to jest celoroční summa všech platůw auroč-
ních, kterými poddaní páňm swým wůbec powinni byli. ⁸⁶
Obět tak skvělá swědčila wysoce o vlasteneckém duchu
národu českého wůbec a jednoty Ptačkowy zvláště, i
kárala ze lži soky jejich, ježto twrdili, že Čechowé ne-
chtěli prý králům, ledaby od nich wždy jen peníze
brali. ⁸⁷

Pan Ptaček, kterýž byl neuznáwal Albrechta za krále
Českého, zůstáwal aspoň důsledným, když popíral práwo
dědické také synu jeho Ladislawowi. Pročež když w in-
sici máji přijel ku králi Fridrichowi w poselství do Wi-
dně ⁸⁸ a počal wyjednáwati s ním osobně i důwěrně,
nebylo diwu, že nabízel koruny české podtají jemu

- 86) Tak o tom swědčí námluwy dne 8 máje 1443 we Šwa-
bachu mezi markrabím Albrechtem Braniborským a Jin-
drichem starším z Plawna učiněné, kdežto se dí: Sie (die
Behmen) vermaynten der Crone zcu helffen und zcu le-
digen mit dem wege, das sie allenthalben durch die Crone
vnd dy Lanndt der Crone den halben Taylle aller Jargülte
auff einen Jarzcins oder, ob sein not thun würde, auff
zwen Jarzcins ein ytzlicher der Cron unttertanen folgen
scholten lassen und zcu Hilff der Crone gelten. Wiz Const.
Höfler, Quellensammlung für fränkische Geschichte, II, 48,
49. Poddaní platíwali w Čechách dwa auroky do roka,
jeden swatojirský, druhý swatohawelský.
- 87) Bohemi nisi ex regibus quotidiana munera accipiant, ab
officio recedunt atq. prawi Aeneas Sylvius hist. Boh. cap.
58. Ohlas to řečí toho času na dwore Fridrichowě w běhu
býwalých.
- 88) Aeneas Sylv. in vita Alberti Rom. regis: Tazsco, vir
prudens ac magnanimus, sed malae conscientiae — quippe
infidelium princeps esse malebat, quam inter fideles me-
diocris. — Is quoque ad Fridericum Caesarem venit, quem
Viennae vidí, virum pinguem, calvum, staturae parvae,
loquacem, laetum. (Wiz Italien. Reise str. 115.) Král Fridrich
teprw okolo 8 máje 1443 z cest swých wrátil se byl do
Wídně. Pan Ptaček pak byl we Znojmě 18 máje, newědomo,
do Wídně-li teprw, aneb již odtud zase jeda. (MS.)

samému; ⁸⁹ dal tím důkaz, že nestránil proti domu Ra- 1443
 kauskému vůbec, ale že mu šlo jen o to, aby Čechové
 dostali panovníka skutečného, tudíž i dospělého a ke vládě
 spůsobilého. Fridrich však zamítal takové podávání ne-
 toliko z šetrnosti ku právu svého chowance, ale i z lásky
 ku pohodlí, kteréhožby arci na trůnu českém byl poží-
 wati nemohl. Protož ještě více vzdalował se w duši
 své i druhého Ptáčkova podání, žádajícího aby přiweda
 mladého Ladislawa do Čech ku korunowaní, zůstal s ním
 w Praze sám a co poručník ujal se vlády nade všemi
 zeiněmi koruny české. Nesměl však odepriti naprosto,
 boje se, aby neuškodil Ladislawowi, odvráćením nadějí
 českých od něho. Dal tedy odpověď lahodnau sice a slibnau,
 ale neurčitau a nezawazující, žádaje totiž jen dalšího se
 stawy českými u větším počtu o tom wyjednawání.⁹⁰

Přetržené mezitím s *Tábory* jednání obnowil pan
 Ptáček hned po návratu svým z Rakaus, a tenkrát ne-
 ustal dříve, než až je dowedl ku konci zádaucímu. Tá-
 boři w běhu léta donuceni jsau potýkati se opět mečem
 i slowem, a obé ne ku prospěchu swému. Ačkoli pak
 wálka tenkrát nepřišla jim od pana Ptáčka, však on
 neostýchal se užiti jí k aumyslu swému, aby zrušil zá-
 klady právní, na kterých spočíwalo celé různé postawení
 jednoty jejich.

89) Ptacseo — seorsum Fredericum alloquitur, regem ut seipsum
 faciat hortatur, — swědčí týž Aeneas Sylvius hist. Boh.
 cap. 58.

90) Ani Aen. Sylv. na místě dotčeném, ani Starí letopisowé
 na str. 131 a 132 nekladli prawé odpovědi Fridrichowý,
 jakož tato vychází na jewo z pozdějších jednání. Lépe
 prawí se w Aen Sylv. epist. 194: Bohemos cum Maj.
 regia diversos habuisse tractatus, tandemque convenisse, ut
 in festo S. Michaelis alia hic teneatur conventio cum eis,
 ut res omnes perficiantur; quia ut spes est, omnia bene
 terminabuntur.

1443. Příčiny a počátky války byly, jak obyčejně, nepatrné. Panoše Jaroš ze Drahoníc, rodu někdy vzácného (pánův ze Strakoníc), ale nyní zchudlého, měl dávné půtky a newole s mistrem Strakonickým, Wáclawem z Michalowic, jehož i všelijak hanlivě dotýkali a zvláště opilstwím naříkali nepřestával. Byw wálečně utkán, hledal a našel ochranu we Wodňanech, i přikázal se tudíž jednotě Tábořské we službu. Pan z Michalowic opowěděl proto wálku Wodňanským, požiwaje pomoci wládky Msticha ze Sedlce i pana Oldřicha z Rosenberka. Brzy ale rozšířil se boj, když ku konci měsíce máje nejprw Táborští, potom Pisečtí, pak Swojše ze Zahrádky se čtyrmi jinými panošemi wytrhli na pole, a s druhé strany počet bojownikůw také se množil. Štěstí však nebylo Táborům přízniwo; Wodňany dobyty jsau po nedlauhém obležení,⁹¹ měšťané mnozí octli se w zajetí, někteří i odpraweni; o dalších příhodách wíme jen to, že nedařily se, jakkoli 27 Jun. krvawé byly, až dne 27 čerwna stala se na Wlašimi námluwa ku příměří skrze Mikuláše Trčku a kněze Bedřicha ze Strážnice, kteříž potom woleni jsau i za mocné opravce a zjednatele míru mezi stranami.⁹²

W takowémto myslí wření a tření psal pan Ptaček Tábořským, Žateckým, Piseckým a Klatowským, wolaje z každé obce jednoho kněze i několik obecních ke dni 14 máje do Kutné hory, kdežto měl býti sjezd lidí duchowních i swětských o urownání různic. Táboři dlaho

91) Psaní o tom obležení čte se w Archivu českém, III, 28. Chron. Taborit. dí o něm: Alii pro tunc campum contra Tabor, Pieskam et Wodnianam receperunt, Wodnianam fortiter circumvallantes et expugnantes, spiritu quo ducti et ad quem finem, deum non latet.

92) Mír ten teprw 12 Mart. 1444 na hradě Lipnici mocně wyřčen jest. Srwn. Archiv český III, 528 č. 441, též 527 č. 432 a 436.

zdráhali se uposlechnauti hlasu jeho, **prawice že bywše 1448** od něho u pana Trčky kacifstwím zjewně nařčení, nemohli dáwati se w moc jeho a podnikati tudíž sand swého žalobce. Ale když dotčená wálka brala směr jim nepřiznivý, dali dne 14 čerwna na Kolíně, pod početi Miku- 14Jun. láše Biskupce, knězi Bedřichowi ze Strážnice moc, podwoliti je ke sjezdu na místě nestranném a pod wýminkami slušnými, aby prý weřejně očistiti se mohli z podezření a wydati počet z wíry swé. O sw. Trojioi (16 čerwna) 16Jun. počal se potom w Praze sněm walný, ku kterémuž přijewše pan Ptaček s M. Rokycanau, powolali také kněze Bedřicha, když prwe dotčená wálka práwě nejkrutěji zurila. Bedřich nesměl odepríti se sněmu, ale pojaw k sobě Mikuláše Biskupce, přijel a prosil stawůw na radnici starého města shromážděných, aby nedali se popauzeti řečmi nepřátel jejich hanliwými a lžiwými, prawě že hotowi jsau wywesti se řádně ze všech win, kteréžby jim přičítány býti mohly, a dokázati sprawedliwosti swé. Ale starý jejich sok a nepřítel, M. Jan Příbram, byw již w dobré wůli s M. Rokycanau, nedal minauti příležitosti, aby neobnowil dáwných nářkůw swých na nešlechtnost sekty, která čím dále tím určitěji a hlasitěji priznáwala se ku pikartstwi, t. j. k zapírání předpodstatění čili transsubstanciace. Neúcta, kterau kněží Táborští mluwíwali před lidem o „chlebu a wíně“ we swátosti oltářní, neuznáwajíce w ní leda poswátneu a duchowní přítomnost těla i krwe Kristowy, a zapowídajíce klaněti se jí „klaněním, kteréž na boha sluší“, urážela cit nábožný wětšiny sněmowníkůw, a pokládána jim za bohaprázdnost. Sněm žádal, aby kněží oboji strany sejdauce se k hádání „o božím těle we swátosti oltářní“, usnesli se spolu o jednotejné wyznání wíry křesfanské w této wěci; a bu- deli jaký rozdíl mezi nimi, aby sepsán a podán byl do

1443 přístiho sněmu, kterýžto „hledě ku pánu bohu, k lidskému spasení a země této k upokojení, má pochváliti strany pravé podlé zákona božího a doktorůw swatých, kteří se w zákoně božím pravě zakládají; a čehož pak již sněm tak pochválí, což wíry křesfanské obecné ani zákona božího neruší, to má přijato býti ode strany obojí“.

Nadarmo namítali Bedřich i Biskupec, že sněm obecný, záležeje z laikůw, nemá schopnosti ani práwa rozsuzowati věci duchowních: sněm nastupowal i na to, aby města obojí strany zawázala se slibem, že nebudau trpěti u sebe a pod seabau kněží takowých, kteříby rozsudku sněmownímu místa u sebe dáti odpírali. Po mnohých odporech neprospěšných náčelníci Táborští, donuceni prý k tomu bywše mnohými příčinami,⁹³ swolili konečně, že kněží jejich, zejména Mikuláš biskup, zpráwce na Písku, Wáclaw Koranda, zpráwce Žatecký, Wáclaw Rájowec, zpráwce w Klatowech, Rohlík, zpráwce města Tábora a Wawřinec Němec z Raichpachu, zpráwce hradu Lanšperku, měli stanauti na sboru duchowních osob w Kutnéhoře dne 6 čerwence a zachowati se tam dle umluw. Bedřich 25Jun. ze Strážnice dal na to dne 25 čerwna w Praze zápis řádný od sebe; s ním spolu slibowali a zaň ručili sněmu Šimon bratr jeho, Jan Sudlice z Běstwiny hejtman Kolínský a Jan Sýkora ze Hlučína purkmistr i celá obec města Kolína nad Labem⁹⁴. O dwa dni později, jakož sme již wyprawowali, zastawena teprw wálka námluwau

93) Hoc videntes — Bedricus cum Nicolao, quod aequitas ab eis oblata non suscipitur, nolentes cum aliis eorum sociis in mala permanere suspicione, pluribus ex causis necessitati consenserunt ad comparendum in Montibus Kutnais tempore per synodum (t. j. sněm) limitato etc. (*Chron. Taborit.*)

94) Zápis ten latině podává se w dotčeném Chron. Taborit. a česky tištěn jest w Boh. Bilejowského kronice české.

na Wlašimi učiněnou; není pochyby, že bylo spojení mezi 1443 oběma událostmi, a že tato stala se teprv následkem oné.

Kumluwenému sboru Kutnohorskému na den 6 čerwence 6 Jul. sjelo se drahně osob duchowních i světských; z čelních mužůw strany podobojí nechyběl tuším ani jeden; bylať to poslední veřejná disputace kněží Tábořských, a stala se ještě pamatnější, nežli první někdy hádání w domě Zmrzlikowě (1420.) Dwa dni ztráweno předběžnými pracemi. Pan Ptáček žádal na wyslancích strany Tábořské předewším listůw pod pečeti jejich měst, že oblibující zápis kněze Bedřicha ode dne 25 čerwna, podrobují se. napřed výroku sněmownímu a slibují netrpěti u sebe takových kněží, kteříby výroku toho zachowáwati nechtěli. Táboři ptali se, zdali města strany Rokycanowy donucowána také ku podobným záwazkům; a poznawše, že se to nedálo, zdráhali se dlaho, až Matěj Laudá ze Chlumčan proti vůli jejich první jménem města Klatowského podwolil se, načež pak i od Písku a Tábora i od Šárowcůw podání zápisowé, a však jen do rukau kněze Bedřichowých; Žatečtí ale odepřeli naprosto, a kněz jejich Koranda, byw od Ptáčka wyzván, aby proto zajel do Žatce, odpověděl, že Žateckými newládne, aniž jich k čemu nutkati bude. Potom woleni jsau za předsedy a ředitele sboru mistři Wáclaw z Dráchowa i Petr Payne Angličan. Pak w pondělí dne 8 čerwence počalo se há- 8 Jul. daní samo w kostele farním, ležícím u prostřed města. Mistr Rokycana předeslaw řeč obsírnou ke shromážděným, formulowal hned wyznání swé o swátosti oltární w tato slowa: a) „wěřeno má býti, že we welebné swátosti těla a krwe boží jest Kristus prawý bůh a prawý člověk b) swým vlastním přirozením a podstatau swého přirozeného bytu, kterau podstatu jest wzal z Marie panny, a kterau podstatau sedí na nebi na prawici boha otce,“ — i žádal,

1443 aby Táboři přiznali se k tomu také. Tito ale ohlásili, že přijímají jen první částku a) vyznání toho, nikoli pak druhou b), protože Kristus prý „wedle swého toho bytu na jedinkém místě w nebi jest, ač wedle swého bytu poswátneho, duchowního, mocného a prawého tělo jeho jest zde s námi we swátosti welebné.“ I postavili naproti formulí Rokycanowě swau vlastní w tato slova: „Wěříme, wěřili sme i wěřiti míníme, že we welebné swátosti těla a krwe boží jest celý Kristus prawý bůh a prawý člověk; jehožto tělo z panny Marie narozené, které na kříži wiselo a sedí na prawici boha otce, spojené osobně s božstwím, wěříme býti we swátosti poswátně, duchowně, mocně a prawě.“ O tento rozdíl, owšem patrný a důležitý, točily se weškery hádky. Táboři zabírali se dosti hluboko do zásad metafysických, aby wyswětlili a pochopným učinili rozdíl mezi bytem těla Kristowa přirozeným a poswátným; a když řeči jejich mnohým posluchačům zdály se nebyti ani bezbožné, ani nerozumné, Rokycana i Příbram bojíce se, aby myslí mnohých k nim se nesklonily, jali se stíhati jich připomínáním všeho, co kde Táboři spáchali neslušného, aneb co který kněz jejich ode čtyřmécítma let propowěděl urážliwého, ku př. že bůh lépe jest we kterémkolí stwoření, nežli tělo Kristowo we swátosti; že člověk sprawedliwý mnohem více má ctěn býti, nežli swátost oltární; že méně hřešili někdy lidé klanějice se krtům a netopýřům, nežli té swátosti; ba že kněz Kwirin na Písku i to řekl, žeby raději klekl před čertem, nežli před ní atd.⁹⁵ Čtení také jsau

95) Obáirnějši zpráwy o hádaní Kutnohorském podávají s jedné strany Bohuslaw Bílejowský w díle dotčeném, s druhé často připomínané Chron. Taborit. Toto prawí mezi jinými řeční také: *admissum est in ipsa synodo. quod in infamiam sacerdotum nostrorum ibidem legerentur articuli ante hunc diem per elapsos jam annos viginti vel plures*

článkové žalobní na každého z přítomných kněží Tábor- 1443
ských, kterýmž ale oni hned prý na místě činili řádné
odpory. Nejtuzší půtky vznikly mezi Příbramem a Koran-
dau, za příčinou prohlášeného dáwno slova Příbramowa,
že dokáže Korandu býti kacířem we dwau stech kusech
kacířských. Proti čemuž Koranda řekl: „wěřinf bohu,
prwé nežli toho což si prořekl dowedeš, že dwěstěkrát
selžeš;“ i žádal, aby oba zapsali se ku práwu odvetu,
a pak dokázeli Příbram, aby Koranda utrpěl co kacíř,
nedokázeli ale, aby utrpěl sám, čeho na Korandu byl
čhystal. Sbor neswolil k takowému wedení pře; toliko
k žádosti páně Ptačkowě podal Příbram články swé do
rukau Rokycanowých, kteříž ale Táborům tuším ani před-
loženi nejsau. Posléze i to stěžowáno do Příbrama, že
na M. Petra Engliše dorážel wždy jen česky, dobře prý
wěda, že týž mistr nebyl jazyka českého dosti mocen,
aby mu byl odpowídati mohl. Při rozehodu ohlášeno jest
ode Ptačka i Rokycany, že mají obě strany podati
w určitém času pře swé napsané auřadu Kutnohorskému,
aby dochowány byly k budaucímu obecnému sněmu, a
mezi tím aby strany obě chowaly se tiše a nepronášely
wůbec wěci na sporu postawených.

Na dotčeném sněmu Pražském o sw. Trojici (16
čerwna) přišla byla w potaz, kromě náboženské a cír-
kewní, také otázka králowská; pan Ptaček dal byl zpráwu
o swém jednání w Rakausích, a uzawřeno, že nowé a
hojně poselstwí mělo wyprawiti se z Čech ke dni sw.
Michala (29 září) do Widně. Nešlof to náhodau, ale za 29Spt.

per tortorem sed non humilem confessorem exacti; cujus-
modi enormitas, facta in synodo celebrata in causa spiri-
tuali, cito in toto historicali speculo non legetur. Co Zach.
Theobald podává o Tábořském učení a hádání r. 1443,
jest buď naprosto smyšleno, neb tak welice změněno, že
wíry nezasluhuje.

1443 příčinou jistě důležitou, že záleželo nyní téměř ze samých jednotníků Oldřichových a Menhartových, kdežto předešlé vyšlo bylo téměř výhradně z jednoty Ptačkovy; ⁹⁶ také bylo mnohem auprawnější a skvělejší, ano wjelo do Wídně asi w pěti stech koních nádherně ozdobených. W čele jejich byli páni Oldřich z Rosenberka i Menhart ze Hradce sami a pan Aleš Holický ze Šternberka, co jediný representant jednoty Ptačkovy. Podrobných zpráv o jednání jejich máme jen málo. Podali králi Fridrichowi nejprwé článkůw dwanácte, co wýminek, pod kterýmižby Ladislaw mohl a měl za krále českého přijat býti, a žádali, aby k nim swolil co poručník, a je přijal jménem a na místě jeho. Byliť to téměř doslovně ti sami článkové, kteří předtím i králi Albrechtowi i knížeti Baworskému při jejich wolení předloženi býwali: o připojení dědičných jejich zemí ku koruně české, o držení, hájení a dokonání kompaktat, o potvrzení Rokycanowo na arcibiskupství, o wywazení zástaw korunních, o spůsoby wnitřní vlády w Čechách atd. Nowé byly jen žádosti, aby Ladislaw wydán byl do Čech, a král Fridrich sám co poručník jeho, usadiw se sídlem w Praze, aby ujal se tam vlády zemské osobně; pak následující zmínka o zemi Lucemburské: „jakož král Albrecht slawné paměti sstaupil jest Lucelburka Mišenskému, (jakož slyšíme,)

96) Čeští páni na roku Wídenském byli: Oldřich z Rosenberka i s synem Jindřichem, Menhart ze Hradce, Aleš ze Šternberka, Wáclaw z Michalowic, Jindřich z Plawna, Jan a Wilém z Risenberka, Zbyněk Zajíc z Hasenburka, Jan ze Šwamberka, Hašek z Waldšteina, Hanuš a Jindřich z Kolowrat, Jan Zajíc na Budyni a druhý téhož jmena na Kostí, Burian z Gutšteina, Jindřich ze Stráže, Jan z Kunstatu, Děpolt a Jan z Dolan, Aleš z Žeberka, Jindřich Čéček z Pakoměřic purkrabí Tachowský, Ctibor z Wolfšteina a j. — potom purkmistři Pražští, Plzeňský a Tachowský. Srwn. Archiv český, I, 280.

a že již w některých záwazcích jest, žádost naší koruny 1443 jest, aby také i ten byl od Jeho Milosti wyprawen a při koruně naší zachován podlé zápisůw starodáwních.“ Na první články odpověděl Fridrich právě tak, jako před ním Albrechtové oba, Rakanský i Baworský; o vydání Ladislawa do Čech prawil: „Sami to dobře wíte, že náš strýc král Ladislaw ještě mlad jest ke zprawování toho králowství, jakož ani země Rakauské pro mladost zprawowati nemůže. Protož zdá se nám, že týž strýc náš nikdež podobněji býti nemůže než při nás, jakožto při swém strýci, poručníku a příteli, nejbližším, tak dlouho, dokudžby ke swým zralým letům nepřišel. A však wám k libosti chceme téhož strýce našeho sem do této země Rakauské přinesti kázati na místo podobné, aby ty země, kteréž jemu poddány jsau, swobodně k němu přijíti mohly, když toho potřebí bude. Nebt i Uhři téhož také po knězi arcibiskupowi Ostřehomském i po jiných páních wysoce žádali sau, kterýmžto také sme též powěděli.“ Poručenství a zpráwu králowství českého přijal na se Fridrich „ku prosbě poslůw, i také pro jiné dobré přičiny“, a listem dne 24 října daným slíbil, pokudž w tom poru- 24 Oct. čenství bude, zachowati Čechy we všech těch kusích, o kterých list někdy krále Albrechta jim daný swědčil: ale o sedění swém w Praze prawil: „wíte dobře, že kostelními a říšskými věcmi i jinými welikými potřebami nyní jsme tak obtíženi, že tyto časy do Čech osobně přijeti nemůžeme: ale podlé waší rady chceme poctiwau zpráwu té země udělati na našem místě, kteřížby také k nám we všech potřebách mohli útočiště míti tak dlouho, ažbychom těchto welikých věcí byli prázdni, a sami mohli k wám do Čech nazříti.“⁹⁷ Jen někteří poslowé

97) Akta některé roku Wídenského dali sme tisknauti w Archivu českém, I, 275—283. Opis listiny 24 Oct. dané

1443 považovali odpověď takowau za nedostatečnou, a chtěli pry zrušiti na místě všecko další wyjednávání: wětší počet, a zvláště páni Oldřich a Menhart, byli s ní dobře spokojeni, měwše naději, že tím způsobem nejlépe uchowá se moc vládní w Čechách aspoň před panem Ptačkem a přátely jeho.

Mimo tyto věci jednalo se we Widni také o laupeže a škody, které ty časy dály se ze země rakauské do Čech a do Morawy, zejména pánům Oldřichowi z Rosenberka, Menhartowi a Janowi ze Hradce a Mikulášowi Trčkowi, a také z Čech i z Morawy do Rakaus, zvláště od Jana z Pernšteina, Jana Sádla ze Smilkowa i Tábořských. Bylyť to wětším dílem škody kupcům českým a morawským w zemi rakauské učiněné, co dávaly příčiny k žalobám a půtkám nekonečným. Pánové ujímawše se kupcůw, co poddaných swých, žádali pro ně náhrady od vlády rakauské, a nedocházejíce jí, užíwali práwa odwetu i činili wálečné jízdy do Rakaus, kterýmiž zase nové škody násobeny býwaly. Narownání, které o té věci we Widni se stalo⁹⁸, nemělo toho účinku, aby bylo zamezilo další takowéto neřesti, w obyčejích a mravech onoho wěku hluboce zakořeněné. Ještě ku konci léta páni morawští Pertolt z Lipé a Beneš Černoهورský z Boskovic učiniwše wpád do Rakaus, hubili tu zemi až k Widni, a dali tím příčinu k wálce pohraničné, která neskončila se ku prospěchu jejich.

nachází se w archivu Treboňském. Aeneas Sylvius psal z Wídně dne 24 Oct. 1443 (epist. 188): Nos hic non habemus alia nova, nisi quod his diebus magni tractatus habiti sunt cum Bohemis qui huc venerunt. Res optime absoluta est ita, ut Majestas regia tutoris nomine dominus illius regni censeatur.

98) Dokládá se ho král Fridrich we psaní daném 27 Jan. 1444 Oldřichowi z Rosenberka (w archivu Treboňském.)

Námluvy Widentské, mělyli nabyti moci zákonné 1444 a zawazující, musely přijaty a potvrzeny býti na sněmu obecném a walném. Takový rozepsán byl opět do Prahy na den sw. tří králůw (6 ledna) aneb w ochtáb nowého 6 Jan. léta (8 ledna) 1444, a sešel se na staroměstské radnici, jak se zdá, dosti hlučně, auo na něm rozhodnauti se mělo, jak o královske otázce, tak i o sporu mezi M. Rokycanau a kněžíni Tábořskými. Zpráwa poslůw Widentských potkala se s odporem welikým, a zbudila hádky nekonečné na sněmu. Zvláště těžce to nesl pan Ptaček, že dali se tak lehce odbyti, nezjednowše ani krále, ani wládce poručníka, bez nichž, dle zdání jeho, země obejítí se nemohla. W Čechách zajisté na tolikéře jednoty rozdělených nebylo možné zříditi vlády ode všech uznané a poslauchané; koalice nehodila se do ideí a mrawůw onoho wěku; wladar musel tedy budto státi nad stranami wřbec, aneb stranný jsa, utlačowati strany sobě odporné. Bylof také potřebi osobního jeho důrazu ku provedení kompaktat a wšeho toho, co listem mírným (r. 1440) swoleno bylo. Proto pan Ptaček, ačkoli nebyl osobně laskaw na krále Fridricha, přece bylby raději widěl vládu jeho skutečnou a přítomnou w zemi, nežli prodłużowání tehdejšího stawu, w němžto páni Menhart a Oldřich zdáli se držeti moc wrchní w rukau swých jen k tomu cíli, aby překáželi jednotě a pokroku. Pan Oldřich psal,⁹⁹ že Ptaček na sněmu dotýkal i krále samého slowy neslušnými, w čemž ale od sněmowníkůw walně mu prý odmlawáno; Pražané zejména osvědčowali se horliwě we smyslu králowě a námluw Widentských. Poněwadž ale wětšina potakala Ptačkowi, nemělo celé to jednání zase jiného konce, nežli že nowé opět poselstwí ku králi uchwaleno bylo,

99) We psaní daném k raddám krále Fridricha, jehožto koncept nedatowaný nalezli sme w archivu Třeboňském.

1444 a jmenováni k němu páni Menhart, Hašek z Walšteina, Jakaubek, Smiřický a Pražané.

Důležitější bylo zjednáni téhož sněmu ve věcech církevních. Pan Ptaček pozůstavil otázky politické pánům jiným k uvažování, jal se předsedati v posezeních, kdež obnoweny byly hádky mezi M. Rokycanau a kněžími Tábořskými. Táboři poslali byli jen málo osob na sněm, ale s hojnými spisy a protestacemi, kteréžto všecky čteny jsau veřejně. Osvědčovali se především žalobně proti spůsobu, kterak s nimi na Kutnéhoře nakládáno bylo, ježto světšti, kteří sborem tím vládlí, více dali prý swobody nepřátelům jejich k žalobě, nežli jim k hájení sebe; potom stěžovali sobě, že naproti výnosu o tajení toho, co se tam dalo, rozpisováno hned na vše strany, lživě i urážlivě, žeby u Hory množství kusův kacířských na Táboře dowedeno bylo. Dali tedy čísti nejprv spis obranný proti tomu, co neprávě o nich rozpisováno, a potom druhý spis, kdežto víru swau o welebné swátosti oltární důkladně a populárně spolu přednášeli a hájili.¹⁰⁰ Konečně aby nic neoddali svým odpůrcům, wedli proti mistrům Pražským jak vůbec, tak i proti Rokycanowi, Wáclawowi z Dráchowa, Příbramowi a Prokopowi Plzenskému zvláště články žalobné, vytýkající jim zejména všecko to, k čemu v prosinci roku 1436 legátům Basilejským k vůli se byli podvolili proti dáwnému wyznání a učení swému.¹⁰¹ Na to teprv čtení jsau také spisowé strany

100) Oba tyto spisy nalezli sme mezi knihami university Wratislawské (pod sign. IV Q. 231) v půwodní formě české, a přepis jejich uložili sme v českém Museum (IV, C. 18;) latině podává je Mik. Biskupec ve swém Chron. sac. Taborit. MS. Text český má welikau cenu jazykowau do sebe, an ukazuje, jak vysokého stupně vzdělanosti dosáhla již tehdaž mluwa česká v ohledu filosofickém.

101) Také tito článkové čtau se (jen latině) v dotčeném rukopisu Wratislawském a we kronice Biskupcově.

Rokycanowy a Přibramowy. Letopisec prawi, že jakkoli 1444 welice bránil učení Táborského Kwirin, kněz jejich ženatý, Rokycana však že porážel ho udatně a dowedl wšecky články Táborské „býti bludné a proti wíře církwe obecni.“ Sněm tedy znamenaje tak škodliwé u wíře roztržky, a lítost maje ujmy té, kterau pokoj i dobrá powěst národu trpěly, wydal ze sebe jistý počet osob wybraných, maudrých a wzácných, i poručil jim, „aby w úklidu a lepším upokojení jsauce, uwážili beze hřmotu, oč byl s obau stran rozdíl, a nečinice křiwdy bohu, ani wíře jeho, ani stranám, aby s pilností a s radau lidí maudrých nawrhli, co dle zákona božího a dle doktorůw w něm práwě se zakládajících uznají w té věci za potřebné.“ Které to byly osoby, není potomstwu oznámeno: ale bywše wzaty z wětšiny sněmu Táborem nepřizniwé, nebylo diwu že podaly návrh ku konečnému sekty té zemdení a zničení. I usauzeno tudíž nálezem sněmowním, že bezpečnější, lepší a jistější bylo wyznání wíry M. Jana z Rokycan a Jana Přibrama i jiných mistrůw a kněží, než kněze Mikuláše Biskupce s jinými jeho se přidržejícími; a protož že wěřeno má býti, 1) že we swátosti welebné těla a krwe boží jest celý Kristus prawý bůh a prawý člověk swým vlastním přirozením a podstatau swého přirozeného bytu, kterau podstatu wzal jest z Marie panny a již sedí na nebi na prawici boha otce; dále 2) že we swátosti oltární jest tělo Kristowo žiwé, spojené s božstwim, jako na prawici boží, a že tu též jest Kristus žiwý, w jehož těle tu jest krew i duše na kříži wypuštěná; 3) křestané pánu Ježíšowi, jenž jest we swátosti welebné, mají se klaněti jako bohu a jej ctíti, i jeho tudíž swaté tělo; 4) sněm chwálil a chwále chtěl tomu, aby nižádný kněz k lidu nekázal těch věcí o těle božím, které nejsau ke wzdělání wíry, ale wíce k urážce, a které jsau pro hlu-

1444 bokost a vysokost nechopné, i bez jichž znání mohau sprostať spaseni býti, jakož jsau tyto řeči: že bůh jest většf než tělo Kristowo, a protož že mnohem lépe jest a dokonaleji we kterémkoli stwoření, než tělo Kristowo we swátosti; že bůh we člowěku wěrném dokonaleji jest, než Kristus we swátosti; že člowěk sprawedliwý mnohem wice má ctěn býti, než swátost těla Kristowa; chléb poswátný, jsa w swém přirození wěc bezdušná, že jest menší wážnosti, než netopýř, krt a had; že menší jsau byli modloslužebníci, kteří se někdy kláněli krtům, netopýřům a hadům, než biskupowé Římští, klanějice se tomu chlebu jako bohu; 5) chwálil sněm, aby ani tato řeč nebyla w lidi wmitána, že Kristus není zde na swětě podstatně místem w té velikosti, we které wstal z mrtwých, a tak roztažitě s audy roztaženými, jako sedí na nebi. K těmto článkům, kterýmiž weškero učení o swátosti ollární wyměřeno bylo, přidal dále sněm i jiné úchwaly o sedmeré swátosti církewní, očistci, wzywání swatých, postech, zpovědi a ornátech při službě boží, takže neminuw ani jednoho rozdilu mezi učením kališnickým a Táborským, dal swau sankci onomu a potupil tohoto.¹⁰² Pan Ptaček neobmeškal užiti doby takowé k upewnění a rozšíření jednoty té, kteréž byl náčelníkem. Jeho nawodem slibowali páni a zemané na sněmu přítomní osobně, města pak zápisy hojnými, že až do smrti chtějí srownáwati se u wěre se stranau pochwálenau. „A to dokonawše, (dí letopisec,) zápisy wšeochny i s rukojměmi kwitowali, a swobodně propuštěni jsau; potom pak spíwali Te deum laudamus.“

102) Celý wýnos sněmowní se wšemi allegaty čte se w několika starých rukopisech, ku př. w Pražské universit. bibliot. XVII, A. 16 a tistěn také w Boh. Bíslejewského kronice církewní. Wýtah z něho sawwěký nalezli sme w rukop. kapituly Pražské O. 29.

Pro Tábory tato porážka stala se ranou nezhojitelnou. 1444 Nadarmo jali se dokazovati, že akt sněmovní byl i co do formy i co do obsahu nepořádný a tudíž neplatný; 103 účinek ten nedal se odvrátiti, že opuštění byli od valného počtu wyznawačůw, kteří od té doby samoděk lnuli k wyznání Rokycanowu. Ba i Ptačkowa opatrná welikomyslnost, že dosti máje na mravním wítězství, neužíwal násilí ku konečnému potlačení jejich, wydarila se jim ke zlému: co mučeníci zajisté byliby tuším našli w národu hojně saucitu; co bludaři weřejně a pod spůsobem práwa osvědčení přestali býti nebezpečni a počali hynauti. Města jejich poddávala se bez hluku jedno po druhém pod zpráwu kněží kališnických; o několik let později uwidíme wyznání wíry jejich obmezené na půwodní a již pak jediné sídlo swé: město Hradiště hory Tábor.

Méně welikomyslně, nežli Ptaček, počínal sobě té doby dáwný a auhlawní Tábortůw nepřítel, pan Oldřich z Rosenberka. Když již wloni byl dosti šťastně bojował proti nim, zdálo se mu, žeby obnowení wálky w této době muselo mítí následky mnohem příznowější, ba rozhodné. Pročež wrátiw se ze sněmu Pražského, když wěděl že král Fridrich osobně byl se zabral na cestu až do Terstu, obrátil se k raddám jeho w zemích rakauských zůstalým, 104 a psaním obšírným wylíciw i jednání minu-

103) Důkazy takowými končí se Biskupcowa „Chronica, continens causam sacerdotum Taboriensium,“ spis důležitý, kteréhož dokládali sme se nejprwé k r. 1419 Jul. 22 (poznám. 363.) pak poznám. 382, 590, 633, 634, dále od r. 1424 a násl. poznám. 5, 192, 392, 430, 433 atd. Psaní téhož Biskupce (dd. z Benešowa 1 Mart. 1444,) kteréž podává Zach. Theobald, a po něm Lenfant, jest sice zajímavé, ale bohužel práwě tak smyšlené a podwržené, jako wšecy jiné zpráwy, které Theobald o učení Táborském nám pozůstawil.

104) Raddowé ti dne 27 Jan. 1444 jménem swého krále

1444 lého sněmu, i smýšlení jednotníkůw Ptačkowých králi wůbec málo příznivé,¹⁰⁵ obnowil jim náwrh swůj, o kterémž již za posledního swého u krále pobytu byl mluwiti počal. Žádal, aby mu dali 40 tisíc zlatých tajné pomoci; on že na to swým jménem wálku zdvihne proti Tábořským, Piseckým a Wodňanským, jichž potlačením cesta se prý způsobí k udušení všech kacířstwí a různic w Čechách. Jiná zajisté města česká, mnícě užíwati pokoje, rozpustila prý wětším dílem lid swůj branný, a lidé nepokojní zabrali se do nadřečených tří měst a do zámkůw okolních, nemajíce kde wáletí. Chwálil podání swé, prawě že kdyby král sám s nimi o wiru začal, sjednotilby se opět celý národ proti němu a byloby hůře než prwé, nyní ale sami Čechowé pomáhaliby prý proti Tábořským, jež za kacíře mají. A museloby to prý podtaji se státi, jelikož kdyby zjeweno bylo, že Rosenberský od krále bere peníze, nechťelby nikdo, leč za weliký žold, k němu we službu jíti. Aníž sumna dotčená za přílišnu považowati se má; ba král, přijdeli tím do země, dostane prý z těch dobytých měst i z jiných ještě nezapsaných, jakož také z hor Kuten a z Jilowého, mnohem více užitku do komory, nežli ta sumna wynáší.¹⁰⁶ Ale náwrh takowý ne-

wedli stížnost, že netoliko Tábori nepřestáwali činiti jízdy do země Rakauské, ale také pan Sádlo že wpadnuw do Rakaus, odwedl drahně jatých lidí na zámek swůj. Psaní páně Rosenberkowo zdá se že mělo býti spolu odpovědí na stížnost dotčenau.

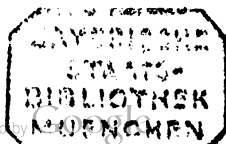
- 105) Jednotníci Ptačkowi chlubili se prý, že měli přátely swé i w Rakausích, a bylo prý jisto, že král nic tak tajně jednatí nemohl, čehožby se nedowěděli. Ráďiby prý byli i zradau opanowali některé zámky Rakauské, aby s králem tím lépe swau wůli míti mohli.
- 106) Psaní toto, jehožto koncept nedatowaný nalezli sme w archiwu Treboňském (srown. poznám. 104), posláno zvláštním poslem, spolu co instrukce, do Rakaus.

potkal se s přízní ani u krále Frůdricha, ani u rad jeho. 1444 Král neměl wůbec ochoty ku podnikání jakémukoli, a zwlášťe bylo spojeno s welikým nákladem; radowé pak jeho ještě wíce odwraceli ho, nechtějice tomu, aby hluběji zaplétal se do wěcí českých, nad jiné nesnadnějších. Když tedy Frůdrich wrátil se zase do Podunají, pan Rosenberk pokusil se ještě jednau o provedení žádosti swé skrze Prokopa z Rabšteina, kterýž byw rodem i srdcem Čech, we službě dworu rakauského získal byl sobě důwěry weliké: a však i ten poučil jeho, že marné byly naděje české, které do toho krále se kladly; on žeby neodwážil se žádného skutku pro Čechy, třebasby sebe wětší dobré z toho jíti mělo. 107 Protož musel pan Rosenberk odložití opět návrhu swého k době příznowější, a mezitím mířiti se s Táboru, jako prwé.

Na místě poslůw, kteří na posledním sněmu jmenování byli, z příčin nám neznámých jel jen pan Hašek z Walšteina sám ku králi, a to tuším teprw w měsíci dubnu. Zdá se že pán tento, kterýž od r. 1419 již wšem stranám w Čechách i w Morawě, jedné po druhé, byl slaužil,

107) Psal mu o tom p. Prokop dne 8 máje z Widně w tato slowa: „Rač wěděti, že sem s králem o ty wěci mluwil, jakož mi Twá Milost poručil. Twé Milosti z dobré wóle děkuje, a prawí, že wie, že Twá Milost jeho dobrý přítel: ale byt jemu co o českém běhu na mysl šlo, nerozumiem tomu; nébrž bojím se konečně, neopatříteli sami o sobě, že w těchto lidí naději zmeškání bychom byli. Než pěkně mluwie, et ibi nihil. Protož rač bohadle mysliti na jinú cestu; neb netoliko to, né bojím se že ani desáté aneb menší ještě částky, byt mnoho mělo dobrého jíti, odtudto nebude. Neb ten člověk sobě toho nesobí, a widí že jemu není, i nedbá. — Styřáci řekají: Mit den Behmen ist nor müe und arbet. Ist allerpest, das mein Herr vnuerworen sey; lass vssrichten wy sy wellen atd. Nemnohof oni se na nás ptají.“ — (Celé psaní wiz w Archivu Českém, II, 427.) —

1444 uznán byl před jinými za hodného důvěry všestranné. Také snažil se všemožně skloniti krále, aby přijeda do Čech, chopil se tam vlády co poručník, právě že jen pod tau výminkau sněm svolil ku přijmutí Ladislawa za krále. Ale i jeho úsilí bylo naprázdno. Fridrich hojnými 2 Mai psanými, dne 2 máje ku předním pánům českým každému zvláště danými, chválil je, že svolili k Ladislawowi, ale omlauwal se spolu, že maje před sebau rok walný s knížaty říšskými w Normberce dne 21 máje o věci církewní a říšské, nemůže se hned dáwati do jednání s Čechy; protož že chce aby mezitím oni zjednali sobě nějaký spůsob vlády sami, potom po návratu swém že hotow bude sjeti se s nimi na místě podobném. ¹⁰⁸ Ale zřizowati w Čechách vládu, jakowé národ potřebowal, a nechati Prahu i Karlštein w rukau páně Menhartowých, bylo pokušeti se o wěc odporující sobě, a tudíž nemožnau; wziti pak se mu moc nemohla, leda násilím,

108) Archiv český, I, 284. 285. Také o p. Haškowu jednání podává právě dotčené p. Prokopowo psaní zprávy odjinud neznámé: „Pan Hašek k tomu nejprw mluwil, aby se král ještě s wámi se pány sjel w Znojmě, aby aspoň někak o Českém běhu zjednal. Toho otepřel, že to pro nic býti nemož; než kdyžby se wrátil, někdeby se chtěl s wámi na podobném místě sjeti a o věci potřebné té koruny jednati. A rozumiem tomu, byšte všichni w jednotě byli a jeho prosili aby přijel, že těžce tomu co učiníte. Než mohloby býti na týden žetby se wázil příjezdy do Prahy, jakož sem to od něho slyšel, ale ještě aby nic tam činiti neměl. Potom dal jest mnoho listów wěřících k wám i k druhé straně p. Haškowi, a to k tomuž rozumu, jako sem psal. A mienít p. Hašek nejprw tudy ku p. Ptačkowi a k Trčkowi jeti, a odtud k Twé Milosti, zdaby oni svolili k sjezdu: ale tak mi prawil, že oni p. Ptaček a jiní pro nic do Prahy nechtie jeti.“ — O jízdě králowě do Prahy ke dni Sw. Jana (24 Jun) mluwilo se na jeho dvoře již dáwno, jakož se dowídáme z Aeneae Sylv. epist. 42 (dané we Sw. Wítu dne 1 Jan. 1444). —

přewratem a wálkau domácí, kteréžto pan Ptaček bylby 1444 se rád uchował. Protož není diwu, že po p. Haškowě návratu strany w Čechách počaly se opět jítiti wíce a wíce, a že newole jednotníkúw Ptačkowých obracela se čím dále tím náruživěji proti městům Pražským, jichžto purkmistři, Pešik z Kunwaldu na starém, Pawel Dětřichowec na nowém městě, zároveň panu Menhartowí, proklínali w srdci swém kalich, ze kteréhož pili, spásy swé jen z Říma i z Wídně očekáwající.

Toto nové znáruživění stran dalo se pocítiti také w hojných toho léta zástích a pútkách saukromých. Dle zpráwy starého letopisce sám pan Ptaček po weliké noci dobyl w Morawě Bilkowa hradu s městečkem panu Menhartowí pro nějaký dluh; ale potom přišli pryč k smlauwě.^{109a} Také téhož času twrz Prače w Kauřimsku dobyta od pana Ptačka i Jana Čabelického ze Sautic, hejtmána téhož kraje; Oldřich z Rosenberka zmocnil se města Prachatic; ztečení hradu Wilšteina w Plzensku skrže Swojši ze Zahradky zbudiwši weliké nesnáze a hněwy mezi Hynkem Krušínau ze Šwamberka, Přibíkem ze Klenowého a Burianem z Gutšteina, wedlo také k wálce w kraji Plzenském; ^{109b} Jan Zajimač z Kunstatu a kněz Bedřich měli společné zástí s panem z Rosenberka i se Sádlem; pan Aleš Holický wálčil s několika zemany w Rakownicku atd. Wětší výprawy a boje dály se w krajích sewerních. Tam měli

109 a) Manželka páně Ptačkowa, paní Anna ze Hradce, byla (dle listin we Hradeckém archivu chowaných) dědičkau hradu Bilkowa, jež i po smrti Ptačkowě zapsala 1452 Jul. 26 druhému manželu swému, Jindřichowí z Michalovic. Potržky tedy mezi pány Ptačkem a Menhartem zakládaly se na poměrech rodinných.

109 b) Obširnějších o tom zpráv dočísti se lze w Archivu českém III, 26—28 a 370—372. Staří letopisowé na str. 135.

1444 Slezáci nekonečné půtky, jako dřívě, s Hynkem Krušinau z Lichtenburka i s Janem Koldau z Náchoda; Lužičané zase, čili Šestiměstští, válčili s pány Děčinskými z Wartemberka, s Mikšem Pancířem ze Smojna na hradě Slaupu, i s Křištofem Šoffem na Troskách, majíce ku pomoci hejtmany krajské, w Boleslawsku pana Smírického, w Lito-měřicku pana Jakaubka. Do líčení jednotlivých, vždy jednotvárných těchto výjewůw nelze zabíratí se ani pro nedůležitost jejich, ani pro nedostatek zpráv o nich. ¹¹⁰ Neméně temnosti klade se okolo jiného skutku w Brně, který aspoň následky swými stal se dosti důležitým. Páni Brněnští, měwše jakausi rozepři s panem Heraltem z Kunstatu, když přijel k nim na radnici pod glejtem, dali jej stíti w noci při pochodních, jakož starý letopisec dí, „pro některaké listy, kteréž otewřel před pány a raddau, když se byli sjeli.“ Toto unáhlení rozbaušilo weškeren rod Kunstatský w Morawě i w Čechách náramně; hledáno proto krawé pomsty dlahý čas, a pan Jiří z Poděbrad zvláště nebyl ještě smířen ani ku konci následujícího léta. ¹¹¹

110) Kromě Starých letopisůw na str. 135—137 mluví se o bojích těch nejdřejí we knize *Scriptores rer. Lusatic.* 1839, I, na str. 70, 222, 258—261 a 370—3. Na posledním místě řeč jest pojednau o wálkách, které trwaly od r. 1443 do 1445.

111) Widěti to z jeho psaní daného dne 14 Dec. 1445 ku panu Oldřichowi z Rosenberka (Orig. w Třeboňském archivu;) také dowídáme se z něho, že to nebyl sněm Morawský, ale auřad města Brna, co prý „newěrně a zrádně nad hrdlem strýce našeho učinili.“ — Anon. chron. *Austriac. ap. Senkenberg, V, 85*, prawí o tom: „Hern Erhart von Triwa und von Cunstat, den schlugen die bürger zu brynn von ainer Misshandlung wegen, die er da selbst begieng, ab das haubt.“ —

Pan Ptaček usilował, aby pro zastawení takowýchto 1444 bauří sešel se opět sněm do města Pelhřimowa ke dni 8 čerwence, protože přátelé jeho, bywše w newoli s Pra- 8 Jul. žany, do Prahy wíce jezdití nechtěli; páni Oldřich a Menhart zase stáli na tom, že sněm walný nikde lépe nežli w Praze před se jíti nemohl. Po mnohém o to dopisování měli přední někteří páni sjeti se w Dobříši, aby ustanowili w té věci něco konečného. I pan Ptaček wydal se byl již na cestu: ale zachwácen byw těžkau nemocí, půldruhé míle od Rataj, sídla swého, musel wrátiti se domůw, a tam brzy potom, dne 27 srpna, skonak 27 Ag. náhle běh žiwota swého. ¹¹²

Patříce na zásluhy páně Ptačkowy o vlast a národ, nemůžeme nenařikati na netečnost předkůw našich, kteříž nepozůstawili nám o jeho rodině i osobě téměř žádné paměti. Wimeť sice, že byl pánem na Ratajích w Kauřimsku a na Polné w Časlawsku, kterážto dvě panství náležela předkům jeho již za císaře Karla IV: ale newíme na jisto ani kdy, ani z koho se narodil. Tuším otcem byl mu pan Jan Ptaček z Pirkšleina, kterýž r. 1398 byw ještě nezletilým, strýce swé pana Jindřicha z Lipé, nejw. maršalka králowství českého, a syny jeho Hanuše i Hynce, přijal byl na spolek, a pak od r. 1408, kdežto manželce swé Jitce z Kunstatu zapsal wěno do desk morawských, připomíná se w listinách častěji až do roku 1420. Buď ale jak buď, to wždy jisté jest, že pan Hynce Ptaček umřel we kwětu wěku swého, a že jim wyhynul rod jeho po meči. Wdowa jeho, paní Anna ze Hradce,

112) Viz Archiv český, III, 28. Den smrti Ptačkowy udává se lépe u Cochlaea k r. 1444 (ze starého rukopisu,) nežli we Star. letopisech, u Hájka, Lupáče, Welcslawíny a jiných. Není také prawda, co Hájek myslil, žeby Pražané tehdaž byli smrti jeho welice želeli.

1444 wdala se po dwau letech opět, a Jan ze Sautic stal se poručníkem jeho jediné dcerky. ¹¹⁸

113) Páni z Pirkšteina byli zvláštní linie pánův z Lipé a z Dubé. Nejstarší nám známý předek jejich byl od r. 1327 pan Čeněk z Berkenšteina, jinak též ze Slaupa, tedy hradu nyní Burgstein řečeného v Litoměřicku. Umřel byl již r. 1349 a syn jeho Ješek (Jan) přijímá Ptaček (od r. 1349—1388) jmenuje se 1365—1373 pánem na Polné, 1369—1378 na Ratajích; viz o něm Libri Erectionum ap. Balbin p. 170. O panu Janovi Ptačkovi, r. 1398 ještě nezletilém, nelze udati, byli předešlého syn anebo wnuk; na saudu zemském seděl již r. 1406 a byl tehdáž pánem na Polné, kdežto Ratajemi vládl ještě společně jeho Hanuš z Lipé. A poněvadž původní sídlo té linie, Slaup neboli Birkenstein v Litoměřicku, záhy octnulo se v moci cizí, postaven nový hrad Pirkstein u samých Rataj, od kteréhož páni Ptačkové brali napotom své příjmy. Pan Hynce Ptaček nezjevil se v dějinách, nežli teprv r. 1434, i může tedy považován býti za syna Janova. Srwn. Wolny Topographie von Mähren III, 322, V, 128. Archiv český II, 188, pak diplomatář český, Libri Confirmationum a Erectionum, též Landtafel von Mähren (Brünn 1854) atd. Dcera Ptačkova Sofie zasnaubena později knížeti Viktorinovi, synu pana Jiřho z Poděbrad.

ČLÁNEK TŘETÍ.

BEZWLÁDÍ, ZA PŘEWAHY JIŘÍHO Z PODĚBRAD.

Pan Jiří z Poděbrad. Jednání sněmu Brodského. Bitwa u Varny. Spory dwau papežů; neswornost žádostí českých o M. Rokycanu i o krále Ladislawa. Král we Stadicích. Marná wyjednávání; bauřičný staw země. Smíření na sjezdu Pelhřimovském. Zápas mezi Jiřím z Poděbrad a Oldřichem z Rosenberka. Král Fridrich a Eugenius IV, námluwy Karvajalowy, sněm Frankfurtský, deklarace pániů českých. Sněm Swatomartinský w Praze. Mikuláš V. Poselstwí české w Římě. Zastawení w Jindřichově Hradci. Čechové we Westfalích. Tajné příprawy jednoty Poděbradské. Kard. Karvajal w Praze. Bawře při odjezdu jeho. Dobyti Prahy skrze Jiřího z Poděbrad.

(R. 1444—1448.)

Náhlé skonání náčelníka vlasteneckého byloby spů- 1444 sobilo wětší žel w národu, kdyby ztráta jím powstalá byla hned nedala se nahraditi wůdcem neméně schopným, ale ještě ráznějším a šťastnějším, an uměl netoliko pokračowati na dráze počaté, nýbrž i připautati prospěch ku pokroku swému. Byl to pan *Jiří z Poděbrad*, jeden z nejpatatnějších mužůw wěku a národu swého. Přední jeho jednotníci sjewše se w Kutnéhoře w měsíci září, prikazowali se mu bez rozpakůw co „nejstaršímu“ swému, ačkoli wěkem byl mezi nimi tuším nejmladší. Rodiw se zajisté na Poděbradech den Sw. Jiří 1420, z otce Vikto-

1444 rina Bočka z Kunstatu a mačky Anny, z Wartenberka,“ počítal teprw čtyřmécítma let, a již byl proslul w bitwách u Lipan 1434 i u Táboru 1438, i stal se 1440 hejtmanem kraje Boleslawského, ku kterémuž Poděbrady tehdaž náležely. Důkaz to, že ode mládi wynikaw duchem a chováním swým, získal sobě záhy vážnost a důwěru mezi krajany a spoluwěrci. Prawilo se, že křestným otcem byl mu někdy Žižka; aspoň jisté jest, že wůdce ten umíraje neměl wěrnějšího přítele nad pana Viktorina z Poděbrad. Nad to pan Jiří r. 1441 spojil se byl manželsky s ušlechtilau Kunhutau, dcerau někdy pana Smila Holického ze Šternberka, wynikawšího mezi Sirotky wěrností a stálostí. Obé to prospělo tuším nemálo, že i Táboři přidružili se nyní k jednotě páně Jiříkowě, kteráž od té doby slula *Poděbradskou*,¹¹⁵ a že pan Jiří tudíž netoliko mladistwau horliwostí, ale i znamenitau podstatu moci ujal se zpráwy jednotníkůw swých, tak že w dějinách českých brzy zna-

114) Jan z Wartenberka († 1406), bratr někdy Čeňka nejvyššího purkrabí Pražského († 1425), zplodil byl s Annau z Wilhartic a z Heršteina dvě dcery, Annu a Kateřinu; Anna wdala se za Viktorina z Kunstatu († 1427), Kateřina pak († 1436) stala se manželkau pana Oldřicha z Rosenberka, jehožto synové byli tudíž sestřenci Jiřího Poděbrada. Bába pak jeho i jejích, paní Anna z Wilhartic, byla zase sestrau paní Kateřiny, matky někdy páně Menhartowy ze Hradce. Rodinné tyto poměry všech tří náčelníkůw národu sluší mítí na paměti w dalším wýwoji dějin. Panu Jiřímu dávali w Čechách dlouhý čas jméno „Boček“, dříwe nežli „Pan Jiřík“ proslul.

115) Aleš ze Šternberka psal 21 Jul. 1446 (w. Archiv český, II, 22) panu Oldřichowi z Rosenberka: „Zdá mi se, milý příteli, aby obeslal o to pana Jiřka, wěda to, že on jest jako za nejstaršího od nás wolen, i Táborští sů též k němu swolili.“ Pan Aleš, starší bratr někdy Smilůw ze Šternberka, r. 1446 byl již stáří wýše 60 let, a přece nazýwal zetě bratrowa swým „starším“.

menati bylo pokrok i důraz nový a neodolatelný. Osobu 1444 jeho líčil Aeneas Sylvius, přední věku svého spisovatel, w ta slova, že byl prý „člowěk postawy krátké, těla čtwerhraného, pleti bílé, očí jiskřiwých, mrawůw líbeznych, nakažený husitstwím, ale jináče muž sprawedliwý a šlechetný.“ Chwálil také o něm, že wynikal mnohottwárnau zkušenosći běhůw jak státních, tak i wálečných, zrakem w potřebách nahodilých nejbystřejším, přičinliwostí neslýchanau, podnikawostí a bedliwostí neunawitelnau. Další naše wyprawowání dolíčí toho, že chwála pronešená slowy těmi neměla býti, aniž byla jalowým pochlebenstwím.¹¹⁶

Prwní wěc, která znamenati dala proměnu w řízení záležitostí weřejných, byla wětší oprawdowost, kterau pan Jiří staral se hned o tak řečené „dokonání kompaktat“ a zejména o potvrzení M. Jana Rokycany na Pražské arcibiskupstwí. Sněm waľný, kterýž tuším o Sw. Hawle w Praze sejíti se měl, nedošel k místu; sjeli se tam jen páni Oldřich a Menhart s přátely swými, jednota pak Poděbradská, shromáždíwši se téhož času w Nimburce, dala

116) *Aeneae Sylvii historia Friderici III ap. Kollar, II, 181: Georgius de Podebrat fuit, in quem proceres regni gubernationem transtulerant: homo brevis, quadrato corpore, alba carne, illustribus oculis, moribus placidis, Hussitarum errore infectus, alioquin aequi bonique cultor. Quem cum nos longo sermone de communione calicis tentavissimus, magis deceptum quam pertinacem invenimus. Idem in Germania lib. II, cap. 64: Sunt Wilhelmus Saxoniae dux et Georgius Poggiebracius Bohemiae gubernator, quos laborum aut rerum experientia multarum, oculus in rebus subitis perspicacissimus, incredibilis diligentia, solertissima cura, animus inquietus et nullius ignarus artis, quas bello necessarias ducunt, Alberto (Brandenburgensi) proximos faciunt. — Dobře jest wůbec wědomo, že spisowatel ten neměl obyčeje, líčiti na pěknou charaktery lidí sawěkých. —*

1444 jim skrze pana Petra Zwifetického wěděti, že ačkoli rádaby
 m.Oct sněmu, do Prahy však naprosto že nepůjde. Wyjedná-
 wáno tedy mezi sněmy Pražským a Nimburským některý
 čas písemně. Páni Poděbradští dopisem zvláštním¹¹⁷
 stěžowali sobě, že kdykoli na sněmích žádalo se dokonání
 kompaktat, provedení mírného listu a opravení všeho,
 co proti nim prowiňováno, páni sněmu Pražského že vždy
 ke všemu wolnými se býti osvědčowávali: ale jak mile
 naléháno na wolení osob, ježtoby měly we skutek uvesti
 sněmowní nálezy, že se z toho vždy wyťahowali; tak že
 krásně prý mluwíwáno i zapečefowáno, ale skutkem nic
 nekonáno. I nyní tíž páni, předkládající otázku králow-
 skau všem potřebám a starostem zemským, zawírali prý
 sami cestu ke swolení o krále: „neb lidé widauce, kte-
 rak wy pro weliké dobré božské i potreby obecné ne-
 chcete se přičiniti, aby k skutku bylo přiwedeno co jest
 umluweno a zapečetěno, bojí se, že krále majíc, ještě by-
 ste méně o to stáli. Jakož se již tak stalo jednau, že
 císař Sigmund z zamluwení maje nám na mezi biskupa
 ku konci přiwesti, slibowal i s druhými pány, a na to i
 majestát swůj dal, že do země wjeda, co nejspíše bude
 moci to chce konati: a wjew do země, tak nechal, a páni
 ho o to newelmi starali.“ Císař tedy prý ačkoli w zemi
 byl, když nadržel smlauwy, hned se mnozí od něho trhali
 a jemu odpowídali, tak že pokoj tudíž rušen byl; a i po-
 dnes jednoty w zemi nebude, dokudž umluwy nebudau
 w skutku držány. A jakož prawíte, že kompaktata držíte
 i list mírný: „prosíme, račte již té řeči přestati. Neb
 skutek ukazuje, že jinak jest, jakožto na páně z Rosen-
 berka, w Praze, na páně Krušinowu, na páně Haškowu
 zboží a jiných mnohých tak se děje, že kde jest dáwáno

117) Tištěn jest i s odpowědí w Archivu českém, I, 286 —
 291.

pod obojí způsobau, tu již se dáwa pod jednau. I jiných 1444 jest více kusůw, které časem swým powíme. Máli pak to dítě, jakož o ně zmínka jest, býti králem našim, i my co by bylo rádného, slušného, poctiwého a našemu králowstwi užitečného, nechtěli bychom býti odporni. Než ten král w drahně létech nebude moci pro swau mladost nám to k skutku přiwesti; a w tom země w mnohá zmeškání i nedostatky při věcech duchowních i swětských přišlaby, lečby jí rád byl zjednán, kterýžby ty věci mohl jednati a je k skutku přiwesti. A ten rád může náni zespolka jednán býti. Protož milí páni, kdyžbyste to učinili w skutku, což můžete bez krále učiniti, wzali bychom k wám doufání wětší, že kdyžby byl král, před Jeho Milostí pilně byste o věci umluwené stáli. A každému z nás jest to swědomo, žebyste mohli i měli učiniti s námi poselstwi i náklady o dokonání arcibiskupa, jehož přewelni jest potřebí pro spasení duší, jenž se we swátostech, kněží nemajíc, meškají, pro uведенí kněží rozdělených w jednostejný rád, a pro swó poctiwé, aby jak se mluwí, w skutku se tak dalo; aniž pak můžete odepřítí sprawedliwě, že jste nám tím powinni.“

Odpověděli na to páni sněmu Pražského, že w Praze we všech farách rozdáwa se pod obojí způsobau wedle kompaktat, a „na našich panstwich a zbožích, scházili co, to jde nedostatkem kněží, kterýž pohřichu we všech téměř krajích jest w zemi české, a s druhé strany tím, že se neřádní kněží shledáwají, ba i laikowé někdy w kněžský staw wpleteni býwali nalezáni.“ M. Rokycana že sám winen jest swým nepotwrzením na arcibiskupstwi, an za císaře Sigmunda odepřel jeti do Basileje, ježto kdyby byl jel, wěc jeho dáwno bylaby wzala dobrý konec. Nyní že ptají se páni, aniž se mohau doptati, kamby o jeho potwrzení mělo býti posláno, do Římalí, či do Basileje, neb

1444 snad ku kardinalu Julianowi? Majice pak jednati o pokoj, řád a jednotu w zemi, že slušně počínají od krále, jakožto od kořene. Jim že se zdá, že „spůsob podobnější, zemi této užitečnější a poctiwější nepadně může býti wymyslen, nežli kterýž našimi předky od starodávna držán jest. Na tenž se tehdy napravme, a ufáme bohu, žeť i král, i arcibiskup i pokoj a vše dobré tak mírně projde, ježtoť nemíníme, by w čem různice mohla býti.“ Císařem že někdy netoliko pokoj a řád zemský způsoben a kompaktata zjednána, ale i koncilium samo k místu přivedeno jest. Mladý králůw wěk že nemá býti na překážku: „pro hospodina, hledme k jeho sprawedlnosti, a k tomu i namluwení páně Ptačkowa nezapomínejme, i také poselství tam učiněného, i konečně swolení wší zemí jednostejného k mladému králi, o kteraužto wěc i ještě odpovědi se naši tam očekává.“ Wšak prý král, byť i w létech byl, nichy bez rady a pomoci stawůw zemi dobrého učiniti nemohl; owšem tedy mlad jsa. Pročež co se má diti, ať prý se jen děje pod ním, tak že pewněji a platněji wšecky wěci půjdu. O zachování kompaktat a listu mírného že potřebí také druhé straně přičiniti se lépe než posawad, ježto podlé nich měliby Čechowé srownáwati se s církwí Římskau we všech rádech duchowních kromě přijímaní pod obojí; a pokus o zlezení Prahy nebyl jediný skutek, kterým list mírný od některých lidí rušil se.

Z uwedených těchto řečí a odpovědí poznati jest, jaké byly rozdily té doby we smýšlení stran: ale widěti spolu, že obapolná takowá obwiňování nemohla wěsti ku praktickému výsledku. To uznawše také sněmownici Pražští 1 Nov. i Nimbursští, po Wšech swatých swolili konečně, aby sjeli se obojí we *Brodě Českém*. Tu pak po dlouhých hádkách, o kterýchž ale nezachowalo se zpráv podrobných,¹¹⁸ 118) Mámeť jen trojí krátkau zpráwu o zjednání sněmu Brod-

posléze dne 25 listopadu stalo se snešení a zapsáno, „kte- 1444
 rým během a obyčejem země česká mohlaby w jednotě 25Nv.
 a w swornosti, w práwích i w rádech býti zachowána;“
 ustanoweno zvláště, aby kompaktata i mírný list, jimiž
 byla země upokojena i w řád uwedena, byly držány a
 zachowány, a co se proti nim stalo, aby bylo napraweno.
 K tomu cíli uzawřeno, že M. Jan z Rokycan měl býti
 potvrzen a posvěcen k arcibiskupství, a páni Jiří z Podě-
 brad i Zbyněk Zajíc z Hasenburka sněmem zmocnění
 jsau, aby o to péči měli a cest k tomu hleděli, poradice
 se kamby o to mělo býti posláno; na to jim i nákladowé
 swoleni jsau, i pečetí požádaných přiwěšení ode všech
 slíbeno a umluweno, na které osoby utknau, aby to po-
 selství na se wzíti musely bez odporu. Pak „namluweno“
 jest o knížete Ladislawa krále uherského a knížete ra-
 kauského, aby za pána a za krále w Čechách přijat a ko-
 runowán byl „s takowau powahau, aby panství jeho, a
 k čemuž práwo má, k této zemi příslušelo.“ O jeho wy-
 dání do Čech že mají poslowé znamenití wysláni býti,
 aby se stalo do určitého času; nestaneli se, aby pak
 země „swau wěc opatřila,“ jak se jí slušné zdáti bude.
 Pro zjednání způsobu, jakby měl král opatřen býti, pro
 jmenowání poslůw a pro ustanowení potřebného řádu

ského: a) neauplný opis sněmownho snešení w archivu
 Třeboňském, ale korigowaný tuším rukau páně Rosen-
 berkowau; z toho podali smě wýtah; b) wyprawowání
 o něm sjezdu Kutnohorského dne 30 Apr. 1446, ježto
 wiz w Archivu česk. I, 292 sl. a c) Staré letopisy č.
 405 na str. 137, kdežto se dokládá: „tam uložili a
 zawřeli o králi Ladislawowi pod takowú wýminkú, aby
 řečený král nechal M. Rokycanu při arcibiskupství a
 jinakě nic, — a aby M. Rokycan swobodně kázal, když-
 by do Prahy přijel, bez překážky kterýchžkoliwěk osob.“
 Rokycana zajisté bydlil w Král. Hradci od r. 1437 do
 1448.

1444 w zemi swoleno jest tudíž ke sněmu „walnějšimu“ wší země do Prahy na druhý čtwrtek w postě (18 února 1445).

První tedy péče páně Jířikowa byla porada, kam mělo posláno býti o potvrzení Rokycanowo. Rozhodnutí o tom mělo swé zvláštní nesnáze za příčinau trwající do té doby dvojice mezi Basilejí a Římem. Nejjistější cesta zdálo se že wedla ku kardinalu Julianowi, w jehož osobě spojowala se i wzácnost někdy sboru Basilejského, i plnomocenství od Eugenia IV. netoliko pro Uhry, ale i pro Čechy nabyté. Proto také již přede dvěma léty smluwau Mělnickau pozor k němu w té věci obrácen byl. A wšak wýtečný muž ten práwě té doby, když sněmowano we Brodě, ztratil se z počtu žiwých w dalekých swěta končinách, aniž se wědělo kde a jak. Důležitost takowé změny nutí nás pozastawiti se při ní.

Po smrti králowny Elišky příwrženci její w Uhřích s wětšího dílu přiznali se byli ku poslušenství krále Wladislawa; jen Dionys arcibiskup Ostřihomský, Ladislaw Gara a Jiskra s hejtmany a městy swými zůstali mladému Ladislawowi wěrní. Doba ta zdála se Julianowi tím příhodnějši k weliké proti Turkům wýprawě, an uherský wojewoda Huniad sám již několikrát prwé byl nad nimi znamenitě swítězil. Příčiněním tedy kardinalowým utwrzen w Uhřích mír zemský, a král Fridrich slíbil také prodlaužití příměří tehdáž mezi stranami trawwší, pokudkoli od Uhrůw nechán bude w pokoji.¹¹⁹⁾ Na to Wladislaw w mě-

119) Kardinal Julian byl na dvoře krále Fridrichowě brzy po panu Ptačkowi, tedy w měsíci máji 1443, jakož wyswítá ze zpráv in epist. Aeneae Sylvii n. 179 a 194 (edit. Koberger 1496,) a ze sjezdu Heimburského, (kdežto Fridrich rokował se stranau Ladislawowau w Uhřích, wiz Aen. Sylv. hist. Friderici ap. Kollar. II, 116,) wrátil se na sněm uherský, ježto počal se byl 9 Jun. 1443 w Budíně. Srowněj o tom psaní Julianowo ke

síci čerwenci 1443 dal se w pochod proti Turkům, a 1444 w pětíměsíčním wítězném boji proniknuw hluboko do Bulhar, w únoru 1444 wrátil se do Budína zase. Prwnkrát za lidské paměti přišli na to wyslanci turečtí do Uher prosit o pokoj, kterýž dne 1 srpna 1444 w Segedině i umluwen a přísahami stwrzen byl. Ale netoliko kardinal Julian, nýbrž i papež Eugen IV, i wšickni téměř sausední národové křesťanští, mněwše býti dobu přízniwau ku konečnému wypení Turkůw z Europy, odporowali pokoji takowému a naléhali na Wladislawa tak úsilně, že po krátkém čase zrušiw přísahu, zdwihl nowau proti Muradowi II wálku. Tato wšak wzala w bitwě u Varny dne 10 listopadu 1444 konec tak žalostný, že celé wojsko 10 Nv. křesťanské potřeno a rozprášeno, král udatně bojuje padl, kardinal Julian na útěku od swých zavražděn, aneb (dle jiných) od nepřátel chycen, do Adrianopole odweden a tam s mukami neslýchanými usmrčen byl, Huniad sám s nehojnými Uhry časným přehnutím se zachránil. Zmatek bitwy byl tak náramný, že o králowě a kardinalowě smrti ani na jisto se newědělo, a doufalo se dlaho, že Wladislaw u Varny suad jako Sigmund u Nikopole (1396) zachowal se útěkem i wrátí se do swých zemí zase.

Rozumí se, že w okolnostech takových Jiří Poděbrad nemohl mysliti na wyprawení poselství k Julianowi: nezbýwalo než rozhodnauti, ku kterému z obau papežůw bylo lépe obrátiti se, k Eugeniowi-li IV neb Felixu V. To wiselo zase hlawně od rozsudku, který z nich měl lepší práwo i čaku jistější, uznánu býti od křesťanstwa

Fridrichowi dané 28 Jun. 1443 a tištěné in Chmel Materialien 1837, I, 113. Písemně uzawřeno příměří dwauleté mezi Fridrichem a Wladislawem teprw 21 Mai 1444. To slaužíž k wymezení zmatkůw a nejistot, ježto panují o té wěci u wšech téměř dosawadních dějepiscůw.

1444 konečně za pravého a jediného papeže. Koncilium Eugeniowo přenešeno bylo z Florencie r. 1442 do Lateranu a tam pohřbeno; Basilejské trvalo sice i po 16 máji 1443, kdež odbylo své 45té a poslední řádné posezení, ale moc a vážnost jeho klesala čím dále tím patrněji. Kdyby Eugenius byl přijal a schválil aspoň hlavní zásady reformy w Basileji dekretované, není pochyby žeby swítězil byl brzy a snadno nade všemi protiwníky swými: ale on usilowal získati raději panowníky a knížata prostředky jakýmikoli, wěda že od nich wiselo poslušenství nejen národůw, ale i kněží;¹²⁰ a w tom dlilo se z příčin rozličných. Král Fridrich spamatowaw se, že jakožto král Římský měl býti wrchním opravcem církwe, zjednal to r. 1444 na sněmu říšském w Normberku (w měsících září a říjnu,) že knížata říšští měli setrwati w neutralitě své jen ještě rok, a 1 října 1445 mělo sejíti se w Konstancii aneb w Augšpurce koncilium nové, ku kterémuž jal se zwáti netoliko Eugenia IV. a otce Basilejské, ale i jiné mocnáře w křestanstwu. A však náwrh takowý nepotkal se nikde s prospěchem, a opuštěn brzy. W takowémto položení wěcí zdá se, že pan Jiří z Poděbrad w rozhodnutí swém, neobrátili se o potvrzení Rokycanowo leda k Eugeniowi samému, dal se zvláště wěsti úwahau, že Felix V, ustanowiw již Mikuláše od Řebříkůw¹²¹ Čechům za arcibiskupa, i jmenowaw také k bi-

120) Pamatné jest o tom wyznání Aeneáše Sylvia, ačkoli patrně nadsazuje, když dí: Nam ille papa indubitatus esset, cui omnes principes obediunt. Non video clericos, qui velint pro ista vel illa parte martyrium ferre. Omnes hanc fidem habemus, quam nostri principes, qui si colerent idola, et nos etiam coleremus. Et non solum papam, sed Christum etiam negaremus seculari potestate urgente. (Epist. 54, dd. 28 Dec. 1443.)

121) Poslední nám známé datum o životu a působení muže

skupství Litomyšlskému, po smrti Alšově, jistého Matěje 1444 Němce, faráře nejprv Mostského, později Budějovského,¹²² podával málo čáky ku prospěchu Rokycanovu. Takéť rokem 1443 uvažlo bylo tuším všeco přímé mezi Čechami a sborem Basilejským dopisování, kdežto Eugenius nepřestával starati se, kterakby uvesti mohl národ náš ku poslušenství svému.¹²³

toho jest ode dne 1 Jul. 1443, kdežto „Nicolaus dei gratia electus ecclesiae Pragensis, nec non in regno Bohemiae et marchionatu Moraviae sacrosanctae generalis synodi Basiliensis legatus,“ — cum non esset sibi tutum adire Pragensem provinciam personaliter, — vydal w Trautmannsdorfě w Rakausích několikero psaní do Čech, která čtu se in Actis consistor. lit. U, XIV w archivu kapituly Pražské.

122) Když r. 1444 fara S. Prokopa neboli S. Jana w Budějovicích byla uprázdněna, Budějowští wolili sobě tam za faráře Ondřeje bakaláře, svého spoluměštana, král pak Fridrich co poručník král. Českého a bratr jeho kníže Albrecht presentovali jim dotčeného Matěje, — quemdam iniquitatis filium, qui dicitur a congregatis in Basilea esse in episcopum electus, tak mluvil o něm papež Eugen IV w bulle dané 17 Nov. 1445, w nížto sám zase jmenowal známého M. Pawla z Prahy, řečeného Židka, k té fare; konečně i pan Kašpar Šlik stál o to, aby jeho bratr tam přijat byl. Ze všech těch kandidatůw konečně jediný biskup Matěj oseděl na tom místě: ale s počátku r. 1447 putowaw o to do Říma, získal si tam teprw i Eugeniewu milost; umřel pak r. 1449.

123) Zejména dne 10 Jan. 1444 vyšlo několik od něho listůw opět ku pánům českým, hejtmanům zemským a obci Pražské, w nichžto litujíc, že posel jeho kardinal Julian pro zaneprázdnění své w Uhrích nemohl ještě stihnauti do Čech, napomínal jich, aby wěrně stáli w poslušenství stolice apoštolské, „abominantes idolum illud, quod Basiliae in dedecus et opprobrium Christianitatis per nonnullorum insaniam est erectum.“ (Rkp. K. 34 fol. 199 w bibliotece kapituly Pražské. Original ku p. Oldřichowi z Rosenberka dne 13 Jan. zvláště daný chowá se w Třeboni.)

- 1445 O poselství, kteréž tudíž dle snešení sněmu Brodského páni Jiří z Poděbrad a Zbyněk z Hasenburka učinili ku papeži Eugeniowi pro potvrzení Rokycanowo, nemůžeme podati zpráv bližších; newíme ani kdo je vykonal, ani jakými důvody opatřen byl ku přesvědčení a sklonění dworu Římského. Znána jest nám jen
- 15Mai odpověď, kterau papež dne 15 máje 1445 na ně udělil. Prawil zajisté w bulle téhož dne dané stawům králowství českého a universitě Pražské, že mu podány žádosti od některých pánůw a hejtmanůw zemských (capitaneos regni) u příčině osoby M. Jana z Rokycan, aby na Pražské arcibiskupství potvrzen byl. On však že prohlédaje k tomu, co za minulých let se dalo, za nejlepší uznal opatřiti církew Pražskau takovým pastýřem, kterýžby nikomu nebyl proti mysli; pročež že žádá i napomíná jich, aby všecku péči w té věci zůstawili jemu, jakož jemu prý dle práwa cele náležela: on pak že hotow jest učiniti tak, aby celé králowství české právem mohlo spokojeno býti. Ostatně že bratr Lukáš arcijahen Horšowský zpraví je ústně šireji o jeho úmyslu.¹²⁴ Odpověď takowá newalnau dávala čáku ku prospěchu Rokycanowo: ale ještě wíce musely kaliti se naděje české, když přední někteří jednotníci Oldřichowi a Menhartowi,
- 18Jul. sjewše se w Plzni dne 13 čerwence ke slyšení papežowý odpovědi, wyprawili opět bratra Lukáše do Říma, a osvědčující radost i wděčnost swau za to, že papež newyslyšel žádostí některých lidí, podepsawších se co hejtmany, jimiž nikdy prý nebyli, we spisu zvláštním wykládali příčiny, proč uznáwali Rokycanu za nehodného býti arcibiskupem Pražským. Příčin takowých udáno sedm: 1) že wolení jeho stalo se skrze lidi světské,

124) Opis sawěký bully od 15 máje 1445 nalezli sme také w Třeboni.

ana kapitula Pražská té doby k žádosti císaře Sigmunda 1445 i krále Albrechta zdržela se byla všeho w něm účastenství; 2) že od wolení již uplynulo téměř deset let, aniž ještě potwrzen byl, což daleko přesahowalo lhůtu w kanonech předepsanau; 3) že ani znowa wolen býti nemohl, an přijaw wolení mimopráwné, psal se arcibiskupem woleným a prowozowal práwa biskupská, saudiw pře manželské, swoláwaw a řídiw sbory kněžské a sázew děkany i faráře po krajích; 4) že nezachowáwal kompaktat ani sám, ani skrze své lidi, podáwaje swátost ollární nemluwnatům a odbýwaje služby boží jazykem prostonárodním, aniž pak všech obřadůw církewních zachowáwaje, jako ku př. líbání míru, swěcení vody, hromnic, popele i palem; 5) že byl wychwalowatelem někdy mistrůw Wiklefa i Jakaubka, kteří zapírali transsubstantiaci, a tudíž upadal w podezření, jakoby také w té wěci neprávě smýšlel; 6) že bylo pochybno, měli swěcení kněžské, an Kunrat arcibiskup, když ho swětíl, již byl we klatbě, osleplý a konal obřad skrze jiné osoby, nikoli sám skrze sebe; a konečně 7) že stal se zlopowěstným, byw wypowieděn z Prahy pro podezření zrady toho města. Bratr Lukáš měl papeži wyložiti wěci tyto šířeji a dbáti spolu o to, aby dowěděl se jména, rodu a stawu osoby té, kterau w Římě Čechům za arcibiskupa dáti obmýšleno. Ku psaní tomu ¹²⁵ přiwěsili pečeti své páni Oldřich z Rosenberka, Menhart ze Hradce, Jan z Risenberka, Hynek Krušina ze Šwamberka, Wáclaw z Michalowic, mistr Strakonický, Hanuš z Kolowrat, Burian z Gutšteina, Jan Smiřický, Zdeněk Kolwin z Ronšperka, Jindřich z Metelska, purkmistři měst Pražských, a i sám Zbyněk Zajíc z Hasenburka, tentýž, co dříve dle uzawření sněmu Brod-

125) Jehožto i půwodní koncept s korekturami, i sawěký opis čistý zachowali se podnes w archivu Třeboňském.

1445 ského byl s Jiřím Poděbradem o Rokycanowo potvrzení prosil. Skutek takový mluví sám dosti zřetelně a hlasitě, aniž potřebuje tlumočení našeho. Pan Zbyněk Zajíc byl skutečně jeden z nejslechetnějších pánův českých věku svého, an nepřestav nikdy požíwati veliké vážnosti a úcty všestranné, umřel co nejvyšší sudí zemský r. 1463. Nedá se mysliti jinak, nežli že i on pravidla počestnosti a mravnosti obecné pokládal býti nepřistojná proti kacířům ve věcech náboženství a církve.

Příklad tento učí spravedlivě uvažovati také jiné zprávy o spůsobu, kterak pan Rosenberk, co náčelník a vůdce strany politické, počínal sobě w nesnázech wyjednawacích. Již sme měli příležitost, a ještě se nám naskytne častěji, pozorovati, že se nerozmýšlel swolowati na sněmích k wěcem sebe protimyslnějším, spoléhaje vždy na to, že slib, aumysl a skutek byly věci od sebe rozdílné. Podobný objev opakowal se také na sně-
18Fbr. mu, kterýž ke dni 18 února 1445 rozepsán byl. Z gleitu „powýšenějšího nad obecný, z příčiny některých listůw od Pražan poslaných,“ kterýmž jednotníci Oldřichowi a Menhartowi¹²⁶ podávali bezpečenství pánům jednoty Poděbradské, aby w počtu až do tisíce koní přijeti mohli

126) Byli to zejména páni Oldřich z Rosenberka, Menhart ze Hradce, Jan z Risenberka, Zbyněk Zajíc z Hasenburka, Mikuláš Zajíc z Hasenburka a z Kostí, Hašek z Walšteina, Jan ze Šwamberka, Jan ze Hradce, Zdeněk ze Šternberka a z Konopiště, Burian z Gutšteina, Jan ze Smřic, Děpolt z Risenberka, Jakub z Wresowic, Jan z Kralowic purkrabí hradu Pražského a purkmistři měst Pražských. (Srown. Archiv český, III, 530—1.) Pozoru hodné jest, že Zdeněk ze Šternberka, o kterémž později mnoho wyprawowati budeme, té doby ještě držel se jednoty pana Oldřicha z Rosenberka, svého sestřence; neb matka jeho paní Perchta z Krawar, a páně Oldřichowa matka Eliška († 1444) byly sestry, dcery někdy

do Prahy, dowídáme se, že pán Jiří s přátely swými te- 1445
 prw po dni 23 února tam přijel; a žaloba, kteráu potom 23Fbr.
 páni Poděbradští wůbec se osvědčowali, poučuje nás, že
 sněm ten celý nedlauho traw, rozešel se zase bez
 výsledku, ale s velikým stran pobařením. Jednotníci
 zajisté Oldřichowi a Menhartowi, bywše u wětším počtu
 shromáždění, nechtěli prý swoliti, aby Brodské zjednání
 uwedeno bylo w skutek, ale prawili, „že to nemůže
 jináče jíti, nežli podlé námluwy, která na roku swato-
 nichalském 1443 we Wídni s králem Římským se byla
 stala, tak aby král, ku kterémuž pod wýminkami již swo-
 leno bylo, w Rakausích zůstal; neb k času žádnému
 jmenowitému a jistému swoliti nechtěli, w kterémžby
 nám do země wydán býti měl; ježto jest široce o tom
 wypraweno a powědino, coby zlého z toho této zemi
 pojíti mohlo, kdyžby král, kteréhožbychom všichni zde
 w Čechách míti měli, tam w Rakausích zůstal.“¹²⁷ Mínily
 se bezpochyby škodné následky z wychování jeho neto-
 liko w neznámosti jazyka, mrawůw a žiwota obecného
 těch, kteří měli se státi poddanými jeho, ale také we
 předsudcích národních, ba i w nenávisti pobožné proti
 jinowěrcům, kterýmž učitelé jeho nepřestávali spláti
 kacírůw. Ale co horliwí podobojí kladli za škodu a hřích,
 to jejich protiwníkům zračilo se jako zisk a zásluha;
 odvrátili král od jedněch, následowalo že přilne ke
 druhým a pojistí přewahu jejich w národu.

Dlauhá siroba koruny české a marné namáhání,
 ukončiti ji, daly w běhu tohoto léta příčinu k wýjewu

pana Petra z Krawář a z Plumlowa († 1411,) a sestry
 tuším také pana Jindřicha, padlého w bitwě u Wyše-
 hradu r. 1420.

127) Wiz psaní stízné pánůw jednoty Poděbradské, dané 30
 Apr. 1446 na Horách Kutných, a tištěné w Archivu
 českém, I, 292—294.

1445 neobyčejnému a značnému pro tehdejší smýšlení obecného lidu w Čechách. We wsi Stadicích, z níž někdy kníže Přemysl, praotec všech panovníkůw českých, od pluhu m. Apr. powolán byl na trůn, naskytnul se po welikonoci muž neznámý, w žíní oděný, jenž wystaupiw na strom vysoký a ratolestný w poli, upletl sobě w jeho wětwech jakausi chyši ku přebýwaní. Sedlákům ze wsi, kteří přicházeli naň se díwat, jal se wyprawowati, že byw paustewníkem, měl zjewení zázračné: swatý Wáclaw a swatý Jan přišedše pry k němu, oznámili, že bůh ustanowil jej Čechům za krále; a protož od nich poslán jsa že přišel do Stadic, kdežto králowé čeští půwod swůj brali, aby dostál powolání swému; lidu českému nyní že jest slyšeti wůli boží a zachowati se podle ní. Muž ten, ačkoli sprostý, za příčinau postawy a řeči uslechtilé i pobožného chowání zdál se sedlákům býti cosi wyššího a swatého; i uznawše w něm brzy krále jim od boha ustanoweného, jali se ho ctíti spůsoby wšelikými, přinášeli dary a poklony, a nejen otočili ho stráží tělesnau, ale zřídili mu také radu ze starších swých. Nahodil se brzy člověk znalý w písmě, kterýžto učiněn jsa kancléřem, spisowal nowé zjewení, a psanými do všech krajin roznášenými napomínal lid, aby přišli kořit se králi swému, ježž bůh sám z prostřed chudiny powolati a pro dobro vlasti zjewiti ráčil. Hluk o věci té brzy rozléhal se po celé zemi, a budil tu nadšení, tam smích; hojné dawy lidstwa hrnuly se z blízka i z daleka ke Stadicům, neje-den rytíř prikazowal se nowému panovníku, a w městách i we wsech počaly oň činiti se strany; rostaucí myslí wšech pohnutí zdálo se zwěstowati bauři. U pánůw českých, když to spatřili, smích náhle obrátil se w strach; i sjewše se u pana Smiřického w Raudnici, wyprawili čeledi branné s potřebu do Stadic, aby diwadlu takowému

konec učinili. Nový král ani raddové jeho nepostavili se k odporu, a přiwezení jsau do Raudnice, kdežto pan Smiřický podrzew je některý čas u wězení, propustil raddy konečně domůw, a krále na mysli pomateného býti poznaw, poslal do Prahy Pešíkowi purkmistru k opatrování. Diwno bylo, že když při zatknutí božího poslance zázrak očekáwaný nepřihodil se, hned opuštěn a zapřen byl i od nejhorliwějších staupencůw swých.¹²⁸

O zrůstání sporu w otázce královske máme z roku 1445 zpráwy jen kusé a nedostatečné. Aleš ze Šternberka psal panu Rosenberskému dne 10 dubna takto: 10 Ap. „Wědětiť dáwám, že o tobě obecně powěst jde, že chceš jeti pro krále Římského, a jeho sem do země uwesti. Milý příteli, ač jestli to tak, mohlby se dobře na to rozpomínati, že když král Albrecht byl sem uведен do země ne z jedné wůle, že ste jemu ani zemi jeho uweđením nic dobrého nezjednali, než rozdělení w zemi byli ste uwedli, a jistá čaka zkázy země této proto byla. Pak

128) Nejlepší o příběhu tomto zpráwy nalezli sme we psaní Eneáše Sylvia, daném we Wídni dne 21 máje 1445 a posud jen w rukopisech zachowaném, kdežto spisowatel, mluwiw o sněmu Budínském, na němž páni uherští swolili se o krále Ladislawa, potom prawí: Nunc in Bohemiam transeo, ubi quo sunt viri et ingenio et doctrina praestantiores, eo interdum major stultitia reperitur, — a pak wyprawuje, co sme uwedli nahore. Starí letopisowé (na str. 138) wyprawují, že „trek bláznivý seděl u Stadic pode křem Přemyslowým, čině se prý králem Artušem a králem Polským,“ a že „jeli sú k němu panoše, rytieri a obecní lidé se všech stran, diwíce se coby to bylo.“ Zpráwy však Eneášowý jsau i určitější i wěrohodnější; dokládá pak: principes — risu in timore verso, conventum in propinquo faciunt, missisque satellitibus hominem in vincula conjiciunt; qui ut captus est, ab omnibus est desertus, regnumque non parva formidine liberatum. — Ille jam vesanus est, nec ulla nisi stultitiae verba profundit. —

1445 jestliže krále Římského uvedeš, w jistotě rač wěděti, že opět tím nic dobrého nezjednáš, než tolikéž, nýbrž strach hůře nežli prwé; o tom pane nepochybuj. A pakli proň pojedeš a jeho nepřiwedeš, (jakož lidé prawí,) ostawíš po sobě slowo neužitečné a takowauto památku, žes rád chtěl zemi roztrzení zjednati, o to osobně pracuje, ale žes toho dowesti nemohl. Protož milý příteli, mášli peníze a práci naložiti, nalož je někde na obecné dobré: neb slušnějby tobě bylo to jednati, cožby z jedné wůle bylo a ku pokoji slaužilo.“ Pan Rosenberk odpowěděl, že powěst ona byla křiwa; on třebasby prý ku králi pro swau potřebu jel, proto že „nemínil učiniti jinak, než jakož na dobrého člowěka sluší.“¹²⁹ I ačkoli těžko wěřiti, žeby pán ten tak hrubě se byl mýlil w osobní powaze krále Fridricha, dělaje sobě o něm naději, žeby dal se do Čech uwesti: domnění však takowé panowalo i později ještě mezi lidmi, jakož swědčí zápis na sjezdu w Kutnéhoře dne 24 čerwna učiněný, kdežto jednota Poděbradská formulowala program swůj zřetelně a dostatečně. Položiwši zajisté, jak obyčejně, dokonání kompaktat a smluw s cisařem Sigmundem učiněných za potřebu nade wšecky jiné potřeby zemské, oznámila, „že prwé byla a ještě jest a bohda i w budaucích časích bude wůle naše, abychom krále měli, kterýžby se hodil k naší koruně české, a ježtoby nás hájil a bránil w našich sprawedlnostech a w umluwách rádně učiněných, a každého při swobodách a prawích jeho zachowal: jinak,“ (a to již měřilo proti Rosenberkowi,) „chtěliliby kteří krále kterého stranně a swéwolně uwesti, proti takowým swolili sme se, abychom sobě radni a pomocni byli do těch hrdel a statkůw.“ Dále ustanowili se páni Poděbradští na tom, že swolují ještě ke sněmu obecnému ke dni S.

24Jun.

129) Celá psaní obě wíž w Archivu českém, II, 19, 20.

Bartoloměje uloženému, jakož prý i w postě swolili, ale 1445 do Prahy k němu jeti že nechtějí pro přičiny hodné, kteréž i na posledním tam držaném sněmu skutečně prý shledány jsau; pak že mají poselství učiniti ku Pražanům, „že ti kněží, ježto se kapitolau nazývají, nám kompaktat nedrží, ale je ruší, když takové kněží, ježto pod jednau způsobau podávají, na ta místa uwodí, kdež jest prvé pod obojí způsobau dáwáno, a že na kněží naše sahají, pohonic a klatby na ně wydávajíc, wědauce, že sme my M. Janowi wolenému arcibiskupowi podlé swolení wší země své kněží poručili k zprávě; i w jiných wěcech jsau nám winni. Protož žádáme, ať to páni Pražané, že ta kapitola jest w jich moci, opatří a oprawí: pakliž toho neučiní, byloby nám toho líto.“¹³⁰ A neměwše na tom dosti, psali tíž páni dne 1 srpna z Podě- 1 Aug. brad králi Fridrichowi samému česky w tato slowa: „Zpraweni jsme, že o nás někteří pomlouwají, a snad i před Waší Milostí zprawují, žebychom my krále mítí nechtěli. I račiž Waše Milost wěděti, že naše žádost byla, jest i bude, abychom krále co nejspíše měli, kterýžby se zemi naší hodil a sprawedliw byl. A toho sme i o strýce Waší Jasnosti kněze Ladislawa podávali, chtěwše k němu swoliti s hodnými wýminkami a potřebnými koruně české; i o to také péči majíc, kdybychom krále měli, aby opatřen byl, o čemby jeho dwůr řádně a dostatečně mohl

130) Celý zápis stojí w Archivu českém I, 291. Nebude snad zbytečno připomenauti, že slowa „bude mi toho líto, budu toho litowati“ we mluvě české XV století neměla smyslu pauze trpného, jako za naší doby, kdežto „litowati“ a „želeti“ jsau téměř synonyma; tehdaž litowati bylo ještě verbum activum a znamenalo tolik co mstíti se, činiti sobě náhradu za křiwdu. Srwn. Příspěwky ku glossarium řeči české w Časopisu česk. Museum, : 827, I, str. 68—79.

1445 zprawován a držán býti. A toho, ač sme chtěli rádi, zvěsti sme němohli. A zprawujeli kdo jinak Waši Milost, račte tomu newěřiti a na takové řeči nespoleháti, ačby kdo chtěl co jednati swéwolně a wýtrzně; nebby to k dobrému nikoli jíti nemohlo, jakož se to shledávalo, co jest zlého z takového jednání swéwolného vycházelo. Protož Jasnosti Waši wěřime, a doufáme, že neráčíte o nás domněni míti, než jako o těch, ježto dobré koruny naši milujeme.“¹³¹

Následující krátké wýpisky ze psaní sawěkých podají také něco swětla o událostech té doby. Pan Mikuláš
 30 Jul. Trčka psal 30 čerwence panu Rosenberkowi, že ty dni byl u něho na Lipnici pan Jiří z Poděbrad, a že mluwice spolu předkládali sobě, kterakby země zase we swornost uwedena býti mohla. Pan Jiří že již dříve w Nimburce uradil se byl s Janem Smiřickým, aby tento co prostředník přičinil se o sjezd několika předních osob obojí strany; a nyní že nabízel pana Trčky, aby také usilował o to wplywem swým u pana-Rosenberka. Toho ujal se Trčka horliwě, předkládaje panu Oldřichowi, kterak prý „nynější upokojení té země jako na niti wisí, a toliko o počátek jest; a počneli se, kdo to zastawí a toho ubrání? a strach skrze tu neswornost, prodlíli se, by mnohých w té zemi zkažení nebylo.“ Na to pan Oldřich odpo-
 2 Aug. wěděl dne 2 srpna, zwláště o pokoji, že jako na niti wisí: „Milý pane Mikuláši! pohříchu, však je to tak! Já, bůh to wi, cožbych já se uměl k tomu přičiniti, pro obecné dobré a upokojení této země, tofbych rád učinil. I prosím tebe, dej mi wěděti, kteréby se tobě osoby k tomu sjezdu libily, a kde i kdy by ten sjezd měl býti?

131) Psaní toho přepis sawěký a hodnowěrný našli sme w archivu Treboňském. Srwn. Časopis česk. Museum, 1827, III, 65.

Neb prvé semnau také mluweno jest, abych se s panem 1445 Jiříkem a s panem Alšem na Zwikowě sjel.“¹³² Zdá se sice, že pan Oldřich, usilowaw tehďáz o nowý sjezd krále Fridricha se stawy českými, ¹³² nemnoho péče a pilnosti nakládal na uskutečnění náwrhu dotčeného: ale hlavně prodílilo se jím, proto, že pan Jiří do Morawy odjew, (za příčinau dlouhých nesnází, které rod Kunstatský měl s Brňany pro stětí pana Heralta z Kunstatu,) wrátil se odtud teprw w měsíci říjnu. Na to sjewše se páni Zbyněk Zajíc, Smiřický, Aleš Holický a Jiří Poděbrad we Slaném, jednali opět o sjezd onen, a (jakož prwní dwa 18 října o tom 18Oct. panu Rosenberkowi zpráwu dávali,) páni Aleš a Jiří swolowali k němu pod wýminkau, aby nebyl nadarmo, t. j. aby skutečně opravowány byly wěci ty, o kteréž na sněmích weliké tření w řečech býwalo, až i bez konce se rozjížděli, neb oni také se swé strany že jsau hotowi oprawiti, co bude slušného nalezeno; pak aby sjezd ten byl na Wlašmi (u pana Trčky,) a nikoli na Zwikowě (u pana Rosenberka,) i aby s obojí strany po šesti osobách k němu jmenowáno bylo. Další o tom wyjednávání protáhlo se až přes nowý rok, kdež potom sjezd jakýsi stal se na Zwikowě skutečně: ale co tam pořizeno, z nedostatku zpráv udati nelze. ¹³³

Král Fridrich uzawřel sice během léta 1445 příměří jak se zemí Morawskau wůbec, tak i s Tábořskými, Píseckými a Wodňanskými zvláště, zawázaw se odbyti tyto

- 132) Zmínku o tom činili Prokop z Rabšteina we psaní dne 31 Aug. 1444 z Prahy panu Rosenberkowi poslaném (Archiv český, II, 481,) a Aeneas Sylvius we psaní z Wídně (m. Sept.) ještě netištěném, kdežto dí: cum Bohemis ad S. Gallum in hoc loco conventus habendus est.
- 133) Psaní zde uwedená tištěna jsau w Archivu českém, III, 29—32; o sjezdu, kterýž se stal na Zwikowě dne 13 Mart. 1446, zmínka se činí w Arch. č. II, 21. III, 34.

1445 penězy hotovými za holdy, které do té doby z Rakaus vybírali: ¹³¹ ale dále nestaral se o věci české. Měl zajisté jiná důležitá vyjednávání dvoje: jedno s Uhry, druhé s dworem Římským. Páni uherští po smrti krále Wladislawa sněmowawše w Pešti w měsíci máji 1445, zřídili sobě sami rád a hejtmany zemské, a swoliwše všickni ku králi Ladislawowi, ustanowili wyslati poselstwí znamenité do Rakaus, aby wyžádali sobě i mladého krále i korunu swatau, kteraužby opět na králowstwí uherské korunowán býti měl. Poslowé pobywše několik měsícůw we Widni, nemohli konečně dorozuměti se s králem Fridrichem, ani přemoci nedůwěry jeho. Pan Kašpar Šlik, 8 Oct. kanclér říšský, dáwal o stawu toho jednáni dne 8 října tu zpráwu, ¹³⁵ že Uhři wolni byli Ladislawowi sstaupiti všech hradůw a požitkůw jeho komoře příslušejících a způsobiti rád i vládu zemskau, a potom krále Ladislawa i s tau korunau wrátiti králi Římskému, aby jej chowal w Prešpurce, neb u Widni, neb na Špilberce, kdežkoli-

134) První o tom námluwa stala se na Krumlowě 18 Jan. 1445 skrze Oldřicha z Rosenberka, Reinprechta z Polheimu a hejtmany králowské na Witorazi a Swětlé, tak že Táboři za všecky ty holdy dostati měli 2000 zl. uherských (t. j. dukátůw.) Táboři vlastním zápisem přiznali se k tomu teprw 25 Jul. Král dlouho prodléwal s ratifikací, a summa dotčená splacena teprw o dvě léta později (1447) — vše dle akt w archivu Třeboňském zachowaných. O příměří a míru konečném mezi Morawau a Rakausy nachází se w registách krále Fridricha od 1445 Jan. 16 a násl. několikero zápisůw; hlavní o ně jednáni stalo se na sjezdu Znojenském ku konci měsíce března 1446, a dokonáno smluwau dne 7 dubna, jejíž original nachází se posawad we stawowském archivu Morawském. Srwn. Kollar Analect. II, 1231. Archiv český III, 34. J. Chmel Gesch. K. Friedrichs, Bd. II, 331—333.

135) Psaní o tom celé čte se w Archivu česk. II. 409.

wěk ráci. „Pak král Fridrich se jedno stará o jistotu, 1445 aby jemu Ladislaw král a koruna wráčení byli: neb Uhři jistoty jiné nemají, než přísahu, listy a pečeti: a na těch se králi málo zdá, uvažujíc předešlé běhy. Na tom již všecko leží, sic bychme iněli celý konec.“ Ale právě proto rozešli se brzy potom páni uherští z Wídně bez konce.

Jednání ve věcech církevních bylo méně ryčné, ale stalo se mnohem rozhodnějším. Během roku 1445 dwůr krále Římského opustil rownowáhu swau mezi Basilejí a Římem, a počal se patrně chýliti na stranu Eugenia IV. Hlavní půwodové proměny té byli: kanclér Kašpar Šlik, jehožto žádost, powýšiti bratra swého Jindřicha na biskupství Frisinské, potkala se byla w Basileji s odporem; Aeneas Sylvius Piccolomini, sekretář někdy sboru Basi-lejského, nyní krále Fridrichůw, an poslán byw k Eugeniowi IV w tajném poselství, wrátil se odtud w máji 1445 s myslí cele proměněnau; a kněz Jan z Karvajal, rodem Španiel, auditor síně papežowy, jenž dwakráte toho léta wyprawen byw od Eugenia ku králi, uměl welmi zdárně jednati ku prospěchu pána swého. Týž Karvajal byl také w měsíci srpnu, tedy nedlauho po sjezdu Plzenském náhoře dotčeném, poprwé w Čechách u pana Rosenberka na Krumlowě; a bylot to již znamení weliké přízně, z které kochala se wěc Římská na dwore Fridrichowě, že služebník králůw, Prokop z Rabšteina, poslán „s bullemi Eugenia papeže k rektorowi university a k mistrům učení Pražského, též k městům Pražským, welmi ochotnými a wzácnými i příjemnými,“ jakož swědčí letopisec.¹³⁶ Nicméně účinek této změny newystaupil hned na jewo, ani w Čechách, ani w Němcích; tuto zvláště,

136) Staří letopisowé na str. 140. Psaní Prokopa z Rabšteina 31 Aug. 1445 (Arch. č. II, 431.)

- 1445 když neutralita dle umluw měla wzíti konec, obáwáno se hrubě, že většina kurfirstůw, zejména Kolínský, Treverský, falckrabě a wévoda Saský, přiznají se zřejmě k Felixowi V. Kterak konečně odvráceno nebezpečí takowé, wyložíme brzy.
- 1446 Opakovaná ta hra, že swolowaly a mařily se wšecky žádosti jednoty Poděbradské, způsobila byla w Čechách již weliké myslí rozčilení, když nowé skutky s počátku r. 1446 přihodily se, jimižto dautnající oheň rozdmychowal se až we plápol weřejný. Prawí starý letopisec, že té doby mistři, bakaláři a studenti, kteříž wysli byli na swěcení k biskupu Mišenskému do Stolby, wrátili se odtud zase, wyprawujíce, kterak biskup nechtěl jich k swěcení připustiti, jediné leč se prwé odpřisáhnau přijímaní pod obojí způsobau; „a oni raději odepřeli wzíti swěcení, nežliby to učinili ku potupě prawdy Kristowy a k hanbě tohoto králowstwí. Ale to wšhecko přišlo (prý) z nawodu kapitoly Pražské a M. Papauška, kteřížto listy psali, aby biskup žádným obyčejem toho nečinil.“ Wedle toho měl tehdejší počátek řeholnictwí kališnického menší sice wáhu do sebe, ale dotýkal přece mnohých dosti žiwě; mistr zaji sté Příbram, co administrator konsistoře pod obojí uwedl do kláštera Slowanského w Praze čtyry zemany a jednoho žáka, kteří odřekše se tohoto swěta, učinili slib držeti čistotu a podnikli řeholu nowau.¹³⁷ Poselstwí, kterýmž jednotníci Poděbradští nastupowali u Pražanůw a kapituly Pražské na opravu, nemělo zdárného účinku, a i sjezd panský již dotčený na Zwíkowě dne 13 března nepřinesl žádné odtuchy. Protož sjewše se opět na Kutné-
30Ap. hoře 30 dubna 1446, zejména Jiří Poděbrad, Aleš ze Šternberka, Jiří z Dubé a Wisemburka, Petr ze Zwíretic, Mikuláš Trčka i hejtmané krajůw Časlawského, Kauřim-
- 137) Staří letopisowé na str. 140. 141.

ského a Chrudimského, vydali psaní stížná ke všem 1446 předním pánům českým, oznamující že křivd, kteréž tak dlaho snášeti museli, již litovati chtějí, a žádající k tomu netoliko schválení, ale i pomoci.¹³⁸ Pan Oldřich z Rosenberka byl v měsíci dubnu 1446 v Rakausích u krále Fridricha v osobních svých záležitostech, pan Menhart zase s pány Zajícem, Burianem, Caltau, Janem starším ze Švihova, Janem Sádla, Wáclawem Zmrzlíkem a jinými v poselství od země. Když ti to wraceli se dne 14 máje 14Mai do Prahy, wítání jsau slavně, ale o porizení jejich nenachází se zpráva žádná. Jen to wíme z vlastního wyznání páně Rosenberkova,¹³⁹ že mluwiv králi již v Nowém Městě o bauřlivém a powážlivém stavu věci českých, po návratu swém do země teprw poznal celau opravdowost chystajících se bauří, a uleknuw se hrozícího nebezpečí, umínil podrobiti se nutné potřebě a ukrotiti rozhněwané protiwníky opět powolností dočasnu a twárnau.

Swolán tudíž *sněm*, kterýž měl w Praze držán býti, do města *Pelhřimowa* tak rychle a náhle, že ani celá

138) Viz Archiv český, I, 292—294.

139) W archivu Treboňském nachází se instrukce a pamět posla Rosenberského, kterýž wyprawen hned po sněmu Pelhřimowském ku králi Fridrichowi, aby mu oznámil, co a proč se tak stalo. W té paměti píše se: „It. když pán zase domów přijel, wida že to w Čechách welmi zle jest a welmi se búrí, obeslal Jeho Milost (krále Fridricha) aby se ráčil k tomu sjezdu (s pány českými) přičiniti. Na to žádné odpowědi neučinili. A pán wida, že se welmi búrí, udělal sjezd w Pelhřimowě a ne w Praze; a tu jest zjednáno tak, jako karta (sněmowní nález) swědčí. Při tom sjezdu mluwil pán o potřebné věci Králowy Milosti. Tu druzí páni odpírali a řkúce: co máme s ním jednati? Trčkowi, Uhróm roky pokládal, nezdržel; buď umluwa čtena, tak že chtie jiného pána mieti. A tak sú Jeho Milost welmi w nenáwist wzali protože toho sirotka dobrého nedbá“ a t. d.

1446 země k němu dospěti nemohla. Nicméně sešly se tam přední osoby všech stran a stawůw, a pro wětší w jednání pořádek i jistotu jmenowán jest wýbor desíti osob stawu panského, osmi stawu rytířského a tolikéž stawu městského, kteří wynesli nález sněmowní jménem weške-
rého národu.¹⁴⁰ Důležitý ten nález stal se po nedlauhém-
12Jun. jednání dne 12 čerwna, i zněl w ta slowa, že „páni, rytíři, zemané a města králowstwí českého, nyní w Pelhřimowě na sněmu o dobré obecné wší koruny sebrani, znamenajíce rozličné i těžké a zemi welice škodné roztržky, a wystřihajíce se, aby tím obecné dobré se nedlilo a zlé nedbáním lidským tak w duchowních jako we swět-
ských den odedne wíce nerostlo, a tak žadajíce napřed zřízení řádu božského a uwedení země české w jednotu i w pokoj, wšickni společně a jednostejně swolili a ustanowili se pewně na kusích následujících: 1) „Nejprwé o krále Ladislawa jest úmysl a wůle naše, že na sněmu obecním wšeho králowstwí nejprwé přístím, (t. j. o S. Martině w Praze,) chceme i máme přátely naše a jiné dobré lidi k tomu wěsti a táhnauti, abychom ku králi Římskému poselstwí řádné ode wší země společně učinili, by nám w roce od téhož sněmu obecného pořád čtauc (tedy nejdéle ku konci r. 1447) za krále a za pána našeho jej wydati ráčil: tak aby netoliko jiněnem a we hlasu, ale již i w skutku naším pánem ode wšech příja-

140) Wýbor ten byli: 1) páni Oldřich z Rosenberka, Menhart ze Hradce, Aleš ze Šternberka, Jiří z Poděbrad, Hašek z Walšteina, Jan Telecký ze Hradce, Zdeněk ze Šternberka, Jindřich z Michalowic, Jindřich ze Stráže, Jan Zajimač z Kunstatu; 2) rytíři Jan Hertwik z Rausinowa, Jan ze Smřic, Mikuláš Trčka, Přibek z Klenowého, Jan ze Sautic, Bohuše mladý z Postupic; Jan mladší z Rabšteina, Arnošt z Leskowce; 3) měšťané Pražští čtyři z konšelůw a čtyři z obecních. Viz Archiv český, I, 294.

tým a korunowaným byl a králem, a země aby pod ji- 1446
stými zpráwceři a pod slušnými rády, kteréž sobě ze
spolka spůsobíme, byla zřizena, jakož k tomu již vůli
plnau krále Římského máme. Swolili sme také, že kdož-
koli úroky a platy na zemi jakékoli máme, chceme jeden
úrok se všech zboží swých dáti, i s městy we sněmu
obecním mluwiti, aby také pomohly, aby král měl čím
wyplatiti zástawy králowstwí a spolu nač žiw býti. Pod
kterýmižto zpráwceři a w řádu již dotčeném má země
w panowání krále Ladislawa státi a trwati až do let Jeho
Milosti; a zpráwcowé dotčení, kdež toho potřebí bude,
mají ku králi Římskému o radu a pomoc se utikati. Pak-
liby král Římský neráčil nám krále Ladislawa wydati,
spůsoby naše wida k tomu tak poctiwé a hodné: tehdy
lítost nad králowstwím tak zanedbaným i nad sebau ma-
jíce, a dalších se záhub země i takowých nejednot wíce
dopustiti nechějice, musilibychom i chcem konečně sami
sebe i to králowstwí tak opatřiti, abychom bez pána ne-
byli a bez krále. 2) Pak žádajíce wždy napřed rozšíření
ctí a chwały božské, a uwedení kněžstwa králowstwí na-
šeho w jednotu, wedle kompaktat, listu mírného a smluw
předešle mezi námi sepsaných, zůstali sme konečně a
z jedné nás všech vůle na tom, aby M. Jan z Rokycan,
wolený k arcibiskupstwí Pražskému, byl s našimi všech
pílnostmi a pracemi skutečně poswěcen a potwřen; a
protož aby na sněmu obecním nejprwé příštíím poslowé
k tomu hodní zjednání byli a vybráni, kteřížto tu práci
a to poselstwí ku papeži nebo jinam, kdežby tomu nej-
spěšnější konec státi se mohl, mají na se wzíti; a ztrawa
jim tudíž zjednána buď, i jiné potřeby k tomu příslušné.
A čižbykoli k tomu osoby, rady neb pečeti bylo potřebí,
nikdo nemá jí odpírati; učiniliby pak to někdo přede,
nemá to míti žádné platnosti.“

1446 Sněmem tímto Pelhřimovským počalo se nové nepřetržené pásmo a pokrok widomý dějin českých, ježto k určitému konečnému cíli nejen směřowaly, ale nutností téměř neodolatelnou i skutečně dowedly. Cíl ten byl osáhnutí a prowozování wrchní moci we smyslu wětšiny národní, t. j. jednoty Poděbradské. Widíme od té doby ustrojowati se zápas čím dále tím zjewnější, umělejší a krutější netoliko mezi dvěma stranami, ale mezi dvěma osobami, okolo nichž, co náčelníkůw a wůdcůw swých dělily a obkládaly se samoděk wšecky síly národní. Byliť to páni Jiří z Poděbrad a Oldřich z Rosenberka; neboť třetí náčelník, pan Menhart ze Hradce, stal se byl již pauhým nástrojem w rukau Oldřichowých. Sauboj ten weliký, w němž potýkáno se netoliko wojskami a bitwami, ale i wšelikými dary ducha i slowa, ctnostmi a chytrostmi, genialností státnickau a auskoky diplomatickými, pomoci mocnářůw i národůw cizích, sněmowáním a poselstwo- wáním nekonečným, nabýwal wětší a wětší zajíma- wosti jak z okolností časowých, tak i z osobní powahy saupeřůw, aniž zastawil se leč auplným switěžením jednoho a usta- pením druhého s jewiště. Pan Jiří měl w pánu Oldřichowi ctíti manžela sestry matčiny, tento pak kochati se we zdárném synowci swém: ale wášně strannické dáwno byly mezi nima wryly propast bezednau, která překá- žela prawdiwému sblížení sebe. Nehádejme nakwap, kdo z nich měl aumysly lepší a zastáwal stranu sprawedli- wější: oba šli jistě, kam kterého wedlo přeswědčení a swědomí jeho. Wímeť arci již o panu Oldřichowi, že nelibowal sobě w národu swém, aniž chodil po cestách upřímnosti, anobrž že zdálo se jakoby wždy bažil jen po mistrowstwí w oklikách a pokrytstwí: tajiti ale také o panu Jiříkowi nesmíme, že jakkoli upřímné bylo jeho wlastenectwí, jakkoli vysoké dary ducha i srdce, jakkoli

bezaubonný život veřejný i saukromý, přece co do 1446
ušlechtilosti myslí a autlosti svědomí, dle zdání našeho,
zůstával pozadu za předchůdcem svým panem Ptačkem.
Byltě zajisté opatrný jako had, a při maudrém obstará-
vání obecného dobrého nezapomínal nikdy na své vlastní,
aniž ostýchal se užíwati prostředkův tu chytrých, tam
krutých k aučelům, kteréž za chwalné a potřebné uzná-
wal. Možná, že takowéto přísady w jeho powaze bylo
potřebí, anby bez ní byl snad nedowedl wíce, nežli někdy
týž jeho předchůdce.

Sněm ten obecný a walný, na kterémž věci w Pel-
hřimowě swolené měly se wésti we skutek, dle žádosti
jednoty Poděbradské bylby měl co nejdříve rozepsán a
držán býti: ale pan Rosenberk provedl to, že mu rok
prodlaužen až ke dni sw. Martina, a to do Prahy, tak
aby prý netoliko král Fridrich, ale i knížata Slezští a
korunní země všecky k němu pohodlně připrawiti se
mohli. Když potom týž pan Oldřich oznámil úmluwy
Pelhřimovské králi Fridrichowi a dworu jeho, dal tím
příčinu k dopisům welmi zajímavým a poučným. Pan
Kašpar Šlik psal jemu dne 6 čerwence, že předložiw 6 Jul.
zpráwu jeho králi, srozuměl, že „Jeho Milost to slowo,
jakož pišeš, žeby ještě z toho mohlo něco dobrého wy-
jítí, sobě wíce wáží, nežli formu toho přípisu. Neb se
Jeho Milosti a některým zle líbí o Rokycanowi; druhé
sobě wáží někteří, že jest to nepodobné, jestližeby král
hned newydal krále Ladislawa, že proto bez pána býti
nechcete; třetí, že sami chcete zprawowati zemi, a bu-
deliř třeba, chcete se k Jeho Milosti uteci, tak aby Jeho
Milost wám byla powinowata, ale wy zase ničehož nic;
čtvrté se také wáží nejwýše, že jste w tom všickni za-
psáni, ježto toho dříve nebýwalo; a mají někteří za to,
že s tím jest jakoby odstaupeno od waší strany; páté

1446 diwno jest některým, že druhá strana, ač jest mnohem menší než vaše, ježtobyste měli s sebou Slezy a všechny země okolní, vždycky vás po své vůli táhne kamž chce. Všakž kterakžkoliwěk, mají zde vždy ještě naději, že něco dobrého máte nazad, a též já také ufám. Ale kněz Karvajal, tenť již cele si zaufal, a wčera ke mně řekl: „tyto umluwy nic se mi nelíbí, ano se prawí, že pro Rokycanowo potvrzení má posláno býti ku papeži nebo jinam, kdežby tomu nejspěšnější konec státi se mohl; widěti, že to směřuje do Basileje k oněm schismaticům, i již poznávám, že Prokop Rabstein málo prospěje swým poselstwím; neb papež ne tak brzy potwrdilby člověka, jehožby neznal pewného býti u wíře.“ Tak já rozumím, že jest zaufal dokonce.“ Na to pan Oldřich dal za odpověď: „Pošli k tobě i Karvalajowi kněze Jana faráře swého ze Soběslawě, kterýž vás těch věcí všech šíře zprawí, proč se jest to tak stalo. Neb jakož se w tu chvíli dálo, byť se ta umluwa nebyla stala, bojím se žeby se tak bylo drželo, žeby poprawování nebylo třeba. Však budeliť Jeho Milost i papež ráčiti, ještě jsau w tom takowé cesty zůstaweny, ježto to bohdá dobře půjde; neb jest teház jinak jíti nemohlo, jakožť vás toho kněz Jan zprawí. A takt mi se zdá, když to Karvajal uslyší, žeť bude lepší mysli, a žeť sobě nezaufá.“¹⁴¹ Poznáme brzy, jakowé to byly cesty, na kteréž pan Rosenberk i krále i papeže nawoditi směl.

Hlavní toho léta péče Fridrichowa směřowala k ukončení dáwné roztržky církewní, a sice zrušením neutrality německé, přiznáním se všech k Eugeniowi IV a umoře-
 31Jan. ním konečným sboru Basilejského. Eugenius již 31 ledna 1446 byl stwrdil některé námluwy Karvajalowy s Fridri-

141) Celé dopisy o tom stojí w Archivu českém, III, 412—415.

chem, ku př. že papež králi, když přijde do Italie pro 1446
 císařskou korunu, netoliko všemožnou přízni a pomocí
 se propůjčí, ale také ve dvou letech po učiněné dekla-
 raci summu stotisíc zlatých Rýnských vyplatiti dá a t. d.
 Den na to, 1 února, vypravil k němu zase plnomocníky 1 Febr.
 swé, Tomáše ze Sarzany, biskupa Bononského a Karva-
 jala pro další, té věci vyjednávání. 142 Nemůžeme zde
 šířiti, kterak potom ku konci máje poslán zase do Říma
 Aeneas Sylvius, aby sklonil Eugenia k dalším výminkám,
 jež král poslušenství svému kladl, ani jaké měl obratný
 tento řečník půtky v Římě i ve Frankfurtě s předním
 řečníkem knížat německých, Řehořem z Heinburka, i s kni-
 žaty samými, ježto s větší částky se byli podtají zapsali
 ku prospěchu sboru Basilejského. Položíme jen krátkou
 zprávu, kterauž o důležitém jednání sněmu Frankfur-
 tského (od 1 září do 5 října 1446) podal panu Rosen- -5 Oct.
 berkowi kancléř Kašpar Šlik w tato slova: 143 „Dobře
 se nám ve Frankfurtě wedlo: ale kdybychme nebyli při-
 jeli od Králowy Milosti tak mocně, jakožto markrabě Ba-
 denský a Bramburský, několika biskupůw a já, bylaby ta
 deklarace všecka šla pro koncilium a Felixa, neb sau se
 kurfirstowé k tomu byli zapsali; ale člověk míní, pán
 bůh mění. Myť sme tak mnoho uměli, že sme ten swa-
 zek a řetěz roztrhli, bohu chwála, tak že všecky ně-
 mecké země, i Burgundský, sjednali se s králem pro pana
 Eugenia, však s jistými výminkami, aby Jeho Swatost
 ty také učinil; jsauf dosti lehké.“ Mezi výminkami do-
 tčenyými nejdůležitější chtěla tomu, aby papež přiznal se

142) Důležité o tom listiny vydal poprvé na světlo J. Chmel,
 Materialien zur österr. Geschichte, Wien 1837, I, 191,
 192. Zápis tamtéž na str. 188 -- 189 podaný, neméně
 důležitý, pochází od 12 Januar. 1447, nikoli 1446.

143) Celé psaní stojí w Archivu českém, II, 415.

1446 výslovně k dekretu Frequens od sboru Konstanského vydanému a zavázal sebe i nástupce své ke svolávání všeobecného sboru církevního po uplynutí každého desetiletí: což ale, jakož vědomo, potom newešlo ve skutek. ¹⁴⁴

Ještě před sněmem Frankfurtským, a brzy po smlouvách Pelhřimovských, poslán byl od krále Fridricha také do Čech Prokop z Rabšteina, aby přiznáním se aspoň university Pražské a předních šlechticův českých k Eugueniowi IV neutralita od r. 1441 zrušena byla. Pan Prokop šel o to nejdřív na poradu do Krumlowa; odkudž pan Rosenberk s deklarací hotowau, ku kteréž první přiwěsil pečet swau, wyprawil jej k jiným pánům, aby učinili tolikéž. Mnozí však, i jeho vlastní jednotníci, odepřeli pečetí své, prawice že wěc ta měla na sněmu zespolka, nikoli pak stranně a porůznu jednána býti;

144) Obšírně, žiwě a dosti wěrně líčí se celé to jednání we spisu Aeneae Sylvii historia Friderici III imperatoris, in Ad. Fr. Kollarii Analectamonum. Vindob. II, pag. 120—130. Spisowatel upřímně wyznal, co vlastně u wěci té rozhodlo: Cum res diu inutiliter tractaretur, ad pecuniam tandem recurrere oportet, cui rarae obaudiunt aures etc. — Později we psaní k arcibiskupu Ostrihomskému Janowi ode dne 3 Jul. 1466, psal o též wěci jiný z aučastníkůw, dotčený Řehoř z Heimburka: Rex ducentis viginti et uno millibus ducatorum obedientiam depicisci non veretur; quorum centum ac viginti et unum millia illico numerantur et persolvuntur, de reliquis papa cum subscriptione cardinalium obligat sedem et successores. Item recepit imperator a papa literas super recognitione auctoritatis generalium conciliorum, et quod perpetuis temporibus de decennio in decennium debeant celebrari; ut sic etiam honori suo et nationi cavisse videretur, si forte ad rationem poneretur. Sed nil difficultatis emersit, omnis Germania subsecuta est. Horum omnium tractator fuit Johannes de Carvayl — et secum Thomas de Sarrazano etc. Srwn. dole poznám. 149 a wyprawování naše k r. 1466. —

owšem tedy činili tak jednotlivci Poděbradští, kterýmž se 1446 zdálo, žeby příležitosti takové užiti se mělo, aby powolností swau aspoň kaupili Rokycanowo potvrzení. Psali o to listy důtkliwé panu Rosenberkowi, omluwné králi Fridrichowi, a pan Rabštejn potkal se w poselství swém se mnohým netoliko příkořím, ale i nebezpečím. Nicméně dosáhl tolik, že universita Pražská deklarowala se pro Eugenia dne 2 srpna, páni pak Oldřich z Rosenberka, 2 Aug. Menhart a Jan ze Hradce, Wáclaw z Michalowic, Mikuláš a Zbyněk z Hasenburka, Hanuš z Kolowrat, Hašek z Walšteina, Zdeněk ze Šternberka i Jan Smiřický jménem celého králowství českého učinili totéž zápisem dne 10 10Ag. srpna datowaným. ¹⁴⁵

Sněm walný, kterýž dle umlaw Pelhřimowských uložen byl do Prahy ke dni sw. Martina, a trwal až do ^{m. Nov.} polowice měsíce prosince, stal se pamiatným nad jiné - Dec. sněmy wěku tohoto. Byliť na něm netoliko stawové čeští u

145) Dotčené zápisy ode 2 a 10 Aug. našli sme w rkp. sawěkém král. bibliotheky Mnichowské (Cod. lat. 4016, fol. 83.) Psaní jednoty Poděbradské Oldřichowi z Rosenberka od 5 Aug. a králi Fridrichowi od 8 Aug. nacházejí se w archivu Třeboňském; prwní tištěno w Arch. č. III, 38. Jméno Hanuše z Kolowrat čte se w zápisech obojí strany. Srwn. psaní pana Smiřického k Rabštejnowi od 16 Jul. w Arch. českém, II, 432. Starí letopisowé wyprawují (na str. 142,) že 30 čerwence „Prokop mladý Rabštejn přinesl listy od papeže a od krále Římského, zwláště o poslušenství kostelu Římskému, stojli w tom, že papež chce se míti laskawě ku králowství českému, a učiniti jemu wšecky věci potřebné. K tomu priwolán byl na radnici před korauhewné pány a konšely rektor universitatis s doktory, mistry a kněžími, kterakby se k tomu měli. A všickni buďto swětští nebo duchowní wespolek rozmlúwajíce odpowěděli, že stojíme w kompaktatech“ atd. Widěti, že již letopisec nerozuměl dobře, oč se vlastně jednalo; tím méně uměli to uhodnauti pozdější spisowatelé, ku př. Pubička a j.

1446 velikém počtu, ale také vyslanci, z Morawy, ze knížetství Slezských, z Lužice a z Šestiměst; a české stawy spatřujeme na něm poprvé zřetelně rozdělené we tři kurie neboli komory, stawu totiž panského, zemanského a městského, rokowawší o důležitějších otázkách dríwe porůznu, nežli sestupowali se ke společnému snešení sněmownímu. Obě strany vlastenčily w řečech swých o záwod, wychwalující nejen každá swau pili k obecnému dobrému, ale také náchylnost ku pokoji, swornosti a jednotě. Usilowáno pak předně, aby umluwy Pelhřimowské o krále Ladislawa přijaty a schwáleny byly netoliko od stawůw země české, ale také od wyslancůw zemí korunních, tak aby swazek zemí těch s Čechami se utužil a žádost o krále Ladislawa mohla králi Fridrichowi přednešena býti co žádost weškeré koruny. A poněwadž dosawadni poselství do Rakaus wšecka ukázala se býti jalowa, wedeno nyní k tomu, aby stawowé sami w počtu co možná nejwětším sjeli se a wyjednawali osobně s králem we Widni, tak aby všem odkladům a úskokům již konec učiněn byl. Stalo se tedy uzawření w tomto smyslu, a jmenowání pan Jindřich ze Stráže a Přibík z Klenowého, aby je oznámili Fridrichowi a požádali jak o potřebné gleity, tak i o rok neboli lhůtu ke sjezdu takowému co nejkratší. Potom zřízeno jest poselství jménem celého králowství ku papeži Eugeniowi o potvrzení M. Rokycany, a určení k němu M. Petr z Mladenowic, známý někdy Husůw přítel a písař na sboru Konstanském, nyní farář Swatomichalský w Praze, rytíř Jan Malowec z Pacowa, pán na Borotíně, Matiaš Lauda ze Chlumčan často jmenowaný, nyní sudí dworu měst králowských a měšťan Pražský, a Martin Kučka z Hor Kuten, hofmistr horní; žádost o to ku papeži sepsána dle návrhu od pana Rosenberka podaného, a wšickni stawowé bez wýminky přiwěsili k ní pečetí swé,

jen kapitula Pražská odepřela jí, a zbudila tím weliké 1446
proti sobě hněwy a reptání jak na sněmu, tak i w lidu
obecném. Mistr Rokycana, znaje nepřátely swé, spůsobil
to, že wyzwáni sněmem všickni mistři a kanowníci, aby
wyznali, byloliby jim co wědomo o jeho mrawích a ob-
cowání, coby mělo býti jemu ke škodě a ku překážce
toho důstojenství: a když odpověděli, že nic takowého
newědí, požádal o tom swědectwí písarůw obecných, aby
poslům do Říma přidáno bylo.

Nejtěžší však a nejdůležitější jednání sněmu Swato-
martinského týkalo se uwedení řádu a ustanowení zpráwce
zemského. Zdá se že příklad stawůw uherských, kteří tohoto
léta dne 5 čerwna wolili sobě Jana Huniada za guber-
natora s mocí králowskau, poslaužil Čechům za pobídku,
aby pokusili se o skutek podobný. Staw panský dal
prwní hlas swůj, aby w Čechách také byl zpráwce jeden
na králowě místě, tak aby celá země slíbila jemu poslu-
šenství, a on aby wšecky auřady zemské, dworské i obecné
osazowal a zprawowal, práwa komory králowské wybíral,
berní od země swolenau zástawy králowské k ruce bu-
daucího krále vyplácel, sněmy pokládal a wše co na
krále sluší působil, však tak aby přitom zawázán byl nic
nečiniti bez wědomí a swolení rady, kteráž jemu z pá-
nůw, zemanůw i měst měla býti přidána; moci pak sobě
swěřené aby nepožíwal nežli do dwau let pořád zběhlých.
Saud zemský, jenž již od r. 1440 zastawen byl, chtěli
tomu aby zřídil se opět spůsobem takowým, aby k němu
wydali osoby páni ze sebe a zemané ze sebe w počtu
tom, který ustanowil byl někdy císař Sigmund. Staw ze-
manský nenamítal nic podstatného, leda že chtěl, aby
k raddě zpráwcowě páni vybrali ze sebe šest osob a
zemané tolikéž, následowně aby staw městský nebyl w ní
zastaupen; a co do osazení saudu žádáno, aby saudcowé

1446 všickni vynášeli pospolu netoliko zemanské, ale také panské nálezy. Tím větší odpor zdvihl se od stawu městského. Wyslani Žatečtí, Launští, Slanští, Nimburské, Klatowští, Čáslawští, Kauřimští, Brodští a Sušičtí ohlásili se, že nemají moci swoliti, aby kdo nejsa králem korunowaným, požíwati měl králowstwí w zemi, a protož že wěc takowau dříwe na obce swé wznéstí musejí. Hradečtí wyložili hlas swúj šíře w ten smysl, že majíce swé práwa i swobody od starodáwna, museliby žádati, aby král jim jich potwrdil, nežli jej za pána přijmau; aby pak zprávce měl na města králowská summy klásti, nebo jimi wládnauti, to že zdá se jim i obci jejich „dosti neznámé;“ wšak že předewším má staráno býti o věci duchowní a božské, zejména pak o potwření arcibiskupa; teprw když to projde, že nebudau odporni, wedle jiných pánůw, rytířůw, zeman a měst, „přijmauti to dítě Ladislawa nebo jiného za pána,“ když to jen stane se z jedné wšech wůle a se slušnými ohradami. Pražané konečně namítali, že od starodáwna měli za práwo, aby jim král sadil konšely sám osobně, a nikoli skrze auředníka ani sebe wyššího; „nýbrž by králowic byl dědičný a plnoletý, ještěby (prý) saditi u nás auředůw moci ani práwa neměl, lečby korunowan byl podlé řádu této země;“ i nechtěli prý z těchto swobod se dáti wywesti, aniž se jim zdálo zprávci k wůli odříci se wšech požitkůw králowských, kterýmiž opatrowali potřeby městské téměř wšecky, a bez nichž prý rozličné musiliby podstaupiti nedostatky. W odporu takowém podporována i podněcowána města podtají také ode mnohých pánůw, bojících se, aby zprávce nebyl wolen ze strany jim odporné. Strana vlastenecká snášela se konečně s takowým náwrhem, aby radda dwanácti osob přidána byla zprávci, a sice po čtyrech z panského, rytířského i městského sta-

wůw, a wždy po polowici z jedné i z druhé strany — neb 1446 již zbytky jednoty páně Menhartowsy počítány s katolíky za jedno: — ale když města nepřestávala odporu swého, pan Rosenberk uhlídaw dobu swau, prowedl to, že rozhodnutí té věci odloženo zase až do návratu poslůw do Widně i do Říma jmenowaných. Tak rozešel se opět bez konce sněm Swatomartinský, leda že některé půtky a pře saukromé na něm urownány jsau. 146

Kněz Karvajal před návratem swým do Říma žádal byl pana Rosenberka psaním z Widně dne 13 listopadu, 13 Nv. aby dal mu wěděti, čeho si přál od papeže pro upokojení země i církwe české, a kterak chtěl aby w těch věcech se pokračowalo, jist jsa napřed, že rady jeho cele prý poslauchati se bude. 147 Po ukončení tedy sněmu Swatomartinského líčil pan Oldřich we psaní ku Karvajalowi m. Jan. obšírně, co a proč se stalo; oznámil, kterak jeho protivníci z příčiny té, že celá země přiwěsila pečeti swé k žádosti o Rokycanowo potvrzení, dělali sobě naději, že již dojdau konečně cíle swého; mnozí prý chwastali, ano w Římě wše prodajno, že peněz neuskrbí w kanceláři Jeho Swatosti, a protož zdar jejich že jest nepochybný. On ale že pewnau má důwěru, že Jeho Swatost u věci té se neukwapí, anobřž za odpověď že ráčí wyprawiti

146) Akta sněmu tištěna jsau w Archivu česk. II 209—218. Srwn. Staré letopisy na str. 143—144 a poznám. následující (148.)

147) Karvajalowa slowa jsau: Dignetur scribere, quid pro pace componenda in regno ipso sanctus dominus noster facere debet, ordinem etiam quem exoptat teneri Vestra Dominatio in facto ecclesiae Pragensis. Ego vero menti teneo omnia et singula, quae a magnifica Dom. Vestra audivi et per literas intellexi. Et certa sit et secura Dom. Vestra, quod nihil fiet contra voluntatem Vestrae Dom. sed ordo per vos datus servabitur etc. (Original w archivu Treboňském.)

1447 legaci zvláštní a znamenitau do země, kterážby sama spatřila i seznała způsob věci českých, a čeho k opravě jejich potřebi bylo. Jemu že zdáloby se prospěšné, aby poslán byl do Čech důstojný biskup, jakoby již ku posvěcení arcibiskupa, i jenžby také s větším důkladem prostředkovati mohl mezi zemí a králem Římským; ten pak aby nezapomenul přinesti s sebou předně opisy všech psaní, která od počátku bauří českých vyšla z Říma do Čech a naopak, potom knihu inquisitorům potřebnou a posléze traktat vydaný od M. Jana Stojkowice proti Rokycanowi. Co do poslůw českých, kteří do Říma přijdau, radil aby s nimi přiwětiwě se nakládalo, i aby nebyli o více tázáni, nežli celéli králowství je poslalo, a stojili již všickni Čechowé w poslušenství stolice swaté? odpowědi pak jejich aby pro budaucí potřebu se zaznamenaly. O nepřiwěšení pečeti od kapituly Pražské k žádosti zemské prosil, aby nečinily se nesnáze, protožeby sice hněw a křik proti kanownikům sotwa utišený obnowil se zase. Mnozí wěrní katolíci, mezi nimiž i on sám, že jen proto připojili se k žádosti té, aby žádaná deklarace celého králowství pro Jeho Swatost neutrpěla překážky, a také aby přístup budaucímu legatowi do Čech usnadněn byl. Jeho příchodu že jest pilné potřebi, protože sektáři čím dále tím větší opět nabýwali přízně zvláště w Polště a w Uhřích, kdežto prý nowěji mnoho lidí k nim se přiwino, a nebyloliby překaženo záhy, strach prý aby věci poslední nestaly se horší prwých atd. I za tyto výstrahy děkował Karvajal welice a slibował, že všecko stane se dle páně Oldřichowy žádosti. ¹⁴⁸

148) Psaní Rosenberkowo ku Karvajalowi nedatované dali sme z konceptu w archivu Treboňském chowaného tisknauti w Urkundenbuch zur Monatschrift d. böhm. Museums, 1828. Februar; str. 45—51. Karvajalowa odpowěd od 16 Febr. 1447 nachází se w téžze archivu

Mezitím udály se w Římě proměny důležité. Dne 1447 7 ledna wjeli tam poslowé krále Fridricha, (zejména 7 Jan. Aeneas Sylvius a Prokop Rabštejn,) i jiných mnoha knížat německých, s námluwami wloni učiněnými, a 11 ledna 11 Jan. měli prwní weřejné slyšení, w němžto podávajice se k učinění poslušenstwí, žádali o přijmutí a potwzření wýminek Frankfurtských. Eugenius ale hned nazejtří (12 ledna) upadl w těžkau nemoc, čímž jednání počaté nejen opozdilo se, nýbrž i w nowé ubíhalo nesnáze. Kardinallowé zajisté wydání ke skaumaní věci, mnozí odporowali naprosto wýminkám, až po dwau nedělích papež opět na čas pookřáw, chtěl tomu aby stalo se žádaucí narownání. Dnowé 5 až 7 února považowáni a slaweni jako nějaké 7 Febr. znowurození Říma: poslowé zajisté, obdržewše žádané bully, nejprw klečice okolo postele nemocného papeže učinili mu poslušenstwí samému, potom pak we weřejné konsistori, u přítomnosti mnoha tisícůw lidí, opakowali deklaraci swau hlučně a slawně. Aeneas a Prokop zawázali se přítom, že král jejich odwolá bez meškání gleit někdy sboru Basilejskému daný.¹⁴⁹ Takž Eugenius IV,

a zní: In negotio quo avisat Vestra Dom. fiet juxta Vestrum desiderium et ille ordo tenebitur etc. — O husitstwí zmáhawším se w těchto létech w Uhersku, zwlášť we Spiši a w Šaryšsku, máme také swědectwí Jana Huniada we psaních (dd. 24 Jun. a 6 Jul. 1449) ap. Katona, XIII, 655. 668. —

- 149) O přiběžích těchto máme dwoje psaní, jedno Eneáše Sylvia dané p. Kašparowi Šlikowi dne 16 Febr. a ještě netišťené, druhé Prokopowo ku panu Rosenberkowi dne 19 Febr. (w Archivu českém, II, 433—437.) Aeneas píše: Aliqui cardinales arbitrabantur rem nostram pestiferam, alii modo hoc, modo illud impugnabant. Ego eram in maxima anxietate — Tandem conclusio facta est sancta et bona, quae soli deo tribuenda est et bonae voluntati papae et nulli alteri; et obtinuimus, quod capitulum de futuro concilio fit in forma sicut petivimus, de

- 1447 umíraje dne 23 února, mohl kochati se útěchau, že cír-
 23Fbr. kwi od tolika let rozdwojené a bauřemi neslýchanými
 zmítané nawrácenu spatřil předešlau jednotu, moc a
 sláwu. Z nowého konklave, jehožto předním strážným
 byl Čech Prokop z Rabšteina, ¹⁵⁰ wystaupil na jeho místo
 6Mart. dne 6 března, co Mikuláš V, tentýž Tomáš ze Sarzany,
 kterýž wloni w poselstwi byw u krále Fridricha w
 Wídni, přišel byl jednau s Karvajalem také nawštíwit pana
 Rosenberka na Krumlowě, ¹⁵¹ muž postawy malé, ale ducha

professione papa recipit concilium Constantiense et decre-
 tum Frequens et alia, sicut cetera concilia canonice
 celebrata, quorum omnium potestatem, auctoritatem et
 praeeminentiam amplexus est, et sic bullas dedit. Super
 gravaminibus nationis omnia provisiva sunt; item super pos-
 sessoribus omnia melius impetramus, quam petitum erat.
 De Treverensi et Coloniensi promissa est nobis restitutio,
 ipsis volentibus concurrere, et sic bullas habemus. —
 De coronatione regis omnia plana sunt, et cum magno
 honore. — Antequam ista obtinere possem, oportuit
 promittere, quod rex revocaret salvum conductum Basi-
 liensem et faceret ab aliis revocari etc. — Ista omnia
 fecimus D. Procopius et ego in vim instructionum nostrarum
 etc. — Dotčené bully od 5—7 Febr. 1447 mnohé
 tištěny jsau in J. Chmels Materialien zur österr. Ge-
 schichte, I (2,) str. 230—235. Wedle nich podává
 Raynaldi k r. 1447 Eugeniowo welmi pamatné salvato-
 rium ode dne 6 Febr. 1447. Srow. J. Chmel, Gesch.
 K. Friedrichs IV, Bnd. II, str. 400—414. —

- 150) Kašpar Šlik psal 9 April. 1447 Oldřichowi z Rosen-
 berka: „Čechové se mohou radovati: neb když Euge-
 nius byl wolen, tehda pan Jan Švihowský byl custos
 conclavis, a nyní byl pan Rabstein custos na místě
 Římského krále. A ta se Čechóm čest děje, ježto jiným
 velikým poslóm jiných králów, kteří přitom byli, se ne-
 stala.“ (Archiv český II, 418. 437).
- 151) Prokop Rabštein témuž 19 Febr. 1447: „Má Twá
 Milost velikého přétele na kardinalu Bononiensi a na
 kardinalu S. Angeli (t. j. Tomáši ze Sarzany a Karva-
 jalowi.) Jáť nemním, byť se to brzo přihodilo ani otci

nemalého, učený a výmluvný; ctižádostivý a tvrdohlavý. 1447 Jeho wolením přibylo i panu Rosenberkowi w Čechách přízně a moci, ačkoli pokrytství ono a klam, že weřejně pro Rokycanu, podtají proti němu mluvil a psal, neušly ani w Římě zaslouženého poroku.¹⁵² Ostatně rozumí se, že Mikuláš V twrdil úmluwy jak Widenské tak i Frankfurtské, jichž obau byl hlavním původem; aniž budeme zde šířiti, kterak potom zbytky sboru Basilejského, vypuzeny bywše bezděky z místa swého (4 Jul. 1448), usadily se w Lausaně, až konečně přičiněním krále Franského spor dáwný umluwami (25 Apr. 1449) cele udušen byl.

W okolnostech takových poslowé čeští o Rokycanu pracující nemohli potkati se s dobruu. Již na cestě do

Wašemu, aby spolu dwa kardinály měl u sebe u oběda, jako loni Twá Milost.“ (Archiv český, II. 435.) Týž témuž 25 Mart. 1447: „Twój i náš papež welmi milý, s nímž si mnoho loni přemluwěl, a ježto na Twú Milost welmi laskaw, ježto jemu nenie třeba tebe poručiti, než aby Twá Mt. jemu jiné poručel, píšet list všemu králowství o swém wolení, i collegium cardinalium druhý atd. (Archiv č. II, 438.)

- 152) Týž témuž 19 Febr. l. c. „Rač wěděti, že mnozí semnú welicí o to mluwili, proč za toho člověka prosíte, et facitis talem simulationem, petitis et velletis non exaudiri; mala est illa simulatio, quae inducit periculum animarum. Ját sem wymluwil, jakž sem mohl.“ — Týž 7 Mart: „Papa dicit, ex quo Boemi fideles illum Rokycanam nolunt, etiam non deberent pro eo scribere, quia illa simulatio vergit in periculum animarum et est contra honestatem.“ — „Tamen Sua Sanctitas dicit se credere, quod Boemi hoc faciant bono respectu.“ — Totéž opakuje se we psaní 25 Mart. tamže, a potvrzuje spolu, co w Star. letopisech se udává (na str. 144), že z Plzenska pan Krušina i preláti poslali té doby opět kněze mnicha do Říma s články proti Rokycanowi, — o čemž pan Klenowský Pražanům již na počátku r. 1447 zpráwu dával.

1447 Říma, w městě Rovigo, mluwiwše s panem Rabšteinem odtud se wracujícím, uslyšeli že nebylo naděje, aby co pořiditi měli, an již prý někdo jiný k arcibiskupství Pražskému byl ustanowen. Do Říma wjeli dne 1 máje, a třetí den potom obdrželi první slyšení před papežem a kardinály toliko, nikoli jak žádali, před celým kněžstwem. Měli prý také výstrahu od znamenitých osob, že s nimi newěrně a neupřímě se ukládalo: a však zlého nic nepotkalo jich, a chowání k nim, nebylo laskawé, bylo aspoň šetrné a slušné. Dáni jim dwa preláti, k radě i pomoci we všelikých potřebách, a kněžím jejich dowoleno slaužiti w kostelích Římských. Tři kardinalowé, Tarentský, sw. Sixta i sw. Angela (t. j. Karvajal) býwše ustanoweni k wyjednávání s nimi, předložili jim následující otázky: 1) Jak stáří byl Rokycana? Odpowěděno, že již mu bylo téměř padesát let. 2) O čem měl býti žiw? měli žiwiti se prací rukau swých, aneb choditi žebrotau? Odpowěd: ne wšecka zboží arcibiskupská byla rozstawena, některá pak drželi jeho přátelé, kteří hotowi byli postaupiti jich jemu hned, budeli potwrzen, nikoli ale jinému komukoli. 3) Wolenli jest kanonicky z jednomyšlné wůle kapituly Pražské? Odpowěd: když wolen byl, tehďáž nebylo kapituly w zemi, ale země celá s kněžími, kteří tehďáž byli, z wůle nebožtíka císaře wolila jej, a týž císař, i po něm král Albrecht, stwrdili woleni to tak, že za jeho žiwobyti nikdo jiný neměl býti arcibiskupem; potom w listu mírném králowství celé zapalo se w témž smyslu. Na hrad sw. Wáclawa w Praze uwedeni jsau sice od téhož císaře opět kněží, aby ostřihali těla swatých a modlili se za ty, kteří tam pochowáni jsau: ale ti nic neměli činiti s úřadem arcibiskupským, jakož sami seznali na posledním suěmu zemském, doložiwše, že cokoli dobrého králowství zjedná sobě a cír-

kwi Pražské, nebudau tomu na odpor. 4) Byloli již krá- 1447
lowstwi celé dokonale upokojeno skrze kompaktata i
skrze swolení k Rokycanowi co arcibiskupu? Odpověď:
potvrzení a posvěcení Rokycanowo stane se, nejlepším
prostředkem ku konečnému a dokonalému země upoko-
jení, k rozmnožení víry, k utišení různých a k wyko-
řenění bludův tu i tam ještě pozůstalých; Rokycana dle
darův od boha sobě propůjčených nejlépe bude uměti
duchovenstvo české uvesti v pořádek a jednotu, opravi-
witi kázeň církevní a zjednati spolu stolicí apoštolské
powinnau čest i poslušenswí.

Neméně zajímavé a značné, jak pro ducha wěku,
tak i pro powahy a poměry pamatných osob, byly mnohé
řeči, které tehdaž poslowé čeští ze saukromých rozmluw
swých zaznamenali. Tak ku př. mluwil prý k nim doktor
Jindřich Kalteisen, známý někdy z hádaní Basilejského,
nyní mistr swatého paláce w Římě: „Mnohoť jest křiwo-
lakého w české zemi; musilby k tomu býti Wlach, aneb
někdo maudrý jiného jazyka, aby to napravil. Protož
proste za to papeže, ať wám takowého dá. Wšak wám
neposwětí Rokycany, leč toho kalicha ustaupíte. Země
Německé mají wás za bludné a wždy k tomu hledí, aby
na wás to kacířstwí opraweno bylo. Také byli již ně-
kteří před wámi zde, a jiných čekáme ještě, že ten list
wáš není ode wší země, kteréhož ste podali papeži a
kardinálům; a budete proto spáleni. Kdožby tomu ne-
rozuměl, kteří to jsau, co stojí o toho Rokycanu, že je-
diné ti, ježto jsau z jeho šibalstwa i drží církevní zboží,
tak aby on jim z toho nic neřekl. Než učinilif Rokycana
poslušenswí a budelif we všech wěcech státi naučenif
papežowu, budeť potvrzen; jinak bude w klatbě i s těmi,
kdož se jeho přidrží“ atd. Kardinál Karvajal řekl jim:
„Opusťte ten kalich a sjednejte se s církwí Římskau;

1447 však dokud se nesjednáte, vždy Němci budou wríti a papeže popauzeti, a nikdy nebudete míti pokoje; i přijde ten čas, že toho kalicha musíte nechat. Já přijedu k vám a naučím vás wíře, a zvláště Táborny. O tom Rokycanowi mluví se mnohé věci; vyskaunám to, až se k vám dostanu. Ať nechá toho kalicha, budeť arcibiskupem a dojde kteréhož bude chtíti důstojenství.“ Potom uwedl jim bájku k důvodu swému, a fka: „lidé jedni zmokli všickni od deště, a zmokše zbláznili se, kromě jediného; a ten když wešel mezi ony, jsa trhán od nich a rwán, raději wyšel na dešť, aby také bláznil, nežliby maudr zůstana od nich trpěti měl. Též i wy učíte s tau swau při o kalichu“ atd. Kardinal sw. Petra prawil, že kdyby Rokycana neblaudil, hodilby se nade wšecky jiné k tomu arcibiskupství. W rozmlauwání s papežem horlili poslowé čeští sami na krajany swé, kteří jinak psali weřejně a opět jinak podtají a saukromě: i jakž jim tedy mělo wěřeno býti? Papež omlauwal jich, prawě že to činili z křehkosti, a že byli jako Petr, ježto pro bázeň zapřel boha; neb i oni (prý) wás se bojí. Potom když stěžowali sobě Čechowé, že mnozí kaceřují Rokycanu a ty, kteří stojí o kalich, odpověděl papež: „ti zle a nemaudře čini; byť to bylo kacírství, bylbych nerozdával sám krwe boží laikům, jakož z úradu mi tak činiti ustanoweno; a byste se byli přihodili k tomu, když sem rozdával, bylbych i wám také rád podal. Zním to, že prwotní církew swatá pod obojí způsobau dávala; a kteří toho neproměnili, jako Řekowé, dopustila jim toho církew Římská, ale kteří to opustili s církwi Římskau pro nebezpečnost, a pak nawracují se k tomu zase, hřeší smrtelně a blaudí.“ Potom když namítali poslowé: „Wšak ste tak s tím kalichem přijali k sobě Řeky, a my také máme kompaktata se sborem Bāsilejským za dobré paměti Eugenia: prosíme pro pána

boha, přejte nám těch umluw požiti!“ — k tomu papež 1447 nic prý neřekl atd.

Po mnohém prošení a napominání dána poslům teprw okolo 25 máje w posezení kardinálůw ta odpověd, že 25Mai jakož králowství české žádalo opatřeno býti zpráwcem a otcem duchowním, tak i stolice apoštolská nepřestala nikdy o to péči míti: poněwadž ale králowství to nebylo dokonce upokojeno, arcibiskup také neměl o čem žiw býti, a jednota we wíře i w poslušenství nepochybné hlavy církwe Kristowy nedospěla ještě u všech: protože že Jeho Swatost i s kardinaly swými uložila wyprawiti do Čech legata a latere kardinála sw. Angela, (což byla prý weliká čest pro ně,) aby ohledal wiru králowství i wiru arcibiskupa woleného a ujistil se, čímby měl žiw býti; legat pak že bude míti plnau moc zjednati pastýře té zemi a opatřiti wšecky věci dle uznání swého. Odpowědí tau, ačkoli předwídanau, skormauceni bywše poslowé, osvědčowali se před papežem a kardinaly weřejně: že Čechowé chtěli sice spojeni býti s církwi Římskau a poslauchati jí, ale oslyšení bywše we slušných žádostech a nemohauce míti pastýře, jakéhož potřebowali, aby wíra křesfanská w nich nehynula i spasení duší obmeškáno nebylo, jestliže již obrátí se jinam a oddělíc se od Říma, pokusí se o věci neobyčejné sice, ale dobré a w písmě založené, bůh prý bude jim swědek i lidí to tajno nezůstane, že to pak nepůjde naší woli, nýbrž jen „wasím tištěním nás od sebe.“ Potom když chystali se kodchodu, dne 28 máje Mikuláš V, chtěje jich pouchlácholiti, 28Mai powolal je k sobě a oslowil saukromí takto: „Budu s wámi mluwiti nelíčeně a upřímně. Stoje na tři kroky od hrobu a z nízkého stawu powýšen jsa na důstojenství nejwyšší, nemám na tomto swětě po čem wíce bažiti, leda po cti a sláwě boží a po spasení duší lidských. Já i druh můj

1447 kardinal sw. Angela známě arci oba Rokycanu jakožto muže učeného, rozumného a výmluvného; neboť ukázal se w tom na sboru Basilejském dostatečně, ale zbudil také mezi Němci welikau nenáwist proti sobě. Protož když král Římský podával nám jiné osoby k arcibiskupství našemu, my nechťice uraziti jeho, zvláště pokud ještě poslušenství w Němcích ke stolici této není dosti utvrzeno, netoliko z té příčiny museli sme dáti wám odpowěd, jakowau ste dostali, ale také abychom zkusili Rokycanu, o němž jedni tak, jiní onak mluwí. Wšak kardinal, jenž k wám přijde, jest tak maudrý, přiwětivý a trpělivý, že bude uměti uhoditi w to, co poslauží zemi waší ke cti a k dobrému. Mé srdce Čechům nad jiné národy, ba nad přirozené přátely nakloněno jest, wždy wšak podlé boha a přikázání jeho. Ale o Rokycanowi proslýchá se, že učí, jakoby bez přijímaní pod obojí nebylo spasení, a že newěří w transsubstanciaci: toby již byl blud těžký.“ Poslowé ujišťowali, že to byly nešlechtné a lživé klewety, wymyšlené od nepřátel, ježto aby uwedli jej w ohyzdu, nepřestáwali jemu weliké křiwdy činiti. S tím pak wzawše odpuštění od papeže, wrátili se neweseli do vlasti své zase.¹⁵³

O druhém poselství, kteréž následkem smluw Pelhřimowských a zjednáním sněmu Swatomartinského wypraweno ku králi Fridrichowi, nezachowalo se nám zpráv místnějších: jen tolik wíme owšem, že pan Rosenberk i zde hrál dvojí osobu, jednu co sněmownik český, dru-

153) Širší zpráwy o poselství tomto nalezli sme w rukopisech kapituly Pražské (Acta consistorii Prag. U. XIX, fol. 128—121), a Třeboňského archiwu (A, 16, fol. 221—222); pak některé mezi aktami sněmu českého 20 máje 1448, ježto tištěny w Archivu českém II, 233—236. Škoda že wšecky tyto prameny na několika místech nedbale a nezpráwně psány jsau.

hau co tajný rada krále Fridrichůw. Král zajisté již 16 1447
 ledna 1447 děkował jemu za výborné naučení, kterak se ^{16Jan.}
 w té věci chowati měl, a slibowaw, že s posly českými
 wlidně nakládati bude, žádal nicméně ještě o další radu,
 co činiti, kdyby poslowé nespokojenými se býti ukázali. ¹⁵⁴
 Páni Jindřich ze Stráže a Přibík Klenowský přišli k němu
 na sněm rakauský do Korneuburka s počátku měsíce února,
 a sprowodiwše jej odtud do Wídně, byli tam ještě dne
 12 února. Dle instrukce od stawůw jim dané ¹⁵⁵ zdá se ^{12Fbr.}
 že žádali sice o vydání jim krále Ladislawa, roku však
 zawitého, smluwami Pelhřimovskými ke dni sw. Martina
 1447 určeného, snad pro ušetření jeho důstojenství, že
 mu neohlásili; měli tuším jen powinnost, wyložiti jemu
 žiwě i důkladně, že wydání ono stalo se bylo jedinau i
 nutnau wýminkau pokoje, jednoty a swornosti české.
 Fridrich však nedal sebau dále hnauti, nežli že uložil
 stawům českým opět sjezd walný do Wídně ke dni sw.
 Míchala 1447, i wyprawil hned glejty k tomu potřebné
 až do tisíci koní, aby přijedauce mohli jednatí s ním o to
 sami osobně a neprostředně. ¹⁵⁶ Když to stawům na sněmu

154) Psań o tom dali sme tisknauti w Monatschrift des böhm.
 Museums, 1828, Februar, Urkundenbuch str. 51.

155) Wiz Archiv český, II, 209 — 213. Přednešení, kteréž
 učinili králi w Korneuburce, wykládá se dle též instrukce
 w aktách téhož sněmu in Kollar. Analect. II, 1312—
 1314.

156) We gleitu tom z Wídně 12 Febr. 1447 jmenují se vši-
 chni přední stawové čeští w tomto porádku: a) Oldřich
 z Rosenberka, Menhart ze Hradce, Aleš ze Šternberka,
 Jiří z Poděbrad, Mikuláš Zajíc z Hasenburka a z Kostí,
 Hašek z Waldšteina, Hynek Krušina z Lichtenburka,
 Zbyněk Zajíc z Hasenburka, Jan Telecký ze Hradce,
 Hynek Krušina ze Šwamberka, Wáclaw z Michalowic,
 Jan z Risenberka a z Rabí, Jan z Děčína, Burian z Gut-
 šteina, Jindřich z Dubé a Lipého, Aleš z Žeberka, Bo-
 reš z Oseka, Wilém Šwihowský z Risenberka, Jiří z Dubé

1447 po sw. Stanislawu sebraným oznámeno jest, „páni (jak dí starý letopisec) dosti těžce sobě to brali, že wždycky činí jim protahy takowé a tak mnohé : ale však swolili k tomu roku owšem pro dobré králowství, a dali odpowěd psanau králi.“

Umění však toto protahůw a odkladůw na dvoře Fridrichowě neprowozowalo se beze všeho nebezpečí.

9 Apr. Pan Kašpar Šlik panu Rosenberkowi již 9 dubna „dával u weliké taji wěděti, že někteří páni z Čech, ale málo jich, psali markrabi Albrechtowi Bramburskému, chceli se w České králowství uwázati, že mu toho i s swými pomocníky chtí powolni a pomocni býti, dávající mnoho troštůw. Ale markrabě odepsal, děkuje jim z dobré wůle, že on toho ani s bohem ani se ctí učiniti nemůže, aby mu za zlé neměli; také že on proti strýci swému králi Laslawowi, ani proti domu Rakauskému, ani králi Řím-

a z Wisenburka, Wilém a Aleš z Šumberka, Jan a Jindřich ze Stráže, Jindřich z Michalowic, Jan z Potenšteina i z Žampachu, Hynek z Walšteina i ze Skal, Jan z Blankšteina, Jan Zajimač z Kunstatu, Zdeněk z Rožmitálu, Jaroslaw Plichta z Žirotína, Dětrich z Janowic a Chlumce, Jindřich z Kolowrat, Jenec z Janowic a Petrapurka, Wilém z Ilburka, Jan z Gutšteina, Jan Kolda z Žampachu a Náchoda, Jan Bezdružický z Kolowrat, Jindřich Berka z Dubé, Kuneš Rozkoš z Dubé na Kostelci; b) rytíři a hejtmané krajůw: Jan z Rausinowa Čáslawského, Dětrich z Miletínka Hradeckého, Jan ze Sautic Kauřimského, Bohuše z Postupic Chrudimského, a Jakub z Wresowic Litoměřického, Jan ze Smřic, Pribík z Klenowého, Mikuláš Trčka z Lipy, Zdeněk z Postupic, Bedřich ze Strážnice, Jan Pardus ze Hrádku, Mikuláš a Jan bratří z Lobkowic, Petra Wáclaw ze Swojšína, Wáclaw Carda z Petrowic, Jan z Miličína na Leštně; c) města: Praha stará, nowá i menší, Hory Kutny, Hradec nad Labem, Žatec, Plzeň, Tábor, Budějowice, Klatowy, Litoměřice, Kauřim, Launy, Slané, Beraun, Austí, Písek, Wodňany, Brod Český, Kolín, Nimburk, Domažlice, Austí nad Labem.

skému býti nechce.“ „Wim pane, (doložil týž Kašpar,) 1447 že w Němcích žádný proti králi Římskému toho nepřijme, a mám za to, že i w Polště tak zawázáno jest.“ 157 Ne-
 níf arci pochyby, že král Kazimír, daw se po smrti bratra swého prosbami nekonečnými sotwa oblomiti ku přijmutí koruny Polské, tím méně chwátal osobiti sobě českau, ještě mnohem powážliwější: ale také jiná strojila se teh-
 dáž proti Fridrichowi příkoří, bližší a čitelnější. Uhři nesnadiwše se s ním, jakož sme již napowěděli, nejen o krále Ladislawa i korunu, ale také o některé záunky po-
 mezní a škody s obau stran činěné, byli již ku konci minulého léta wálečně wtrhli nejprw do Štyrska, potom i do Rakaus. Dne 11 února wyprawen byl ze sněmu 11Fb. Budínského Sigmund Sláma z Nezřewa, někdy konšel Pražský, nyní služebník gubernatora Jana Huniadiho, do Čech a Morawy, aby naklonil přední pány těchto zemí ke smlauwě proti Fridrichowi. Poselstwí jeho potkávalo se tuším s nemalou přízní, ano nepokojilo krále, kterýžto několiká psanými ze Štyrského Hradce dne 17 dubna 17Ap. wydanými prosil a napomínal wěrnějších sobě pánůw, jako pana Rosenberka, Hanuše Kolowrata i jiných, aby pilností swau zmařiti hleděli wšecky takowé úmysly. Nicméně stawowé čeští wzawše wěc tu we swé uwázení, tuším na sněmu po S. Stanislawu, dopisem zwláštním nawrhowali stawům uherským, aby „k utwrzení starého mezi oběma národy přátelstwí“ wyprawili také posly swé k roku Swatomíchalskému do Wídně. Uhři mezitím dne 1 čerwna w Radgoně, prostředkowáním knížat Celských, 1 Jun. uzawřeli byli dwauleté příměří s Fridrichem na ten spůsob, že o S. Martině nejprwě příštím mělo we Wídni rokowati se pomocí papežowa legata o konečný mír; odpowěděli tedy ze sněmu Pešťanského dne 23 čerwna, že 23Jun. 157) Wiz o tom psaní w Archivu českém II, 418.

1447 Jakkoli by rádi byli w té věci Čechům po vůli, však majíce také před sebau rok s králem, jehož jin změniti již nelze, že prosí aby Čechové odročili walný sjezd swůj we Widni k témuž dni S. Martina, dříve pak aby k uzavření předběžných umluw sjeli se s nimi w menším počtu w Prešpurku aneb we Skalici uherské. ¹⁵⁸ Další akta o věci té nedošla nás: srownámeli však to vše se zmínkau o řečech mezi pány Českými a Rakauskými té doby býwalých, kterak prý ruka jedna druhé pomáhatibý měla, ¹⁵⁹ nemůžeme tu nespatriiti počátku onoho pásma dějin, které o pět let později skutečným dobytím krále Ladislawa ukončilo se.

Čechové strojili se welmi auprawně k roku Swatomichalskému do Widně. Již před hodem S. Jana křtitele držány po všech krajích sjezdové, aby osoby k té jízdě woleny byly, a ohlášeno, že všickni wolení měli den S. 21 Spt. Matauše (21 září) sjeti se u pana Menharta we Hradci

158) Listiny o jednáni tomto w historii posawad owšem neznámém, nacházejí se w archivu Třeboňském vše w originálu tyto: 1) Wěřící list ze sněmu Budínského, daný 11 Febr. 1447 Sigmundowi Slámowi, familiari D. Joannis de Huniad, poslanému do Čech ad contrahendum vinculum foederis etc. („Sláma“ ten jest bezpochyby týž, co u Dluhoše k r. 1442 „Sloma“ sluje, jemuž pak uherští dějepisci přezdělí „Stoma.“) 2) Psaní krále Fridricha ze Hradce 17 Apr. nahore dotčené dwoje. 3) Psaní stawůw uherských dne 23 Jun. — proceres et ordines regni Hungariae, in diaeta generali Pestiensis congregati, ad ordines et status regni Bohemiae.

159) W instrukci dané od českého sněmu Jindřichowi ze Stráže a Přibíkowi Klenowskému píše se: „Pamatujem a máme za to, žeť i Waše Milost (t. j. král Fridrich) o tom wie, kterak mezi námi a pány Rakúskými w poselstwi k zemi naší učiněném býwaly sú takowé řeči a zmínky, že jedné ruce samé takowú tiež zdwihatí jest nesnadno, než kdyžby jedna ruka druhé pomáhala“ atd. (Archiv česk. II. 211.) Měla to býti z nepřima pohružka králi Fridrichowi.

Jindřichově. I stalo se tak. Ale sotwa že byli pohro- 1447
madě, přišlo jim psaní od Prokopa z Rabšteina i Jiriho
Kainachera, oznamujíc že král Fridrich poslal je, aby
něco úmyslu Jeho Jasnosti wznesli na stawy české, dříwe
nežliby tito hnuli se dolůw do Widně; i žádali o glejt
bezpečný. Přišedše pak do Hradce, wyprawowali, „kte-
rak Jeho Milost srozumíwá, že s toho sjezdu Hradeckého
chcete jeti do Widně s takowým úmyslem a žádostí, aby
Jeho Milost wám krále Ladislawa strýce swého do waší
země wydati ráčil za krále a pána. I jestližebý takowý
úmysl waš byl, a žebyste s takowau žádostí k JMti jeti mí-
nili, prawí Jeho Milost, žebý tehdy nákladowé i ta práce
waše nadarmo byla. Neb králowá Alžběta slawné paměti
matě krále Ladislawowa, jdauci na onen swět, poručila
jest i swěřila na nejwýše krále Ladislawa syna swého
Jeho Milosti jakožto strýci a poručníku, tak aby jeho ne-
wydáwal nižádnému do jeho let došlých i rozumných.
I můžete rozuměti, že přes to není hodné Jeho Milosti
to učiniti, jakož pak též JMt wám powěděl přede čtyrmi
léty, když ste byli o to do Widně přijeli. Wíte také, že
král Ladslaw má wíce zení, a Uhři též jeho žádají, jimž
JMt též tak odpověděl jako wám. Než když král Ladslaw
doroste a swých let rozumných dojde, kam se pak bude
chtíti obrátiti, to bude moci učiniti. Ale wíteli jakau
jinou cestu, ježtoby tato země pod nějakými zprávami
w řádu mohla státi a postawena býti do jeho let rozum-
ných, tomu král Římský JMt chce raditi a pomoci, a na
to tento rok s wámi držeti.“ We druhém slyšení doložil
Rabštein, že král nesrozuměl poslům českým, pánům Stráž-
skému a Klenowskému, žebý byli žádali o wydání krále
Ladislawa Čechům na roku Wídeňském. ¹⁶⁰

160) Viz Archiv český, II, 219 — 220.

1447 Netřeba tuším vykládati, s jakým citem, s kolikerými hněwy, křiky, smíchy a hrozbami nenadálá odpověď tato přijata byla. Stawové po tak dlouhém namáhání, po tolikेरých obětech a zmařených nadějích, mněwše se již konečně býti u cíle žádostí swých, poznali najednou, že byli od něho vzdálenější nežli kdy! Nejen obnowené tím nehody vlasti, ale i potupa i posměchy, kteréž sobě brali z toho, že s nimi tak hráti se mohlo, dojímaly jich žiwě, a budily wášeň pomsty. Zbořen tím základ pokoje, smluwami Pelhřimowskými postawený, a bauře mezi stranami, nowé i krutější předešlých, staly se neodwratnými. Péči páně Menhartowau wypraweni sice ještě ze Hradce nowí poslowé, Zdeněk ze Šternberka, Jindřich ze Stráže, Zdeněk Kostka i Mikuláš Ceisperk, aby oznámili králi aumysl stawůw koruny české, opatřiti wěc swau napotom dle potřeby a libosti, a také aby pozwali legata papežowa, kardinála Karvajala, nowě do Wídně příšlého, by nemeškal přijeti do Čech, dle slibu swěho: ale pan Jiří z Poděbrad, nechaje na oko swé strýce a protiwníky wěsti wěci zemské dále w jejich smyslu a spůsobu, počal již mysliti na cesty jiné, kterakby těm tůčkám a auskokům konec učiněn a klamuplné dosawadni stawení z kořene wyvráceno býti mohlo.

Mezitím tedy, co dotčení poslowé we Wídni jalowé stížnosti wedli a neměně jalowé omluwy slyšeli (7—9 Oct.), i co pan Menhart osobně ku králi se zabraw, nowé s ním zamýšlel chlácholy a odklady: ¹⁶¹ pan Jiří swolaw
 11Nv. důwěrnější přátely do Kutnéhory o sw. Martině, zjewil jim aumysl swůj, nechati řeči a hledati napotom spásy jen we skutcích. Ustanoweno hned sbíratí wojsko a připrawowati se wší silau k boji rozhodnému. Nač a proti

161) Archiv český, II, 221—227, též psaní Rabšteino wo tamž na str. 441.

komu? nebylo sice pochybno: ale zdaru wýminka žádala 1447
přísného tajemství, aby nepřátelé neměli výstrahy. Po-
třebná aumyslůw zácłona hledána w tehdejších poměrech
národu i domácích i zahraničných.

Nedá se zapírati, že od té doby, co pan Jiří stál
w čele jednoty Poděbradské, staw obecný země české
ukazoval se býti mnohem klidnějším, ano ubylo wůbec
záští saukromých, a ty které přece se vyskytowaly, ne-
nabýwaly té moci a rozsáhlosti wíce, jako dříwe.¹⁶²
Nemalau k tomu příčinu hledati bylo w té okolnosti, že
strana Tábořská hned s počátku poddala se byla také pod
opravu páně Jiříkowu. Skutek sice, o kterémž wypra-
wuje letopisec, že „tohoto léta po S. Duchu (28 máje) 28Mai
wšeecka knížata Slezská a Wratislaw, Swidnice, Zhořelec,
Budišín, Žitawa i jiná města jim příležití wytrhli, a se-
brawše s sebe peníze, splatili hrady pánům i zemanům,
s kterýchžto škoda a zlodějstwa činili, jako Wisemburk
páně Jiříkůw, Aberspach páně Hynkůw, Žacleř někdy
Hanušůw, Belwer a Skály páně Salawůw, splatiwše pak
je hotowými penězi, potom zborili a zkazili, ale wsí a
platůw nechali jmenowaným pánům wšeechněm,“ —¹⁶³
skutek ten, prawíme, swědčí wždy ještě o neřestech
w zemi, kterým ani pan Jiří ubrániti nemohl; také
w běhu tohoto léta počali Táboři nowé nepokoje jak
s Pražany, tak i s pancem Rosenberkem opět: ale nepo-

162) Doswědčují toho slowa uwedená w odpovědi od sněmu
českého poslům krále Fridrichowým r. 1448 dané: „Od
té doby (1444) řiedili sme se, ač i s welikými nesná-
zemi a škodami tak, že jakž pánu bohu libo wždy mnohá
zášťie, nepřiezni a swéwolnosti w této zemi potuchla sú
a potuchly, jezto máme za to, že i w swých zemiech
o tom slýcháte, i také sami diel widfte“ atd. (Archiv český,
II, 228.)

163) Staří letopisowé na str. 146. — Klose docum. Gesch.
von Breslau, II. 480.

1447 koje ty nebyly wesměs tak wázně, aby jimi bylo sbírání welikého pole osprawedniti se dalo. Wšak naskytla se práwě té doby příhoda zahraničná, která ku potřebě takowé wýborně se zdařila.

Knížata Saští, Fridrich a Wilém, synowé někdy Fridricha bojowného, poděliwše se o dědičné země swé ku konci léta 1445, zanevěřeli brzy proti sobě a týrali se wespolek wáلكau, kterážto trwawši několik let, do dějin českých mnohonásobně se zaplétala. Mladší bratr Wilém, manžel kněžny Anny, sestry krále Ladislawowy, powolal ku pomoci swé z Čech a z Morawy drahný počet oněch bojownikůw, kteří ještě za králowny Elišky byli w Uhřích slaužili, a rozložil je po zámcích swých. Poněwadž pak ti mu nestačili, přičiněním předního rady swého Aple z Fictum zjednal na čtvrt léta jiné wětší haufy pod welením Petra Holického ze Šternberka, Jindřicha Libšteinského z Kolowrat, Petra Kdulince, Čečka z Pakoměřic, Sádla i jiných, zawázaw se jim zaplatiti znamenitau summu peněz. Ale dříwe nežli wojsko to, asi 9000 branných lidí, přitáhli k němu, prostředkowáním některých knížat

28 Mai uzavřeno příměří mezi bratřími dne 28 máje, a on nepotřebowaw jich wíce, chtěl bez umluwené náhrady jich odbyti. Když pak oni stáli o žold aspoň šestitýdenní, konečně umluwil se s nimi, že měli mu ještě dobrodru-

1 Jun. žiti w dalších wýprawách. Tudíž 1 čerwna z města swého Wímaru wywedl je přes Mühlhausen do země Brunšwické, kdežto platně poslaužiwše strýci jeho proti biskupu Hildesheimskému, potom táhli s ním ku pomoci Dětricha Kolínského arcibiskupa, jenž již od několika let neprospěšnau wedl wáلكu proti městům a pánům we Westfalích jemu se zprotiwilým.¹⁶⁴ Strach jména če-

164) Hartung Kammermeister Annales Erfurtens. ap. Menken. III, 1195—98. — Matth. Dœring ibid. III, 15. —

ského i síla jejich podrobily mu veliký počet pevných 1447 a lidnatých sídel, ale hlavní dvě města, Sost a Lipa, zůstala nedobyta. ¹⁶⁵ Když pak asi v polovici měsíce čerence nastupovali zpátečný svůj pochod, měli opět ne-

Chronicon Vetero-Cellense ibid. II, 424. — Konrad Stolle's thüringische Chronik, Stuttgart 1854, str. 21 sl.

- 165) Zajímavé jsou zprávy, ježto Jindřich z Kolowrat psal o výpravě té svého tchánovi Peškovi z Kunwaldu do Prahy dne 3 Jul. „Vědětif dávám, kterak sme s pánem našim knězem Wilémem mladým Mišenským vytáhli vojensky do zemí příležejících k Rýnu. A najprvé táhli sme do Brunswék na nepřátely pána našeho, a tu sme děkující pánu bohu našemu s jeho nepřátely poctiwú smlúwu a miesto priwedli; neb sú se JMti poddali a slúžiti zawázali. Dále rač věděti, že pán náš ochotnými řečmi a sliby, a pilnú žádostí i prosbami wymluwil nás a wywedl s sebu w službu biskupu z Kolína na Rýně, a ten nás obrátil na nepřátely své do země řečené Bestwal proti dvěma bratroma hrabiem, kteříž se přifz Lipy, a na města jim poddaná a zprotiwilá tomu biskupu. Jakož děkující pánu bohu také dobře šťastně sme jemu poslužili, dobywše a podmaniwše tyto hrady a města: prwní hrad se jest umluwil s pánem našim a klášter, oba se poddawše, jménem Hartemberk; opět město řečené Einbeck poddalo se jest a deset tisíc zlatých pánu našemu dalo, a korúhew wrátili, kterúž byli jich předkóm wzeli. Opět dobyli sme města šturmem, řečeného Plumberk (Blömberg) a hradu přiněm; a w tom městě wzal sem já pušku, ježto jest tak dobrá, tolikáž anebo wětšie jako Wilštynka, a tu s sebu wozím. A dále sme odtud táhli k městu řečenému Lemegaw (Lemgo), a to se jest umluwilo a poddalo i s těmi hrady okolními biskupu Kolínskému. Opět město a hrad Ditmar (Detmold); item město Salc; opět město Herwert (Herford); ta všechna sú se umluwila a poddala biskupu Kolínskému, a mají jemu dáti 56 tisícow zlatých, a přísahu jemu učinili, že podeň slušeti mají. A již sme pak přitáhli skoro dvě neděli (20 Jun.) k tomu hlavnímu městu, z kteréhož se ty hrabě píší, řečenému Lipa (Lippstadt,) jeho dobýwající děly i jinak; a s námi leží biskup Kolínský, a druhý biskup z Mynsteru bratr vlastní biskupa

1447 snáze nejen o žold, ale také o průvod skrze země německé, ježto strahováno na ně, kudykoli táhli. Kniže Wilém opustil je u městečka Mila nedaleko Eisenachu, a bratr jeho Fridrich postavil se s wojskem hotovým proti nim: ale ačkoli neswedeno bitwy, však pohanění, nauze a hlad, jež podnikati musili, wracující se domůw, rozjitřily je i krajany jejich doma zůstalé nad míru. Podnícena tím znova nenávist národní, a woláno po celých Čechách o pomstu. Jedni žádali jí od Pražanůw, jiní utíkali se o ni ku pánu Poděbradskému. ¹⁶⁶

Kolínského: ale to jest dobře pevné, waly a priekopy wodnými a hlubokými, jakoby které w Čechách mohlo býti vybráno, kromě žeť podsebitie připrawena nejsú; a to jest město wětšie, než které w Čechách, kromě Prahy a Hory. Dále milý buoh wie, kterak se nám tu zdaří. Neb od toho města we dwú mlí jest město weliké jménem Zuc (Soest,) mnoho wětšie než toto kteréhož nyní dobýváme; a na tom městě a pán toho města jest knieže z Klefu, a ten jest pomocník a pán těch hrabí, kteréž hubíme. A kdyžby nám pán buoh pomohl toho města dobytí anebo smluwú wzieti, před kterým ležíme, hnedbychom na to knieže táhli a jej hubili wšelikterakým obyčejem. Jinýchť nowin nyní psáti newiem. — Také milý pane otče, tento list psán u Lipy, a prwé než dokonán, odtrhli sme od toho města, jeho nedobýwše, nebt jest twrdé. I přitáhli sme (30 Jun.) k tomu městu jménem Zuc (Soest,) a tu učinili smy s nimi harc silný, a tak w tom harci bili sme je do jich bran, a w tom harci jsem postřelen, ale děkující pánu bohu neškodně, ježtoť o to nenie třeba žádné starosti tobě ani jiným přátelóm jmieti. Dán w zemi Bestwalské, před městem Zuc nazwaným, ten pondělí před S. Prokopem.“ (Wiz Archiv český, IV, 387.) Jiné dobré zpráwy o jízdě Westfálské podává Pešina, Mars Morav. p. 635—7.

- 166) Staří letopisowé str. 146—148. Psaní knížete Fridricha Mišenského (d. Aldenburg an S. Lorenztag 1447) Oldřichowi z Rosenberka w Třeboňském archivu. Archiv Český, III, 373—4.

Jest na snadě, že příběh tento podal pánům jednoty 1447 Poděbradské wítanau příležitost, dělati wálečné příprawy a zastírati je potřebau wlastenskau. Kníže Wilém sice we při o škody a žold Westfalský podrobil se sám mocnému rozsudku páně Jiříkowu a udobřil Čechy později splněním záwazkůw swých: ale proti bratru jeho Fridrichowi, držiteli tehdáž hradu a města Mostského i Kamene královského, rostly wázně Poděbradských tím wíce, čím wětší on jewil na sobě péci, upewniti se w dobré wůli se stranau páně Rosenberkowau. Brzy přidružilo se wíce zárodkůw sporu: o uchwacování foitstwí země Lužické promluwíme časem swým místněji; we staré púťce o purkrabstwí Loketské mezi bratřimi Šliky a pány z Ilburka, Fridrich Saský ujímal se Šlikůw, a jednota Poděbradská jala se hájiti Wiléma z Ilburka; Wilém z Šumberka, jemuž týž Fridrich wzal byl Ojerce (Hoyerswerd,) hledal a našel ochrany u pana Jiříka; Fridrich z Donína, Petr syn páně Alšůw ze Šternberka a jiní, domáhali se práv swých tauž cestau.¹⁶⁷ Celé pak toto brojení a strojení české, ačkoli hlásalo se míti aučel zahraničný, zbudilo předce záhy podezření a nepokoj u krále Fridricha; neboť psaním z Nowého města dne 12 prosince daným¹⁶⁸ žádal 12Dc. pana Rosenberka o dalši zpráwu a o radu, kterakby powstáwající nowé bauři odoláwati mohl a měl. Pan Rosenberk ale newiděl tenkráté nižádného nebezpečí; domníwal se, že z toho ze všeho, co se připravowalo, nepowstane aspoň nic škodnějšího, nežli býwaly hrozby a bauře jeho uměním potud odvrácené. Zdá se že k upokojení jeho poslažily netoliko nezměněný na oko spůsob

167) Akta w Archivu českém II, 26. 255—56. 441.

168) Dali sme je z originalu archivu Třeboňského tisknauti w Monatschrift des böhm. Museums, 1828, Febr. Urkundenbuch p. 52.

1447 dŕwěry, která od dáwných let trwala mezi ním a panem Alšem Holickým ze Šternberka, nýbrž i páně Jiříkowa dobrá k němu wŕle, kteráž okazowala se této doby patrněji nežli kdy. Znamenitý o ní důkaz naskytlowal se, když Táboři na podzim r. 1447 proti panu Rosenberkowí opět bauřiti se byli počali, protože dáwného jejich přítele, Smila z Křemže, co sauseda nepokojného aukladně jaw, o hrdlo byl připrawil. Pan Jiří, byw od jednoty Tábořské za náčelnika i opravce uznán, wložil se moci swau mezi strany a upokojil je bez dalšího krweprolití.¹⁶⁹ Ale pozdější události učí nás, že přízeň ta nebyla tak čistá, jakowau se býti zdála, že měla jen ukonaušiti nepřitele, a že konečně chytřec zawadil tu — o mistra.

1448 Byloť ještě na sjezdu w Jindřichowě Hradci umluweno, že nowý sněm obecný měl držán býti w Praze po wánocích, čili o nowém roce 1448: ale z příčin, kterýchž snadno jest se dowtípati, sněm ten nedošel k místu nežli 25Fbr. okolo S. Matěje. Byli na něm nowí poslowé krále Fridricha, ježto krotiti měli myslí sněmownikůw, zastáwati práwo Ladislawowo a wystříhati i prositi stawy přítomné, aby ničeho před se nebrali, cožby směřowalo k ujmě a zkrácení domu Rakauského. Sněm nicméně dal jim odpowěd nepřizniwau, prawě ku konci, že již na to Čechům přišlo jest, že ze dwého jim jedno bylo woliti, to jest nebo dokonce býti zkaženu, anebo pána miti; protož měli wyříditi králi Fridrichowi, poněwadž Jeho Milost „téměř od swých nás wrat odstrčila, wší naděje nás konečně odraziwši, ať neráčí nám a této opuštěné siré zemi w tom překážeti, ale ať ráčí službu naši zachowati, budemli moci skrze někoho jiného s boží pomoci swé poctiwé a dobré

169) Archiv český III, 42, 43. 537. Též pozdější akta ještě netištěná.

opatřiti a napraviti. Nemůžemeť bez pána déle býti, aniž 1448 chceme, neb nám jeho veliké jest potřebi.“ Tudiž manifestem dne 3 března daným a rozeslaným ku papeži a 3 Mart. ke všem králům i knížatům křesťanským, vyličen krátce weškeren běh a staw věci českých, žalováno na krále Fridricha i osvědčováno, že stawové nejsauce jemu ničím více powinni, krále sobě jinde hledati museli. 170 Následowaly také skutečně jakési dotazy a roky, ač potud vždy jen saukromé, u markrabě Braniborského Fridricha, (jenž w posledních létech byl částku země Lužické k sobě přiwínil a pro známost jazyka Polského také Čechům se podobal,) a také u Wiléma knížete Saského; neb markrabě Albrecht Achilles, ku kterémuž Čechové dříve byli obraceli pozor swůj, odepřel se byl, jakož již do-
tčeno. Nicméně, poněwadž tehdaž na wšaký den očeká-
wáno papežowa legata do země, kterýž potud jen roko-
wáním mezi králem Fridrichem a stawy uherskými meškal se, dali se stawové nenesnadně nawesti, že další o té věci jednání odložili ještě opět až do jeho příjezdu. Mezi-
tím uložen sněm nový do Prahy ke dni S. Jiří, kdežto příjezd onen státi se měl.

Welmi skwostný a slavný byl průwod, we kterémž kardinal Jan z Karvajal blížil se ku Praze, měw okolo sebe pana Oldřicha z Rosenberka s třemi jeho syny, Jindřichem, Janem a Joštem, i pana Menharta ze Hradce a jiné pány české s družinami jejich, pak pány Rakauské w poselství od krále Fridricha, wesměs asi w pěti stech koních nádherně připrawených; a neméně slavné i uctiwé bylo jeho uwítání w Praze dne 1 máje po poledni. Celé 1 Mai
takořka město wyhrnulo se jemu wstříc až ku Krči; tu přijat od duchowenstwa, university a žakowstwa w processí, ku kteréž wšecká řemesla Pražská pod korauhwemi

170) Wiz akta sněmu tištěná w Archivu českém II, 227—232.

1448 swými se připojila; konšelé Pražští všech tří měst, ozdobně přistrojeni se stříbrnými swými hůlkami, vyšedše jemu wstříc a jej na mezkyni jedauciho pod nebesa přijawše, wedli s prospěwáním a velikým zwoněním přes nowé do starého města do kostela Týnského a ke Slnowům, kdež mu hospoda připrawena byla ¹⁷¹ Zdálo se, jakoby Pražané horliwým ctěním posla papežowa byli odčinití chtěli wšecky swé někdejší proti Římu wýstupky; až se nad tím nejedni uráželi, že smrtelnému člověku takowá pocta se činila.

Možnatě owšem, že neobyčejná ta demonstrace w jistém ohledu i škodnau se stala. Karvajal míwal potud veliké štěstí we všech swých wyjednáváních; nedáwno 17Fbr. ještě (dne 17 února 1448) dowršil byl zásluhy swé uzawřením pamatného konkordatu Widenského, kterýmž Basilejský sbor i mrawně umořen a nowé rády církewní do Němec uwedeny byly. Nyní přišed pokusit se o dílo neméně nesnadné a důležité, o smíření a spojení Čechůw

171) W řeči té, kterauz wítán byl, dosti šťastně se pojí zápal téměř básnický s určitým a jadrným wytčením potřeb dowěčných okamžitých. Egreditur, o pater reverendissime et domine amantissime! obviam Paternitati Tuae tota Pragensis civitas; egreditur et alma doctorum, magistrorum, studentium, ancilla Paternitatis Tuae, universitas; egrediuntur et principes civitatum, magister civium et consules cum populo, gaudentes, o pater, de felici adventu tuo et dicentes: Advenisti desiderabilis, o pater amabilis, quem exspectabamus in tribulationibus nostris; advenisti cum donis coelestibus, ut benediceres omnibus bonae voluntatis hominibus. Ingredere, o pater, civitatem nostram cum donis coelestibus: age pacem populo desiderabilem, age sanctam unitatem, age salutem et concordiam salutarem: ut haec inclyta civitas per te, pater, donis repleta coelestibus, decantare possit feliciter illud angelicum canticum vere salutare: et in terra pax et salus bonae voluntatis hominibus. Quod praestare dignetur pater altissimus in seculorum secula benedictus.

s církví Římskou, zdá se že při wší bystrotě ducha 1448 swého přece nedowtípil se powahy a stawu myslí českých, aniž powážil, že Čechowé, neuznawajíce authority, kromě písma swatého a soudce we Chbě umluweného, welmi středně smýšleli o důstojenstwi hierarchickém. Mýlil se tedy bezpochybý, doufali, že wzácnost osoby a slowa jeho postačí k nawedení Čechůw na jinau cestu: ale úcta weliká, s kterau se potkal u wjezdu do Prahy, nemohla wywesti ho z klamu. Protož jakkoli krásně uměl mluwiti, neuměl wšak aneb nechtěl přesvědčowati písmem swatým a rozumem, ale spoléhal se příliš na neodolatelnau moc nawodu a příkladu swého.

Z denníka, jenž o pobytu a řízení legatowě w Praze weden byl, 172 bēeme zpráwy následující. W sobotu 4 máje předstawiła se mu Pražská universita, jejížto 4 Mai řečník mnoho wykládal o radosti, kterauž pocítili učení Pražané nad powýšením Mikuláše V na stolici papežskou, i nad bullau láskeyplnau od téhož papeže k nim wysławu; z obého prawil že brali sobě čáku darůw nebeských, ježto legat, jakož se nadáli, přinesti měl. Odpowěděl Karvajal, že arci nebeský dar nese jim, pokoj totiž, a w něm wše ostatní dobré: ale napomínal také, aby tak se chowali, by otec nejswětější nemusel zwolati s prorokem: syny sem wychowal, a aj! oni strhli se mne. W neděli 5 máje slyšel mši w kostele S. Víta na hradě. Nawští- 5 Mai wiw potom kostel jeptišek Swatojirských, ptal se, zdali tam také rozdávalo se podobojí? A když potakáno, pykal nahlas, že tam wkročil. W ponděli 6 máje snēm český 6 Mai sešel se na radnici staroměstské, a snesl se o čtyrech

172) Nalezli sme jej w rukopisu c. k. dworské bibliotéky we Wídni, N. 4764. Není posud tištěn, a jest rozdílný ode zlomku wydaného in Cochlaei hist Hussit. k r. 1448, ačkoli také psán byl od někoho strany Římské.

- 1448 žádostech, kteréž legatowi tudíž jménem království českého předloženy jsau: nejprw aby M. Rokycana učiněn byl arcibiskupem; potom aby rozdáwaní podobojí potvrzeno bylo; pak o králi Fridrichowi, newydáli Čechům krále Ladislawa w určitém času, aby jiného sobě wywolíc, ani Fridrichowi ani papeži ničím dále powinowáni nebyli; posléze žádáno, aby kompaktat znouwu potwrdil. Ku prwnímu legat hned odpovědew, děkowal stawům za horliwau péči jejich o arcibiskupstwi Pražské, i dokládal swau naději, že za tau horliwostí také ochotni budau nawrátiti statky arcibiskupské, po tolik let již odcizené, bez kterýchžby arcibiskup nemohl státi w důstojenstwi swém; po nawrácení jich že stolice apoštolská neobmešká opatřiti Čechy arcibiskupem hodným a celému království prospěšným. O králi řekl, žeby sobě stawowé neposlaužili ke cti, kdyby woliti měli krále jiného, anížby prý způsobili pokoj sami mezi sebau. Na druhau a čtwrtau žádost odložil odpowěd do jiného času, dotýkaje při tom, že ani on, ani stolice apoštolská newěděli, w čem kompaktata vlastně záležela. Pročež k žádosti jeho dal mu později pan Jiří z Poděbrad original jejich do rukau. Poněwadž pak o Rokycanowi legat ani slowem se byl ještě nezminil, stawowé čeští z nawodu M. Příbrama i Prokopa Plzenského zjednali to, že w pátek dne 10 máje všickni faráři Pražští a celá téměř universita šli k legatowi podat swědectwí o jeho i potřebě i hodnosti k důstojenstwi arcibiskupskému, a drahně pánůw ze sněmu připojilo se k tomu průwodu. Wšak ani tenkráté legat nedal jiné od-
- 10Mai powědi, nežli dríwe. Nazejtří (11 máje) wysláni k němu ze sněmu čtyři páni a tolikéž zemanůw, měšťanůw i mistrůw, kteřížto žádali odpowědi o potvrzení kompaktat, a omlauwali stawy, že statkowé arcibiskupští, bywše buď od císaře Sigmunda, buď od posledního arcibiskupa Kun-

rata za dluhy práwně zastaweni, nemohli tehdejším drži- 1448
 telům naprosto se odjímati, ale že sněm se zawazował,
 nadati woleného arcibiskupa hned, jak mile potvrzen
 bude, tak aby na stolici swé důstojně seděti mohl, a pak
 časem swým o wywazeni a nawráceni všech statkůw
 jeho se postarati. Ptali se pak, že když takowá dotace
 se stane, budeli ten, kterýž k arcibiskupství wolen jest,
 tudíž i skutečně poswěcen? Na to zase legat široce
 mluwiw, odpowěděl jen neurčitě a wymykawě. Mezitím
 chtěje dáti zjewný důkaz smýšlení swého, w neděli swato-
 dušní, 12 máje, přijímal sám weřejně pod jednau spů- 12Mai
 sobau w kostele S. Jakuba na starém městě, u přítom-
 nosti předních pánůw českých. Tím náramně pobauřil
 wšecky stawy a weškeren národ; se všech stran počí-
 nalo se reptati proti němu; kteří mírněji mluwili, hanili
 ho, že přišed pry za prostředníka do země, sám učinil
 se stranau, jiní nadávali mu bláznůw, a když w tytéž
 dni (12—14 máje) mráz neslýchaný zahubil osení a win-
 nice okolo Prahy, mnozí w lidu wykládali to za boží do-
 pust pro jeho křiwdu. Od té doby zmizela wšecka k ně-
 mu láska i důwěra, zwláště když na opětowané dotazy
 a dotírání dne 17 máje prohlásil se, že poslán jsa jen 17Mai
 ke zjednání pokoje králowství českému, neměl moci ku
 potvrzení ani kompaktat wůbec, ani přijímaní podobojí
 zwláště. Téhož dne zwolal M. Petr z Mladenowic k ně-
 mu: „pane legate, nepotwrdítei nám Rokycany a kalicha,
 dříwe nežli dojedete zase Říma, uslyšíte diwné wěci o nás.“
 Když pak Karvajal s podiwením a úžasem ptal se, coby
 tau řeči mínil, doložil Petr: „já tak prawím, a wězte, že
 tak se stane; ne žebych já to učiniti chtěl, ale stane se.“
 O dwa dni později, 19 máje, přišlo zase několik pánůw 19Mai
 ze sněmu, žádajíce aby se prohlásil, kacířskéli jest přijí-
 maní pod obojí čili nic? Načež když přímé odpowědi

- 1448 dáti nechtěl, opětovali otázku swau podruhé i potřetí. Tu teprw řekl, že w takových věcech pochybných nejlépe jest držeti se církwe swaté a věřiti s ní i poslouchati jí. Páni odcházejíce prawili, že ještě lépe jest poslouchati Krista. W takowém powzbuzení wášní poslowé.
- 20Mai kteří wloni byli z Říma se wrátili, učinili teprw dne 20 máje weřejnau zpráwu o jednání swém. Odkladu swému dáwali tu omluwu, že poznawše Karvajala w Řině býti ze všech nejauhawnějšího nepřitele podobojích, nechtěli před časem překázeti dilu jeho, jestliby snad přece k něčemu naplat bylo; a také ostýchali se prý, že wyprawujíce wše dle prawdy, byliby snad u krajanůw swých ani nenalezli wíry. Tím powstala ještě wětší nenáwist proti legatowi, až někteří o bezžiwotí jeho beze studu a bázně počali w lid roztrušowati; wšak prý oni M. Husowi w Konstanci za gleitem také tak učinili. Sotwa poutišil pohromu tu Oldřich z Rosenberka, dokládaje se cti a wíry národní, a wolaje, že legata žiwotem swým i synůw a přátel swých až do krwe prolití hájiti bude. Takowé
- 23Mai nebezpečí poznaw Karvajal, dne 23 máje opustil náhle Prahu, pod ochranau čeledi Rosenberkowské; chátra Pražská po ulicích stíhala jej rauháním a kaceřowáním, a když oděnci Rosenberkowi od sebe ji plašili, kamenowala je, a řezníci nowoměstští z jatek swých se sekýrami na ně se wyřítili. Práwod octnul se we stawu skutečně powážliwém, když přiháněli se za ním jízdní stawowští w počtu wždy rostaucím; neboť M. Příbram, uslyšew co se dálo, učinil byl okřik po městě, že legat unášel prý s sebau nejdražší poklad národu, kompakata; páni pak wyprawili na rychlost až přes čtyři sta jezdcůw pod Petrem Holickým ze Šternberka i Příbikem Klenowským, aby mu odjali klenot ten, třebas i násilím. Wida nezbytí, Karvajal po dlauhých omluwách jal se prositi, poněwadž je

byl schował we woze, aby nemusel hýbati wěcni swými 1448 než až w Benešowě, kdežto konečně wrátil je.

Tento nenadálý konec jednáni tak dlouhó a tužebně očekáwaného znepokojil opět Čechy náramně, a rozbauril náružiwosti jejich. Zmařena jim naděje sjednoceni církwe české s římskau, a strana Menhartowa, čili mírných kališníkŭw, zničena dokonce. Po tak zjewném potupení a zatracení wšeho. co podobojím milého bylo, museli oni aneb nechati toho, aneb postawiti se k odporu. Pan Menhart od té doby k straně pod jednau cele se uchýlil, již dříve byw k ní nakloněn; a jeho příkladu následowali páni z Kolowrat, z Hasenburka i někteří jini. Wětší však dil rytířstwa w zemi, a wšeckén téměř lid Pražský, wyjma jediné purkmistry starého i nowého města, srownali se we smýšlení s jednotau Poděbradskau.

Sněm walný Swatojirský příhodau tauto zmařen jest, aniž po něm zápisu stáwá. Jen to wědomo, že stawowé wšickni sšedše se na radnici staroměstské, zawázali se znouwu veřejně k zachowání kompaktat w jejich celosti; pak že přičiněním, jak se zdá, páně Menhartowým ukládání opět nowí rokové s králem Fridrichem i s Karvajalem, a že konečně, snad pozdějším ustanowením, uložén sněm walný ke dni sw. Šimona i Judy do Prahy.¹⁷³

Páni Pražští wšech tří měst, obáwawše se zbauření w lidu, swolali hned po legatowě odjezdu wšecky kněží i mistry do Karolína, kdež ustanoweno jednohlasně a příkázáno, aby kompakтата odewšech swědomitě se zachowáwala, aby nikdo w městě ani tajně ani zjewně neopowážil se rozdáwati pod jednau, aneb haněti a kaceřowati

173) O tom co po sněmu Swatojirském se dálo, wyprawuje pan Oldřich z Rosenberka we psaní k Oldřichowi ze Hradce daném 19 Apr. 1449 w Archivu česk. IV, 24. Srwn. tamže II, 25. III, 46.

1448 podobojích, pod pokutau wyhnání z města i ze země
 11Jun. atd. Takové swolení potom 11 čerwna na radnici staro-
 městské w plné obci od purkmistrůw čteno, stwrzeno a
 do knih městských wepsáno jest.

Jednotníci však Poděbradští již konečně chystali se
 k skutku. Sšedše se na Horách Kutnách o sw. Janě
 24Jun. (24 čerwna,) po osmidenním rokowání ustanowili se na
 tom, aby seberauce pole weřejné po krajích swých, zmoc-
 nili se předewším Prahy, tudíž i nejwyšších auřadůw
 zemských, bez kterýchžto nemohli provozowati wůle swé.
 K tomu cíli zawázali se statky a žiwoty swými pomocni
 býti panu Jiřímu. Wšak aumysl takowý zachowán w taj-
 nosti mezi předními pány, takže ani ostatní jednotníci,
 ani všickni páni sami se ho nedowěděli. Proti jiným
 jednotám a k lidu wůbec užíwáno zástěry, že pole to
 sbíralo se na Fridricha markrabi Mišenského. A poně-
 wadž pan Rosenberk již počal byl podezřeni bráti z pří-
 praw takowých, a wyslal také dwa služebníky swé ke
 sjezdu Kutnohorskému, wíce na posluhy a zwědy, nežli
 pro zachowání pokoje a přízně: pan Jiří podáwal se na
 oko dosti ochotně k dalšímu ještě s králem Fridrichem
 a s Karvajalem wyjednawání. I podařilo se mu, zwlášť
 pomocí starého pána Holického, že Rosenberk dal se
 uchlácholiti, an mněl, že pole se sbíralo, kromě markrabě
 dotčeného, zwlášť na pány Šliky a pány z Plawna; pro-
 18Sept. tož když uložen Čechům sjezd do Wídně ke dni 1 září,
 slíbil bez nesnáze jeti tam w poselství a wyříditi králi,
 čeho sněm český požadowal.¹⁷⁴ K němu připojil se pan

174) Značná i důležitá jsau o tom psaní Kašpara Šlika dne
 21 Jul. i Alše Holického ze Šternberka dne 9 Aug.
 tištěná w Archivu česk. II, 423 a 25. Srwn. tamže
 psaní III, 46, akta Kutnohorského sjezdu, II, 237—240,
 a poselství českého we Wídni, II, 240—244.

Jan Šwihowský z Risenberka. Poděbradští získali tím, 1448 že dva nejnebezpečnější jejich protivníci vyšli ze země právě w tu dobu, kdež oni chystali se k ráně rozhodné.

Již w měsíci srpnu všickni čtyři krajové, Hradecký, Čáslawský, Chrudimský a Kauřimský, oborem pod hejtmany swými, pak mnozí z Boleslawska a Litoměřicka, polem se strhše w počtu dewíti tisícůw lidí branných, položili se nejprw u Kutné Hory na Kačíně a Kolmarku. Přední páni a wůdcowé jich byli, wedle Jiřího z Poděbrad, jeho strýc Jan Zajimač z Kunstatu, swat Jindřich z Dubé a z Lipého, Zdeněk Konopištský ze Šternberka, Jiří z Dubé a Wissemburka, Jan mladší Děčinský z Wartenberka i Jindřich ze Stráže; nejznamenitější mezi rytíři: Mikuláš Trčka z Lipy na Lipnici, mocí a bohatstwím nad jiné vynikající, Purkart Kamaret z Žirownice, slawný w rytířských bojích, Beneš Mokrowauský z Malešowa a Jan Pardus ze Wratkowa, zběhlí we věcech wálečných, a hejtmané krajůw nahoře psaných, Jan Hertwik z Rausinowa, Jetřich z Miletínka, Bohuše Kostka z Postupic a Jan Čabelický ze Sautic. Jim ku pomoci sbíralo se wojsko jiné w Zápraží, t. j. w západní straně Čech, pod pány Alšem Holickým ze Šternberka, Burianem z Gutšteina, Wilémem z Ilburka i Janem Caltau z Kamenné Hory, druhým swatem pana Jiřího. Ti všickni spolu ku konci měsíce srpna položiwše se u města Laun, hleděli kudyby nejlépe s wojskem páně Jiříkowým strhnauti se mohli.

W Praze wládli té doby již od desíti let pan Menhart ze Hradce, co nejvyšší purkrabí, Hanuš z Kolowrat, co hejtman všech tří měst Pražských, Pešík z Kunwaldu čili od stříbrné hwězdy, staroměstský, a Pawel Dětřichowec, někdy cí. Šigmunda radda, nowoměstský purkmistři. Všickni tito byli podezřeni, že nedobře smýšleli o kom-

1418 paktatech a přijímaní pod obojí, ačkoli před nemnohými léty sami se byli o ně zasazovali. Po legatowu odjezdu, ač dotčené ustanowení kněžské o hájení kompaktat bylo se stalo pod nimi, předce lid obecný neměl již k nim ani důvěry, ani lásky. Příprawy wálečné pánůw jednoty Poděbradské působily jim tedy tím více strachu, čím více spatrowali klesati moc a wážnost swau w národu. Osadili wšak Prahu lidem swým, jak mohli, ostříhajíce se přede wpádem nepřátel.

Ku konci měsíce srpna trhnul pan Jiří z Poděbrad s wojskem swým od Kutné Hory přes Plaňany blíže ku Praze, a rozložil se u vsí Běchowic a Počernic. I poslal tudíž ku pánům Pražským Jana Malowce z Pacowa, Zdeňka Kostku z Postupic, Anděla i Duršmida, kteřížto newzkázawše od něho ani pozdrawení ani služeb, přednesli jim ustně tu žádost: nejprw, aby pana Jiřího, an táhne proti markrabi Mišenskému, pustili s wojskem skrze Prahu; potom aby sami také táhli s ním proti němu, jakožto proti zjewnému nepříteli země české; pak aby podlé zápisůw swých netrpěli déle mezi sebau kněží podobojím protiwných, zwláště kapituly hradní, M. Jana Papauška u Teyna a jiných farářůw některých. Dokládali také stížnost páně Jiříkowu nad tím, že jemu w Praze weřejně prý se utrhalo, když se rozhlašowalo, žeby do města wpadnauti a je zkaziti chtěl. I zawoláni jsau ti, kterýchž dotýkala žaloba, kapitula, faráři a někteří z obce, aby odpowděli za sebe. Když pak zapírali wšickni, boha se dokládajíce, že kdokoli je winil, žeby kompaktat nedrželi, křiwdu jim činil: pan Kostka přetrhl další hádaní, prawě, že nepřišel saudit se s nimi, ale wzkázat panům Pražským poselstwí, na kteréžto žádal míti konečnau odpowěd. Řečeno poslům, aby dali poselstwí swé napsané; potom že páni Pražští chtějí sami skrze swé posly dáti

odpowěd panu Jiřímu. Ale když pan Kostka i spolupo- 1448
slowé jeho, wrátiwše se do hospod swých, dali skrze
tajné přátely roztrausiti po řemeslech a po ulicích města
množství listůw žalobných, jichžto patrny záměr byl,
zbauriti obec proti starším: newidělo se konšelům za
hodné, dáwati se w jaké jednání s nepřitelem. I počaté
rokowání pana Hanuše z Kolowrat, hejtmána městského,
rozpadlo se; žádal zajisté pan Jiří, aby pan Hanuš a wy-
slaní Pražští přijeli k němu do wojska, čehož se těmto
učiniti nezdálo. Posláni však potom w neděli, 1 září, 1 Sept.
jménem páně Menhartowým a Hanušowým, dwa panoši
páně Hanušowi, Jan Prače a Štětina, ku panu Jiřímu do
wojska, žádající aby nehubil zboží měst Pražských, ale
jestližeby kdo buď swětský nebo duchowní w čemkoli
proti němu přečinil, aby to bylo někým dobrým ohledáno;
a w čemž kdo bude winen shledán, má býti kázán jiným
ku příkladu. Pakliby se tak nestalo, ale aby toho bylo
ponecháno do sněmu welikého ke dni S. Šimona, i každý
winný buda tu postawen, aby očekáwal nálezu a oprawy
sněmem. To však nadarmo mluweno tomu, který práwě
z newole nad jalowostí a nekonečností sněmůw uchopil
se byl zbraně; pan Jiří, maje moc swau pohromadě, dal
se tím méně slowy uchlácholiti, čím wětší měl naději,
že se mu podaří předsewzetí jeho. Obecny lid w Praze
prál jemu tím wíce, čím wíce wztekali se purkmistři a
wětší díl konšelůw. Páni zemští, kteří w Praze wládlí,
Menhart, Hanuš, Jan z Rabšteina i Děpolt z Risenberka,
neměli sami dosti zbrojné moci, aby autoku jeho dlawho
se ubránili; a ten, coby mu nejwíce byl překážeti mohl,
Oldřich z Rosenberka, poselstwował práwě té doby we
Widni.

Ještě tuším w neděli (1 září) poslán byl od pana 1 Sept.
Jiřího a jeho pomocníkůw „Pražanům a jich pomocníkům“

1448 list odpovědný, bez kteréhož válku počítí bylo bezectné. 2Sept. Neboť již w pondělí ráno (2 září) přitáhl pan Jiří blíže a položil se s wojskem swým u Wršowic proti Wyšehradu. Kterak ale rozděleny byly wálečné příprawy k obhájení Prahy, nelze udati ze zpráv dosawadních. Na Wyšehradě, tehdáž dobře opewněném, byl wrchním weli- telem Jan z Rabšteina, bratranec Prokopůw. Ani o tom paměti nepozůstává, co celý ten pondělí (2 září) od obau stran počínáno proti sobě.

3Sept. Potom w noci s pondělí na auterý (2—3 září) před switáním wojsko Poděbradské přiblížiwši se w tichosti, učinilo pojednau na dwau místech autok na Prahu. Jedni nejprw přilnuwše k walům a ke zděm Wyšehradským, zlezli je dříwe nadání; druzí hned na to učiniwše okřik, šturrowali na nowém městě ku Karlowu, načež teprw na wěži u S. Štěpana Pražanům také k šturmu zwoněno. Ale již byli Poděbradští s obau stran na zděch městských zatraubili w rohy, k úzasu překwapěných nepřátel swých, a pan Rabštejn, běhaje pozdě a neužitečně sem i tam, zmeškal byl opatřiti dostatečně bránu Wyšehradskou a můstek nad Botičem, kterýž wedl k nowému městu. Takž se dwau stran přihnawše se Poděbradští, zmocnili se, se ztrátau jediného muže, brány té a můstku, a tudíž kliče k celé Praze. Odtud, ještě wždy w temné noci, se hřmotem a křikem ohromným bral se pan Jiří do nowého města s brannými swými. Protiwníci jeho, widauce ho w městě dříwe nadání, a jakož stará kronika wyprawuje, „jsauce welikým strachem a bázní zhrození, mnozí utíkali a co kozelci zmitájíce se po hlavě padali, a každý mněl, by po něm tisíc oděncůw běželo; nebo ustawičně weli- kými a hroznými hlasy wolali Kunstat hr! Hradec! Kun- stat hr! Hradec!“ Pan Jiří zapowěděl byl we wojště přísně, aby nikdo se neopowázil whjjeti se do domůw

na laupež, aneb dopauštěti se jakýchkoli výtržností. Takž 1448 lid obecný hrnuw se k němu walně, spůsobil mu cestu přes nowé město do starého triumfu podobnau, a nepřátelé mnozí upadli w moc jeho, neměwše času k utečení. Bez odporu přitáhnuw k radnici staroměstské, usadil se tam s pány swými. Hejtman městský, Hanuš z Kolowrat, z domu swého na rynku staroměstském, zadními wraty skrze židy a Wltawu, s dwořany swými ujel na zámek swůj Žebrák. Purkmistr staroměstský Pešík prchnul na zámek Dražice nad Benátky ke strýcům swým; nowoměstský Pawel, auhlawní pana Jiřího nepřítel, utekl se do Jindřichowa Hradce, a wstoupil potom we službu pana Oldřicha z Rosenberka. Nešťastnější byl pan Menhart: nebo prozrazen byw skrze jakéhosi Jana Klampernu, jat jest we starém městě a přiweden co wězeň na radnici ku panu Jiřímu. Kterýžto ačkoli co mladý wítěz ke starci a strýci šetrně se měl, wšak poradiw se s předními pány jednoty swé, poslal jej na zámek swůj Poděbrady do wězení, dokládaje že chce na příštím sněmu den S. Šimona s ním veřejně saudit se, a podlé nálezu sněmowního i jemu práw býti, i od něho práwo přijmouti.

Neprawda jest co psal Aeneas Sylvius a po něm jiní, že když pan Jiří s wojskem swým do Prahy, kteráž mu prý zradau otewřena byla, jednau stranau wpadl, přátelé jeho na vzdáleném konci zapálili město, aby lid tam k hasení ohně se sbíhaje, usnadnil jemu opanování Prahy. Domáci sawěké a podrobné zpráwy o skutku takowém, i nepotřebném i nemaudrém, nic naprosto newědí. ¹⁷⁵ Ale to jest prawda, že w okamžení tom, když

175) O dobytí Prahy r. 1448 wyprawowali sme již r. 1827 w Časopisu českého Museum, swazku III, na str. 37—58, a připojili tam (str. 59—83) také doklady listin, kteréž arci od té doby newědecky w Archivu českém zase ti-

1448 pan Jiří Prahy se zmocniw, wladaře městské k autěku přinutil, bezuzdná chátra Pražská w bauri takowé na židy se obořiwi, hanebně je zlaupila. Ku přetržení takowých neřádůw sadil pan Jiří hned téhož dne (3 září) wšem městům Pražským nowé purkmistry a konšely a uwedl nowý rád do obcí.

štěny jsau, jako ku př. „Testimonium et memoriale de expugnatione Wyssehradensi“ (str. 76—78), a „Jmena pánůw i panoší, kteří byli we wojště p. Jiřího při dobytí Prahy“ (str. 78—83). Proto zdálo se nepotřebné, hromaditi zde důkazy na wyprawowání naše, kterých na onom místě již dosti podáno bylo.

ČLÁNEK ČTVRTÝ.

BOJE PO WZETÍ PRAHY; ROSTAUCÍ MOC JIŘÍHO Z PODĚBRAD.

Proměna ve stavu věcí. Zástí mezi Jiřím z Poděbrad a Oldřichem ze Hradce. Pan Menhart †. Jednota Strakonická. Války a smlauwa Hradecká Čtyři opravci a sném Jihlawský; zmatky w zemi Lužické. První sjezd Pelhřimowský. Nová wálka. Smlauwa Wilšteinská. Smíření na druhém sjezdu Pelhřimowském. Wýprawa do Sas a dobytí Gerowa. Walný sném o S. Kateřině w Praze. Řewniwost pániw českých na pana Jiřího. Jalowé rokowaní s knížetem Saským.

(R. 1448—1451.)

Uwedením Prahy w moc jednoty Poděbradské po-1448
wstala w Čechách nowá twárnost věcí jak w politickém
tak i w cirkewním ohledu. Zbořeno a zničeno jedním
rázem wše, co postawila byla reakce we smyslu římském
ode dwanácti let; hlavní město národu stalo se opět
sidlem arcibusitským; kapitula Pražská stěhowala se do
Plzně, ponechawši jen jednoho neb dwa audy swé na
hradě u S. Víta; M. Papaušek prchnul ode hlavní fary
Pražské u Týna; mistři a študenti němečtí, kteří w po-
sledních letech již walně w Praze byli rozmáhati se po-
čali, opustili universitu zase wšickni; a když M. Jan z Ro-
kycan ze dlawého wyhnanstwí swého dne 10 září wrátil 10Spt.
se zase, očekáwán, wítán a sprowázen jest u wchodu

1448 do Prahy s nemnohem menší slávou a úctou, nežli nedávno legat Karvajal.

Hlavní výhoda z proměny věci byla ta, že většina národu českého, dočkavši se vlády dle chuti a potřeby své, přestala napotom nepokojiti se a doléhati na krále Fridricha; menšina pak, ježto wstoupila na místo její, byla méně nebezpečna. Pan Jiří z Poděbrad nebyl sice ještě za zpráwce zemského uznán, leda od své jednoty, a domáhání se takového uznání od celé země stanovilo vlastně hlavní obsah dějin následujících: ale přední k tomu výminky již se byly octly w moci jeho. Nelze zakrýwati, že se jich byl zmocnil násilím a přewratem, a protož ne bez auhony: ale z neřesti té, do kteréž obecné věci české byly zabředly, nebylo již tuším jiné pomoci. Národům wůbec méně na tom záleží, čím kdo wrchmocí dochází, nežli k čemu ho užívá. A w posledním aspoň ohledu státní tato rána rychle oželena jest. Práva národu neutrpěla žádné ujmy; a jakkoli hojně překážky proti powýšení jeho kladla řewniwost přátel i nepřátel, wšak i tito sami uznali posléze jednohlasně, že wěk celý neměl muže ke wládě powolanějšího, ano rodiště moci Poděbradowy stalo se spolu rodištěm nowého blahobytu w Čechách.

Swěření předního auřadu zemského, nejvyššího purkrabství Pražského, pánowi wyznání katolického, Zdeňkowi ze Šternberka na Konopišti, hned po dobytí Prahy, byl skutek politický wyznamný, an ukazowal, že pan Jiří nemínil užívati moci své wýhradně ku prospěchu strany husitské. I w jiných některých věcech počínal sobě tak, jakoby stál wně stran a nad nimi; také obracel wšecku snažnost na upokojení země a uwedení jí w řád. Jeho prwní a nejwětší péče byla o sněm walný celé země a koruny; pročež dal rozpisowati do všech krajůw, že tau

proměnou, která w Praze se stala, nic se nezrušilo 1448 w ustanoweních zemských, a protože že sněm ke dni sw. Šimona i Judy (28 října) uloženy má w Praze držán, a na něm vše opraweno býti dle nálezu obecného, cokoli kdo proti komu w zemi byl prowinił; též o krále, jakož poselství bylo do Wídně wypraweno, aby na tom sněmu odpověď byla slyšána i další potřeby zemské jednány. Ale bauře jím samým wzbuzená nedala se tak snadno ukojiti: byloť mu teprw krutými zápasy wěsti důkaz, že jí byl newzbudil bez příčiny a potřeby. Mezitím k vyplnění pohružky swé proti markrabi Fridrichowi, poslal dne 14 září částku wojska swého do Mišně; kteréž, když 14Spt. markrabě nikdež polem se nepostawil, popléniwši jemu zemi a drahně tam kořistí nabrawši, wrátilo se brzy zase domůw.

Král Fridrich Římský, jakož wůbec málo dbal o Čechy, tak i proměny té u nich lehce sobě wážil. Powěst o dobytí Prahy stihla do Wídně, když tam ještě meškali w poselství páni Oldřich z Rosenberka i Jan Šwihowský z Risenberka. Král Fridrich potázaw se pana Oldřicha pod swěřením, jakauby měl dáti Čechům odpověď, užil té příhody k nowým odkladům na žádosti české. Prawil zajisté (w odpovědi dne 11 září dané,) že pod 11Spt. mírným rokowaním, we kterémž byl se stawy, nowoty takové neměly se w Čechách počínati: wšak aby věci již tak zašlé newzrostly w horší, podwolowal se pro krále Ladislawa i pro wšeccky věci minulé a potřebné, rok a den sobě uložit, rozmlawati s králowstwím na slušném místě, neoznámíw wšak ani dne ani místa k tomu. O věci cirkewní chtěl podlé Karvajala, wracujícího se do Říma, přičiniti se u Otce swatého snažně, aby k něčemu lepšímu wedeny byly. Přitom ale žádal, aby předewším „wšeccky věci nowotné zhlazeny,“ pan

1448 Menhart i jiní vězňové propuštěni, a všecko zase we starý spůsob nawráceno bylo. Odpovědi té, poněwadž obšírnými slowy vlastně nic nepravila, Čechové také málo sobě všimali.

První, co proti panu Jiřímu počal sbíratí moc wálečnau, byl pan Oldřich ze Hradce, syn páně Menhartůw. Pan Menhart, jakož již dotčeno, z wúle pánůw jednoty Poděbradské dán byl na Poděbrady do wězení až do bu-daucího sněmu, a tam podlé stawu swého šetrně a pansky chowán. ¹⁷⁶ Pan Oldřich ale nezameškal žádného prostředku, kterýmžby otce swého zprostiti mohl wazby. Psal o to několikráte nejen panu Jiřímu, ale i jiným pánům českým, i okolním knížatům a králi Fridrichowi, o přímluwu ku panu Jiřímu je próse; mezitím ale hned také s přátely swými se spolčiw, jal se sbíratí wojsko a klásti je do wšelikých posádek po krajích. Druhé jeho psaní ku panu Jiřímu hodné jest tuto položiti celé:

„Službu swau wzkazuji, urozený pane a bratře milý! Jakožť sem prwé psal, prose tebe aby mi otce mého propustil, jakož jeho bez winy we swém wězení držíš: i odepsals mi mezi jinau řečí, prawě, žeby jeho chtěl postawiti a o některé věci k němu mluwiti před pány na sněmu. Wěřímť já tobě, že ty toho pane' neučiníš mně

176) Pan Oldřich Hradecký we psaních swých k Bedřichowi ze Strážnice pilně se doptával, „kterak jest o panu otci mém, kterak se má, anebo rytřrsky a panskyli jeho chowají, jestli který komorník při něm a blázen mužík?“ (Wiz Dopisy rodu Hradeckého z r. 1441 do 1451 w Archivu českém, IV, str. 3—33.) I poněwadž w následujícím jednání nikdež nenařikal na twrdé wězení otce swého, a pan Jiří psal, že ukazowal wíce dobré wúle ku p. Menhartowi w jeho wězení, nežli powinen byl: prawdě podobno, že podlé slow páně Oldřichowých jak potřebami jinými, tak i zwláště „bláznem mužíkem“ opatřen byl.

k tak veliké hanbě i otci mému, by jej měl stawěti, maje 1448 jej we swém wězení, jako člověka neřádného: nebo to pane wiš, že jest on pán osedlý a swobodný w zemi, jakožto který z wás, a wždy býwal na sněmích beze všech gleitůw. I ještě za to prosím, milý pane, račte jeho propustiti: a můj otec má státi na sněmu, a dáli jemu kdo z čeho kterau winu, má odpowidati a opraviti, buđeli komu winowat shledán; a jemu ať se též stane. Pakliby toho wždy neráčil učiniti, než jej tak wždy stawěti k naší veliké hanbě a k útisku: pane, rač wěděti, že bych musil na tě wšem dobrým lidem žalowati a rozpisowati pánům i knížatům okolním, kterak mně a otci mému neprawost činiš a jej u wězení máš, a nikdy se jemu neohradiw, an na tě žádné péče neměl. Jehožť wždy wěřím pane, že se toho neráčíš dopustiti, a mau službu zachowáš; nebť sme toho proti tobě nikdy neprowinili. A tohoť prosím odpowědi.“

Na to pan Jiří odpowěděl dne 23 září: „Službu 23 Spt. swau wzkazuji, urozený pane a bratře! Jakož mi opět pišeš o propuštění otce swého, dotýkaje kterak bych já tobě psal, že bych jej chtěl postawiti na sněmu před pány, a o některé věci k němu mluwiti: když lépe ohledáš můj list, kterýžť sem prwe psal o tom, shledáš že w něm těch slow není, bych já jej chtěl stawěti před pány, nebo co k němu mluwiti. Než psalť sem dosti přátelsky, by tomu rozuměti chtěl, proti tomu, kterak jest otec twůj netoliko proti mně, ale tak mnoho i jiným pánům a přátelům jednoty naší učinil, jakožto nepřítel úhlawní, jednaje s Pražany wšeckno zlé proti hrdlům našim, netoliko řečí ale i skutkem, jakož se jest to očitě okázalo. 177 Dotýčeš také w témž listu, že bych se proti

177) Obwinění takowá i w jiných listech často se opakují, ale skutek sám, ku kterému se wztahují, nikde zřetelně se neudává.

1448 otci twému neohradil a žeby na mě péče neměl. Zjew-
náf jest wěc, že já i jiní páni a přátelé s jinými do-
brými lidmi wystřehli sme se proti Pražanům i jich po-
mocníkům řádně: a pan Menhart byl jest we všech wě-
cech proti nám jich pomocník, a nalezen jest mezi na-
šimi nepřátely, s příčinami již psanými. K němuž se do-
brá wůle okázala i ještě se okazuje, wíc nežbych já
s jinými pány a přátely byl powinen; ježtožby tobě to mělo
wděk býti, ač jsi na otce swého laskaw. A můžeš roz-
uměti po prwním mém psaní, že to netoliko mne, ale tak
mnoho jiných pánůw a přátel jednoty naší dotýče se,
kteřížto sau hrdla swá tak dobře wážili, jakožto já; jimžto
se zdálo pro příčiny hodné, jakožt sem prvé psal, aby
dochowán byl do sněmu obecného w Praze budaucího.¹⁷⁸
Protož zdálit se, že bych já i s jinými pány a přátely
w tom tobě winen byl, budiž na sněmu obecním w Praze,
kterýž o sw. Šimoniši a Judě býti má, před pány i ji-
nými dobrými lidmi. Tu budemli my we wině shledání
proti tobě, pročbychom neoprawili? před nimižto wíce-
bychom se styděli nežli jinde. Paklit winni nebudem,
ale naučen budeš, což nám křiwdy činiš, aby toho po-
tom jiným nečinil“ atd.

Král Fridrich, prošen jsa od pánůw Jana i Oldřicha
ze Hradce o radu a pomoc, psal panu Jířimu list dosti
tuhý, kterak srozuměl, že on sebraw se s některými kraji,
wpadl do Prahy a změnil auředníky zemské i městské,
někdy císařem Sigmundem a králem Albrechtem sazené,

178) Chtěli totiž páni Poděbradští, aby na sněmu odřekl se
nejw. purkrabstwí Pražského a s ním také hradu Karl-
šteina i klenotůw zemských, kteříž ale právě této doby
jeho kázáním s Karlšteina podtají na dědičný jeho hrad
Wilhartice přewedeni byli. Šly naň žaloby, žeby klenoty
ony byl utrácel, a žádáno na něm, aby s nich učinil po-
čet zemi na sněmu. (MS.)

i jal pana Menharta: ježto se doň byl nadál, že on sám, 1448 k dobrému a pokojnému země té, stawowałby byl, jestližeby kdo bauřiti mínil. Wšak jakžkoli bylo, že žádá i prosí, aby pana Menharta zprostil toho wězení a propustil. Pritom psal král i některým pánům jiným, i Pražanům také, aby pomohli nakloniti k tomu pana Jiřího. Ale on ani jednotníci jeho nedawše sebau hnauti, ohlašowali wůbec, že teprw po všeobecném sněmu hotowi budau učiniti vše co za prawé uznáno bude, dle sněmowniho nálezu.

Zwláště pak s welikau pilností stál o to pan Jiří, aby pan Oldřich z Rosenberka dostawil se na sněm sw. Šimona i Judy, a tu aby složil weřejně zpráwu a počet z poselstwí swého. Nepochybowal zajisté, že sněm všeobecný, kteréhož tak welice žádal k osprawedlnění swému, bude moci držán býti, jak mile hlawa jednoty protiwné k němu swolí. Ale pan Rosenberk onlauwal se, že jemu a přátelům jeho, po té nenadálé změně w zemi, nebezpečno již jezdit do Prahy a tam sněmowati, -- nic se nespoleháje na listy bezpečnosti, kteréž jemu pan Jiří podáwal, jakowéby jen sám chtěl. Tudíž pak jednotníci Poděbradští wšelijak stíhali řeči jeho, an prý pokládal jim předtím wždy Prahu za nejpríhodnější k sněmowání místo, a nyní již ani sám do ní přijeti nechtěl.

Pan Oldřich Hradecký, prosbami nadarino snažiw se zprostiti otce swého, skládal nyní všecku naději we přípravu wojenské, kteréž již od počátku měsíce září on i přátelé jeho počali byli činiti. Wida však sebe i s přátely swými nedostatečna býti ku podwrácení wítězné moci páně Jiříkowsy, hledal sobě pomocníky netoliko w Němcích, ale také doma u swých někdy auhlawních nepřátel, u Táborůw, co jich potud zbýwalo. A měšťané Táborští wystaupili sice, jak se zdá, této doby z jednoty

- 1448 Poděbradské, ale k válce proti panu Jiřimu nedali se již ani od přátel ani od nepřátel nawesti. Jen čelní dva páni a bojovníci někdy strany jejich, Bedřich ze Strážnice na Kolíně ¹⁷⁹ a Jan Kolda z Žampachu na Náchodě, dali se proti němu získati. Pan Děpolt z Risenberka i z Dolan, purkrabí předtím hradu Pražského nyní Karlšteinského, byl prostředníkem mezi Bedřichem a pány Hradeckými, takže Bedřich, wstąpiw we zvláštní s nimi
- 28 Oct. smlauwu dne 28 října, nejen přijal k sobě na Kolína wojsko páně Oldřichowo, ale potáhl k swé straně také pana Koldu. Oba pak počali již we prwních dnech měsíce listopadu wálku tím, že činíce tak řečené „jízdy“ s hradůw swých, a zvláště s Kolína, na statky jednotníkůw Poděbradských, hubili a plenili je wšelijak ohněm i mečem. A k lepšímu prospěchu wálky té pan Oldřich z Rosenberka, ujaw se také pánůw Hradeckých, rozepsal předním pánům jednoty swé, i wšem těm, kdo panu Jiřimu nepřáli, sjezd do Budějowic ke dni 5 listopadu: kterýžto ale držánli neb nic, ze pramenůw dosawad známých jistiti nelze.

179) Ze zpráv sawěkých (AČ. III, 540) poznali sme, že sawsedé Bedřichowi nepřáli jemu panstwí na Kolíně, a mnohokrát o zradu proti němu se pokaušeli; zvláště pak Martin Kučka neb Kuce, měšťan Kutnohorský (kterýž potupně nejinač ho nazýwal než „Jankem an se píše kněz Bedřich ze Strážnice,“) a Přeč z Budkowic, služebník pana Alše Holického, hledali prý jej několikráte připrawiti o statek i o hrdlo. Když pak na ně žalowal, wždy mu prý opravau od strany páně Jiřkowy odkládáno, tak že nemohl dowolati se práwa, ježto ani p. Jiří, ani zvláště Rokycana, nebyli k němu dobré mysli. Teprw po wzetí Prahy, když chtěl se spojití s p. Oldřichem, podáwáno mu prý oprawy: on ale již s Poděbradskými smířiti se nechtěl. A něco podobného dálo se tuším také ohledem na pana Koldu, k jehožto hradu a panstwí Náchodskému pan Jiří nad to připowídal se práwem dědičným.

S druhé strany počato u Karlšteina váletí pánem 1448 Zdenkem ze Šternberka. Pán ten byw jmenován k auřadu nejw. purkrabství Pražského, když sahal na wesnice některé okolo Karlšteina ležící a k auřadu onomu příslušné, odehnán byl od posádky Karlšteinské, kterážto zůstala byla w poslušenství pánůw Hradeckých. Pročež odpowěděwše jí pan Zdeněk, a po něm i pan Jiří i pan Kostka, poslali proti čeledi páně Oldřichowě wojsko swé. Takž obě strany winily sebe wespolek počátkem války již w měsíci listopadu.

O způsobu války té, w měsících listopadu a prosinci na několika místech po Čechách wedené, nelze pro nedostatek zpráv sawwěkých nic říci místného. K weřejné bitwě polem zdá se že strana žádná neměla chuti. Aspoň o panu Oldřichowi není jiné zpráwy, než že lidé jeho činili ustawičné wpády čili „jízdy“ s hradůw swých, zejména s Kolína, s Karlšteina i s Mitrowic, na zboží pánůw jednoty Poděbradské, kteréžto popleniwše, wraceli se pokždé na posádky swé zase. Naproti tomu pan Jiří již ku konci měsíce listopadu ležel s pomocníky swými polem u Kolína, na kterémž, kromě čeledi Bedřichowy, zawřelo se bylo i půl páta sta jízdnych páně Oldřichowých. Potom strhlo se wojsko jednoty Poděbradské prwní dni měsíce prosince u Benešowa, míníc odtud táhnauti polem proti nepřátelům, a zwláště Mitrowicům, hradu panoše Wratislawu z Mitrowic, wěrného jednotníka páně Oldřichowa, obležením hrozíc. Awšak zdá se, že zima byla na překážku každému wětšimu podnikání wálečnému. Již 19 prosince přinucen byl Bedřich na Kolíně učiniti 19 Dec s panem Jiřím příměří až do nowého léta, ku kterémuž potom i celá strana páně Oldřichowa přistaupiwši, je několikráte znowa prodlaužila. Pan Jiří wložil při tom tu wýminku, aby pod příměřím stal se sjezd, kdežtoby mohlo

1449 jednati se o urownání mezi stranami. Jak welice jemu
 10Jan. na tom záleželo, znamením byl i příjezd jeho dne 10
 ledna 1449 ku panu Oldřichowi z Rosenberka do Sobě-
 slawi: odkudž swedl jej i s jinými pány, zejména Oldři-
 chem ze Hradce, Zbyňkem Zajíceň z Hasenburka, Janem
 Smiřickým a Janem z Rabšteina, ke sjezdu do Pelhřimowa.

Položení obau stran na sjezdu *Pelhřimovském* s po-
 čátku léta 1449 byloť arci welmi nerowné. Pan Jiří,
 zmocniw se hlavy králowství, w jejím bezpečném držení
 dosáhl byl cile žádosti swé, a protráwiw se s wojskem,
 kteréž tak dlauho na sobě držeti musel, dychtil nyní po
 míru, aby se ctí rozpustiti mohl lid swůj branný. Na-
 proti tomu pan Oldřich Hradecký, nemoha oželeti ztráty
 a wazby otcowy, sílil se ještě wždy wíc a wíce, jak
 nowými w Čechách přátely, tak i cizozemci sobě přízni-
 wými. Měť pak zwláštní naději do krále Fridricha, že
 přispěje jak penězi tak i lidmi brannými, jakož pan Ro-
 senberk pilně o to jednal na dvoře králowě skrze posla
 swého Paumgartnera. I není se čemu diwiti, že pan
 Oldřich, co mu zbrání odjato, zbrání zase dobytí se chy-
 staje, do rokování jen z nauze a na oko se dáwal, aby
 získal času ku posilnění sebe a k dočekání cizi pomoci.

Nadarmo bylo tedy wšecko usilowání o pokoj na
 prwním sjezdu Pelhřimovském. Pan Oldřich Hradecký
 nechtěl smířiti se jinak, než aby otec jeho propuštěn,
 Praha jemu zase wydána a wšickni odtud zahnaní k auřa-
 dům a statkům swým nawráceni byli. K takowým wý-
 minkám nemohl se snížití wítěz mladý, ctížadostiwý a
 ještě nepřemožený. Žádalť jako dříwe, aby pře jeho
 s panem Menhartem jednána byla wefejně na sněmu
 w Praze. Nemohauce se srownati, wolili mezi sebau za
 prostředky pány Rosenberka, Zajíce a Smiřického. Ale
 ani těm nepodařilo se dilo prostředničí, když jeden od

žádostí svých w ničemž upustiti. druhý k ničemuž dále : 149
 přistaupiti nechtěl. I rozešly se obě strany z Pelhřimowa
 ještě u větším záští, nežli se byly sešly, obapolným ha-
 něním se rozhořčiwše.

Mezitím pan Menhart starý, osudem vězně na těle
 i na duši sklíčený, upadl na Poděbradech w těžkau ne-
 moc. Pan Jiří, obávaje se smrti jeho, nastrojil sám jed-
 noho z panošůw svých, aby zajda k Arnoštowi z Le-
 skowce a Janowi ze Hrádku, panošům páně Menharto-
 wým, pobídl je pokusiti se, zdaliby mohli zprostiti pána
 svého aspoň na záwazek? Což když učinili, milerád
 powolil žádosti jejich, kteráž podtají byla jeho vlastní;
 požádal však, kromě obau jmenowaných panošůw, i pány
 Zbyňka Zajice a Smiřického za rukojmě, že nebudeli
 zjednán pokoj, pan Menhart postawí se opět, na powo-
 lání páně Jiříkowo, dobrovolně do wězení. Takž propu-
 štěn na swobodu dne 1 února 1449; ale jeda z Podě- 1Febr.
 brad na Karlštejn, na cestě w Říčanech již třetí den do- 3Febr.
 konal život swůj. Průvodčí jeho, Arnošt Leskowec a
 Janek ze Hrádku, zawezli mrtvé tělo do Hradce, kdež
 pochowáno. Pan Jiří ale, čehož se byl bál, neubál se.
 Pan Oldřich zajisté rozesílaw do všech krajůw listy ža-
 lobné, zjewně ho winil otráwením otcowým. 150

Ke dni sw. Doroty (6 února) sešli se hlavní páni 6Febr.
 strany páně Oldřichowy do Strakonice ku panu Wáclawo-
 wowi z Michalowic, nejvyššímu mistru řádu melitenského
 w Čechách. Tu pobýwše tři dni, učinili mezi sebau nový 8Febr.
 zápis jednoty, w němž žalující na záhubu, do kteréž
 země česká skrže to, „co se jest před chvílí newelmi

180) Psní takowé dne 15 Mart. do Rakaus poslané wydal
 nedáwno J. Chmel in d. Sitzungsberichten d. histor. Classe
 d. k. Akademie d. Wissensch. Wien, 1849, December.
 p. 423—5. Srwn. Archiv český, II, 247. III, 52.

1449 dáwnau stalo a děje i podnes^a uwedena byla, zawázali se sobě wespolek ku pomoci proti všem, kdožby kohokoli z nich chtěli w zemi utisknauti mimo práwa : při tom však osvědčowali se také, že hotowi byli we všech nensázech a winách podati se k rownému, t. j. urownati se prostředky mírnými. Pročež aby nebyli widíni, jakoby zamítali owšem roky, ku kterýmž pan Jiří se podával, položili jemu rok do Plzně, kdežto buda osobně, měl panu Oldřichowi od sebe „rowné učiniti“ i zase od něho a přátel jeho přijmauti. Nepřišelliby pak do Plzně, zůstali mezi sebau na tom konečně, že druhau středu w postě

5Mart. (5 března) wytáhnau všickni spolu do pole proti němu. Tím tedy způsobem zřídila se nowá jednota w Čechách, Poděbradské odporná, *jednota Strakonická*.¹⁸¹

Pan Jiří z týchže příčin ostýchal se jeti do Plzně, města sobě weskrz nepřiznivého, pro kteréž i páni jednoty Strakonické nechtěli se dáti do Prahy. Wyslauwal se pak tím, že o to, což mezi ním a pány jednoty Strakonické bylo na rozepři, nemohl se dáwati do jednání stranného, anoby prý, jako na sjezdu Pelhřimovském, newedlo ku konci místnému, ale že jakož dříve žádal, i nyní ještě chtěl o to sněmem walným celého království rozeznán býti.¹⁸²

181) Zápis jednoty Strakonické dne 8 Febr. 1449 tištěn jest w Archivu českém II, 244—6 spolu s jinými toho času listinami; srwn. III, 50 sl. IV, 14—33 ajw.

182) W osvědčování swém ode dne 1 Mart. 1449 (AČ. II, 248) prawil pan Jiří: „Poněwadž w těchto záštíech chwały božie, obecného dobrého, pána a krále i řáduow země této, podlé kompaktat, mierného listu, Pelhřimovských smluw a toho poselstwie, kteréž ku králi Římskému nedáwno bylo wysláno, i těch zemských kfenotuow, kterýchž jest panu Menhartowi swěřeno, najwiece se dotýče, žádali sme, aby takové weliké věci sněmem obecným nepokútně byly jednány; i také což jest na naši čest neprawě saženo

Tudíž strany obě chystaly se opět k boji. Při panu 1449 Jiřim byli hlavní pomocníci jeho páni ze Šternberka, z Dubé, ze Zwifetic, z Waldšteina, páni Kostkové, Trčka, Zmrzlíkové a hejtmané čtyr společných krajůw; w jednotě Strakonické byli páni ze Hradce, z Rosenberka, ze Šwamberka, Kolowratowé, Šwihowští, Kosteletiči z Dubé, z Lobkowic, Smiřický, Bedřich ze Strážnice, Kolda i jiní. Také mnozí Morawští páni a rytíři přimísili se: ke straně Poděbradské páni z Kunstatu, z Pernšteina, z Krawař, Morawští Šternberkové, Krajíři, Wlašimští, Pardus a jiní; ke straně Oldřichowě zvláště páni z Lichtenburka, z Lomnice, z Boskowic a j. w. Od krále Fridricha pan Oldřich nadarmo čekal pomoci; ten zajisté nepropůjčil se dále, nežli že listem přísne psaným obeslal pana Jiřího i jednotníky jeho na druhau neděli w postě (9 března) ke sjezdu do Znojma, kamž chtěl poslati znamenité raddy swé, i sám se přiblížiti, aby ty věci „w něweč lepšího“ uwesti mohl. Na kteréžto psaní jednota Poděbradská nejen k ničemuž skutkem se neměla, ale i teprw po pěti měsících odpověd dala. Takž obě jednoty měřily se we wálce této jen vlastní domácí podstatau swau.

Počátek nowé wálky stal se již w polowici měsíce února panem Janem Koldau na Náchodě. Bojowný ten pán opětowanými wpády na zboží jednoty Poděbradské

jakož nás mazali i ještě newinné maži, chtěli sme zřetelně z toho práwi býti, jakožto newinní, tu kdež najwiece dobrých lidí býwá. Oni pak rozumějce, žeby na sněmu obecném práwi nezuostali, jakožby jim tu bylo mluweno, co zlého a pieliš škodného w této zemi jimi šlo i ještě jde, tak žeby se měli zač stydět, lřbí se jim lépe o zemské věci potutelně smlůwati. My radějie jich swéwolnosti s božskú pomocí brániti se mieníme, hrdel i statkuow powážiece, nežlibychoh o wáecky sprawedlnosti duchownie i swětské úkladnými jich obyčeji měli býti utištěni“ atd. —

1449 činil kraji Hradeckému veliké škody. Aby pak mohl bezpečněji počínati sobě, wzal ku pomoci znamenitého země škůdce, Kristofa Šoffa, kterýž jemu postaupil i hradu Waldšteina, od nedávna sídla laupežnického. Pročež páni k míru kraje Hradeckého zapsaní, uložiwše sobě sjezd we Bydžowě pod zprávau pana Jířího, nařídili we Hradečtě weřejnost proti Koldowi, an byw napominán po panu Haškowi z Walšteina, pokračowal nicméně we spůsobu swém. W ty časy ustanoweni také nowí hejtmané w obau krajích, Hradeckém i Chrudinském: w onom Soběslaw z Miletínka přijmím Mrzák, w tomto pak Zdeněk Kostka z Postupic na místě bratra Bohuše, o hromnicích zemřelého.

I o této wálce, trwawší až ku konci měsíce března, nesnadno jest wyprawowati určitě a swětle. Neboť ačkoli wětší díl země byl w nepokoji, předce nepozůstaly nám leč o některých potřkách we Hradečtě a Chrudimště zpráwy chudé, we kterýchžto nedá se shledati nižádná dějůw spojitosť. Krajowé ti oba sebrawše se polem, trhli před hrady páně Koldowy, dobýwat jich; přispěli jim ku pomoci také z Morawy haufowé pod Smilem z Drnowic a Waňkem z Trnawky, ale ti od čeledi páně Koldowy poraženi a rozptýleni jsau. O nic lépe nepowědlo se jiným jednotníkům Jiříkowým, Pardusowi z Horky, Zdeňkowi ze Šwabenic a Janowi z Honbic: nebo popléniwše mnohé statky w Čechách, když trhli pod Kolín, posádkau městskau pod Šimonem ze Strážnice a Janem Sudlicí z Běstwiny na ně wypadlau tak na hlawu poraženi jsau, že kromě dwau set zabitých i půldruhastá zajatých, musili také patnácte wozůw naložených nechati wítězům w kořist.

A wšak tyto částečné porážky nezemdlily jednoty Poděbradské; anobř čím dále tím více přibýwalo moci její, tak že sám pan Kolda, obáwaje se ztráty hradůw

swých, již asi w polowici měsíce března přinucen byl 1449 požádati pana Soběslawa Mrzáka o příměří, kteréhož mu i popráno. Jsauce pak s té strany bezpečni, wojsko páně Jiříkowo, obrátili se k Černému Kostelci, s kteréhož pan Kuneš Rozkoš z Dubé také mnoho škody byl činil jednotníkům Poděbradským.

Tím a snad i jinými nehodami pohnuti bywše jednotníci Strakoničtí, potom již ochotnější se stali ku prostřednictwí starého pana Mikuláše Trčky na Lipnici, který s welikau pilností o to stál, aby přiwedl obě jednoty k nowému rokowání. Wšak i tu hlavní překážkau bylo místo, kamby se obě strany sjeti měly, až konečně wymyšlen ten prostředek, aby na dwau místech sejdauce se, Poděbradští w Pelhřimowě a Strakoničtí w Jindřichowě Hradci, wyjednawali mezi sebau skrze poselstwí. Pan Oldřich z Rosenberka dal za jednotu swau již 25 března, 25 Mart. pan Jirí zase za swau teprw 29 března, na poli u Ko- 29 Mart. stelce, potřebné listy bezpečného průvodu.

Rokowáno tedy s welikau nesnází na obau místech od 1 do 10 dubna: pokoje však konečného nelze bylo 10 Ap. dosáhnouti, ba ani rozhodnutí o hlavních příčinách rozepře. Poněwadž ale potřeba odpočinutí od boje cítila se s obau stran welice, uzavřeno aspoň *příměří* dosti dlouhé, až do dne sw. Jiří roku 1450, a uloženo čtyrem osobám, jednomu pánu a jednomu zemanu s každé strany, aby co mocní opravce a rozsudí uwázali se we wšecky pře, žaloby a winy, a podělili strany wýpowědí sprawediwau a neodwolatelnau. Osoby ty byly, z jednoty Strakonické pan Oldřich z Rosenberka i Arnošt z Leskowce, z Poděbradské pan Aleš Holický ze Šternberka i Oldřich Močihub z Kralowic; nejen Oldřich ze Hradce, ale i Jiří z Poděbrad zawázali se za sebe i za wšecky jednotníky a pomocníky swé, uposlechnauti saudu a rozkazu jejich,

1449 pod pokoutau desíti tisícůw kop gr. č. Ustanoweno dále, že měla každá strana položití žaloby swé napsané na Wlašimi w moc Oldřicha z Kralowic až do 11 máje, a pak odpory swé na žaloby cizí až do 8 čerwna; na odpory pak dále strana straně neměla odporůw klásti, ano to bylo proti řádu zemskému. Také kdyby něco nowého mezi stranami vzniklo, měli titěž opravci toho mocni býti a pokaždé we čtyřech nedělích je oprawiti. Hlavní ale wýpowěd jejich měla se státi, jestli ne dríwe, aspoň do počátku měsíce srpna; k tomu zajisté času všem zemím koruny české uložen byl zespolka sněm walný do Jihlawy, a slibowáno s obau stran, že nerozjedau se od tud, pokud pilností jejich nebude zemi zjednán král a pán

10 Ap. a zřízen řád potřebný. Smlauwu tuto stwrdili dne 10 dubna páni z Pelhřimowa do Hradce wyslaní, Aleš ze Šternberka, Hašek z Walšteina, Fridrich z Donína, Oldřich z Kralowic, Bořek ze Hrádku, Epík z Krucenburka, Jan Pražák z města Tábora a Waněk Smažil z města Laun, jménem weškeré jednoty swé, rukau dáním a slibem ústním pode ctí a pod wěrau, pánům jednoty Strakonické, Oldřichowi a Jindřichowi z Rosenberka, Oldřichowi ze Hradce, Janowi z Austí, Kunši Rozkoši z Dubé, Bedřichowi ze Strážnice, Arnoštowi z Leskowce a Jankowi ze Hrádku; na zápis pak o tom učiněný přiwěsili pečeti swé jen páni Oldřich z Rosenberka i Aleš ze Šternberka.¹⁸³

Smluwau Hradeckau položena vlastně wšecká wrchní a rozhodná moc do rukau těchto dwau pánůw, jichžto dowěrné osobní přátelství, národu od dáwna známé, rozdwojením se w politickém ohledu sotwa patrnu bylo utrpělo změnu. Strany obě, jmenowawše je za mocné roz-

183) Až potud sahalo wyprawowání, kteréž r. 1827 podali sme w Časopisu česk. Museum (IV, 9—57) s potřebnými doklady.

sudí své, nadály se bezpochyby, že to bude cesta nej- 1449
přímější k urovnání všech těžkých nesází. A jisté
jest, že pan Aleš, co šlechtný vlastenec, pilností swau
nic owšem sjíti nedal; psaní jeho, která z této doby
dosti hojně nás došla,¹⁸⁴ dávají o tom swědectwí patrné
a dostatečné. Ale pan Rosenberk, dospělejší w rozhledu
politickém, cítil bezpochyby, že umluwau jakaukoli na
základě tehdejšího stawu wěcí nebylo jednotě jeho po-
slauženo, a že předewším bylo potřebí, co násilím ztra-
ceno, násilím dobytí zase. Wědělf arci, že jednotníci
jeho domácí nepostačili k tomu sami: skládal wšak na-
ději zwlášť w pomoc knížat zahraničných, krále Fridri-
cha s jedné, a wéwody Saského Fridricha s druhé strany.
Jemu tedy nebylo činiti o dokonalé uklizení sporůw,
alebrž jen o protahy a odklady až do wypršení příměří;
jen aby úmyslu swého neprozradil a nepopudil národu
proti sobě, dáwal se několikrát do jednání, zwlášť kde
žádala toho vlastní potřeba přátel a jednotníkůw jeho.

Dne 11 máje učinili dwa opravce stawu rytířského 11Mai
wýpowěd mocnau na Wlašími, aby wšem wěznům dán
byl rok do wýpowědi konečné čtyr opravcůw, a sice uro-
zeným na záwazek pode cti a wěrau, pod pečeti a swě-
dectwím dwau přátel; měšfanům osedlým pod týmže zá-
wazkem cti a wíry a spolu základem 50 kop gr.; lidem
služebným a jízdným, kteří měli koně, pod 10 kopami,
kdo měli po dwau koních, pod dwaceti, pěším a jiným
služebným holomkům pod pěti, sedlákům pak též pod
pěti kopami. Příklad ten učí, že Čechowé již té doby
w rozdělávání stawůw nic neoddávali Němcům. Když
pak pan Aleš doléhal, aby k opravě potřebných wěcí
opravce wšickni sjeli se na Wlašími ke dni 6 čerwence,

184) Dali sme je z originálůw, we Třeboňském archivu podnes
chowanych, tiskrauti w Archivu českém, II, str. 28—45.

1449 pan Oldřich nejprv činil se uražena, jakoby jemu rozkazovalo se neslušně; potom pak, když prošen jest býti na Wlašimi aspoň 20 čerwence, odvrhl toho zase, prawě že již sněm Jihlawský byl jako přede dveřmi. Na opětowanau žádost páně Alšowu, aby aspoň na cestě do 27 Jul. Jihlawy sjeli se w Německém Brodě 27 čerwence, odpíral pan Oldřich sice opět, ale tenkráté bez prospěchu. Pan Aleš swolowal, aby hlavní nesnáze odloženy byly až ke sněmu Jihlawskému: ale bylo prý věci w příměří přečiněných drahně, netrpěwších odkladu, ježto musely před sněmem urownány býti; nestaneli se, prawil že jednotníci jeho ani do Jihlawy nepůjdau, widauce prý ano protiwníkům jejich nedostáwalo še dobré wůle. „My tedy, (tak psal o tom později pan Rosenberk,) ačkoli nerádi, k tomu swolili sme, proto zvláště, aby námi a stranau naši roztrku nebylo nižádného, a nesnáze aby snad wětší prwních nepowstaly w zemi České.“

O důležitém sněmu Jihlawském došly nás zpráwy jen zlomkowitzé sice, ale dosti pamatné.¹⁸⁵ Páni Jihlawané prohlásili se napřed, že nepřijmou do města swého jednotníkůw Poděbradských, lečby tam dříve přijeli Strakoničtí w síle dostatečné. Potom když Poděbradští chtěli, aby kněží jejich o sněmu měli swobodu odbýwati služby boží dle obyčeje swého, to jim odepřeno naprosto, a teprw po mnohých pracech swoleno, aby pan Jiří sám jediného toliko kněze měl w Jihlawě, a ten aby jemu

185) Diwno že u starších letopiscůw našich, od Hájka až po Pubičku, nikde ani nejmenší zmínky o sněmu Jihlawském není, ačkoli Staří letopisowé mluwili na str. 156 o roku do Jihlawy složeném. Cochlaeus, jenž nejlepšší měl z těchto let zpráwy, položil předce sněm Jihlawský r. 1449 do Prahy, Theobald zase do Čáslawě atd. Naše prameny tištěny jsau w Archivu českém, II, 258—267, III, 55, 541 ajw.

w hospodě mlče beze všech spívání a bez zvonění tajně odsloužil; kostely ale před nimi owšem zawírány jsau. Přišel pak do Jihlavy pan Jiří s předními přátely swými w 1500 koních dne 7 srpna, i zůstal tam až tuším 7 Aug. do polowice září. Jednání sněmowní dělilo se na tré: jedno týkalo se různic domácích, druhé otázky králowské, třetí poměrůw zahraničných. W prwním ohledu sněm byl jako nějaká soudní hromada, w nižno za soudce odbýwali čtyři wolení opravcowé, za strany pak sněmowníci wůbec. „I wzawše ty věci přečiněné před se,“ — tak wyprawowal přední opravce, pan Rosenberk, — „jednali sme a wýpowědi činili, a mezitím srozuměli sme téměř wšem běhům strany nám odporne, kterak we všech swých přech tuze stáli přewelmi, a wždy odťahowali nás, tam wždy přeležeti chtěce a nás tím utisknauti. A wšak se jim wždy prwe nežli nám stesko, tak že k tomu mluwili, aby ty věci wšecky, o kteréž se wýpowěd stala, i jiné o kteréž ještě wýpowědi není učiněno, schowány byly a zapečetěny. A nám¹⁸⁶ toho moc jest dána, když bychom opravcům jiným den jmenujice, rok a místo uložili k tomu, aby wýpowěd byla učiněna, že tam i na to místo jiní opravce přijeti mají. A na tom ze sněmu Jihlawského sme obojí rozjeli se.“ Zápisy těchto w Jihlawě učiněných wýpowědí nedošly nás pohřichu; jináče zajisté přeswědčili bychom se, že pře nejdůležitější zůstaly ještě nedotknuty, a že rok zawitý k rozhodnutí jich uložen jak opravcům tak i stranám nejdéle do sjezdu Pelhřimowského léta následujícího. Také mezi Jiřím z Poděbrad a Oldřichem z Rosenberka stala se w Jihlawě smlauwa jakási zvláštní, o kteréž ale nic není wědomo podrobně.

186) W latinském textu této zpráwy (srwn. AČ. II, 265) stojí na tomto místě: „nobis Ulrico de Rosis.“ —

1449 Otázka královská nabyla tenkrát neocěkávané důležitosti, zvláště skrze zmatky zemí Lužických. Právo královské w dolejší Lužici zastawil byl r. 1429 císář Sigmund, pod jménem foitstwi, panu Hanušowi z Polenska i jeho dědicům; w hořejší Lužici, čili jak tehdáž říkáno, w Šestiměstí, požíwali jeho páni z Koldic. Králowna Eliška, když zasubowala dceru swau Annu do Sas, chtěla dopomoci domu Saskému netoliko země Lucemburské, jakož sme již wyprawowali, ale také Lužické, ana podávala knížatům Saským wýplaty Lužického foitstwi od dědicůw Hanuše z Polenska. Proto tuším Mikuláš z Polenska, co foit Lužický, r. 1441 dal se na tři léta pod ochranu markrabě Fridricha Braniborského. Smrt Eliščina i odklady swatby dcery její odročily ty nesnáze na několik let. Ale r. 1448, když král Fridrich, co poručník krále Ladislawa, podával zase knížeti Fridrichowi Saskému, manželu sestry jeho Markety, foitstwi jak w Lužici, tak i w Šestiměstí, strhla se o to bauře nenadála. Zdá se, že wětšina obywatelůw těch zemí nechťeli proměně takowé; owšem pak protiwili se jí páni jednoty Poděbradské w Čechách, a spojenci jejich, kníže Wilém Saský a markrabě Fridrich Braniborský. Šestiměstí po smrti Albrechta z Koldic († 1448) bez meškání prikázali se jeho strýci Hanušowi, co foitu swému zemskému; synowé pak Hanušowi z Polenska, bratři Jakub starší a Jakub mladší prodali a postaupili (19 října 1448) zápisné práwo swé k Lužici markrabi Fridrichowi Braniborskému, kterýž tudíž od měst a obywatelůw walně za foita přijmán a uznáwán byl. Poněwadž ale Mikuláš z Polenska, strhnuw se strýcůw swých, počal straniti Fridrichowi Saskému spolu s pány Kokricery a Štutenhaimery, powstaly z toho mnohé zmatky a půtky, o kterýchž ale aniž mnoho wědomo jest, aniž zde šíře wyprawowáno býti

může. Fridrich Braniborský a bratří jeho, bywše od 1449 pánův českých o to napomináni, wyznali reversem dne 17 čerwence 1449 w Chotěbuzi daným, že majice foitstwí Lužické w zápisu, powinni byli hleděti s ním ku koruně české, a po wýplatě summy zápisné skrže krále českého jednosworně přijatého a korunowaného postaupiti jemu země Lužické zase bez odporu. W takowémto věci stawu sněm Jihlávský wložil se w rozepři tuto, když strany obě utekly se k němu o rozhodnutí. Jakkoli pak snažně přičiňowali se páni jednoty Strakonické ku prospěchu krále Římského a knížete Fridricha Saského, většina však sněmovní wynesla nález jim odporný. We psaní, kteréž tudíž ze sněmu Jihlávského ke stawům Lužickým dáno jest, stála následující pamatná slova: „Zpraweni jsme od přítele našeho pana Fridricha z Donína, pána na Wildštejně, že z moci krále Římského a krále Ladslawa měli ste býti přewedeni a obráćeni k starému Míšenskému. I wěděti můžete, že král Římský ani král Ladslaw neměli k tomu sprawedliwé moci ani práwa, poněwadž wy, podlé starodáwních země a koruny naší práw a wýsad, nejste a nemáte býti nikomu zawázáni přísahami dědičnými a sliby, než toliko jediné koruně naší české a králi českému korunowanému; a však ještě ani korunowaný král český nemá moci ani práwa zawaditi zemi Lužickau od koruny naší bez wůle pánůw českých; jakož jest wás toho všeho šíře zprawil a od koruny naší i od nás ode všech napomenul předepsaný pan Fridrich z Donína.“ We druhém psaní, kteréž markrabi Fridrichowi Braniborskému o té věci dáno jest, prawili stawowé: „Jakož zpraweni jsme, kterak welicí zmatkowé powstali byli w zemi Lužické skrže ty Polencky a jiné náwodce, ježto země ta mohla býti odtržena od koruny české, by bylo Waší Milosti rady a pomoci nebylo: z toho WM“

1449 přewelice děkujeme a toho WM¹ velmi rádi a powolně zasluhowati chceme. A jakož již ta země WM¹ sobě sau za foita wzali w jich úzkostech, a WM¹ práwo na té zemi zapsané od dětí Hanuše z Polenska kaupila jest, prosíme, aby WM¹ té země neráčila nižádnému stupowati ani dáti wyplatiti jinému, než králi našemu českému korunowanému budaucímu, když nám ho pán bůh všemohaucí dá a popřeje míti. I poraučíme WM¹ zemi Lužickau jakožto foitu a prosíme snažnau pilností, aby WM¹ ráčil jí býti obránce a obhájce proti každému tak dlauho, ažby koruna naše česká ji zase mohla wyplatiti; a nepochybujem také, že WM¹ we všech věcech o tu zemi bude se ku koruně české a k nám práwě míti. Budeli pak kdokoli, a jmenowitě Míšenský, moci a útliskem a z pychu proti práwu a sprawedliwosti na WM¹ a na tu zemi proto sahati chtěti wálkami: proti takowým a takowému nemíníme my WM¹ a té země opustiti podlé našeho možení beze lsti.“ Tím tedy neubylo, ale přibylo ještě příčin k zášlí mezi stranami. ¹⁸⁷

- 10 Jun. Král Fridrich byl od jednoty Poděbradské již 10 čerwna ze sjezdu jejího Pražského požádán, aby ke sněmu Jihlawskému ráčil také wyslati rady swé: i odepřel nej-
 5 Jul. prw, psaním panu Rosenberkowi dne 5 čerwence daným,
 10 Ag. potom ale rozmysliw se jinak, dne 10 srpna wyprawil Prokopa z Rabšteina i Jindřicha Druksasa, kteřížto dne
 26 Ag. 26 srpna wzkázali stawům na radnici Jihlawské shromážděným pozdrawení toliko a žádost od krále, aby věci ty,

187) Akta o věci této Lužické dosawad wůbec málo známé tištěna jsau w Archivu českém, II, 259—263. A. F. Riedel codex diplomat. Brandenburg., IIr Haupttheil, Band 4 (Berlin 1847,) str. 413 sl. 417 sl. 427—430 atd. K. W. v. Lancizolle Geschichte der Bildung des preussischen Staats, I, 1, str. 319—324. J. Chmel Regesten K. Friedrichs IV, dd. 29 Sept. 1448 ajw.

kteříž před sebou měli, tak konali a k tomu vedli dle 1449 spravedlnosti, cožby koruně české posloužilo ku prospěchu; moci a instrukce k jednání poslové neměli, protože nebylo prý králi oznámeno napřed, o čemby na sněmu Jihlaském jednati se mělo. Sněmu tedy nezbývalo, nežli poděkovati za pozdravení a ohlásiti, že k dalšímu vyjednávání věci potřebných umínili wyprawiti „časem swým“ vlastní poselství ku Králově Milosti. Jmenován tudíž k tomu ještě jednau pan Rosenberk s některými pány jinými; a uloženo mu, aby konečně zwěděl tajně a na čisto, jakový byl vlastně úmysl krále Římského we věcech českých.

Takto posloužil sněm Jihlaský opět, s výminkau toliko věci Lužických, k rozmnožení ještě moci a wliwu pana Oldřicha z Rosenberka. Od něho záwiselo nyní nejvíce, jak rozhodnutí věci mezi jednotami na sporu postawených, tak i pořizení w otázce královské. Netřeba tuším dokládati, že i tenkrátě užíwal swé doby předešlím ku prospěchu swému a jednoty swé, owšem ale tak opatrně, aby ze zřejmé ošemetnosti winen býti nemohl. Měť on překážek mnoho, ježto mu nedaly swolati tři družůw swých k opravě smluwau Hradeckau a sněmem Jihlaským wymáhané. Jedna ze hlavních byla swatba dcery jeho Perchty, kterau na konci měsíce října wdával za pana Jana z Lichtenšteina na Mikulowě¹⁸⁸; slawností Oct.

188) Newěsta té swatby byla právě ona paní Perchta (Bertha,) která pode jménem *bílé paní* až podnes ještě w paměti jest u lidu českého, zvláště na jihu. Manželství její nebylo šťastné, a nářky, kteréž psávala rodině swé podtají, čtau se i podnes se saucitem (w archivu Třeboňském). Potom wrátíwši se do Čech, trawila ostatní wěk swůj we smutku a w dobročinění chudině, zvláště w Jindřichowě Hradci a na zámcích rodu Rosenberského. Bohuslaw Balbín byl tuším prwní, co potom známé powěsti národní o bílé paní zaznamenati neobmeškal. — Mezitím eo Rosenberk odbyl swatbu, nastal Poděbradowi pohřeb ušlechtilé manželky Kunhuty ze Šternberka († 19 Nov.

1449 zajisté swatební trwaly as celý týden, a potřebowaly přípravu mnohotýdenní. Potom zase příprawy k cestě, kterauž činiti měl co posel zemský ku králi Fridrichowi, 7 Dec. a kterauž i skutečně nastaupil dne 7 prosince 1449, žmarily jeho žádost, býti panu Alšowi a jiným spoluoprawcům swým po wůli. Znalť on sice dáwno wšecky tajné úmysly krále Fridricha we věcech českých, a pro tu věc nebylo tedy cesty jeho ani potřebí: ale potřebowaltě subsidií králowských k wedení dalšího boje proti nebezpečnému sestřenci a saupěři swému, a těch bylo trudno domáhati se 1450 jen písemně. Wšak když wrátil se dne 18 ledna 1450 do 18 Jan. mǎw, těšil přátely swé, že přinesl „dobré nowiny“ od krále.

Mezitím sjewše se jednotníci Poděbradští na „sněm“ do Prahy, ¹⁸⁹ stěžowali sobě psaním obšírným do wšech čtyř oprawcůw, že meškali wždy ještě wýpowědmi, ku kterýmž dle smlauwy Hradecké a sněmu Jihlawského zawázání byli. Pan Rosenberk odpowěděl na to psaním dne 28 ledna daným w tato slowa: „Službu swau wzka- 28 Jan. zuji, urození, stateční, slowútní a opatrní páni a přátelé milí! A jakož mně i jiným oprawcům nyní široce píšete, dáwajíce winu našemu meškání, tomuť sem srozuměl. Můžete dobře rozuměti, že mnau nikdy obecné dobré nescházelo, aniž ještě bohdá sejde; a w tom sem nikdy ani prací ani nákladůw nelitowal. A když sem nyní od krále Římského zase domůw přijel wedle zůstání Jihlawského, hned sem pana Alše obeslal o naše spolusjezdění.

1449); wšak již r. 1450 zasnaubil sobě pan Jiří opět Johannu z Rožmitálu, sestru pana Lwa na Blatné. —

189) O tomto sjezdu dáwal 25 Jan. 1450 Jindřich z Kolowrat panu Rosenberkowi zpráwu: „Pan Jiřík s swú stranú nedáwno w Praze byli sú pohromadě, a tu sú se twrdili jakž mohúc sobě ku pomoci, a chytrými řečmi k sobě lidi chlácholéc. A také na tom zuostali, aby na poli byli ten den před S. Jiřím; i jiné věci tu sú jednali, ježtoby bylo mnoho psáti“ atd. (AČ. IV. 391.)

Na to ještě žádné odpovědi nemám. A i hned jej opět 1450 i jiné opravce chci obeslati přípisem listu vašeho, a sám se přičiníti což nejdále budu uměti, abychme ty věci předsewzali a konali“ atd. I uložil skutečně swým spoluoprawcům sjezd do hradu swého Zwíkowa, však teprw ke dni 2 března, protože dříve a spěšněji potřební k to- 2 Mart. mu gleitowé nemohli prý obstaráni býti; spolu ale roze-psal také všem jednotníkům swým sjezd do Plzně ke dni 15 března. Zdali potom na Zwíkové dowedeno co k mí- 15 Mart. stu ode čtyř opravcůw, jest pochybno; wíme aspoň, že hlavní pře zůstávaly wždy nerozhodnuty, a že opravci uložili oběma stranám sjezd do Pelhřimowa k neděli pro-wodní (12 dubna,) t. j. na samý konec příměří smluwau Hradeckau uzawřeného. 190

W Plzni zdá se že jednota Strakonická sjela se w ur-čítý čas dosti hlučně, a že tam byli netoliko mnozí obo- jetníci z okolí, ale také plnomocníci Fridricha wéwody Saského, jež pan Rosenberk jménem swé jednoty byl po-wolal. Přijel i Jan Calta z Kamenné hory, co posel od swaka swého pana Jiřika, i žádal všech přítomných, aby w počtu co nejwětším přijdauce do Pelhřimowa, uslyšeli tam, kým a kterak co w zemi šlo, i nedali se napotom klátiti powěstmi nejistými. „Každýť, (tak mluwil pan Calta,) sám od sebe může tomu rozuměti, že našemu pánu wálek a nesnázi žádných potřebí není. Jestif, wíme, jemu těch záhub a zlého této země tak líto, jako komu; newymě-ňujemf žádného. Pak pán náš slyší, žebyste s markrabí Mišenským we swazky jakési chtěli wjíti. Wí to každý z wás, že markrabě Mišenský starodáwný země této jest nepřítel; ježto kdež jest kdy mohl ke škodě nebo k hanbě

190) Srwn. psaní w AČ. IV, 392. Manifest w AČ. II, 271. Též w registách knížete Lichnowského psaní 10 Mart. 1450, číslo 1491.

1450 tomuto království co učiniti, nad jiné cizozemce vždy hleděl toho beze wší litosti, a radost toho měl i chlaubu. Zvláště pak za nynější doby nepřítel našeho pána jest zjewný, a mnoho dobrým lidem již to známo jest, i bude ještě bohdá šir oznámeno, co a kterak jest nad služebníkem jeho panem Wilémem Šumberkem přes wšECKA rovná podáwaní učinil, i nad jeho sirotky“ atd. Wšak slova takowá nemohla odwrátiti jednotníkůw Strakonických od spojení, kteréž k zamýšlené od nich wálce slibowalo pomoc nejpodstatnější; w Kadani dne 13 dubna uzavřena i utvrzena konečně mezi jmenowaným knížetem Saským a pány Oldřichem i Jindřichem z Rosenberka, Wáclawem z Michalowic, Hynkem Krušinou a Janem ze Šwamberka, Janem i Oldřichem ze Hradce, Jindřichem z Kolowrat, Janem Ozorem z Boskowic, Mikulášem a Janem z Lobkowic, Jindřichem starším z Wejdowa, Fridrichem i Alšem z Šumberka, Bedřichem ze Strážnice, Kunšem Rozkošem z Dubé i městy Plzni, Budějowicemi a Kadani,¹⁹¹ jednota ona wálečná, která pro stranu obojí tak osudné měla následky.

13Apr.

Mezi panem Jiřím z Poděbrad a týmž knížetem Fridrichem Saským staly se byly již od delšího času opětowané pokusy¹⁹² o uzavření pokoje aneb aspoň příměří, ale zmařeny jsau pokaždé přičiněním, jak se zdá, samých

12 jednotníkůw Strakonických; a dne 12 března obec města Mart.

191) Kopie zápisu toho chowá se w arch. Drážďanském. Zápisníky swé jmenowal kníže Fridrich sám we psaní daném 11 Aug. 1450 k biskupu Linhartowi Pasowskému. (Chmel Materialien, I, 325.) Jiné akta sjezdu Plzenského wiz w AČ. II, 267. 271—2. III, 58. IV, 29. 392.

192) Zpráwa o rokowaní w Mostě, kterau podali sme do AČ. II, 255—57 padá sice teprw do podletí r. 1451: ale jiné zmínky dějí se we psaních 25 a 30 Januar. 1450 (AČ. IV, 391,) a 10 Mart. a násl. (AČ. II, 43 sld.)

Mostského wedli stížnost veřejnau, že pan Jiří s pomocí 1450 Cardy z Petrowic a Launských usilowal nočně nenadále zlezti hrad i město jejich, postawené tehdáž w poslušenství knížete Fridricha. Když tedy nepřátelé sřili se nowými spolky a záwazky, přičinil se i pan Jiří o podobné, ba ještě wětší alliance. Ke dni 23 března umluwen osobní sjezd jeho s knížetem Wilémem Saským a markrabím Fridrichem Braniborským do Chebu; a brzy na to, dne 27 března, stal se zápis pamatné *smlawcy Wunsidelské*. Zápisem tím patero knížat německých, Fridrich, Jan i Albrecht bratří Braniboršti, Ota Baworský i Wilém Saský zawázali se sobě wespolek i pánům českým jednoty Poděbradské k wálečné pomoci proti Fridrichowi Saskému, jak mile jí bude potřebí a čas k tomu zespolka se určí. Jen markrabi Albrechtowi, přijmím Achillesowi, kterýž již od lonska těžkau wedl wálku proti měšťanům Normberským, dowolowalo se neaučastniti se w boji takowém, pokudby s Normberčany pokoje neměl; ba páni čeští slíbili poslati jemu až ke 2000 lidí branných ku pomoci proti týmž měšťanům, wšak na ten spůsob, aby jim ztrawu dáwal a za škody stál; kdyby pak newálčil s Normberčany a Čechowé by žádali pomoci jeho, měl také na swůj groš wyprawiti proti Fridrichowi až do 2000 lidu branného. Pro bezpečnější zachowání přátelského swazku tohoto, jenž trwati měl až do budaucího krále českého korunowaného, ustanoweno jest, událoliby se co nelibého se strany knížat, že měl toho nejwyšší opravce býti markrabě Jan i s lidmi nestrannými k němu přidanými; kdyby ale pocházelo se strany pánůw českých, zase pan Jiří z Poděbrad měl toho s lidmi též nestrannými mocen býti. 193

193) Smlauwa tato, w historii wůbec posawad neznámá, stala se „zu Wunsidel am Freitag vor Palmarum“ 1450 a text její německý i český zachowal se w rkp. archivu

1450 Podlé těchto smluv a příprav obapolných bylotě před-
 12Ap. wídati, že *sjezd* ode čtyr opravcůw ke dni 12 dubna
 do *Pelhrimowa* uložený nemohl wésti ku pokoji a jednotě.
 Pan Jiří wydal o neprospěšném tam rokowání manifest
 30Ap. w Praze dne 30 dubna, kterýmž dosti podobně wšecku
 winu neprospěchu takowého swodil na Oldřicha z Rosen-
 berka i jednotníky jeho. Když prý nejwíce příčinou té-
 hož pana Oldřicha minul den sw. Jiří bez konečné wy-
 powědi mezi stranami, usilowáno jest o prodlaužení moci
 čtyr opravcůw na několik neděl, aby wždy možné bylo
 w Pelhrimowě doležeti se konce: ale tomu odepřel pan
 Rosenberk, „prawiw, že měl hned do Lince k sestře jeti.
 A slyšewše to páni Zbyněk Zajíc a Jan Smiřický i jiní
 dobří lidé, přičinili se a jednali pilně, i smluwili mezi
 námi opět příměří další až do 24 máje 1451. A na to
 boha chwálíc a upokojení se radující již kázali sau we
 zwony zwoniti, trubačům traubiti, lidem to oznámiti a
 w bohu se radowati: neb w určeném času a místě měl se
 státi mezi námi konečný konec o ty wšechny wěci. Ale
 když jednalo se o místo, pan Rosenberk powěděl, že na
 sjezdu Plzenském strana jeho ustanowili a rozjeli se na
 tom, že neměli swolowati ke sněmu jinam, nežli do Ji-
 hlawy, Budějowic anebo Plzně.“ Nowý to prý důkaz, že
 již napřed nechtělť konci w Pelhrimowě, když o jiné
 k němu místo se umlawali. Páni Poděbradští nicméně
 i k této wýmince podwolowali se, a příměří zdálo se již
 býti opět pojištěno, když na samém konci „nazejtří ráno
 uwrhli sau nám w to Němce cizozemce, zejména markrabě
 Fridricha Míšenského, chtějíce abychme s ním w též při-

Třeboňského („Liber generosi D. Alssonis de Sternberg“
 etc.) jehožto přepis nowý dali sme do českého Museum
 (IV, C. 22.) O předešlém sjezdu w Chebu (23 Mart.)
 wiz psaní Hynka Krušiny ze Šwamberka, tištěné w Ar-
 chivu českém III, 379.

měří i w tauž smlauwu jako i s nimi nerozdílně wstau- 1450
pili; ježto w prwních smluwách ani w příměřích Mišenský s nimi ani oni s ním nebýwali, nybrž nižádná zmínka nikdy jest prwé o Mišenském w tom se nedála.“ Podávání se pana Jiřího ku příměří s ním zwiáštnímu (a bezpochyby kratšímu) od strany odporné nebylo přijato. „A tak pro ten kus, jenž se dotýče cizozemce Němce, dáwního nepřítel a zhaubce koruny a králowství českého a našeho nepřítel odpovědného, stalo se jest roztržení a nepokoj w této zemi, dálibůh ne mnau, ani jednotau naší, ani opravci dwěma od nás wydanými; jakož to již každý, kohož tato zpráwa dojde, může očitě wěděti a lehkým a prostým rozumem dosáhnauti, žef jsme my tím zlým, kteréž se jest počalo a dále pohřichu půjde, bohda newinni, a wěrně jest nám líto toho; doufajice každému dobrému, že nám takowého zlého litowati pomohau a to w swé paměti míti budau.“¹⁹⁴

Nyní strany obě wší silau připrawowaly se k boji rozhodnému. Pan Oldřich z Rosenberka, byw od Jindřicha z Kolowrat napomínán, psal mu 1 máje: „milý pane, 1 Mai wšecky sem jednotníky obeslal, aby wšichni wzřuru wojensky byli na určený den, a místo jim položil, kdežbychme se strhnauti měli, ježto potom tebe to tajno nebude. Protož milý pane přičiň se k tomu s pilností, aby také toho času nikoli nezmeškáwal; neb Jindřich syn můj sám bohda na poli bude. A sám také obešli wšecky pomocníky naše, i knížete Mišenského s pilností: neb sem Jeho Milosti prwé také psal, aby nám ku pomoci táhl“ atd. Kníže Fridrich odpověděl jemu z Grimmy dne 11 máje, 11 Mai že uslyšew o nepodařilém jednaní Pelhřimovském, hned nařídil hotowost po celé zemi swé, a co newidět že po-

194) Manifest ten celý dali sme tisknauti w Archivu českém, II, 270.

- 1450 šle statečnou moc jízdnau k Mostu.¹⁹⁵ Již na počátku máje dobyli na panu Alšowi ze Šternberka Mikuláš z Lobkovic a Jindřich z Kolowrat autokem kostelní jakési posádky, w niž jali 50 lidí branných, jiných mnoho pobiwše; a pan Hynek Krušina ze Šwamberka odjal také zámek jakýsi Rackowi Chlewcowi z Malšina.¹⁹⁶ Konečně
- 13Mai we středu dne 13 máje wytáhli z Krumlowa páni Jindřich z Rosenberka, Oldřich ze Hradce a Jan Popel z Lobkovic, pán na Hluboké, u veliké síle do pole, a nocowawše w Netolicích, nazejtří w den wstapení páně zmocnili se autokem twrze Božejowic, náležewši wdově po Jarošowi
- 15Mai z Drahoníc; den na to, 15 máje, ustanoweno bylo všem jednotníkům Strakonickým strhnauti se spolu na zboží Tochowském, náležitém někdy klášteru Ostrowskému, ale nyní pánům Zmrzlikům zapsaném; tam mělo pak teprw určití se zespolka, kamby dále táhnauti měli.

Páni jednoty Poděbradské také již na počátku máje obrátili se proti dvěma hradům, kterýchžto posádky byly zvláště Pražanům obtížné: proti Buštěhradu totiž, čili jak tehdaž se říkalo, Buštěwsi, jimžto vládnul pan Jindřich z Kolowrat seděním na Libšteině, a proti Černému Kostelci, o kterémž již dříve zmínku sme učinili: ale zdá se, že to stalo se s malým důkladem, an pan Aleš ze Šternberka wždy ještě byl nepřestával usilowati o prodlaužení příměří mezi stranami.¹⁹⁷ Teprw příhoda, o kteréž pan

12Mai Burian z Gutšteina dne 12 máje dal panu Jirkowi zpráwu, zbauřila nejen jednotníky Poděbradské, ale celý takořka

195) „Einen redlichen reisigen Gezüg gein Brůx zu schicken“ — jsau slowa jeho we psaní dotčeném, w Archivu Treboňském.

196) Tak o tom zpráwu dáwal dne 13 máje Oldřich z Rosenberka hraběti z Schaumburka do Rakaus.

197) Dokazujť to psaní Jana Teleckého ze Hradce ode dne 15 a 20 máje. Wiz AČ. IV, 30, 31 a srwn. IV, 393.

národ. Psalť mu zajisté, „že dnes w autery jeda z města 1450 Týna za městem Střibrem, a já k hradu Nečtinám kluši, poboční strážní moji potkajíce se s poslem Rosenberského náhodau prawau, an blaudí, ptaje se na Krasikow, i wezmau jemu list, kteréhožť teď slowo od slowa připis posílám“ atd. Byloť tó psaní pana Rosenberka dne 9 máje ^{9 Mai} ku panu Hynkowi Krušinowi dané w tato slowa: „Jakož mi nyní pišeš, abych Mišenského obeslal, aby se s námi strhl: wědětiť dávám, žeť sem Jeho Milost obeslal, aby sám wojensky wtrhl mezi jich města a pomocníky a je hubil. Mně se nezdá za podobné, byť se on s námi měl strhnauti: a to proto, žeby se někteří lidé nad námi mohli rozpačiti, řkauce že Němce sem wedeme“ ¹⁹⁸ atd. „To Twá Milost wěda, (doložil pan Burian,) rač nemeškaje přátely jednoty naší obeslati, abychom což můžeme nejspíše w hromadu se strhli proti takowým nepřátelům a zhaubcim jazyka našeho. Také račte knížata obeslati, aťby Mišenskému odpověděli a naň také táhli. Jáť sem wšecká swá města, lidi poddané, je hotowy maje obeslal, aby w hromadu táhli, a úmysl jest můj, okolo zámku mého Střibra neb Tachowa na každau hodinu se wojensky strhnauti a jim odpírati, což mi milý pán bůh ráčí popříti“ atd. Zpráwa tato proletěla w okamžení celau zemi a hnala do zbraně wšecky ty, kdo za powinnost sobě ukládali, hájiti vlasti proti cizozemcům. Brzy rojila se psaní odpowědná po wšech krajích proti jednotníkům Strakonickým, jakožto hubitelům jazyka swého. Pan Jiří wyťáhl s Pražany dne 18 máje před Kostelec, panu Zdeňkowi ^{18Mai} ze Šternberka ku pomoci, jenž onoho hradu dobýwal, a 23 máje dobywše jeho, i rozmetawše hradby, obrátili ^{23Mai}

198) Celé to psaní páně Rosenberkowo wiz w A. Č. III, 379 a srwn. o něm AČ. III, 59 i IV, 31. Páně Burianowo psaní nemohli sme ještě dáti wytisknauti.

1450 se odtud k Buštěhradu. Posádka Buštěhradská bránila se statečně, ačkoli pán její, Jindřich z Kolowrat, neopauštěje hradu Libšteinského, ani sám nepřispěl ani jednotníkům svých uprositi nemohl ku pomoci její.¹⁹⁹ Mezitím co hlavní síla Poděbradských nadarmo dobývala Buštěwsi, jiní jejich zástupové zmocnili se Nowého hradu a Kunratic u Prahy, jmění tehdaž pana Wiléma mladšího z Risenberka, též tvrže Lobkowic, náležewší panu Janowi 27Mai Popelowi z Lobkowic na Hluboké. Dne 27 máje pan Jiří z Poděbrad, uzawřew příměří s Buštěweskými, a maje pohromadě celé wojsko, umínil táhnouti dále do Plzenska, aby bitwau w póli štrém rozhodnul osud wálky.

Wojsko jednoty Strakonické, polezewší několik dní okolo Tochowic, hnulo bylo sebau odtud k Rokycanům. Prawilo se, že očekáwajíce znamenité pomoci od knížete Saského, chtěli přiblížiti se, aby s ním snáze strhnouti se mohli; takéť páni Šwamberkové wolali jich na ta místa, zwláště proti Rackowi Chlewcowi. Naděje wšak jejich obrátila se w zármutek a strach, když došla zpráwa, že kníže Saský Fridrich, utkán byw od bratra swého Wiléma i swaka Fridricha Braniborského, musel se jim zapsati 29Mai osobně k roku do Serbiště na den 29 máje, a protož že nemohl wyprawiti slíbené psaním 11 máje pomoci, nežli teprw po sjezdu onom; rokowání pak w Serbišti, při kterémž Fridrich Saský, s woli krále Fridricha, wšeho práwa k foitstwí země Lužické se odřekl, trwalo až do dne 8 Jun. 3 čerwna.²⁰⁰ A smutku takowého ještě jim přibýlo, když

199) Wiz o tom jeho psaní ode dne 21 máje, w AČ. IV, 395.

200) Nemilau onu zpráwu dáwal kníže Fridrich Oldřichowí z Rosenberka již 16 máje z Grimmy: ale psaní jeho potřebowalo mnoho dní, nežli došlo nejprw Krumlowa, potom ležení u Rokycan. O rokowání w Serbišti wiz A. F. Riedel cod. diplomat. Brandenb. l. c. p. 435. Chmel Materialien l. c. p. 326.

i král Fridrich, dlouho a snažně prošený, konečně dne 1450 31 máje dal za odpověď, že máje sám s válkou proti 31. Mai Pankracowi na Holiči dosti činiti, žádané pomoci 600 jízdných poslati nemůže, ale že chce se přičiniti raději o přátelské urownání nesnázi českých.²⁰¹ Není pochyby, že král ten již tehdaž počal byl příznivým okem patřiti na rostaucí moc Poděbradowu, ana podávala naději většího pokoje od Čechůw, nežli prvé, ohledem na žádosti jejich o krále Ladislawa.

Když pan Jiří chystal se wtrhnouti do Plzenska, dne 27 máje na poli ještě u Buštěwsi vydal odpovědný list 27. Mai proti Oldřichowi z Rosenberka, kterýž ačkoli obsahu neutěšeného, však přlíš značný jest pro wěk a osoby, než bychom jej zde zamlčeti měli. „Jiřík z Kunstatu a z Poděbrad. Pane Oldřiše z Rosenberka! Přiwodímŕ ku paměti, kteraks mi se byl pode ctí a wěrau zawázal, pomáhati proti mým nepřátelům, a jestližeby toho neučinil, podwolils se bychom tě měli za zrádci a za zkurwysyna. I netoliko by tak vysokému swému rčení chtěl byl dosti učiniti: ale místo pomoci, nepřátely mé jakožto Oldřicha ze Hradce, Koldu, Bedřicha i jiné bauřils a jednal proti mně a mým přátelům, i hanění křiwá a nepravá skládals o mně. A když sem o to s tebau byl w Jihlawě smířen, opěts mi toho míru nezdržel, spojil se proti mně s markrabí Míšenským, swéwolným nepřitelem mým; a napomínáns tu hned w Plzni, aby pamatuje na ten mír, nespojowal se s mým úhlawním nepřitelem. Na to se nic neobrátil, učinils s ním záwazek we příměří křesfanském, kteréžs měl se mnau pode ctí a wěrau i pod desíti tisíci kop grošůw zapsané. I není diw, že se mně a mým přátelům od tebe dějí ty nepravosti: poněwadž nad swým

201) Fürst E. M. Lichnowský Gesch. VI. Regesten Num. 1509, ke dni 31 máje 1450.

1450 pánem korunovaným sl. pam. císařem Sigmundem nestyděl si se neprávě činiti, zavazuje se z peněz proti Jeho Milosti knížeti Rakauskému a tomu domu, aby jim tohoto království dowedl a dopomohl.²⁰² A cožs pak dále ziskůw swých hledě činil, a činíš, k ujmě chwały boží a k umdlení obecního dobrého tohoto království, w swých poselstwach u krále Římského jednaje jinak, nežby slušně jednati měl! Takés pana Alše ze Šternberka i nebožtíka pana Ptačka nawedl, aby o krále Polského stáli, aby sem za pána přijat byl, slibuje s nimi w tom zůstati: potom zjewné jest, kteraks jinak učinil, až skrze to i veliká baurka se záhubau nemalau této země strhla se byla. A kteraks nad nebožtíkem Smilkem z Kremže i nad jinými nešlechetně učinil, byloby dlahu wypisowati. A poněwadž žádná twá rčení, smlauwy, mírowé ani zápisowé nemohau býti zdržány a zachowány, a všelikterakými lstiwými auklady mého i přátel mých zlého hledíš: lépe mi se zdá, aby ty také na mne péči měl, nežlibych já twými úlisnými řečmi podweden byl. Protož se swými se všemi služebníky a lidmi poddanými vystřihám se a obražuji swau čest proti tobě i twým všem služebníkům a lidem poddaným, dále tobě ani twým ničímž powinen nechtě býti. Dán na poli u Buštěwsi, w středu před sw. Trojicí atd.²⁰³

O skutcích wálečných, kteří následowali, a kterýmiž spor celý konečně rozhodnut byl, zachowalo se nám zpráv až příliš málo. Na jisto wíme jen tolik, že hlavní byt páně 30Mai Jirikůw dne 30 máje byl w městečku Mýtě mezi Žebrákem

202) Smlauwa obsahu takowého stala se skutečně mezi p. Oldřichem a knížetem Rakauským Fridrichem starším w Inšpruku r. 1431, Mittichen vor unser lieben Frawntag zu der Gebinde. (Orig. w Třeboni.)

203) Original toho psaní chowá se posawad w archivu Třeboňském.

a Rokycany; že Mikuláš Hasišteinský z Lobkowic s lidmi 1450 swými dne 2 čerwna připojiw se ke Strakonickým u Ro- 2 Jun. kycan, dáwal vždy ještě naději brzké pomoci ze Sas; když ale pan Jiří přitáhl k Rokycanům, strhla se na poli bitwa jen krátká, jelikož páni Strakoničtí střelbau wytisknuti bywše z wozůw swých, w noci utekli k Plzni a tam se na občinách před městem položili. To stalo se tuším dne 4 čerwna; nazejtří pan Jan Šwamberk obáwaw 4 Jun. se, že bude w Rokycanech obehnán, požádal od jednotníkůw swých co nejpilněji aspoň 500 jízdných ku pomoci: oni ale, čekajíce také autoku na sebe od nepřátel, kterýmž nebyli dosti silni, odepřeli mu jich. Dne 8 čerwna 8 Jun. již hlavní byt páně Jiříkůw byl na poli u Nepomuka, kdežto zvláště zboží páně Hynkowo Krušinowo ze Šwamberka hubeno jest. Z toho ze všeho widěti, proč jednotníci Strakoničtí sami prwní zaufali o možnosti swého wítězstwí. Již dne 6 čerwna počato rokowati ku příměří; 6 Jun. prwní sjezd o to stal se někde w širém poli dne 7 čerwna; 7 Jun. nazejtří již dali páni Poděbradští panům Strakonickým list bezpečnosti, aby w počtu až do 300 jízdných přijeti mohli k nim na hrad Wilštejn, ležewší někdy mezi Plzní a Nepomukem asi u prostřed.

Smlauwa tudíž dne 11 čerwna na *hradu Wilštejně* 11 Jun. uzavřená wynikala konečně wlastností wzácnau a blahodárnau, ode dáwných let we všech téměř aktách státních národu českého bolestowně pohřešowanau: bylatě s obau stran upřímná, opravdiwá, poctiwá, i wedla tudíž skutečně ke smíření stran a k upokojení země. Ptajícím se po příčině tak šťastné proměny, musíme ne bez politowání ukázati na osobu pana Oldřicha z Rosenberka, kterýžto nebyw na Wilštejně přítomen, po přiwěšení pečeti swé ke smlauwě tam uzavřené odřekl se staroststwí jednoty Strakonické, a wzdal se brzy téměř všeho aučastenstwí w řízení

1450 věci zemských; o čemž časem svým promluvíme místněji. Hlavní obsah smlouvy Wildšteinské byl následující: uzavřeno zase příměří mezi stranami až do dne sv. Jiří roku příštího; woleni nowí opravci, po dwau z každé strany: Jindřich z Rosenberka i Wilém mladší z Risenberka s jedné, s druhé pak Zdeněk ze Šternberka i Zdeněk Kostka z Postupic, a přidán k nim zespolka, co mocný a nejvyšší rozdílce, pan Zbyněk Zajíc z Hasenburka; uložen opět sjezd ke dni sw. Markety (13 Jul.) do Pelhřimowa, kdežto dotčení opravce měli „bez zbawení“ we třech nedělich učiniti konečnau wýpowěd o wšech přech a nesnázich, i které po prwních opravcích zůstaly nerozsauzeny, i kterých snad znowa přibylo aneb ještě přibyti mělo; kompaktata, list mírný roku 1440, smlouwy Pelhřimowské r. 1446 a jiní zápisowé mezi stranami učinění měli zůstati we swé moci; na den sw. Kateřiny (25 listopadu) ustanowen walný sněm obecni do Prahy, ku kterémuž zawázali se jednotníci obojí strany netoliko sami přijíti osobně, ale wolati také přátely a sausedy swé; jen panu Oldřichowi z Rosenberka dowolilo se, aby synem svým zastaupiti se dal; ke smluwám pak Wilšteinským měli w určitém času přiznati se wýslowně wšichhí obywatelé w zemi, a kdoby odepřeli, měli od jednot swých wylaučení býti; kníže Saský Fridrich ale wyňat jest z nich wýslowně, ana jednota Strakonická jeho napotom se odrekla atd. ²⁰⁴

Postawení a chowání jednotníkůw někdy Tábořských we wálce této posledni bylo již lidem sawěkým pochybno, potomkům pak zůstává owšem temno. Pan Kolda sice, dle obyčeje swého, nerozmýšlel se sahati ke

204) Akta sjezdu Wilšteinského tistěna jsau w Archivu českém, II, 274—284, též III, 545, 546, 381, 382. Mezi nimi jsau i popisy wšech jednotníkůw Poděbradských a Strakonických, II, 282.

brani, a čte se že již dne 5 čerwna učinil weliký zájem 1450 po wesnicech okolo Jaroměře, Smiřic a Holohlaw; pročež^{5 Jun.} páni Jetřich a Soběslaw z Miletínka i s krajem Hradeckým wytrhše na pole, dobyli na něm Skalice a Bolehoště a osadili Dobrušku. Bedřich ze Strážnice wšak zdá se že chowal se pokojně, protože přátelstwí jeho s panem Oldřichem ze Hradce již počalo bylo se kaliti, ačkoli nepřestáwal ještě počítati se k jednotě Strakonické.²⁰⁵ O měšťanech Tábořských jest jisto, že wystaupiwše před některým časem z jednoty Poděbradské, přece ke Strakonickým se byli nepřiwunuli; následkem toho nepožiwali přízně a ochrany ani jedněch, ani druhých. Wědauce my, že pan Zdeněk ze Šternberka na tom místě, kde před 15 lety Tábořský hrad Ostromeč rozbořen byl, kázal této doby dělati nowé sruby, můžeme domýšleti se, že tím netoliko jednotníkům Strakonickým, ale také panům Tábořským dal příčinu k nespokojenosti a swádě. Buď jak buď, to aspoň nepochybné jest, že týž pan Zdeněk jménem swým, a ne jednoty Poděbradské, odpowěděl Tábořským na počátku měsíce čerwence, a potom před S. Jakubem poraziw je, wzal jim 45 wozůw a 5 haufnic. Mluwilo se také w zemi skutečně, že Tábořští, Kolda i Bedřich byli

- 205) Nemůžeme zamlčeti zde skutku pro tehdejší okolnosti a zvláště pro powahy osob dosti značného. Oldřich Hradecký upomínán byw od Bedřicha r. 1451 o unluwený žold a záškodní peníze, pojal tohoto s sebau do Hradce a ukázal mu kříž zlatý s swátostí a s kamením, slibuje dáti mu jej w zástawu, aby zjednal sobě naň peníze; pak i wedl jej na Welhartice a ukázal mu tam klénoty zemské, korunu i jiné, kterýmižby dluh wywaditi se dal. Potom wrátiw se do Hradce, a byw wždy před se upomínán, dal mu ten zlatý kříž k zástawě na bezpečném místě. Bedřich ohlédaje se na mnoha místech, nenašel konečně bezpečnějšího nežli — nepřítelě swého pana Jiřka! (Tak o tom swědčí spisowé w archiwu Třeboňském chowaní.)

1450 **vyňati** ze smlauwy Wilšteinské, a protož že měli další wálkau konečně udušeni býti. Ale sjezd, který w Pelhřimowě w den určený sešel se, rozuměl tomu jinak. Přijal 25Jul. **kázal zajisté již 25 čerwence** wypowiedí zvláštní, že pan Kolda jako i kněz Bedřich we smlauwě udělané na Wilštejně a na Šwihowě (o kteréž ale nic newíme) zůstati měli wedle jednoty Strakonické, a položiti za týden při swau napsanau před opravce; dále poručeno jim zachowati příměří jak se Slezáky, tak i s krajem Hradeckým, a Zdeňkowi Kostkowi z Postupic nařizeno uwázati se, k ruce panůw opravcůw, we tvrze Skalici a Bolehošť na Koldowí dobyté až do rozsauzení jeho pře. ²⁰⁶

Hlawní zásluha nowého sjezdu Pelhřimowského, kteráž 13Jul. **rýž trwal ode 13 čerwence do 3 srpna**, bylo konečné smířeni a přátelská smlauwa mezi pány Jiřím z Poděbrad a Oldřichem ze Hradce; čímž uklizena přední záwada jednoty a pokoje w národu. Patero na Wilštejně jmenowaných opravcůw, přijawše k sobě ještě šestého z Morawy, pana Jana z Lichtenburka i z Bitowa, wynesli mocný 3 Aug. **nález o té věci dne 3 srpna w tato slowa**: „Nejprwé mooi boží prawý a křestanský mír mezi nimi činíme, aby swoji dobří přátelé byli, a práwě křestansky sobě to drželi. Dále se nám jednostejně zdá, a z moci swé opravcůw wypowídáme, že těmi haněními, kterýmiž jest haněl pan Oldřich pana Jiřika, neměl jest haněti jeho ani přátel jeho, a též zase pan Jiřík neměl jest haněti pana Menharta nebožtíka ani pana Oldřicha syna jeho, anižto přátel jich: neb se nám tak zdá, že těmi věcmi proti sobě strany obě winny nejsau.“ Dalším nálezem téhož dne wyhlášen jest prawý mír a pokoj křestanský mezi všemi obywateli země české, tak že žádná pole ani které wálky neměly

206) Staří letopisowé na str. 157. 158. Archiv Český, III, 60. 546; IV, 31.

zdvihány býti až do sněmu o S. Kateřině do Prahy ulo- 1450
 ženého, „kromě té příčiny, ačby chtěli pole míti proti
 markrabi Mišenskému ;“ to však mělo se díti beze škody
 a záhuby země české. Také přikázáno dáti všem věznům
 roky bez odporu, a propustiti všecky holdy. Jiné věci
 odročeny do sněmu Swatokateřinského již řečeného, pro-
 tože dle výslovného seznání všech panůw na sjezdu
 přítomných, čas w Pelhřimowě nestačil k rozhodnutí je-
 jich. Před rozjezdem z Pelhřimowa, dne 4 srpna, glei- 4Aug.
 towal ještě pan Jindřich z Rosenberka pana Jiřika i přá-
 tely jeho k sobě na hrad Kámen, tuším nejvíce jen
 proto, aby národu dán byl důkaz auplného jejich smíření.
 Potom rokowaw pan Jiří se Slezáky w Králowé Hradci,
 uzavřel dne 21 srpna s nimi pokoj celý až do budaucího 21Ag.
 krále českého. ²⁰⁷

Wýminka we smluwách Pelhřimovských učiněná
 o wálce, která od Čechůw jediné do Sas předsewzata
 býti mohla i měla, pocházela netoliko z přewahy strany
 Poděbradské, ale poněkud také ze příčin a úwah wlasten-
 ských wůbec. Knížata Saští, čili jak lid obecný w Če-
 chách ještě jich byl nazýwati neodwyknul, markrabata
 Mišenští, byli již drahně času w držení 64 měst a zám-
 kůw českých pohraničných, náležewších buď upřimo k zemi,
 jako hrad a město Most, hrad a klášter Osek, městečko
 Duchcow, hrad Kámen králowský s příslušenstwím, aneb
 aspoň ku koruně české manstwím zawázaných, ku př.
 Perno, Tarant, Koldice, Ilburk, Elsterberg, Plawno ajw.
 Wlastenci čeští patřili byli dáwno s nelibostí, kterak lehko-
 myslně poslední králowé jejich, Wáclaw i Sigmund, roz-
 zastawowali zámky a kraje ty sausedům nebezpečným;

207) Akta sjezdu Pelhřimovského w AČ. II, 284—7, III,
 546 č. 562. O mřu se Slezáky Staří letopisowé na
 str. 158.

- 1450 nyní pak zdálo se, jakoby ku koruně již ani nenáleželo, cokoli měl w moci své zejména Fridrich kníže Saský. Pan Jiří z Poděbrad, potýkaje se s knížetem tím, bral tedy na se také úlohu, dobývati zase zámkůw dotčených, a protož nacházel podporu a pomoc u všech, kterým na
- 4 Sept. moci a slávě české záleželo. Když vytáhl dne 4 září z Prahy válečně k Mostu, počítal we vlastní své čeledi 1200 wozůw; neudává se, kolik mimo to lidí branných wedli jeho přátelé a jednotníci, Zdeněk a Petr ze Šternberka, Jindřich z Dubé, Jindřich ze Stráže, Burian z Gutšteina, Jan z Kunstatu, Fridrich z Donína, Dětrich z Janowic, Ješek z Boskowic, Wilém z Ilburka, Zdeněk z Postupic, Jan Pardus ze Wratkowa, Jan z Wřesowic, Jan Calta z Kamenné hory a Wáclaw Carda z Petrowic, kteří osobně aučastnili se výprawy jeho; není však pochyby, že počet wojska celého wystupowal daleko přes dwacet tisíc bojownikůw výborně oděných. Po malé potrzce u města Mostu obrátili se k Duchcowu a k Oseku,
- 8 Sept. jichžto dobywše 8 září, potkání jsau od poslůw knížete Wiléma Saského a markrabě Albrechta Braniborského, měwších zastawiti je a zawesti mírné mezi stranami rokowání: oni ale prawili, že do rokowání dáti se nemohau,
- 11 Spt. nežli až přes les trhnau, což se pak stalo dne 11 září stranau ku Kotlebě, Pernu a Drážďanům; potom pak odpíral se Fridrich sám každého míru, pokudby nepřátelé neopustili země jeho.²⁰⁸ Proto těžko jest wěřiti slowům sawwěkých letopiscůw, žeby Čechowé ode knížat oněch do Sas woláni byli; wíce podobá se prawdě, že knížata, bywše ještě w nemíru s Fridrichem, užili toliko wpádu

208) Staří letopisowé na str. 158. Appendix chron. Bartossii ap. Dobner. I, 217. Psaní w AČ. III, 382—3. Riedel cod. diplom. Brandenburg B. IV (1847) pag. 438—440. Psaní některá ještě netištěná w král. archivu Saském.

českého do země ku prospěchu vlastnímu. Čechové 1450
zajisté popleniwise okolí Drážďanské, obrátili se k západu,
wzali několik twrzí a městeček, jakožto Dobelín, Mitweida,
Choren, Froburk, Altenburg a Borna, potom pak dne
2 října přilnuwše ke hradu a městu Pegau, čekali tam 2 Oct.
na wojsko knížete Wiléma Saského, kteréž od Naumburka
přitáhši, s nimi se spojilo. Když pak Pegau nicméně
ubránílo se autokůw spojeného wojska, poněwadž i ono
posádkau českau hájeno bylo,²⁰⁹ wedl je kníže Wilém
proti hradu a městu Gerowu, kteréhož dříve sám již
podwakrát nadarmo byl dobýwal. Co tu se stalo, wy-
prawuje nejlépe psaní dne 15 října od pana Petra ze 15 Oct.
Šternberka otci swému panu Alšowi poslané, w němžto
dí: „Od té chwile, jakž sem Twé Milosti psal, přitáhli sme
před město Gerow, a k němu sme dnes we čtwrtek před
S. Hawlem šturrowali, i je přes hlavu dobyli; a w něm
sme jali pana Gerowského mladého, pana Hanuše z Do-
nína a z Auerbachu, hrabi Wiléma z Orlemundu, hrabi
Hanuše z Kirchperku, Kunce z Kaufunku a mnoho jiných
na místě, a na půlčtwrta nebo na čtyři sta koní jízdných
sme tu wzali. Ale dobře hrubý a těžký šturm sme tu
měli, a však w prawdě rač wěděti, žeť sau nám z na-
šeho českého wojska wíce patnácti u toho šturmu neza-
bili. Než swého milého a dobrého přítele a otce mého,
pana Dobeše z Radyně, tu sem ztratil, a Jaroslaw z Ji-
stebna služebnik páně Burianůw také tu jest sšel, a twůj
pane komorník Heřman a nižádný jiný; a bohu milému
děkujíc, málo jest zraněných a neškodně. A starý Mišen-
ský sebraw se, chtěl Gerow to město retowati; i táhnem

209) K. Stolle thuring. Chronik prawí p. 38: „vnd weren
nicht andere Bemen in der stad gewest, so mochten sy
dy stad gewonnen habe.“ Srwn. psaní Mikuláše z Lob-
kowic 4 Oct. w AČ. IV, 410. Hartung Kammermeister
ap. Menken. III, 1204.

- 1430 hned na něho, zdaby se chtěl s námi bítí. Než na tom městě Gerowě jeho nejbrannější a nejčelnejší lidé sau jemu zjímání a zbití, ježto sau jeho wálky jemu wedli.“²¹⁰ Proto také nepřišlo k dalšímu boji, ale vyslanci krále Římského i arcibiskupa Mohuckého přijewše do ležení
- 22Oct. u Křimačowa dne 22 října zprostředkowali příměří mezi stranami až do 25 máje 1451, tak aby mezitím w Bamberce dne 22 března rokowalo se o konečný mír, pod wrchní opravau Ludwíka lantkrabě Hesského. Čechům musely nechati se kořisti, kterýchž we výprawě té hojně
- 27Oct. nabrawše, již dne 27 října do Prahy s sebau přiwezli. Rok ale Bamberský potom nedošel k místu, protože knížata mezi sebau smířili se ještě dříve (27 ledna 1451) w Naumburce úplně a nawždy. Konečný však mír s Čechy měl wětší nesnáze, aniž mohl ujednán býti za mnohá léta, jakož místy swými dále wyprawowati budeme.
- 1451 Walný sněm Pražský o S. Kateřině dokončil skutečně smíření na Wilštejně počaté a w Pelhřimowě twrzené.
- 6 Jan. Stawowé zůstawše pohromadě až do dne 6 ledna 1451, jednali mezi sebau o všech věcech, kterých bylo potřebí k uwedení jednoty, pokoje, bezpečnosti a řádu, zvláště pak o zřízení wlády w zemi: a však ne o všech jejich
- 210) Wiz AČ. II, 45. K. Stolle a Hartung l. c. Chron. terrae Misn. ap. Menken. II, 359. P. Lang. chron. Numburg. ib. p. 46. Appendix chron. Vetero-Cell. ib. 426. Dobeš z Radyně tu jmenowaný byl Dobeš Wrš z Modřejowic a na Radyni, znamenitý wěku swého wálečník. Jindřich hrabě z Gerowa nechtěl prý se wzdati nežli panu Jiřikowi samému, od něhož obdržew rok na čest a na wíru, když kníže Fridrich wyplatiti jej wáhal, wrátil se do wězení, kdežto i brzy umřel. Kunz z Kaufunku stal se později powěstným skrže únos obau synůw Fridrichowých, Arnošta i Albrechta, w noci 7—8 Jul. 1455, ku kterémužto skutku weden byl prý hlavně pomstau za to, že Fridrich i jeho byl z wězení českého wyplatiti nedbal.

jednáních a uzavřeních došly nás určité zprávy. Jen o 1451 tom zachoval se zápis obšírný, co sawěkým lidem bylo nejpijmějšího: rozsudek totiž opravčí we přech již ode ztečení Prahy mezi stranami zawěšených. Páni Jindřich z Rosenberka, Zbyněk Zajíc z Hasenburka, Zdeněk ze Šternberka, Jan ze Smiřic, Wilém z Risenberka i Zdeněk z Postupic,²¹¹ potwrdiwše znowu toho, co již w Pelhřimowě nedáwno byli wypowieděli, kázali nyní wrátiti zboží w poslední wálce s obau stran dobytá: we čtyřech nedělich měli postaupiti Jiří z Poděbrad Janowi Popelowi twrze Lobkowic, Krušina ze Šwamberka Chlewcowi Bezděkowa, Mikuláš z Lobkowic Petrowi ze Šternberka twrze Permesgrýnu; Bolehošť nawrácena ne panu Koldowi, ale jeho strýci Hložkowi z Žampachu, kterémuž tuším dědičně náležela; Kunšowi Rozkošowi z Dubé prisauzeno 1550 kop gr. č. za Černý Kostelec, kteréhož měl odřici se; Pawel Dětrichowec, purkmistr někdy Nowoměstský, měl prodati swobodně, cokoli w Praze jemu náleželo; Pražanům prikázáno wrátiti, čehokoli byli dobyli na nebožtíkowi panu Janowi, otci pana Wiléma Rabského z Risenberka, kromě zboží Kunratického, o kteréž se byli s nim dobrowolně již umluwili; Žatečtí a Launští, kteří byli w Udlicích zjímali několik panošfů, (ježto pokládali za služebníky markrabě Mišenského, an Mikuláš z Lobkowic vyhlašowal je za swé vlastní,) museli propustiti je bez wýplaty; jiných také podobných wýpowědí stalo se hojně, některé pak méně pilné odloženy zase do budaucího sněmu; wůbec prikázáno, aby wšecky nepřizné,

211) Nesmíme zamlčeti, že mezi opravci těmito jediný Zdeněk Kostka byl podobojí; ostatní všichni přijímali pod jednau. Pan Smiřický již od několika let odstoupil byl kalicha. Důmyslný čtenář dowtšípí se asi sám, proč wywoleni ke smfření téměř sami katolci; náhodau to jistě nepřišlo.

1451 kyselosti, pomluvy a pŕtky w posledních dobách mezi stranami wzešlé pominuly a ze srdcí byly vypuštĕny, „tak aby žádný druhému ničímž toho zlým nespomínal, aniž wĕčně kdy zdwihal ke škodĕ, k nelibosti, ku pomstĕ ani které hanbĕ.“²¹²

Otázka o ustanowení zpráwce zemského promĕnila se byla posledními událostmi w otázku o uznání zaň pana Jiřího z Podĕbrad: bylot zajisté na jewĕ, že nemohlo jednati se o zwolení koho jiného, ana jednota Podĕbradská již jej uznáwala, Strakonická pak po ustaupení pana Oldřicha z Rosenberka nemĕla nikoho, jehožby proti němu postawiti byla mohla. Než jakkoli weliká byla moc, kterauž we wĕcech zemských prowozowal, jakkoli patrná láska, kteréž požíwal u wĕtšiny národu, jakkoli tudíž jisté jeho konečné powýšení: odkladowĕ však a meškání, která w té wĕci se dála, nešla nikoli náhodau. Pan Jiří již této doby počal byl chowati na Podĕbradech dwŕr knížecí, jako páni Rosenberkowĕ na Krumlowĕ, a počet zemanských jeho služebníkŕw, tudíž i ěeledi jeho wálečné, byl se rozmnožil znamenitĕ. Přednost tudíž a přewaha jeho w záležitostech weřejných brala nezřídka na sebe twárnost a podobu panstwí. I není diwu, že mnozí z těch, kteří aspoň urozeností se mu rownali, netoliko Strakoniĕtí, ale i vlastní jeho jednotníci, patřili na to s řewniwostí, že roweň jejich mĕl se jim státi pánem. Ba citu takowého nemohli pohřichu ani přední jeho přátelé a pomocníci cele zbawiti se, jako ku př. pan Aleš Holický ze Šternberka, muž jináĕe šlechetný, ale na šlechtu swau tuším nemálo žárliwý, kterýž r. 1451 i we zjewnau s ním newoli wešel, ačkoli jen

212) Obšírny o tom zápis stojí w Archivu ěeském II, 287—294, jakož i dále o poselstwí ku králi Fridrichowi uzawřenĕm, na str. 295—301; o poprawách na str. 294—295.

krátkau a brzy zase ukojenau; ²¹³ tím více bylo ho tedy 1451 po straně zřejmých a dávných jeho protivníkův. Proto wedeno na sněmu Swatokateřinském k tomu, aby odložilo se wolení zpráwce až po nowém poselství, kteréžby ku králi Fridrichowi o wydání krále Ladislawa učiniti se mělo. Naději zajisté ke splnění tenkrátě žádosti již tolikrát zmařené dáwala okolnost ta, že přední páni strany katolické, kteří dosawad jen na oko byli o wydání krále Ladislawa do země se starali, nyní opravdowě usilowali, aby přítomností aspoň králowau w zemi získalo se nowé záwaží proti neodolatelné jinak přewaze podobojích. ²¹⁴

213) Ze článkůw we vlastní p. Alšowě knize (w archivu Třeboňském pod lit. J2) uwedených widěti jest, že pán ten swému šlechtictwí we smyslu feudálním někdy wolnějši pauštěl uzdu, nežli za jeho wěku práwo bylo. Tak ku př. Ctibora z Kačice, zemana swobodného, četl za swého služebníka (tuším ke hradu Křiwoklátu,) kdežto pan Jiřík uznával jeho swobodnost a hájil jí; Duršmida zase, newyčteného někdy Pražanůw auředníka, přijal byl pan Aleš do swé služby, kdežto pan Jiří o to stál, aby postawen byl před Pražany k wydání aučtůw (známotě, že týž Wáclaw Duršmid potom 30 Apr. 1453 na radnici staroměstské stat byl) a. j. p. w. Také winěn byl p. Aleš, žeby o p. Jiříkowi nechwalné řeči wedl, z čehož ale horliwě se wymlawal. Páni Zdeněk ze Šternberka a Jan ze Sautic wložiwše se mezi rozhněwané přátely za prostředek, smřili je zase mezi sebau. Tím nabývá swětla psaní páně Alšowo, tištěné w Archivu českém, II, 46.

214) Sem náleží, co wyprawowal Aeneas Sylvius o poměrech těchto w kap. 58. „Město Pražské, dí, bez odporu w moci Jiřího bylo, aniž se kdo z pánůw českých pokusiti směl, wůli jeho w čem zjewně odepřiti. Ale kterýmž mocnost jeho podezřelá byla a panování těžké, ti na sněmích Jiřího chwálili, jeho zpráwu sobě libowali, lahodili, pochlebowali, jeho toliko samého býti prawili, kterýžby králowství zašlému z jeho těžkostí spomoci mohl. A poněwadž se to jinau žádnau cestau upřiměji státi nemůže, než uwedením krále do země, napomínali ho, žádali, pro boha prosili, aby w tom vlasti swé

1451 Pan Jiří pak věda, že důstojenství zpráwce zemského i po úvodu krále ho nemine, a že ani zpráwcem jsa nebude moci platně poslažití vlasti, pokud w ní nebude krále korunowaného, nekladl odporu snahám takovým. Wypraweni tedy páni a zemané w hojném počtu a nemalé nádheře opět do Rakaus, a za naučení opakowány jim všecky ony řeči a důwody, kterými již od r. 1443 stawowé žádost swau o krále podporowati byli zwykli: poslowé však teprw w měsíci březnu 1451 vydali se spolu na cestu.

Při rozchodu sněmu Swatokateřinského dne 6 ledna 1451 stalo se obecné prowolání sněmowní, mnohem značnější a důležitější pro poměry onoho věku, nežli na pohled býti se zdálo. Ačkoli saud zemský nemohl ještě obnoven býti, wzkříšeny nicméně „starodáwné poprawy,“ a to s moci ještě rozsáhlejší nežli kdy předtím. Kázáno prowoláwati biricům po městech a panstwích celého králowstwi, že od té doby kdokoli, opowrha řád a práwo, sáhly na jiného záhubau, měl státi se psancem po všech městech, a kdokoliby ho napotom chowal, trpěl neb zastáwal, měl utrpěti zároweň jemu; každý odpor proti těm, „kterýmž příslušela poprawa,“ měl trestán býti jako odboj, a všickni obywatelé měli poprawcům pomáhati na takové winniky, jakož i na všecky zloděje krčeišní, na laupežniky, podwodniky a nerádné lidi wůbec; protož i silnice všecky měly zase jíti prostranně a swobodně. Neurčeno w nálezu sněmowním, komuby příslušela poprawa; wědělof se zajisté, že již za krále Wáclawa práwo

odporen nebyl, ale k císaři poselstwí wyprawil, o to se zasadil, nabádal. Takových žádostí ačkoli nerad slyšel Jiří, však že widěl obci všeho králowstwi příjemné býti, sám také jim odepřiti nemohl“ atd. We zprávě této, prawé co do podstaty, přimíšeno však nicméně i wšelico lichého a křiwého.

poprawčí po krajích obmezeno bylo na některé přední 1451 rodiny panské.²¹⁵ Nález tedy ten směřoval sice k upokojení země, ale spolu také ke zvelebení moci a vážnosti vyšší šlechty české, a musel považován býti co newyhnutelná obět od pana Jiřího, aby poudobřil aspoň na chvíli saupeře, powýšením jeho poněkud podrážděné.

Když poselství ku králi Fridrichowi wyprawené meškalo w Rakausích, pan Jiří, maje rokowati w Chebu s knížaty Saskými o mír, wytáhl s hojným lidem do toho kraje, a nějaký čas ležel we Wařich a we Žluticích, pokud rokování trwalo. Nesnáze a odpory jednaní toho byly tak hojně, že nebylo lze jich přemoci: ale zpráwy o nich náhodau zachowaně poskytuji aspoň něco swětla w nekonečných těch spletcích. Poměr bratří Saských jak mezi sebau, tak i k Čechům wúbec, byl smiřením w Naumburce značně se proměnil; mladší kníže Wilém byl se prý zawázal, postarati se na swůj náklad o wywazení wěznůw, kteří u Gerowa od Čechůw jati byli. Proto tuším stalo se, že na rok do Chebu nepřišel než kníže Wilém sám. Jednatelé ale od pana Jiřího poslaní namítali, že neměli nic činiti s knížetem Wilémem, ale se starším jeho bratrem Fridrichem, ano mělo se jednati nejen o wězně Gerowské, ale také o jiné pře důležité, jen Fridricha se dotýkající. Takž rok Chebský rozešel se bez konce, a umluwen jiný do města Mostu, kdežto měli se sjeti knížata wšichni pospolu.²¹⁶ I stalo se tak, a Wi-

215) Viz o tom knihu XI nahore ke dni 5 ledna 1405, a srowněj pojednaní naše, nadepsané „Pomůcky ku poznání staročeského práwa i řádu soudního“ w Časopise česk. Museum na rok 1835, str. 399—447, a zvláště na str. 447.

216) Zpráwy o tom čtau se zvláště w K. Stolles thüringische Chronik na str. 39—41, pak we kronice u Menkena II, 427, i we psaní Jana z Rosenberka k otci swému ode dne 7 Apr. 1451, tistěném w Archivu českém, III, 61.

1451 lém Saský i markrabě Albrecht Braniborský prostředkovali tu mezi knížetem Fridrichem a posly českými. Po mnohých řečech sem i tam prošlých žádali tito konečně pro pana Jiřího náhrady všeho všudy až do 50 tisícův zlatých: ale měvše o to veliká tření, ku prosbě knížat poslali pana Beneše Mokrowauského ku panu Jiřímu o nové naučení. Kteréžto když obdrželi, k veliké prostředníkův radosti svolili ku konečné mezi stranami smlauvě: „nejprvé o mír křestanský mezi markrabi Fridrichem a panem Jiříkem i jednotau jeho na tyto kusy: za vězně aby dáno bylo 16 tisíc zlatých a k tomu základ za nepostawené propadený; za Hoierswerd 10,000 zl. a panu Doninskému 4000 zl. A když to bylo ujištěno, tehdy vězňové aby všichni byli s obau stran propuštěni a prázdni. Pak o ty věci, což se koruny dotýče, aby do pána budaucího krále Českého tak stálo; pakliby se kráľowstwi z obecného sněmu zdálo o ty věci winu dáti markrabi Míšenskému, mělby jim z toho práw býti tu, kdežby toho práwo i rád byl. O Osek a o Duchcow, jakož pan Jiřík práwa na to staná má, též aby jemu markrabě práw byl. Pan Jiřík aby markrabi Míšenskému list zpráwný od sirotkův páně Wilémowých z Šumburka dětí na Hoierswerd učinil, léno ku kráľowstwi Českému w tom vymíňuje.“ Na to měl mír trwati mezi stranami neporušený. Ale když to již vše sepsáno bylo, přišly prý knížeti Fridrichowi nowiny, že Launští a Žatečtí nechtěli pomáhati panu Jiříkowi déle, kterémuž nastáwala prý také s Morawskau zemí wálka jistá, tak že již to léto nebylo se ho co báti. „A tak té smlauwy, ku kteréž prvé se byl svolil, (jakož wyprawowali jednatelé páně Jiříkowi,) nechtěl držeti nic, nejprvé prawě, že zlatých (Rýnských) míti nemůže, ale že chce tu summu umluwenau swými (Saskými) penězi platiti; druhé, že

wěžňowé páně Jakubowi (z Wřesowic) šacowali se we 1451 třinácti set kop, ten šacunk také chce wzíti, a Launští že mu tisíc kop propadli základu, ten také chce míti; třetí, že té wýminky w listu páně Jiřikowu na zpráwu nechce přijíti, a že i tak smlauwy konati nemůže, leč prwé na swé zemany wznese, budeli jich wůle, žeby toho odpowéd chtěl dáti na sw. Bartoloměje (24 Aug.) Markrabí oba, to jest Míšenský mladší a Albrecht Bramburský, to uslyšewše, byli teskliwi tím a hněwiwi, a řekli, že to chtí seznati, když toho požádáme, že jest byla jeho starého Míšenského i jeho raddy wůle ke všemu, což sau s námi umluwili i sepsali.“²¹⁷

217) Podali sme to doslovně dle zpráwy od jednatelůw dotčených pozůstawené a tištěné w Archivu českém, II, 255—257.

ČLÁNEK PÁTÝ.

JIŘÍ Z PODĚBRAD, ZPRÁWCE ZEMSKÝ.

Pokoj w zemských a nové nesnáze w církewních věcech. Myšlenka o spojení se podobojích s církwí řeckau. Nowí legatowé k Čechům. Sném Benešowský. Aeneas Sylvius a Jiří z Poděbrad. Jan Kapistran we Widni a w Morawě. Sném Swatojirský w Praze; pan Jiří uznán za zpráwce zemského. Rokowání w Řezně. Psaní církwě řecké k Čechům a odpověď administratorůw podobojích. Powstání proti císaři Fridrichowi. Konečný pád Tábora. Oldřich z Rosenberka ustupuje s dějiště. Wyswobození krále Ladislawa. Umluwy prwní na roku Wídeňském a nespokojenost s nimi. Umluwy druhé Znojemské a Wídeňské; Ladislaw co wolený král český.

(R. 1451—1453.)

1451

Ustaupení Oldřicha Rosenberka s dějiště, smíření stran mnohá léta proti sobě brojivších, ujednociení a podwození celé země pod autoritu sněmůw obecnych, a swěření státní moci výkoné, ač ještě necelé, do vlastenských rukau pana Jiřího z Poděbrad, — to vše wrátilo Čechům konečně pokoj domácí, bezpečí w žiwotě obecném, a nový rozkwět věci ke blahobytu národnímu potřebnych. Zaští a msty saukromné přestáwaly, škůdcowé zemští počínali se báti trestu neodwratného, silnice obecné nabýwaly swobody a bezpečnosti, záhubná zbraň postupowala více a více místa žiwým strojům umy a průmyslu, řemesla

i obchod křisily se zase. Obrat tak blahodárný nemohl 1451 minauti zvláštního pozoru jak domácích, tak i cizincůw, a jméno muže, kterýž pokládán za hlawního jeho působce, nabýwalo čím dále tím hojnější wáznosti. Aníž se wíce dwojily myslí české o tom, zdaliby měl za zpráwce zemského uznán býti, nýbrž jen o času kdy, a o způsobu kterak se to mělo státi.

Ale čím wíce ubýwalo rozbrojůw politických, tím wíce počala tisknauti se do popředí dějin opět osudná otázka církewní. Od té doby, co sbor Basilejský, zjednatel kompaktat Jihlawských, klesnul byl w zápasu se stolicí papežskou, Čechowé podobojí mimo nadání oclli se w nowém poměru ke dworu Římskému a k církwi katolické wůbec. Otcowé totiž Basilejští, w ukojení husitůw nacházewše hlawní pramen posily swé proti hlavě církwe, wylučowali byli téměř žárliwě papeže z aučastenství w té zásluze: následkem toho papež, ačkoli nemohl nechwálití smíření zase Čechůw s ostatním křesťanstwem, nepowážował přece kompaktat za swé vlastní umluwy, aniž jimi hrubě wázána se cítil, zvláště an sbor Basilejský, we konečném swém se stolicí Římskau narownání, mlčením jich byl pominul. W takowé wěci proměně muselyť arci někdejší řeči české o potřebě „dokonání kompaktat“ umlknauti dokonce, ano s druhé strany počínalo tytýž i bráti se w pochybnost, zdali to, co w nich bylo pořizeno, mělo samo w sobě platnost nějakau. Ztracen tím jediný základ pokoje, někdy tak dlauho a pracně hledaný, a málo chybělo, aby strany obě neocly se zase w tom postawení a poměru, jako před početím sboru Basilejského. Čechowé podobojí sluli již sausedům swým doma i wně opět kacíři; a we slowu „kacíř“ zahrnuta byla jim weškerá ohawnost, newěra, odboj, zatwření we zlém a bezbožnost. Takéf u lidu obecného, zvláště

1451 w Němcích, (ana wítězství Žižkova i Prokopowa upadala wíce w zapomenutí,) strach někdejší před Čechy proměnil se byl w pauhau nenáwist. Jen w tom činil se rozdíl, že dwůr Římský, z věci minulých nabyw opatrnosti, warował se ještě krokůw příkrých a přenáhlených, tak že kompaktat zjewně ani nechwálil, ani nezapíral. Pokaušelf se mnohá léta mírným toliko jednaním a poselstwowaním získati Čechy opět poslušenství swému; podobnými prostředky swítěziw nedáwno nad polowici křesfanstwa, chował naději, že mu též podaří se u národu newelikého a nepožiwajícího ani saucitu ani pomoci odnikud. Nepředwidal, že nábožná horliwost Čechůw od kalicha již ani slowem odwesti, ani mečem odhroziti se nedala.

W okolnostech těchto nesnadných a trapných, an zwláště nedostatek kněží rádně swěcených wíce a wíce cítiti se dáwal, Čechové podobojí o tom, coby ku pomoci swé před se bráti měli, nebyli mezi sebau jedno-myslní. Jedni, a w jich čele sám mistr Rokycana, domníwali se, že spor mezi stranami trawší zakládal se na pauhém nedorozumění, že různost pozůstalá neměla do sebe té podstaty, aby ničila se skrze ni jednota církwe, a protož že nebylo potřebí než dorozuměti sobě lépe, aby swornost a pokoj wrátily se národu opět. Rokycana nepřestáwal posilati Mikuláši V psaní uctiwá, ježto wždy laskawě přijímána jsau; důwěra pak jeho w papeže byla tak weliká, že na samém konci roku 1449 wydal se i osobně s 16 koňmi do Říma na cestu, a však podtajf, pro nepřizeň Němcůw, aby od nich stawen a jat nebyl; jakož pak přijew nenadále až do Salepurska, pro množící se nebezpečí rychle zase wrátiti se musel. ²¹⁸ Mysliště

218) Wiz o tom zwláště psaní kněze Wáclawa z Třeboně, w Pasowě dne 26 Januar. 1450 ku panu Oldřichowi

zajisté, že kdyby s papežem tím učeným a dobromyslným 1451 a s některými kardinály jen domluvit se mohl, přesvědčilby je o pravověří swém a o nepodstatnosti rozdílu mezi stranami pozůstalého. Měl on bezpochyby vyšší v té věci rozhled, nabytý a zostřený třicetiletými hádkami s bujnau rozmanitostí sekt českých; a zkušenost toho, co teprw o sto let po jeho smrti se ukázalo, ²¹⁹ přisvědčila znamenitě slovům jeho, že čeští kompakta-tisté nepřestávali we wyznání swém býti dobrými a pravyými katolíky. Ale dwůr Římský, nebyw ještě poučen o prawdě té velikými přewraty století XVI, nešel w austřety nadějem Rokycanowým. Žádalťe na Česích vždy poslušenství bezvýmínečného, s odřeknutím se kalicha, kdež oni byli sice hotowi činiti poslušenství, ale pod wýminkami w kompaktech wytčenými.

Jiní zase kališníci, — a počet jejich zdá se že byl hojný; — snášeli se konečně w úmyslu, nehledati wíce milosti u papeže, ale obrátiti se do Konstantinopole a powolati sobě odtud biskupy, kterých w Římě tolikerým powolowáním a namáháním doprositi se nemohli. Nelze udati na jisto, kdy a kdo prwní wstúpil do myslí českých tuto smělau a w následcích swých, kdyby se byla zdařila, nedostizitelnau myšlenku. Widěli sme, že spojení ač nehojné, ale vždy přátelské, mezi Čechy a Slowany prawoslawnými na východu, počalo bylo již takořka u samé kolébky hussitismu: a však pokud husité chowali u sebe

z Rosenberka dané a w Archivu českém, III, 56 tištěné. Psaní Rokycanowých několik ku papeži té doby daných našli sme we starých rukopisech, a však jen co formule, bez udání času aneb jiných skutkůw historicky pamatných.

- 219) Známo jest, kterak po rozmnožení nauky Luterow w Čechách, a zvláště po obnowení arcibiskupství Pražského r. 1561, papežowé sami chválili a w ochranu swau brali kompaktatisty české, Rokycanowu u wífe potomky.

1451 pretensi a naději, že církev západní celá přičiněním jejich obnovená bude, mohli tím méně mysliti na sjednocení se s východem, čím patrnější byla nechuť, s kteráuž se potkávali, ne sice u Slowanůw, ale u Řekůw prawoslawných. U hierarchie Cařhradské Čechové drahný čas považováni za nowotáře, přewrátílce a bezbožníky, tak že když sbor Basilejský r. 1435, mluwiw o jednotě církwe Kristowy, postawil náhodau Čechy wedle Řekůw, tito wedli na to stížnost, jako na hrubau urážku. Po uzavření však we Florencii dne 6 čerwence 1439 oné unie, která tak bauřliwé pro církev východní měla následky, nespokojenci řečtí, stísněny se widauce w Konstantinopoli jednak od Turkůw, jednak od Římanůw, změnili pomalu smýšlení swé, a počali již netoliko chwáliti Čechy, ale i přízniti se s nimi. Prwní w té wěci pokusy, uzavření a jednání jsau naprosto tmau pokryty: že však návrh o připojení se Čechůw k církwi řecké záhy wešel we známost a oblibu, na to důkazem jsau nejprw pohrůžka w Řimě dne 25 máje 1447 od poslůw jménem celého králowství činěná, že Čechům oslyšeným a odstrčeným od církwe nezbywalo, než oddělic se od Říma, obrátiti jinam zřetel swůj, a potom tajemná slowa M. Petra z Mladenowic, ježto sme nahoře ke dni 17 máje 1448 uwedli. Zdá se pak skutečně, že návrh ten wyšel půwodně od té strany kališnické, ku kteréž tento Husůw někdy osobní přítel počítán byl, a kteráž od r. 1437 řídila se wolenými administratory konsistoře Pražské podoboji. Konsistoř ta měla auřední swé sídlo w onom klášteře Slowanském, jež před stoletím císař Karel IV na nowém městě Pražském byl wystawil práwě k tomu cíli, aby usnadnil unii církwi východní a západní aspoň mezi Slowany. Klášter ten neutrpěw we bauřech husitských žádné škody,²²⁰ chowal byl až 220) Poslední opat jeho, jménem Kříž, i s bratřimi swými

potud hojně pozůstatky a památky obřadu východního, 1451 w něm panowawšího. Známo jest, že i nejdražší jeho někdy poklad, jediný zbytek liturgie Sázawské w Čechách, kniha evangelíí, psaná prý rukau někdy samého sw. Prokopa, a ozdobená hojně zlatem, drahými kameny a reliquiemi swatých, poslána toho času co dar wzácný císaři Řeckému do Konstantinopole, odkudž později dostala se jí čest, počítánu býti co „texte du sacre“ mezi nejdražší klénoty říše Franské.²²¹ Skutek ten, a psaní, o kterýchž brzy šířeji mluwiti budeme, dokazují dostatečně, že z kláštera Slowanského w Praze, a nikoli z myslí Rokycanowy, wyšla jestli ne myšlenka prwní na spojení se kališníkũw s církví řeckou, aspoň hlawní pobídka i podpora; ačkoli nepochybné jest, že i Rokycana konečně k ni swolil.

Papež Mikuláš V, budže maje wědomost o tom, co se tak chystalo, chtěl je předejítí,²²² aneb že jen wůbec obmýšlel přiwinauti Čechy ku poslušenství swému, wy-

záhy přiznal se byl ku podobojím, i sekularizowal se tudíž sám. M. Jan z Příbrami, staw se administrátorem konsistoře podobojí po M. Křišťanowi z Prachatic r. 1439, nepřestal auřadowati ani po smření swém s Rokycanau r. 1442, ani po návratu tohoto do Prahy r. 1448, až do swé smrti († 20 Dec. 1448). Po něm wstoupil na jeho místo tuším M. Petr z Mladenowic († 7 Febr. 1451.) Nástupcowé tohoto nejsau známi zejména.

- 221) Wiz o tom Jastrzębského zpráwu ke francauskému ministru Salvandyemu a W. Hanky článek o ní w Časopisu česk. Museum 1840, 187 sld. i téhož předmluwu ku knize w Praze r. 1846 tištěné „Sazawo-Emauskoje swjatoje blagowěstwowanie“ atd. Snímek celého spisu podal Silvestre w Paříži r. 1843.
- 222) Waněk Walečowský podkomoří we traktatu swém proti kněžím prawí, že papež sám poslal do Čech psaní, kteréž o té wěci z Řekũw jej bylo došlo. (M. S.)

1451 prawil k nim o nowém létě 1451 dwa wýtečníky církwe swé, kardinala *Mikuláše z Kusy*, biskupa Brixenského, a *Jana Kapistrana*, mnicha přísnější řeholy minoritské čili františkánské.²²³ Prwní co do mnohotwárné učenosti, hlubokosti mysli a wédecké důkladnosti neměl rovně mezi wrstewníky swými; druhý wynikal dary řečnickými a co do zdárnosti působení missionářského podobal se slawnému někdy Petrowi paustewníku. Jimi wystrojeno k boji proti Čechům, co stolice Římská měla nejčinnějšího a nejsilnějšího w duchowní zbrojnici swé. Wyznačen arci mocnému působení jejich také obor prostrannější, a Kusa zwláště získal sobě we dwauletém legatowání swém jméno reformatora církwi německých, Kapistran pak apoštolował wíce w zemích okolních, nežli w Čechách: ale oběma přece uloženo bylo za hlavní aučel odwráčení Čechůw od různých jejich mnění náboženských a uwedení jich do jednoty církwe Římské bez wýminky, zároweň všem ostatním národům na západě; jakož pak o činnosti jejich w tom ohledu šíře wyprawowati budeme. Dříwe však nežli oba dospěli k cíli, zjewil se na dějišti našem třetí wýtečník wěku swého, *Aeneas Sylvius Piccolomini*, biskup dříwe Terstský, nyní Sienský, jenž nerownalli se Kusowi hlubokostí učení a důmyslu, předčil ho však bystrotau ducha, lahodau řeči a zběhlostí státnickau. I on, ačkoli přišel do Čech co posel králůw a ne papežůw, jal se tam přece jednati wíce we smyslu a duchu církewním, nežli w potřebách politických doby swé.

223) Bulla, kterauž Mikuláš z Kusy ustanowen byl za legata, dána byla 29 Dec. 1450 (Raynaldi ad. h. a. §. 12). Dle swědectwí Eneáše Sylwia (Historia Friderici III ap. Kollar. II.) přidán jemu za společníka Jan Kapistran k wýslovné žádosti krále Fridricha, kterýž nadál se welikých následkůw působení jeho, zwláště co do husitůw.

Poselství wyprawené ze sněmu Swatokateřinského 1451 ku králi Fridrichowi potkalo se bylo na dvoře jeho w Zawídeňském Nowém městě s prospěchem tím ehatr-
nějším, čím wětší naděje byly skládány do pořizení jeho. Aučastnili se w něm osobně mezi předními pány Oldřich z Rosenberka se synem swým Jindřichem, Aleš a Zdeněk ze Šternberka, Zbyněk Zajíc z Hasenburka, páni ze Hradce, z Michalowic, z Walšteina, z Kolowrat, Smiřický, Jakub ze Wřesowic, Zdeněk Kostka, Arnošt Leskowec a jiní, s wětšihó dílu strany pod jednau, králi Fridrichowi osobně známí a od dáwna lásky jeho požíwající: ale práwě w této příležitosti ukázalo se, že w radě králowě láska nerozhodowala. W širokých řečech swých, jež přednesli dne 23 a 26 března, kladli zvláštní na to wáhu, že po smí-
ření stran w Čechách nechybělo wíce, k uwedení do-
nalého pokoje a řádu, nežli jediná přítomnost krále ko-
runowaného, bez kteréžto nebylo lze wztýčiti moci pa-
nowničí w zemi, ani ukládati daní a vypláceti statkůw
korunních, ani osazowati saudůw zemských atd.²²¹ Pročež
žádali, aby konečně wydal jim krále Ladislawa, by mohli
korunowati jej a přidati muže spůsobné ke wládě we
jménu jeho až do jeho plnoletí; potřebná swolení o dů-
chody komory králowské, o slušné opatření dworu krá-
lowa atd. že již se stala. Na to dostali teprw dne 2 dubna
od raddy králowy za odpověď: „poněwadž wěci, kteréž
předložili, byly znamenité a weliké, že bylo slušné, aby
Králowa Milost dobře o nich se rozmyslił. Protož že
chtěl tomu, aby w Čechách walný sněm byl položen a

26
Mart.

2 Apr.

224) Musíme připomenauti řeči již nahore při sněmu Swato-
martinském r. 1446 wedené, zvláště od měst českých,
kterážto se zdráhala plniti zprávci powinnosti, kterými
jen králi samému zawázána se býti prawila. Také šlech-
tici mnozí nechťeli dáti wyplatiti zámkůw králowských,
jež měli w zástawě, leč jediné od krále samého atd.

1451 jemu dva měsíce napřed oznámen: pak že pošle k němu své poselství a dá odpověď na přednesení jejich. Vyslanci čeští aby výpověď tu v dobrém přijali a krajanům svým také v dobrém oznámili; král zajisté že vždy hotov byl i jest učiniti, cokoli mohloby posloužit ke cti a k dobrému království českého“²²⁵ Ironie ve slověch těch obsažené sotva nepocítily královi dvořané sami; v Čechách alespoň těžce vážena byla. I nelze ubrániti se domyslu, že již tehdy počalo bylo tajné jakési dorozumění mezi králem Fridrichem a panem Jirím z Poděbrad, podobné as tomu, kteréž mezi zprávcem uherským a tímž králem již i písemně bylo stvrzeno; ²²⁶ jinak zajisté nedá se mysliti, žeby král byl se osmělil k takovému se stavy českými nakládání.

8 Jul. Nový sněm, kterýž proto ke dni sv. Kiliana (8 Jul.) do Prahy rozepsán, a však pro zmáhavší se tam mor do Benešova přenešen byl, stal se pamatným zvláště skrze přítomnost na něm, co předního posla Fridrichova, onoho *Eneáše Sylvia Piccolominiho*, kterýž později, co papež Pius II, osudnou v Čechách provozoval moc, a hojnými spisy, jež o dějinách národu našeho pozůstavil, wděčněmu pojistil sobě u nás památku. Nemůžeme sice přisvědčiti, žeby pořizení jeho na sněmu Benešowském bylo tak zdárné a skvělé, jak sám je líčil; řeč, kterauz tam

225) Akta poselství toho tištěna jsou v Archivu českém, II, 295—303. Odpověď krále Fridrichova in Kollar. analect. Vind. II, 1375; také ji podává páně Alšova ze Šternberka kniha v archivu Třeboňském.

226) Hunyadi byl se zavázal, že o vydání krále Ladislava do let jeho věku osmnácti ani sám krále Fridricha starati, ani stavům uherským, kdyby to činiti chtěli, howěti a pomáhati nebude. Viz o tom zápis ve knize: Kurz, Oesterreich unter Friedrich IV, I, 258 sld. Chmel Gesch. K. Friedrichs IV, II, 603 sld.

ke stawům českým skutečně wedl, zněla mnohem skrom- 1451
něji a byla době své také přiměřenější, nežli kterau po-
zději, co historik český, sám sobě kladl do ust: ale jiné
zprávy, kteréž o poselstwi swém podal we psaní kardi-
nalowi Karvajalowi dne 21 srpna 1451 daném, měly do 21 Ag.
sebe i více prawdy, i wětší důležitost. Spoluposlowé
jeho byli pan Prokop z Rabšteina, od nás často připomí-
naný, a dwa šlechtici rakauští. Jindřich z Rosenberka
dal jim průwod od Jindřichowa Hradce přes Tábor, kdežto
nocowali, do Benešowa. Na sněmu přítomni byli přední
páni Jiří z Poděbrad, Jindřich z Rosenberka, Aleš, Zde-
něk a Petr ze Šternberka, Zbyněk Zajíc z Hasenburka,
Jan Smiřický, Jan Čabelický ze Sautic, Zdeněk Kostka,
Jan z Malowic, Jan z Náchoda i jiní, pak poslowé z měst,
z Prahy, Hor Kutných, Plzně, Laun, Kolína, Klátow, Krá-
lowé Hradce, Litoměřic, Slaného, Žatče, Budějowic a
Tábora, někteří strany pod jednau, jiní podobojí. Než se
počalo sněmowati, přišly nowiny o smrti císařowny Bar-
bory, kterážto ztráwila byla poslední léta pod ochranau
Jiřího z Poděbrad na wýminku swém w Mělníce. „Byla
to paní srdnatá, (dí o ní Eneáš Sylvius,) ale o budaucím
žiwotu newalně prý smýšlela. Byla-li žiwa pobožně, bude
nyni za to míti odplatu. Mnozí prawí, že umřela dobře
a jak na křesťanku sluší.“²²⁷ I pochowána jest na hradě
Pražském s poetiwostí welikau.

Mluwiti maje před sněmem Eneáš Sylvius, založil řeč
swau, dle obyčeje wěku swého, na slowích Izaiáše pro-

227) Položili sme vlastní Eneášowa slowa, w nichž aspoň
jednau, skutkem donucen, promluwil trochu střízliwěji o císa-
řowně Barboře. Jináče zajisté we všech spisech swých
činil se náruživým hlasatelem všech nenáwistí a klewet,
kteréž o rodu knížat Cilských wúbec průchod měly na
dwore Fridrichowě.

1451 roka: „kníže, kteréž jsau hodné věci knížete, mysliti bude,“ totižto *pokoj* prý, jehožto všechny spůsoby řečník učeně rozbíral, dříve nežli přistaupil ku předmětu svého poselství. Potom chválil ochotnost stawůw, uznati krále Ladislawa za pána svého a zřiditi dwůr jeho w Čechách po králowsku; za čež i Fridrich a Ladislaw netoliko jim, ale i potomkům jejich wděčni že budau. Ladislaw ale pro autlý wěk swůj že panowati ještě nemůže; pročež stawové, kteříž již bez mála dwanácte let bez přítomnosti jeho byli, aby „pozdrželi ještě něco málo;“ „čekajte (dí) trpěliwě ostatku času, nebo brzy miji léta i sklamáwá běžný wěk;“ král Fridrich ostatně že hotow jest učiniti pro ně, cokoli se cíti činiti může, a i krále Ladislawa že wěsti chce k témuž smýšlení naproti wěrným poddaným swým. Odpowěd tak jalowá i prázdná rozhořčila sněmowníky; požádawše jí napsané, ptali se písemně, do které chvíle to slowo „pozdržeti něco málo“ mínilo se, a jaká měla toho jistota učiněna býti, aby čas tak míněný a určený nebyl opět prodlen? Na to Aeneas Sylvius opět písemně: zákonowé domu Rakauského o plnoletí že jsau stawům známi; on že nemá jim dáti jiné jistoty, nežli slowo krále Fridrichowo, že chce chowance svého k tomu wěsti, aby po dosaženém plnoletí nejprw zabral se do Čech; konečně co do řečí pohrůžčiwých, od stawůw rakauských častěji opakowaných, prawili wyslanci, že jim nic poručeno ani wědomo nebylo. I stýskali sobě opět Čechowé w notuli, kterauž tudíž ze sněmu wydali ku králi Fridrichowi, žádajíce určitější odpowědi nejdéle do sw. Wáclawa, i žalujíce na skutky některé, jimiž král knížeti Fridrichowi Saskému w Šestiměstsku a w knížetství Lehnickém práwa koruny české přichylowal, a we Slezsku nowá cla ke škodě Čechům zřizowal, čímž nedáwal prý walných důkazůw swé ochotnosti, opatřiti čest

a dobré králowství českého atd.²²⁸ Jednání toto sně- 1451
movní trwalo čtyři dni; mezitím dříve než stawowé
rozešli se, přišlo psaní od bratří markrabí Braniborských,
žádajících aby uložen byl rok ke sjezdu stawůw s no-
wým legatem papežowým, kardinalem Mikulášem z Kusy,
pro spořádaní církewních věcí českých. Aeneas užil té
příležitosti ku přimluvě, aby nebyli odporni ani sjezdu
tomu, ani působení legatowu vůbec. I stalo se, že mu
podán ze sněmu rok ke dni S. Martina (11 Nov.) do
města Litoměřic.

Zajimawější, jestli ne důležitější, byla jiná stránka
činnosti Eneášowy na sněmu Benešowském: mínímeť roz-
mluwy, kteréž měl s panem Jiřím z Poděbrad, chtěje na-
chýliti ho ke straně Římské, a kteréž wyličil we psaní
swém ku kardinálu Karvajalowi obšírně i wěrně. I po-
něwadž z nich swětlo jde netoliko na smýšlení a powahy
obau důležitých osob, ale také na události a poměry mezi
národem českým a církwí Římskau vůbec, zdá se býti
whodné postawiti je i na tomto místě, s wynecháním ty-
týž jen slow zbytečných. Tlumočником mezi rozmlau-
wajícimi byl pan Prokop z Rabšteina.

Aeneas. Přál sem si mluwiti s tebau, muži wytečný,
o věci ani saukromé, ani nedůležité, ana dotýče pokoje
země této a twého welikého dobrého; chcešli slyšeti,
hned ti ji wuložím.

Jiří. Žádostiw jsem; powidej, cokolif se líbí.

228) Wšecy ty zpráwy podali sme z akt půwodních i authen-
tických sněmu Benešowského, w archiwu Třeboňském
podnes chowaných a w Archiwu českém II, 303—309
tištěných. Rozdíl jejich od toho, co Sylvius sám o tom
wyprawowal we swé historii české, kapit. 58, jest pod-
statný, ale snadno pochopitelný. Srwn. co sme o té
věci powěděli w knize Würdigung der alten böhm. Ge-
schichtschreiber, Prag 1830, na str. 240—246.

1451 *Aeneas*. A však já mluviti chci v lásce úpřimné, kteráž ničeho nezamlčuje a velmi swobodně si počíná.
Jiří. Tak tomu rád budu, jen mluv.

Aeneas. Království toto bylo někdy ve stavu na nejvyšš kwetaucím a mezi zeměmi západními nejbohatší. Dařily se v něm všechny ústavy nábožné, a všech nauk studia bývala tu slavná. Nyní země chudá jest, wyhubená, zubožená. Proč medle? protože prawda naše lháti nemůže, ana dí u ewangelisty: každá říše w sobě rozdwojená zpuštěna bude a dům padne na dům. Wy Čechové netoliko mezi sebau jste rozdwojeni, ale také od wětší částky křesfanstwa održeni; aniž posloucháte církwe Římské, ačkoli ona matka jest a mistryně všech wěřících, ani přijímáte nařízení sborůw církewních. Kdybyste přijali jednotu církwe a chodili w domu páně se sworností, snadno by království vaše nabylo dáwné swé důstojnosti a sláwy zase. Ty tedy, pane, jenž táhneš po sobě národ, kamkoli chceš, udělej sobě jméno veliké, hleď získati lásku stolice apoštolské: nawrať jí syny, kteréž ďábel od ní odwedl; nabírejž ze zdroje potok wody swé, aby odsečen jsa newysechl. Wrátí se všichni a wzywati budau církew Římskau, budešli ty chtíti.²¹⁹ Tebe papež, tebe císař mezi předními kochati bude; a Ladislaw když wejde w království, nazwe tě swým ochráncem, swým otcem, i nejwice tobě děkowati bude, ans mu odewzdal zemi upokojenau, z bludůw očišťenau, míru požíwající, ozdobenau mrawy dobrými a wřelau we wíře.

229) Myné toto domnění, (žeby příklad pana Jiřího tak mocně byl působil w Čechách, aby národ za ním, jako owce za ločowem aneb wčely za swau maticí, jen se byl hrnul do aulu církwe Římské,) stalo se pohříchu později také prawidlem jednaní u papeže Pia II naproti králi Jiřímu, a mělo všechny žalostné ony následky, o kterýchž na místě swém (w knize XV) dále wyprawowati budeme.

Aniž jen sám sobě dobudeš tím sláwy, ale i potomkům 1451
swým a všem jejich budaucím; památka jména twého
bude wěčná, i po smrti požíwati budeš nebeského blaho-
slawenství. Pročež znášli jakau stezku dobrau, kterážby
wedla k jednotě, ukaž mi ji, a já o ní zprawím stolicí
apoštolskau. Již ste slíbili s legatem sejíti se, a to ste
dobře učinili; neb jest on muž ke všemu dobrému
sklonný, otec důmyslný a wší učenosti plný; najdeť bez-
pochyby způsob wedaucí k jednotě. Newím však, jak
weliká jemu propůjčena moc; i kdybych wěděl žádost
waši, psalbych otci swatému, a on poučilby legata o
úmyslu swém, dříwe než nastane den rokování wašeho.

Jiří. Děkuji tobě, otče, že péci sobě dáwaš o krá-
lowství naše. Země ta, jakož prawíš, jest pohubena i
zubožena; bůh wí, čí winau. My jsme míru žádostiwí;
aniž wálčíme, abychom wálku měli, ale abychom dobyli
pokoje. Bezděky nosíme zbraň, bezděky swodíme bitwy.
Wyslali sme někdy posly swé ke sboru Basilejskému, a
s otci, kteří tehdaž tam wládli, některé uzawřeli sme
umluwy; kteréžto kdyby byly zachowáwány, mělibychom po-
koj i se stolicí apoštolskau, i s ostatním křesfanstwem, a
nebyloby rozdwojení w zemi naší. Ale ruší se, co nám
slíbeno; kacířůw, odtržencůw nám spílají, a umřeli kdo
z'našincůw mezi wámi, má pohřeb s osly zároweň. Žá-
kové naši, jakkoli učení a skromní, nemohau nikde do-
jítí swěcení, a posměchy se dějí těm, kdož užíwají ka-
lichu. Byl u nás legatem kardinal Sw. Angela, chodili
k němu kněží naši, byl sem i já s ním. Žádali sme
obnowení a potvrzení dáwných umluw; kdyby nás byl
uposlechl, bylaby nepowstala ona pohoršení, která později
následowala. Oslyšel prosby naše o kompaktech, tak
mluwě, jakoby nikdy o nich ničeho byl nedoslechl. My
wsak wíme, že mají platnost, a že rádně wysla ode sboru

1451 všeobecného, dříve nežli od Eugenia IV rozveden byl. Máli papež Mikuláš nás na mysli, a chceli získati naše poslušentství, ať káže držeti umluwy, a my wzywati jej budeme. Tato jest krátká i jediná cesta ku pokoji a k jednotě; po té musí se jíti, jen ona wede k žádaucímu cíli.

Aeneas. Obyčej jest lidský, stejným opláceti stejné. Proč naříkáte na rušení kompaktat, kteréž prvé rušite sami? Není wám dosti, přijímati pod obojí; musíteť nad to zatracowati přijímající pod jednau.

Jiří. Kterak je zatracujeme?

Aeneas. Když prawíte, že nikdo nebývá spasen, lečby přijímal pod obojí, odsuzujete nás wšecky a díte, že jsme kacíři a lidé ztracení. Jakýž tu diw, že my wám porok kacířství wracujeme? Ty připomínáš umluwy s konciliium učiněné a chwálíš o nich, že rádně wyšly. Rád to slyším. Ale konciliium, mluwíc o přijímání pod obojí, stawí se domnění našemu na odpor, protože dí nebýti je ani ke spasení potřebné ani Kristowým příkázáním lidu obecnému předepsané.

Jiří. Neníli přikázáno přijímati pod obojí, neníť wěru ani pod jednau; neb ten, co kázal podáwati lidu spůsobu chleba, nařídil spolu i spůsobu wína, i uwedl ji w obyčej.

Aeneas. Protože Kristus podáwal té swátosti apoštolům, a ne lidu obecnému. Ale nemáme nyní kdy o to se hádati; dowol ať dopowím, co sem počal.

Jiří. Pokračuj, já poslauchám.

Aeneas. Že legat nechtěl potwrditi umluw našich, není diwno. Dowoleno jest wám přijímati pod obojí, ale přikázáno spolu kněžím, při rozdávání učiti a napomínati lid, že ne teprw pod obojí, ale pod každau spůsobau jest celý a plný Kristus; toho nic se nečiní. Zapowěděno jim

podáwati swátost dítkám a nedostatečným na rozumu, a 1451 přece podáwají. Nemají nikoho donucowati ku přijímaní pod obojí: činí to však, když odpirají pohřbu tak nepřijímajícím. Mají puditi od sebe ty, kteří nezvykli přijímati pod obojí: oni k sobě je wábí, wolají, nutkají. Mají při službě boží zachowáwati obyčej církwe: nedbají, wtrušující do ní spěwy w jazyku prostonárodním. ²³⁰ Krásné to poslušenství, krásné zachowáwání umluw! co jim zakázáno, činí, co přikázáno, zanedbáwají. Když tedy nadužíváte wýsady, přestupujete zákony otcůw, nezachowáwající nařízení sboru, nenaříkáte právem na legata, nechtějícího wám twrditi umluw, poněwadž privilegium, kterého ste zle užíwali, ztratili ste.

Jiří. W umluwách našich wymíněno jest: jestliže někteří při službě boží ne hned srownají se s obrady církwe všeobecné, že to nemá býti na překážku ani pokoji ani jednotě.

Aeneas. Prawdu díš, prawě, jestliže někteří a ne wšickni w obřadech se nesrownají, že kompaktata zůstanau w moci swé: jestliže ale wšickni zawrhujete obřady, jakož pak tak činíte, platnost umluwám se odjímá. Opět pak pozoruj, že řeč jest o obřadech, a nikoli o wíře: neb rušiteli wíru, jaké pak umluwy mohlyby státi a trwati mezi námi a wámi? Wy pak, dowol mi to říci, zawrhujete wíru naši, twrdíce potřebu přijímaní pod obojí u lidu obecného.

Jiří. Neznámé jsau to pro mne věci: ale to ti

230) Nelze proti tomu nepřipomenauti, že otázka de praecepto zůstala w kompaktatech wýslovně nerozhodnuta, že communicio parvulorum, užívání jazyka českého při mši swaté ajw. byly prawě ty věci, o kterýchž, dle zdání Čechůw, mělo teprw státi se „dokonání kompaktat“ atd. Srwn. co sme uwedli ke dnům 26 Nov. a 28 Nov. 1433, 27 Nov. — 23 Dec. 1436, 20 Oct. 1437 ajw.

1451 prawím, nebudauli kompaktata držána, nebudef ani pokoje, ani swornosti. Chopímeli se opět zbraně, budete nám samoděk podáwati starých umluw, aniž pak přijaty budau. Není nás málo, jak myslíte; mnozí jsau w sausedních krajinách, kteří stejně s námi smýšlejí, aniž nač jiného čekají, než abychom wojensky wytrhli do pole. Wíte co za minulých let stalo se; papež, poradíli se zdrawě, nebude se hádati, zdali sme privilegia ztrátili, abychom zbrani nedobyli sobě wětších. Zbrani wše se dáwa, co nechce práwu se dáti. Snad wám někteří weliké naděje činí, slibují wyprawiti wojska walná, i chlubi se proklestiti wám mečem cestu k nám: my známe obyčeje a sily sausedůw našich. Já kdybych měl raditi papeži, doléhalbych na držení kompaktat.

Aeneas. Widím že do zbraně weliké kladeš naděje a minulé wítězství nadsazují smělosti twé. Ale wítězi často zlí, aby zkaušení byli dobří. Ne wždy prawdě wítěziti se dáwa; hluboci příliš a nestížitelni jsau saudowé boží. Dlauho wítězili ste: kdo wí, neníli den wáš na blízku? Rozličný býwa konec wálky, aniž častěji pokaušeti se sluší o štěstí. Nemáte již té přízně, které dřiwe; mnozí od wás odpadli, kteřížto powstanauli k boji, dórazí na wás s předu i s zadu. Ale nechme toho. Tobě zdá se, že pokoj záleží na pauhém zachowáwaní umluw; já za to mám, že swornost wisí ode tří wěcí: od kompaktat, jakož prawíš, od statkůw církewních rozchwácených, a od ustanowení arcibiskupa, kteréžto wěci ani chatrné nejsau, ani snadné k wywedení. Nebo kompaktata, když již zrušena jsau, opět obnowowati jest owšem těžké. Kdo statky církewní osáhli, nerádi je wrátí. Co do arcibiskupa wy sami činíte násilí, chtějice jen Rokycanowi a nikomu jinému; jehožto, jestli se nemýlím, stolice apoštolská nikdy k té hodnosti nepowýší.

Jiří. O kompaktatech řekl sem ti, co myslím; bu- 1451
deli papež neoblomný, najde králowství ještě neustup-
nější; newím, kdo přemůže, ale o písmu wím, kteréž dí:
zawadili silný o silného, padnau oba; swár nebude ani
nám ani wám ku prospěchu. Co do statkůw zádušních,
ta wěc nemá u mne weliké wáhy; neb kdo se jich zmoc-
nili bez práwa, těm země přehlídati nebude. Ale poně-
wadž někteří mají je w zápisu, a nemálo jich zastaweno
jest w ceně chatrné, (jest zajisté obyčej w zemi, která
zboží nesau ročně pět kop auroku, kupowati je za sto
kop, oni pak na místě pěti, mají w zástawě deset i dwa-
cet i více kop,) mohau donuceni býti, kdo nad obyčej
mají auroky, ty wrátiti hned, a ostatní podržeti do wý-
platy. Tak byloby kostelům hned pomozeno, a w krátce
dosáhliby wšeho zase; aneb mohlby i jiný, ještě lepší
spůsob nalezen býti. O arcibiskupu ale newím, proč
nám papež tak welice na odpor jest, a proč nám nechce
potwrditi Rokycany, jehožto sme zwolili s powolením Sig-
mundowým a jemuž sme wšickni slibili nápomocni býti.

Aeneas. Několikrát již stěžowal si sobě na ndrzení
kompaktat, a nyní sám jsi ten, co umlwy ruší.

Jiří. Kterak pak?

Aeneas. W kompaktatech slibili ste zachowáwati
wšecky obyčeje cirkwe wšeobecné, kromě přijímaní pod-
obojí. Obyčej pak cirkwe latinské, jejímžto audem jste,
to nese, že buďto kapituly woli arcibiskupy, jež potom
potwrtzuje stolice apoštolská, aneb že na uprázdňená místa
papež sám dosazuje pastýře. Wy uwozujete jiný a nowý
obyčej: když na papeže spadlo práwo k opatření místa,
wy dáwáte národu woleni k němu; a když církew má
woleného zkaušeti, papež pak posuzowati hodnost a zá-
sluhy jeho, wy nebudeli wám dán Rokycana, nechcete
žádného míti. To wěru jest rušení umlaw.

1451 *Jiří.* Máli země naše swobodu, woliti sobě arcibiskupa, proč by jí šetřiti neměl papež?

Aeneas. Šetřilby jí, kdyby která byla: ale wy jí nemáte.

Jiří. Starodáwný jest obyčej w zemi, že k žádosti králowě kapitula woli, papež potwrzuje.

Aeneas. Nezapírám: ale tenkrát kapitula ani newolila, ani woliti práwa neměla, když skrze dlouhé uprázdnění připadla provise stolici římské, a když osoba, kterauž wolenu býti prawíte, powážliwými nároky na powěsti swé ujmu trpí.

Jiří. Dle mého uznání kdyby papež Rokycany potwrdil, dobře by učinil; mnoho zajisté prospělby swým kázáním muž ten i stolici apoštolské, i králowství českému, i králi Ladislawowi.

Aeneas. Můžeť býti, jak prawíš: ale k tomu raditi nesluší ani mně, ani papeži. Jinaký jest twůj, a jinaký náš o tomto člowěku saud.

Jiří. Tuším že prawdu mluwíš. Nebo tolik jest lidí, kteří o Rokycanowi, ačkoli s křiwda, zle mluwí, že se mi zdá, netoliko já, ale ani swatý Petr sám, kdyby do Říma přišel přimlawwat se zaň, nenašelby wíry ani slyšení.

Aeneas. Apoštol radí nebrati nowáčka na biskupství, aby snad popna se w mysli neupadl w osídlo ďáblowo. Wšak Rokycana twůj není nowáčkem, ale jest ničím u wíře, an utrhá stolici apoštolské a winí celau cirkew z bludu, i chwastá se sám míti prawdy, kterýmž cirkew Římská odporuje. Ale klam jest a nikoli prawda w něm, jenž wšetečným Pražanům sám se za náčelníka představuje, bez powolání od boha, mimo wšeccky zákony, a proti wůli Kristowa náměstka auřad biskupský sobě osobuje i prowozuje, a jehož řeč co rak se plíží

a do srdcí posluchačůw smrtelný jed wlévá. Však není 1451
to biskupská, ale pekelná stolice, které se zmocnil twůj
Rokycana, mistr bludůw a umělec we porušení ctnosti
wýtečný, kterýž opustiw pramen živé vody, wyhrabal
sobě smrduté lauže, nemohauci dáwati zdravého nápoje.
Řeknu zjewně, co myslím, a nezamlčím ničeho. Kterak
může papež tak znamenitau církev poručiti tomu, co
haní stolici apoštolskau, co zlořečí celé církwi, co uwodí
nowé řady, co žádné zkaušce podrobiti se nechce, co
ruší božský pokoj wzteklostí rozbroje, co žádaje wlad-
nauti mnohými, sám nikomu podroben býti nechce? Takli
wlku poručíme owce? Coby řekli ostatní Čechowé, kteří
posud směle a neoblomně stáli po straně církwe Římské?
zdaližby nemohli papeže, kdyby Rokycany powýšil, utkati
takowauto řeči: „Komu nás, otče swatý, poraučíš, komu
swěřuješ? My byli wěrní tobě, a ty duše naše dáwáš
nepříteli k zabiti? Nemášli mezi námi, kohobys naši církwi
předstawiti mohl? Nás je wětší počet, i we šlechtě zem-
ské i w lidu obecném. Co naplat naše wěrnost a stá-
lost! lépe u tebe se mají, kdo tobě odporni byli. Tak-
toli odplacuješ wěrným swým? Arcibiskupa budau míti,
kdo hájí přijímaní pod obojí: my ježto přijímáme pod
jednau, zůstaneme sirotci!“ Newěřím, pane, žeby možné
bylo, co žádáš; marná jest Rokycanowa, marná i waše
naděje. Chceteli pokoji, pusťte od něho. Aníž pečeti wás
rozpakujte, že ste slíbili pomáhati jemu; dosti jest, že
ste se snažili. K wěcem nemožným není záwazku. Aníž
wám sluší nutiti papeže; následujte řádu církwe, cho-
wejte se jako jiní křesťané: tak dojdete milosti u papeže
a lásky u všech lidí, tak požitkůw klidné a šťastné
země w pokoji požíwati budete.

Jiří. Líbí se mi, že ničeho neukrýváš, maje co
w srdci, to na jazyku. Bez mála bych ti uwěřil, aníž

1451 mohu více dobře tušiti Rokycanowi; o jiného bude potřebí se postarati. Poněwadž ale on hlasem celého králowství wolen jest. musí naweden býti, aby wolení swého se odfekl; potom od dobroty stolice apoštolské wyžádáme sobě jiného.

Aeneas. Čiňte jak chcete, jen ať Rokycana ustaupí; kterýžto usmyslili sobě a pokořili se, dojde milosti a zakusí wší přízně stolice Římské, neboť není ukrácena ruka její; a ty provedešli to, jakož již řečeno, budeš za to míti čest i odplatu swrchowanau. Mé však zdání jest, abyste ne jednoho toliko, ale více mužůw jmenowali papeži, z kterýchžby jednoho, učením i životem zchowalého woliti mohl. Ostatně poněwadž řeči naše dotýkaly se přijímaní pod obojí a prikázání o něm páně, aniž měli sme kdy wyložiti tajemství tak weliké swátosti, ačkoli co w Basileji o ní disputowáno a wynešeno bylo, mohloby stačiti tobě i každému křesťanu: však poněwadž kněží waši ještě se neobrátili, a hlásají raději swé wýmyslky nemaudre, nežliby slyšeli prawdy naše: radím, když přijde Jan Kapistran, muž učený a swatý, abys mu přednesl, o čem pochybu máš, a zjewil mu wšecky tajnosti srdce swého. Nebo máliť lékař pomoci, musíš mu odkrýti rány swé; tak dojdeš zdrawí, budešli chtíti.

Jirí. O Rokycanu postaráme se, co a jak nejlépe hoditi se bude pokoji a zemi. Co do Jana Kapistrana, jak mile došla powěst o něm, umínil sem učiniti, cos řekl, i bez twého pobídnutí. Nejsem zajisté hlubokomyslný, a bojím se zawaditi, aniž důwěřuji sobě sám, ani na kněží naše hrubě se nespolehám. A však s bohem buď! neb již wolají mne jiná pořizení.

Aeneas. I ty s bohem buď, a zůstaň pamětiw řeči našich! — „Taktó skončiwše, dí Aeneas dále, rozešli sme se. Byloť více řeči mezi námi, ale o wěcech cír-

kewních mluwili jsme jen, co a jak sem položil. I ačkoli 1451 ne vše w ta slowa bylo řečeno, smysl však zachowal sem celý a nezměněný“ atd.

Poslední wyznání pana Jiřího utkwěla hluboce w mysli Eneášowě, tak že po mnohá léta nespauštel se naděje, žeby pán ten časem získati se dal, aby odřekna se kalicha cele přistaupil k církwi Římské. Proto showíwal mu dlauho, a nepomáhalli, aspoň jistě nepřekážel powýšení jeho. Ale panu Jiřímu brzy udála se příležitost, ukázati swětu, že mu kompaktata šla nade všecko, a že pro ně i *Kapistranowi* netoliko swěřiti se, ale ani mluwiti s ním nechtěl.

Arcimissionár tento se společníky swými, prošed Korutany a Štýrsko, a pobyw delší čas we Widni, za sněmu Benešowského již byl se ubíral do Morawy. Aeneas Sylvius, jenž s ním co krajanem swým se brzy sprátelil, nemohl se mu nadiwiti ani wynachwáliti jeho. „Kamkoli přicházel, dí,²³¹ všude kněží a lid s reliquiemi swatých vycházeli jemu wstříc, jej co papežowa wyslance a zvěstowatele prawdy, co nějakého welikého proroka i posla božího k sobě přijímali, ba jakoby swatý Petr aneb Pawel nebo jiný z apoštolůw tudy cestowal, všickni obywatelé s hor se k němu hrnuli a třebas jen kraje raucha jeho dotknauti se dychtili, nemocné swé snašejíce k nohaum jeho, z nichž prý nejednomu zdrawí wráceno zase. Byltě muž již 65letý, postawy malé, suchý, hubený, utrmácený, pauhá kost a kůže, ale mysli wždy jasné a bodré, ducha usedlého, silný w práci, welice učený a wýmluwný. Kázawal každodenně, rozjímaje věci vysoké i hluboké, k utěšení lidí učených i sprostých, jimž dosti čině obojím, wodil mysli jejich kam chtěl. K jeho kázání sbíhalo se

231) In vita Friderici imperatoris ap. Boecler. p. 41 — 43, ap. Kollar p. 177 sq.

1451 denně lidstva do dwadeceti i třidceti tisíc, a wětší pozor-
ností poslauchali jeho, ač nerozumějice co mluwil, nežli
tlumočníka; neb obyčej měl wynášeti řeč swau nejprw
latině celau, potom pak teprw dáwati místo tlumači. Wid-
ňané dlauho nemoňše dočkati se jeho, když ku prosbě
jejich přišel do města konečně,²³² w takowém dawu hrnuli
se k němu, že nikde jim ulice nestačily, muži a ženy
tiskli se jedni přes druhé, a když spatřili muže, prolé-
wali slzy radostí, spínali ruce k nebi, dobrořečili jemu,
a kdo přiblížiti se mohli, líbali raucha jeho a wítali jej
co posla s nebes. U minoritůw, bratří rádu swého, oby-
towaw se a na městské autraty chowán byw i se spo-
lečníky swými, takowýto zachowáwal pořádek denní:
spáwal oblečený, wstáwal s úswitem a po modlitbách
hojných slaužil mši swatau; potom kázal weřejně lidu
latině, s vysokého lešení u Karmelitánůw proň zwláště
wystaweného na náměstí, ano jinde místa dosti nebylo;
za několik hodin, když i tlumočník po něm dokonal, wracel
se do swého kláštera zase, a ztráwiw opět chvíli na
modlitbách, chodil nawštíwowat nemocných, kdež dlauho
se bawíwal, na každého ruce skládaje, každému biret sw.
Bernarda i krew, která mrtwému z nosu se wyřinula,
podáwaje, ano jich málo kdy méně pěti set býwalo, i
skrauseně za wšecky se modlíwaje; potom powečeřew,
dával audjence, říkal nešpory, wracel se k nemocným a
s nimi až do noci w pobožnosti se cwičil. Pak teprw
po nowých modlitbách dával tělu odpočinutí, máličko snu
pohowě. Ke studowání knih písma swatého řídké ukrádal

232) Wjezd ten slawný stal se tuším dne 26 čerwna; neb
jakož psal dne 24 čerwence 1451 jeden z towaryšůw
jeho bratřím do Italie, za 28 dnůw pobytu Kapistranowa
we Wídni stalo se tam 200 zázrakůw. (Hermann, Capi-
stranus triumphans, p. 328.)

sobě chvíle. Tak muž ten wedl na zemi život takofka 1451 nebeský, bez poskwrny, bez auhony, beze hřichu; směle prawím, že beze hřichu, ačkoli nechybělo lidí, ježto z marné honosnosti jej winili“ atd. Ještě slawnější dáwal mu swědectwí polský kanownik Jan Dlugoš, chwále o něm, že nawracowal pry mrtwým život, slepým zrak, němým řeč, chromým chůzi a ochrnulým zdrawé audy, a to pauhau mocí slowa swého i milostí páně, pln jsa ducha božího atd. Méně přízniwá byla zpráwa, kterau podal jiný sawwěký letopisec německý²³³ w tato slowa: „Bratr Jan Kapistran poslán byw do králowstwí českého, s počátku jen hořel po mučennictwí, později ale nechtěl wejíti, lečby měl list bezpečného průwodu; arcikacír pak Jan Rokycana hlásal o něm písemně i na kázání, že byl předchůdce antikristůw. Neb on obchážeje Čechy, brzy w Rakausích, brzy w Bawořích, brzy w Sasích, Durinsku, Slezích, w Polště a Morawě kázáwal skrze tlumočniky, zle spokojen jsa, jestli ho kde u welikém dawu s processí nepřijímali; a jakkoli zdál se pohrdati swětem dle nábožných řádůw swých, taužil však po wybraných jídlech a dobrém wině i nastrojowal weliké lidstwa shony a hlučné pochwaly, předsílaje před sebau hlasatele zwučné o hojných a welikých zázracích skrze něho učiněných; i tak marným ukazowal se, že slowa sobě odporného trpěliwě sněsti nemohl. Aby pak od lidí widín byl, slaužíwal mše na místech neswěćených, kteráž po náměstích s welikým nákladem připrawowána, ačkoli dosti bylo kostelůw a klášterůw k tomu se hodících; aniž chtěl kázati, nežli na místě nějakém wysokém a ozdorně přistrojeném. Nařizowal také w každém městě, aby nemocní shromáždowani byli w určité doby a místa, kdežto je pak nawště-

233) Matthiae Doeringii continuatio chronici Theod. Engelhusii ap. Menken. III, 19—20.

1451 wował; a jestliže ochrnulý kdo neb chromý w důvěře powstalé z powěstí dotčených domníwal se, žeby lépe státi mohl, towaryši Kapistranowi donucowali jej k chůzi, křičíce a hlukem velikým lid ku křičení „Jezus!“ powzbuzující; i hned odnášeli jejich berly a podpory a zawěšowali je w kostelích u obrazu sw. Bernarda. Powídalo se však, že tak zhojení s wětšího dílu do nemoci zase upadawše, znova berel se cháпали“ atd. Ještě nepřizníwěji mluwil o něm letopisec český, prawě: „Mnich ten zákona sw. Bernardina prorokowal diwné věci o časích budaucích, co se w Čechách má díti kněžím wěrným českým. I talácel se a chodil po rozličných městech a krajinách, káže a kaceřuje; a falešnými diwy mnohé pány na Morawě swedl od kalicha Kristowa“ atd. K těmto zprávám doložíme jen krátce, že rodiw se z rodu šlechtického 24 čerwna 1386 w neapolitánském městěčku Kapistraně w krajině Aprucké, za mládi oddal se byl práwnictwí a stal se i saudcem zemským, až teprw r. 1414 změniw aumysl, w duchowenstwu hledal upokojení ducha swého, a brzy proslul zwláště působením proti sektě fraticellské w Italii. Celý wýjew osobnosti jeho upomínal welice na českého někdy kazatele Miliče z Kroměříže, ačkoli we směru poněkud rozdílném.

Obdržew od krále Fridricha průwod bezpečný netoliko písmem, ale i ochranau potřebných oděncůw, již ku konci měsíce čerwence stihnul do města Brna, kdežto i 1 Aug. hned 1 srpna slawil nejwyšší zdar swůj tím, že pan Beneš Černohorský z Boskovic, podkomoří markrabstwi Morawského a otec pana Tasa později biskupa Olomuckého, kalicha i s rodinou swau veřejně se odřeknuw, u přítomnosti biskupa Nikopolského přijat jest do lůna církwe Římské opět. Potom w Olomauci zdržel se od 18 srpna 6 Sept. do 6 září, pohostinu byw u kapitulního děkana Bohuše

ze Zwole; pak 7 září opět na dvě neděle do Brna se ¹¹⁵¹ wrátív, dne 24 září bawil se we Znojmě, a dále přes ^{7 Sept.} Egenburg i Swětlau w Rakausích dostal se dne 15 října ^{15 Oct.} konečně do Krumłowa českého. ²³⁴ I ještě dříwe nežli tam přišel, došla pana Rosenberka zpráva od Gabriele z Verony, jeho předního towaryše, že se mu podařilo w Olomauci odtrhnauti od husitství 3032 osob a uzdrawiti 94 nemocných, w Brně pak obrátiti 700 osob k wíře a nawrátiti zdraví 34 nemocným. ²³⁵

Kapistran byl se již dlouho dočkati nemohl rozhodného svého zápasu s přewráceností husitskau, a protož hned při prwním swém wystaupení w Brně nadsazowal netoliko horliwosti ale i přísnosti své. S podiwením, ba s úžasem slyšeli z ust jeho Morawané, že kdokoli přijímali pod obojí, byli kacíři a zatracenci na wěky, že marné bylo spoléhati se na kompaktata Basilejská, ježto nikdy prý platnosti neměla, ni míti nemohla; protož že čas byl činiti pokání, odřici se odboje a neposlušenství proti bohu i církwi, a uchrániti duši ohně pekelného skraušným hledáním milosti a spasení. Důraz slow takowych u muže již za žiwa swatého a diwotworného nemohl minauti se s velikými následky. Když s jedné strany počet proselytůw množil se den co den, a plesání spoluwěrcůw Kapistranowych nemělo míry ani konce, nemohli s druhé strany ti, kteří neuwěřili jemu, nežli s hořkostí a hněwem patřiti na weškero počínání jeho. Prwní, který weřejně opřel se jemu, byl sám nejwyšší hejtman markrabství Morawského, pan Jan Towačowský z Cimburka; psal mu

234) Data, jež podává Amand Hermann we své knize Kapistranus triumphans (w Kolně 1700 fol.) na str. 384 a j., srownávají se s tím, co nám odjinud wědomo jest.

235) Posláno to s přepisy psaní Kapistranowych panu Rosenberkowi z Morawy, a chowá se posud w Treboni.

1451 dâtkliwě a pohrdžčiwě (31 srpna,) nazývaje ho jedowa-
 31Ag. tým swûdcem od prawdy Kristowy. W odpovědi swé,
 3Sept. z Olomauce dne 3 září dané, Kapistran neprawil sice
 pána býti kacífem, ale litowal ho, že wšecku wíru a celé
 swé spasení zakládal na ničem, t. j. na kompaktatech již
 od počátku swého neplatných a dáwno zrušených. „Wždyť
 prý ti, kteří je dělali, neměli k tomu od Eugenia IV po-
 ručení zvláštního (mandatum speciale,) bez něhož nic
 platně uzawíratí nemohli; ba ani od presidenta sboru, kar-
 dinala Juliana, mého někdy mnoholetého a důwěrného
 přítele, ani ode sboru samého nedáno jim k tomu plno-
 mocenství. Aneb máteři toho co, ukažte; wšak wím, že
 nemůžete. A třebasby něco toho i našlo se: sbor sám,
 usaudiw r. 1437, že lid obecný má přijímatí pod jednau,
 odjal wšecku moc kompaktatům waším.“ Takowé bylo
 jádro rozumowání jeho. M. Janowi Rokycanowi, který
 11Sept. psaním welmi zdwořilým dne 11 září nabízel se k dispu-
 taci s ním buďto w Morawské Třebowé, nebo w Německém
 Brodě, aneb w Pelhřimowě, slibuje mu spolu zjednati tam
 20Sept. gleity potřebné, odpověděl z Brna 20 září také dosti
 zdwořile, žádaje wšak příhodnějšího sobě místa k hádaní
 a děkuje za podáwaní gleitůw. Ale pan Jiří z Poděbrad,
 uslyšew kterak Kapistran nakládal s kompaktaty, nechtěl
 naprosto swoliti, aby do Čech přijeti měl. Dle jeho
 přeswědčení pokoj vlasti, tak pracně nabytý, wisel jediné
 od zachowání kompaktat; ten tedy, kdo je rušil, byl
 w očích jeho buřič, rozséwatel rozbroje a nenáwisti,
 podněcowatel nowé wálky domácí atd. Protož nebylo mu
 dosti, odepřítí Kapistranowi průwod bezpečný: anobřž
 když tento přijel do Krumlowa, psal panu Oldřichowi
 z Rosenberka dosti pánowitě, aby člowěka pro pokoj
 vlasti tak nebezpečného nechowal u sebe, ale co nej-
 dříwe wybyti hleděl. Sám legat papežůw, Mikuláš z Kusy,

jenž té doby w sewerních Němcích a na Reyně bawil 1451 se, uslyšew o prudkosti řeči Kapistranowych, ulekl se a domlauwal mu, aby dráždžením podobojích nezawíral cesty k jejich smíření. „A jakž pak je nazýwati mám? omlauwal se Kapistran. Kacíři jsau buď oni, nebo my; třetího nezbywá.“ Bylo však pozorowati, že později změnil poněkud řeč swau; nemluwil zajisté wíce o prwopočátečné neplatnosti kompaktat, ale jen o rušení jejich skrze podobojí. Byl to tuším spolu následek oslyšení prosby jeho u papeže Mikuláše V, aby kompaktaty konečně za neplatné wyhlásiti ráčil. ²³⁶

Okolnost ta, že pan Jiří z Poděbrad již i rozkazowati směl panu Oldřichowi z Rosenberka, měla swau zvláštní příčinu. Stawowé čeští, dříwe nežli ze sněmu Benešowského rozešli se, uslyšewše že král Fridrich zamýšlel nastaupiti cestu do Říma ku korunowání swému na císařství, nařídili nowé k němu poselství o konečné opatření země české za jeho vzdálení. Poslowé ti, mezi nimiž byli páni Aleš a Zdeněk ze Šternberka i Zdeněk Kostka z Postupic, měli zvláště také o to prositi krále, aby osobní přímłuwau swau w Římě hleděl zjednati M. Rokycanowi potvrzení k arcibiskupství Pražskému. Pobýwše však s počátku měsíce října několik dní na krá-^{m.Oct.}lowě dvoře we Wídni, nepořídili opět nic důležitějšího, nežli že král Fridrich swěřil celau zpráwu králowství Českého konečně panu Jiřímu z Poděbrad, a to z vlastního hnutí, a však jen do wůle swé; takéf neměla ta wěc ohlášena býti dříwe, nežli na sněmu, kterýž w Praze o středopostí nejprwé příštím (16 března 1452) držeti se

236) Doklady o tom wiz we knize Capistranus triumphans; zejména o prosbě „de annullatione compactatorum“ na str. 389 ajw.

- 1451 měl.⁷⁴⁷ Není pochyby, že Fridrich, wida wětší částku země již w moci Poděbradowě, ana jemu nikterak odjata býti nemohla, poznal w jeho powýšení také vlastní prospěch swůj, a že wstoupil s ním w tytéž umluwy, jako s gubernatorem uherským, aby totiž pomáhal nestarati krále o wydání Ladislawa Čechám do let jeho dospělých. Upokojiw tímto spůsobem, dle zdání swého, země nejbaurliwější, českau i uherskau, táhnul tím bezpečněji za Alpy ke vlastnímu powýšení swému.
- 1452 Když takto počátek učiněn byl od budaucioho císaře, horliwější Poděbradowci, zejména M. Rokycana, Zdeněk Kostka, Jan Malowec, Beneš Mokrowauský, Jan Pardus, Jan Hertwik a někteří poslanci z měst, přičinili se tím snažněji ku prospěchu přítele a pána swého. Sněm o
- 17Ap. středopostí uložený odročen až ke dni 17 dubna, protože w panowawší tehdáž nesworností nebylo prý ještě jistoty pro pana Jiříka. O sw. Jiří ale (23 Apr.) šesli se stawowé hlučněji než obyčejně w Praze, a po nedlauhém
- 27Ap. jednání, již dne 27 dubna, stalo se pamatné ono swolení, jímžto „my páni, rytíři, zemané i města wyzdwichli sme a swolili, i moci zápisu a wůle společné wyzdwichujem sobě a wolíme za zprávce mocného a prawého w králowstwi českém urozeného pána Jiříka z Kunstatu a z Poděbrad, přidawajíce k němu pány Alše a Zdeňka ze
- 237) Wšeco co wíme o důležitém skutku tomto, w historii posawad owšem neznámém, béréme z nedatowaného konceptu zpráwy, kterauž pan Oldřich z Rosenberka s počátku r. 1452 po zvláštním poslu činil králi Fridrichowi do Italie, jemu ještě přimiliti se a Poděbrada ostuditi chtěje; což když nepodarilo se, teprw spojil se s Rakušany a Uhry proti Fridrichowi. Koncept onen obšírný s hojnými korekturami, chowá se podnes w archivu Treboňském. Hlavní w něm místo zní takto: „Vor erst, dass Herrn Girziken nicht gefällt, dass ihm Ew. Gnade die Regierung befohlen hat an Ewer Gnad“ etc.

Šternberka, Zbyňka Zajíce z Hasenburka, Jindřicha z Mi- 1452
chalowic, Jana ze Smiřic, Mikuláše Trčku z Lipy, Jana
ze Sautic, Zdeňka Kostku z Postupic, Jakuba z Wřesowic,
a z měst Waňka z Kněžmostu řečeného Walečowský a
Bartoše Ptačka ze Slaného, aby králowství řídili a zpra-
wowali podle práw, řádůw a swobod starodáwných ko-
runy české, jak se jim nejlépe a nejužitečněji bude
zdáti; úřady a saudy aby osazowali, práwa každému do-
pomáhali, chudému i bohatému prawdu a sprawedlnost
bez přijímaní osob činili, útiskůw a bezprawí, laupeží
silničných, wálek swéwolných neb jakýchžkoli útokůw
neřádných žádnému zdwihati a činiti wíc nedopauštěli,
kacířstwa zjewná, bludy, falše, pálení a jiné wšecky ne-
řády stawowali, a tak zemi krotili a lidi w pokoj a jednotu
i swornost wedli; abychom těmi a takowými počátky
w pokoj a řád wniknauce, tím snáze a spíše krále i arci-
biskupa, a tak hlavu swětskau i duchowní mohli míti.“
Chwála kompaktat, kteráž následowala w zápisu sněmow-
nium, a nařízení, aby k zachowáwaní jich wšickni třebas
i násilím donucowání byli, musejí se považowati za ohlas
sněmu proti Kapistranowi; rozumí se, že i zápisowé ně-
kdy Sigmundowi, pak list mírný, umluwy Pelhřimowské
atd. we swé platnosti znowa uznání a potvrzení jsau.
Zpráwci a radám jeho postaupeny wšecky požitky komory
králowské w Čechách, a slíbeno poslušenství i pomoc
proti nepowolným. Nařízení takowé mělo trwati w moci
swé až do 28 máje 1454; a kdokoli na sněmu nebyli
přítomni, dán jim rok až do 15 srpna, aby k zápisu sně- 15 Ag.
mownímu ještě se přiznati mohli; kdokoliby toho neučinil,
oznámeno jest, že k němu jako k rušiteli obecného do-
brého hleděti se má. Pečetí k půwodnímu zápisu přiwě-
šených počítalo se 104; chyběly zvláště pečeti pánůw
z Rosenberka, ze Hradce, ze Šwamberka, z Risenberka,

1452 též měst královských, Plzně, Budějovic, Tábora i jiných méně důležitých osob a měst více. ²³⁸

23 Pan Jiří a s ním někteří přední páni čeští byli 23
Febr. února 1452 knížatům německým, rokowanším w městě Laufu, poslali psaní stížné nejen proti Kapistranowi, kterýž puzením prý dábelským kaceřowal wšeccky podobojí, ale i proti papeži Mikulášowi V samému, že člověka tak jedowatého wyslal proti nim. Za odpověď přišlo na sněm Swatojirský poselství zvláštní od markrabě Albrechta Braniborského, a wyprawowalo, kterak markrabě sešed se s kardinalem Kusau w klášteře Heilsbronnském, wymohl na něm swolení nové ke sjezdu a jednání s Čechy; a poněwadž předešlá námluwa (o sjezdu w Litoměřicích) nedošla byla we skutek za příčinau místa i formy sjezdu, též aučele pro kterýžby státi se měl a průvodu bezpečného, dal prý kardinál nyní skloniti se, aby na příštím 4 Jun. roku knížat w Rezně dne 4 čerwna opět o těch věcech jednáno bylo; pročez žádání Čechowé, aby neobmeškali wyslati poslůw swých ke dni určenému, kdežto markrabě Albrecht a kníže Ludwík Baworský sľibowali prostředkowati mezi stranami pilně a upřínně. Ustanoweni tedy ze sněmu páni Aleš Holický ze Šternberka i Jan Smiřický, aby zabrali se ke sjezdu Řezenskému a umluwili tam s kardinálem legatem nový rok a nové místo k jednání se stawy českými. ²³⁹

238) Zápis sněmu Swatojirského tištěn w Archivu českém, II, 309—313.

239) Psaní pánůw českých knížatům německým na sjezd do Laufu dané čte se w knize již dotčené Capistranus triumphans na str. 380—383. O poselství markrabě Braniborského ke sněmu Swatojirskému zachowala se notule w knize Alše ze Šternberka pod lit. H. III. Prawí se tam: „Sindtemalen der gebreche vormals desz zusammenkhumens an der Stat des zusammenkhumens auch an der

Kapistran na podzimku minulého léta z Krumlowa 1452 pomocí páně Rosenberkowau dostal se byl také do Plzně, potom ke sjezdu knížat Baworských do Baraitu, (kdežto prý celý národ podával se mu k nové výpravě wálečné proti Čechům,) a okolo nowého roku do Chebu; odtud pak zabraw se ku knížatům Saským, pod ochranau jejich²⁵ od 25 března do 7 čerwna bydlil w městě Mostu w Čechách, wždy usiluje, kterakby do Prahy bezpečně dostati^{-7Jun.} se a tam pro církew bojowati mohl. Z Mostu psal také na sněm Swatojirský proti Rokycanowi: ale pán český, kterýž psaní odevzdati byl slibil, poznaw prudkost obsahu a řeči jeho, ostýchal se přednesti je veřejně.²⁴⁰ Nicméně ono wešlo brzy w obecnu známost, a rozhořčilo strany ještě více proti sobě. Rokycana uražen byw názwem arcikacife (haeresiarcha,) byl za to prý prwní jmenowal Kapistrana pokrytcem, tulákem a swůdcem lidu; proto Kapistran nyní náramnu náruživostí bauřil proti němu we psaní dotčeném, nejinak než „zwife bezsmyslné“

form und auff was meynung sulicher tag geleist solt werden und auch von versicherung und gelaitz wegen gewesen ist, so hat mein genadige herr souil mit dem vatter dem Cardinal geredt“ etc.

- 240) Psaní to celé tištěno w knize Capistranus triumphans na str. 371—378. Cochlaeus, jenž také uwodí zlomky z něho, prawí, že pan Jiří nedal je na sněmu přednesti: ale Kapistran sám psal o tom panu Rosenberkowi (z Mostu 17 máje 1452) jinak, prawě: „Misi literas peramplas, quarum copiam puto habuistis a D. Wenceslao qui est in Pilsina, ad diaetam Pragensem contra Rokyczanum: sed quidam baro, qui magnum apud D. Ducem (Saxoniae) et ceteros fideles nomen sibi vendicabat fidei catholicae, quique illas praesentare pollicitus fuerat, sed (sic) ostendere nescio quo diabolico spiritu ductus recusavit“ etc. (Orig. w archivu Treboň.) Tuším že pán ten byl Mikuláš z Lobkowic, kterýž byw přítomen w Praze, přiwěsil také pečet swau k zápisu sněmownímu.

1452 (bellua insensata) jemu přezdíwaje a všecky nešlechtnosti doň sčítaje. Nowá vláda česká skrze pány Zbyňka Zujice a Jakuba z Wřesowic byla mu dříwe podávala bezpečného průvodu do Prahy, a však pod wýminkau, které podrobili se nechtěl, totiž aby ani proti kompaktatům nemluwil, ani podobojích nekaceřowal. Konečně ale dne 29Mai 29 máje wyšlo od pana zpráwce a rady jeho psaní k němu, kterým všecky ty neutěšené dopisy přetrženy na dlauhý čas. Slowa jeho zněla w tento smysl: „Řeholníče! List z Twé strany nás došlý podobá se wíce spisu hanliwému nežli psaní, aniž na řeholníka sluší, an (s odpuštěním) pln jsa jedowatých řečí, sotwa od spůsobůw šašká rozeznati se dáwa. A wěru, mnišli že Tobě tak mluwiti wolno z mocí té, kterauž od stolice apoštolské míti se chlubiš, uchyluješ se welice ode smyslu swaté stolice té, která obyčej má počínati sobě wždy milosrdně a wlidně. Neboť i kdyby skutečně M. Jan Rokycana byl nějak přestaupil meze slušnosti, čehož my však newidíme aniž wěřiti můžeme, měla opatrnost muže nábožného mírniti se a neosupowati tak náruživě, wědauc že twrdé slowo budíwa wzteky. Hlahol strojnych a křiklawých řečí, kterýmiž ty mniše! na cti utrhaš nejwěrnějším učitelům našim, rozlěhá se w uších našich ode wšad; i nemůžeme se nadiwiti, že ke lžem takowým odwázil si se přitisknauti pečet swau“ atd. ²⁴¹

18-26 Jun. Rok Řezenský w okolnostech takowých nemohl slihowati mnoho prospěšného. Byw odročen ke dni 18 čerwna, počal ještě později a trwal jen do 26. Přítomni byli, kromě jiných knížat a pánůw německých, kníže Baworský Ludwik na Landshutě a Braniborský markrabě Albrecht na Anspachu, oba co prostředníci, pak kardinal

241) Psaní to tištěno jest u Cochlaea (p. 378) pohřichu welmi nezpráwně.

Mikuláš z Kusy a Jan Kapistran s jedné, páni Aleš ze 1452 Šternberka i Jan Smiřický s druhé strany; Rokycana, ač snažně wolán, nechtěl byl tam jíti. Jednalo se jediné o té otázce, kdy, kde a na jaké výminky mělby se státi sjezd legatůw se stawy českými? Čechowé chtěli tomu, aby legat přijda do země a spatře sám, čeho ku pokoji a ke spasení duší bylo potřebí, potwrdil Čechům i kompaktat i arcibiskupa woleného: kardinal Kusa však nechtěl ani disputowati s Čechy, ani sjeti se s nimi,²⁴² lečby prwe skutkem dokázati ochotnost swau, odřici se všech swých zvláštností, učiniti poslušenství bezwýmínečné a wstaupiti do jednoty s církwí na způsob všech jiných národůw křestanských; i prawil, že takowé mu dáno nafižení od papeže, kteréhožto změnití jemu že nebylo možné. Wšak nadáli se skutečně, žeby Čechowé tímto způsobem, na pauhé jeho slowo, mohli zapřiti celý swůj duchowní žiwot ode čtyřidceti let, nedokázal tím ani hlubokého důmyslu, ani dostatečné známosti srdcí lidských; a neměli té naděje, jakož se zdá, proč pauštel se do jednáni pauze na oko a užíwal zástěr jména swého nehodných? Knížata zprostředkowali konečně tu námluwu, že kardinal měl požádati papeže o dowolení, aby mohl bez dotčené výminky sjeti se s Čechy a působiti mezi nimi, co a jak ke spasení duší za potřebné uzná; a

242) Kapistran psal kardinalu Kusowi z Mostu dne 17 máje 1452 tato slowa: *Literae vestrae ita canunt manu propria scriptae: „Ego semper fugi dietas cum Bohemis inire communi dietarum modo; ipsi enim omnibus diebus nostris studuerunt suam perfidiam ex antiquis scripturis et observantiis justificare, et jam habent omnium talium scripturarum supremam notitiam, et certe multae sunt pro communione utriusque speciei. Unde sciens cum pertinacissimis haereticis non esse contendendum, nolui in dietam nisi certo quodam modo consentire.“* Wiz knihu *Capistranus triumphans* p. 384.

1452 kdyžby powolení takowého dosáhl, měl o tom skrže biskupa Řezenského až do 14 září Čechům dáti zpráwu. Poslowé pak čeští zawázáni jsau slibem, že to zjednají u krajanůw swých, aby sjezd takowý stal se ne u prostřed země, ale na kraji jejím, w městě Chebu, a to dne 16Oct. 16 října 1452. Jeden z poslůw těchto, pan Aleš, byl teprw u dospělém wěku přistaupil ku kalichu, druhý, pan Smiřický, zase odstaupil od něho: proto zvláště pan Aleš starý mnohé trpěti musel od Kapistrana osobní úkory, aniž mohl udobřiti jeho; také kardinal Kusa twrdě domlauwal poslům, ačkoli k hořkým řečem přiměšowal prý někdy také něco medu, dle obyčeje swého. Za to markrabě Albrecht wždy welmi přiwětiwě chowal se k nim a platil sám wšecky za ně autraty.²⁴³

Rokem Řezenským uwázlo znowa na některý čas wšecko přímé Čechůw se stolicí Římskau wyjednáwaní; aniž umíme udati, proč umluwený do Chebu sjezd nedošel k místu, a proč kardinal Kusa napotom jen ještě několika psanými Čechy ke smyslu swému nakloniti usilowal. Zdá se wšak, že to šlo následkem netoliko bauří politických, následowawších nedlauho potom w Čechách i w Rakausích, ale také jiného příběhu mnohem wzácnějšího a potud we vlasti naší newidaného: poselství totiž,

243) Psal o tom doktor Wáclaw z Krumlowa panu Oldřichowi z Rosenberka (z Řezna 26 Jun.) Hic tractata sunt omnimode alia, quam existimabamus. Bohemorum legati per fratrem Johannem Capistranum mirabiliter sunt confusi, specialiter Sternberg; et tamen nescio quem alteri in isto praeferre; uterque suam partem et tuentiam habuit. D. Legatus etiam rigide processit cum illis, quamvis interdum mel commiscens cum rigiditate. (Orig. w archívu Treboňském.) Tentýž přidal ku psaní swému ceduli: „Conclusa dietae Ratisbonensis,“ z nichž sme čerpali zpráwu swau.

kteříž té doby²⁴⁴ přišlo Čechům od předních důstojní- 1452
kův církve řecké v Konstantinopoli, vybízejících je ke
sjednocení se s církví východní. Psaní důležité, kterýmž
se to dalo, znělo v tato slova :

„Swatá církew Konstantinopolská, všech prawowěr-
ných máti a mistryně, slowútným bratřím a synům w Kristu
milým národu českého, wznešené obci města Prahy, uro-
zeným a statečným knížatům, wojwodám, pánům i rytí-
řům, důstojným kněžím, doktorům, mistrům a předstawe-
ným církwi, též měšťanům a auředníkům, i všem prawo-
wěrným Jesu Krista wyznawačům, kteříž uzří list tento,
pozdrawení w synu panny přeslawné a stonásobné roz-
množení prospěchu duchowního! Swatá newěsta nebeského
ženicha, kterýžto jest hlawa církwe všeobecné, nezná
slasti vyšší, nežli když se jí udá slyšeti, že synowé její
kráčejí po cestě prawdy. I poněwadž ne bez nejwětší
radosti, co rukojemstwi budaucího blaha, zawzněl k uším
milosrdné matky prospěch váš we wyznání prawé wíry,
a my zwláště skrze vašeho bratra, syna církwe naší,
Konstantina Angelika, dodawatele tohoto listu, mistra i
kněze ctihodného, nabyli sme dokonale jistoty, že wy
nedbajíce nowot, jež někteří proti Kristowě církwi uwo-
zují, držíte se pevně základu wíry, podaného nám ode
pána i od učedníkůw jeho : protož uložila swatá církew
hned psáti wám a napomenauti wás, abyste přistaupili

244) Psaní zde doložené nese w latinském překladu známku
časowau: „datum die XVIII Januarii MCCCCLI, indi-
ctionis XV,“ což ukazuje teprw na náš rok 1452, nikoli
1451, poněwadž obyčej Konstantinopolský byl počítati
nowý rok teprw od 21 března neb 1 dubna, indikce
pak r. 1451 byla 14 a teprw 1452, jak se udává, 15.
Také odpověď konsistoře Pražské od 29 Sept. 1452
wymáhá tyž rok 1452, a nikoli 1451, jakž posawad se
myslilo.

1452 s námi k jednotě, ne té která ve Florencii nasnowána byla i kteráž naprosto zamítáme, anaby raději slauti měla odstaupenim od prawdy, ale té která spočívá na neproměnném prawidlu wíry, na kterémž jedině prawě a bezpečně sjednotiti se můžeme. Nepochybuje zajisté cirkew Kristowa, dle toho co jí o wás došlo, že opřewše se nebezpečným nowotám Římským, sauhlasiti jí budete we všem prostředkem písma swatého, co soudce nejprawdiwějšího. Ačkoli dříwe pochybná měli sine o wás slowa, žehyste ne tak nowotám Římským, jako raději starému všeobecné cirkwe podání byli namnoze postavili se w odpor: však od nedáwna nabyli sme jistoty, že raději k nowému procišli ste žiwotu, wrátíwše se k obecnému křesfanskému wyznání a hledajíce tužebně prawé matky. Což i přítomnost dotčeného zpráwného kněze jasněji nám wyjewila, kterýžto wyložiw nám vaše věci podrobně, podal vlastní swé wyznání, zdrawé a církwi příjemné, i uslyšel zase od ní naučení prawé wíry, we kterémž musejí sauhlasiti všichni, kdo chtějí spasení býti, a kteréž i Waší Lásce přednešeno bude. Pročež nejmilejší bratří a synowé! jeli tomu tak, jakž slyšíme a doufáme, nemeškejte spojiti se s námi w jednotu. Neboť kde najdete bezpečnější ohradu proti nepřátelům, nežli w lůně matky a w jistotě prawého spasení? aneb kde můžete lahodněji občerstwiti sebe, nežli kde prýští se pramen wod živých? Všickni tedy žižniwí podte k wodám, a kupujte bez záplaty wíno rozšafného weselí a mléko z prsau útěchy! Doufajíce zajisté w boha, že owšem s námi stejně smýšleti budete, péti a láskau nejwětší postaráme se o duchowní pastýře a biskupy, ježto pásti wás budau slowem prawdy a příkladem žiwota nepohoršliwego. Takéž co do cirkewních obyčejůw a obřadůw wasích chceme dle apoštola dobromyslně a powolně k wám se

mtí, cokoli z dobrého kořene a čistého úmysla pocházeti 1452 bude a poslouží k vašemu vzdělání, aniž cti a poslušenství svatě matky církve na odpor se postaví“ atd. ²⁴⁵

Podepsali psaní toto, jménem celé církve řecké, tři metropolité, Makarius Nikomedský v Bithynii, Ignacius Trnovský v Bulhářích, a Josef Akacius Filippopolský, pak tři učenci a spisovatelé, Silvester Syropulus, Theoderus Agallianus a Gennadius, muži znamenití a v Evropě s větším dílem již působením svým na sboru někdy Florentinském proslulí. Patriarchy nebylo té doby v Konstantinopoli, ale učiněn jím brzy po dání listu mnich Gennadius posléze jmenovaný, jenž byl za světského stavu svého pode jménem Georgius Scholaris proslavil se, a z jehož péra zdá se že i psaní k Čechům vyplynulo. Byl to muž výtečný duchem i charakterem, jehožto památka, co prvního patriarchy po pádu Konstantinopole, zachovala se pozhnaná u církve východní až podnes.

Na psaní ono dali administratoři konsistoře Pražské podobojí dne 29 září 1452 odpověď jaksi nejapně ozdob- ^{29Spt.} nau a chlubně pokornau, připsavše jí „cisari Konstantinowi Palaeologowi a nejvyššímu patriarchowi Gennadiowi i vši církvi řecké.“ Děkowali w ní bohu, jenž osvitil prý srdce česká milostí swau, aby wrátili se na cesty prwotní církwe. W Čechách nebylo prý swatokupectwí w duchowenstwu, ani lakomstwí a pýchy, a všeco umění anti-kristowo w ohawnosti bylo u lidu. „Také když antikrist proto sápal se proti nám, páliw bratří naše a wysílaw wojska nesčíslná k wyhlazení našemu, bůh sám bojoval

245) Celé psaní řecky i latině vydal z originalu, někdy w Praze w Karolíně, nyní pak na neznámém nám místě chowaného, Kašpar z Nydpruku, rada císaře Maximiliana II, we Wittenberku, po něm pak M. Freher we swých *Rerum bohem. scriptores*, Hanoviae, 1602, p. 235—7, na mnohých místech nezprávně.

1452 za nás a odháněl nepřátely od končin vlasti naší. Nyní pak nový stal se nám důkaz zázračný nepřebrané jeho milosti, když Lásky Waše nawštívily nás psaním plným laskavosti a přízně neočekávané skrže M. Konstantina, milého přítele, pomocníka i posla našeho. Protož díky vzdávající hospodinu, jenž tak wzácným darem od dalekých končin swěta mimo zásluhy naše potěšiti nás ráčil, když ctíhodný kněz Konstantin chystal se k Wám zase, prosili sme ho snažnou péčí, aby wyložil Wám, cokoli sme složili do lůna tajemství srdce jeho, spoléhající auplně na jeho prawdiwost a šlechtnost. I prosíme srdečně, abyste milosti a láskau swau prorpůjčili se nám; jakož pak nepochybujeme, že pro čest a sláwu boží a pro zwelebení obecné církwe křesfanské skutkem tak učiníte.“²⁴⁶

Z obau psaní, tuto necele podaných, wyswitá dostatečně, že celé wyjednávání mezi Prahau a Konstantinopolí, ačkoli w Čechách již drahně let zamýšlené, r. 1452 bylo teprw we prwních počátcích; že jediný jeho s obau stran působce byl M. Konstantin Angelik, rodilý tuším Řek a nikoli Čech; že týž jednatel, ačkoli jednal s woli a s wědomím Čechůw, nepřinesl byl ani plnomocenství z Prahy, ani písma jakéhokoli, ba že jemu o to bylo činiti, aby z Konstantinopole teprw wyšla iniciativa. Srownání dat časowych, zvláště odpovědi české dne 29 září 1452,

246) Psaní toto, posawad neznámé a jen w kap. 18 Historie o těžkých protiwenstwach církwe české připomínané, z Putzlacherowych sbírek sdělil nám prof. Konstantin Höfler. Celý w něm způsob slohu latinského, zejména zvláštní obrazy a obraty řeči, připomínají žiwě spisy někdy M. Matěje z Janowa, i swědčí že wyšly ze školy jeho skrže M. Jana Přibrama, učedníka jeho a do r. 1448 administrátora konsistoře Pražské. Sami však administratorowé r. 1452 nepodepsali se w něm zejména.

kdežto již w měsíci čerwnu předtím počala se byla po- 1452
slední wálka říše byzantinské, kteráž, jak známo, upadnu-
tím Konstantinopole w moc Tureckau 29 máje 1453 wzala
žalostný konec, wyswětluje dosti, proč ono jednání české
zastawilo se na počátcích, aniž nám potřebí připomínati
o neswornosti, s kteraú se bylo potkáwalo jak w Praze,
tak i w nešťastné Konstantinopoli samé.²⁴⁷

Mezitím ačkoli obmyšlené taktó spojení církwe české
s řeckau zdařiti se nemohlo, nastaly však téhož ještě
léta jiné proměny we věcech církewních i státních, nad
míru důležité: zwolení Jiřího z Poděbrad za zpráwce
wedlo přímo k udušení jak sekty Táborské, tak i jednoty
katolické w Čechách, nepřímó pak k wyswození krále
Ladislawa. Proměnami těmi došly konečného swého řešení
některé hlawní otázky, kterými národ byl se nepokojil již
na třináctý rok.

Prwní k nim úwod wyšel, odkud se ho nejméně bylo
nadíti. Před odjezdem swým do Italie, jakož sme již
wyprawowali, Fridrich byl dle zdání swého uchlácholil
nejnebezpečnější dvě sídla nespokojenosti, Uhry a Čechy,
nakloniw sobě muže, kteří w nich byli moci téměř panow-
nické dosáhli: na třetí a nejbližší rodiště zpaury a odboje
nebral ohledu, jakkoli powážliwé připravowaly se zjewy
takořka před očima jeho. Stawowé Rakauští, od dáwna
řewniwí na přewahu Štyrákůw w radě Fridrichowě, po-

247) Rozbroje mezi příwřzenci a protiwníky unie Florentinské
trwaly w Konstantinopoli až do konečného zahynutí říše
byzantinské; narownání, které mezi oběma stranami stalo
se 12 prosince 1452, nespůsobilo dostatečného pokoje
ani w nejwětším nebezpečí; cisař Konstantin chodiwal ke
službám božím kardinala Římského Isidora; patriarcha
Gennadius wypowězen do kláštera Pantokratorowa atd.
Wiz naše Wypsání o dobytí Konstantinopole skrze Turky
léta 1453, w Časopisu česk. Museum, 1828. I, 81—100.

1452. Čali byli již w měsících říjnu a listopadu 1451 pokládati sobě sjezdy a roky veřejné, aby zbawili se vlády poručnické a wymohli z rukau Fridrichových dědičného pána svého, krále Ladislawa.²⁴⁸ W čelo nespokojencůw postavil se pan Oldřich Eicinger, muž bystrého rozumu, smělé odvahy a newšední wýmluwnosti; přistěhowaw se z Bawor ještě za krále Albrechta, byl záhy obrátil na se zřetel panowníka onoho a přízni jeho powýšil se mezi přední auředníky a šlechtice zemské, aniž cizí jeho rod byl na záwadě, aby ho nepočítali za prawého vlastence rakauského. Moc jeho stala se neodolatelnu, jak mile připojil se k němu Oldřich kníže Cilský, a wypowiedeno Fridrichowi poslušenství netoliko od hlavního města Widně, ale i jiných wíce měst znamenitějších. Wladařům, jež Fridrich byl w zemi ostawil, odjata moc wládní a Rakausy celé, s wýminkau nemnohých šlechticůw, postavily se we zjewný odboj. Fridrich nicméně nezastawil se na cestě, jeda netoliko pro korunu, ale i sobě pro newěstu, Leonoru Portugalskau, s kterauž i skutečně dne

19 19 března 1452 w Římě na císařství korunowan jest.
 Mart. Krále Ladislawa pojal byl s sebau, jak pro swau bezpečnost, tak i pro jeho wzdělání. Proti powstalcům pak rozesílal z Italie psaní hojná i důtkliwá, požíwaje netoliko authority své ale i papežowy. Mikuláš V zajisté napomínaw k wěrnosti wšecky stawy a osoby w zemích krále Ladislawových, pohrozil neposlušným i nejwvyššími pokutami církewními: naproti čemuž ale powstalci, páwodem university Wídeňské, učinili odwolání ku konciliu.²⁴⁹ Brojení

248) Jos. Chmel Regesten K. Fridrichs IV, ke dnům 14 Oct. 1451, 13—18 Nov. 19 Dec. atd. Téhož Gesch. K. Friedrichs Bd. 2, str. 635—661 ajw.

249) Formulí té appellace podal ze starého rkp. Georg. Pray, Annales reg. Hung. III, pag 112—114 Swm. Aencae Sylvii historia Friderici ap. Kollar, II, 357.

jejich rozšířilo se brzy také do zemi okolních. Již o 1452 kromnicech (2 února 1452) sjeli se we Wídni se stawy 2Febr. Rakauskými netoliko gubernator Jan Hunyadi a páni Uherští, ale také z Čech pan Oldřich z Rosenberka i synowé jeho, a dne 5 března zapsali se sobě pomocni býti ^{5Mart.} všemi prostředky, aby wyswobodili krále swého. ²⁵⁰ Páni z Rosenberka widěli we spojení takowém jedinau ještě pomoc proti zmáhající se moci Poděbradowě; uwedením krále do Čech netoliko postawena moc wyšší a katolická w čelo vlády, ale staráno se spolu o saukromý užitek, o královské odměny. ²⁵¹ Proto spojilo se s nimi, cokoli ještě zbýwalo z jednoty někdy Strakonické: sirotkowé po. panu Oldřichowi ze Hradce nedáwno zemřelém, ²⁵² (jichžto poručíkem byl Arnošt Leskowec,) páni Hynek Krušina ze Šwamberka, Wilém mladší z Risenberka, nowý mistr Strakonický Jošt z Rosenberka, páně Oldřichůw syn nejmladší, Jan Popel z Lobkowic na Hluboké a Mikuláš Kaplér ze Sulewic na Winterberce; tito však nedáwali se jmény swými vlastními, ale jen co pomocníci pánůw Ro-

250) Thomas Ebendorfer de Haselbach ap. Pez, II, 870. J. Chmel Materialien Bd. I, str. 374 ajw.

251) Swědčí o tom psaní Oldřicha z Rosenberka dané ku konci měsíce srpna 1452 synowi jeho Jindřichowi, wálčiwšimu tehdáž w Rakausích. Wiz Archiv český, III, 63.

252) O dworných zásadách paedagogických toho pána († 24 Januar. 1452) zachowal Aeneas Sylvius tu zpráwu, že dětem swým, jak mile odkojeny byly, dáwal píti wína nejsilnější, aby prý záhy k nim nawykajíce, neupadaly napotom w opilství (Commentar. in dicta et facta Alphonsi regis lib. I.) Ony ale poumřaly w dětinstwí wšecky, a dědictwí jejich potom přešlo na linii pánůw Teleckých ze Hradce. O panu Janowi Teleckém nacházíme poznámenáno, že z prchlosti zabil jednoho ze synůw swých, pročež jeho paní w zármutku hladem se umořila. Odtud powstalo prý staročeské přísloví: „budeš jísti s starau paní“ t. j. popostíš se. (MS.)

1452 senberských, do záští proti císaři. Nápodobně i v Moravě našlo se několik pánův, a mezi nimi také podobojích, jako Ješek Swojanowský z Boskowic a Wáclaw Jičinský z Krawař, kteří hotovi byli propůjčiti se pánům Rakauským.

- 20 Jun. Když tedy 20 čerwna nový císař a po něm třetího dne i císařowna s králem Ladislawem wrátili se do Nowého města, ²⁵³ a proti žádosti spojencůw o propuštění krále Ladislawa dali odpověď netoliko zápornau, ale i pohrdžčiwau: tito nemeškawše, počali sbíratí pole po všech krajích, a strhše se w Rakausích dohromady, wšickni jednoho dne, 28 čerwence, dodali odpovědné listy swé, w počtu výše pěti set, do Nowého města. ²⁵⁴ Nechtáhli wšak za nimi upřímo, ale obrátili se k dobývání hradůw rakauských, kteří byli zůstali w moci Fridrichowě a wěrných jeho služebníkůw. Zvláště mnoho času ztráweno před hradem Ortem na lewém břehu Dunaje pod Widní; po jehožto dobytí wojska obrátila se až k Mostu na Litawě na pomezí uherském. Tím potvrzen císař w domnění, že osobní jeho nebezpečí bylo ještě dosti daleké, tak že pomoc očekáwaná s jedné strany ze Štyrska, s druhé z Čech, mohla prý wždy přispěti w čas k ochraně jeho. Smlauwa zajisté s oběma gubernatory uzavřená poslažila mu aspoň w ten způsob, že Hunyadi pod zástěrau příměří, kteréž mezi Uhry a císařem bylo

253) Kronika sawěká w jednom rkp. biblioteky Děčínské, někdy Pelzlowě, prawi že císař wrátil se do Now. Města fer. III post Gervasii et Protasii, císařowna po něm s kr. Ladislawem fer. V in die sanctorum X mill. martyrum. Ebendorfer (ap. Pez. II, 870) udává méně podobně některý den infra octavas corporis Christi.

254) Týž rkp. Děčínský dí o císaři: Dein fer. VI in die Pantaleonis diffidarunt eum quingentis literis diffidatoriis vel pluribus. Srwn. Chmel Regesten ke dni 28 Jul. 1452.

ještě newypršelo, nedal swým jeti proti císaři, Poděbrad 1452 pak, byw i od papeže napominán a prošen, slibil propůjčiti se zbraní mocnau ku pomoci jeho.

Pan Jiří byl doma již s jara počal najímati drahně lidu branného na celý rok, aniž wědělo se dobře, z jaké příčiny: jedni prawili, že chtěl moci připrawiti pod se pány jemu w Čechách odporné, druzi že měl táhnauti císaři ku pomoci, s wětší částky ale wěřeno, že chystala se nowá výprawa proti Fridrichowi Saskému, a to zwlášťe prý za příčinau knížetstwi Lehnického.²⁵⁵ Již sme podotkli, kterak pánům a městům českým nepřítomným na sněmu Swatojirském dána byla nálezem sněmowním lhůta do 15 srpna, aby mohli ještě přiznati se dobrowolně 15 Ag. ke snešení obecnému, přiwěsiti pečet swau k zápisu a podniknauti pod vládu zpráwcowu. W měsíci máji bylo mezi stranami o to rokováno w Benešowě, ale bez prospěchu; potom ku konci měsíce čerwna měla w Plzni strana Římská sjezd, o jehožto wšak zjednání není nám nic wědomo. Tolik jen jest jisté, že wyjednávání mírná mezi panem Jiřím a Oldřichem z Rosenberka obnowowala se až téměř do konce měsíce srpna; a že ke dni sw. Bartoloměje (24 srpna) položen byl do Prahy sněm walný 24 Ag. celého králowstwi, kterýž ale potom nedošel k místu. Pan Jiří, wázán jsa lhůtami těmito, museł zdržeti se wšech skutkůw wálečných; proto stalo se, že teprw den před samým Bartolomějem (23 srpna)²⁵⁶ wywedl do pole lid 23 Ag. swůj, jehož počítáno až do 16000 bojownikůw.

255) Wiz o tom psaní Oldřicha z Rosenberka již dotčené, w Archiwu českém, III. 63.

256) To datum za: Val Cochlaeus in historia Hussit. ad h. a. O chowaní pánůw Rosenberkůw té doby swěddčí také psaní páně Oldřichowo ku Kapistranowi 24 máje 1452 dané: Filius ... — in dieta Benessaw — constitutus cum quibusda baronibus partis adversae, nulla-

- 1432 První pochod nepřátelský směřoval proti městu Táboru. Páni Táborští byli netoliko sami setrvali v odporu proti wolenému zpráwci, ale potáhli za sebou také Pisecké, Žatecké a Launské, ježto byli sice přiwěsili pečeti své k zápisu Swatojirskému, ale poznawše, že měli poslušni býti Rokycany bez wýminky, zpětli se zase. Ba i k nejauhawnějšímu od jakžiwa nepříteli, panu Oldřichowi z Rosenberka, wypraweno této doby z Tábora poselstwí, podáwajíc mu społku branného proti společnému násilníku, ale nedosáhlo ničehož. Kterak chowali se k nim, w poslední chvíli, dáwní jejich jednotnici, Bedřich ze Strážnice na Kolíně a Jan Kolda na Náchodě, nelze udati. Kněží sekty Tábořské wzali byli všickni útočiště své do města, o jehož nedobytnosti někdy král Albrecht se škodau swau se byl přeswědčil, a měli prý sliib od měšťanstwa, že staň se co staň, budau chráněni až do poslední krůpěje krwe. Wšak když pan Jiří přilehl k městu,
- 29 Ag. tuším dne 29 srpna, klesla naděje i odwaha k odporu nade vše očekáwaní rychleji, a nezkrocení někdy Táboři podwolili se ke smlauwě, která učinila náhlý a nenadálý konec weškeré jejich zwláštnoti a samostatnosti. Zapsali
- 18 Sept. se totiž již 1 září, podniknauti pana Jiřika co zpráwce zemského a přiznati se swau pečeti k zápisu sněmu Swatojirského nejdéle do 17 září. Za to sliibil pan Jiří, zachowati je „při jich práwích a swobodách i zápisích majestatních“, a swolil také, že nechá w pokoji přátely jejich, Žatecké, Launské a Pisecké, podrobili se pod wýminkami

tenus suscepit pacem ipsorum et unionem — etiam non multum exacerbavit illos, ne ante tempus illos irritaret, sed tempore medio uidel. usque ad Assumptionem virg. gloriosae data est deliberandi dilatio. Quo in tempore intendimus cum illis qui adhuc nobiscum remanserunt amicis licet paucis Plznae — celebrare dietam — eosque in proposito salutari roborare etc.

podobnými až do 17 září. Ale další zápis Táborských 1452 zněl w tato slova: „Také smluwili sme se panem zpráweí Jeho Milostí o ty různice, kteréž jsau mezi M. Rokycanau s kněžními jeho se přídržnými a kněžními našimi: aby o ty různice a nejednoty osoby jmenowité, nejprw M. Jan z Rokycan arcibiskup wolený, M. Petr Engliš, kněz Martin (Lupáč) z Klatow, kněz Wáclaw Koranda z Žatce, kněz Mikuláš biskup z Pelhřimowa a pan Přeč konšel starého města Pražského, den sw. Wáclawa (28 září) w Praze byli a spolu ten den u M. Rokycany se sešli, a tu o tu wýpowěd, kteráž se obecným sněmem (r. 1444) stala, srownali, i o jiné věci s obau stran jim potřebné mluwili a za jednoho člowěka zůstali. Pakliby se těch šest osob w čem dělili a sjednati nemohli, ale což se wětší straně z nich zdáti bude, to má býti zdržáno a zachowáno. Pakliby se kněžím našim toho držeti a zachowati i tak učiniti nezdálo: tehdy my purkmistr, konšelé i wšeccka obec města Hradiště Tábor máme i slibujem tak učiniti a zdržeti, jakož sme se dříve (Jul. 1443) listem našim za swé kněze slibujíc zapsali na zdrženi sněmu obecního.“ Co následowalo dále, jest pokryto tmau a zármutkem. Wíme jen tolik, že oba starcowé, Mikuláš Biskupec i Wáclaw Koranda, prwní i poslední náčelníci sekty Táborské, stawili se w určitý čas i s jinými kněžními swými w Praze; že wězeli dlauho na radnici Staroměstské, až konečně slíbili poslušenstwí J. Rokycanowi; pak že odwezeni na hrady paně Jiříkowy, Biskupec sám třetí na Poděbrady, Koranda na Litice, a tam dochowáni smrti. 257 Na Táboře pak již dne 2 prosince 2 Dec.

257) Zápisy Táborské ode dne 1 září 1452 našli sme w archiwu Třeboňském. Jan Blahoslaw we swé historii Bratří českých (MS.) wyprawuje o pádu Tábora takto: „Jiří z Poděbrad přitáhl k Táboru, kdež kněží Táborští shromážděni byli, majíce slib od měšťanůw, že jich nikoli

1452 1452 počato slaužiti mši w ornatě a kázati dle předpisu Rokycanowa. ²⁵⁸

Učiniw takto konečný konec děsné někdy republice, obrátil se pan Jiří, stejným i úmyslem i účinkem, proti hlavě jednoty Strakonické, která právě té doby znova byla obžiwla i ustrojila se proti němu a proti císaři. Wyložili sme již, kterak pan Oldřich z Rosenberka, po třidcetiletém zápase s husitstwem, wida konečné nezbytí, zwláště ode smluw Wilšteinských pojal byl nechut k wěcem weřejným vlasti swé, a počal uhybowati se i nastrokowati synůw swých místo sebe. Když potom mnich Kapistran přijel na několik neděl do Kruplowa i mluwil o marnosti všech wěcí tohoto swěta, dozrál w něm úmysl, odříci se konečně náčelnictwí, netoliko w jednotě katolické, ale i we vlastním domě swém. Protož u přítomnosti téhož arcimissionáře, dne 13 listopadu 1451, swěřil wladařstwí domu Rosenberského nejstaršímu sy-

newzdají. A když pan Jiří ležel u Tábora, Táborskí poddali se mu třetího dne, a kněží, kteří u nich byli, wydali jemu. A on je zjímaje wsázal do wězení, některé na Poděbrady, jako Biskupce s Wawřincem a s jinými, a některé poslal na Litice“ atd. Rukopis sawwěký kapituly Pražské (O. 29, list 314 sl.) mluwí takto: Knězie Táborskí — „již sú konečně k tomu ke všemu swolili i zapsali se, když sú na rathúze w starém městě Pražském wězeli, a již sú i mistru Rokycanowi poslušenstwie slíbili l. b. 1453.“ Srwn. rozmlauwání starého Čecha w rkp. bibl. Pražské (XVII, D. 20,) též známé kroniky Bflejowského, Wengerského ajw.

258) Při biblí Slanské od r. 1401 stojí sawwěká pamět wtato slowa: Anno dom. 1452 rev^{da} in Chr. D. Johannes de Stakor, plebanus parochiae S. Stephani, venit in Tabor cum quodam fratre Thoma in vigilia apostoli Andree (29 Nov.) et ibi incepit divina peragere secundum ritum sanctae matris ecclesiae in ornamentis more solito in octava virginis gloriosae Katherinae sabbato (2 Dec.) frater Thomas, reverendusque Johannes sermonem fecit etc.

nowi Jindřichowi, a podrzew sobě jen jedno panství¹⁴⁵² k wyžiwě, odevzdal ostatní wšecká synům swým, aby mohl napotom w pokoji bohu slaužiti a pečowati o spašení duše swé. Nešel tedy do kláštera, nýbrž chowal od té doby zwláštní dwůr swůj buď na Krumlowě, buďto na hradě Maidšteině, často ještě nazpět se ohlédaje i sobě tytíž stýskaje, nežli smrt jej uchwátila († 28 dubna 1462.)²⁵⁹ Ale tenkrátě když, ne bez jeho rady a hlavní příčiny, jednotníci někdy Strakoničtí spojili se opět k oswo- bození krále Ladislawa, syn pak jeho Jindřich sám wy- prawil se s wojskem čtyr set jezdcůw a pěších přes dwa tisíce²⁶⁰ do Rakaus, swěřeno jemu ještě jednau, a to posledníkrate, dáwné náčelnictwí; neboť nešťastné jeho pořizení nemohlo mu býti wnadau k obnowení někdejší činnosti.

Pan Jiří, požiw u hradu Hluboké, (ježž ta léta pan Popel z Lobkowic držel w zápisu i s panstwím rozlehlým,) téhož zdaru jako u Táboru, položil se bez meškání před Budějowice; do kteréhož města i pan Oldřich, nemaje wojska swého doma, byl se uchránil. Co tu wše stalo se, nelze udati: wíme jen, že již 7 září přijel týž pán, 7 Sept. za průwodním listem, do ležení páně Jiříkowa „na poli mezi Hlubokau a Budějowicemi“, „k jednání wěcí po- třebných.“ Trpká úloha takowá usnadněna mu panem

259) Wiz W. Březana kroniku Rosenberskau w Časopisu česk. Museum, 1828, IV. 60. Boh. Balbini Epitome pag. 507.

260) Tak swědčí netoliko Starý letopisec (str. 159,) který sám přítomen byl w té wyprawě, ale i sawěká kronika Rosenberská w rkp. někdy Šternberském, nyní Lobkowském w Praze. Proto počet od Eneáše Sylvia (in vita Fri- derici ap. Kollar p. 376) udaný (pěších 800, jezdcůw 200) nemůžž za prawý uznán býti. Týž Aeneas do- kládá, že we wojště tom Rosenberském byli také ně- kteří Táboři.

1452 Jiříkem, an ještě nenakládal s ním co s nepřitelem, nedaw wojsku swému škoditi na statcích Rosenberských. Přiznal se tedy pan Oldřich zápisem zvláštním ke sněmu Swatojirskému pod výminkau, „aby k ničemu tištěn nebyl, on ani jednotníci a služebníci jeho, cožby mohlo býti proti poslušenství církwe swaté Římské a proti králi Ladislawowi; též aby i on i jiní duchowní a swětští lidé zachowáni byli při jich práwích a swobodách.“ Obdržew takowé výminky, „umluwil podlé sebe také Budějowské, Plzenské, Rabského pána, pana Krušinu Šwamberka, Strakonického pána i jiné,“ tak že všickni přijali pana Jiřího za zpráwce a zawázali se přijíti na nejprw příští obecní sněm do Prahy.²⁶¹ Ležení páně Jiříkowi u Budějowic prodliło se jak jednaním tímto, tak i nowinami mezitím donášenými o weliké a nenadále změně w Rakousích.

Stejnau totiž dobau, když pan Jiří byl wydal se z Prahy do pole, powstalci Rakuští ode hranic uherských u weškeré síle swé, kterauž někteří na dwanaćto, jiní až na čtyrmećtma tisícůw lidí branných počítali, nenadále obrátili se k Nowému městu, kdežto cisar přebýwal s rodinau swau, obmeškaw činiti náležitě příprawy k obraně, an neměl než asi osm set bojownikůw při 27Ag. sobě. Rakušané obklíčili město dne 27 srpna, i hrali hned nazejtří na ně autokem, při kterémžto Čechowé Rosenberkowi swau neohrožeností zvláště prý se významenali. Od té doby počalo se wyjednawati, prostředkem několika knížat říšských duchowních i swětských, 1Sept. a 1 září stalo se narownání w ten smysl, aby dne 4 září král Ladislaw wydan byl knížeti Ciskému, a o sw. Martině nejprwě příštím (11 listopadu,) aby sešel se we Wídni sněm weliký wšech příbuzných i poddaných Ladislawo-

261). Archiv český, III, 551. Staří letopisowé na str. 161.

wých, k rozhodnutí otázky, kde a jakby týž král za ne- 1452
zletilosti swé dále chován býti měl. Však spojenci, do-
bywše mladého pána swého, hned u triumfu wedli ho do
Widně (13 září) a chowali se k němu jako ku panowníku 1388pt.
skutečnému.

Jest se domyslíti, že nowiny takowé, stihše do ležení
u Budějowic, způsobily tam dojem tím příkřejší, an pan
Jiří byl chystal se právě táhnouti císaři ku pomoci.
Však nebyla to jeho wina, že Nowé město neodolalo,
neřkuli čtyřměsíčnému, ale ani čtyřdennímu obležení, a
že tudíž pomoc jeho stala se neuzitečnou. Nelze udati,
jaké působení měla při jednání s obau stran okolnost ta,
že wítězili w Rakausích ti sami, kteří w Čechách museli
podrobiti se nepříteli, a že wítěz rakauský měl se konečně
státi pánem wítězi českému. Tolik aspoň jisté jest, že
podrobení se pánůw Rosenberských pod Jiřího Poděbrada
spůsobilo welikau žalost u katolíkůw netoliko domácích,
ale i zahraničných, a že znechutilo panu Oldřichowi ještě
wíce každé další aučastenství we věcech politických.
Nejwíce hořekowal Kapistran, a psaním 21 října z Lipska 21Oct.
daným napomínal pana Oldřicha horliwě, aby zrušil uči-
něnou smlauwu, kteráž byla prý neplatna, třebasby i sto
tisíc pečetí byl k ní přiwěsil.²⁶² W Čechách ale sauzeno
jinak, a umluwy zůstaly we platnosti.

262) Postawíme sem wýtah z obšírného psaní jeho, jakž sme
jey r. 1824 z originalu w archiwu Třeboňském chowaného
sobě wypsali. Fr. Johannes de Capistrano deplorat et
exsecratur factum D. Ulrici de Rosenberg, qui absque
consilio filiorum suorum foedus cum capite haeticorum
inierit eique sese subdiderit; monetque summa instantia,
ne pacta servet, etiamsi centum millia sigillorum appo-
suisset, cum scriptum sit: „in malis promissis scinde
fidem, in turpi voto muta decretum.“ Totam Alemanniam
deplorare jam casum ejus. Multas eum habere excusa-
tiones sanctissimas, quibus ab illorum liga discedere

1452 Nemaje w Rakausích co wíce činiti, obrátil se pan Jiří proti ostatním protiwníkům swým we vlasti, a dne 158pt. 15 září položil se wojensky u wsi Kestřan, ²⁶³ hroze Píseckým záhubau. Pročež oni brzy umluwili se s ním a potáhli w umluwu swau také města Klatowy, Domažlice a Sušici. Odtud trhnul polem až do Žatecka, kdežto Žatečtí a Launští také se byli zpětli, ale hledali swé spásy w umluwě a w podrobení, nečekajíce skutkůw 308pt. wálečných. Tak wrátilo se wojsko Poděbradowo dne 30 září wítězně do Prahy, pokoriwši nepřátely pána swého a zjednawši mu poslušenstwí we všech končinách země české.

Ačkoli pak páni Rosenberští byli se přičinili o zproštění krále Ladislawa z prawé nepříně proti Poděbradowi, on nicméně nemohl nemiti wděk, co se stalo, ano jej zbawilo mnohých nesnází. Nyní zajisté nastala mu konečně čáka krále korunowaného a s ním řádné vlády w zemi: awšak král ten při swé nezletilosti nemohl bráti skutečné vlády z rukau zpráwcowých. Neztratil tedy pan Jiří, alebrž získal oswobozením Ladislawowým, a to tím wíce, že zničením všech různých jednot a stran politických w zemi a uwedením celého národu pod jeden zákon odjata cizincům příležitost, kořistiti z neswornosti

possit: se tamquam literarum ignarum de veritate declarare non potuisse; se jure ipso impediri, cum dominia sua in manus filiorum renuntiasset Capistrano praesente; cum rebellibus ecclesiae non licuisse sibi foedera inire; illicitam promissionem non esse sibi servandam; nolle se poenam excommunicationis, poenasque aeternas gehennae incurrere etc. Rogat eum, ut se laudatorem suum apud omnes nationes porro faciat non mendacem sed verum laudatorem fuisse etc.

263) Staří letopisowé (str. 161) chybně udávají den 8 září: wiz psaní w Archivu českém, III, 551—2. Datum náwratu 30 září podává Cochlaeus l. c.

české, a že budaucí panovník nemohl dosednauti na 1452 trůn, leč pod výminkami zespolka jemu předloženými.

Walný sněm Pražský, kterýž tudíž o přijmutí krále Ladislawa do země ke dni sw. Hawla (16 října) swolán 16 Oct. byl, stal se proto nad míru důležitým; škoda jen, že podrobných o jednání jeho zpráv nedostává se naprosto. Víme však, že na něm země celá přiznala se k dávnému programu jednoty Poděbradské, a že tudíž uznání opět a obnoweni tři hlavní článkové listu mírného ode dne 29 ledna 1440: prwní o platnosti kompaktat a umluw někdy s císařem Sigmundem učiněných; druhý o powýšení Rokycanowě na arcibiskupství; a třetí o neuznávání krále někdy Albrechta za krále českého. Proto sněm tento, ač ne bez odporu několika sněmowníkůw, popíral králi Ladislawowi práwa dědičného ku koruně české, a považował i vyhlašował jej za krále swého woleného, ač teprw přijmeli výminky, kteréž mu ze společného snešení předloženy býti měly. Šlo to wše ještě následkem welikých wálek husitských, kteréž ani císaři Sigmundowi byly nedaly dosednauti na trůn český, leč moci nowých umluw a swolení národního.²⁶⁴ Wi-děti z toho, že Čechowé záhy počali předcházeti Poláky příkladem nedědičnosti trůnu a osobowání sobě práwa k wolení králůw swých. Uhlédáme však také brzy, kterak wěc ta dala příčinu k nowým a bezmála krvawým sporům mezi Čechami w užším smyslu a zeměmi korun-ními, zvláště Morawau a Slezskem.

264) Jan z Rabšteina w Dialogu swém od r. 1467 přičítal tu nowotu pánům Jiřikowi z Poděbrad a Zdeňkowi ze Šternberka: oba ti prý „Ladislau, cui regnum Bohemiae jure paterno obvenire debebat, veluti per electionem in regnum acciverunt.“ Ale zásada k tomu wywinula se z ducha jednoty někdy Ptačkovy, potom Poděbradské, dříve nežli Jiří a Zdeněk dospěli k moci w Čechách.

1452 Král Ladislav, ačkoli byl pachole teprw dwanácti-
 leté, wšak obyčejem plnoletého panowníka hojnými psa-
 4 Oct. ními již ode 4 října rozesílanými zwal stawy české do
 Widně k roku sw. Martina; také pan Jiří wolán jest a
 prošen, ale nechtěl jeti tam, kde jeho nedáwní nepřátelé
 11 Nv. na wítěze sobě hráli.²⁶⁵ Sjezd ten wšak stal se neto-
 liko hlučným, ale i welice důležitým, a rokowaní trwalo,
 s několika přerýwkami a změnami, vlastně až do konce
 měsíce března léta následujícího. Byli na něm přítomni
 knížata Ludwik i Ota Baworští, Wilém Saský Ladislawůw
 swak, a bratr císařůw kníže Albrecht Rakauský; mar-
 krabata Albrecht Achilles Braniborský a Karel Badenský;
 biskupové Řezenský, Frisinský, Eichstadtský, a jiných
 důstojníkůw swětských i duchowních wíce; dále posel-
 stwí od císaře Fridricha, w jehožto čele, co přední řeč-
 nik, Aeneas Sylvius biskup Sienský; pak stawové ra-
 kauští, čeští, morawští, slezští, a posléze také slavná de-
 putace stawůw uherských, s náčelníkem swým Janem
 Hunyadim. Nejwětší nesnáze byly w jednání mezi císa-
 řem a králem Ladislawem, zwlášť o zřízení nowého
 způsobu poručnictwí w Rakausích, o wydání koruny
 uherské a zámkůw hojných, ježto byl císař w Uhřích
 i w Rakausích osáhl, o náhradu, kteréž tentýž za škody
 sobě učiněné i za wydání koruny a zámkůw dotčených
 požadowal atd. Král zastupowán byl w jednání nejwíce
 knížetem Cílským a Oldřichem Eicingerem; učil se wšak

265) Psaní od 4 Oct. 1452 stojí w rkp. kapituly Pražské
 K. 84 na listu 303. O wolání pana Jiřího swědčí Ka-
 pistran we psaní dotčeném dne 21 Oct. 1452, prawě:
 Ego admonitus per fr. Gabrielem ad dietam illam acce-
 dere supersedi, cum didicerim filium vestrum Henricum
 dixisse, non esse bonum ut ad illam proficiacerer, quia
 Georgius vocatus a rege, audiens me ibi adesse, venire
 recusabit etc.

záhy provozowati úmysly swé i proti zdání swých wůd- 1452
cůw. Poněwadž ale nelze tajiti, že upřímné dobré wůle
nedostávalo se stranám oběma: není diwu, že ačkoli
stávaly se později čas od času mnohé námluwy, zvláště
prostředkowaním arciknížete Albrechta, dokonale však
smíření nenásledowalo vlastně nikdy.

Nesmíme pominauti mlčením, že za sjezdu Wideň- 1453
ského Fridrich, potwrdiv pod majestátem císařským stará
privilegia domu Rakauského, prawá i neprawá, obnovil
také dne 6 ledna 1453 dekretem slavným titul *arciknížat*, 6 Jan.
jež za času Karla IV kníže Rudolf první byl nějaký čas
sobě osobowati počal. Chtělf však Fridrich tomu, aby
čestný titul ten obmezen byl jen na ty potomky rodu
Habsburského, kteříby wládli zeměmi Štyrskau, Korutan-
skau a Krajinskau; wylučuje tím nepřimo Ladislawa dě-
dice Rakauského i Sigmunda Tyrolského, s kterýmiž nebyl
w dobré wůli. Od té doby titul arciknížat Rakauských
wešel w obyčej až podneš. Obmýšlel však Fridrich ještě
wětší proměny we vysokém rodu swém, a také k ujmě
Ladislawowě i Sigmundowě, ač prawdali byla, co se po-
wídalo, ²⁶⁶ že usilowal o to, i měl prý již i swolení dwau
kurfirstůw, Treverského totiž a Saského, i několika pá-
nůw rakauských, aby spojeny byly wšecky dědičné země
domu Rakauského w jeden seniorat, tak že wždy nejstarší
potomek rodu Habsburského, tedy nyní on sám, mělby
jimi wládnauti. Aspoň powěst ta, buďto prawá nebo ne-
prawá, neposlauzila jistě k rozmnožení swornosti a lásky
mezi tehdejšími panowníky.

Na dotčený sjezd Swatomartinský wysláni byli ze
sněmu českého do Wídně páni Aleš a Zdeněk ze Štern-

266) Mluví o tom dosti zřetelně Thomas Ebendorfer de Ha-
selbach ap. Pez. II, 871. Majestát od 6 Januar. 1453
wydán nejlépe we J. Chmel Materialien, II, 36—38.

1458 berka, Jindřich z Rosenberka, Zbyněk Zajíc z Hasenburka, Hynek Krušina ze Šwamberka, Jindřich ze Stráže, Jindřich a Hanuš z Kolowrat i jiní, wesměs asi we čtyrech stech koních; z Morawy pak přijeli Jindřich z Lipého, Wáclaw z Krawař, Křištof z Lichtenšteina, Jan Telecký ze Hradce, mladý Ctibor Towačowský z Cimburka i jiní. O poslích českých poznamenal přítomný řečník císařůw, Aeneas Sylvius,²⁶⁷ že newděčili se Ladislawowi dary a poctami, dle obyčeje národůw jiných, nýbrž jen pozdravením od země swé, prawice prý že ona, dlauho krále zbawená i rozličnými neřestmi sklřčená, žádostiwě očekávala příjezdu jeho, a že Čechowé rádi odewzdají mu korunu králowství swého, ač swolli k některým článkům, pro pokoj země potřebným; prosili tedy, aby nemeškal přijeti k nim, protože kdyby se tak nestalo, byloby prý se obáwati, aby lid snad jiného krále sobě nehledal. Poněwadž ale wýminky, ježto přednášeli, zdály se býti těžké, jednání s nimi přetrženo několikrát i zase obnoweno bylo. Ladislaw sám, když o žádostech jejich církewních před ním řeč byla, žeby neslušelo swoliti k nim, pronesl se prý horliwě w ta slowa: „wšak chtějili Čechowé míti mne za krále, ať jsau křesfané i ať wyznávají tutěž wíru, jako já.“ Pochybnostem a rozpakům, kteří o to w radě králowě se jewili, postawil se hrabě ze Schaumberka na odpor, prawě: „Co nám do toho, kterak Čechowé chowají se ku papeži, kde berau arcibiskupa, jakým práwem osáhli církwe, kterak bohu slauží? O to starejte se kněží: my pak warujme se, aby král nepřišel o korunu. Čechowé budže jsau křesfané nebo pohané, wždy jsau naši; ať wěří co wěří, jen když králi

267) Z wyprawowání jeho (in vita Friderici ap. Kollar. II, 405—7) wzato jest wůbec, co následuje. Srwn. wšak Ebendorfer l. c. p. 872.

daně platiti budou.“ Přítomní knížata, Wilém Saský, 1453 Albrecht Braniborský, ba i Oldřich Cílský sám, přimlauwali se bezpochyby we smyslu podobném. Pročež zůstáno konečně na tom, že w čemkoli zapsali se Čechům někdy císař Sigmund a král Albrecht, toho měl i král Ladislaw potwrditi jim; následowně hájiti kompaktat a pečowati o potwzení Rokycanowo. Pak ustanoweno, že nálezowé w bezkrálowí od sněmůw obecniých wynešení měli zůstati w moci swé a všeccka odaumrtí ponechána býti majitelům tehdejšíím; naproti tomu zrušeno wše, cokoli císař Fridrich co poručník zapsal byl komu od koruny české. Umluweno posléze, že o sw. Jáně nejprwé příštím (24 čerwna 1453) král měl přijeti do Jihlawy a tu od stawůw českých přijat, do Prahy weden a den sw. Bartoloměje (24 srpna) korunowán býti. Wše to stwřzeno zápisem, ku kterémuž Ladislaw, ačkoli nerad, přiwěsil pečet swau. Morawané naproti tomu, nepředkládawše žádných wýminek nowých a těžkých, slíbili učiniti králi swému poslušenstwí, jak mile přijde do země jejich a propůjči se jim záwazkem obyčejným.

Kdyby zápis prwních těchto umluw Wídenských byl se zachowal, mohlibychom posauditi s wětší jistotau, čím to šlo, že s nimi nespokojen byl celý takořka swět, netoliko Rakušané a Uhři, ale i Čechowé, a nejen katolíci, zvláště duchowní, nýbrž i podobojí sami. ²⁶⁸ Rakušané

268) We psaních ještě newydaných Eneáše Sylvia, kteráž nacházejí se w půwodním konceptu w rkp. bibl. Wídeňské 3389 fol. 80—193, čteme ke dni 10 Apr. 1453 tyto zpráwy: Bohemi jam retrocedere incipiunt, neque ratum videntur habere, quod sui oratores Viennae promiserunt. — W jiném psaní téhož dne: In Bohemia multi sunt, qui regnum nobile oblatum regi Ladislao sine pecunia vituperant (tak!) resque novas moliantur; res erit non plana, ut existimatum est. — A w třetím: In Bohemia

1453 hněwali se, že mladý panovník jejich zavázán byl starati se o prospěch nenáviděného kacíře Rokycany; Uhři mluvili na hlas, až prý jen krále dostanou do země, že ho Čechům tak brzy nepropustí. Wětší jest nesnáze určití, co asi Čechům nelíbilo se. Pokud domyslem stihnauti lze, byla to zvláště trojí věc. Nejprvé, že pan Jiří z Poděbrad nebyl výslovně uznán za zpráwce zemského. Ačkoli zajisté vědělo se dobře na dvoře Ladislawově, že uznání takového nebylo lze mu odepríti, odkládáno však co nejdéle ze šetrnosti ku pánům z Rosenberka, jichžto zásluhy o wyswobození králowo w čerstwé byly paměti.²⁶⁹ Druhý článěk stížný byl bezpochyby ten, že záwazek o powýšení Rokycanowě postawen byl w něm ne bez úmysla neurčitě a dvojsmyslně, tak že králi snadno bylo z něho wyniknauti.²⁷⁰ Třetí a hlavní

novae res parantur, neque Ladislao regi, quod promissum est, futurum stabile creditur etc. —

- 269) Ještě we psaní daném 28 Apr. (l. c.) pokládal to Aeneas Sylvius knížeti Cílskému za nějakou wýtržnost, že wedl krále k tomu, aby pan Jiří potwřen byl co zpráwce w Čechách. Ale 10 Jul. 1453 psal již takto: Dominus de Rosis jam aegre fert praeferrí sibi Georgium; putabat enim, quia in campo contra Novam civitatem fuit, totam sibi Bohemiam committí debere. Sed Ladislaus ab eo regnum recipere vult, qui potest dare.
- 270) Důkaz na to poskytují sama slova, která Aeneas Sylvius klade do ust panu Alšowi ze Šternberka (vita Friderici p. 416): „Non debet rex noster alium archiepiscopum in regnum admittere, Rochezana contempto, nisi majestati suae secus fuerit visum. At cum intellexerit Rochezanae locum esse non posse, tum sibi videbitur alium esse recipiendum.“ Podobná dvojsmyslnost nacházela se již we článcích přednesených dne 27 Dec. 1437 a 29 Sept. 1443, nikoli ale w listu mírném 29 Jan. 1440, ani we smlawě Pelhřimowské 12 Jun. 1446 (viz nahore.) Porownámeli s tím třetí článěk žádostí zemských králi Ladislawowi podaných (w Archivu česk. IV, 413—14,) a krá-

záwada záležela w tom, že prwním zápisem Wídeńským 1453 král Albrecht uznáwán byl aspoň nepřimo za krále českého, následowně i Ladislaw za dědice koruny, kdežto Čechowé s wětší částky nechtěli přiznati se k němu jinak, nežli co k wolenému králi swému ²⁷¹ Byloť snad i jiných wíce příčin k nespokojenosti, kteréž ale upadly w zapomenutí.

Buď tomu jak buď, aspoň jisté jest, že musilo se přikročiti k nowému mezi stranami wyjednávání. Mezitím když netoliko páni čeští, ale i knížata říšští opouštěli Wídeň, nemohše se dočkati konce hádek s císařem, weden jest i král Ladislaw dne 19 ledna 1453 do Preš- 19Jan. purka ²⁷² na sněm, odkudž po třech nedělích neštowice na něm se ukázawší donutily ho wrátiti se do Wídně zase. Nejznameníější skutek, který proveden této doby we věcech uherských, byla zíněna gubernatorského titulu Hunyadowa na „nejwvyššího kapitána i zpráwce důchodůw králowských“; bezpochyby tím úmyslem, aby widomo bylo, že muž ten neměl býti samostatným, jako potud, mocnářem w zemi uherské, ale úředníkem králowým; i nelze zapírati, že kníže Cílský dosti pilně snažil se powztýčiti zase moc králowskau w Uhřích hluboce kleslau.

lowu na ně odpověd w zápisu dne 1 máje 1453 (tamže str. 416.) poznáme snadno, že rozdíl w textowání té věci byl podstatný a nešel nikoli náhodau.

271) Ani to nešlo náhodau, že w dotčeném zápisu 1 máje 1453 připomínají se co králowé čeští wždy jen Karel, Wáclaw i Sigmund, nikoli také Albrecht, o kterémž jen jednau zmínka se činí w ten smysl, že Ladislaw nikomu w Čechách, kdoby proti otci jeho w čem byl provinil, toho zlým spomínati nebude. Srowněj ostatně, co později o jednání w Jihlawě (Oct. 1453) postaweno bude.

272) Datum 19 Januar. (fer. VI^{ta} ante Fabiani et Sebastiani) udává krátká kronika sawwěka w rkp. již dotčeném bibl. Děčínské.

1453 Méně zdárné bylo podobné snažení jeho v Čechách. Chtěli kdy uzříti Ladislava na trůnu českém, musel hledati především dobré vůle páně Jiřikovy, lahoditi jemu, přizniti se s ním a podepsati bez výminky program někdy jednoty Poděbradské; moci zajisté a násilím nedalo se poříditi ničeho proti Čechům. Pročež wolal jej a přední jeho rady k novému rokování do Znojma, kam ž
 m. Apr. pak i zabral se sám s Oldřichem Eicingerem ve druhé polowici měsíce dubna, aby „jednal a házel“ s nimi, jakož dí královský zápis druhý, „o naše panování a kralování w Čechách.“ Starý letopisec udává obsah i způsob toho jednání w ten smysl, že pan Jiřík Poděbradský zpráwce a jiní čeští páni a města rokowali sau we Znojmě o krále Ladislava, aby byl českým „woleným“ králem.²⁷³ To ukazuje dosti zřejmě, které byly poslední nesnáze celého wyjednávání. Narownání nemohlo dokonati se jinak, nežli že powoleno Čechům konečně we všech jejich žádostech; jen co bylo králi naprosto nemožného, jako připojení země Rakauské ku koruně české, odročeno
 26 Apr. k času jinému. Uzawřena také dne 26 dubna zvláštní smlauwa mezi panem Jiřím a knížetem Cílským, kterauž zawázali se oba pečowati především o dobré krále Ladislava i chowati se k sobě wespolek vždy přátelsky.²⁷⁴ Rozumí se, že uznání a potwzení pana Jiřího za gubernátora wyhraženo a swoleno bylo přede všemi jinými wýminkami we Znojmě.

273) Staří letopisowé na str. 162, č. 494. Archiv český IV. 416. Aeneas Sylvius dne 28 Apr. (l. c.) psal: Bohemi cum rege Ladislao conventum habent in Moravia, ad quem missi sunt comes Ciliae et Azingher. Dicuntur Bohemi novas res quaerere etc. —

274) Zápis přátelské té smlauwy podal Fr. Kurz (Oesterr. unter Friedrich IV) I, 276.

Když takto všechny ústrky a nesnáze uklizeny byly 1453 s cesty, wedeni jsau páni Jiří a raddowé jeho do Widně, aby představili se králi, složili jemu přísahu věrnosti a přijali z rukau jeho zápisy na věci umluwené. První shledání muže slawného s královským mladíkem dne 29 29Ap. dubna bylo, jestli ne hned srdečné, aspoň s obau stran welmi šetrné. Prawí se že po celé tři dni, kteréž pan Jiří ztrávil we Widni, neopustil krále ani na chvíli, dělaje se pilnějším nad jiné dwořany we službě jeho, i doprovázeje ho kudykoli chodil: za to zase král netoliko počal nazýwati jej otcem svým, ale i chowati se k němu dle toho. Že strojeny tudíž k jeho počtě mnohé slawnosti a hody, rozumí se tuším samo sebou.²⁷⁵ Důležitější však, co přinesl s sebou do Prahy stawům na sněm den sw. Stanislawa (8 máje) shromážděným,²⁷⁶ byly zápisy královské toho způsobu, jak je národ byl sobě žádal, i slib, že král nowý nebude již dlouho meškati při-

275) Aeneas Sylvius (l. c.) ode dne 5 máje: Inter Bohemos et regem Ladislaum conturbatae aliquantum res fuerunt. Nunc compositae sunt. Georgius regni gubernator et aliquot alii barones ad regem venerunt, triduoque Viennae morati et honorati admodum, bona mente recesserunt, regemque brevi in Bohemiam iturum coronamque recepturum aiunt. — W rkp. bibl. Wídenské 4975 piše se (na listu 380.—1.) Georgium cum Viennam venisset, regi prae cunctis obsecutum esse, ei domi assedissee, foras comitatum fuisse, templa secum intrasse etc. „Celebrantur convivia, ordinantur et confirmantur magistratus, Georgius, ut gubernator, pater regis appellatur“ etc. Srwn. psaní dne 8 máje 1453 ap. Steph. Katona, XIII, 910, kdežto se dí, že když slibowali králi poslušenství, zwoněno po celé Wídni všemi zwony slawně. Čechowé wyjeli z Wídně zase 2 máje o nešpořích. (Psaní w Drážd. archivu.)

276) Sněm ten rozepsán byl ke dni sw. Jiří, ale potom odročen až ke dni sw. Stanislawa, kdežto skutečně držán. Jednání však jeho zůstalo neznámo.

1453 jezdem swým, aby postawena byla na hlavu jeho korona swatowáclawská, i aby dáwný blesk její zaswítil opět do zemí korunních, Morawy, Slezska, Lužice obojí a Lucemburska.

1 Mai Hlavním zápisem dne 1 máje přiznal se král Ladislav ke všem závazkům a výminkám, pod kterýmiž za krále přijat byl, a kteréž buďto dříwe skrze posly české we Wídni, aneb potom skrze pana Jiříka i skrze knížete Cílského we Znojmě umluweny byly. Nejdůležitější mezi nimi zněly w ten smysl, 1) že měl Čechy a Morawany zůstawiti i hájiti při kompaktatech i smluwách s císařem Sigmundem učiněných; 2) jeda na korunování, měl nejprv na pomezí zemském a potom při korunování učiniti přísahu zemi; 3) slíbil wyprawiti s poselstwím českým swé zvláštní posly ku papeži, „anebo jinam kamžby užitečné bylo,“ kolikrátkoli o to žádán bude, a prositi Jeho Swatosti co nejpilněji, aby M. Jan z Rokycan k arcibiskupstwí Pražskému potwrzen a swěcen byl. Pakliby to nemohlo býti, tak ježtoby to sami seznali: tedy se podwolil „žádného k tomu newoliti a na tom místě nemíti, než dále o to s radau pana Jiříka činiti.“ Článek 4) zněl o zachování práv a swobod jak zemi wůbec, tak i každému stawu zvlášť; 5) o dluzích a zápisech po císaři Karlowi IV, králi Wáclawowi a císaři Sigmundowi, aby zůstali we swé platnosti; ale cokoli zapsal císař Fridrich na místě Ladislawově, to mělo býti zrušeno. Články 6)—8) odřekl se král všeho práwa k odumrtem od smrti císaře Sigmunda na korunu spadlým, (lečby kde ani nápadníkůw owšem nebylo,) jakož i k summám a aurokům králowským na městech a klásterích od též doby zadržaným, a stwrdil vše, co w té věci až potud nálezy panskými a sněmowními ustanoweno bylo; ode dne korunování však mělo práwo králowské zase

jíti, jako za starodáwna. Z ostatních článkůw uvedeme 1453 zde jen ještě jedenáctý, kterým se zawázal nížádného zboží, hradůw, měst ani krajin w Čechách ani jinde, což ku koruně české přísluší, po sestře nebo dceři swé u wěných nezapisowati ani jinak zawazowati; a šestnáctý i poslední, jenž dí, že jestližebý stawowé o swých práwích, rádích neb swobodách co pozapomenuli neb obmeškali wložiti w ten zápis, že jim to potom král milostiwě nahraditi chce.²⁷⁷ Druhým zápisem dne 2 máje potwrdil Ladislaw panu Jirikowi důstojenstwí zpráwce zemského, tak jakož mu sněmem Swatojirským wloni swěřeno bylo, a prodlaužil jeho trvání o dalších šest let. Konečně třetím zápisem, daným dne 3 máje 1453, 3 Mai prikazowal všem auřadům zemským i městským w Čechách, aby pana zpráwce poslušni byli a platy do králowské komory náležitými aby k němu hleděli na králowě místě.

277) Celý zápis wiz w Archivu českém, IV, 416—419, a srwn. knížete Lichnowského registry ke dnům 1—3 máje 1453, č. 1780—82. Lünig Codex German. diplomat. I, 1459.

ČLÁNEK ŠESTÝ.

KRALOVÁNÍ LADISLAWA POHROBKA.

Poměr mezi králem a zprávcem. Zrada Smiřického. Hádky w Jihlawě. Korunování krále Ladislawa. Spor mezi Čechy a Morawany. Snémovní nálezy a oprawy w Čechách. Mír a blahobyť zemský. Řevnivost mezi stawy. Kapistran we Wratislawi a zpaura toho města. Wyjednávání o Lužici, Lucemburk a pomezí Saské. Boj w zemi Pruské. Otázka turecká na snémích Řezenském i Frankfurtském. Král a Poděbrad we Wratislawi. Jalový sném Nowoměstský. Nesnáze a strany w Uhřích. Papež Kalixt III. Ladislaw strojí válku proti císaři. Porážka Turkůw u Bělehradu Srbského: Ladislawa we Futaku a na Bělehradě; zavraždění knížete Cilského. Pomsta za to na Hunyadowcích. Jednání Čechůw s papežem Kalixtem. Kunrat Hölzler. Nedorozumění mezi králem a zprávcem. Umluwy a příjezd králůw do Prahy. Poselstwí do Francie a k císaři. Příprawy ke swatbě. Nemoc a smrt krále Ladislawa. Žalost u pohřbu jeho.

(R. 1453—1457.)

1453 Umluwami Widentskými ukončilo se teprw dokonale ono bezwladí, kterýmž země česká již na čtrnáctý rok wíce méně nebezpečně byla zmitána. Neb ačkoli pan Jiří w posledních létech již byl swau mocí uwedl jednotu, pořádek a pokoj do země, vymeziw z ní otewřená zaští, laupeže, násilí a bezpráví všeliká: však skutek takowý

sám zdál se pocházeti také z násilí a nemíti trwalosti, 1453
pokud se mu nedostávalo právní sankce, kteráž w domněni národu jediné od řádně ustanoweného krále a panowníka dostati se mohla. Teprw nyní, když národ měl opět swětskau hlavu swau, wrátil se život jeho weřejný do staré koleje, a obnowené ústrojí wládní nalézalo dáwnné poslušenství w lidu; teprw nyní mohli auředníci a saudcowé zemští konati opět sprawedliwost, twrditi práwo, trestati winníky a jistiti bezpečí obecné.

Léta kralowání Ladislawowa můžeme považowati spolu za dobu nejkrásnější a nejblaženější, jelikož žádnými pohromami nekalenau, w životě pana Jiřího Poděbrada. Král kralowal a zprávce wládnul i wedl péči o dobré obecné; onen dáwal jméno a štít, tento prowozowal moc a práwo. Snažení zprávcowo směřowalo wěrně ku prospěchu krále a vlasti pospolu; postawil jednotu státu čili koruny na dáwnných pewných základech; audy održené snažil se připojiti zase ke hlavě, tak aby nescházelo nic, čeho k obnowení někdejší moci a sláwy bylo potřebí. Také uwnitř země staral se o nowé základy řádu a pokoje, jakž je wymáhal proměněný staw věcí; nebyloť zajisté dosti, brániti swéwoli a hrubému násilí, ale musily nowými zákony zaswětiti se nowé poměry právní, aby přestalo rušení pokoje a majetnost i průmysl aby zmáhaly se w lůně národu. Zásluhy však, které získal sobě w těchto létech, podporowány a pojišřowány byly znamenitě autoritau kralowau; králi také za to děkowati bylo, že nechystalo se žádné nebezpečí proti koruně, ani z Říma za příčinau poměrůw církewních, ani z krajin okolních za příčinau obnoweného panství českého. Nicméně mnohostranné toto štěstí nelišilo se také nehod swých, lesk patrný měl i stinné stránky: čím wětší byl zdar, tím wětším dáwal půwod i požadawkům

1453 i odporům. Poněwadž pan Jiří zničil byl sektu táborskau, očkáwáno, aby učinil konec také kališnictwí a sektám wábec w Čechách; poněwadž pomohl pojistiti stawům českým práwo k wolení krále, popudil Morawany a Slezáky, že hledali uwolnění swazku swého s korunau.

Král Ladislav byl mládec krásný, zrostu štíhlého, twáře sličné, pleti bílé s lícemi ruměnými, očí nad míru jiskřících, a hojně kadeře zlatoskwaucí zdobily hlavu jeho. Chowání jeho bylo slušné a přiwětivé, mravy čisté, tak že přirozenau jewil nechut proti hýření wšelikému. Wšak nepožiwaw co nemluwnátka něžnosti mateřské, a co dědic bohatý od jakžiwa pod přisnau stráží chowán i pochlebníky obklíčen byw, zdá se, že záhy zawřel se w srdci swém, aniž stal se schopným oddanosti upřímné a pewné. Nemoha pak pro wěk prowozowati wšude swé wúle, protiwnostmi tužil se w sobectwí a prospíwal we pokrýwání a přetwařowání až k ošemetnosti; také lépe uměl odkládati pomstu, nežli odpauštěti ze srdce. Při tom wšak býwal dosti horliw u wykonáwání powinností nábožných, i jewil záhy newšední lásku k naukám i k umění. Bylo w něm jistě jádro panowníka statného, ažby zkušeností vlastní byl poučil se, že jen sprawedlností mohl získati a přemoci swět.

Jiří Poděbrad, muž postawy krátké a zawalité, jewil se w tělesném ohledu co prawý opak královskeho pána swého: duchem wšak rownali se sobě lépe, ježto mravy obau popisují se jako welmi jemné a šetrné; také zdá se, že nezadlauho powstala mezi nima obapolná přízeň i skutečná náklonnost, a pan Jiří byw od krále nazýwán otcem, že staral se o jeho dobré opravdowě a skutečně. Bylaf wěc přirozená, že král sotwa čtrnáctiletý, ačkoli neměl poručníka nad sebau, potřebowal přece ještě nawodu při panowání, a že o práwo, býti jemu mentorem, zwláště

w Rakausích, strojily se pikle a pŕátky nekonečné. Nejwice 1453 žičil se jím Oldřich kníže Cilský, strýc jeho nejbližší, o kterémž, ačkoli nebyl powahy weskrz neošetmetné, wyznati se přece musí, že pečował o dobré králowo ještě wice nežli o swé vlastní. Takowé jeho snažení dáwalo příčinu ke zřejmé newoli s Hunyadim, a k ukrytým tŕčkám proti Poděbradowi. Hunyadi nenamítal sice nic proti nowému titulu swému: „nejwvyššího kapitána i zpráwce důchodŕw králowých“: ale u wěci samé počínal sobě jako dřiwe, potahował wšecky důchody země uherské k sobě sám, a neklada aučtŕw nikomu, chtěl odbýwati krále jistau roční summau, co pensionáře a cizince. Wěrněji a oddaněji chował se Poděbrad: ačkoli zajisté lépe byl mocen země české, nežli Hunyadi uherské, činil se přece dobrowolně prawým služebnikem a auřednikem králowým; obnowiw komoru králowskou w Čechách, pečował wšemožně o prospěch její, a skládal jak ze příjmŕw, tak i z wydání aučty před kommissí od krále samého jmenowanau. 278 A přece ani proti němu neostýchal se Cilský užíwati podtají příhod w Morawě, we Slezsku i w cizině na ujmu jména českého se vyskytlých.

Prwní po Wídenských umluwách a hlawní Poděbradowa péče byla, dostati krále do země, aby korunowá-

- 278) Absolutorium z aučtŕw na prwní rok (od 24 Okt. 1453 do 25 Okt. 1454) řádně složených nachází se w originalu od krále Ladislawa vlastní rukau podepsaném podnes w archiwu Olešnickém we Slezsku, kdežto wŕbec zbytky rodinného archiwu Poděbradského se chowají, a tištěno w Archiwu českém I, 297. Summa příjmŕw toho roku byla 67,439 kop gr. č. to jest 168,598¹/₂ zlatých uherských čili nynějších c. k. dukátŕw; wydání bylo wětší o 340 kop 41¹/₂ gr. a 300 zlatých rýnských, to jest asi o 1076²/₃ dukátŕw. We příjmu onom nacházela se jen částka berně králi od českého sněmu swolené, za to ale také někteří důchodowé z Uher a z Rakaus ajw.

1453 mím jeho co nejdříve dala se sankce novému věci pořádku. Střídalo se o to poselství několikero mezi Widní a Prahau; omluwy odkladu dávány všeliké: jedna že pokoj mezi císařem a králem nebyl ještě utvrzen, a protož že král nemohl vzdálení se z Rakaus; druhá že po Jiskrowu odbyti powstaly w Uhřích skrze Petra Aksamíta Čecha nové nepokoje, k jichž udušení bylo prý potřebi přítomnosti králowy; třetí a hlavní, že nedostávalo se králi peněz, aby s potřebným majestátu bleskem zjewiti se mohl w koruně české. Žádáno tedy jménem králowým, aby odložilo se korunování w Praze až k času wánočnímu. Jak málo podstaty měly řeči takové, uká-

6 Jul. zalo se brzy skutkem, když Ladislav 6 čerwence zabrał se přece do Brna, hlavně aby přijal od Morawanůw slib poslušenství upřímo a ne teprw prostředkem koruny české; pak pobyw tam až téměř ku konci měsíce, potom wrátil se opět do Rakaus a sněmował zase w Prešpurku w měsících srpnu a září. Newole tím mezi stawy českými wzbuzená musela rozdrážditi se až we hněw a pomstu, když se dowěděli, že odkladům oněm dawan podnět ode zrádcůw, kteří zasedali we vlastní jejich radě. Kniže zajisté Cílský, když od Poděbrada naň doléháno, poslal tomuto k osprawedlnění swému psaní, kteréž došlo bylo krále od znamenitého pána českého s výstrahau, aby nikoli prý neswěřował sebe wrtké wíře české, lečby přišel s mocí dostatečnou, aby rozkazowati a trestati mohl co pán. Zprávce podaw pánům, jemu k radě přidaným, o výstraze té zpráwu, s utajením jména, ptal se jich, co by saudili o pŕwodoi jejím. Odpowěděli všichni, že zrádce jest a rušitel obecného dobrého, a protož hoden smrti nejhawnější. Byl mezi nimi pan Jan Smiřický, a tážán byw také o zdání swé, přiswědčil saudu obecnému. I položil pan Jiří před pány psaní ono, rukau

pana Smiřického psané a sekretem jeho spečetěné.²⁷⁹ 1453
 Odsauzen jsa swými usty, jat jest tudíž a do wězení
 dán; a s ním také pan Jan z Rabšteina, pro podezření
 aučastenství. Smiřickému popráno jen času ku porizení
 o statku swém dne 6 září; nazejtří pak stat jest w Praze 6 Sept.
 na starém městě pod praněrem a pochován we špitále
 u mostu; Rabšteina byw newinen shledán, propuštěn zase
 na swobodu. Pan Smiřický jmenován býwal již od r. 1421
 mezi předními muži stawu rytířského w Čechách, a nedálo
 se po wše léta nic důležitějšího we vlasti, čehožby se
 byl neaučastnil; jemu byl se dal w ochranu i se zbožím
 Raudnickým poslední arcibiskup pražský Kunrat; byw on
 spočátku horliwým husitau, stal se ku konci neméně hor-
 liwým katolíkem; posléze přidán byl ještě panu zprávci
 za raddu; osobní záwist a nenáwist wedla jej ke skutku
 nešlechtnému, za kterýž utrpěl trest neméně zasloužený
 nežli ohawný, co zrádce vlasti a národu.

Král sľibowal konečně, že den sw. Michala (29 září) 29 Spt.
 nastúpí neomylně cestu dáwno žádanau do Čech: awšak
 i s toho sešlo za příčinau zvláštní a nepředwídanau.
 Stawové rakauští, swoláni bywše do Korneuburku na
 sněm, aby přispěli k obmyšlené jízdě pomoci zvláštní,

- 279) Aeneas Sylvius wyprawuje, že psaní znělo takto: „Jan
 Smiřický králi Ladislawowi pozdrawení. Chwálím to, že
 co nejdříve do kralowství swého přijeti míníš: kdyby
 jen přijel aby kralowal, ne aby jiným poddán byl. Ale
 aby neoděný a bez moci přijeti měl, toho chwáliti ne-
 mohu, leč tě matka twá o dwau hlavách porodila, aby
 jedné u Widni přátelům swým zanechal, a druhau neko-
 nečně a nestálé wíře české swěřil. Měj se dobře.“
 Widěti, že aspoň forma listu newyšla z neklassického péra
 Smiřického. Také neprawda jest, žeby odsauzenému jen
 dvě hodiny poprány byly ku připrawení se k smrti, ana
 poslední wůle jeho, již odsauzeného, daná dne 6 září, jest
 před rukama, kdežto teprw nazejtří stat byl.

1453 návodem pana Oldřicha Eicingera swolili k tomu jen pod
 wýminkau, králi podtají swěřenau, aby kníže Cileský wš
 moci zbawen a z dworu králowa wyhostěn byl. Když
 král neodpíral, odročeno powedení aukladu do města
 288pt. hlawního, a dne 28 září kníže Cileský, nedáwno ještě wše-
 mohaucí, wyhnán potupně a s nebezpečím žiwota z Wídně
 i z Rakaus. Pan Eicinger wstaučil na jeho místo co krá-
 lůw přední rádce a wůdce. Wyhnanec nejprwé utekl se
 do Čech, kdežto mnohé maje známosti nadál se, že
 s králem opět bude moci smířiti se; wšak když i to jej
 sklamaro, obrátil se odtud do zemí jijoslowanských.

Proměna ta dala příčinu, že ačkoli stawowé čeští
 již ode dne sw. Michala w Jihlawě čekali, král tam teprw
 as o týden později přijel. Čechowé k uwitání jeho při-
 strojili se byli welni auprawně; sám pan Poděbradský
 přijel byl s komonstwem asi tří tisící jezdcůw. We prů-
 wodu králowa, záležejícím ze čtyr tisícíw jezdcůw, byli
 arcikníže Albrecht, knížata Otto i Ludwik Baworští, mark-
 rabě Albrecht Achilles Braniborský, Oldřich Eicinger w 600
 koních, a množstwí pánůw rakauských i uherských; po-
 zději přítáhl také Jan Hunyadi s patnácti sty jezdcí.²⁸⁰
 Sjezd wšak ten walný a wážný newedl s sebau pauhé
 toliko slawnosti a radowaníky: ba několikrát bylo se obá-
 wati, aby z jednáni jeho newyšlo nowé prolěwání krwe.
 Arci že spor tu powstalý, ačkoli týkal se krále, neweden
 mezi ním a poddanými jeho, nýbrž jen mezi těmito sa-
 mými, totiž mezi stawy českými i morawskými. Čechowé
 nad míru ěžce to nesli, že Morawané krále Ladislawa,
 dříwe nežli byl w Praze přijat a korunowán, požádali
 k sobě do Brna i učinili mu poslušenstwí, na wýstrahy

280) Tak o tom swědčí psaní Eneáše Sylvia z té doby, ještě
 newydaná. Srwn. také staré letopisy české na str. 162.
 Eschenloer str. 15.

o to jim dané nic se neohlédawše, jakoby od koruny 1453 odtrhnauti se chtěli. Rozdíl we smýšlení o té věci mezi stawy obojí země byl ještě následek velikých bauří a wálek husitských. Morawané pobywše celých šestnácte let (1423—39) w poddanosti krále Albrechta, otce Ladislawowa, nemohli pochybowati, bylli jim onen skutečným pánem a tento dědicem jeho; také u nich staw prelátský udržel se byl w moci swé a žiwel německý katolický kwetl zwláště w městech Brně, Olomauci, Znojmně a Jihlawě, kdežto w Čechách prelátowé co staw zwláštni již dáwno byli zanikli a we králowských městech, wyjmauce Cheb, Kadaň a Most, němčiny nebylo nikde wíce slyšeti. Za ohradu slaužila Morawanům okolnost ta, že ani s Albrechtem byli někdy nečekali na uznání a příklad Čechůw, owšem pak že jim netanulo nikdy na mysli, hledati sobě pánůw cizích, jakož Čechowé činili. Hádky o to wedené rozjitiřily mysli přítomných tak welice, že hrozilo se mečem a wálkau obapolně. Jak wysoce náružiwosti již před sjezdem byly napnuty, poznati bylo z otázky, kterau Jihlawané podtají u krále činili, mělili totiž stawy české skutečně pustiti do města swého? Podrobnosti celého jednání nejsau známy: jen tolik jest jisto, že theorie o „rozdílu mezi králem zůstalým dědičným a králem znowa woleným“, kterémuž učila „kniha Towačowská“, čili státní práwo Morawské XV^{ho} století, 281 na sjezdu Jihlawském

281) Důležitau knihu tu sepsal pan Ctibor Towačowský z Cimburka, býwalý r. 1469—1494 hejtman zemský w Morawě († 26 čerwna 1494), podlé něhož sluje „kniha Towačowská;“ tiskem newyšla ještě na swětlo. Spisowatel, syn též zemského hejtmana, Jana z Cimburka (1437—1458) aučasten byl sám toho jednání, o kterémž wyprawuje we smyslu pauze morawském. Z formule však přísahy, kterau města Lužická této doby králi Ladislawowi činila (wiz Script. rer. Lusat. 1839, pag. 76) zdá se wyswitati, že

1453 jestli ne zrozena jest, aspoň dospěla k větší jasnosti. Theorie ta stanovila o králi woleném, že měl wolen býti na radnici Pražské, a bylli z cizí země, měl nejprw na mezích českých činiti přísahu, potom před Prahou přísahu druhau a při korunowání na hradě Pražském třetí; a teprw po korunowání swém měl jeti do Morawy a tam přijat býti za pána. Ale o pánu, „kterýž po dědičném králi zůstává sirotkem“, rozumělo se w Morawě tak, že nebylo potřebí čekati na wolení jeho w Praze. Když tedy, dle svědectwí starého letopisce, domlauwáno Čechům w Jihlawě, aby přijali Ladislawa „za dědičného ale za zwoleného krále“, smysl řeči té směřowal bezpochyby ku přiznání napřed práwa dědičného synům Ladislawovým, kdyby kterých zůstawił po sobě. Zdá se však, že hádky zůstaly w Jihlawě wůbec nerozhodnuty, ježto posléze strany spokojily se tím, co již umluwami Wídenskými ustanoweno a zde opět stwrzeno bylo; spor morawský utulán nabídnutím, že stawové morawští, přijdauce ku korunowání do Prahy, podati měli důkaz, že od koruny odtrhnauti se neobmýšleli.

Po dlahém a baufliwém tomto jednání, když stawové čeští přijawše Ladislawa za krále swého, učinili mu tu w Jihlawě přísahu poslušenstwí a wěrnosti, on wydaw se konečně na cestu do Čech, „přejel potok, kterýž dělí Morawu s Čechy, na jednu lauku, a ssedl s koně. I dáný jsau jemu knihy swatého ewangelium,“ a tu složil sám také přísahu w německém jazyku slowy následujícími: ²⁸² „My Ladislav, boží milostí král wolený český,

theorie knihy Towačowské o králi woleném i dědičném pospolu byla již tehďáz wůbec přijata.

282) „Wir Ladslaw von gotis genaden Erwelter Konig zu Behemen: so wir denn ietzund eintreten vnd aufgenommen sindt in dasselbe Konigreich zu Behemen: also globen vnd

wstupující nyní a přijati jsauce do téhož králowství českého, slibujeme a přísaháme napřed pánu bohu i oby-watelům téhož králowství, že každý staw duchovní i swětský i wšecy obywatele w témž králowství máme a chceme zachowati a držeti i jich brániti w práwích jich, swobodách, zápisích, privilegiích i obyčejích ze staro-dáwna držaných; a dále že mezi a příslušenství téhož králowství nebudem odlučowati ani jich umenšowati, ale je rozmnožowati a šířiti, což nejwice moci budem, wedle moci a dostatečnosti naší, i wšecy wěci že činiti budem ke cti a k užitku téhož králowství, tak jakož jsau nej-oswícenější předkowé naši králowé w témž králowství činili. Tak nám pánbůh pomáhej a všichni swatí!“

We středu dne 24 října stihnul král u slawném prů- 24Oct. wodu do Prahy, kdežto s welikau radostí a úctau přijat byw, usadil se sídlem we dvoře swém na starém městě, nedáwno skwostně obnoweném. Otázka, kdoby jej koru-nowati měl, byla již drahně času wšelijak přemítána.

sweren wir czuوران gote dem herren vnd inwonern des-selben Konigreichs, das wir einen itzlichen stam vnd wesen geistlich vnd werntlich vnd alle inwoner in demselben Konigreich sullen vnd wollen halden vnd behalden auch beschutzen vnd beschirmen in iren rechten freiheiten vorschreibungen privilegien vnd gewohnheiten, die da von aldirs her gehalden sein; auch mer, das wir die Ge-merke vnd Greniczzen vnd czugehorungen dis konigreichs nicht entpfrenden noch mynnern werden, sundir die meren vnd breiten vnd weiter machen, so wir aufs allermeist werden mugen, noch allen vnsern vormugen vnd vnge-brechens halben; vnd alle sachen das wir handeln vnd thun werden czu eren vnd nucz dem obgeschriben konig-reich, inmassen als das die allerdurchleuchtigsten vnser vorfordern, desselben Konigreichs zu Behemen Konige, in demselben Konigreich zu Behemen getan haben. Das helff vns gott der herre vnd alle heiligen.“ (We starých ru-kopisech několik; česky w Archivu českém IV, 419.)

1453 Ladislav hned po umluvách Widsenských wyprawil byl swé poselství do Říma s prosbou o potvrzení jak kompaktat wůbec, tak i M. Rokycany na Pražské arcibiskupství zvláště: ale to wrátilo se bylo s nepořízením, když biskup Aeneas Sylvius, jmenován byw papežským legatem w zemích těchto, neméně horliwě nežli Kapistran proti žádosti takové u papeže se byli přimlawali.²⁸³ Také Ladislav nechut maje proti Rokycanowi od dětinství sobě wštípenau, sotwa bylby kdy swolil ku přijmutí koruny z rukau jeho, an celý obřad proveden býti měl dle starodáwnného způsobu a obyčeje církwe římské. Powolána tudíž kapitola Pražská, kteráž od r. 1448 přebýwala w Plzni, zase do Prahy, a štědrostí králowau z berně, která dle starého práwa na korunování od země swolena byla, vyplaceny některé její statky a dány jí ku požíwání.²⁸⁴ Den před korunováním wšiekni přední muži zemí Ladislawových, zejména Jan Hunyadi a Jiří Poděbrad, Jan Witez ze Zredna biskup Waradinský a kancléř uherský, Aleš Holický ze Šternberka, nejwvyšší komorník český, Zdeněk ze Šternberka, nejwvyšší purkrabě Pražský,

283) Aeneas Sylvius psal kapitole Pražské 11 Okt. 1453: „Scimus fuisse per hos dies Romae nuntios regis vestri, qui de compactatis verba fecerunt, et habuerunt responsum Romano praesule dignum. Id cum referetur, animos multorum commovebit et res vestra multo melior efficietur. (MS.)

284) Pessina Phosphorus septicornis pag. 83 et 237. Byli této doby Wilém z Hasenburka probošt, M. Wáclaw z Krumlowa děkan i administrator arcibiskupství, Martin ze Strašecího arcijahen Pražský, Jošt z Rosenberka scholastikus, M. Jan Papaušek probošt Litoměřický, Mikuláš z Austí Žatecký, M. Mikuláš Břilinský a Jan Plzenský arcijahnowé, Wáclaw z Tremošné probošt sw. Apollináře, M. Prokop z Plzně, M. Mikuláš z Krumlowa, M. Hilarius Litoměřický ajw. kanowníci kapitoly Pražské.

Oldřich, Oswald a Štěpan bratří z Eicingu, Pankrac ze 1453 Plankenšteina i Sigmund z Eicingu, wstoupili w Praze we společný záwazek a slib na šest let, že mají a budau wěrně státi při králi a pánu swém, a majíce čest i prospěch jeho předewším na zřeteli, budau sobě wespolek we všech potřebách přátelsky radni a pomocni; kterýžto záwazek stwardil i Ladislav podpisem swým.²⁸⁵ Chybící w něm jméno kardinála Dionysia, Ostřihomského arcibiskupa, ačkoli přítomen byl w Praze, jest znamení, že jen takowí mužové w něm se aučastnili, kteří prowozowali skutečnou moc při wládě zemi Ladislawových. Škoda že nelze udati, kdo dal prwní k záwazku takowému pobídku.

W neděli dne 28 října následowalo konečně žádané 28Oct. korunování we hlawním kostele sw. Wíta na hradě Pražském s obyčejnými slawnostmi. Wykonal je biskup Olomucký Jan Ház, u přítomnosti dotčených knížat a pánůw, též řečeného arcibiskupa Ostřihomského a biskupůw Wratislawského, Pasowského a Waradinského; také mezi přítomnými jmenován byl Beneš, přewor Switawský w Morawě, který posledni zdobil se jalowým titulem biskupa Litomyšlského. Nazejtří, když král pod korauhwí jel zase s hradu s welikým komonstwem do Prahy, sypány prý okolo něho peníze mezi lid na celé cestě až do králowa dwora.

Hned po korunování obnowily se hádky mezi stawy českými a morawskými. Pan Aleš Holický ze Šternberka řečnil prý jmenem oněch asi w tato slowa: „Páni Morawané! učinili ste wšetečně, ježto wám nepřislušelo, že ste prwe krále Jeho Milost do swé země přiwedli a jeho za pána přijali před námi, nám toho neohlásiwše; ježto

285) Tištěn ten spis z originálu, w c. k. tajném archivu chowaného, we knize *Fontes rerum Austriacarum*, Bd. II, v. J. Chmel, Wien 1850, na str. 31—33.

1453 my měli sme to prvé učiniti a wy nás s tím čekati, jakožto od králowství tohoto po hlavě jiti. A protož žádáme od wás toho náprawy, a zvlášť toho, abyste znowu při přítomnosti naší krále Jeho Milost sobě za pána wzali, neb jste wy manowé koruny české.“ Morawané odpowěděli skrze pana Waňka z Boskowic řečí neméně důtkliwau nežli důkladnau, že Čechům proti dědičnému pánu swému ničím zawázání nebyli, že se znají býti audem koruny české, ale že nejsau manowé čeští, nýbrž we všem urození, we statcích i w městech tak swobodni jako Čechowé; králi že slibowali jako dědici totéž, co dříwe byli slibili otcí jeho atd. Náruziwosti počaly opět rozněcowati se a padaly pohrážky s obau stran, leč že král s přítomnými knížaty a pány uherskými i rakauskými wložil se mezi ně, a po mnohém i těžkém jednání srownal tu různici tak, že co se bylo stalo, mělo sice tenkrátě zůstati we swé wáze, ale nemělo slaužiti za příklad na časy budauci; Morawané že napotom co aud koruny měli se řiditi dle hlawy swé, však ne co manowé, ale co přátelé a bratří. Ani zápis narownání toho, ani podrobnější o něm zpráwy nezachowaly se; není však pochyby, že stalo se w ten smysl, aby králi Ladislawow i přiznáno bylo práwo dědičné, však jen na budaucnost a na dědice mužského pohlawí obmezené. Jiné země korunní, zejména knížata Slezští a wyslanci z Šesti měst, neodporowali přiznati se w Praze ku koruně i ku králi a slíbiti tomuto poslušenství, s wýminkau jediného města Wratislawi; o čemž později šíře wyprawowati budeme.

Ještě důležitější mělo působení, co na walném sněmu králowství českého, držaném hned po korunowání, w prwní polowici měsíce listopadu, snešeno a wykonáno bylo. Již od počátku bauří husitských r. 1419 staly se byly nekonečné proměny a přewraty co do majetnosti pozemní

a držení statkůw po celém králowstwí; cokoli náleželo 1453 komoře králowské a stawu duchownímu w Čechách wůbec, bylo rozchwáceno, a wětším dílem později od císaře Sigmunda w určitých summách zápisních rozzastaweno; také co do majetností saukromých nastalo bylo tím wíce zmatkůw, čím déle trwalo mlčení všech saudůw a zawření desk zemských. Roku 1437 byly se sice staly zase počátky nějakého pořádku: ale pro vypuklé brzo nové bauře a wálky zůstalo dílo nedokonáno, a dlouhé potom bezkrálowí a bezsaudí přimnožilo hádek i půtek. K ukončení této téměř všeobecné právní nejistoty svoleno tedy na sněmu dotčeném, dle návrhu páně zpráwcowy, ku prostředku ostrému a důraznému: k rewisí majetností po celé zemi. Uznáno za práwidlo, že kdokoli práwně držel statky jakékoli, byly mu buďto w deskách zemských od dáwna zapsány, aneb měl na ně zápisy nové, do desk ještě newložené; kdokoli ale nemohl se wykázati zápisem žádným, považován za držitele neopráwněného. 286 Zřizeny tedy dvě kommisse: jedna k ohledání a registrowání všech zápisůw císařských neb králowských, druhá k rewisí a zapisowání všech smluw saukromých, které po smrti krále Wáclawa na postupování statkůw pozemních mezi obywateli se staly. W prwní kommissi zasedali páni Jaroslaw Plichta z Žirotína, Jan Bezdruzický z Kolowrat, Jan Čabelický ze Sautic, Jan z Rabšteina i podkomoří zemský Wáclaw Walečowský z Kněžmosta; we druhé pan Jan Zajíc z Kostí, pan Fridrich Donínský, pan Mikuláš z Lobkowic a Matěj Dubec.

286) Později však ukázala se potřeba ještě jiného prawidla ku pojištění majetnosti, když 2 čerwna 1456 obnowen obecným nálezem starý zákon, že kdokoli byl w pokojném držení nějakého statku za tři léta i 18 nedělí bez nárokůw, měl toho požití. (Arch. č. III, 320.)

1453 Příkladáno tudíž, aby všickni, kteří měli takowé zápisy, předložili je řečeným kommisssem ode dne sw. Klementa (23 listopadu 1453) až nejdéle do dne sw. Jiří (23 dubna 1454), a ustanoweno, kteřížby w tom čase zápisowé ukázání nebyli, aby potom žádné moci neměli ani práwa. Ke wložení do desk zápisůw od kommissí za prawé uznanych propůjčena lhůta další až do 24 listopadu 1454. Kdokoli ale drželi statky králowské neb cirkewní, nemajíce na ně zápisůw, příkázáno, aby je postaupili panu zpráwcowi k ruce Králowy Milosti nejdéle do hromnic (2 února 1454); kdoby toho neučinili, měli za to pokutowání býti na hrdle i statku, jakožto zločinci a rušitelé obecného dobrého. Nařízením tím, a důrazem, kterýž jemu zjednati uměl pan Jiří, wrátilo se komoře králowské drahně statkůw po celé zemi. Přední mezi nimi byl hrad Karlštejn s panstwím k němu příslušným; ač nebylli již před sněmem postaupen králi od sirotkůw po panu Oldřichowi ze Hradce, spolu s korunau i s jinými klénoty zemskými.²⁸⁷

Druhé důležité swolení sněmu týkalo se pomoci ode wší země na zřízení a chování dworu králowského dáwno slibené. Nesluší jí másti s berní, kteráž již před tím ku korunowání králowu dle starodáwného práwa wybírána byla; té zajisté když odepřiti se nemohlo, ne-
287) Celé sněmowní snešení tištěno w Archivu českém, IV. 419—423. Dílo kommissí těchto, tak řečená „Regesta zápisůw“ od r. 1453 a 1454 zachowalo se jen w opisech bohužel welmi nezpráwných, a tištěno w Archivu českém I, 493—546; II, 175—208; a 444—481. Neprátele pana Jiřího Poděbrada, nemohauce zapírati, že snažnau péči wedl o zwelebení zase moci králowské w Čechách, pomlauwali ho předce, že to jen proto činil, aby na místě králowě jen sám tím mocněji mohl panowati; jináče zajisté bylby prý nikdy zvláště hradu Karlštejna nedostal do rukau swých. Eschenloer Gesch. von Breslau str. 15, 16.

bylo potřebí tuším ani swolowati, leda dle jména. Po- 1453
 moc, o které nyní se mluwilo, byla daň mimořádná, ku
 kteréž stawové již od r. 1443 ochotny se býti osvěd-
 čowali, jakmileby král do země přijat a korunován byl.
 Swolen tedy skutečně jeden celý aurok z celého krá-
 lowstwí, t. j. pololetní řádné příjmy se všech statkůw
 pozemních. Ustanoweni k tomu cíli po všech krajích we
 hlavních městech berníci, ku kterýmž počnauc ode dne
 6 ledna 1454 každý pán a zeman měl poslati auředníka
 swého se summau peněz a „s registry, po kterýchž se
 jemu aurok vydává a vybírá“, t. j. s knihami katastru
 zemského, jakž posléze tuším za císaře Karla IV oprá-
 wen byl. „Dědinníci“, t. j. zemané chudí, kteří neměwše
 ani auředníkŭw, ani poddaných, sami wzdělawali pole
 swá, ²⁸⁸ měli dáwati po dwau kopách (t. j. po pěti du-
 kátech) s lánů. Ale netoliko zemané se statkůw, nýbrž
 i kapitálisté s jistin swých byli powinni skládati polo-
 letní swé auroky berníkŭm dotčeným; a kdokoli w tom
 „kterau křiwdu činil a nesprawedliwě dal aneb sprawe-
 dliwě dáti nechtěl“, takový každý měl býti „na králowě
 milosti i na panské s hrdlem i se statkem“. Nápodobně
 i w městech měli dáwati pomoc měšťané, řemeslníci a
 obchodníci: ale summy a spůsoby jejich newyměřowány
 sněmem, nýbrž dekrety králowskými. Škoda welice, že
 registra všech příjmůw z pomoci této nezachowala se
 nám! Měli bychom w nich aspoň nějaký klíč k wypočítání
 celého tehdejšího jmění národního i poměrůw, dle kte-
 rých mezi jednotliwé stawy rozděleno bylo. ²⁸⁹

288) W podobném swolení, kteréž na sněmu Morawském w Brně
 10 máje 1454 se stalo, mluví se o dědinnících německy
 takto: „It. Erbling oder die, welich von alder nicht sint
 Wladekhen, die da habent Ir frey gesez wie das sey oder
 höff, die schollen ain Mark von ainem lehen geben.“

289) Nejstarší podobné datum, pokud nám známo, sahá jen do

1453 Nejdůležitější však, co na sněmu svoleno, byla nařízení policejní, týkající se bezpečnosti jak osob a ctí, tak i jmění a práv mezi obyvateli; jimi zajisté položen jakoby první zárodek k velikým proměnám socialním, kteréž teprv ku konci XV století ve wší swé příkrostiti vyšly na jawo. Nejprw ohlášeno, že o suchých dnech postních nejprwé příštích (t. j. 13 března 1454) saudowé zemští počnau opět řádně konati auřad swůj; a protož že práwa komorníci již napřed propuštěna byla, t. j. že již každému wolno bylo poháněti saupeře swé k budaucímu saudu; následowně zapovězena opět přísně wšecka zaštit, wšecko hledání sobě pomoci násilím atd. Potom prikázáno wšem lidem duchowním i swětským, „aby se s obau stran k sobě měli a zachowali podlé kompaktat w lásce a swornosti“; kdožby jiného haněl neb kaceřowal, měl býti také „na králowé milosti a na panské se statkem i s hrdlem.“ Dále powoleno wšem „psancům“, t. j. lidem pro těžká přečinění do' klatby daným, aby až do dne hromnic (2 února) mohli hledati a nalezti milost, okážit se osobně u krále, u zpráwce aneb u poprawcůw krajských, a slibíc polepšení žiwota; po wypršení té lhůty ale mělo se každému postiženému státi práwo bez milosti. Pak obnowen starodáwný řád a zákon zemský, kterýmž každý člowěk bez wýmianky zawázán byl, při zawznění pokřiku „nastojte!“ nechati wšeho a pomáhati osobně k honění zlodějůw a škůdcůw zemských, ažby chyceni a poprawcům krajským ku poprawě odewzdáni byli. Také zakázáno státi w straži na lesích a silnicích,

r. 1529, kdežto měli do desk zemských wloženého statku: staw panský za 2,400.000, rytířský za 2,600.000 a městský za 1,800.000 kop grošůw českých. Wiz Čas. Česk. Mus 1834, I str. 70. Statkové komory králowské, též maněti a zádušní, zdá se že nebyli w počet ten pojati.

překážeti kupcům a powozným, vybírati cla nowá, wy- 1458
 myšleti nowé silnice, stawiti prahy, jezy a hradby na
 wodách, zakládati nowé krčmy a piwowáry atd. Konečně
 ustanoweno, „aby žádný žádnému čeledi neodluzowal,
 ani jí proti wůli jeho přechowáwal, ani lidi auročnách,
 ani služebných, lečby se rádně wyhostili aneb páňaw
 swých slušné odbyli;“ též „pacholci dělají neboli služební“
 aby všickni měli pány swé, jimžby dělali a slaužili, a
 nepowáleli se po krčmách aneb kde jinde, takžé neuká-
 zalliby kdo poctiwé žiwnosti a obchodu swého, měl od
 poprawce co zahaleč a škůdce krajský powažowán a tře-
 stán býti. Nařizení toto, jakkoli samo w sobě slušné a
 potřebné k uwedení pořádku a pokoje w zemi, musí
 předce powažowáno býti za prwní krok na dráze, na
 které později tělesná poroba do Čech uwedena byla.

Bezpečí, kteréž důrazná zpráwcowa vláda zjednati
 uměla kupcům a obchodníkům po silnicích a městách,
 spůsobilo na trzích českých takowau hojnost a lacinost
 všech zboží a potřeb obecného žiwota, že kralowání
 Ladislawowo w ohledu tomto co nějaký wěk zlatý dlaho
 udrželo se w blahoslawené paměti u potomstwa. Trwal
 tento blahobyť po vše léta vlády Poděbradowy, pokud
 ho nezrušil později s jedné strany zmátek w minci w Ra-
 kausích powstalý, s druhé bauře o náboženstwí opět wzbu-
 zené, jakož časem swým o nich wyprawowati budeme.²⁹⁰

290) Starý letopisec (na str. 163) píše o tom w tato slowa:
 „Tehdáž země u welikém upokojení biele: neb se všech
 zemí okolních kupci jeli sú a zboží welikteraká nesechu,
 když se již Čechové byli pospokojili. A wácko jest
 lacino bylo: strich žita platil 2½ groše, wajeć 14 za
 jeden peněz, herinkuow 20 za 7 peněz, owsa strich za
 3 groše malé, wěrtel piwa 7 gr., mláto na břeh wozili, malwasí
 žejdlík za 6 neb za 7 peněz, wina uherského žejdlík za 4
 peníze, patočkůw pinta za 1 peněz, piwa starého půl pinty za 1

1454 Wychování krále Ladislava na dvoře císařově nebylo sice ovšem zanedbáno, an i sám Aeneas Sylvius byl se v něm aučastnil: ale wedeno bylo w duchu protičeském, takže netoliko wstípěna do srdce jeho hluboká newole proti podobojím, ale i zanedbána wšěcka známost jazyka českého. Poděbrad wida to, žádal nyní, aby chyba takowá naprawena byla dle možnosti, aby Ladislav přestal býti cizincem w Čechách, a seznámil i spřiznil se s poměry, mrawy, zákony a s jazykem národu, kterémuž stal se páнем; pročež měl nyní přebýwati tak dlawo w Praze, ažby aspoň naučil se dobře po česku mluwiti.²⁹¹

peníz. A tak ta lacinost byla i za zprawování pana Jirího i potom také při těch časích za jeho kralování za několiko let, že 60 kraw bylo za 100 grošuw, 100 owec za jednu kopu, kámen wlny za 15 gr., postaw sukna Žitawského za 7 neb za 8 groš., loket sukna za 15 peněz a loket sukna hrubého za 7 peněz, strich hráču za 4 gr., húsce chleba weliká za 1 peníz, ptákuow welikých 12 za 1groš a drobných 50 za 3 penize, koroptwi dvě za 7 peněz, podbříšková čuba za 3 kopy, wértelsoli za 7 grošuw, w Lito-měřicích dwa žejdlíky wína za halíř a w Praze českého wína wýborného jeden žejdlík za halíř.“ — Ku porozumění těmto cenám doložíme o minci tehdejší, že na jeden dobrý stříbrný groš český počítalo se půwodně 12, později 14 haléřuw, aneb 6 a později 7 peněz, aneb 4 orty; tak že ort čili čtvrt groše byl = tři haléře neb $3\frac{1}{2}$ haléře, peníz = 2 haléře. Grošuw českých počítalo se: 16 na zlatý český (kterýchž ale málo býwalo w oběhu), 18 na zlatý rýnský, 24 na zlatý uherský (neb nynější c. k. dukát,) 48 na polskau hřiwnu, 60 na kopu, 64 na českau neb morawskau hřiwnu (marca). Ten byl poměr mincí dobrých odkrále Wáclawa IV, až do Ladislawa, neberauc ohledu na mince falešné, kterých arci hojně dělalo se za let bauřliwých; wšak již pod Ladislawem našli sme, že tytýž i 28 gr. č. dáwalo se za zlatý uherský. Srwn. zpráwy sauwěké w rkp. c. k. bibliot. Wídenské No. 4557. na listu 195 sl. Rkp. Rajhrad. H. i. 1 (ku konci) atd.

291) „Dobře po česku mluwiti a — piwo píti!“ doložil aušklebně

Osazen tedy dvěma jeho panujícími Čechy, mladí šlechticové 1454 předních rodův voláni do jeho služby a společnosti, a sám pan Jiří netoliko ve dne držel se co nejvíce možná po boku jeho, ale i v noci spával pryč v jedné s ním komoře. Již sme podotkli, že v obcování důvěrném jména „otce“ a „syna“ vešla byla u nich v obyčej.²⁹² Skutečně pak vedl pan zpravce spolu také aťrad i titul hofmistra královského. Hunyadi opustil byl Prahu již 5 prosince zase; Oldřich Eicinger pobyl tu déle a řídil odtud spolu s biskupem Pasowským zemi Rakauskau jménem královým. Stálo se také z této příležitosti, že synové pana Oldřicha z Rosenberka, páni Jindřich a Jan, proti vůli otce svého smířili a spřiznili se opět s panem Jiřím, sestřencem a „bratrem svým milým“, jakž od té doby ve psaních svých jej nazývati obyčej měli.

Bylať věc přirozená a obyčejná, že i král Ladislav, jako jiní panovníci, hleděl se odplatiti mužům, kteří největší o panování jeho zásluhy měli, propůjčenými všelikými. Již o rok dříve, na prvním uherském sněmu, povýšil byl Hunyada do stavu hraběcího, zapsal mu dědičně hrabství Bystřické v zemi Sedmihradské, ač proti vůli tamějších obyvatelův. Méně wděčným ukázal se byl k Janovi Jiskrowi z Brandýsa, kteréhož již královna

Aeneas Sylvius ke zprávě o tom podané („neque mens Bohemorum est illum prius exire regnum, quam sermonem suae gentis ediscat et siceram bibere,“) ve psaní dne 15 Dec. 1453 ještě newydaném. Mrzelo ho zajisté nebezpečí, ve kterém spatřoval krále, nakaženu býti husitstván.

- 292) Eschenloer pag. 16: Der dürftige Lasslaw liebete Girsiken sehre, dass auch zwischen inen beiden die Namen Vaters und Sones entstunden; niemand kont' auch in Gnad Ladislai kommen oder sein Angesicht sehen, one Willen Girsiks.“ — Jarohněw z Úsuší psal pánu svému Jindřichowi z Rosenberka z Prahy 4 Dec. 1453: „O Němcích také rač wěděti, žeť již žádného při KMti v pokoji nenie“ atd.

1454 Eliška učinila byla hrabětem Šaryšským, a kterýž hrdinstvím a věrností svou nejvíce byl přispěl k udržení panství rakauského v zemi uherské; neboť nemoha Ladislav smířiti obou dávných sokův, Hunyada i Jiskry, nerozmýšlel se onomu obětovati tohoto, a vyplatit města i hrady jemu zapsané, zbawiti ho vši moci veřejné, takže mnozí již i báli se, aby Jiskra nehledal pomsty ve spojení s Aksamitem; čehož ale ušlechtilý ten muž ovšem se nedopustil. V Čechách, dle obecného uznání, nemohl nikdo míti větší čáky na královskau odměnu, nežli pan Jiří: ten však spokojil se pauhým propůjčením královské výplaty na panství a statky od císaře Sigmunda někdy panu Půtowi z Častolowic zapsané, totiž na Kladsko, na knížetství Minsterberské ve Slezsku, a na hrady Potenstein a Albrechtice v Čechách, tak aby je od dědicůw vyplatiti a napotom pro sebe držeti mohl právem zápisným; ²⁹³ podobného něco zdá se, že mu také ohledem

293) Císař Sigmund zapsal byl poslednímu panu Půtowi z Častolowic 1429 dne 13 srpna knížetství Minsterberské w 6000, Albrechtice we 4000, Potenstein we 3000 kop gr. č., pak 13 čerwence 1431 Kladsko, Landek, Bystřici (Hawelswerd,) Frankstein a Radek (Wünschelburg) i klášter Kameneč s příslušenstvím w 9600 kopách gr. č. Když pan Půta umřel 1435, pozůstawiw jen několik dcer po sobě, a wdowa jeho Anna z Koldic wdala se opět za pana Hynka Krušinu z Lichtenburka, pána na Kumburce a Hostinném, tento pán (kterémuž císař Sigmund také 19 října 1436 zapsal byl wsi Čistau a Kalnau s přísl. w 800 kopách,) kaupil od poručníkůw děti páně Půtových dotčené všechny zápisy, a nejstarší dcera páně Půtowa, jménem Anička (bezpochyby ta, o které sme již nahoře k r. 1441 učinili zmínku) došedši věku svého, dala ku prodeji onomu swau dobrau vůli; ode mladší ale, jménem Kateřiny, činil se odpor onomu trhu a prawilo se, že poručníci neměli k němu práwa. Také Opawský kníže Wilém potahowal se ku knížetství Minsterberskému po matce své, a byl r. 1443 od obywatelůw přijat za pána. Tak pan

na město a panství Kolínské, jež potud držel w zápisu 1454 kněz Bedřich ze Strážnice, propůjčeno bylo. 294 Panu Alšowi Holickému ze Šternberka, kterýž té doby hradu Křiwoklátu králi w summě zápisné byl zase postaupil, a strýci jeho Zdeňkowi Konopišskému ze Šternberka propůjčil král listem dne 10 ledna 1454 vydaným wšecko 10 Jan. swé práwo k Chotěbuzi, hradu, městu i kraji w zemi Lužické, tak aby jednu jeho polowici, kterau Braniborský markrabě Fridrich od Rinalda z Chotěbuze byl kaupil, pro sebe wyplatiti, a druhau polowici, kterauž potud držel Leuther z Chotěbuze, po jeho smrti děditi, obě pak co manství koruny české napotom dědičně držeti mohli. Ačkoli pak Chotěbuz nedostala se tudíž do rukau pánůw ze Šternberka: propůjčení však to bylo první počátek onoho wrchního práwa manského, které rod Šternberský w zemi Lužické od té doby až do naší paměti provozozo-

Hynek Krušina mnohé míwal půtky o ta panství, aniž jich kdy cele a pokojně požíwati mohl. Když pak umřel r. 1454, syn jeho Wilém dne 16 máje 1454 prodal wšecky tyto statky w summě jejich zápisné 23400 kop gr. č. panu Jiřímu z Poděbrad, a král Ladislaw potwrdi w smlauwy té, připsal panu Jiřímu k summě zástawní ještě několik tisíc kop, na opravu těch statkůw. Wiz Archiv český I, 533—535, Lunig Cod. Germ. diplom. II, 278, Sommersberg I, 1024, Fontes rerum Austriac. II, 73 ajw. Chudé zbytky z archivu někdy rodu Častolowského chowají se podnes w Olešnici we Slezsku.

- 294) Kněz Bedřich ze Strážnice obdržel od cís. Sigmunda r. 1437 zápis na panství Kolínské (i nyní Nowodworské) we 3000 kopách gr. č. a král Ladislaw ještě před swým korunowáním (18 čerwence 1453) připsal mu na něm 3000 dukátůw. (Archiv český I, 528.) Týž kněz Bedřich umřel 22 rjna 1459 na Poděbradském hradě Potenštejně, an Kolín již tehďáz byl w moci Poděbradské. Newíme, kdy a kterak ta změna stala se.

1454 wati nepřestával. ²⁹⁵ Méně zdárná ukázala se býti milost, kterau obdařeni byli páni z Rosenberka; wyprosili zajisté sobě a obdrželi w zápisu wšecko králowské práwo na městě Budějowicích českých: ale měšťané, nechtěwše pod žádnau wýminkau státi se poddanými Rosenberskými, náwodem předstawených swých, Ondřeje Puklice, Wáclawa Píseckého a Ondřeje Sowy, uměli tak směle a opatrně spolu hájiti sebe a swobody swé, že odolali wšemu nucení, ani w nárok odboje neupadše. ²⁹⁶

Za nehodu, která w ohledu tom potkala rod Rosenberský, dána mu brzy náhrada jiná. Pan Jindřich z Rosenberka byl mezi předními osobami, které král Ladislaw již wloni dne 24 čerwence wyprawil byl z Brna do Wratislawi k wyjednávání manželství mezi králem Kazimírem Polským a sestrau jeho Eliškau: nyní postawen w čelo nádherného průwodu, kterýžto přiwedw do Těšina, dle 9Febr. umluw, dne 2 února newěstu králowskau, potom 9 února odewzdal ji u weliké sláwě králi ženichowi. Známo jest, že kněžna Eliška stala se matkau wšech potomních Jagjelowcůw, také Wladislawa II, později krále českého. Když pak se wrátil pan Jindřich zase, uděleno mu důstojenství a moc králowského nejwyššího hejtmana w zemi Slezské; a tím spolu otewřela se cesta, že bratr jeho Jan zasnaubil

295) Zápis ten posawad newydaný a neznámý nalezli sme w rkp. kapituly Pražské K. XXXVIII fol. 208. Srwn. Lancizolle p. 326. a Const. Höfler, Kaiserl. Buch (Bayreuth 1850) na str. 47 (k r. 1458). J. P. v. Gundling Leben Friedrichs II von Brandenburg, 1725, str. 504. 560. O přewedení práwa Šternberského s Chotěbuzi na Luboraz, na Storkow a Bežkow, nemůžeme na ten čas nic udati místnějšího.

296) Wiz o tom obšírné wyprawování, z Budějowských knih městských wypsané w Časop. česk. Mus., 1831, III, 284—289.

sobě téhož času Annu kněžnu Hlohowskau, a že po dwau 1454
létech, po smrti Wratislawského biskupa Petra Nowáka,
druhý jeho bratr Jošt, tehdáž probošt kapitoly Pražské a
spolu mistr Strakonický, wolen jest na biskupství Wrati-
slawské (1456 m. Febr.)²⁹⁷

Když po čtrnáctileté přestávce nejvyšší saud zemský
měl konečně o suchých dnech postních (13. března 1454) 13
opět zahájen býti, jmenowáni k němu za saudce nejprw Mart.
pan Jiří zpráwce na králowě místě, pak nejvyšší auřednici
zemští, totiž komorník Aleš ze Šternberka, sudí Mikuláš
Zajíc z Hasenburka a z Kosti, písar Arnošt z Leskowce
a dwanácte pánuw, Zdeněk ze Šternberka, nejvyšší pur-
krabě Pražský, Jindřich z Rosenberka, Zbyněk Zajíc z Ha-
senburka, Zdeněk z Rožmitála, Jindřich Dubský z Lipého,
Jaroslaw Plichta z Žirotína, Jindřich z Michalowic, Jindřich
ze Stráže, Bohuslaw z Žeberka, Wilém mladší z Risen-
berka i z Rabí, Jan mladší Děčinský z Wartenberka a Jan
Bezduzický z Kolowrat; pak osm vládyk, Jan Čabelický
ze Sautic, Jan Malowec z Pacowa, Jan z Bechyně a z La-
žan, Jan Calta z Kamennéhory, Jan starší z Rabšteina,
Přibík z Klenowého, Burian Trčka z Lipy a Lipnice a
Wáclaw z Leskowce. Něco přes polowici byli podobojí,
ostatní katolíci. Úkaz, který w duchu wěku tohoto wšec

297) O Eliščině zasnabení a swatbě wiz Dluhoše na str. 100,
121, 126 sl. Plnomocenství od krále Ladislawa w Brně
24 Jul. 1453 radám swým dané (mezi nimiž přednábyli
Jan biskup Olomucký, Ota kníže Baworský, Jindřich
z Rosenberka, Reinprecht z Walsee ajw.) chowá se posud
w archivu Treboňském. Oldřich Eicinger wzkázal panu
Jindřichowi již dne 4 prosince 1453, že na něm bude
žádáno, „aby do Polsky s kněžnú jeti ráčil, a odtud teprw
zase jeda, w hajtmanstwie Slezské aby se uwázal . . . O to
hajtmanstwie znamenitě stáli p. Dubský, p. Blankštein
i některá kniezata Slezská, ale . . . jižt sú všichni od
toho odstrčeni“ atd. Orig. w témž archivu. —

- 1454 předčil, a pozornost naši již několikrát na se obrátil, opakoval se brzy a důrazně také w jednání nejvyššího tohoto sboru: byla to řewniwost mezi stawy a snažení každého z nich, rozšířiti práwa swá naproti stawům ostatním. Tak žádali zemané hned s počátku na králi a na páních, aby měšťanům odjala se swoboda, kupowati statky zeman-ské, anaby prý tudy weliká ujma byla králowství i koruně na rytířských lidech, na službě králowské i na obraně
- 27 wší země: a nejvyšší saud již 27 března wynesl proto
 Mart. nález obecný w ta slowa: „aby nižádný měšťenin po dnešní den nižádných dědin a zboží swobodných nekupowal bez Králowy Milosti zvláštního powolení; než Králowa Milost se pány dáwají tomu moc, což sau prwé koupili až do dnešního dne, aby jim to we dsky šlo a kladeno bylo wedle řádu a práwa.“ W podobném duchu a směru
- 18Jul. zapsáno dne 18 čerwence 1454 do desk přiznání se poslůw obce Pražské, že ze všech zboží a dědin swobodných podwolili se trpěti práwa zemská, jakož to prý někdy býwalo za císaře Karla i krále Wáclawa. A však netoliko mezi měšťanstwem a šlechtau, ale i mezi stawy šlechtickými, vyšším totiž čili panským, a nižším čili rytířským neb vládyckým, vyskytly se opět nechuti a rozbroje, neli vážnější, aspoň vášnivější. Rytíři nebo vládykové těžce to nesli, že pánůw téměř dvojnásob tolik, co jich, sedalo na saudu, a že wynášení potazu dálo se vždy wýhradně od pánůw a jménem panským; když pak na stížnosti jejich nebrán ohled, wedli odpor swůj až k zastawení saudu samého, poslušenství jemu wůbec odepřewe, až po mnohých nesnázech teprw 27 února 1456 podařilo se panu zpráwcowi narownati při bauřliwau w ten způsob, že po čtyři léta pořád sběhlá ani páni, z nichžto 12, ani rytíři, z nichž 8 podle zjednání někdy císaře Sigmunda na saudě sedati mělo, neměli wynáseti pota-

zůw a nálezůw při saudu zemském, ale sám pan zpráwce 1454 jménem králowským. A ještě značnější, nežli rozsudek ten sám, bylo napomenutí k němu přidané toto: „tímto zjednáním nemají se pochlubowati jedni druhým k hanbě, by sobě jedni na druhých co dowedli, než, přátelsky se w tom zachowati mají a obecné dobré jednati.“²⁹⁸

Nápodobně ani náboženské různice nedaly se utajiti tak dokonale, aby neproskakowaly tytýž dosti newhod. Ona strana stawůw, která nepřestáwala hleděti předewším k vyplnění toho, co pokládala za čest a chwálu boží, to jest ku provedení organisace církwe české podobojí, měla na sněmu českém, a zwláště we stawu rytířském, wždy ještě znamenitau přewahu. Widauc dařiti se we vlasti wšecko jiné lépe, nežli to, na čem sobě nejwíce zakládala, počínala bráti pana Jiřika w podezření, jakoby horliwost jeho kališnická w obcowání s pány cizími byla ochladla, i jakoby w požíwání moci a sláwy wezdejší swětské zapomínal příliš o sláwu boží a nebeskau. Starý pan Beneš Mokrowauský z Hustiřan, muž silný, postawy vysoké a ducha neoblomného, postavil se w čelo strany té a umínil dáti wáhu slowům i žádostem jejím. Pán ten již za mládi swé počítán byl mezi náčelníky strany bratří Orebských, a w pozdějších létech stáwal wždy jako na středokratech mezi Táborý a M. Rokycanau; také wídán byl mezi horliwými příwrzenci pana Jiřika, dříve nežli tento wolen na zpráwcowstwí. Času postního léta 1454, když bylo na radnici staroměstské w Praze jedno ze slawnějších zasedání sněmu, w němž i král byl přítomen, týž pan Beneš z nenadání wystaupiw ku předu, jal se řečniti: „Nejjasnější králi, pane zpráwce

298) Archiv český IV, 310—311. Nález dne 27 Febr. 1456 wiz tamže na str. 563—4. Srownej též A. Č. IV, 542 sl.

1454 i pánové a zemané milí! Dobrý ste počátek učinili we wěcech králowstwí tohoto, i nemohu než chwáliti, že uwodíte pořádek a sprawedliwost do běhůw swětských: ale nechwálím, že při tom zapomínáte na věci duchowní, a zanedbáwáte to, čeho předewším potřebi jest; neboť prikázáno jest, hledati nejprw králowstwí božího a sprawedlnosti jeho, načež jiné vše bude nám přidáno. Pamatujte dobře, jak těžké za naší paměti powstaly baure w zemi této, protože nařízení božímu w něm odpory se činily; známo jest také, na kterých záwazcích pokoj opět uweden, jaké zápisy máme ode všeobecného sboru církewního i od nebožtíka císaře slawné paměti, a jaké přísahy sami mezi sebou sme činili, že ctihodný mistr Rokycana má býti arcibiskupem naším, že přijímaní podobojí má míti průchod we všech kostelích a farách, kde bylo w obyčeji, a žáci docházeti řádného na kněžstwí swěcení: ale to vše již zanedbáwá se a ruší weřejně.“ Prwní, který wskočil řečníkowi do řeči, byl nejwyšší purkrabí Zdeněk ze Šternberka, prawě že věci takowé nenáležely k tehdejšímu jednání sněmownímu; když ale pan Beneš pokračowal předce, postavili se i mincmistr Čabelický i nejwyšší komorník Aleš ze Šternberka proti němu, napominajíce ho k mírnosti, a zvláště dokazujíce, že žádost takowá měla nejprw zanešena býti u raddy páně zprawcowy. On nedaw se odstrašiti, hlasem powýšeným žádal opět, aby nejprw věci božské w jednání brány byly, dokládaje, že toho nemluwil sám ze sebe, ale z nařízení obce celé: a obrátiw se ku sněmownikům, ptal se, takli tomu jest? „Tak, tak, tak!“ ozýwalo se po celé síni sněmowní. Král wida pohnutí we sněmu, aniž moha dorozuměti všem řečem, powolal k sobě nejwyššího kancelře Prokopa z Rabšteina, aby mu wyložil po německu co se mluwilo; i bylo widěti w nemalých rozpacích jak

krále, tak i zpráwce sedícího jemu po boku. Konečně 1454 wstaw tento, prosil pana Beneše pro bõha, aby mírnil se w počínání swém a neuwodil do nesnází ani Králowy Milosti ani sněmu; „řečeno jest wám, dí, a já také prawím, že Jeho Milost má swé raddy, kterýmž tuto wěc ku pořizení odewzdati sluší; najdef ona také opatření swého časem příhodným; nyní ale starejme se, jakož sme počali, aby sprawedliwost se dála wšem obywatelům země této.“ Takto stíží ukojena jest bauře počínající.²⁹⁹

A wšak ne od podobojích toliko jewila se nespokojenost s panem Jiřkem, jakoby nečinil dosti powinnosti swé: také s druhé strany naléháno naň důkladně, aby přičinil se o auplné zrušení weškeré církewní zvláštnosti české. Papežůw legat, Aeneas Sylvius, psal k tomu cíli dne 22 ledna, dáwaje mu spolu chwálu swrchowanau, 22Jan. že učinil we swětských wěcech wíce, nežli od něho s počátku očekawati se mohlo. „Waše jest to vysoká chwála, dí, i w rodu Wašem chlauba wěčná, že králowství české roztrhané a pohubené wěhlasností Waší opět w dobrý staw uwedeno jest. Ale jedno ještě zbývá prowesti statnosti a maudrosti Waší. Nemajít ještě pokoje wěci duchowní, kněžstwo Waše nesrownává se s církwí Římskau; zůstává ještě jakási rez w myslich lidských, aniž máte kněze wrchního. Wšichni Čechowé přičiněním Waším wrátili se ku poslušenství prawého krále swého: nyní pečowati jest, aby také duchowního pána i otce Římského papeže, poslauchali aniž chtěli widíni býti maudřejší nežli celé ostatní křestanstwo; ať již připojí se ke stolici apoštolské, mistryni wšech národůw, která milo-

299) Zpráwu o bauřliwém tom sněmowním zasednutí podává z rkp. někdy kláštera Medlického w Rakausích Ernst Birk we knize Quellen und Forschungen zur vaterländ. Geschichte atd. Wien, 1849 na str. 247.

1454 stiwě přijímá, kdokoli k ní útočiště swé berau. Newím wšak, kdoby to lépe spůsobiti mohl, nežli wýtečná opatrnost Waše, o kteréž není pochyby, že jak swětské tak i církewní věci dokonale řídití umí. Weliká zajisté jest jmena Wašeho chwála jak u Otce nejswětějšího, tak i u všech kardinálůw, kteří do pobožnosti Waši nejlepší kladau naděje; také čelní w křesfanstwu králowé, u kterýchž Waše sláwa zwučná jest, domníwají se, že přišla již doba spojení a sjednocení onoho králowstwi s jinými křesfany, anzi jinak o tom saudí, nežli že se stane Waši radau a pomoci. Dowršte tedy zásluhy swé a přičiňte se tím snažněji, čím wětší nastala toho potřeba za dnůw našich. Neboť ačkoli různice mezi křesfany každého wěku býwaly škodliwé a ohawné, nyní wšak, když Turci ukrutní, nemajíce dosti na dobytí Konstantinopole, chystají se ku podmanění sobě celého západu, stáwají se záhubnějšími než kdykoli jindy. Kdybychom my křesfané wšichni jen sworni byli, nebyloby těžko potřiti pýchu nepřitele společného.“³⁰⁰

Dotírawějším ale, nežli Aeneas Sylvius, ukázal se w podobném směru býti Jan *Kapistran*, domáhaje se wšemi spůsoby listu průwodního do Prahy, zvláště po uwedení tam krále Ladislawa, by mohl konečně také mezi Čechy konati auřad swůj missionářský. Psal o to z Krakowa 3 a 9 listopadu 1453 netoliko panu Jiříkowi, ale i králi samému, jemuž poslal také pojednání zvláštní o wíře husitské, i stížnost proti raddám králowským, nechtějícím slyšeti jeho; také přímluwy hojně dály se zaň u krále i u zpráwce. Pan Jiří ale odpowěděl dne 22 prosince 1453, že se diwí jeho žádosti, an prý podáwaného sobě

300) Psaní toho koncept půwodní rukau spisowatelowau zachowal se wrkp. c. k. knihowny we Wídni N. 3389 na listu 93. My je podali zkrácené.

dříve skrze pány Zhyňka Zajíce a Jakuba Wřesowce 1454 gleitu přijmouti nechtěl; Kapistran že jmenuje se rozsewačem swatého ewangelium, ale že jest se obáwati, aby z něho nestal se rozsewač swárůw a bauří domácích, jichžto lid český tím méně si přeje, čím wětší požíwá radosti z nawráceného sobě přítomností králowau pokoje; takéž že má Praha kazatele swé, ježto umějí bez hluku woditi lid sobě oddaný ku pobožnosti a lásce křesťanské. Jménem králowým dáno mu později také napomenutí skrze biskupa Wratislawského, aby umírnil řeči swé proti podobojím, protože náruživé jeho hanění a kaceřowání mělo pryč účinek opačný a jen zatwřowalo Čechy u wíře jejich.³⁰¹ Tak tedy z wále Poděbradowy nedáno mu přístupu přes hranice české: on ale za to uměl za hranicemi založiti sobě památku, které napotom jak Čechům wůbec, tak i panu Jiříkowi zvláště až příliš trpce zakaušeti bylo.

Mezi všemi městy německými, do kterých Kapistran na mnoholeté pauti swé zawítal, stala se mu *Wratislaw* i nejmilejší i nejoddanější. Tam weškero působení jeho dosáhlo wrchu swého, slowa ohniwá padala na půdu jemnau, lid obecný, jináče drzý a swéwolný, poslauchal jeho s nadšením, uznáwaje w něm božího posla, otce i pána swého. Za dvojího tam pobytu (od 15 února do 21 srpna 1453, a od 29 máje do polowice čerwence 1454) bylť skutečně on, co wládl neobmezeně městem, an ne-
toliko auřad městský, ale i biskup sám, ucházeli se k němu o rozkazy, co a jak činiti měli. Rozumí se, že obywatelstwo celé dalo se na pokání; na jeho pokynutí sne-

301) Širší o tom zpráwy nacházejí se we knize *Capistranus triumphans*, wydané od Amada Hermanna, českého někdy provinciala, w Rejně-Kolíně 1700, na str. 394 sl. Také u Beckowského na str. 835—8.

1454 šeny všecky karty, kostky a wrhcáby na náměstí, a spáleny před očima wešk-rého posluchactwa; založen také nový kostel, klášter a špital ke cti sw. Bernardina, ač jich prý již prvé dosti bylo w městě. Méně chwalné bylo počínání jeho proti židům: za příčinou domnělého rauhání jejich proti hostii, dal jich množství schytati a zmučiti, a sám prý učil ještě katy smutnému jejich řemeslu; následkem takowéhoto wyšetřování odpraweni mnozí a všickni wypovězeni z města na věky. Co ale Kapistrana a Wratislawany vlastně nejvíce k sobě pautalo, byla společná jejich nenáwist proti Čechům wúbec a proti Jiřimu z Poděbrad zvláště; to byl ten saucit, kterým se obapolně nejraději a nejwalněji žičili. Horlení chátry Wratislawské proti kacířům českým přemrštilo se až w šilenost.³⁰²

Následky toho wystaupily brzy na jawo. Když dle obyčeje a powinnosti knížata, páni a jiná města Slezská též jako Lužická přicházeli do Prahy, skládat králi swému přísahu wěrnosti, (přední mezi nimi Jindřich, kníže Hlohowský dne 18 února 1454 přijímal od krále léno na
18 Febr. radnici Pražské): Wratislawští samijediní zdráhali se následowati příkladu toho, nebo kněží jejich, zvláště pak Niklas Tempelfeld, kazatel u sw. Alžběty, domlauwali lidu obecnému, že přísahati wěrnost u prostřed kacířůw bylo neslušné a bezectné, a protož že měl král žádán býti, aby přijeda do Wratislawi, co hlawního města země Slezské, tu přijal od nich slib člowěčenství. Nadarmo

302) Spisowatel knihy Capistranus triumphans prawí sám na str. 491: Wratislawia propter miranda sancti patris operę et singularem populi devotionem inter alias Germaniae civitates semper sincerissimum ad virum dei habebat affectum; ipse quoque vicissim specialiter illam dilexit, eo quod propter suos sermones noluit adhaerere Georgio Poděbradio etc.

předstawowali starší obecní, že mělo se přísahati ne ka- 1454
círům, ale králi křesfanskému, a že obec neměla práwa,
obsylati pána swého k sobě: vášněm lidu neodolaly řeči
sebe rozumnější, ale pošly z nich jen kyselosti a roz-
broje w obci. Kapistran, jenž toho času wrátil se z Pol-
ska do Wratislawi zase, nerozmýšlel se pochwáliti a pot-
twrditi úmyslu nárůživého, i přimlauwal se za obec
u krále Ladislawa.³⁰³ Když nicméně jménem králowým
ohlášena hotowost po zemích okolních ku potrestání
zpaury jejich, oni spolčiwše se s biskupem i s kapitulau,
umínili postawiti se k odporu, najímali branného lidu
s potřebu, a jali se opravowati zdi městské. Mezi tím
biskup Petr, poděšen jsa výstrahau, že na jeho statky
měl prwní útok se státi, ujel podtaji do Prahy (dne 11 11Jul.
čerwence) a složil tam přísahu. Na to prosili Wratil-
slawští, aby Králowa Milost ráčil wyslati k nim některé
raddy swé, kterýmžby k rukaum Jeho Milosti holdowati
mohli. Wypraweni tedy páni Zdeněk ze Šternberka,
Oldřich z Hasenburka, Jindřich z Michalowic a kancléf
Prokop z Rabšteina we dwau stech koních: ale než ještě
tam dojeli, již kazatelé opět přewrátili úmysl obce, do-
kazující že nemělo se přísahati skrze prostředníky, ale
jen králi samému a osobně; kdokoli odwážil se mluwiti
tomu na odpor, nadáwáno mu zrádce a kacíře. Poslowé
králowi musili wrátiti se s hanbau ku pánu swému. I či-
nily se tudíž opravdowé příprawy ku potrestání wěro-

303) Slowa Kapistranowa we psaní 14 Jun. 1454 jsau: Post-
remo hanc inclytam Vestrae Serenitatis Wratislaviensem
civitatem, quae unanimi voto praesentiam Vestrae grati-
osissimae Majestatis exspectat, anxieque praestolatur ad-
ventum, ut vestris in propriis manibus juramentum per-
petuae fidelitatis et homagium subditi libentissimo per-
solvant animo, omni qua valeo instantia facio diligentissime
commendatam. (Loco cit. pag. 397.)

1454 lomné swéwole: když ale mezitím králi udála se příčina jiná k jízdě do Wratislawi, odloženo konečně trestu k době příhodnější. Byloť netajné, že králi, chowajícimu w srdci swém podobnau nechut proti husitstwu, zpaura Wratislawská nepřičila se w té míře, jako raddám jeho.³⁰⁴

Nawrácení koruně české krajín již téměř od půl století odcizených potkávalo se všude s welikými nesnáze, aniž náležitě dařiti se chtělo. Již před korunowaním krále Ladislawowým, dne 18 čerwna 1453, wyprawil pan Jiří z Poděbrad ke Fridrichowi markrabi Braniborskému pány Jindřicha Berku z Dubé, Wáclawa z Biberšteina i Apla Fictuma, s určitau summou peněz, aby wyplatice od něho, dle zápisůw na to wydaných, foitstwi Lužické, připojili tu celau zemi zase ku koruně české. Dal jim o to listy potřebné jak k řečenému markrabi, jej napomínaje, aby słowům swým dosti učinil, tak i k jeho úředníkům w zemi i ke stawům Lužickým wůbec. Ačkoli pak jisté jest, že psaní ta dodána jsau,³⁰⁵ nemůžeme však udati, čím a jak se stalo, že zůstala bez účinku, aniž další jakákoli pamět o jednání tom zachowala se. Nelze jináče mysliti, nežli že bratři Fridrichowi, zvláště pak Albrecht Achilles často jmenowaný, kterýž mladému Ladislawowi odjakžiwa činil se otcowským přítelem, i sprowdil ho také ku korunowaní do Prahy, uchlácholili bauři z wěrolomstwi toho powstávající pod wýminkami nám neznámými. Tolik aspoň jisté jest, že přišedše na počátku máje 1454 opět do Prahy, markrabata Jan i Albrecht, wstoupili we přátelskau smlauwu

304) Eschenloer str. 16—18. Rositz ap. Sommersberg I, 86. Nikol. Pol Jahrbücher der Stadt Breslau, Bd. II, 3—7. Klose, II, 484—6.

305) Nalezli sme je r. 1843 we král. kabinetním archiwu w Berlíně; tiskem newyšla ještě na jewo.

s korunau českou,³⁰⁶ a že starší bratr jejich kurfiršt 1454 Fridrich nepřestával držeti Lužice pod jménem léna českého.

Neměně nekonečné, ale přitom zapletenější bylo wyjednávání o zemi Lucemburskau. Po smrti kněžny Elišky Zhořelské, která skonala byla w Trewerech 3 srpna 1451, weden spor o práwo k ní netoliko mezi držitelem jejím Filipem wéwodau Burgundským a králem Ladislawem, ale také mezi tímto a stawy českými. Sněm český zapíral, žeby buď někdy král Albrecht a králowna Eliška, buďto syn jejich král Ladislaw byli mohli nakládati s Lucemburkem jako s nějakým statkem rodinným, a zapisowati neb rozdávati je u wěně komukoliw; země ta, prawili, náležela koruně české, a král český korunowaný, jakož wůbec při každém odcizowání statkůw korunních wázán byl ke swolení stawůw, tak ani Lucemburska bez wůle jejich nikomu zawaditi moci neměl. Kromě Čech wšak málo se wážilo práwa tohoto stawůw českých, a knížata té doby wůbec hleděli k Lucembursku jen jako k dědictwí dětí krále Albrechtowých, danému do zástawy. Korunowaním Ladislawowým spor ten pozbyl na čas praktické důležitosti, an wéwoda Filip sám nepopíral králi práwa k wýplatě, ale kladl jen skutku samému překážky mnohonásobné. Ladislaw byl již z prwního Widenského sjezdu na konci r. 1452 wyprawil do Lucemburska plnomocníky swé, jichžto přední byli Oswald z Eicingu a Wikard z Polheimu, aby oznámili jeho úmysl, obrátiti tu

306) Lünig Codex Germ. diplomat. I, 1459. Stejnau dobau, 6 máje 1454, stal se také zápis na přátelstwí mezi markrabím Albrechtem Achillesem a panem Jiřím z Poděbrad, pak dne 7 máje na zasnaubení, skrze markrabě Albrechta, Zdeny dcery páně Jiřikowy s Fridrichem knížetem Břežským. Sommersberg, I, 1023. Fontes rer. Austriac. II, 55.

1454 zemi k sobě zase, a také aby závazali obyvatelstvo sli-
 bem věrnosti k němu, co vrchnímu pánu svému: ale
 těm nejvyšší Filipův suředník, Antonín z Kroy, bránil i
 přístup do země (v únoru 1453). Mezitím když i v Lu-
 cembursku našlo se nespokojencův dosti, dychtivých po
 příležitosti k vyniknutí z poslušeství burgundského, strhla
 se tam brzy mezi přívrženci Ladislavovými a Fili-
 povými válka, která vedena s newalným s obou stran
 prospěchem, až prostřednictvím kurfirsta Treverského Ja-
 kuba ze Sirk uzavřeno příměří dne 8 září 1453, načež
 následovaly v Mohuči 16—24 března 1454 konference
 plnomocníkův obojí strany, kteréžto ale také neměly
 zdárného konce. Proto Filip, obmýšleje táhnouti celau
 mocí svou proti Turkům, poslal (v dubnu 1454) biskupa
 Wiléma Tulského do Prahy o prodlení příměří, sám
 pak zabral se osobně k jalowému sněmu říšskému do
 Řezna; i dalo se pak opět několik námluv o zachování
 pokoje, jak v Praze (11 června 1454,) tak na sněmu
 Frankfurtském (16 října 1454,) potom ve Widni (25
 března a 14 máje 1455,) a ustanoveno posléze, že kníže
 Ludvík Baworský měl 1 října 1455 ve Špíru mocným
 rozsudkem podělit strany. Když ale plnomocníci čeští
 čekali až do 11 října v hospodě Špírské na knížete
 Ludvíka nadarmo, vrátili se odtud bez porizení, aniž
 vědomo, co dále v této věci před se bráno jest.³⁰⁷

Ani vyjednávání s knížaty Saskými o hrady a města
 pohraničné nedařilo se lépe, ačkoli s větším vedeno bylo
 hlukem i důrazem; a také zprávy o něm došly nás, ač-

307) Fürst E. M. Lichnowský, Regesten k r. 1452 a násled.
 Fontes rerum Austriac. II, 13—79. Piř II P. M. ora-
 tiones politicae etc. ed. J. D. Mansi. vol. III, pag. 21.
 Ku konferencem Mohuckým vyžádal sobě král Ladislav
 od rady městské Normberské řečníka Dr. Řehoře z Heim-
 burka, i podržel jej pak několik let ve službě své.

koli hojnější, však vždy jen kusé a nedostatečné. Války 1454 a příměří mezi Čechy a Sasy střídaly se v těchto letech tak často, a žaloby o rušení pokoje s obou stran daly se tak hojně a malicherné, že jich podrobně popisovati nelze. K dávným příčinám newole připojily se však dvě v těchto letech, které větší do sebe měly důležitost. Pan Apel z Fictum a bratři jeho byli někdy přední důvěrníci a rádcové knížete Wiléma Saského, ale smíření tohoto s bratrem Fridrichem r. 1451 stalo se jim pohromou: upadše v nemilost a ztrativše všecky statky své, museli utéci se do Čech, kdežto pan Jiří zpráwce přijal pana Apla mezi rady své. Od té doby stížnosti jejich wyjednávány pospolu se stížnostmi českými. Druhá příčina sporu bylo chování se knížete Wiléma k manželce své Anně, sestře Ladislawově: usadil ji opuštěnou na hradě Ekartsberku, sám přebýwaje netajně se smilnicí powěstnou; ač, když o to domlauwáno důtkliwě (19 prosince 1453) poslům jeho w Praze na dvoře králowě, kněžna sama psaním ku králowskému bratru daným omlauwala manžela svého, prawíc se býti dokonale spokojenau, any zlé ty powěsti nebyly prý nic než klewety Fictumowské. Taktó množily a zaplétaly se nesnáze mezi Čechy a Sasy wíce a wíce. Wálka proskakowala na pomezí jejich tu i tam r. 1453 w měsících únoru a dubnu. Po návratu pana zpráwce od krále Ladislawa z Wídně uzavřeno příměří až do 6 čerwna, a po nowých potřkách obnoweno zase w Teplici 15 srpna 1453. Král Ladislaw té doby wěc českau ještě tak málo powážowal za swau wlastní, že psaním dne 30 čerwna markrabi Albrechtowi Braniborskému daným prosil jej, aby radau ani pomoci nepřispíwal žádné straně, ale přičinil se raději o smíření jejich. Po jeho korunowání přišli radowé obau knížat Saských ke dworu jeho, pro obnowení dáw-

1454 ných smluv mezi oběma mocnostmi. Umluwen tu k tomu cili rok zvláštní do města Laun ke dni 25 ledna
 25Jan. 1454; knížata Saští měli oba osobně přítomni býti w městě Mostu, když mezi radami w Launech wyjednuwati se mělo. Ale prwní toto rokování odkrylo wíce nežli odstranilo wšecky spory a nesnáze mezi stranami. Poslowé Saští, a w jich čele biskup Mišenský, ztrnuli, když pan Jiří skrze pana Donína předložil jim celý popis hradůw a měst s otázkau, majili moc a wůli k odstaupení jich zase koruně české, dle zápisůw starodáwních? Když wábáno s odpovědí, požádán kníže Wilém, že přijel
 2Febr. osobně do Laun dne 2 února wečer: ale ani jeho přítomnost nedodala stranám powolnosti. My držíme, tak mluwili Sasowé, ony hrady dědičně po swých předcích; někteří jsau manstwí, jiní zástawy, některé kaupili sme penězi hotowými, jiných dobyli sme právem wálečným; bezpráwně nepožiwáme ani jednoho z nich. Kníže Wilém usilowal zvláště oddělití od korunních a weřejných záležitostí českých a ukojiti požadawky pana Jiřího saukromé a osobní; čemuž odpíraw tento dlaho, posléze swolil předce. Korunní wěci podáwány tudíž od Sasůw na mocný rozsudek cisařůw, aneb arciknížete Albrechta, knížete Ludwika Baworského, markrabě Albrechta Braniborského, aneb i celého kollegium kurfirstůw: Čechowé ale nepřijali toho, prawíce že koruna jejich swobodná nepodléhá saudu cizimu, anižby mu podrobiti se chtěla. A já tedy, odpowídal Fridrich, jsa kurfirst říšský, mám snad státi k saudu českému? Za přímliuwami mnohých knížat u krále Ladislawa, zvláště pak Ludwika Baworského, prodlauženo příměří zase a ustanowen rok nowý
 1Jun. do Řezna ke dni 1 čerwna; kterýžto když zůstal opět
 20Spt. jalowým, přijel dne 20 září 1454 kníže Wilém we slawném komonstwu zase do Prahy; ale po dwautéhodním

pilném wyjednávání nepřišlo předce k narownání koneč- 1454
nějšímu, nežli že dne 2 října strany obě podwolily se 2 Oct.
pod mocný rozsudek čtyř knížat, králůw totiž Ladislawa
Českého a Kazimíra Polského, knížete Ludwika i mar-
krabě Albrechta, kteřížto měli dne 6 prosince 1454 sjeti
se we Wratislawi, a tam nejdéle do hromnic učiniti vý-
powěd po lásce aneb sprawedliwosti. A umluwa tato
dala příčinu, že we sporu mezi Čechy a městem Wrati-
slawským, jakož sme již wyprawowali, odložena byla
opět wálka zamýšlená ku potrestání zpaury jeho. ³⁰⁸

Za hranicemi říše české rozwišla se stejnaú dobau
dwojí řada dějin a interesůw nowých, kteréžto nejen
pautaly k sobě pozornost národu, ale také do weřejného
žiwota jeho všelijak se zaplétaly: jedna na seweru, ob-
sahu i rozsahu menšího, místně obmezená, otázka pruská;
druhá na jihu, weledůležitá pro Europu i pro celé kře-
stanstwo, otázka turecká. Porozumění sawěkým dějinám
českým byloby nedostatečné, kdybychom neobrátili k nim,
aspoň mimochodem, zřetele swého.

Panování rytířského řádu německého w zemích prus-
kých stáwalo se wěk po wěku tím obtížnějším pro ta-
mější obyweatele, čím wíce duch prwních jeho zaklada-
telůw se uchylowal od jejich potomkůw. Ústaw ten
stal se byl anachronismem již od té doby, co wyhynulo
pohanství w končinách pobaltických; neznaje wíce zá-
pasu s newěřícími, musel buď obracetí energii swau
proti kmenům křesfanským, aneb oddati se nečinnosti a
wášněm přirozeným. Sám již chlubil se býti „špitálem

308) We král. Saském státním archiwu we Drážďanech zacho-
waly se hojné akta o wěcech těchto, jichžto sme použili.
Srwn. Hærtung Kammermeister ap. Menken III, 1218.
Chron. Buchense ed. Gersdorf. p. 9. Cochlaeus ad ann.
Kompromiss dne 2 Oct. 1454 tištěn ap. E. M. Lich-
nowský na str. CCXXIII.

1454 šlechtu německé, an slaužil co ústaw zaopatřowací pro mladší syny z domůw wysokorodých. Nadužíwání moci panownické a nekázeň křižákůw daly byly již před časy příčinu poddaným jejich, zemanům i měšťanům, zříditi k obhájení swému spolek mezi sebou, proslulý pod jménem „spolku ještěrcího“ (Eidechsenbund,) kterýž i od některých welikých mistrůw (Hochmeister,) neli schwalován, aspoň uznán a snášen byl. W posledních létech pých, ukrutnost a swéwole křižákůw, ještě nad to mezi sebou nesworných, staly se byly národu nesnesitelnými, a spolek ještěrcí nabył tudíž důležitosti a moci dotud newidané. Křižáci widauce swé nebezpečí, zanesli u císaře i u papeže stížnost proti zpaře poddaných. Tito nezdráhali se státi k saudu císařowu: když ale poslowé jejich skrze Morawu brali se do Rakaus, náwodem křižownikůw dne 15 čerwna 1453 přepadeni jsau laupežně nedaleko zámku Milotic, čtyři míle od Brna, ode tří pánůw Morawských,³⁰⁹ někteří zbiti a zraněni, jiní uwězněni, jeden toliko zachowal se autěkem a stihnul do Widně. Po wynešení potom od císaře dne 1 prosince 1453 rozsudku jim naskrze nepřiznawého hnalo je zaufalstwí k od-

309) Přední strážce úkladu toho byl tuším Jaroslav z Lomnice, laupežnictwím té doby zlopowěstný, pán na hradě Cimburku 1450—60 nedaleko Buchlowa i Milotic. (Srwn. Wolny Topografie IV, 233.) Milotice drželi tehdáž rytíři Zubowé z Morawan (id. ib. pag. 293.) Prostředníkem byl snad Morawský pán Bernart z Cimburka, křižákům wěrně oddaný a proslulý později w bitwě Chojnické. Aeneas Sylvius mluwě o té příhodě, jmenuje Moraviam inhospitam terram ac latronum domum, ubi rapina laudi datur, nec nobilis quisquam censetur, nisi praeda raptuque vivat (ap. Mansi l. c. p. 30.) We psaní 21 Jul. 1453 dí: Rex Ladislaus ad eorum liberationem obnixę operam dat, petivitque jam Brunnam personaliter, propinquasque est ei latroni, qui illos detinet etc. Propuštění jejich stalo se později příčiněním zwláště pana Jiřího zpráwce.

boji otewřenému; s žoldnéri nejwíce z Čech najatými 1454 jali se dobýwati měst a hradůw, tak že křižákům nezůstaly než Marienburk, Štummy a Chojnice ke bránění sebe; k dowršení záhuby řádu celého poddala se celá země králi Polskému, který nedlauho zdráhal se připojiti ji ke swému králowstwi. Pohromy této na společný špitál uwalené zželilo se welice knížatům i šlechtě německé; přičiněno se z blízka i s daleka k jejich pomoci; markrabě Albrecht Braniborský přijel sám do Prahy w měsíci dubnu 1454 k uzawření smlauwy, kterauž král český měl se zawázati k dobytí zase zemí pruských, za čež měl se státi napotom ochranným pánem křižáckým: ale summa, kteréž pan zpráwce požadowal za to na žold, šla nad možnost řádu zchudlého. Nicméně saukromí wyprawilo se z Čech i z Morawy drahně lidu branného jim ku pomoci, tak že wálka w Prusích wedla se s obau stran bohužel namnoze krwí českau. Mezi králi Ladislawem a Kazimírem nowě spřízněnými střídalo se několikero poselstwí, když onen ujímal se křižákůw, tento zemanůw a měst spolčených. Porážka, kterauž utrpěl Kazimír mimo nadání před Chojnicemi dne 18 září 1454, uwolnila oněm 188pt. opět na chvíli, ale dáwné moci newrátila jim zase; pro Čechy pak měla ten zwláštní následek, že Kazimír, jinými starostmi zaměstnán, zmeškal přijeti k roku do Wratislawi ke dni 6 prosince 1454 uloženému.³¹⁰

Konečné wyvráčení říše Byzantinské na východu dojímalo tím živěji celau Europu, čím wíce se ukazo-

310) Obšírné a dobré zpráwy o pruském powstání a příčinách jeho podali Dlugoš we swé historii Polské, Joh. Voigt Geschichte Preussens, Bd. 8, Stenzel Geschichte des preussischen Staats, Bd. I, 206—217, a J. J. Müller Reichstags-Theatrum unter K. Friedrich III (při sněmu Řezenském 1454 a sl.) iww. O wyjednávání Albrechtowě w Praze ku pomoci křižákůw mluwí nejobšírněji Aeneas

1454 walo, že dobytí Konstantinopole bylo jen počátek výbojůw, jež obmyslel mladý podnikavý sultan Mohamed II proti křesťanstwu. Powěst o strašiwém pádu staroslawného sídla oswěty poděsila národy, a ohlédáno se po štítu i ochraně proti bližícimu se nebezpečí. Duch ale středowěký u velikých pohromách neuměl ještě hledati porady a pomoci, leda u císaře a u papeže: proto také nyní obracely se všechny zraky k těmto hlavám křesťanstwa. Bohužel, že Mikuláš V we posledních létech swého panování znamenitě byl ochabnul na těle i na duši; a císař Fridrich III, když ho došly nowiny žalostné, zawřel se do komnat swých, plakal, modlil se a činil pokání, ale ke skutkům, jakowé wymáhala doba osudná, nedostávalo se mu vždy potřebné odwahy. Na štěstí stál mu ještě po boku co rádce muž oswícený a srdnatý, Aeneas Sylvius často jmenowaný, jedno z předních swětél wěku swého. Ten prohlédaje jasněji a bystřeji, nežli kdo z wrstewníkůw, k nekonečné důležitosti přewratu onoho, jal se buditi knížata i národy, a užíwaje darůw ducha i postawení swého, prostředkowati mezi císařem i papežem a pobádati obau. „Waše to jest, tak psal papeži, býti wzhůru, obesýlati krále, knížata i obce, wolati a napomínati i hromážditi je na jedno místo, ať nechajíce swárůw domácích, obrátí se společně proti společnému nepříteli, a pomohau sobě pokud wěc nowá jest a nemá hlubších kořenůw.“ Mikuláš V prohlásil tudíž bullau dne 30 září 1453 po všech zemích křesťanských kříž proti Turkům; wšude kázáno učiniti doma pokoj, aneb aspoň příměří, a wyprawiti se do boje proti newěřícím; kdo nemohl táhnouti sám, měl platiti desátky na wypravu jiných; neposlušným hrozilo se klatbau.* Císař rozepsal

Sylvius we spisu De dieta Ratisbonensi, ap. Mansi, III, 52 sl.

*) W Praze legat papežůw Jan z Kastilionu biskup Pa-

ke dni 24 dubna 1454 sněm říšský do Řezna ku poradě 1454 o vystrojení vojska potřebného; wolány také mocnosti 24 Ap. neněmecké; měl to býti hlučný křesťanstwa sjezd, jako někdy sbor Konstanský. Obnowily se tudíž we krajinách západních tytéž výjewy, jako na počátku wálek husitských: missionářská kázání a horlení, znamení kříže, odpustky, desátky, sjezdy a zbrojení, ale vše ještě s wětší laudawostí a jalowostí, nežli prwé. Tak chatrnau moc prowozowaly již w myslech lidských ústawy a symboly, které někdy s to byly, roznítiti celý swět k boji nadšenému pro hrob boží a zemi zaslíbenau! Císař sám neodvažil se jeti do Řezna: bál se zajisté, kdyby vzdálil se osobně, žeby mezitím utrpěti mohl škodu od sausedůw swých. Tatáž bázeň zdržela také jiná knížata; nepřijeli osobně než Filip wévoda Burgundský, podávaje se opravdowě s celau mocí swau k obecné potřebě, markrabě Albrecht Achilles, hledaje přede wším pomoci pro křížáky, a Ludwik kníže Baworský. Benátčané stojíce již we tajných s Mohamedem úmluwách, uměli pospíchati na sněm tak, že přijeli teprw po jeho rozpuštění. Od císaře však přítomen byl Aeneas Sylvius, od jiných knížat jejich radowé; mluweno mnoho a někdy dosti krásně, přemítáno wšeliké návrhy, ale podstatného neuzawřeno nic, leda že přikázáno zachowáwati pokoj we všech zemích a nařizeno, že 29 září měl se státi we Frankfurtě 29 Spt. nový sjezd, bohda hlučnější a wydatnější.

Wětší energie mezitím, nežli w Němcích, ukázala se w uherské zemi, jakož i wětší a bližší hrozilo jí nebezpečí. Walný sněm Budinský ku konci ledna 1454 přisností neobyčejnau nařídil wšeobecnau hotowost, takže

vijský již w měsíci lednu napomínal krále Ladislawa k wálce proti Turkům; s odpovědí odkládáno až po příštích tehdaž sněmích uherském i českém. (MS. capituli Prag. G, XX. fol. 172—190.)

1454 netoliko zemané welicí a mali, ale i preláti záwázáni byli sáhnutí ke zbrani. Potom když sultan s welikým woj-skem wytáhl proti Srbsku, Hunyadi nemeškaje přepravil se po dwakrát přes Dunaj a poraziw u Krušewce znamenité oddělení moci turecké, zmařil celau nepřátel výpravu toho léta. Však i on we zprávě císaři o wítězství swém dané prosil tužebně o přispíšení pomoci wá-lečné k obraně zemí křesťanských.

Když blížil se čas sněmu Frankfurtského, Aeneas Sylvius předwidaje, že naň wzloženo bude opět nejtěžší břímě jednání, powolal Kapistrana, tehdáž w Olomauci meškawšího, ku pomoci swé, a s ním i s markrabaty Braniborským a Badenským, co plnomocníky císařowými, 29 29Spt. září wjel do Frankfurtu. Tu však nalezl u sněmowníkúw již netoliko méně ochoty, nežli dříwe w Řezně, ale i zjewnau protimyslnost. O papeži slyšeti bylo reptání, že pod zástěrau výprawy proti Turkúw neobmýšlel než nowé daně pro komoru apoštolskau; o císaři pak nebylo téměr ani řeči. Wýmluwnosti Aeneášowě podařilo se ještě jed-nau wítězství, a však poněkud jalowé. Když poslowé krále Ladislawa oznámili sněmu, že pán jejich hotow byl sebrati ze wšech zemí swých 40,000 bojownikúw a táh-nauti w čele jich osobně do boje, uzawřeno sice, jako z hanby, že příštího léta mělo se Uhrúw ku pomoci wy-prawiti z říše wojsko 10000 jezdcúw a 32000 pěchoty : ale newyměřeno k tomu ani způsobu, ani času a místa, nýbrž ustanoweno, že dříwe ještě s císařem musela držána býti porada. Uložen k ní den přístích hromnic (2 února 1455) do Zawídenského Nowého města. Takž mohl Aeneas Sylvius těšiti se aspoň dáwným wtipem swým : že sněmowé němečtí nebýwali owšem jalowí, když každý prý rodíwal swé mladátka.³¹¹

311) O sněmu Řezenském jednal Aeneas Sylvius we zvláštním

W radě Ladislawowě uznalo se za potřebné, aby 1454 dle žádosti a uzavření Frankfurtského sněmu, oba přední jeho radové, Poděbrad a Hunyadi, zabrali se osobně k roku Nowoměstskému. Dříve ale musela nastaupiti se cesta do Wratislawi, k dokonání tam námluw počatých. Ustanowiw tedy w Praze za hejtmany pány Zbyňka Zajíce z Hasenburka i Jindřicha ze Stráže, a pojaw pana Jiřika s sebau, dne 24 listopadu s velikým komonstwem 2 4Nv. opustil král Prahu po čtrnáctiměsíčním tam pobytu, a přes Žitawu i Zhořelec dne 5 prosince po poledni wjel slawně 5 Dec. do Wratislawi. Sjeli se tam k němu také Ludwik a Ota knížata Baworští, Braniborský markrabě Albrecht a bratr jeho Fridrich kurfirst, knížata we Slezích Jindřich Hlohowský, Wlodek Těšínský, Mikuláš Opotský, oba Kunradowé Olešničtí, Wáclaw a Baltazar Zahanští, Wáclaw Ratiborský, Arnošt Opawský, též jiného panstwa počet wělký. Wratislawané hrdi jsauce, že swau neustupností

spisu, jež wydal J. D. Mansi we sbírce Pii II olim Aeneae Sylvii orationes etc. 3 voll. Lucae 1752—59, w dílu III na str. 1—84. O Frankfurtském podávají Pray III, 150 a kniha Capistranus triumphans (p. 417—20, 474, 525) zpráwy odjinud neznámé. Srwn. také Das kaiserliche Buch des Markgrafen Albrecht Achilles von Const Höfler, Bayreuth 1850, str. 18—37, J. J. Müller Reichstagstheatrum unter K. Friedrich III. Jena 1713, fol. Acta publica ap. Senkenberg, IV, 351. a MS. capituli Prag. G. XX, 151—168. Gobellinus wyprawowal o sněmu Frankfurtském (pag. 23): Mutati erant Teutonum animi nec cuiquam placebat expeditionem in Turcas fieri. Infectae veluti venenis quibusdam aures, neque imperatoris nomen neque Romani praesulis ferre poterant, dicebantque eos corrodere aurum velle, non bellum gerere etc. O uherských wěcech wůbec wiz: Steph. Katona XIII, 950—967. O sněmích německých psal Aeneas Sylvius Karvajalowi již 20 máje 1444: Non puto dietam hanc aliis esse steriliorē; scis quid hoc verbo sentiam. Fecundae sunt omnes dietae: quaelibet in ventre alteram habet. (Epist. 72.)

1454 wyrwali krále z moci kacířské, učiniti mu poslušenství
 11 slawné dne 11 prosince, ale museli nicméně za předešlau
 Dec. zpauru zaplatiti pokuty 15000 dukátůw, mimo daně a po-
 platky obyčejné.³¹² Král však Polský Kazimír, za pří-
 činou nahoře již dotčenau, nepřijel do Wratislawi, ani
 knížata Saští, Fridrich a Wilém; proto we při s nimi o
 pohraničné zámky české nekonalo se wíce, nežli že pro-
 dlouženo přiměří až do 25 máje 1455. Nebudeme se
 šířiti o všelikých slawnostech a kolbách, které we Wra-
 tislawi u přítomnosti Ladislawowě strojeny jsau: uvedeme
 toliko powídku o příhodě, která tam potkala pana Jiříka,
 protože nejen prawdiwá se býti zdá, ale i značná pro
 toho, kdo ji psal, neméně nežli koho se týkala. Wypra-
 wuje totiž Aeneas Sylvius, že „když král byl w koste le
 biskupském s mnohými knížaty při službě boží, a Jiří
 Poděbradský stál při něm, přistaupiw nějaký pochlebník
 Kilian, jeden z těch, kteřížto činice se blázny, z jiných
 blázny dělají, takto k němu promluwil: Jakým obličejem
 na služby naše patříš, dobře znamenati mohu, ale srdce
 twého a myšlení wěděti nemohu. Powěz mi, prosím, ne-
 zdáli se tobě dosti skwostné a jasné býti naše nábožen-

312) Eschenloer p. 19—23. Klose document. Geschichte von
 Breslau Bd. II, 486—495. Cochlaei historia Hussit. ad h. a.
 Nelze při této příležitosti nepokárati dějepiscůw Wra-
 tislawských. Eschenloer prawí (str. 22,) však jen dle do-
 myslu, že pan Jiřík sebral pokutu od Wratislawě placenau
 pro sebe, a že si kaupil za to Kladsko, Ministerberk atd.
 jichžtoby jináče prý byl nemohl dosáhnouti. Klose (str. 493)
 dowodí z aučtůw zachowaných, že ze summy 15000 du-
 kátůw odevzdáno králi samému bezprostředně 8124 1/2,
 Prokopowi z Rabšteina na rozkaz králůw 1318, Karlowi
 z Wlašimě a Hanuškowi Wölfowi z Warnsdorfu mělo se
 dáti 5152 dukátůw atd. A přece tentýž Klose (str. 492)
 opakuje po Eschenloerowi lež utrhawau! Pan Jiří kupo-
 wal Kladsko již 1451 (A. Č. II, 46) a kterak ikdy jeho
 konečně dosáhl, wyprawowali sme nahoře w pozn. 293.

stwi? Widíšli jak mnohá i weliká knížata, anobřz i sám 1455
 král náš jednoho řádu následují? Proč s nimi raději,
 nežli s Rokycanau nesmýšlíš? Zdali se domníwáš, že
 maudřejší jsau někteří Čechowé, nežli wšecká církew
 Kristowa? Ale ty opustě chatrný obecny lid, připoj se ra-
 ději k urozeným pánům, jakž na urozenost twau náleží.
 Odpowěděl mu Jiří: Jestliže tato slowa twá jsau, nejsi
 ten, kýmž se děláš, tobě jako maudrému odpowím: pakliž
 jsau cizí, jim také dosti učiniti musím. My oběti a služby
 ty konáme, o kterýchž wěříme, že se bohu líbí, aniž jest
 na wůli naší, wěřiti cožbychom chtěli. Mysl lidská moc-
 nými důwody přemožená, chtěj ona neb nechtěj, jímana
 býwá, a jakž která od přirození spůsobna jest, jiná snadně
 se wěsti dá, jiná se wytrhne. Já náboženstwí swých
 kněží za prawé mám; kdybych twého následowal, lidi-
 bych snad sklamal, na duši škodu wezma, ale boha, kte-
 rýž k srdci patří, sklamati nemohu. Aníž také na můj
 staw sluší, abych tobě podobným byl; jiné bláznů, jiné
 urozenému pánu náleží. Tuto odpowěd aneb sobě měj,
 jsili maudrý, aneb těm dones, kteří tě na mne nastro-
 jili.* Kézby jen Aeneas Sylvius sám, jenž ta slowa tak
 pěkně napsati uměl, byl je bral wíce k srdci swému!
 Ladislaw pobyw we Wratislawi až do dne 31 ledna 1455, 31 Jan.
 jel odtud s panem Jiříkem přes Swídnici, Kladsko a Mo-
 rawu do Widně, kdežto s welikau sláwau uwítán byl 16
 dne 16 února zase. Febr.

Brzo po králowě návratu do Widně stala se ta dů-
 ležitá proměna, že kníže Oldřich Cilský netoliko smířen
 s ním skrze přátely, ale powolán také ke dworu jeho
 zase. Když pak (na počátku měsíce března) welmi
 ozdobně a skwostně, weda s sebau tisíc jízdných odě-
 ných, blížil se ke hlawnímu městu, král sám wyjel mu
 w postřet a přiwiital ho tím slawněji, aby mu nahradil

1455 potupu předešlého wyhnání. Eicinger, kterýž ho byl swrhl a nejvyšší jeho místo držel, wyjel stejnau dobu z města, dobrowolně požehnav dwora královského. Zprávci českému přewrat ten, jenž se stal u přítomnosti jeho, nemohl býti tuze proti mysli: ale w poměru králowě k císaři a k Uhrům nastaly jím nowé nesnáze.

Sněm Nowoměstský, jenž následowal, náležel mezi nejwýznamnější a nejstrastnější úkazy wěku swého, tak že i přední jeho účastníci přáli si, aby raději pohřížen byl do tmy nepaměti.³¹³ Wyšly zajisté na něm wšecky toho wěku mrawní neduhy a rány na jawo, anzi nalezly léku a léčitele. Počal se, jak obyčejně, mnohem později nežli ustanoweno bylo, protože knížata i poslowé welmi powlowně se scházeli: stal se však posléze dosti hlučným. Když také pan Jiří z Poděbrad, co wyslanec krále swého a koruny české, přijížděl do Nowého města w nádherném komon-

18 stwu, tuším dne 18 března, wyjeli jemu wstříc netoliko
Mart. přední sněmowníci, Jakub ze Sirk kurfirst Treverský, markrabata Albrecht Braniborský a Karel Badenský s několika biskupy a preláty, ale i císař sám, witajíce jeho tak slawně, že hojně jeho nepřátelé tím se až uráželi; měl pak tu příležitost, we dwaunedělním asi pobytu nejen obnowiti známost swau s Eneášem Sylviem, ale i s Kapistranem oznámiti se osobně. Jednalo se pak na sněmu o všech wěcech a nezjednalo nic: o newoli mezi krá-

313) Nelze mysliti, žeby aupné zamlčení se Eneáše Sylvia o sněmích Řezenském, Franfurtském i Nowoměstském jak we Vita Friderici tak i w Historia Bohemiae přišlo bylo náhodau aneb nepamětí: ale spisowatel, císaři cele oddaný, tajil raději příběhy, jichž bez ujmy jeho líciti bylby nemohl, a pomáhal si za to šířením klewet o knížeti Cílském atd. We knize J. J. Müller Reichstags-Theatrum unter K. Friedrich III (Jena 1713, fol.) sestaweny jsau zpráwy dosti hojné o sněmu Nowoměstském; nejlepši část ale chowají se ještě newydané w archivech.

lem Ladislawem a císařem, o sporu mezi Čechy a Sasy, ¹⁴⁵⁵ o válce mezi křižovníky Pruskými a králem Polským, o reformách a pokroku, o konciliích a papežích, o dekretch někdy sboru Basilejského a konkordátu Widentském r. 1448, o lepším ustrojení moci soudní a vykonávací w říši, o řádném placení daní ku potřebám říše a křesťanstwa, o hojných přech a pútkách mezi knížaty atd. Nejvíce času ztráweno malichernými hádkami o přednost we posezeních. Kurfirst arcibiskup Treverský chtěl sedati prwní po prawici císařowě; proti tomu protestowal přítomný papežůw legat Jan z Kastilionu biskup Pavijský, prawě že jemu to místo náleželo; také posel Alfonsa krále Aragonského a Sicilského žádal, aby mu dána byla čest před posly knížat říšských atd. Hlawní však úloha sněmu bylo wždy wyprawení wojska křesťanského proti Turkům, dle snešení w Řezně a Frankfurtě učiněných. Když gubernator český oswědčowal se weřejně, že hotow byl wytáhnauti osobně s celau mocí brannau králowství českého do boje proti nepříteli křesťanstwa, jak mileby mu pokoj se všemi národy okolními zjednan a utwřen byl, nemohl ani sám Kapistran nepocítiti útěchy nad čackým úmyslem takowým; a podobná podáwaní činili také poslowé knížete Burgundského, a jiní někteří sněmowníci. Ale kterým zázrakem měla wštipiti se do srdcí lidských wýminka pokoje, sprawedliwost? kterak měly ukroceny býti wášně bezuzdné, sobectwí a lakomstwí? kterak měla srdce rozněcowati se k obětem pro dobré obecné, když každý přál jen sobě sám a hledal prospěchu swého we škodě bližního? Wždyť pro swáry a hněwy bližší nikdo nedbal na daleké pohromy, anzi kdo chtěl wrátiti, co kde byl osáhl auskokem neb násilím. Ochrana křesťanstwa byla již dle obecného domnění záležitosť týkající se wýhradně papeže a

1455 císaře; bylo to co kde závadného, byli tím císař i papež winni, a měli starati se sami o nápravu; žádali k tomu daně a zbraně ku pomoci, nařikáno, že chtěli sobě zakládati panství a utlačovati swobody národůw. Měli arci národ německý také ušlechtilé své vlastence, kteří horlili netoliko pro swobodu, ale také pro zřízení vlády mocné a důrazné: na ty však, když kladli výminky poslušenství swému, aby nenadužívalo se moci vládní, uwodilo se podezření, jakoby pod zástěrou obecného dobrého hledali jen vlastní cti a osobního prospěchu swého. Tak s obou stran kladly se překážky pokroku; a mezi tím ode pánůw velikých i malých po všem křesťanstwu dály se žádavy tak hojné a náramné, že sám Aeneas Sylvius obával se, aby lid obecný nehledal ulehčení své bídy w dobrowolném podrobení se Turkům.³¹⁴ Tak tedy pro nemožnost, způsobiti mír, spravedlnost a důvěru mezi křesťany, zůstalo všecko jednání bez prospěchu. Příkladem nicméně byby Fridrich III vždy více pořídil, nežli řečí, kdyby jen sám byl schopen býwal oběti a nadšení; aspoň byby odjal knížatům příčinu, omlauwati swau nečinnost nečinností jeho. Sněm unawiw se rokováním nekonečným, zpozorowal posléze, že k výpravě dostatečné w běhu léta 1455 již nedostávalo se času, zvláště any také italské mocnosti měly požádány býti,

314) Tanta inter nos est invidia et malevolentiae pestis, tantum venenum, tanta rabies, ut videre liceat complures nostrae religionis homines servire Turcis malle, quam Christianum ferre aliquem principem. Tot demum sunt in Christiano populo vectigalia, tot pecuniarum extorsiones, tot rapinae, tot principum, ne dicam tyrannorum nostrorum in subditos contumeliae, ut magnopere verear, ne veniente Turco et onera relaxante, plebes nostrae libenti animo colla submittant, maxime vero si, ut est callidus hostis, libertatem de fide fecerit, — tak mluwil Aeneas Sylvius co posel císařůw ke Kalixtowi III r. 1455, w Epist. 413, dle jiných 398.

aby saučasně po moři obořili se na společného nepřitele. 1455
 Když mezi to tedy přišla ještě zpráva o smrti papeže
 Mikuláše V († 24 března), sněmowníci uzawřewše, že 24 Mart.
 wojska swolená teprw roku následujícího 1456 měla do-
 stawiti se do Uher, rozešli se z Nowého města. Pan
 Jiří Poděbrad byl 5 dubna již opět we Wídni, kdežto 5 Apr.
 pak zůstal u krále až do polowice měsíce máje. Na štěstí
 sultán toho léta také nic znamenitého před se nebral proti
 křesfanstwu.

Následowaly na dvoře Ladislawowě, tehďáž welmi
 hlučném a skwostném, wyjednávání a námluwy neko-
 nečné, o jichžto však ani příčinách a potřebě, ani spů-
 sobu a následcích nemáme dostatečné známosti. Již
 w pondělí welikonoční (7 dubna) zapsali se we Wídni 7 Apr.
 Oldřich kníže Cilský, Ladislaw Gara palatin uherský a
 Mikuláš z Újlaku wévoda Sedmihradský, že budau co
 wěrní přátelé pomáhati sobě wespolek we všem, coby
 nebylo proti králi Ladislawowi a proti práwům i swobo-
 dám koruny uherské; 15 dubna zasnaubil tamtéž Mikuláš 15 Ap.
 z Újlaku dceru swau Jeronymu Jindřichowi synu Podě-
 bradowu, ačkoli snaubenci oba byli ještě u wěku dětin-
 ském; Cilský byl již dříwe spříznil se s arciknížetem
 Sigmundem Tyrolským, nyní (14 máje) týž arcikníže a 14 Mai
 král Ladislaw zawázali se wespolek býti sobě radni a
 pomocni we všem, oč oba s císařem Fridrichem měli
 rozepři; konečně 23 čerwna král Ladislaw, kníže Sig- 23 Jun.
 mund a Cilský wstaupili spolu we prawau smlauwu obran-
 nau proti císaři. Ba 1 srpna i Hunyadi a Cilský zapsali 1 Aug.
 se sobě ke „bratrskému“ přátelství, stwrzenému nadto
 i zasnaubením děti jejich, Ladislawa syna Hunyadowa
 s Eliškau dcerau Cilského; a 24 srpna stalo se, prostřed- 24 Ag.
 kowáním zwláště Albrechta markrabě Braniborského, aspoň
 předběžné narownání také mezi císařem a králem Ladi-

1455 slawem. A přece dowídáme se z bully, od nowého pa-
 1 Sept. peže Kalixta III dne 1 září 1455 kardinálu arcibiskupowi
 Ostrihomskému dané, že tehdáž těžké a nebezpečné pa-
 nowaly spory a nesnáze jak mezi králem Ladislawem a
 stawy uherskými vůbec, tak i mezi samými stawy zvláště,
 tak že nebylo prý naděje, žeby králowství ono, co štit
 křestanstwa, odolati mohlo nájezdům tureckým, lečby do-
 mácí ty různice prvé dokonale odstraněny byly; a k do-
 wršení všech pohádek čteme, že i král Neapolský Alfons
 z Aragonie té doby osobowal sobě titul krále Uher-
 ského.³¹⁵ Kterak tomu všemu rozuměti? kterak listinné
 tyto data srownati se zprávami, ač chudými, nám odjinud
 zachowanými?

Jedno jest jisté: král Ladislav, i když neměl Cil-
 ského w radě swé, těžce to nesl, že w koruně uherské
 nepožíwal nežli jména, nikoli pak moci ani důchodůw
 králowských. We psaní dowěrném, jež byl již 1 máje
 1454 z Prahy o to dal ku palatinowi Garowi, diwil se,
 že Uhří žádali tak welice přítomnosti jeho w zemi swé
 a nestarali se, načby tam žiw býti měl, důchody jeho
 všecky mezi sebe prý rozdělilše. Aby tam měl držeti
 se dworem na autraty jinozemské, to žeby mu bylo i
 neslušné i nečestné. Však že we všech zemích stalo
 se náležitě opatření welebnosti jeho králowské, jenom
 w Uhřích, kdežto měla největší jewiti se podstata, že

315) Listiny dotčené čtau se we Knihách Chmel Materialien, II,
 76—85, Fontes rer. Austriac. II, 18. Gróf Teleki Hu-
 nyadiak kora Magyarországon, X, 437, 446, 471. Smlauwa
 mezi Jířím z Poděbrad a Mikulášem z Újlaku dne 15 dubna
 1455 uzavřená nachází se w českém originalu swém
 w archivu Olešnickém we Slezsku. O králi Alfonsowi dával
 zpráwu posel od wéwod Saských ku králi Ladislawowi na
 konci r. 1455 wyslaný, prawě že osobowání to titulu
 králowského w Uhřích nepokojilo krále Ladislawa. Orig.
 we král. saském státním archivu we Drážďanech.

dálo se naopak. Hunyadi, nářkem tím nejvíce dotýkaný, 1455 chtěje wywesti se z něho, způsobil to byl na posledním sněmu, že ke zprávě financí uherských wolena kommissie, z každého stawu po šesti osobách, tak aby on sám nic s nimi činiti neměl. Ale ani to nebylo králi po vůli: „my swěřili zpráwu králowství tobě (tak psal o tom Hunyadowi,) a nikoli osmnácti osobám; tys nám za ni sľbil, ty za ni ručíš, my jen k tobě obracime zření swé; chcešli však oněch osmnácti powolati ke swé pomoci, to stěj we twé vůli.“³¹⁶ Spor ten, o kterémž jen tolik wíme, že ani na konci r. 1456 nebyl ještě wyrownán, dal byl bezpochyby hlawní podnět ku powolání nazpět jak knížete Cilského, tak i Jana Jiskry, kteří aspoň oba nezištněji slaužíwali králi, nežli jiní jeho radowé. Brzy wystaupila na jewo zwláštní přízeň mezi Cilským a palatinem Garau jeho sestřencem i Mikulášem z Újlaku a jinými předními pány uherskými, kteřížto netajně činili se stranau proti Hunyadowi a přátelům jeho, zwláště Michalowi Szilágyimu, Janowi Witézowi, biskupu Waradinskému ajw. Co wše přihodilo se mezi stranami, pohřbeno jest w nepaměti; sawěký letopisec český prawí jen, že král Ladislaw té doby do Uher nebyl jest bezpečen jeti, protože Hunyadi, kterýž tu zemi držel a zprawowal, nebyl prý s ním w dobré vůli; smláuwa však dne 1 srpna 1455 mezi Cilským a Hunyadem uzawřená 1 Aug. jest aspoň důkazem, že snaženo se s obau stran o smíření, ač bez trwalého prospěchu.³¹⁷

316) Psaní Ladislawowo ke Garowi tištěno w Ernst Birk Quellen und Forschungen r. 1849 na str. 223, a we Fontes rer. Austriac. II, 8—11; k Hunyadowi ap. Pray, III, 152.

317) O stranách uherských a powolání Jiskrowě wiz Gróf Teleki, II, 373. Staří letopisowé na str. 164. Již 5 Jul. 1454 psal Aeneas Sylvius (ep. 127): In Hungaria praelati et barones infensi sunt Johanni Vaiwodae, qui quondam

- 1455 Ještě zapletenější a zatmělejší byly nesnáze, které nepřestávaly vyskytovat se mezi králem Ladislavem a císařem Fridrichem; od konce r. 1452 zdá se že nebylo ani newole osobní mezi panovníky, ani příčin ke stůžnostem obapolným; a těžko jest rozeznati, s které strany byla wina wětší. Císař wždy ještě držel w rukau swých uherskau korunu a několik zámkůw jak uherských tak i rakauských, jichžto wydati nechťel, leda za summu náhradní nepostižitelnau; král naproti tomu počítal sobě škody, kteréž utrpělo prý dědictwí jeho poručenstwím někdy císařowým.³¹⁸ Nesnáze množily se tím, že Ladislav pojímal do námluw swých také Cilského knížete, proti kterémuž chowal císař w srdci swém nenáwist neu-
24 Ag. kojitelnu.³¹⁹ Narownáním dne 24 srpna učiněným dána

gubernator fuit, nunc capitanei nomen tenet regni que maximam partem occupat. Giscra Bohemus investitus a rege de territorio Scepusiensi in Hungaria, ad possessionem venire per Joannem impeditur.

- 318) Mezi jinými wěcmi požadowal Ladislav od císaře nazpět, kromě wšelikého wzácného náradí, také „köstliche grosse und schönepüher teutsch und latein, herlich bibl' vnd sust andere puher, in der heiligen geschrift, in der swarczen kunst vnd in natürliehen dingen, die weilent König Wenczlaws von Behem gewesen vnd nachmaln von Kaiser Sigmunden an vnsern hern kunig Albrechten kömen, vnd in dem türlein auf dem purkhtor zu Wienn gelegen sind.“ Wiz Chmel Materialien II, 98.
- 319) *Ebendorfer* ap. Pez, II. 875: Intercesserunt postea (1455) plurimi tractatus. pacis inter Imperatorem et Ladislaum regem, sed usque casso labore nisum est in praemissa — et quia imperator magnum auri pondus expetiit, quod dare Austria nequivit, et quia Udalricum comitem Ciliae rex Ladislaus includere voluit, quod imperator detrectavit — Vereor, quod — latens medullitus odium — hujus altercationis non modicum fermentum praestiterit. Toto „latens medullitus odium“ bylo také hlawní příčinau, že Aeneas Sylvius tolik hanebných wěcí, prawých i lžiwých, o rodu knížat Cilských

oprava nejtěžších věcí w moc markrabě Albrechta Brani- 1455
borského a knížete Cilského, kteříž oba měli 11 listo- 11Nv.
padu o to sejití se: mezitím ale, w měsíci říjnu, páni
někteří rakaustí a uherští počali nowau proti císaři wálku,
kteráž na několika místech pospolu drahně času wedena
i králem Ladislawem podtají prý podporowána byla; takže
markrabě Albrecht, na místě rokování, ujal se wrchní
zpráwy wojska císařowa, s newalným však prospěchem.³²⁰

Nowý papež, Kalixt III, ródem Španiel, ačkoli teprw
u vysokém stáří dosedl na stolicí Petrowu, dokazowal
přece tolik opravdowé horliwosti, stálosti a příčinliwosti
w otázce turecké, že chowání jeho mohlo slaužiti za
wzor celému křesfanstwu. Netoliko zajisté obsýlal wšecká
knížata i wšecky národy, do zbraně je wolaje aneb aspoň
k obětem peněžným napomínaje, aby křížowé wojsko wy-
praweno býti mohlo po zemi i po moři: ale sám také
dáwal dobrý příklad, ozbrojiw swým nákladem několik
galejí, a prodaw k tomu cíli vlastní swé klénoty. Legá-
towé jeho chodili a horlili po wšech zemích, ale bohu-
žel! s tak chatrným prospěchem, že jim bylo až téměř
zaufati. O skutečné wýprawě wojska říšského, sněmem
Frankfurtským a Nowoměstským swoleného, nebylo tuším

zaznamenal we swých spisech; nám se nezdálo przniti
historii českau jejich opakowáním.

- 320) Chmel Materialien II, 84. 89. Ebendorfer l. c. p. 876.
Andr. von Lapiz in Wurmbrand Collectanea pag. 66.
Archiv český, IV, 427—28. O hrad Gissing (Ujvár) již
w říjnu 1455 wálčeno, a císařowi nepřátelé učiniwše wpád
až do předměstí Nowého města „té chvíle když JCM. man-
želka welice byla obtiežena a na wšáký den sebe čekala,
k posměchu a nepoctiwosti jí pych okázali a činili“ atd.
Později wálčeno u hradu Baumgarten, kdež i markrabě
Albrecht Achilles raněn jest. (Ebendorfer l. c.)— Srwn.
Fürst Lichnowsky, Regesten ke dni 12 Jan. 1456. Chmel
Materialien ke dni 15 Januar. 1457 (Bd. II, 121.) —

1456 ani řeči; jen w obecném lidu našlo se tolik ochotnosti a odvahy, že několik tisícůw bojovníkůw křížem znameňaných ale newalně ozbrojených wyprawilo se s jara 1456 po Dunaji do Uher. Kardinal Karvajal, byw od papeže opět wyslán k císaři a ku králi Ladislawowi, přijel nejprw do Nowého města, potom i do Widně, ale pokoje mezi panowniky zjednatí nemohl. Spůsobil však aspoň 22Jan. tolik, že král Ladislav konečně 22 ledna 1456 wyprawil se z Widně do Uher, pro zřízení nějaké obrany toho králowstwi na léto nastávající. Kníže Cílský, jenž nedávno předtím prodal byl dědičné swé hrabstwi Ortenburské, musel mu k té cestě půjčiti 52 tisíc liber peněz Wídenských. ³²¹

6Febr. W Budíně zůstal král od 6 února až do konce měsíce máje 1456; však o jeho poměrech a pořizení w důležité době té zachowaly se paměti nad míru nedostačtečné. S ním byli přijeli, kromě knížete Cílského a legata Karvajala, také arcibiskup Ostrihomský a palatin Gara; Kapistran ze země Sedmihradské, kdežto posléze byl apoštolowal, přichwátal w čas ke dworu jeho; preláti a pánowé uherští také we počtu dosti hojném dostawili se: Hunyadi však wolán jsa z jižních Uher, žádal prwé o list bezpečnosti, a přijeda konečně we skwělém a silném průvodu, spoléhal se naň prý více než na listy králowské. ³²² Tentyž dáwal wěděti stejného času císaři Fridri-

321) Psaní ode dne 16 Jan. a 24 Mart. 1456 in Capistr. triumph. pag. 523. 527. Psaní krále Ladislawa d. 8 Febr. ap. Goldast in Append. p. 163; it. d. 11 Mai, Teleki, X, 522. Chmel Material. II, 109.

322) *Johann. de Thurocz* ap. Schwandtner, I, 268: *Salvi tandem conductus sub securitate — dominus comes Biztricensis — nobilesque Hungariae multi, radiantibus stipati armis, splendida in agmina distincti, in forti brachio armorumque tutrici in praesidio potius, quam dicti salvi conductus con-*

chowí, králi Neapolskému, knížeti Burgundskému a jiným 1456 o přípravách, kteréž činil proti Turkům, tak že se zdálo, jakoby provozoval w Uhřích moc vlastní, nezávisnou od krále. Nastalo však opět smíření stran a ustanoweno sněmowním nálezem, že ke dni 1 srpna všescka branná 1 Aug. síla koruny uherské měla býti pohromadě proti společnému nepříteli. Nedostatek píče w dolejších Uhřích a naděje, že wojsko nepřátelské nepospíší sobě, jako wloni, tak ani létos, daly příčinu k ustanowení lhůty tak daleké. 323

Byla však i jiná ještě příčina zvláštní, která wedla krále Ladislawa k odkladu války turecké: chtěl totiž s wojskem, kteréž byl sbíratí umínil, obořiti se prwé na strýce a někdy poručníka swého, císaře Fridricha. Již na sněm český před wánocemi 1455 držaný poslal byl swé stížnosti, že císař hubil mu prý poddané jeho w Uhřích i w Rakausích, netoliko ty, kteří byli s ním we válce, ale také, kteří s wálkau neměli nic činiti, a že nechtěl přijmouti práwa i sprawedliwosti jemu podáwaných; a protož žádáno, aby gubernator powolal nazpět všescky Čechy u císaře slaužiwší, i aby chystal se králi swé-

fidentes in assecuratione, pariter ad regem venerunt. —
W žalobném listu na Hunyadowce dne 21 Mart. 1457 prawil o témž král Ladislaw: *Vix enim post multos labores et difficultates castrum nostrum Budense de manibus suis extorsimus, ceteris omnibus et proventibus nostris regalibus contra voluntatem nostram reservatis; neque ad nostram Majestatem nisi extorsis nobis strictissimae formae literis salvi conductus etiam ad hanc civitatem nostram Budensem venire, tandemque recedens numquam redire voluit, pluries vocatus.* Ernst Birk I. c. p. 255.

- 323) Nowý zápis na smíření mezi Cileským a Hunyadem d. 31 Mart. 1456 čte se we Chmel Material. II, 105. Capistranus dd. 19 Febr. I. c. p. 525. O hotowosti w Uhřích ke dni 1 August. 1456 wiz Raynaldi ad h. a. §. 17. Též prowolání Karvajalowo d. 10 April. Teleki X, 499.

1456 mu ku pomoci, až mu dále o to dáno bude wěděti. Na to wyprawil Poděbrad čtyři raddy swé, pana Zdeňka ze Šternberka, Jindřicha ze Stráže, Jana Caltu i Aple Fictuma do Rakaus, aby přičinili se o zprostředkowaní míru mezi králem a císařem. Ti zjednali u krále, před odjezdem jeho do Uher, aspoň tolik, že podwolowal se we při swé s císařem pod mocný rozsudek pana Jiřího z Poděbrad i Zdeňka ze Šternberka, pojímaje w tu při také věci uherské, knížete Cilského, arciknížete Sigmunda i pány rakauské wálčící s císařem. Dotčení poslowé byli 2Febr. s tím podáním okolo dne hromnic (2 února) u císaře we Štyrském Hradci, domlauwajíce jemu, aby nesworností swau s králem Ladislawem nedáwal zlého příkladu, i nepřekážel sám dobrému jednání proti Turkům, ke škodě wšeho křesťanstwa; doložili posléze i pohružky, nebudeli míru mezi králem a císařem, že oni co poddaní pánu swému pomáhati musejí. Císař odpověděl na to welmi obšírně, že newálčí s králem Ladislawem, aniž proti němu se čím prowínil; že má činiti jen s těmi, kteří swéwolně jemu odpověděli; trpíli při tom kdo newinný, to že nejde z jeho wůle, ale z obyčeje wálky; s králem že má umluwy, ale ty že se mu nedrží, aniž prý mu wědomo, zdali ti, kteří je dokonati měli, markrabě Albrecht a Cilský, moci swé se zbawili, čili nic; wšak že hotow jest, dáti se rozeznaní pánům Poděbradowi a Šternberkowi o wšecy nesnáze, ale tak aby k nim za spoluoprawce přidán byl jeho bratr, arcikníže Albrecht, a Ladislaw aby wálečnickůw oněch nebral ani do těch umluw, ani pod swau ochranu. S odpovědí tau obrátili se pan Strážský a Calta ku králi do Budína, kdežto hned wykládána w ten smysl, že císař nechtěl přijmouti, co slušného bylo, a protož žádáno, aby český zprawce a páni strojili se tudíž a hotowi byli do druhého králowa obeslání; také do jiných zemí, Rakaus,

Morawy, Slez a Šesti Měst, podáno stejným časem po- 1456
dobné nařízení. Když to přišlo před raddu kráľowskau
na sněmu českém o suchých dnech postních (18 února,) 18
zdálo se panu zpráwci a pánům jiným po pilném uwážení, Febr.
že k wálce mezi kráľem a císařem nebylo dostatečné
příčiny; a protož na počátku měsíce března wyprawili
nowé poselství ku králi, aby předložili jemu důležitau
potřebu pokoje, zvláště w té chwili, kdež oba panowníci
powinni byli předcházeti příkladem swým ostatní knížata
we strojení se proti Turkům; doloženo wšak, budeli král
předce chtíti wolati na wojnu, že potáhne k němu dobrých
lidí drahně, ale pod wýminkau, aby za času opatření
byli těmi potřebami, při kterýchžby obstáti mohli. ³²⁴
Z listůw záškodních, kterýmiž král ještě dne 9 a 10 10Ap.
dubna ubezpečowal některé pány české k wyprawě do
Rakaus, bylo widěti, že nebral ohledu na snažné prosby
a napomínání rad swých, ale že umínil byl pewně, obrá-
titi prwní swůj pokus wálečný proti někdejšímu poruční-
kowi swému. ³²⁵

Wystaupilali mezi kráľem a zpráwcem jeho českým
již w této wěci jakási nejednomyslnost na jewo, wšak
přibýlo jí ještě wíce skrze to, co za příčinau dáwného
sporů Saského se dálo. Když o sw. Bartoloměji (24
srpna) 1455 wypršelo bylo poslední příměří mezi Čechy

324) Obširné to jednáni dali sme tisknauti w sawěkém českém,
wšak newždy zpráwném a srozumitelném překlada, w Ar-
chivu českém, IV, 423—434.

325) Original listu 9 Apr. chowá se w archivu Treboňském.
W listu 10 Apr. (MS. capit. Prag. G. XIX fol. 202)
píše král: Imperator — fines regni nostri Hungariae con-
gregato exercitu ingredi hostiliter intendit; cui ut resi-
stamus, tueamurque res nostras, in festo Ascensionis
(6 Mai) personaliter ad campum exire intendimus, castraque
metabimur etc. —

1456 a Sasy, zprostředkované arcibiskupem Treverským a papežovým legatem brzy po sjezdu Nowoměstském, pan Jiří zpráwce obnoviw válku, 8 září zmocnil se města Mostu : ale hrad Landeswart nad ním zůstal w moci knížat Saských. Prostředkowaním pana Matauše Šlika, Chebského purkrabě, zjednáno zase příměří dne 19 září na ten způsob, aby trwalo do wypowiedění a po něm ještě 14 dní, mezitím pak aby kníže Wilém a pan Jiří sjeli se w Chebu, Hofu aneb Wunsidli, a rozhodli celau rozepří výrokem mocným. Když ale pan Jiří oznámil o to příjezd swůj do Chebu ke dni sw. Kateřiny (25 listopadu,) kníže Wilém omlauwaje se nemocí swau, žádal odkladu až po nowém létě 1456. Na to král Ladislav uzavřel w Budfně 26 dne 26 února s wyslanci Saskými umluwu, kterauž prod-
 Febr. dlouženo příměří mezi Čechy a Sasy až do dne 23 dubna 1457, tak že mezi tím mělo zase dne 29 září 1456 rokováno býti we Wídni. Ale stejnau dobu žalowal pan Jiří na Fridricha Saského, že rušil příměří učiněná: „nebo kteříž wozowé s kupectwím z Čech do jeho země přijeli, a kteří z jeho země do Čech přijeti měli, ty stawil jest, a tak silnicemi swobodnými jeti nedal, a o to i o jiné artikuly napominán jsa, swých předprawcůw k opravě postawiti nechtěl. A poněwadž věci takowé daly se (prý) k hanbě a škodě krále a koruny české, zdálo se wší raddě králowstwi českého, aby pan zpráwce příměří tak 11 rušené wypowieděl,“ což i dne 11 března 1456 skutečně
 Mart. se stalo. We válce poslední tudíž powstalé přinutil pan Jiří Sasy ke wzdání jemu také hradu Mostského; načež 7 Apr. 7 dubna obnoweno w Launech příměří dotčené na ten způsob, že i po 23 dubnu 1457, kdyžby která strana opět wálčiti chtěla, měla to půl léta napřed opowěditi. Takowý wzalo konec jednání Saské za kralowání Ladislawowa. ³²⁶

326) Akta o těchto věcech dosti hojná našli sme we král.

Bylť to tehďť sultána Tureckého wýbojná odwaha, 1456 jeťto přišla zmást wšeliké malicherné úmysly a wášně mocnárŭw křesťanských, zwláště pak dworu krále Ladislawowa. Mohamed byl již celau zimu činil neobyčejné příprawy ke hlavní wýprawě swé proti západu; obrátil swŭj zřetel předewším k dobytí Srbského Bělehradu, co klíče k zemi Uherské; a poněwadž u Konstantinopole střelba z welikých děl mu byla prokázala nejwětší službu, dal jich u Krušewce uliti přes dwadcet tak ohromných, že jim podobných swět byl ještě newiděl; liti a ředitelé jejich wšak již tehďť nebyli Turci, ale křesťané námezdní. S počátku měsíce čerwna dal se s nimi w pochod, a bylo mu potřebí pět neděl ku přewozu těch bohopust na místo určené; mimo to nejen po zemi děl menších a nástrojŭw množství weliké, ale také lodí hojnost wedena po Dunaji k obklíčení Bělehradu se wšech stran; a bojownikŭw jeho počet wystupowal prý až na 150,000 branných lidí.

Když prwní o hrozícím nebezpečí zpráwy přinešeny do Budína, ještě w měsíci máji, král nemaje na koho se spolěhati, nežli na wítěžného Hunyada, smířil se s ním aupně, činil mu nové milosti, a daw mu plnomocenství ke sbírání wojska potřebného na rychlost, wyprawil jej k ochraně Bělehradu.³²⁷ Legat Karvajal chtěl hned při-

Saském archivu w Drážďanech. Srwn. Archiv český, IV. 425. 433.

327) Bulla papežowa dne 17 Jun. 1456 (ap. Raynaldi) prawí: Accidit nuperrime, ut rege (Ladislao) unacum regni Hung. baronibus et praelatis parante in proximum venturum Augustum universalem exercitum congregare, nuntiato subito Turcorum adventu necesse fuerit ad tutandos ipsius regni fines particulares copias pro tempore mittere. Na kráľowská nařizení odwoláwal se Hunyadi sám we psaních swých ap. Teleki, X, 525—28, Katona XIII, 1108.

1456 pojití se k němu: ale Hunyadi stawil se tomu na odpor z té příčiny, aby prý Turci z přítomnosti jeho u wojště nebrali sobě domnění, jakoby již celá moc křesfanská stála proti nim pohromadě. Žádal ráději, aby Karvajal obrátil se k císaři a doléhat u něho na slíbenau wloni podporu z říše. Jen Kapistrana chtěl míti po boku, aby stál w čele křižovníkůw, se všech stran den co den u wětším počtu přispíwajících; posádce pak Bělehradské, jejížto weliká část byli žoldnéři čeští, dal za wrchního welitele Michala Szilágyiho, swaka swého. Dle toho jest se domysliti, že ještě méně chtěl přítomného míti krále u Bělehradu, leč azby tam přitáhnauti mohl s weškerau mocí zemí swých.³²⁸

Ladislav tedy opustiw Uhry ku konci měsíce máje, přijel do Wídně, ne ze strachu, jakož někteří prawili, ale z potřeby té, aby wojsko, kteréž již byl proti císaři sbírali dal, rozmnožil a obrátil proti Turkům. W nedostatku jiných zpráv³²⁹ líčí tehdejší úmysly jeho nejlépe
25 Jul. psaní, jež dal dne 25 čerwence ku panu Jindřichowi

328) Karvajal psal dne 14 máje 1456: *Inter alia, quae comes (Bistricensis) contra nostrum allegabat descensum, illud praecipuum fuit, quod valde minueretur reputatio et exspectatio, quam omnes habebant de exercitu, quem Legatus S. A. dicebatur congregare, et timor hostis de valido superventuro subsidio converteretur in nostri contentum et majorem suorum audaciam. Capistranus triumph. p. 533.* Důwod takový platil ještě wíce o králi nežli o legatowi.

329) Když měšťané Šopronští podali markrabi Albrechtowi Braniborskému, co weliteli wojska císařowa, zpráwu o wálečných přípravách krále Ladislawa proti císaři, on odpowěděl z Nowého Města dne 27 April., že na takowé nowiny nic nedáwá (wir halten nicht vil von solcher schrift, das ichts daran sey,) zwláště an arcikníže Albrecht měl dne 17 máje rokowati mezi králem a císařem. (E. Birk w Archiv für Kunde österr. Gesch. Bd. X, 197.)

z Rosenberka, hejtmanu Slezskému: „Jakož si nám o sw. 1456 Jakubě měl wojensky přitáhnauti, již toho pole pro wtržení Tureckého císaře do králowství našeho Uherského nechati musíme, a wšecku swau moc proti němu obrátiti. Protož není potřebí, by již nyní k nám táhl, ale od tebe žádáme a prosíme což nejwýše můžeme, aby se k tomu strojil, aby s námi proti Turkowi táhl. A jest úmysl náš, aby na jízdých uskrownil a pěších tím wíce měl dobře přípravných s dobrými wozy a s dobrau braní; neb cesta k Bělohradu Řeckému, kdež on leží, dosti daleká jest; jakož pak skůro tě obešlem a tobě šíře úmysl náš w tom wěděti dáme. Také sme pilně naše posly obeslali do Prahy, aby s gubernatorem mluwili, aby toho pole proti kněžně Lehnické nechal.“ Knížatům a městům Slezským i jiným poddaným swým psal téhož času, že chce dne 8 září dáti se osobně z Wídně w pochod, aby přispěl ku pomoci Hunyadowi, jenž prý s křižownky některými opatrně a hrdinsky chrání Bělehrad od Mohameda obklíčený; wolal je tedy k rychlé a walné pomoci, podáwaje každému jezdcu po dukátu, pěšimu po 13 groších na týden.³³⁰ W Čechách uzawřeno na to, že měl wyprawen býti na autraty zemské, králi a křesfanstwu ku pomoci, každý šestý muž, a to jak zemané, tak i sedláci — swolení potud bezpříkladné, kteréž ale k uskutečnění swému potřebowalo delšího času, a pro nastalé potom proměny ani nedošlo k místu.³³¹

330) Original psaní dne 25 Jul. 1456 chowá se podnes w Archivu Třeboňském, jakož i sbírka psaní saucasně od krále do Slezska daných, z nichž některé pojal Eschenloer do swého díla, str. 27—33. W registách kníž. Lichnowského psaní 25 Jul. chybně uwodí se k r. 1457. —

331) „Die Behem — haben sich sein Gnad (králi Ladislawowi) erpotn an alln sold vnd schadn, das der sechst man selbs ausziehn solt zu rettung seins leibs vnd der cristenhait,

- 1456 Rozhodný zajisté boj u Bělehradu již se byl stal, a sice s velikým pro křesťany štěstím; i náležel bez odporu mezi nejslavnější válečné činy XV století. Nelze sice podati jasný obraz všeho, co a jak se dalo, protože zprávy zachované, ačkoli dosti hojné, mezi sebou nesaublasí; ba vědomo jest, že oba náčelníci, Hunyadi a Kapistran, píšíce o svém vítězství, jeden o druhém žádné zmínky neučinili, ale každý všecku chválu sobě sám přivlastniti usiloval. Není však pochyby, že všickni hájitelé Bělehradu, Kapistran jako Hunyadi, vůdcové jako vojáci, křižovníci jako žoldnéři, mnichové i měšťané, proslavili se hrdinstvím neobyčejným; a to netoliko Uhři a Němci, ale také Poláci, Čechové a zvláště Srbové. Měšťané totiž Bělehradští získali sobě největší zásluhu o
- 14Jul. potření loďstva tureckého v bitvě powodní dne 14 čerwence; ³³² a hlavní útok na hradby městské, w noci
- 22Jul. s 21 na 22 čerwence, bylby snad Turkům přece podařil se, kdyby Kapistran, neznawší bázně ani ohledůw, byl nečinil se všude přítomným, kde nebezpečí bylo nejwětší, zmužilosti dodáwaje bojownikům často ustalým a poděšeným. Tak se stalo, že wojsko nepřátelské jak poč-

auch von den pawrn albeg der sechst solt zogen sein. Das haben sy furgenomen Sein K. G. zu er vnd nucz, vnd doch chainem Kunig vor nye geschehn ist.“ Chmel Material. II, 149. Mělo to tuším býti uskutečněním slibu od Jiřího Poděbrada na sjezdu Nowoměstském (Mart. 1455) učiněného.

- 332) „Confestim 40 naviculas coaptant et eas solum civibus tribuunt gubernandas. Nam licet hujusmodi cives sint schismatici, sunt tamen inimicissimi Turcis, et ab eis magis quam ab aliis Turcae timent; sunt etiam doctissimi sagittarii, nec terga vertunt,“ — tak psal Kapistranůw towaryš, Tagliacozzo, in Capistr. triumph. p. 546; chybně ap. Pray, III, 173, Katona XIII, 1073. O přítomnosti Čechůw u Bělehradu mluví zvláště Dluhoš p. 187 a psaní krále Jiřího d. 28 Jul. 1466 (MS.)

tem tak i zbrání a cwikem wálečným silnější od haufu 1456 mnohem menšího nejen odraženo ale i na útěk obráceno býti mohlo. Mohamed nabyw té zkušenosti, neobnowil tak brzy wíce pokusu swého.

Ačkoli pak radostná zpráva o wítězství u Bělehradu již na počátku měsíce srpna stihla do Widně, král Ladislaw neoblenil se proto we zbrojení swém, ale ještě snažněji chystal se k wýpravě do Uher, zwláště když brzy na to došla ho powěst, že postrach Turkůw, rekowný Hunyadi, dne 11 srpna nenadále w Bělehradě na 11Ag. morowau ránu, život swůj skonál. Byloť mu nyní pospíchati, netoliko aby bránil Uhry proti nowému snad náwalu tureckému, ale také aby uwázal se konečně sám w zemi a w města i hrady její, které potud Hunyadi byl držel we jménu králowu. Opustil tedy Wídeň 26 26Ag. srpna, ale předeslaw hojně zástupy nowých křižovníkůw po Dunaji k Budínu, čekal we Prešpurku téměř dvě neděle na knížete Cílského, jenž mezitím powolal byl pana Jiřího Poděbrada ke sjezdu na hranicích Morawských, kdežto dne 3 září we wsi Troskotowicích obnowil swé 35Sept. přátelské s ním umluwy. Přední páni čeští, Jindřich z Rosenberka i Zdeněk ze Šternberka, spolu s morawským pánem Hynkem Bítowským z Lichtenburka, stihli ku králi osobně teprw we Futaku, kamž byl rozepsal mimořádný sněm země uherské. Sněmowání však prodlaužilo se tam na několik neděl, 333 když netoliko páni uherští newalně se scházeli, ale zwláště starší Hunyadůw

333) O sněmu we Futaku posawad w historii uherské málo se wí. Dle swědectwí listin král zdržowal se w tom městě dne 6 Oct. až 31 Oct. a w skutku bezpochyby ještě déle. (Teleki, II, p. 456. 463.) Nejdůležitější zpráwy podává listina od krále Ladislawa dne 21 Mart. 1457 daná, we knize Quellen und Forschungen von Ernst Birk, p. 256. Srwn. Kaprinai, I, 100—101.

1456 syn Ladislav přijeti se zdráhal, lečby driwe listem králowským ubezpečen byl, že na něm aučtůw žádati se nebude, kteréž otec jeho králi byl dlužen zůstal. Mezi-
 23Oct. tím umřel i Kapistran we blízkém městě Illoku dne 23 října, kteréhož tam král Ladislav ke smrti pracujícího dwakráte nawštíwil. Wolání českých wálečnickůw z hořejších Uher, Jana Jiskry a Petra Komorowského, aby pospíšili sobě do Futaku, bylo znamením králowy netoliko žádosti, dáti se w pochod proti Turkům, ale také nedůwěry k Hunyadowcům. Když ale konečně Ladislav Hunyadi dostawil se, přijat jest s welikau ctí a laskawostí. I slbil pod přísahau, že w určitém času odewzdá králi jak Bělehrad tak i wšecy jeho zámky, a žádal od knížete Cilského přijat býti opět za syna, dle námľuw někdy otcowých, kteréž přičiněním králowým tudíž obnoweny, a jak přísahami s obau stran na swaté čtení složenými, tak i swátostí oltární, o kterauž oba wespolek se podělili, stwrzeny jsau. Méně jisté jest, swolena-li na sněmu Futackém také další výprawa proti Turkům a powýšení Cilský za nejwvyššího kapitána králowstwí Uherského, na místě zemřelého Hunyada. Owšem ale s mifení obau stran zdálo se býti tak dokonalé, důwěra tak auplná, že král i Cilský umínili táhnauti do Bělehradu, třebas byl ještě w moci Hunyadowcůw; prawilo se zajisté, že posádka hradu toho byla tak wěrně králowská, jako páni její sami. ³³⁴

S lidem swým branným a s křížowníky, jichž na stu a třech lodích počítano pospolu do 44,000 bojowníkůw,
 8 Nov. přistal král dne 8 listopadu pod wečer k Bělehradu a přijat

334) Hlawní o tom pramen jsau listina již dotčená dne 21 Mart. 1457 a jiné zpráwy sawwěké, tištěné na témž místě. Stwrzují to Ondřej Lapitz (we Wurmbrand Collectan. p. 67) a Ebendorfer, (ač tento Futaku nejmenuje,) p. 881.

na břehu s velikou ctí a slávou; s ním byli kníže Cilský, kníže Ota Baworský, čeští páni Rosenberk a Šternberk, mladý hrabě Hořický, hrabě Frangipan, Wilém z Lichtenšteina, Hynek Bitowský z Lichtenburka, i jiného panstwa drahně. Když ale s průvodem svým wjel do hradu, zawřena za ním rychle brána i odepřeno wchodu Němcům a Čechům, leč kteří podwolili se wejíti bezbranní. Krále tím poděšeného chlácholeno řečí, že to starý zákon nepauštěti do pewností pohraničných we zbrani, leda kdo ku posádce náležel; Cilského ale smutná předtucha splnila se brzy. Nazejtří ráno, když byl u mše, 9 Nov. wolán jsa několikrát pilně ku poradě, která w síni u hraběte Ladislawa držeti se měla, přišel konečně s brněním pod oděwem, a za ním hrabě Řehoř Frangipan i šestnáctiletý Čech Kaplír ze Sulewic. Přijat jsa ode mladého Hunyada s důtkau, a we hrozící přátel jeho zbrani poznaw své nezbytí, s wytaženým od Frangipana mečem dal se směle do boje a ranil i Hunyada i tři pány uherké, dříwe nežli na zem powalen a tam dotlučen býti mohl; mrtvému teprw ufal Szilágyi hlavu. Frangipan i Kaplír hájiwše jeho, poranění také oba. We hřmotu a křiku o to powstalém posádka hradská odzbrojila i odran-cowala wšecky pány a panoše německé i české s králem do hradu přišlé; neušetřeno ani knížete Oty. Král chován we zvláštní komnatě, a praweno mu, že Cilský prwní počaw pŕtku, za pych svůj utrpěl, co zaslužil; králi že nebylo čeho se báti, ale sproštěn jsa ředitele zrádného, nyní teprw že kralowati bude swobodně, Uhři pak všichni že budau poslušni rozkazůw jeho. Wojsko mezi tím králowo a křižowníci, kteří wně hradu byli zůstali, uslyšewše co se dálo, chápali se zbraně a činili příprawy k útoku na hrad, aby wyswobodili pána swého z rukau zrádných: ale tento uznáwaje neužitečnost no-

1456 wého krweproliti, poslal k nim české pány Rosenberka i Šternberka s žádostí a s rozkazem, aby wrátili se domůw všickni, ana wálka s Turky k jinému prý času odložena býti musila.³³⁵ Jaké asi swobody král tehdáž požíwal, poznati jest nejlépe ze psaní, kterýmž o katastrofě Bělehradské poddaným swým w koruně české sám dne 10Nv. 10 listopadu zpráwu dáwal: „Ustanowili sme byli, (dí), táhnauti s wojskem na Turky, naše i celého křesfanstwa auhlawní nepřátely, a protož pustili sme se až do Bělehradu, kamž i 8 dne tohoto měsíce se všemi swými šťastně sme se dostali. Tam nazejtří po našem příchodu we swadě jakési mezi oswíceným někdy Oldřichem hrabětem Cílským, milým ujcem naším, a urozeným Ladislawem z Hunyadu, wěrným našim milým powstalé, Oldřich dokonal žiwot swůj. My pak octnuwše se na hranicích tureckých, a widauce ana zima se blíží a pomoc nám slíbená nepřichází, dali sme křižowníkům s námi příšlým odpuštění a umínili wrátiti se brzy zase do krajin hořejších. To sme wám oznámiti chtěli, protože kdyby wás došly o Jasnosti Naší powěsti, jakowé lidé zlomyšlní neb lehoí rádi roztrušují, abyste s jistotau wěděli, že beze všeho aurazu zachowáwáme důstojenstwí a welebnost králowskau, jakož sluší a obyčej jest. Nepochybujeme, že uslyšíte to s radostí a oznámíte i dále všem nám wěrně oddaným.“ Diwno, že blízkost zimy a nedostatek pomoci, dne 8 nebywše ještě překážkau wálky, za pauhé dwa dni nabyly důležitosti tak rozhodné a nenadálé! Brzy psal také Jiskrowi a Komorowskému král, aby ni-

335) Nejlepší o tom zpráwy sestaweny jsau we knize Quellen und Forschungen již často dotčené, prací pp. Ernst Birk a Th. G. von Karajan, we Widni 1849 in 4. Srwn. Chronicon Austriacum ap. Senkenberg, V, 15—25.

koli netáhli k němu s vojskem, ano prý jich již o všem 1456
potřebi nebylo. ³³⁶

Podrżew Hunyadi krále w Bělehradě šest dní pod
čestnau stráží, potom dne 15 listopadu wedl ho do Te- 15Nv.
mešwáru. Král jakkoli mladý, nebyl již nowáčkem we
přetwařování se. Wěřil na oko všem slowům Hunyado-
wým, prawil na hlas, že Cílského zaslauzená stihla po-
msta, činil se weselým a důwěrným, nedal truchliti wdowě
ani čeledi Hunyadowě, a přísahal synům jeho nejen od-
puštění a zapomenutí všech minulých nelibostí, ale také
přízeň a lásku bratrskau s podobnými slawnostmi, jako-
wých we Futaku nedáwno užíwáno bylo. Staršího bratra
Ladislawa powýšil také na důstojenství nejvyššího kapi-
tána králowství uherského. Tím ochlácholeni jsauce sy-
nowé Hunyadowi, nemyslili, žeby jim již jaké nebezpečí
nastáwati mělo, a přijewše s králem do Budína zase, při 1457
dwoře nad jiné slawně ctěni a wážení byli. Král wšak
na hradě Budínském pocitiw se u wětší wolnosti, když
nepřátelé Hunyadowcůw, a mezi nimi také Jiskra, sbírali
se okolo něho, prohlásil se sám za pnoletého a nepotře-
bujícího již náwodu w panowání, potáhl k swé ruce dů-
chody komory králowské, a jak mile uhlédal stranu swau

336) Psaní králowo dané „Nandoralbae, die beati Martini,“
(regn. ann. 17 et 4) wypsali sme z rkp. bibl. Lipské
university N. 1092. Den sw. Martina té doby slawen
w Uhrích 10 Nov., w Čechách 11 Nov. Slowa králowa
jsau: Nandoralbam — octava die praesentis mensis —
incolumes applicuimus. Ubi die sequenti accessum nostrum
rixa quadam inter illustrem olim, Ulricum comitem Ciliae
etc. — exorta, Ulricus ipse vita functus est. — Si qui
vani rumores ad vos de Nostra Serenitate venirent, quos
saepe maligni aut leves homines deferre consueverunt,
certi sitis nos sospitem dignitatem et majestatem ut
consequeremur et nostro culmini decens est retinere etc.
— O Jiskrowi a Komárovském wiz Kaprinai L. c. —

- 1457 silnější býti strany Hunyadowy, nemeškal chystati pomstu tím ukrutnější, čím déle byl musel tajiti swau nenáwist Zápis, který Hunyadowci učinili mezi sebau, bezpochyby jen k obraně swé, dal příčinu k žalobě, jakoby ukládali
- 14 o bezžiwoťi králowo. Dne 14 března 1457 ráno po Mart. slavné kolbě, u kteréž přítomni byli král, oba Hunyadowci, palatin Gara, Jiskra i mnoho pánůw uherských, když panstwo celé wrátilo se pospolu do zámku, král wedl se s Ladislawem Hunyadim w důwěrných rozmluwách až do pokojůw swých, kdežto najednau změniv hlas, oznámil mu, že jest jeho wězněm; chtějícího wytrhnauti se podstaupil palatin Gara, s wytaseným mečem wolaje: „Zlosynu! wzdej se, darmo chceš se brániti!“ Spolu okřikl král Jiskru po česku, aby rychle zmocnil se osoby také Matiaše bratra jeho; i jati jsau wedle nich
- 15 také mnozí páni strany Hunyadowské.³³⁷ Nazejtří dne 15 Mart. března dal král o příhodě té sám zpráwu pánům z Rosenberka psaním českým w tato slowa: „Tajno wás není, která se nám hanba i škoda stala na Bělehradě od Ladslawa gubernatorowa syna, že jest nám při naší přítomnosti zamordowal dobré paměti kněze Cílského, ujece našeho milého. A my majíce toho wždy welikau žalost, i také urození wěrní naši milí, jakožto Ladslaw z Gary nádršpán, Mikuláš Frišťacký z Ujlaku, Jan z Rozgoně, Ladslaw z Paluci, Pawel z Lindvy hofmistr, Rinolt z Rozgoně i jiní zemané litost majíce nás i našeho králowstwí uherského i té zlé powěsti, kterážby o nich newinně mluwena býti mohla: my s jich wěrnau radau i pomocí již jmenowaného Ladslawa i Matiaše bratra jeho, syny gubernatorowy, biskupa Waradínského, Kaniži Ladslawa, Rozgon Šebastiana, Medrara i jiné některé, kteříž toho

337) I zde za hlavní pramen slauží listiny sawwěké we sbírce dotčené Ernst Birk l. c.

pomocníci a příčina byli, wzali sme w naše wězení jakžto 1457 wčera; a při takowé příhodě z daru božího nám ani našemu žádnému žádná se jest zlá příhoda nestala. Pakliby wás kdo jinak zprawował, abyste tomu newěřili: neb děkující pánu bohu jsme we zdraví a dobře se máme, již žádné překážky nemajíce, by námi kdo wládl.“³³⁸ Psaní toto samo slauží za důkaz, že uwěznění Hunyadowcůw nestalo se za příčinau nějakých aukladůw proti žiwotu králowu: ničméně obwinění takowé prohlášeno skutečně, aby pomohlo zakryti ukrutnost nad starším bratrem tudíž spáchanau; tento zajisté hned nazejtří (16 března) k smrti odsauzen a sřat jest weřejně. Wyprawuje o tom Aeneas Sylvius: „Ladislaw Hunyadi we ¹⁶ Mart. čtyrmećtma létech, mládenec ušlechtilé a spanilé postawy, dlouhé rusé wlasý maje, wedle obyčeje uherského až na ramena spuštěné, a swázané ruce zpět, w dlouhé zlatohlawowé sukni, a snad w té, kterauž mu král nedáwno darował, wyweden na poprawiště. Bral se na smrt wesele, beze všeho lekání a strachu, hlavy pozdwiwnuw a očima sem i tam na wše strany patře. Když k místu přišel, kdež měl sřat býti, a rozkázáno mu aby klekl, maličko prwé o swé newině oznámiw, kata uposlechl. Biřic, kterémuž náleží zlé činy odsauzených prowoláwati, požádaw od přítomných slyšení, nic jiného newolal, než že tak trestáni býwají, kteří nedrží wíry pánu swému. Potom kat swázaw wlasý Ladislawowý, aby krku nepřekážely, a maje rozkaz aby udeřil, s bázní a strachem sotwa čwrtau ranau mu hlavu sřal.“ Poprawa takowá

338) Original toho psaní, daný w Budíně, w úterý po Reminiscere etc. chowá se w archiwu Treboňském. Připsán byl panům Oldřichowi, Joštowi biskupu a Janowi z Rosenberka; pan Jindřich zajisté, wraceje se od krále nemocen, byl na cestě we Wídni 25 Januar. 1457 umřel.

1457 došla všech Uhrůw; matka Hunyadowcůw a bratr její Michal Szilágyi počali sbíratí wojsko; bauře a wálka domáci proskakowaly na několika místech; a král slyše pláč i reptání w lidu, netraufal sobě wíce z hradu wen, až ku konci měsíce máje opustiw Budín, wrátil se do Wídně, i wedl Matiaše Hunyada co wézně s sebau. ³³⁹

Mezitím co w Uhřích tak baufliwé wěci se dály, požíwala země česká, pod zpráwau Jiřího z Poděbrad, auplného pokoje. Jen o wýprawě proti Janowi Koldowi z Žampachu činí se zmínka, protože „zprotiwil se práwu zemskému, k pŕhonům ani práwům swéwolně stáwati ani komu práw býwati nechtěje;“ pročež i wypowězen jest ze země nálezem nejwýššího saudu. Starý letopisec prawí, že po weliké noci r. 1457 pan Jiří wytáhl polem proti němu, protože Kolda držel zboží jeho dědičná, Náchod a Richemberk a nechtěl o to ku práwu zemskému státi. ³⁴⁰ Spŕsobil prý to pan Jiří s přátely swými, že wšecky tři zámky jeden den obehnali, totiž Náchod, Černikowice a Richemberk. U Náchodu sám ležel dvě neděle; potom udeřili k šturmu, a tu jest zbito Čechůw sám milý bŕh wí jim počet; mezi nimi také znamenitý rytíř pan Častolor, chtěje dokázati rytířstwí swého. Dobyli také jiných hradůw páně Koldowých a zbořili je: on pak sám obrátil se do králowstwí Polského.

339) Ernst Birk, Kaprinai, Teleki l. c. Král wrátil se do Wídně 4 Jun. dle Chron. Austriac. ap. Senkenberg, V, 32.

340) Archiw český, IV, 558. Staří letopisowé str. 166. Panstwí Náchodské kaupil byl pan Boček z Poděbrad, páně Jiříkůw děd, od Jindřicha Lefla z Lažan práwem manským, s powolením krále Wáclawa 14 Januar. 1415 (Orig. w archiv. Olešnickém.) Pan Jan Kolda wešel byl w držení jeho r. 1439 skrze krále Polského, i neměl tudíž k němu zápisu práwně platného. *Srvn.* wšak, co sme podali nahoře ke dni 17 Aug. 1441 o sněmu Čáslawském.

Jiné zaměstnání toho času podávala péče nekonečná 1457 a vždy neprospěšná o ustrojení cirkwe české podobojí. Naděje tak často sklamaná obziwla byla opět po zwolení Kalixta III na stolicí Římskau; neb papež tento powahy welmi dobrotiwé a mírné zdál se býti ochotnějším k wyslyšení žádostí českých, nežli předchůdcowé jeho. Poselství chystané k němu w této naději znepokojilo bylo i samého Kapistrana, zvláště když od papežowa legata Karvajala uslyšel, že w Římě skutečně o potvrzení kompaktat jednati se počínalo. Psal o to z Budína dne 24 března 1456 ku papeži, výstrahu mu dáwaje, aby se nepřeháhlil. Prawil že „poznal sice mnoho lidí bohu a pánům swým newěrných, ale horších nad Husity a Římu odbojnějších že newiděl nikdy; ti zajisté že nebojí se ani boha, ani lidí, aniž chtějí prawdě a sprawedliwosti, ale jen swéwoli; že již nadymají se kompaktaty nepowolenými a neplatnými; co pak stane se, budauli jim powolena a stwrzena? Pak že wylihne se utajených potud mezi katolíky husitůw množství, netoliko w Čechách a w Morawě, ale i w Uhřích, Sedmíhradsku, Multanech a jiných zemích okolních, kteréž (prý) zatraceným tímto kacírstvím až pod krk nakaženy jsau.“ Uslyšew také o powýšení Eneáše Sylvia na kardinalství, a že Čechowé do přízně jeho čáku si činili, psal mu 7 dubna 1456 w témže smyslu: ³⁴¹ wšak u Eneáše napominaní takowého nebylo potřebí. Z příčiny nám neznámé potom poselství, kteréž ku Kalixtowi z Čech wypraweno býti mělo, zůstalo doma: tím pak zase znepokojil se papež sám, an upřímně přál sobě konečného s Čechy smíření. Protož

341) Oboje to psaní tištěno we knize Capistr. triumph. na str. 398 a 399. We druhém dokládal Kapistran, že se mluwilo, jakoby měl Rokycana nejen na Pražské arcibiskupství, ale i na kardinalství powýšen býti.

1457 psaními dne 26—29 ledna 1457 danými domlauwal panům Jiřímu z Poděbrad a Jindřichowi z Rosenberka (tehdaž právě zemřelému,) též kapitule Pražské, aby přičinili se na sněmu, kterýž měl w Praze držán býti, o konečné wyprawení slíbených poslůw.³⁴² Nedlauho potom obdržew skrze bratra Lukáše psaní od panůw Jiřího z Poděbrad, Zdeňka ze Šternberka i Jindřicha z Lipého, kteřížto znova naději dávali ku poselství českému, odpowěděl ještě srdečněji, slibuje že poslowé přijati a chowáni budau s láskau právě otcowskau. Konečně nastalo i přímé mezi papežem a M. Rokycanau dopisování, i podávání tomuto gleitowé, jakékoli chtěl, jen aby osobně také přijel do Říma. Stejným časem ale jednalo se na dwore papežowé o dosazení na Pražské arcibiskupství jakéhosi preláta Římského, rodem Španiela, čemuž však Aeneas Sylvius, jsa již kardinalem w Římě, postawil se na odpor, protože ačkoli byl prý muž hodný, nehodil se předce na to místo, neuměje česky a nejasa nawrhowán ani od krále ani od národu českého. Naproti tomu domlauwal týž Aeneas dáwnému příteli swému, nejvyššímu kancléři Prokopowi z Rabšteina, aby sám žádal o to důstojenství, kteréhož již i papež Mikuláš V byl mu dopřáti chtěl: tento však nejewil k tomu zase wice chuti, nežli dříwe. Dowědew se o jednáních takowých Roky-

342) Bully dvě od Pešiny (in Mart. Morav. p. 680 a Phosphor. septic. p. 238) uwedené, i třetí w archivu Třeboňském chowaná, dány jsau stejným časem i na stejný způsob „VII - IV kal. Febr. pontificatus anno secundo,“ což ukazuje na 26—29 Jan. 1457, ačkoli tam skutečně udán rok 1456: ale Kalixt III počítal nowý rok teprw ode 25 Mart. jako Florentinští. Známkou časowau „calend. Dec.“ přidal Pešina (M. Morav. 680) z pauhého důmyslu; w rkp. zajisté (Capit. Prag. G. XIX. fol. 133.) odkuz listinu bral, ono chybí.

cana, nemohl walně tušiti sobě, i odkládal opět rozhod- 1457
nutí swé, až posléze nastalé proměny nenadále zrušily
wšecky tyto wyhlídky.³⁴³

Krále Ladislawa, když wrátil se do Wídně, zaměst-
náwala kromě zmatkůw uherských dvojí péče: nepřátel-
stwi s císařem Fridrichem a hledání sobě newěsty. Ne-
wole s císařem bylo nowěji přibylo hádkau o dědictwí
po rodu wymřelém knížat Cílských, a hanbau i škodau,
kterauž císař w městě Celji byl utrpěl: hejtman zajisté
někdy knížat Cílských, Jan Wítowec, nyní w ochraně a
poslušenstwi králowě, přepadl jej tam nenadále (29 dubna) 29Ap.
s takowau silau, že bez mála panowník ten byby se octnul
co wězeň w rukau jeho. Také w Rakausích obnowily se
stejnau dobau skutky wálečné; a wojsko králowo dobylo
w krátkém čase několikero zámkůw, kterých císař byl
potud wydati nechtěl. W rozmíškách těchto wyznamenal
se platnau příčinliwostí swau někdejší purkmistr Wídenský,
Kunrat Hölzler, na auřad pokladnictwí zemského (Hub-
meisteramt,) s něhož již jednau pro jakási přečinění ssa-
zen byl, nyní znowa powýšený. Muž ten chytrý a od-
hodlaný byl již we tragických wýjeweč na Bělehradě
i na Budině králi, w jehožto průwodu se nacházel, welmi
platně poslaužil, a proto i rychle stal se předním jeho
milostníkem. Brzy prawilo se wůbec, že kralowal on, a
ne Ladislaw, že nadužíwal moci swé a wypínal se nad
slušnost, uměje se starati o wlastní swé dobré neméně
zdárně, nežli o králowo. Aspoň jisté jest, že šlechta
rakauská, w jejímž čele stál nyní Oldřich Eicinger zase,

343) Druhé psaní papežowo ke třem pánům českým nalezli
sme nedatowané w rkp. kapituly Pražské D. VI. Srwn.
Aeneae Sylvii epist. 260 (Romae 10 Mart. 1457),
272 (1 Apr.) Pubička chronol. Geschichte, VIII, 547,
548.

1457 nenáviděla jeho, kdežto měšťané Widenští byli naň laskavi a pomáhali jemu.³⁴⁴

Osobní přízeň mezi králem Ladislawem a gubernátorem českým na počátku r. 1456, jakož sme již poznamenali, počala se byla kaliti. Ku příčinám nedorozumění, poměrům totiž k císaři a ku knížatům Saským, připojila se později ještě u pana Jiřika lítost nad osudem Ladislawa Hunyadiho a newole nad panováním Hölzlerowým. Bylať se i ta powěst rozhlásila, že mezi písemnostmi při Hunyadowcích zabawenými našla se i Poděbradowa psaní obsahu welmi podezřelého. Pan Jiří utrhawé tyto řeči sám předložil i sněmu w Praze w měsíci čerwnu shromážděnému, i králi také, chtěje, aby o nich jednáno bylo. Sněm odpowěděl, že stawowé osočitele potrestají, jak mile vyskaumán bude, že ho ani sebe pewnější zámek neochrání. Král ujišťowal, že o celé té věci nic newěděl, aniž co wěřil:³⁴⁵ ale wolal gubernatora tím pilněji k sobě do Wídně. Tento nicméně nedůwěřil se; neboť pro zmaření aumyslůw králowých proti císaři byl se spojil s Eicingrem a s některými paňy rakauskými, aby pod wýminkami slušnými konečně i císař i král donuceni byli ku pokoji.³⁴⁶ Byloť to znamení nemalé na-

344) O dobytí zámkůw na císaři mluví Thom. Ebendorfer de Haselbach ap. Pez. II, 882—3. O Wítowei a Hölzlerowi podává důležité zpráwy zvláště Anonym. chron. Austriac. ap. Senkenberg, V, 30 sq. 36 sq. Holzler — „namb Im für mehr gewalt, dann Er villeicht hett, und wolt auch den König regieren; darumb Er Im viel Ungunst gegen dem Gubernator zue Böhaimb, Herrn Ulrichen Eyzinger, etlichen Herrn von Oesterreich und ander gemainen Volckh macht“ etc.

345) Zpráwu o této události knížeti Fridrichowi Saskému od Baltazara Reddera foita Drážďanského podanau našli sme w král. saském archivu w Drážďanech.

346) Hans Kuchaym psal z Budína dne 8 Januar 1457: „Die

pnutosti, že Poděbrad i Eicinger, majíce spolu jeti ku 1457 králi, žádali napřed o listy bezpečnosti, a přijewše konečně 2 srpna s 800 jízdnými až k Dunaji u Wídně, 2 Aug. odepfeli dáti se do města jim nepřizníwého, tak že král musel wyjeti k nim přes most a rokowati pod širým nebem. Aučel obau pánůw bylo wybawení krále z rukau Hölzlerowých a smíření jeho s císařem. Proto přimlauwal se také Eicinger, aby král zabera se do Čech, slawil w Praze budaucí swatbu, a nikoli we Wídni, kde Hölzler byl všemohaucím. Strany nemohše srownati se na rychlost, umluwily nowý sjezd do Korneuburka k dalšímu jednání, a král wyjew tam z Wídně 7 srpna, pojal 7 Aug. s sebau arciknížete Albrechta, Ludwika i Otu knížata Baworské, i jiné raddy swé a pány, kteříž powolání byli jednat o mír mezi králem a císařem. Do Korneuburka Poděbrad, zdržowawší se mezitím s Eicingrem na hradě Kreuzenštejně, přicházal netoliko jednat, ale i stolowat se králem; nicméně jakkoli pilně snaženo se s obau stran, jednatele rozešli se konečně přece w rozepři, král wrátil se do Wídně, Poděbrad a Eicinger do Schrottenthalu. Teprw po 15 srpnu wypraweny opět králowy raddy, a 15 Aug. mezi nimi biskup Pasowský i Kunrat Hölzler, do Schrottenthalu s naučením, aby powolni byli žádostem Poděbradowým. „I uzawřeno tam mnoho článkůw, o kterýchž byla dotud rozepře, a stalo se narownání celé, předewším pak, že král nejdéle do sw. Martina měl osobně jeti do Čech.“ Neboť hrozil prý pan Jiří, že nebudeli mu přáno

von Behem haben ein lannttag ausgeschriben vnd haben darczu erfordert die von Oesterreich gen Znaym XIIIj tag nach trium regum: der tag ist nicht mit vnsers H. K. G. willen, darumb schafft sein gnad den tag ab.“ (Ernst Birk l. c. p. 232.) Důkaz to, že rokování takowé nesrownávalo se s úmysly králowými proti císaři.

1457 míti krále po dobrém, přijde s vojskem do Rakaus a
 wybawí jej žiwau moci z rukau těch, kteří ho drželi.³⁴⁷

Následkem těchto umluw opustil Ladislav Wídeň dne
 19 září a přijel do Prahy s celým dworem svým dne
 29 Spt. 29 září, kdežto „slawně přiwítán jest od Pražanůw i od
 panůw českých, s welikau radostí a s weselím;“ ale když
 Rokycana se svým kněžstwem wyšel jej wítat, král ška-
 redě naň hledě, sotwa jemu, a to teprw z napomenutí
 páně Jiřikowa, neochotně poděkowal; nad čímž mnozí
 pocitiwše nelibost a hněw, však ji w sobě tajili. Mezi
 předními jeho dworany té doby jmenují se: Oldřich hrabě
 z Werdenberka, Wolfgang z Roggendorfu, Kunrat z Krajku,
 Niklas Truchses ajw.

První králowa péče w Praze bylo wyprawení weli-
 kého poselstwí do Francie ku králi Karlowi VII, aby
 dceru jeho patnáctiletou Magdalenu přiwedli pánu swému
 za newěstu. Námluwy w tom směru byly se počaly ještě
 za pobytí králowa w Uhřích, a dwůr Franský jewil tu
 nejwětší ochotnost, spojití se s dworem Česko-uherským.
 Spojení takowé dwau nejmocnějších králůw we křesťan-
 stwu slibowalo arci w politickém ohledu nekonečné užítky,
 ano sílilo Ladislawa netoliko proti Turkům, ale také proti
 císaři Německému, tehdáž již kleslému na nejnižší stupeň
 moci a wáznosti. Následkowé toho měli těžkau wáhu

347) Šíře mluví o tom Anon. chron. Austriac. ap. Senkenberg,
 V, 32—34. Widěti tudíž, jak nepodstatné a křiwé byly
 zpráwy o rokowaní králowě s Poděbradem u Wídně,
 kteréž podal Aeneas Sylvius hist. Boh. cap. 69. Kdoby
 také uwěřil, žeby tak úsilně celé čtyři dni disputowalo
 se o jediné otázce, mělli král ženiti se w Praze nebo
 we Wídni? Nesnáze sjednání byly hněw králůw na císaře,
 o kterémž Aeneas Sylvius dobře sice wěděł, ale zaumyslě
 zamlčel se. Hölzler pak byl auhlawní nepřítel císařůw
 na dwore Ladislawowě.

padati do dějinstwa celé tehdejší Europy. Wybráni za 1457 posly arcibiskup Kolocký a biskup Pasóvský, páni Zdeněk ze Šternberka, Ladislav Palóci, Jindřich z Lipého, Jindřich z Michalowic, Burian Trčka z Lipy, Oswald Eicinger, Rüdiger ze Stahrenberka, dva proboštwé a jiní důstojníci; přidány k nim paní a panny krásné a draze připravené, ku průvodu newěsty do Čech, a poslány jí po nich raucha i darowé znamenití; celé nádherné komonstwo záleželo ze sedmi set jízdných a z 26 wozůw, na dile pozlacených; kudykoli táhlo, sbíhali se lidé z blízka i z daleka díwat se na ně, jako na zázrak swěta. Wyprawení však jeho, požadowawši náklad neobyčejný, stalo se příčinou nowého přewratu na dvoře králowě. Kunrat Hölzler, co přední králůw pokladník, měw již dáwno naríženo, starati se o potřebné peníze, wždy byl prý slihowal, že nebylo se co báti, an prý peněz dostatek byl před rukama: nyní ale požádán jsa o potřebnou summu, odpověděl, že ho nedošly platy, kterých se byl nadál, a protož že nemůže stačiti. To wáženo w radě králowě jako potupa i urážka welebnosti králowské, že nedostál powinnosti, kdež toho nejwíce bylo potřebí, a zawedl pána swého do nesnázi nenadálých: i swržen s auřadu a sazen do jedné z wěží Pražských, kdež potom seděl celý rok. Pan Jiří musel postarati se na jeho místě o potřebný pro krále náklad. Dočtli sme se, že král sám chtěl wykázati panu Zdeňkowi ze Šternberka k cestě do Francie 40 tisíc dukátůw, ale pan Jiří že zmínil tu summu na 20 tisíc, prawě že prý toho dosti, a že páně Zdeňkowy pýchy množiti nebylo třeba, zwláště když komora králowská k tomu nestačila. ³⁴⁸ Byl to tuším prwní

348) Anon. chron. Austr. h. c. p. 37, 38. Wyprawowaní potud newydané, ale také na mnoze lžiwé, we psaní Lavantského biskupa Rudolfa (*del.* we Wratislawi 1467, 20 Jul.)

1457 mezi těma přátely výjew nejednoty, která po několika letech osudné měla následky. Poselství dotčené vydalo 10Oct. se z Prahy na cestu do Francie dne 10 října.

Nedlouho potom vypravil král Ladislav druhé poselství, pana Oldřicha Eicingera i několik pánův českých, k císaři Fridrichowi. Ti přišedše nejprw do Wídně, 31Oct. ssadili tam 31 října auřad městský, působením ještě Hölzlerowým ustanowený, a nawrátili předešlému purkmistru i raddám jejich důstojenství, ačkoli sprawedliwost takowá 2Nov. nebyla Wídnanům po vůli. Potom druhého listopadu wyjeli dále k císaři, s nímž i tak dľauho jednali, až se jim podařilo dosáhnouti auplného narownání o pokoj mezi ním a králem jejich; i není pochyby, že předešlá Poděbradowa a Eicingerowa w té wěci wyjednávání klestila byla cestu žadaucímu wýsledku; proto zabrali se odtud ještě do Ptujce we Štyrsku, aby smířili konečně také Witowce s císařem a podrobili tomuto zámky někdy knížat Cílských. ³⁴⁹⁾

W Praze nebylo již jiné starosti, nežli o welikolepé příprawy ke swatbě. Král přikázal na staroměstském náměstí dělati ohrady ku kolbám i k tancování; zásoby špiže, potrawy a wína, též raucha i ozdob wšelikých, swážený se wšech stran. Pozwání již byli císař i císařowna, obě králowy sestry měly přijeti s manžely swými k té slawnosti; totěž slíbila knížata Saská, Baworská, Slezská, markrabowé Braniborští a jiní wzácní páni, netoliko aby swatbu ozdobili přítomností swau, ale také aby

w rkp. c. k. Wídenské bibl. Num. 4975 na listu 382 sl. Srwn. dole 2 Oct. 1458.

349) Anon. chron. Austr. I. c. p. 39, 40. O stranách toho času we Wídni a w zemi Rakauské proti sobě brojivších pohřešují se zpráwy sawwěké dostatečnější; jakož také o postawení a působení Hölzlerowé wúbec.

se radili o hájení říše křesťanské proti Turkům. Měl¹⁴⁵⁷ slawiti se sjezd netoliko hlučný a nádherný, nýbrž i poradami a uzawřenými swými důležitý. Ale ke hlasům weselých nadějí přišly záhy míchat se také předtuchy teskné a bolestné. Na nebi zjewily se najednou dvě komety, jedna wětší, druhá menší: kteréžto spatřiw král Ladislaw, modlil se ku pánu bohu; neb ty hwězdy ocasaté neokazowaly prý se nikdy k dobrému. Také lwowé w Pražské jeho lwárně počali neobyčejně nepokojiti se; řwali kolik dní bez přestání a ke hlídačům swým chowali se tak zuřiwě, že z nich šel strach a podiw všem Pražanům³⁵⁰.

„A pak stalo se tu neděli po sw. Alžbětě (20 listo- 20Nv. padu), že král Ladislaw křtil dítě na hradě u sw. Wácława panu Zdeňkowi ze Šternberka, s panem Jiřikem zpráwci a s jinými kmotry. A tu neděli, když bylo k wečerům, král šel s hradu do Prahy, a hned jeho hlawa zabořela. Nazejtří pak w pondělí (21 listopadu) 21Nv. wywrhly se jemu dvě hlízy, a on jich tajil pro dolejší hanbu; i kázal k sobě swým lékařům. A jeden ohledaw jemu ruku řekl: králi, neškodí nic; a druhý lékař podržew jej za ruku, i řekl: králi, zle se máš. I dali jemu lékařstwí, aby se upotil“ atd. Tak wyprawuje letopisec sawěký a swědek tuším očitý. I není se čemu diwiti, když lékaři sami nesauhlasili o nebezpečí nemoci, že král odhodlal se ku předsedání toho dne ještě na saudu komorním, kdežto některé důležité pře ze zemí korunních měly rozsauzeny býti, k. př. mezi městy Wratislawí, Zhořelcem a Žitawau o cla, mezi pány Prockem z Kunstatu a Hynkem Bitowským z Lichtenburka o přednost³⁵¹ ajw. Na ten

350) Eschenloer. Gesch. v. Breslau. p. 43. Staří letopisowé str. 167.

351) Udání Eschenloerowo (p. 42), který sám u saudu pří-

1457 **saud** již „král newyšel swým obyčejem oblečený : košili toliko na sobě měl, a na ni swrchu oblekl čubu. Žádný tu z přítomných a poslouchajících nespáčil ho, aby se smál; smutný obličej znamenali na něm všickni a saudili tu věc za znamení budaucí nemoci. Wzdaw saud, wečeřel s swými radami, welmi málo a vážně mluvě. Když se na noc prodlaužilo, uweden do komory, a tam kázaw sobě dáti řepy, pojedl ji s chutí a piwa se na ni napil, wesele opět s komorníky swými rozmlauwaje.“ W noci ale rozmohly se jeho bolesti znamenitě, zwlášť w 22Nv. **ludku**; a nazejtří ráno (22 listopadu) když rozhlásila se nemoc jeho, stalo se weliké pohnutí w městě, dawy lidu obléhaly dwůr králůw, přední dwořané konali službu w komnatě jeho, lékaři rychle po sobě podávali prostředky k dáwení a ku počišťení, a konečně, snad teprw 23Nv. **we středu dne 23 listopadu**, pustili jemu i krew. Nemoci však neubýwalo, ale přibýwalo wíce a wíce. Když powolán také pan Jiří, „ptal se krále, coby ho bolelo, na jaký neduh by stonal; těšil ho, aby dobrau naději měl, sám sebe nezameškáwal, cožby koli chtěl, aby sobě dáti rozkázal, poněwadž wšecky věci byly w moci a wůli jeho, a všickni hotowi rozkazu jeho uposlechnauti. K němuž král takto promluwil: Můj milý Jiří, twau wěrnost a šlechtnau ctnost již dáwno sem poznal i w skutku shledal. Tys toho nejwětší půwod byl, že mne sobě Čechowé za krále wzali. Nadál sem se, že panowati budu w tom králowstwí, kteréž si ty mi připravil: ale jinak nebeský pánbůh míti chce. Mněť jest umříti: králowstwí w twé ruce a moci bude. Za dwojí věc tebe žádám: jedno, aby přičinil se o zachowání pokoje mezi národy,

tomen byl, lépe se hodí k věci i k wěku nežli co pozůstawil Aeneas Sylvius (hist. Boh. cap. 70.), ačkoli ostatně u obau těchto spisowatelůw míchá se prawda s křiwdau.

jichž odumírám a nad obyvateli tohoto králowství aby 1457
sprawedliwé panowal, sirotkům, wdowám a nuzným prawý
saud činil a ochrannau ruku nad nimi držel; druhé, ty
kteříž semnau z Rakaus a z jiných zemí do Čech při-
jeli, aby zase do wlastí jejich beze škody a ublížení pro-
pustil. Toho mi posledního dobrodiní, prosím Tě, neod-
pírej. Odpowěděl Jiří, že tato myšlení králowská jsau
příliš kwapná, poněwadž bohdá brzo se pozdrawí a sám
podlé wůle swé kralowati bude; žádal aby toho wíce
nemluwil, cožby i jemu samému neužitečné, i jiným sly-
šeti odporné bylo. Tehdy král chopiw ho za ruku řekl:
Nuže, slibiž mi, zač tebe žádám, neboť já konečně umříti
musím. Naplníš-li to, cožť poraučím, milost tobě u boha
uprosím; neb sem nebyl tak zle žiw, aby mi nebeské
králowství odepřino býti mělo, zemské tyto wěci pro ne-
beské opauštím; ty hled, aby žádosti mé a prosby neo-
slyšel. Nemohl Jiří zdržeti se od slz, a protož slíbil
wykonati, co král poraučel. Potom puštění do pokoje
kněží a podlé řádu křesfanského poslaužili mu swátostmi.
Král ozdoby swau wšecku odkázal kostelu Pražskému, a
swé krásné zlatoskwaucí wlasý, aby žádná marnost po
něm nepozůstala, ostříhati poručil: čehož ale služebníci,
předstírajíce wšeliké příčiny k odkladu, zanedbali. Když
duše nedužiwá w nemocném těle déle trwati nemohla,
požádaw swaté swíce, a patře na obraz ukřížowaného
spasitele, počal říkati modlitbu páně, a dopowěděw po-
slední slowa „ale zbaw nás zlého,“ nemluwil wíce, ale
jakoby pokojně usnul, s tohoto swěta se odebral.“ Stalo
se to we středu den sw. Klementa (23 listopadu) před
samým západem slunce.

Smrtí tak náhlau a nenadálau zdál se běh swěta
wytknut z koleje swé; byloť jakoby s čista jasna blesk
byl w popel obrátil nejen wšhecko jmění, ale i wšecky

1457 naděje obyvatelůw, a úžas, pláč i nárek rozléhaly se na vše strany; i kdo nemiloval krále, cítil se předce dojata hrůzau nad widomau krutostí osudu, nad marností lidské moci, sláwy a naděje. Proměna skutečně byla tím ohromnější, že swazek tolikera zemí a národůw rozpadl se opět na původní své částky, a nedalo se předwídati, jakowá každé z nich nastáwala budaucnost. Také aučastenství při pohřbu bylo všeobecné a žiwé, i těžko bylo říci, bylali Čechůw domácích čili přespólních Němcůw žalost wětší a srdečnější; aspoň čest poslední, která mladistwému králi se činila, wynikala netoliko sláwau, ale i 25Nv. opravdowostí smutku. Průwod pohřebni líčí se tak, že šli nejprw řemeslníci Pražští se swícemi, pak žáci a mniši, a universita celá: po nich wedeno deset koní přikrytých sukнем černým i s ryneři; pak šli kněží w komžech a za nimi M. Rokycana w černém ornátě; na to rytíři králowi všichni w černém rauše jako mniši, každý s černau swící w rukau. Za nimi nesli krále mrtwého na marách konšelé staroměstští pod zlatohlawem až na most, kdežto přejalo máry rytířstwo až na hrad; a ležel král pod zlatohlawem na marách odkrytý twáří, tak že jeho mohl každý opatřiti; okolo mar šli páni čeští a rakauští, a potom šel lid obecný nescíslný. „A tu byl tak weliký křik a pláč od lidí, jako někdy, když byl umřel Karel císař starý; a jakož s welikau radostí a se ctí, s trubači a hudebníky přijali byli jeho když do Prahy přijel jednau branau, tak druhau branau průwodili jeho s welikým nářkem a s žalostí.“ Na Hradčanech kapitula Pražská přijala krále s žáky swými a nesli do hrobu w kostele sw. Wíta se zpíwaním smutečným: když ale Rokycana jal se držeti řeč pohřebni, okřiknut jest od děkana, aby přestal již kázati. Zrušení pečetí, insignií wšelikých a korauhwí králowských, kteréž dalo se u hrobu dle oby-

čeje skrze pana zpráwce, přimnožilo ještě lítosti a hoře 1457 u přítomných.

Nemoc, která tolikerym nadějem, tolikere sláwě učinila konec, byla prawá morní bolest, čili hliza morowá, ježto nedáwno před tím w Čechách, a ještě té doby w Uhřích i w Polště walně byla zuřila; ³⁵² král Ladislaw stal se tuším jednau z posledních jejích obětí w Praze. Netrwalo však dlauho, a počaly zvláště z Widně a z Wratislawi roznášeti se powěsti, jakoby smrt králowa byla se přihodila ne tak wůli boží, jako raději nešlechtností lidskau. Newole mezinárodní chopily se této věci, a hlásáno, že král od Čechůw, u kterýchž nenadále umfel, otráwen byl; i skládány řeči a písňe hanliwé zvláště o panu Jiříkowi a manželce jeho paní Johanně z Rožmitála, jakoby aukladného zločinu toho půwodowé byli; ačkoli bylo netajno, že Ladislaw, přišed s německým dwořanstwem swým do Prahy, české tu obsluhy ani nepožíwal. Rozmanitost smyšlének a klewet šeredných o způsobu, kterak král prý umořen; byla tím wětší, čím méně nacházelo se k nim podstatné příčiny. Úkaz ten kormutliwý wrhnul wíce skwrny na ducha wěku a náro-

352) Dingoss histor. Polon. pag. 200. Psaní sawwěká we knize Quellen und Forschungen atd. na str. 232, 233. Ebdorfer ap. Pez, II, 881: circa castrum Nandoralba (t. j. Bělehrad) haud pauci inguinaria peste tacti ultimam flatum emiserunt etc. Nemoc ta križowníky od Bělehradu se wrátiwšimi do několika zemí zanešena byla. Lékařskau o ní a o smrti Ladislawowě úwahu podal nám Dr. Wilém Dušan Lambl, kterauž připojili sme ku pojednání zvláštinnímu o této věci pod titulem: „Zengenverhör über den Tod König Ladislaws von Ungarn und Böhmen im J. 1457“ w aktách král. české společnosti nauk r. 1856 w Praze wydanému, kdězto wšecku o této události stará swědectwí, domnění, klewety a lži podrobně se uwodí a posuzují. Kdo širšího poučení žádá, tam je najde.

1457 dčw, nežli na mravní povahu Čechůw a Jiřího z Poděbrad. ³⁵³

Nowiny o smrti Ladislawowě stihly do Wídně 25, 27Nv. do Budína 27 listopadu: do Francie ale wypraweny bywše za wyslanci swatebními, potřebowały plný měsíc, 24Dec. nežli dodány jim w samý štědrý wečer (24 pros.) w Turonech (Tours,) tehdáž sídle královské rodiny franské. Wyslanci ti byli tam přijati a chováni netoliko s welikau ctí a hojnými slavnostmi, ale také s laskawostí téměř domáckau. jakoby již byli náleželi k rodině sami. Králi,

953) Wiz dotčené pojednání na str. 55: Die von uns angestellte Untersuchung hat zu dem Ergebniss geführt, dass die Angabe, K. Ladislav sei eines natürlichen Todes, an der Pest gestorben, alle sowohl inneren als äusseren Kennzeichen der Wahrheit für sich hat. Innere Kennzeichen sind das wenn auch unvollkommen und unvollständig überlieferte Bild der einzelnen Krankheitserscheinungen, welche nach den Gesetzen der medicinischen Wissenschaft durch keinen andern Begriff als den des Bubonentyphus sich erklären lassen; als äusseres Kennzeichen genügt die officielle Angabe darüber, welche an Ort und Stelle von Niemandem widersprochen, insbesondere durch die österr. Landtagsakten vom Januar 1458 eine eclatante Sanction erhalten hat. Dagegen entbehrt die gegentheilige Behauptung, der König sei gewaltsamen Todes, an Vergiftung oder Erdrosselung umgekommen, jedes soliden Haltpunktes, indem ihr sowohl innere als äussere Gründe entgegenstehen. Die inneren Gründe, welche dagegen sprechen, sind sowohl materieller als moralischer Art. Zu den ersten gehört der Umstand, dass K. Ladislav, nach allen Berichten, bis zum letzten Athemzuge bei ungetrübtem Bewusstsein geblieben, was nach dem Zeugnisse kompetenter ärztlicher Auctoritäten bei tödtlich verlaufenden acuten Vergiftungen eine reine Unmöglichkeit ist. Als moralische Gründe werden die Widersprüche geltend gemacht, in welche die Giftangabe sich setzt theils mit der Natur der Dinge und mit erwiesenen Umständen, theils mit der moralischen Natur des Menschen überhaupt atd.

kterýž tehdáž ne w městě Turonech, ale na blížkém jed- 1457
nom zámku powstáwal byl z těžké nemoci, musela ne-
šťastná proměna tajiti se několik dní, aby neupadl opět
w nebezpečenství. Když konečně dne 30 prosince lau- 30 Dec.
čili se vyslanci u dwora králowa, plakali hořce netoliko
newěsta před časem owdowělá s matkau swau, ale i celé
shromáždění. Král kázal všude čestně prowoditi je skrze
říši jeho. Proto witání jsau s welikau sláwností zwlášťe
w Paříži od předních mužůw města i university, ukazo-
wány jim wšeliké památnosti a poklady, ale obdiwowáno
se ještě více krojům i obyčejům jejich. Bylať práwě
zima i sněhu mnoho po ulicích, saně však, na kterých
se wozili po městě, byly Pařížanům něco newídaného.
Wozové jejich komorní ponechání wně města, sestawení
we hradby wálečné s řetězy a náklady jako k bitwám,
a ostříhaní dnem i nocí na spůsob tábora někdy Žižkowa;
i na wzdor zimě třeskaté nepřestáwali zwédawí Pařížané
hrnauti se walně k diwadlu takowému. ³⁵⁴

354) *Fontes rer. Austriac.* Bd. VII, S. 125—129. Denys
Godefroy, *Histoire de Charles VII, roy de France*, par
Jean Chartier, Berry, de Coucy etc. Paris, 1661. fol.

ČLÁNEK SEDMÝ.

O LITERATUŘE, SEKTÁCH, ROTÁCH WOJENSKÝCH A MRAWÍCH NÁRODU ČESKÉHO ZA WĚKU PODĚ- BRADOWA.

Jalovost a strannost ducha českého té doby. Pohromy a chudost literatury. Pawel Židek a Ctibor Towačovský z Cimburka. Hojnost literatury theologické. Hilarius Litoměřický. Jan z Příbrami a tovaryši jeho. Jakaubek, Rokycana, Martin Lupáč. Sirotci a Petr Payne. Táboři a Mikuláš Biskupec. Aeneas Sylvius na Táboře. Menší sekty: Adamité a Mikulášenci. Petr Chelčický. Bratr Řehoř, jednota bratří českých a poměr její k Waldenským. Wálečné umění české. Stálá wojska i roty wojenské. Přední wálečníci čeští doma i w cizině. Knížata Ostrowští. Bernart z Cimburka i Oldřich Čerwenka w Prusích. Jan Jiskra z Brandýsa. Pankrac a Mladwaněk. Jan Wítowec. Petr Aksamit i roty bratrské. Wáclaw Wlček a tovaryši jeho. Půwod Kozákůw. Rota černá. O mrawích českých toho wěku wůbec.

Dějiny posud wyprawované poučily nás, jaké úkazy duch národu českého we XV století wywodil na jewo, w čem se lišil od ducha národůw sauwěkých, a jaké odpory budil a nalezal netoliko za hranicemi, ale také u wnitř vlasti swé. Poznali sme, jak žiwau a neodolatelnau mocí ujaly se a působily w něm od počátku idey,

kterýchžto Hus a Žižka byli první a hlavní buditelé i zástupci, a kterak neobyčejné i nenadále mělo aučinky spojení dwau žiwů, církewního a wálečného, w lůně demokracie české. Hříšné dítě swobody, nejednomyslnot a neswornost, plodila i w Čechách různice, strany a roty, jichžto wzájemné styky a odstrky činily obsah našeho wyprawování. Ale ne vše, co u wnitř se rodilo a strojilo, wystupowalo také na hlučné dějiště wěku swého; práce duchůw byla w sobě mnohem úsilnější, prostrannější a mnohotwárnější, nežli ji zwěstowali skutkowé hmotní; mnohé také, co se dalo, nezračilo se aspoň tak pospolu, aby co zwláštní celek pojato a uwáženo býti mohlo. Protož zdá se býti potřebí, pozastawiti se ještě jednau při půwodu a rozwoji dotčených ideí, a wyčtením rozmanitých jejich útwarůw a zjewůw proklestiti sobě spolu dráhu ku poznání toho, co wěk následující chowal w lůně swém.

Staw a spůsob myslí českých okolo polowice XV století nemohl již chwálen býti co utěšený a nadějný; nedostáwalof se mu oné wšestranné jemnosti, žiwosti a pružnosti, kterými se byli wyznamenáwali wěkowé předešlí. Bylof i to důkazem čarowné mohutnosti působení někdy Husowa i Žižkowa, že rodáci jejich napotom neuměli ani za století zpamaťowati a wybawiti se z něho; činnost zajisté a snažení jejich obracely se wždy téměř wýhradně k wěcem náboženským a wálečným. Čech tohoto wěku, powzneslli kdy myslí swé do říše duchůw a myšlenek, nehledal a nenacházal tam nežli otázky nekončné o církwi a kacírství, o slowu božím a antikristu, o swátosti oltární a kalichu, o práwech a powinnostech hierarchie atd. a průmysl jeho nedomyšlel se ničeho pilnějšího ani prospěšnějšího nad cwičení we zbrani, pořádání wozůw a šikůw wálečných, a námezdné prowozo-

wání řemesla wojenského bez ohledu pro koho a proti komu. Nejen zanedbáno při tom vzdělávání oboru širokého nauk myslných, přírodních a dějinných vůbec, nejen zaplašena krásouma i uwedeno barbarstwí, ale ochromena také podnikawost a pokrok w obecných žiwnostech, obmezených napotom na newyhnutelné wšední potřeby. Bylať tím arci winna spolu nesnášeliwost odporne strany, kterážto wědomě a zjewně směřowala k ochuzení ducha českého, bráníc wšemu wěrných swých s Čechy obcowání, a hledajíc osamotiti je a wylaučiti takofka ze swěta. ³⁵⁵ Duch jak osob tak i národůw zakrsáwá, zaklet jsa do těsného a jednotwárného kalu wšednosti; naproti tomu křisí a zmáhá se dotýkáním, přemáhaním a zažíwaním rozmanité cizoty, ježto šíří obzor i powyšuje rozhled myslný, a kladauc do duše wždy nowé zárodky myšlének, chowá i zotawuje w ní naporád činnost uslechtilau. Čechům podobojím i po smíření skrze kompaktaty nepřestáwaly zawíratí se školy zahraničné, w nichžto duch jejich z auzkých kolejí domácích bylby poněkud wyšinauti se mohl; i ačkoli wálečníkůw českých potřebowalo a hledalo se do wšech krajín, wšak z obcowání dowěrnějšího se společností cizokrajnau wylučowaly je netoliko kruté a děsné řemeslo, ale i národnost a wira jejich; ba tato stala se byla překážkau netoliko šlechticům w rytířských jízdách po dobrodružstwí, ale i kupcům samým w jejich obchodu a žiwnosti. Neštěstí Čechůw wiselo zde opět od obmezeného jejich počtu; kdyby byli

355) Důkazy, že aučinky a následky takowé z osamocení Čechůw od strany odporne netoliko předwidány ale i zamýšleny byly, dalyby se wěsti wšeliké: zde připomeneme jen řeči legátůw Basilejských w Praze 25 Jun. 1433 pronešené, (wiz nahoře) a pamatné úwahy, které podal králi Jiřímu r. 1466 biskup Jošt z Rosenberka o potřebě, připojiti se i s celým národem k církwi Římské. (MS.)

bývali národem 40millionovým, byloby aspoň osamocení jejich nepodařilo se.

Jakož vůbec *literatura* každého věku a národu bývá nejvěrnějším zrcadlem duchovní jeho činnosti, tak i z pozůstatkův písemnictví českého doby této, (miníme celý věk Jiřího Poděbrada od r. 1420 do 1471,) dá se nejlépe saudit, jaké předčily pomysly v tehdejším životě krajanův našich. Arciže všechny literní památky české věku toho potkaly se s osudem bohužel nad míru žalostným. Potomstvo nejen nešetřilo a nechránilo jich, ale přišla doba, a to více než stoletá, kdežto knihy české všechny, rukopisné i tištěné, co jed nějaký nebezpečný, z nařízení a z aumysla vyhledávány, páleny a ničeny veřejně, ³⁵⁶ tak že co jich ještě zbývá, zniklo všeobecné záhuby jen jako zázrakem, a to nejvíce jen v cizině. Tím se stalo, že rozdíl, v historii literatury starořecké i starořímské obyčejný, mezi spisovateli, jichžto díla zachovala se potomstvu, a mezi jinými, ježto ve praudu věkův utonula naprosto, nyní také v české literatuře činiti se musí. Ale když o zbytky oněch, obsahem i formou arci výtečnější, staral se od dáвна veškeren učený svět, je sbírajá a přebírajá všestranně, přibýlo nám i té neřesti, že literní naše památky ponechány až podnes téměř ve všeobecném zapomenutí a newšímaní, takže ještě nikdež netoliko sebrány a rozjímany, ale ani

356) Znáám jest Balbinův patriotický nářek na toto nerozumné a nerozdílné zuření proti knihám českým vůbec od missionářův a vojákův po bitvě bělohorské. Index později po třikrát vydaný měl aspoň tu zásluhu, že ne všechny starořecké spisy ničati kázal. Nicméně ještě r. 1760 je-suita Koniáš umírajá mohl dělati si z toho zásluhu, že sám spálil na 60 tisíc kněh. Viz o tom J. Jung-manna historii literatury české, v Praze 1849 na str. 250 a 582 — 3.

spočítány nejsau.³⁵⁷ Protož pokusímeli se nakresliti obraz sebe stručnějši literárního snažení národu našeho za wěku Poděbradowa, budeť nám zápasiti s nesnázezi mnohotwárnými, aniž se podaří wíce, nežli prwní toliko a chudé k němu základy: awšak i ty postaći bohďá poněkud k označení pomyslůw a ideí, ježto wládly a hýbaly duchem českým w pamatné té době.

Známo jest, že učenost weškera we středowěkosti stala se byla jměním téměř wýhradným stawu duchowního, any školy wšecky byly z půwodu swého ústawy klerikální, a nejen filosofie celá, zaškaudlá nad míru w ošumělém rauše scholastickém, ale i práwnictwí a lékařstwí wzděláwány a prowozowány jen od býwalých „žákůw,“ t. j. kandidatůw učení theologického. Laikům, k duchowni jejich péči a zábawě, nepozústaweny nežli básnictwí, dějepis a práwní řízení, ač i do těch, ne beze chwały, wkládali se kněži, kollegiati a mnichowé dosti walně. Co do práwnictwí, to mezi wšemi naukami té doby w Čechách tuším nejwíce bylo zachowalo rázu národního; do práw zemských ještě se byl newlaudil žiwel římský, práwa městská, půwodem swým německá, tratila tuto powahu wíce a wíce, i znárodnila se konečně; sloh jednací w záležitostech zemských i obecných, již naskrze český, byl dosti wytřelým, jasným a owšem jadrnějšim, nežli we

357) Nematné byly času swého spisý Boh. Balbini *Bohemia docta*, Ad. Voigt *acta literaria Boh. et Moraviae*, a zwláště Franc. Faust. Prochaska *De secularibus liberalium artium in Boh. et Mor. fatis commentarius* (Pragae 1788) i jiných wíce; nowěji zase J. Jungmanna spis dotčený pro pilnost neobyčejnau wděčně chwáliti se musf: ale wšecká tato i jiná podobná díla nepodáwají ještě ani dostatečného katalogu spisowatelůw a knih jejich; o kritické uwažowání toho, co kdo pozústawil wýtečnějšiho, wyjma několik málo příkladůw, nebylo ještě ani lze se pokusiti.

stoletích pozdějších; mnohá psaní tohoto věku, jichžto Archiv český od nás uweřejněný naskytuje hojnost, mohau i podnes slaužiti za wzor mužné wýmluwnosti a neličené lepoty.³⁵⁸ Mnohem méně utěšený byl pohled na pole nauk dějinných, kterak ne vzděláwáno ale zanedbáno bylo po celý ten wěk. M. *Wawřince z Březowé* dílo nematně zůstalo pohřichu kusé a nedokonané; kronikáři chudí, jakowí byli *Bartošek z Drahonic* a *starí letopisci* wůbec, poučili nás příkladem swým, že k dějepisu nestačila sama poučiwost ani prawdomluwnost, nebylali podporowána, ať nerku wyšším ducha wzletem, alespoň hojnější známostí skutkůw a širší zkušeností wěcí lidských. Kdyby Matěj Lauda ze Chlumčan, muž od nás často chwálený, skutečně byl sepsal historii wěku swého, jakož Balbin twrdí, mohli bychom u něho bezpochyhy doptati se hojného swětla o nejednom příběhu neméně temném nežli pamatném, an Lauda aučastnil se byl osobně wšeho, co důležitéjšího we vlasti r. 1408—1452 se dalo: ale widauce my, že Balbin sám ze spisu, jež Laudowi přičítal, nedowěděl se ničeho platného, coby odjinud nebylo známo, musíme domnělé Laudowo spisowatelství odmísiti mezi ostatní poklesky paměti jeho.³⁵⁹ Nemámeť bohužel nikoho,

358) Wynikají w ohledu tom ku př. psaní pana Alše Holického ze Šternberka († 1455) tištěná w Arch. českém, II, 3—46, a poněkud i kanclérůw Kašpara Šlika i Prokopa z Rabšteina (tamže II, 407—448), později pak zvláště pana Lwa z Rožmitála, biskupa Jošta z Rosenberka i Ctibora z Cimburka, kterýchž ale dosawad málo sebrati a wydati sme mohli. Důležitého plodu páně Ctiborowa, knihy Towačowské, nepojímáme zde w úwahu, poněwadž pozdější jest wěku Poděbradowa.

359) Matěj Lauda byl r. 1409 študentem w Praze, 1420—1436 hejtmanem Tábořským na Písku, 1433 a 1437 mezi wyslanci českými do Basileje, 1436—1451 auřadowal co saudce měst králowských, a před smrtí swau r. 1451

jehožbychom w bok postawiti mohli dějepiscům sawěským, wýtečnému Poláku Janowi Dlugošowi, bystroduchému Němci Petrowi Eschenloerowi, ba ani mnohotwárně fintěnému Janowi Thurócowi Uhru. Příklad M. Pawla Židka i několika spisowatelůw jest důkazem, že i král Jiří, jako někdy císař Karel IV, ochoten byl podporowati w národu swém studia literni wšec a historická zvláště: ale poučuje nás spolu, že i jeho snažení, jako někdy Karlowo, zmařeno bylo pohřichu nedostatkem lidí ochotných a schopných. Několikero cestopisů, které z doby této známe, mohau poněkud zajímati jea obsahem swým, nikoli také formau a slohem.³⁶⁰ Z oboru ostatních nauk zasluhují aspoň běžnau zmínku spisky astronomické M. *Křišťana z Prachatic*, a M. *Pawla Židka* weliké dílo encyklopedické, kteréžto chowáno a obdiwowáno jsauc od dáwna w Krakowě, od lidu Polského připisowáno býwalo powěstnému jejich čaroději Twardowskému.³⁶¹ Pozoru hodné

založil na universitě Pražské kollej zvláštní, která potom slula kollejí Laudowau; mohl tedy nad jiné krajany swé dáwati platné swědectwí o všem, co se stalo za wěku jeho. Ale kdyby Balbin byl skutečně četl takowý spis, kterakby to přišlo, žeby z něho nic byl newzal do vlastního swého nad míru chudého wyprawování? Ostatně srwn. naši předmluwu ke Starým letopisům českým w Praze 1829 na str. XIII a XIV.

- 360) Počítáme sem cestopisy pana Lwa z Rožmitála od r. 1465, wšec známé, a denník Jaroslawůw od r. 1464, tištěný w Časopisu českého Museum na r. 1827.
- 361) Několik astronomických traktatůw Křišťanowých (de usu astrolabii ajw.) zachowalo se w král. bibliotece Berlínské. Mistrowé Jan Šindel a Jan z Michel byli také slawní wěku swého hwězdáři: ale o spisech jejich newí se. O M. Pawlowi Židkowi a knize jeho Krakowské podali zvláštní zpráwy r. 1835 p. Jos. Mučkowský w Krakowě, a po něm Jos. Jungmann w Časopisu česk. Museum 1837 str. 226—232. Knihy jeho „Jiří zpráwowna“ rečené cho-

jest, že král Jiří takového díla dožádati se nemohl, leč od auda církve Římské; podoboji byliby tuším neměli k němu ani času, ani rozumu.

Není se čemu diviti, že i básnické umění zakršlo a zahynulo dokonce w nekonečných těch hádkách o wíru; opravdu není w celé historii literatury české doby jalo-
wější w ohledu tomto, nežli o které nám zde jednatí jest. Jediné několik prstonárodních písní náhodau zachowa-
ných wede důkaz, že ani tehdáž žila básnická newysehla naprosto w národu našem. Arciže kdyby werše a rýmy činily básníky, našloby se jich wždy ještě několik, protože strany proti sobě rozwašněné potýkaly se netoliko mečem a střeliwem, ale i slowy, a to často také rýmowanými; písní ne tak mrawokárných, jako raději hanliwých a ausměšných dalaby se wždy sebrati zásoba dosti hojná, a wšak w nich tak málo šetřeno zákonůw krasocitu, jako i w písních nábožných, kterýchž naskládáno drahně pro potřeby církwi wšelikých; ano do rýmu odíwána tytýž netoliko dějprawa we spůsobu někdy Dalimilowě, ale i sama polemika církewní. Wše to nezasluhuje ani snese kritického uwažowání. Jediný kdo pokaušel se o plod básnický wětší a wyšší, ačkoli nešťastně, byl pan Ctibor To-
wačowský z Cimburka, za krále Jiřího dworský sudí, později hejtman zemský markrabství Morawského († 1494). Znamenitý muž tento, za mládeí složil knihu „Hádání prawdy a lži o kněžské zboží a panowání jich,“ připsal jí králi Jiřímu. Allegorická tato báseň, ačkoli w prose psaná, jest co do formy swé nápodobení Tkadlečka i Solfernusa pospolu; Prawda, požíwajíc rady a přímluwy wšech ctností, žaluje u boha, že Lež zmocnila se panství nad celým swětem; ku prosbě její složil jí bůh rok do

wajt se w bibl. kapituly Pražské sign. G. 8. Srwn. Časopis č. Mus. 1827, II, 44 a sl.

Antiochie k wedení pře proti Lži a všem jiným nepravostem, sestřám jejím ; duch swatý předsedá saudu, na němž sedí apoštolé, a swatý Jan evangelista odbývá za kancléře. Jest to vlastně pře mezi křesfanstwím, jak ž je pojímali s jedné strany husité, s druhé církew Římská ; rozumí se, že rozsudek se stal we smyslu paní „Prawdy.“³⁶² Idea wšak celého díla jest až příliš prosaická i nechutně provedená, bez jednaní a pokroku, nic než řeči neko-
nečné a jednotwárné, jichžto nudnost ani wtraušenými tu i tam bájkami dosti wtipnými, ani jednotliwými blesky slohu a slow odwrácena býti nemohla. Nectnosti wedau zde tituly následující: „Pýcha kněžna Římská, Hněw hrabinka Babilonská, Závist z Alexandrie, Nenávist z Rakaus, Lakomstwí paní Benátská, Lakota z Denemarku, Smilstwo z Sodomy, Lenost z Polsky, Lež odevšad“ atd. což zasluhuje powšimnutí aspoň w národopisném ohledu. Příklad tento pana Ctibora, jakož i sawěkého pana *Wacławawa Walečowského z Kněžmosta*, podkomoří zemského († 1472), kterýž složil také spis důtkliwý proti panowání kněžskému, poučují nás, že ani laikowé šlechtického stawu neuměli se wybawiti z kruhu náboženského a církewního, jakmile oclli se na dráze spisowatelské.³⁶² Nicméně o potřebě zábawného čtení, že i tehdáž citěna byla, swědčí mezi jinými spisy aspoň překlad tak řečeného *Solfernusa* králi Jiřimu připsaný, a známí *Letopisowé Trojanští*, ježto co prwní plod typografie české léta 1468 w Plzni tištěni byli. Pozoru při tom hodno jest, že také *umění knih-tiskařské* w Čechách poprwé ne w podobojím ale w ka-

362) Kniha pana Ctibora z Cimburka wyšla tiskem w Praze 1539 ; spis pana Walečowského chowá se w Archiwu bratrském w Herrnhutě. O jiných literních památkách, kterých se tu dotýká, podávají se zpráwy w Jungmannowě historii literatury české.

tolickém městě zjewilo se. Nesmímeli vykládati to w ten smysl, že duchovní pokrok již odvrátil se byl od většiny národu, leda we věcech náboženství a wíry se týkajících? Proto také první a jediný tohoto věku Čech, který duchem humanismu a staroklassické lepoty, w Europě právě té doby znova se křisiwším, nadchnauti se dal a jej we spisech swých napodobiti snažil se, byl chowanec Římský, pan *Jan mladší z Rabšteina*, páně Prokopův bratr; kterýžto ztráwiw několik let u dwora papežowa, r. 1457 jmenowán byl proboštem Wyšehradským a umřel 1473; jeho Dialog o věcech roku 1467 jest toho důležitau i milau památkau. Kéžby jen wíce plodůw podobných bylo se zachowalo! ³⁶³

Majíce již nyní pustiti se na moře *theologické literatury* české w XV století, musíme předeslati úwahy všeobecné, že počet nesčíslný spisůw tohoto rodu, w jazyku latinském i českém, wždy ještě roztraušen leží po bibliothekách domácích i zahraničných, a to vše w rukopisech wíce méně otřelých, oku i čichu nepochotných, kdežto wšecky ty knihy, řeči, traktaty, matrikaty, repliky, positie, questie atd. wůbec nečítané od století čekají osudu swého;

363) Spis ten (Baronum Bohemiae Zdenkonis de Sternberg, Wilhelmi de Rabie, Johannis de Schwamberg et Johannis Rabensteinii disputatio de bello contra regem Georgium anno 1467 motó, scripta a Joh. de Rabenstein ad Johannem Crassum) nalezi sme we Wratislawské bibliotece universitní, sign. I. Q. 85. Wynikát duchem nade wšecky sauwěké prameny historie české, aniž bychom nařskati mohli na chudobu duchovní dějin našich, kdyby **příklad** ten nebyl osamělý. Starší Jan z Rabšteina, páně Prokopův bratranec a purkrabě někdy Wyšehradský, umřel byl w Praze 8 Mart. 1457; mladší Jan jmenowán proboštem Wyšehradským od krále Ladislawa 13 Nov. 1457, a pochowán byl w Budíně 1473 Nov. 18, neumřel tedy teprw 19 Nov., jakož ze psaní u Paprockého o stawu rytířském p. 148 se beře.

ani stá jejich částka newydána posud tiskem na swětlo. Pak wětší díl těch spisůw pochází ode spisowatelůw ne-
jmenowaných, aniž nosí na čele swém tituly určité a
stálé, takže rozeznání jejich často nesnadným se stává.
Dále cokoli wěk ten zplodil we věci této, psáno bylo
wesměs duchem a směrem wíce méně polemickým; nám
aspoň, wyjma některé drobnůstky ascetické a exegetické,
není znám ani jeden spis důležitější, kterýby nepošel byl se
stanowišťe stranného, a newedl odporu proti jinak smýšle-
jícím. Protož ani nelze pojímati a rozjímati plodůw těch, leda
we spojení s *historií wšelákých sekt českých*; býwalif oni
jako wztýčené na odiw korauhwe, pod kterýmiž sbírali
se dobrowolníci ze všech stawůw a se všech krajin vlasti.
Celá církev česká XV století byla prawá Ecclesia mili-
tans we smyslu slova půwodním a prostém. Přihledněme
tedy ještě jednau, kolikeré a jaké byly tábory ty, we
kterěž rozestaupil se národ, i jaké panowaly u každého
z nich barwy a hesla, kdo byli přední welitelé i poboč-
níci jejich. Kromě hlučnějších oněch zástupůw, jichžto
skutky a pátky již wykládali sme, objeví se nám také
dostá hojný počet promyslníkůw pojedinných, zůstawších
wíce méně o samotě, z nichž alespoň někteří pautati bu-
dau pozor náš.

Církev Římská ztratila byla té doby w Čechách, ne
sice wyznawače wěrné a odhodlané wůbec, ale theology
učené, ježtoby ji byli pérem hájiti uměli. Již sme wy-
ložili, kterak netoliko přední spisowatelé té strany, M.
Ondřej z Brodu († 1427), Štěpan Paleč a jini museli
opustiti wlast swau, ale celá také kapitula Pražská žila
u wyhnanstwí w Žitawě r. 1420—1436. Ze znameni-
tějších obhájcůw jejich připomíná se jen M. Šimon z *Tiš-
nowa*, kterýž byw dříwe Husowým přítelem, za příkla-
dem Štěpana Paleče později obrátil se k církwi Římské

zase. Všechen učený boj k ochraně katolíků českých veden tudíž drahně časův jen od mužův zahraničných, až teprv pod králem Jiřím *Hilarius Litoměřický*, děkan kapituly Pražské (1462—1467) stal se nad jiné mocnějším pára; avšak ani on nepozůstal po sobě plodův ducha takových, kteřížby posloužiti mohli ku poučení ne- toliko sauvěkých lidí, ale i potomstva. Zaženitá by- strota mysli jewila se zvláště w tom, co z pára biskupa Wratislawského *Jošta z Rosenberka* († 1467) wešlo we známost naši; jen bohužel, že toho až příliš málo jest.³⁶⁴

Theolog ten podobojí, kterýž od učení Římského nej- méně vzdalował se, byl, jakož již z wyprawování našeho známo jest, *M. Jan z Příbrami*. Tento někdy tuším osobní učenník mistra Pařížského Matěje z Janowa, stal se teprw r. 1409 bakalářem a 1413 mistrem na učení Pražském, ale již záhy připojil se byl k *M. Husowi*. Jemu dána byla česf, we první hádce w měsíci čerwenci r. 1420 na Malé Straně w Praze, u přítomnosti velikých vojsk křížáckých složené, wésti slowo jmenem všech theologůw českých s řečníkem wydaným od strany Řím- ské, *M. Petrem Pawlem de Vergeriis*. Nebudeme opa- kowati, kterak záhy zastawil se na cestě nowot, a w po- zdějších hádkách kterak stáwal vždy w čele těch, kteří

364) Mistr Wáclaw Koranda mladší zachował w rukopisu swém (o kterémž wiz níže) několik spisků páně Joštových, které zde míníme, ze jmena „Trinácte šprochůw wajowských“ (Waidprůche), spis o spráwednosti a nespráwednosti, a podání králi Jiřimu. Traktat *Hilaria Litoměřického* od r. 1465 proti přijímaní pod obojí chowá se w rkp. kapit. Pražské D, 56. D, 58. O jiných jeho dílech wiz *Ad. Voigt Acta literar.* II, 136 sq. a *Balbini Bohemia docta* ed. *B. Ungar*, II, 162 sq. Téhož *Sermo ad senatum populumque Plznensem* wydal *Max. Millauer* w Praze 1820. O *Šimonu z Tišnowa* wiz *Jungmannowu historii literatury české* atd.

netoliko Táborům, ale i Wiklefowi samému protiwili se. Protož po pádu Korybutowě r. 1427 musel i on jiti „do wyhnanstwi“, t. j. opustiti Prahu, kamž teprw r. 1436 císařem Sigmundem opět uведен a 1437 w máji za faráře u sw. Jiljí ustanowen jest. Po smrti M. Křišťana z Prachatic wolen 7 listopadu 1439 s M. Prokopem Plzenským za administratora konsistoře Pražské podobojí, čímž i zůstal až do smrti swé († dne 20 prosince 1448). Nebudeme také šffiti opět, kterak on prwní spokojil se byl s námluwami ku kompaktatům dne 30 listopadu 1433 učiněnými, a dal tím přčinu k rozdwojení se zvláště s M. Rokycanau a přátely jeho. Roku 1442, prostředkowáním tuším pana Jiřího z Poděbrad, stalo se smřfení mezi Přibramem a Rokycanau, a onen, podporowaw od té doby žádost národní o powýšení tohoto na Pražské arcibiskupstwi, uznáwal jej poněkud za swého vyššího, ačkoli nepřestáwal býti administratorem konsistoře jako prwé. Poměr tento někdejší hierarchie české podobojí zůstává pro nás temným. Ale i on podporuje domnění, že cokoli činil a mluwil Přibram, pocházelo wše z upřímného přeswědčení, a nikoli ze záměrůw sobeckých, ani z pokrytského bažení po cti a wládě. Muž ten w horlení swém proti všem pikhartům, t. j. zapíratelům transsubstantiace, neznal ani míry a šetrnosti, ani unawení; z pikhartstwi, dle jeho zdání, rodily se hlavně wšecky ohawnosti, kterými vlast naše za jeho žiwobyті zprzněna byla; proto nepřestáwal bauřiti netoliko proti kněžím Tábořským, ale zvláště také proti M. Petrowi Payne Angličanu, jakožto přednímu hlasateli nauky Wiklefowy w Čechách. Poslouchal on w tom jedině swědomí swého, prawiwajw, že komu bůh dal poznání bludůw, uložil také powínnost, postarati se o vyplnění jejich; newděky ani posměchy a protiwenstwi neměly odstrašiti od konání powínnosti tak

swaté. Nelze však upřítí, že dokazoval více horlivosti nežli umění, a. mysl jeho auzce obmezená neuměla ani powznášeti se do výše, ani wníkati do hloubi; nedowtipoval se nikdy, žeby duch člověka, wedle swé powinnosti, také přirozené měl práwo swobody. Spisůw jeho zachowal se počet dosti hojný: majíť však již jen historickau cenu do sebe, co klíč ku poznání různosti w učení všelikých theologůw i sekt českých; i za chudau tu známost, kterauž máme ku př. o věcech Tábořských, na mnoze jemu samému děkowati powinni jsme.³⁶⁵

K jedné s Příbramem stránce, kališníkůw totiž nejmírnějších, náleželi také mistři Pražští často jmenowaní: Křišťan z Prachatic, Prokop z Plzně, Petr z Mladenowic, Jan z Borotína, Jan Papaušek ze Soběslawi, a jiných méně slowůtných více. Rozdíl jejich ode stránky kališníkůw

365) Wypočítati všecy drobné spisy Příbramowy byloby zde tuším newhod. Wyniká mezi nimi „Žiwot kněží Tábořských, od jich počátku až do tohoto léta“ (t. 1429), který se čte w rkp. A, 16 archivu Třeboňského, a z něho w českém Museum IV, C. 30. Dokládá se ho již často. Rkp. kapituly Pražské D. 49 jest po části Příbramůw autograf. Prawí tam o sobě sám: Contra Wicleff — ab annis fere viginti in Praga publice praedicavi, quando omnes haereses et errores de sacramentis et sacramentalibus tunc et usque nunc currentes a Wicleff et sua doctrina tamquam a fonte esse haustos et tractos patenter declaravi. Propter quam praedicationem licet verissimam et temporum malorum praemonitionem saluberrimam quanta ab universo regno et sectis ejus omnibus in modum leonum rugientibus et ira flammivoma contra me spirantibus, quanta probra, quantas contumelias, quantasve angustias et tribulationes pertuli, deus novit et ego novi; inter quae exilium cum periculis pluribus mortis novem annis pertuli, declamationes famosissimas de omni loco tamquam latro mendacissimus et hostis fidei et regni nocentissimus sustinui. Cetera taceo, pro quibus a domino majus meritum, quam humanos honores aut laudes hominum confidenter exspecto etc.

horliwých záležel nejwíce w tom, že zapírajíce Wiklefa chválili poslušenství a z lásky ku pokoji hotowi byli přijmauti za wděk propůjčení kalicha pod jakýmikoli výminkami, nežádati tudíž ani potvrzení Rokycanowa na arcibiskupství, ani užíwani jazyka českého při mši swaté, ani rozdáwani swátosti oltářní dítkám, ba že přijímaní pod obojí pokládali za spasitelné sice a potřebné, ale ne w té míře, aby bez něho nemohlo býti spasení. Když tedy Příbram a Prokop Plzenský r. 1437 jali se hájiti u sboru Basilejského článku, onen o Kristowě příkázání přijímati pod obojí, tento o rozdáwání swátosti dítkám, čimili to wíce z powinnosti na ně wložené, nežli ze vlastní o to horliwosti. Ale později, když nejprw Karvajalem, potom Kapistránem kompaktata sama počala dáwati se w pochybnost, musela stránka tato celá rozstaupiti se a přilnauti buď k Římu, aneb k Rokycanowi. *Křístian z Prachatic* byl mezi všemi proslulými husity wěkem nejstarší, an již r. 1390 došel byl mistrowství na učení Pražském, a nejen co theolog, ale i co hwězdář a lékař požíwal nemalé wážnosti. M. Hus sám nazýwal jej byl učitelem a dobrodinčem swým. Býwal po mnohá léta farářem u sw. Michala w Praze, a r. 1437 stal se proti Rokycanowi prwním administratorem konsistoře Pražské podobojí, ale umřel již 5 září 1439, jakož wyprawowali sme na swém místě. Theologických spisů po něm nestáwá, nýbrž jen několik astronomických. *Prokop Plzenský*, kterýž roku 1408 stal se byl mistrem a roku 1448 co živý posléze se připomíná, chýlil se snad ještě wíce k Římu, nežli Příbram sám, a horlil we spisech swých proti Rokycanowi neméně nežli proti Táborům, ale ačkoli již r. 1421 sám čtvrtý, r. 1439 sám druhý wolen byl za administratora konsistoře podobojí, zůstáwal však rád pozadu a w tichosti; r. 1437 byw farářem u sw. Jindřicha

w Praze, poslán byl spolu s Příbramem do Basileje, jakož sme již wyložili. Spisowé od něho w počtu dosti hojném wydání drží se we skromné míře, newynikající ani wtipem, ani učeností.³⁶⁶ Petr z Mladenowic proslul nejwíce působením swým w Konstancii, co pisař páně Janůw ze Chlumu a wyprawowatel o smrti M. Jana Husa. Mistrem učení Pražského stal se teprw r. 1416, pak r. 1427 wypowiedín z města s jinými, po smrti Křiřtanowě z Prachatic 1439 uведен k sw. Michalu za faráře, byl 1447 w poselstwí w Římě, a umřel, tuším co administrator konsistoře podobojí, 7 února 1451. Jan z Borotína stal se mistrem 1410 a psal ještě 1451 proti Kapistranowi; děliw se od Rokycany drahně času, později, zwláště po Karvajalowě pobytu w Praze 1448, připojil se k němu tím pewněji. Jen jediný aud spolku toho, Jan Papaušek ze Soběslawi, mistr od r. 1430 a farář Teynský 1437—1448, po dobytí Prahy skrze Jiřího z Poděbrad přistaupil ke straně Římské, a stal se kanowníkem Pražským i proboštem Litoměřickým, ačkoli tuším na jalowo. († 2 Febr. 1455.)

We stránce kališníkůw horliwých, na počet ze všech nejhojnější, wynikali zwláště tři mužowé: mistři Jakaubek ze Stříbra i Jan z Rokycan, a kněz Martin Lupáč ze Chrudími; prosluli pak netoliko spisy hojnými, ale také osobní působností swau. Jakaubek čili *Jacobellus* učiněn byl bakalářem již za žiwobyti mistra Matěje z Janowa r. 1393, a mistrem 1397; byl tedy stejného wěku s M. Husém, jemužto záhy stal se byl přítelem i pomocníkem. Známo jest, že hlavní základ učení husitského, přijímaní

366) Rukopis archívu Třeboňského A. 16 zachowal sám sedmero spisůw Prokopa Plzenského. Žeby M. Prokop z Plzně, r. 1453 mezi kanowníky Pražskými jmenowaný, byl tentýž někdy přítel Husůw, jest sice welmi pochybno, ale není naprosto nemožné.

pod obojí, položen vlastně M. Jakaubkem ještě za žiwoty Husowa; méně známo zdá se býti, že týž Jakaubek byl hlavním twůrcem a stanowitelem weškeré nauky husitské w tom spůsobu, jakož později zvláště M. Rokycanau zachowána i ustálena byla. Po smrti Husowě hleděl k němu celý národ co ku přednímu mysliteli a zástupci swému; hlas jeho měl autoritu tím mocnější, čím opravdovější byla úcta všeobecná k němu za příčinau osobní jeho powahy a žiwota bezauhonného, tak že u mnohých slul již za žiwa mužem swatým. On to byl, co prwní mezi krajany swými určitě a důkladně, wedle písma swatého, zastával potřebu a spasitelnost také tradicie církewní, klada rozdily mezi články wíry podstatnými a neproměnnými, a mezi ustanowenými církwe služebnými toliko, ježto časem a místem měniti se mohly a měly. Kromě traktatůw k obhájení smyslu swého při swátosti wečeře páně sepsaných, jichžto několik i tištěno jest, pozůstawi drahný počet spisůw, ještě wůbec neznámých, ku příkl. o panowání kněžském, o rušení hříchůw weřejných, o zpowědi, o očistci, o wzywání swatých, o antikristu, o wálčení pokud se dowoluje atd.³⁶⁷ Sloh jeho w některých swých zvláštnostech tak welice se podobá slohu a spůsobu někdy M. Matěje z Janowa, že z něho samého již dostatečný jde důkaz o poměru jeho co učennika k mistru swému: ale přibíraje naučení také od Wiklefa, šel Jakaubek na dráze nowot mnohem dále a s wětší odhodlaností, nežli Janow, ačkoli za příkladem Husowým přiznáwal se také k nauce o transsubstanciaci. Umřel w Praze w Betlémě 9 srpna 1429.

367) Popis jednotlivých jeho spisůw, kterýžbychom podati mohli, bylby příliš obšírný a přece neuplný. Kdo je hledati bude, najde jich velký počet w c. k. bibliotece Wídenské, zvláště rukopisy pod čísly 4936, 4937 ajw., w bibl. kapituly Pražské D. 53 ajw.

O životě a skutcích *M. Jana z Rokycan* nebudeme zde se šířiti; jsauť oni částkau dějin českých, a wyprawowano jest o nich i bude ještě jinde dostatečně; postavíme jen některé potřebné úvahy ke spravedliwějšimu bohda tohoto muže posuzování. Rokycana zprawowaw církew pod obojí téměř skrze půl století, stal se w dějinách jejím hlavním representantem, a pokládá se wůbec, jakoby její učení neméně nežli ústrojí, ba wšecy její přednosti i wady, prospěchy i chyby, byly powstaly jeho působením, jeho zásluhau neb winau. Názor tento, jakkoli wšeoecný, wždy přece jest nezpráwný. Byl on owšem muž ducha i působení wýtečného, ale w jiném oboru, nežli obecné nese domnění. My neznáme ani jediné wěty nebo sady wěroučné, jejímžto by on byl stanovitelem půwodním; saustawa nauky té, kterauž zastáwal po celý wěk žiwota swého, nebyla utwor jeho vlastní; přijal ji byl hotowau a ukončenau od učitele swého *M. Jakaubka ze Stříbra*; musíť tedy naprosto wylaučen býti z počtu geniůw tworčích a myslitelůw hlubokých. Ale osobil sobě učení mistra swého přewědčením tak žiwým, důmyslem tak plodným, učeností tak hojnau a wýmlowností tak šťastnau, že již za žiwobyť *Jakaubkowa* náčelnictwí celé strany stejnowěrcůw zdálo se býti při *Rokycanowi*, a nikoli při starci onom tichém prý a swatém. Byltě zajisté za mládi hlavně muž ducha praktického, jasného i odhodlaného; srdce jeho wrělo po prawdě, jakž ji poznáwal, i po cti a blahobytu národu, ku kterémuž náležel. Proto nad jiné lépe hodil se za wůdce a welitele; proto také mohl státi se co řečník a jednatel tak mocným a slavným, a přece co spisowatel tak nepatrným. Ustawičné půtky s jinowěrci směrůw nejrozmanitějších, a péče wedení o duchowní potřeby celého téměř národu, zjednaly jemu, we wěcech náboženstwí a církewe,

zkušenost hojnější, a powýšily zrak jeho k rozhledu širšímu, nežli u jiných wrstewcůw jeho. Komu zjewował se život náboženský s tolikera stran, kdo sledował rozumem tolik různých zásad základy a plody, a hájil důslednosti swé w odporech a zmatcích tak mnohonásobných, musel chtě nechtě časem powznesti se nad obor duše wšední, wyzuti se ze wšeliké křehkosti citu lidského, utážiti wůli swau a nabyti oné jasné usedlosti mysli, která s hůry swé i na poblauzení swěta patřiwá i bez naruživosti i bez netečnosti.

O čistotě mrawůw a bezauhonnosti žiwota jeho dáwali přátelé i nepřátelé swědectwí jednohlasné. Jakkoli mnozí střáhli naň, hledajice podwratiti úctu, kterau chował k němu národ, a jakkoli něctné traušeny často klewety, aby uведен byl aspoň w podezření, neobjewil přece a neprowedl nikdo ani jediného skutku, kterýžby skwrnil mrawní jeho památku. Bylť arci již za žiwa obwiňován a haněn nahlas a důtkliwě, ale nejwíce od lidí, kteří ho neznali aneb jemu nerozuměli; i nelze zapírati, že k odpáredům a utrhačům swým chował se důstojněji nežli oni k němu. S jedné strany wytykáno mu, že setrwáwal w neposlušenství proti Římu, s druhé že zdráhal se odstaupiti od Říma naprosto. Takowý odpor zdá se, jakoby porážel a wywracel se s obojí strany sám; doložíme wšak krátce, co postauží k objasnění jeho.

Již mistr Jakaubek činil byl krajany swé pozorny na nebezpečí, kteréby následowalo z auplného zamítání tradice církewní, co prawidla wíry, a z obmezení tohoto na jediné a pashé písmo swaté. Wždyť prý mnohé základní prawdy učení křestanského nemají w ewangelium než důklady slabé a nedosti určité, jako dogma o trojici swaté, o božství w Kristu Pánu ajw. Nemáli tedy wíra sama slabnauti konečně a upadati w pochybnost, musí

uznáno býti právo církve prvotní k výkladu písma swatého a k ustrojení weškeré saustawy wěroučné. Proto činil Jakaubek rozdíl již dotčený mezi články wíry podstatnými a případnými, a stanovil při oněch nutnost, při těchto swobodu wětší neb menší. Rokycana wážil sobě wýstrahy té, jako všeho, čemu se naučil byl od mistra swého. Protož nemoha neuznáwati církve Římské, třebas dle zdání jeho i poněkud scestné, za dědičku spasitelné oné tradice, a s ní spolu weškeré moci klíčůw apoštolských, nepřestával taužiti po spojení s ní; arciže žádal při tom, aby wrátila se zase na staré swé cesty, s kterýchž neměla prý wyšinauti nikdy. Spůsob a počet oprav žádaucích ustanowoval se kompaktaty, jakž r. 1433 počaly a 1437 ještě dokonati se měly; neumíme však na jisto určití, w jaké míře přičítána jim od něho nutnost aneb swoboda. Widěli sme, že hotow byl posléze podniknauti poslušenství církve i neoprawené, jen kdyby jeho samého nenutila opustiti cesty starodáwní; což zdá se žeby byl učiniti nemohl, kdyby oprawy žádané byl pokládal za naprosto nutné.

Powaha opposice Rokycanowy nabude swětla lepšího, srownáli se s odporem, který zdvihali proti Římu kněži Táborští. Arci že horlíwal i on na wszeliké nespůsoby kurie Římské, zvláště pak na swětáctwí její a na to, co swatokupectwím nazýwali nejen on, ale i všickni téměř otcowé Basilejští: přece však nezatracowal hierarchie samé w sobě, nemluwil co její nepřítel, jako Táboři, ježto nechtěli ani slyšeti o poslušenství jejím, nýbrž co bedliwý ostrřhatel zákonůw jejích vlastních. Důwěra, s kterau na konci roku 1449 wyprawil se byl na cestu do Říma, dáwa znamenité swědectwí o smýšlení jeho; takéž zejména Mikuláš V a Kalixt III nepřestávali we psaních swých nazýwati jeho „dilectus filius.“ Když ale působe-

ním zvláště Kapistranovým a Eneáše Sylvia zmařeno konečně jeho usilování o wtělení podobojích do církve Římské, octnul se arci w postaweni lichém, nebuda již ani katolikiem ani protestantem prawým. Církew kališnická w Čechách stala se tudíž jakausi, smímeli tak říci, superfoetací katolicismu, jejímžto papežem musel býti Rokycana sám. I bylotě snadno pochopiti, s jedné strany newoli nad audem zpotwořujícím tělo církwe, s druhé citliwost a žel nad opomítáním lásky.

Žehráni na Rokycanu od těch, kteří chtěli, aby se odtrhl cele od Říma, bylo ještě méně oprávněné: měřilo zajisté proti jeho wíře a přeswědčení, kteréžto sprawdliwě saudi jen ten, kdo je propůjčuje s hůry. Křiwdy přibýwalo, když žalowáno, žeby weden byl ne wěrau a přeswědčením, ale bažením po ctí a wládě arcibiskupské. Důkaz jest na snadě: kdyby mu bylo šlo wíce o čest a panstwí, nežli o přeswědčení, bylby toto zapřel, aby dosáhl onoho w míře wrchowaté; neboť netajně dáwáno mu wěděti, že ustaupili jen od kalicha, dojde powýšení, jakowéhožkoli bude žádati. Poměr jeho zvláštní ku powstalé pod ním „jednotě bratří českých“ wyjewí se určitěji, až o této jednati budeme. Měl arci ctnost, která stawila jej poněkud na stranu protestantskau: bylat to snáseliwost k jinowěrcům. Jakkoli zajisté horliwým a neustupným býwal při hájení článkůw swých, jakkoli příkrý we slowích proti odpůrcům: nechtěl přece nikdy, aby we wěcech wíry užíwalo se moci a násilí, anobrž mírnil a káral přečasto kwapnost auřadůw swětských we pronásledowání a trestání lidí bludných. I o tom přinese důkazy další naše wyprawování. Proto zdá se, žeby památka jeho měla u potomstwa s obojí strany připomínána býti s wětším ušetřením, nežli býwalo posawad w obyčeji. Jen co spisowatel nezasluhuje zvláštního uwažo-

wání, ješto spisowé hojni, po něm pozůstali, newynikají nikde ani obsahem, ani slohem swým.

Wedle M. Rokycany wynikal duchem a působením již od r. 1426 zvláště kněz *Martin Lupáč ze Chrudtmi*, o jehožto jednání, zvláště na sboru Basilejském, a wolení na biskupstwi, co suffragána Rokycanowa, wyprawowali sme na swém místě. Byl i on, jako Rokycana, učennikem Jakaubkowým, ale horlíwal mnohem více proti Římu, nežli Rokycana, i jewil méně ochotnosti a péče ke spojení se zase s církwí všeobecna. I jeho pronásledowal císař Sigmund, jako Rokycanu, r. 1437, a způsobil to, že byl wyhnán ze Chrudimi. Po udušení sekty Tábořské stal se poněkud prostřednikem mezi jejími zbytky a Rokycanau; on to byl také, co jako farář Klatowský wedl písemné hádky s kardinálem Mikulášem z Kusy r. 1452. Charakteristické bylo jeho snažení, odwesti lid český od přílišného hlaubání o způsobu a míře předostatění chleba i wína we swátosti oltární, čili o transsubstanciaci; mělif dle učení jeho wěřiti sprostě, že tam byly tělo a krew Kristowy, neptajíce se wšetečně, kterým způsobem, ale wýznawajíce raději newědomost swau upřímně. Neumíme však wyjewiti, kterak učení to wykládal lidem učným, protože spisowé jeho ztratili se na mnoze, a jen wýtahy z nich zachowány jsau, pokud nám wědomo. Umřel 20 dubna 1468.³⁶⁸

368) Biblioteka Gersdorfská w Budišíně chowá celý jeden rukopis (Num. 3 in 8°) wýpiskůw ze knih od Martina Lupáče psaných, ale posawad od nikoho nečtených. Prokop Lupáč ke dni 20 Apr. dí o něm: *Scripsit complura, quae manuscripta exstant, nobisque sunt visa.* O wyhnání jeho ze Chrudimi pod císařem Sigmundem mluwí Walečowský. Farářem Klatowským byl 1452 i 1456. Spis jeho proti zrušení kompaktat od papeže Pia II r. 1462 dán byl z Běstwiny (MS. Vienn. 4302), psaní jedno r. 1466 z Chotěboře;

Wětší nesnáze nastáwá nám, když obrátíme se konečně k ohledání těch stran neboli sekt náboženských mezi husity, které odřekše se živé autority církwe všeobecné, hledaly upokojení mysli, we wyrownání, smíření a spojení požadawkůw rozumu swého s autoritou písem swatých. W lidských rádech a poměrech jednota každá stojí jen autoritou; wywrácením této nastáwá wšude rozdrobení nekonečné. Také w Čechách není pochyby že již od r. 1417 zjewilo se mnohem více rozdílných mnění náboženských, nežli o kterých paměť zachowala se, a že boj per živý a mnohonásobný předcházel boj mečůw, o kterémž wyprawowali sme; škoda že úplné zničení těchto plodůw literních nedopauští již saudití o powaze a ceně jejich. Zwlastě z první doby všeobecného pohnutí před rokem 1422, doby wření a tření nesmírného, zaufalosti witězné, chiliasmu, kommunismu, adamitismu atd., kdežto strana wýstřední ještě byla nerozstaupila se a neustanowila rozličných článkůw a wyznání swých, máme jen chudé a stranné zpráwy o spisech některých, ježto provozowali w lidu moc welikau. Tak dle swědectwí Příbramowa již r. 1419 neb 1420 kněz *Jan Čapek*, farář Klatowský, později na Táboře, wydal „traktat morděrný, plnější krwe, nežli rybník wody,“ w němžto „mnohými písmý starého zákona dowodí všech těch ukrutenstwí, radě a wele, aby je všichni wedli bez rozpaci; na kteréž knížky, jako na první základ těch bojůw, on i jini kněží založili sú boje ty neřádne, nekřesťanské a ukrutné, jimi se hájice a wymlawajíce“ atd. O spisech předního a nejsmělejšího té doby nowotáře na poli wěroučném, kněze *Martina Hausky*, upáleného na Raudnici r. 1421, mluwili sme již na swém

zdá se nicméně, že w Praze ztráwil poslední léta žiwobyti swého.

místě³⁶⁹; o vládykowi *Sigmundowi z Řepan*, prvním učiteli pikartství, t. j. zapírání transsubstantiace, neumíme rozhodnouti, slowemli toliko aneb i pérem hájil učení swého; prawdě aspoň se podobá, že byl spolu také spisowatelem³⁷⁰. A ještě méně ukazowati můžeme na spisy, kteří rozjímali politické a sociální spory tehdejší, o poměrech panstwa i poddaných lidí k sobě wespolek, ačkoli není pochyby, že strany o to také netoliko mečem, ale i pérem živě se potýkaly.

Teprw když we shromáždění Piseckém ku konci měsíce února 1422 strana wýstřední autoritau společného usnešení a uzawření swého snažila se i počínala nahrazowati opowrzenau autoritu církwe, utwořily se z ní pomalu sekty zvláštní a určité, z nichžto jedna, tehdaž na počet slabší, proslula později pode jménem *Sirotkůw*, druhá četnější podržela jméno *Táborůw*, již na slowo wzaté. Příčina rozdělení byla, že wětšina toho shromáždění, pod předsedáním kněze Mikuláše z Pelhřimowa, řečeného Biskupce, od učení, obyčejůw a ustanowení církwe Římské wzdálila se wíce, nežli některým té strany, a

369) Wiz nahoře knihu XII, článek 3, zvláště ke dni 21 Aug. 1421. Petr Chelčický w replice swé proti Biskupcowi píše: „Martínek nebyl jest sprostý, a trpěti pro Krista dobrú wůli owšem jest nemienil. Nebo sme s ním mnoho mluwili o tom i o jiném, a wyznal jest před námi, že již králowstwíe swatých na zemi bude nowé, a že již trpěti nebudú dobří, a že kdyžby wždy měli tak křestané trpěti, jábych nechtěl slúha boží býti; tot jest mluwil.“

370) Následující slova téhož Petra Chelčického mohau posloužit ku potvrzení toho domnění: „Ta řeč — na to se chyli, jakož Martínek prorok Tábořský a Sigmund z Řepan ten rozum wedú na šestú kapitolu sw. Jana“ atd. Nezdá se aspoň, žeby oba muži tito spolu byli složili spis jeden a týž. O Sigmundowi z Řepan také připomenuli sme na swém místě, podlé Wawřince z Březowé.

mezi nimi také strašnému wůdci Janowi Žižkowi z Trocnowa, libo bylo. Známo jest, že jméno Sirotkůw užíwalo se později jen ohledem na tohoto wůdce, co otce. Sekta Sirotků trwala jen asi třinácte, Tábořská něco přes třidceti let. Násilným potlačením Tábořůw r. 1452 nespůsobena však auplná a stálá jednota církwe české podobojí, alebrž dána příčina k utwoření se brzkému stran a jednot nových a trwalejších.

Sekta *Sirotků*, pokud nám wědomo, neměla wěroučných článkůw a zásad vlastních, ale hlavně tím dělila se od jiných, že zůstawala jako w půlcestí mezi kalíšniky pauhými a mezi Tábořy, zachowáwajíc učení o transsubstanciaci, užíwání ornátůw při mši swaté a slawných obřadůw při službě boží: odříkala však se, zároveň Tábořům, všeho poslušenství k církwi Římské a brojila proti hierarchii neméně nežli tito, ať nic nedíme o stejnosti zásad politických, kteréžto pautaly obě strany dobromady. Proto není se čemu diwiti, že ze sekty této, kteráž některý čas zvláště we králořských městech českých požíwala veliké moci a podstaty, newydaril se, pokud wědomo, žádný čelnější theolog a spisowatel, ačkoli někteří z učených jejích, jako ku př. *Oldřich ze Znojma*, farář Čáslawský, a kněz *Petr Němec ze Žatce*, působením swým co poslowé na sboru Basilejském nabyli jakési slowůtnosti.³⁷¹ Hlavní pro Sirotky učitel a spisowatel byl a zůstawal vždy M. Jan Hus sám, jehožto učení a ducha drželi se oni we všem pilněji, nežli jiné sekty české.

371) Oldřicha Znojmakého řeči wedené k hájení článku o swobodném kázání slowa božho nacházejí se we sbírce ostatních řeči sporných w aktách sboru Basilejského. Petra Žateckého denník o jednání poslůw českých na sboru Basilejském r. 1483 dali sme tisknauti w I dšlu Monumenta conciliorum generalium seculi XV, we Wídni 1857, fol.

Musíme však z úsudku pronešeného vyjmouti muže zvláštního a často připomínaného, kterýžto jsa cizozemec a poněkud i cizowěrec, počítán přece mezi Čechy a Sirotky, s kterýmiž obcowal: byl to *M. Petr Payne*, Angličan, obyčejně nazývaný „mistr Engliš.“ Wylaučen a vypuzen byw z university Oxfordské i z Anglie, za příčinou horliwosti a stálosti, kteraužto nepřestával hájiti a šířiti učení mistra swého, Jana Wiklefa, utekl se byl do Čech, a zde již 13 února 1417 přijat do sboru mistrůw učení Pražského. Zůstal od té doby w Čechách, účastna se čině všech welikých proměn země této, až do r. 1452, kdežto poslední o něm zmínka se činí. Bydli-li pak i jiní Angličané s ním, jeho učedníci, z nichž ale jen jediný Jan Penning (r. 1437) nám dle jmena znám jest. Přebýwal z počátku nejwíce w Praze, později w Žatci; některý čas zdržowal se také pohostinu w Chelčicích, u Petra Chelčického, o němž brzy šífeji wyprawowati budeme. W zásadách swých zůstawaje wždy wěren mistru swému, nesnášel se nikdy cele s žádnau sektau husitskau, ježto wšecky odstupowaly od učení Wiklefowa více neb méně: ale nepřestávaly přece také obraceti zření swého k němu, an pro učenost a důmyslnost swau požíwal co theolog nejwětší po M. Jakaubkowi wážnosti a úcty. Ačkoli zamítal transsubstanciaci, stál nicméně s počátku několik let po straně mistrůw Pražských; později, zvláště za času sboru Basilejského, počítán byl mezi Sirotky, a když tyto r. 1434 zanikli, towaryšil chtě nechtě s Tábury. Nebudem opakowati, co sme o jeho skutcích a osudech již wyprawowali na jiném místě. Dwa z jeho traktatůw, na kteréž přední odpůrce jeho, M. Příbram, nejwíce nařikal, nedali se posawad nalezti; jiných ale počet dosti hojný jest před rukama w bibliotékách

rozdílných; všickni obírají se výkladem a hájením nauky Wiklefovy.³⁷²

Strana Táboorská, jakož sme již podotkli, teprw od r. 1422, a zvláště w běhu léta 1424 stanowila i ohraničila určitéji učení swé; škoda že sbory její o to na Táboře ku konci dubna 1424 a we Klatowech we prwni polowici listopadu 1424 držané zůstaly pro nás beze wší paměti, an kněz Mikuláš z Pelhřimowa do swé „kroniky kněží Táboorských“ nepojímal wyprawowání o tom, co uwnitř té sekty dalo se, ale jen o hádkách a půtkách jejich se protivníky. Protož ačkoli w dějinách samých pozorowati bylo, aspoň w létech 1424—1434, určité jakési ústrojí sekty této theokratické a socialistické, kteréžto, co mimořádný wýtvor národního ducha českého, seznaťi w podrobném provedení swém, byloby dosti zajímavo: musíme však odřikati se známosti takowé, když pramenůw o ni sebe pilněji hledaných nikde nelze dopátrati se. Hlavní stanowitel a hájitel wšech článkůw učení Táboorského byl často připomínaný kněz *Mikuláš z Pelhřimowa*, jenž od r. 1409 byw bakalářem učení Pražského, w měsíci září 1420 zwolen byl na Táboře za biskupa, a umřel co wězeň w žalářích Poděbradských okolo r. 1459; w národu znám byl wůbec pode jmenem *Biskupec*, kteréžto později stalo se mu osobním. Co vše činil a trpěl pamatný muž tento za dlouhého žiwobyťi

372) Srowněj nahoře ke dni 25 Dec. 1426 poznamenání (70) od nás přidané. Z dotčených zde dwau traktatůw jeden počínal „Multi a patre luminum noviter illustrati“ atd., a druhý „Nota, duo hic quaeruntur“ atd. Jiné spisy, ježto známe, počínají: 1) Quia nuper in regno Bohemiae inclytissimo etc. MS. capituli Prag. O, 29 fol. 61—92; 2) Omnipotentis dei magnificentia etc. MS. Vienn. 3935 fol. 309—340; 3) Quia ut concipio omnes propositiones etc. MS. Budissin. Gersdorf. num. 7. in 8° etc. Hádaní Basilejské pokládáme za známé.

swého, wyprawowali sme již na swém místě; i spisůw jeho některých dotýkali sme častěji, a zvláště těch, ježto pojal do swé „kroniky kněží Tábořských.“ Byloť jich však wíce, nyní ztracených, ku př. traktaty psané proti Petrowi Chelčickému; zmínky také zasluhuje jediný nepolemický spis nám známý, sestawení totiž w jedno všech čtyř ewangelií. Ale dle swědectwi Příbramowa i Chelčického Biskupec sám netajil prý, že bral někdy welikau částku swého učení od kněze *Jana Němce Žateckého*, tuším záhy zemřelého, jehožto však spis důležitý latině i česky wydaný, nedal se posawad opět nalezti.³⁷³

Podawše již na mnohých místech dostatek bohďa zpráv o duchu a zásadách učení Tábořského, nebudeme o nich zde opět se šířiti, ale uwedeme raději obraz zajímavý města i společnosti jejich, ježž wylíčil nedlaugo před konečným theokratické republiky pádem slawně známý spisowatel Aeneas Sylvius, když wyslán byw od krále Fridricha III na sněm Benešowský, pobawil se dwakrát na Táboře pohostinu; opustime ze zpráv jeho jen to, w čem se zračí ne tak wěc sama, jako raději spisowatelowa k ní nechuf a newole. Když wyslanci na cestě swé (tuším 17 čerwence 1451) pod wečer blížili se k Táboru, pro strach laupežníkůw a násilníkůw branných nezdálo se jim nocowati we wesnicích, ale předeslali do města oznámit příchod swůj a žádat o nocleh; chtěli

373) O Biskupcově „Chronica continens causam sacerdotum Taboriensium“ wiz poznamenání naše nahoře k 8 Januar. 1444 (num. 103) Jiné spisy jeho uwodí M. Příbram w rkp. kapituly Pražské D. 49. Scriptum super quatuor ewangelia in unum concordata čte se w rkp. Wídenském n. 4746. Ostatní w aktách sboru Basilejského. — Pojednání kněze Jana Němce Žateckého, kteréž i Příbram i Chelčický připomínají častěji, počínalo latině: „Cum spiritus veritatis odiens omne mendacium“ atd. — česky: „Poněwadž duch prawdy přewelmi se protiwi lži“ atd.

sme, dí Aeneas, „raději swěřiti se wlkům nežli zajčům. Táboři byli tomu rádi, a wysuli se hromadně wstříc k uwitání našemu: diwné to podíwaní! lid hrubý a neokrauchaný, an chtěl zdwofilým widín býti. Počasí bylo deštiwé a chladné, oni pak vyšli proti nám jedni jezdecky, jiní pěšky, někteří w čechlicích, jiní w kožiších, nejeden bezoký, jiný bezruký, onen bez sedla, tento bez bot a ostruh, všickni bez pořádku a s howorem hluchým; přinesli však dary a pocty, ryb, wína i piwa. Město samo jewí se na rovném wýsadku swém nad srázy a wodami, obehnáno zdí dwojitou s mnohými wěžemi: ale w okřídli, kde s pewnou zemí auzce sauwisí, chráněno jest nad to walným přikopem a zdmi hrubšími. Tu kdo wchází, musí projíti trojí branau: prwní má zdí 20 střewícůw zšíří a 40 zwýší a silnau wěž nad sebau; u wchodu jejšho widěti dwa štítý, na jednom namalowan angel s kalichem, jakoby pobízěl ku požíwaní jeho, na druhém wyobrazen slepý starc Žižka, přední někdy Táborůw wůdce; neb ačkoli obrazy swatých w ohawnosti jsau u nich, jeho však obraz wšude u weliké jmín jest wážnosti. W městě není ulic prawidelných, než jak kdo náhodau postavil byl prwé stan swůj, tak wystawěl si později dům ze dříwi aneb z lepenice; po náměstí pak stojí rozestaweno, na ostrach sausedům, wálečných strojůw množství. Mužůw ke brani schopných počítá prý se w městě na čtyři tisíce: ale nemohauce již, jako dříwe, rozbihati se po kořistech, oblenili se znamenitě, a hledají živnosti jedni we tkaní wlny nebo lnu, jiní w kupčení. Jest pak mnoho lidí zámožných mezi nimi, a domácí nábytek wšude auhledný ba skwostný. Před časy nebylo na Táboře jmění zwláštního; kořisti nepřátelům odjaté snášeny dohromady a požíwany mezi bratřimi obecně, a cokoliw se komu nedostávalo, naskytowal druhý: ale již

každý žiwí se o sobě sám, láska ke bližním ustydla, jeden hýří a druhý mře hladem. W městě stojí dům dřewěný, na spůsob wesní stodoly, jež nazývají chrámem; tam se káže lidu obecně, zákon na každý den se wykládá, a u oltáře jediného, neswěceného i neswatého, swátostí se přisluhuje. Kněží jejich ani pleši nenosí, ani brady neholí; obec snáší jim potrawy a nápoje s potřebu do domu, a přidává na každau hlavu po kopě grošůw na měsíc, aby jimi menší potřeby zaprawowati mohli; desátkůw ani platůw při oltáři nedává se žádných. Největší býwá o to péče, aby všickni pilně chodili na kázání, kteréž kdokoli zameškává, býwá trestán. Nejsau však jednomyslní všickni u wíře: neb na Táboře wěřiti wolno, co komu libo. Jsauť tam i Mikulášenci, Ariani, Manicheowé, Armeni, Nestoriani, Berengariowé a chudí Lyonští, zvláště pak wáží se Waldenští, auhlawní stolice Římské protivníci.“ Aeneas Sylvius byl hospodau na Táboře u měšťana nad jiné bohatého a wáženého, z jehož úst sebral wětší díl zpráv těchto. Muž ten ukazowal hostu swému také wzácný obraz Marie Panny a Krista ukřižowaného, ježto s úctau tajně chowal mezi poklady swými, ale nedal se namluwiti, aby přízeň swau k církwi Římské oswědčil skutkem nějakým zjewnějším. Nicméně Aeneas, když wracel se z Benešowa, tu chvíli, co spulwyslanci jeho zastawili se na Táboře k obědu, uchýlil se opět k témuž hospodáři; kamž i w okamžení přišli k uwitání jeho přední měšťané, kněží a žáci w hojném počtu, mluwící latině; neb nešlechtný ten lid to jediné dobré měl prý do sebe, že libowal sobě w naukách. Rozmlauwání proměnilo se brzo w hádku, w kteréžto aučastnili se zvláště Mikuláš, jež nazýwali biskupem, „člowěk plný dnůw zlých,“ Wacław Koranda „starý otrok dáblůw,“ a Jan Galet, kněz nedáwno před tím z Polska,

kdežto upálen býti měl, uteklý. Aeneas, jakkoli nerad, neuhýbal se přece, aby z nemluwnosti jeho nebrali sobě Táboři snad chlauby, jakoby biskup poslušenství Římského neuměl aneb netraufal sobě odolati důvodům jejich. Rozumí se, že se rozešli zase, jakowí se byli sešli. Aeneas ale děkował bohu, když wybawiw se z toho hnízda kacířského, ze synagogy satanowoy, spatřil se w šírém poli zase: „byloť mi, dí, okolo srdce, jakobych z pekla byl wywáznuł“.³⁷⁴

Zpráva o různověří na Táboře zdá se sice, dle obyčeje spisowatele tohoto, znamenitě nadsazena býti, ale není owšem beze wší podstaty. Na Tábor brávali autočistě swé, kdokoli jinde pro swau wýtržnost u wíře pronásledowáni byli, jakož učí sám příklad Jana Galeta Poláka zde připomenutý; tam býwal stok wšeliké heterodoxie ze krajůw blízkých i dalekých, a powěstný Táborůw fanatismus newylučowal tudíž ani nepřewyšowal jejich snášeliwosti; jediná wýminka pohostinstwí byla odhodlanost newrátiti se nikdy wíce pod autoritu církwe Římské. I poněwadž duch takowý ještě hojně zakořeněn byl w myslech českých i morawských, nemohlo ani násilné zničení swobody a zvláštnosti Tábořské skrze Jiřího Po-

374) Aeneae Sylvii epist. 130, dd. 21 Aug. 1451 (dialogus contra Bohemos et de situ urbis Tabor, srwn. nahore k r. 1451 m. Jul. na str. 233.) Obsah hádky s Táboři opustili sme zde, protože nic nepodává wlastně charakteristického. Prawí pak o Táboři: Quaecunqve deteguntur inter Christianos impietatis ac blasphemiarum monstra, huc confugiunt, tutamentumque habent; ubi tot sunt haereses, quot capita, et libertas est quae velis credere. Na jiném místě dí týž spisowatel (Comment. in dicta Alphonsi R. lib. II, 17): Pudeat Italiae sacerdotes, quos ne semel quidem novam legem constat legisse: apud Taboritas vix mulierculam invenias, quae de novo testamento et veteri respondere nesciat.

děbrada r. 1452 vydařiti se dle aumyslu pána toho, ale wedlo raději k aučinkům opačným. Myslitelé odvažnější, nechtějící podrobiti se autoritě ani papežově ani Rokycanově, ztratiwše dáwné a jakoby přirozené středíště swé, jewili se a působili od té doby každý po různu; řeklbys, jakoby duchovní jed, nemohaucí wyprýstiti se více jedním wředem, počal byl jizwiti uwnitř celé tělo národní. I dopadát skutečně w dobu, kde udušeno bylo táborstwí, počátek rozmanitých sekt nowých, z nichžto nejedna odolala konečně všem hrůzám žalářůw Poděbradských.

Máme zpráwu, že okolo léta 1450 jistý Mikuláš Křížowský a s ním bratr Straka chodili po Čechách s traktaty, w nichžto wedli prý důkazy, že Kristus není bohem. Protož wsazeni oba na Poděbradech do wězení, kdežto zároveň Biskupcowi dochowáni smrti; Křížowský seděl prý tam celých dewět let.³⁷⁵

Okolo léta 1463 kněz Jeroným, kterýžto wzdaw se knězstwí, nazwal se Jakubem a byl lékařem, jal se učiti o duchu swatém, že není třetí osoba w božstwí. Dále newědomo nic o něm.

W Moravě jak dříwe, tak i za krále Ladislawa časté hořiwaly hraně: řeč býwá o lidech pro wíru mučených a

375) M. Wáclaw Koranda (mladší) wepsal do denníku swého (MS. univers. Prag. XVII. F. 2. fol. 34) tyto zpráwy: „Temporibus superioribus circa annum 1450 quidam Gritzowsky et Straka vadebant hinc inde cum sua matricatura, quod Christus non est deus. It. circa annum 1463 Hieronymus sacerdos, qui dimisso sacerdotio imposuit sibi nomen Jacobi, ille dogmatisavit de Spiritu sancto, quod non est tertia persona in deo; et fuit medicus.“ (Srwn. nahore k 10 Dec. 1420 poznám. 496). Další zpráwy wzali sme s wětší částky z wyprawowání jakéhosi Amosa, půwoda sekty Amosencůw (r. 1495), kteréž ale br. Lukáš ne bez příčiny nazwal „matlaninau z rozličných příběhůw prawých i neprawých“ (Archiv Bratrský w Herrnhutě vol. IV, fol. 110); protož jí jen skrowně užito.

pálených zejména w Brně, w Olomanci, Prostějowě, Wysokowě ajw. W Kroměříži jakýsi kněz Štěpan počaw rozawati učení táborskému podobné, wyhnán jest odtud i s obcí, která se k němu byla přiwínila. W Mezeříčí kázal táborský kněz Štěpánek některý čas veřejně; podobná hnutí připominají se w Morawském Krumlowě, w Strážnici a w Uherském Brodě. Stále však sekty zvláštní netwořily se té doby w této zemi, ale wyznawači učení wýstředního, kteří tam ušli pronásledowání, připojili se později k sektám českým.

W Čechách stejnau dobau zvláště w městech pošumawských, Domažlicích, Stříbře, Klatowech, Sušici a Písku, kde někdy učení táborské přewládalo, časté jewilo se wyštěřbowání u wíre, w jehožto trestání auradowé swětští všude wětší ukazowali klopotnost, nežli M. Rokycanowi milo bylo; nejednau zajisté wězňowé takowí, deprawení bywše od purkunistrůw městských ku podkomořímú zemskému do Prahy, a od tohoto postawení k sauda wolného arcibiskupa, wraceli se k sausedům swým se psanými omluwnými a ochrannými.³⁷⁶

Kromě jednolliwých ale takowýchto ukazůw řeč jest i o sektách zvláštních, měwších každá swé ústrojí; ty obyčejně mezi sebou jmenowávaly se *jednotami* a *bratřimi*, od jiných pak nazýwány byly *rotami*. Nejstarší a nejméně známá mezi nimi byly pozůstatky *Adamitůw*, r. 1421 od Žižky nedokonale wykořeněných. Nyni dáwáno jim tuším jméno roty *Košatské*. Neumíme o nich podati wíce, nežli že drželi se wždy ještě tu i tam podtají a pořidku, plichtíce se tytž mezi Táborý; aspoň jisté jest,

376) O tom swědčí dotčený Amos w swém spisu několikrát wýselowně; i jiné akta jednoty bratrské hojně toho potwrují. Podkomořím byl tehdáž Waněk Walečowský z Kněžmosta, o jehožto spisu proti kněžím wůbec a Rokycanowi zvláště podotkli sme již nahore.

že později mnozí z nich, dávše se na pokání a přijavše naučení lepší, stali se audy jednoty bratří českých.³⁷⁷ De veřejnosti však, co jednota zvláštní, newystoupili, pokud nám známo, nikdy více.

O málo známější byla jednota *Mikulášenců* (*Nicolaitae*), kteráž také nazýváno Mikulášowskau, Wlasenskau, Pecinowskau a Plačiwau. Byli to jakoby předchůdcové kwakerůw, jelikož zamítali weškeren řád kněžský, a zakládali wáru swau, wedle písma swatého, také na zvláštním zjewení, kterýmž duch swatý oswěcował prý bezprostředně audy jejich. Zvláště půwodce sekty té, Mikuláš ze Wlasenice, wsi u Pelhřimowa, sedlák neučený a sprostý, honosil se takowau milostí boží, že mu s an-gely obcowati a od nich naučení bráti dáno bylo; a wšak i jiní jeho wěřící měli prý každý ducha swatého w sobě. Ze spisůw jeho zachowalo se jediné, „hádání o krew boží,“ kteréž měl s kněžími strany Římské na hradě Chaustniku r. 1471; hlavní díla, „zjewení boží slauhám božím“ a „proroctwí,“ tištěná téhož r. 1495, we kterémž i umřel, nejsau nám známa nežli z Indexu, kterýž je pá-líti kázal. Přívržence nacházela tato jednota jen w niž-ších třídách lidu; newí se o žádném audu jejím, jenžby vynikal byl učeností, auřadem neb bohatstwím, ba tuším ani pobožností. W Praze počal byl jakýsi Matěj Sláma kožišník šířiti učení to, ale byw proto potrestán r. 1486,

377) Zpráva naše zakládá se cele na swědectwí s jedné strany Petra Chelčického (wiz dole), s druhé bratra Řehoře, kterýžto we psaní k Janowi Chelčickému asi od r. 1469 ještě wúbec neznámém připomínal také lidi „Mikulášowské roty, i některých Košatské roty, ježto slowe najhorší, ježto hřichuow za hřích nemají.“ W pozdějších aktách jednoty bratrské nejednau zmínka se činí o lidech sekty této, kteří buďto zpřísma zawrhováni, aneb teprw po mno-hých prosbách a dlouhém skaušení dosti nerádi přijímáni byli do jednoty.

pastil od něho i s učedlniky swými. Jinde však po Čechách i po Morawě udrželi se Mikulášenci roztrašení až do XVII století, uchrániwše se pozoru a nátlaku světského nejwice newalností počtu swého, ačkoli scházíwali se tytíž we wsi Pecinowě w Rakownicku. Míwali také prý w obyčeji plakati hojně, odkudž i přijmí jím dáno.³⁷⁸

Kromě wystředných těchto dwau sekt, ježto wice nebo méně spauštelý se obě písma swatého, co jediného základu wíry a nauky křestanské, připomínají se okolo polowice XV století zejména „bratři Chelčičtí, Wilémowští, Diwisowští, Žatečtí, Kolínští, Hradečtí neb Orebští, Lito-myšlčtí, Rychnowští“ a jiných wice,³⁷⁹ kteříž uchýliwše

378) W listu konsistoře Pražské podobojí, wydaném 23 Jan. 1487 „contra Nicolaitas et Slamitas,“ prawí se, že „quidam Nicolaus Wlasinsky, laicus pure idiota uxoratus et villanus, suis temeritatibus fascinat quam plurimos.“ Sláma řekl prý před mistry: habeo spiritum sanctum, qui est in me et qui in me loquitur et facit opera; et quis eum a me potest auferre? atd. Ze starého rkp. dowěděli sme se, že Mikuláš ze Wlásenice před swau smrtí († 16 Apr. 1495) sám na místě swém po sobě ustanowil 2) bratra Jana Bednáře, po němž následowal 3) Jan přijmím Famfule z Mezeříče pod Rožnowem na Morawě, jenž prý míwal mnohá zjewení, 4) br. Churawec, jehožto chowání nebylo bez auhony, 5) bratr Matsuš z Klečat, „člowěk hlauvý ale upřímná nádoba,“ jenž také míwal swá zjewení; 6) br. Jan Tábořský, člowěk osoby wyrostlé, zkušený, trikrát zmučený, „welikými od boha dary nadaný,“ řídil jednotu ještě r. 1574. Předtím bratr Pawel Pacowský z jednoty této měl hádání na hrade Pražském s konsistoií před knížetem Ferdinandem, též w Augšburce před mnohými dobrými lidmi. Jakási konfessi jednoty této wyšla tiskem na swětlo r. 1576; newí se wšak o žádném exempláři.

379) Wšeka jména ta uwodí w témže pořádku br. Jafet we swém Hlasu Strážného, rkp. od r. 1600, dokládaje se při itom knihy „o rotách českých“ sepsané někdy od Petra Chelčického, ale nyní neznámé. Jakým asi duchem

se od učení Římského i Rokycanowa, blížili se sice poněkud k Táborům, ale měli také každá obec své zvláštní učení a ústrojí, podle rozličného vedení kněží a učitelů jejich. Podrobných však zpráv o rozdílech takových podati nelze. Víme jen ku př. o městečku Diwišowě, že tam za krále Ladislawa jistý kněz Jakub zakládal učení nové, a že okolo něho počala dělati se obec zvláštní a samostatná. Něco podobného přihodilo se také na Wilémowě, kdežto provádilo se, dle svědectví a smyslu pozdějších bratří českých, náboženství čistější nežli jinde. Wše to utonulo dáwno we praudu wěkůw, nenechawši nižádného po sobě znamení, aniž wice w paměti lidské obnoweno býti může. Jen jeden jediný toho spůsobu zjew čini wýminku, jestli ne slawnau aspoň pamatnau a důležitau; o jednom jediném z nábožných těch „bratrstwí“ naskytuje se nám netoliko možnost, ale i powinnost, podati zpráwy místnější, an živý pramen působení jeho nejen odolal wěkům pozdějším, ale slibuje i do budaucnosti ještě účinky zdárné we wšelikých končinách swěta: mínime bratří *Chelčické* a učitele jejich *Petra*, co předchůdce a duchowniho otce *Jednoty bratří*

a směrem psána byla kniha ta, ztracená, jak se zdá, bohužel nawždy, jest se domysliti z následujících slow téhož spisowatele w jeho postille l. 89 podaných: „Stránka ta, kterážby se chtěla Kristu přičísti a jeho králowstwím býti“ (t. j. podobojí čeští), ta jest příliš w sobě rozdělena pro mnohé falešné proroky, ježto mnohotwárným uměním, jsúce u prostřed, roztrhali sú lid w roty, a mezi tím mnohotwární a soběwolní duchowé pronikli sú srdce mnohých, aby se každý na swú cestu naklonil, po swém rozumu jda, od jiného se děle, jinému nejisa poddán, jinému newěre, jiného newáže, každý sám se sobě líbě a w swém smyslu hojen jsa. Protož přielišné poraženie, zemdení i zetření toho lidu jest zewnitř, na wiere, na ctnostech i na pomoci bratrské“ atd.

českých a morawských, kteřížto w cizině w Herrnhutě podnes zachowali byt swěj. I musímeť tím déle pozastawiti se při zjewu tomto, čím hlubší jest nepaměť, do kteréž upadl za wěku našeho: neboť tu činiti máme se spisowatelem, kterýž co do samostatnosti ducha, půwodnosti a plodnosti myšlének i jadrnosti slohu prwní mezi sauwěkými krajany swými osobil sobě místo, a w XV století wůbec před jinými, hned po M. Janowi Husowi, jmenowán býti musf.

Ačkoli pak jméno *Petra Chelčického* samo w sobě jak od počátku tak i až podnes často dosti se připomínalo, wždy přece osoba jeho tolikerau obalena jest tmaw a pochybností, že jí nelze postawiti na jisto. Neumíme powěditi určitě, ani jakého byl stawu a powolání, ani kdy a kde se narodil a umřel. Sauwěkých paměti zbývá o něm málo; musímeť je hledati téměř jen we spisech jeho vlastních, ač on nemluwíwal o sobě leda pořídku a skromně. Domýšlíme se, že rodil se okolo r. 1390, a že byl M. Rokycany o několik let starší, protože již r. 1420 míwal učené hádky s předními theology onoho wěku, M. Jakaubkem a knězem Martinem Táborským. We mládi studowal byl na vysokých školách Pražských, ale jen krátký čas, tak že nedosáhl ani učeného gradu, ani dostatečné známosti jazyka latinského; ³⁸⁰ zdá se, že

380) Wyswítá to ze slow jeho na několika místech, ku př. kdež píše Biskupcowi (rkp. Olom. I. 67): Takéž we Wiklefowych mnohých slowiech latinských móż býti, jakož wšickni obecně prawie, ktož w jeho knihách čtů, že jest těžkú a krátkú řečí položil je. Ač já malé nebo lehké swědectwie mohu o latině wydati: ale wšak některé mám wykládanie mistrowo Husowo i jiných, zwláště to jakož wy latině říkáte sacramentaliter, a česky swátostně, že takowá řeč móż někdy chýlena býti k znamení, a někdy k věci znamenáné, když se to mluwí o dwů podstatú spolu spojenú. Jakož se mnú jeden mistr mluwě o tě

zamýšlew dáti se do kláštera, sweden byl s úmysla powstalými té doby welikými nepokoji w církwi české. To jisté jest, že zůstal laikem, a nezastáwaw nižádneho auřadu ani duchowního ani swétského, že tráwil pozdější wěk swůj saukromí a tiše we wsi Chelčicích u Wedňan, odkudž mu i jméno dáno. Nebyl sice ani pánem té wsi, ani poddaným w ní, ale bezpochyby hospodářem swobodným a wíce méně zámožným, čili zemanem nebo dědiníkem. K tomu zdání wede nás nejwíce zřetel neb oko, kterým patřil na společenské poměry wěku swého, neprozrazuje nikde nějaké osobní podjatosti aneb sklíčenosti právem cizím, a obracuje pozor, wedle náboženství, nejwahněji k myšlenkám a pěstowem zemanským. Dle toho zdá se, že wydařil se i on z toho stawu, kterému národ český za jeho wěku děkowati měl za nejráznější a nejstatnější muže swé, ze wládyctwí totiž, čili ze šlechty nižší a chudé.³⁸¹

wěci, prostě w ta slowa mluwil, že nenie tělestatně s wyměřením údów tělo Kristowo we swátosti, ale jest tu swátostně atd.

- 381) Že laikem byl Chelčický, swědčí br. Lukáš Pražský wyslowně; že pak nebyl pánem na Chelčicích, aniž pocházal ze wládyckého rodu Hrůzůw ze Chelčic a z Welhaw, tehďáž dosti znamenitého (Wáclaw Hrůza z Chelčic byl r. 1446 Rosenberským auředníkem na Prachaticích, Bohuslaw z Chelčic zase 1453—55 byl pomocníkem Jiřího z Poděbrad), wyswítá ze slow M. Příbrama, jmenowawšího jej „Petrus in Chelčic“ a nikoli „de Chelčic;“ wětší také díl wsi Chelčic byl tehďáž w držení rytířůw Malowcůw z Pacowa. Z nedorozumění slowům inquisitora Jindřicha Institorisa, we knize S. Romanae ecclesiae defensionis clypeus, w Olomauci r. 1501 tištěné, panowalo wůbec dosawad domnění mylné, žeby Chelčický byl šewcem, a neumow prý sám psáti, žeby diktowal byl synowi swému knihu proti církwi Římské jisliwau a rozdělenau na „40 kopyt“ (t. j. kapitol), odkudž mu prý potom samměšně přezděno „magister copitarum.“ Ale slowa Institorisowa

Neuměje tudíž než málo latině, nemaje na blízku žádné bibliotéky, zbawen jsa obcowání s lidmi učenými, a obmezen na plody domácí literatury české, kterak mohl muž tento powznést se přece k té výši spisowatelské, na kteréž jej ne bez obdiwowání spatřujeme? kde nabyl oněch známostí, o kterýchž jeho spisowé dávají swědectwí zjewné a neodolatelné? kterak dozrála mysl jeho k saudu ne bezomylnému sice, ale vždy samostatnému a powážení hodnému o věcech božských i lidských, o přirodě a dějinách, o poměrech církwe i státu, o mravích a práwích společenských? To jen s částky dá se wyswětliti ochotností, kterauz tehdejší učení Čechowé propůjčowali se mu podáwaním wýpisůw ze knih wzácných, starých i nowých, jakož to chwálil zejména o mistřích Betlemských, Jakaubkowi a Martinowi Wolyni. Také uchýlení se k němu do Chelčic mistra Petra Payne Angličana, co wyhnance z Prahy r. 1437, slauží aspoň za důkaz, že již tehdáž obraceli k němu pozor swůj wytečníci wěku. Přidati však se musí, že stará literatura česká byla mnohem bohatší na spisy zvláště náboženské, nežli nyní ji známe, an sám Chelčický dokládal se často ku př. knih mistra Protiwy, nám napřосто neznámého, ačkoli wynikal prý i rozumem i učeností nad jiné krajany swé.³⁸² Ale přední wýminka wytečnosti Chelčického co

newztahowala se nikoli k osobě Chelčického, ani jiného známého spisowatele, nýbrž postawena jen co powídačka k označení literatury bratří českých wůbec; a wtípek ten, kterým slowo „kapitola“ překrauceno na „kopyto“, nebyl tuším ani wynálezkem Institorisowým.

382) W řeči o základu zákonůw lidakých píše Chelčický (rkp. Olom. I. 151): „Položím na to rozum mistra Protiwy, jenž jesti mnoho swědom byl zákona Kristowa i mnoho doktorów přemlel naň, a Mojžiesowu stolici také ohledal, a činí otázku na to: jestli zákon Kristów dostatečný, bez

spisowatele musí vždy přece hledati se w duchu jeho tak neobyčejně nadaném, že se mu newyrownal tuším nižádný z jeho krajanůw a wrstewníkůw.

Spisowé jeho, kteréž známe,³⁸³ zdají se všichni psáni býti teprw mezi léty 1433 a 1443, owšem ještě před konečným pádem moci Tábořské, a již po hádkách, kteréž národ český wedl se sborem Basilejským. Z toho widěti, že teprw u wěku dospělejším dal se do spisowatelství, jakož i sám osvědčil to, k Rokycanowi mluwě: „Wěz, že o těch wěcech, kteréžt sem psal, nižádné wůle neměl sem k tomu, než toliko skrze jiných mnohé napomínání: ale více sem se bál toho učiniti, wěda že příliš daleko stojím nazad za jinými, pozdě počínaje, stíhaje věci minulé, a to ne ku pokoji, ale více k swáru a w nejistotu, jako stín chytaje, an přede mnau utíká.“ (Rkp. Par. str. 1.) Skromnost však a zdwořilost jeho

zákonów lidských přidanych, založiti a zprawiti zde na swětě náboženstwie plně křestanské? a zdá se, že tak jest“ atd. W „Siti wíry“ dokládá se ho na listech 40—42, 54, 55, 63, 64, 94, 162, 177 a 230.

- 383) Přední mezi nimi jsau: 1) Replika proti M. Janowi z Rokycan (w rkp. Pařížském na str. 1—125); 2) Replika proti Mikulášu Biskupcowi Tábořskému (w rkp. Olomuckém na listech 1—88); 3) Řeč a zpráva o těle božím (tamže l. 199—236); 4) Řeč o základu zákonůw lidských (tamže l. 146—176); 5) Řeč o šelmě a obrazu jejím (tamže l. 236—293); 6) Sít wíry, psaná r. 1440—1443, tištěná we Wilimowě 1520; 7) Postilla čili výkladowé na čtení nedělní, tišt. we dwau dílech w Praze 1522 a 1532 fol. Jiných méně wázných spisůw patero pomjíme mlčením. Spis „o rotách českých“ jakož sme již podotkli, není posud opět nalezen, také ani prwní spisowé proti Rokycanowi a Biskupcowi. Pařížský rkp. znám jest teprw od r. 1853, Olomucký proskaunán dokonaleji 1856; proto skutečná známost spisůw Chelčického jest wůbec teprw nejnovejšho datum.

nedostupovala té míry, aby chtěl byl zapírati a tajiti aneb jen mírniti přesvědčení své proti němu; „mysl má,“ tak pravil, „má něco sama u sebe, to bůh zná; — protož udeřil sedlák z hlucha jako palieť, nepohybuješ se Umění Tvé, aniž chci Tobě protivně věci černidlem mazati na papír jako nedětskému člověku, ale muži silnému ve velikých věcech; věda, že mnoho máš, mnoho neseš a mnohé věci sebau zapečetíš konečně“ (tamže str. 2). Na to hájil důkladně odchýlení své od učení Rokycanová, a zvláště, že nic nesmyslel o moci klíčův hierarchie Římské, newěřil ve transsubstanciaci, zamítal očištěc i odpustky, tupil wzywaní swatých atd. Ale ani s Tábořskými kněžskými nesnášel se w učení, ani oslowil je w replice proti Mikuláši Biskupci takto: „Bratři kněží! jestli to zlé a těžké proti bohu, že se mnozi rozličně rauhají swátosti těla a krwe Kristowý, wy se toho nejprwé bojte: nebo není slýcháno w Čechách prwé za nás rauhání takowého, jako se jest zdwihlo od té chwile, jakž ste wy a towarši waši wnesli w lid to znamení³⁸⁴ a množení řeči o modloslawění: tak wice wždy až do dnešního dne jedno „motyl,“ „skwarek“ a „modla“ w ústech mnohých wězí. A takowí rauhací nechawše toho znamení mrtwého jako modly, i obrátili sau se w ohawné a neukrocené smilstwí, kteréž i dnes wíme a známe je.³⁸⁵ A oni wás pochwalují před námi, že jste

384) Mínil tu Chelčický průpowěď Tábořskou, žeby chléb a wíno we swátosti oltární byly pauhým toliko znamením těla a krwe Kristowý.

385) Kněz Martinek Hauska († 1421) usilowal byl „wnésti w lid ten pohřichu nebožský, plný wražd a zlodějstwí“ (Olom. 27) požíwaní wečeře páně na spůsob agapy we prwotinné církwi, „aby křestané scházejíce se we swátek, a popracujíce we slowu božím, aby pro naučení lásky

wy ještě stateční kněží, ježto tu modlu papežowu kázete, a že ještě právě nesmíte pro dáhebniky a pro modlowi slauhy, ale byste směli, teprw byste zjewili wěrným tu, welikan ohawnost postawenau na swatém místě!“ (Ol. I, 24). „Jáf sem wás wždy wíce milowal, než jiné kněží; protož wíce jest mi wás žel nežli jiných (tamže 83). Také „zdáwna dobrau přízeň i swolení o mnohé věci wíry naši měl sem s wámi: ale o swátosti oltární a o její prawdě nic“ (t. 15) atd.

Nesnadná otázka o přítomnosti těla i krwe Kristowy we swátosti wečeře Páně stala se byla, jakož wůbec wědomo, nade wšecky jiné jablkem Eridiným mezi kusi- sity. Chelčický we traktatu zvláštním o ní stawil se i Táborům i Kališníkům na odpor, drže se nejwíce slow Bernarda Klarewalského, kterýžto psal, že „tělo Kristowo we swátosti nerodí se, neplodí se, ani netwoří se, ale w ruce kněžských spočiní se, t. j. že bůh moci swau a slowy swými, kteréž mluví kněz, to působí, že w rukau kněžských spoľubývá (skrže wíru a služebnost úradu kněžského) i tělo Kristowo, i spůsob ohleba.“ (Ol. 209). Wykládal tedy zázrak zázrakem, a tajemstwí tajemstwím.

spolu ku potřebě pojedli a jako hody měli“ (Ol. 27). Nad tím welice se horšil Chelčický, právě: „Jakž jest žiw, již nemohl jest na lepší rád wečeře páně uhodít! jedno we swátek, popracující we slowu božím, sezwati se z lásky a pohodowati a najésti se ku potřebě a zajesti práci prwní a nehubenowati s kusem chleba na wečeři papežské a kaciérské! A toto naučení mnozí držie, a kwasié hojně na to“ atd. (Ol. 48) Dáwal rozuměti neukrytě, že takowé požíwání wedlo často z lásky ke skutkům welmi nebožským, a že „někteří položili sau sobě we znamení chléb bělný, a když chtí mluwiti o smilstwí, tehdy jediné jmenují chléb bělný, a tak sobě rozumějí.“ (Ol. 28.)

Nebyly však to wěroučné, nýbrž mrawoučné prawdy, které hlavně zaměstnáwaly mysl Petra Chelčického; jemu nebylo tolik péče o zpráwnost nauky, jako raději o zpráwnost žiwota; nestaral se wíce o wyskaumání tajemství prawd božích, nežli o poznání a zachowáwání příkázání jeho; ba i kde hádal se skutečně o theoretické články wíry, bráwal sobě k nim miru a prawidlo hlavně ze praxi křesťanské. Byltě w té wěci, jestli ne učenníkem, alespoň následowníkem zbožného někdy mistra Matěje z Janowa, jemužto rownal se w důmyslu, důkladnosti a horliwosti, předčiw ho však smělau odhodlaností myslí a důrazem řeči. U obau těchto učitelůw českých wyjel se, co do pojímaní a prowozowání náboženství, znamenitý rozdíl ducha národůw sewerních, slowanského i německého s jedné, a jižných, Italianůw, Španielůw i jiných s druhé strany. U oněch křesťanstwí prýští se a přebýwá wždy hlavně we hlubinách citu a přesvědčení, čili we wnitřnostech duše; u těchto wzniká sice také ze hlubokého a živého kořene, ale působí a hraje wíce w oboru obraznosti, čili jakoby na pokrají duše. Proto také wětší wáha klade se tam na úmysly a wůli, zde na pauhé skutky; a onino wíce býwají naklonění spokojiti se aumyslem i beze skutku, tito wíce skutkem bez aumyslu. Evangelium samo požaduje sice i jednoho i druhého: ale nelze zapirati, že Kristus i apoštolé, působiwše osobně u národůw jižných, nalezali wíce příčin k horlení we smyslu prwním nežli we druhém. Chelčický za příkladem M. Matěje jal se s téhož stanovíště posuzowati weškeren žiwot křesťanský swého wěku. I jemu bylo následowání příkladu Kristowa nejwvyšším prawidlem, milowání boha nade wšecko a bližního swého jako sebe samého zákonem wšech zákonůw: ale milowání boha mělo se diti jediné upřímným a bedliwým ostríháním wšech

jeho přikázání, a z lásky ke bližnímu měl člověk i křivdy snášeti trpělivě, nehledati pomsty, neopláceti zlym za zlé. Těžko jest představit sobě, jak bystrozrakau pilností a přisností odměšoval Chelčický w lež a pokrytství všecky myšlenky, všecky řeči a skutky na oko ctnostné a bohubilé, jestliže nepocházely z opravdové vůle a ze srdečného snažení, zachowati se předewším bohu a plniti wěrně přikázání jeho; zapírání sebe samého a oddanost do vůle boží, awšak wíce činná než trpná, byly mu cnosti základní a nutné u křesťana. Nežádaltě plýtwání city nábožnými, ani slowního cwičení se w pobožnosti, ani zaháliwého tškání mysli o božství, ani zaumylného ascetického týráni těla; byltě vzdálen wšeho mystického blauznění i wšeho pohřizowání se do hlubin spekulace, rozumem jasným neméně nežli wěrau měřil všecky poměry a powinnosti lidské, a we wšem kázal šetřiti míry. Důležitý w ohledu tom byl zwláště spis jeho nadepsaný „O šelmě a obrazu jejím.“ Šelma bylo mu wše, co nese twárnost, ale ne spolu podstatu ctnosti a pobožnosti: tedy wšecko swatauškowání a pokrytství, každý spůsob fariseismu, každé opus operatum, wšecky obřady a ústawy, které chtějí dosti učiniti zákonu bez opravdowého odwolení hříchů; wše to slulo mu anti-křistem, protože nápodobilo Krista jen na oko skutky zewnitřními, a nikoli duchem prawdy. Chelčický uběhl až do zámezí, zatracowáním wšech ustanowení církwe při službách božích a při prowozování nábožnosti, jelikož dají se odbýwati beze skutečného polepšení zwykůw a aumyslůw hříšných. Horlení w tom směru činí hlawní obsah i spolu známku wšech jeho spisůw. Z té přičiny zanewřel na wšecky zákony lidské, prawě že oni kladau se na místo zákonůw božích k zatemnění a zemdení těchto, a weda důkazy, že zákon boží jest dostatečen

ke všeliké zprávě žiwota. Důkazy takové méně zračí se w pojednání „o základu zákonůw lidských“, nežli we knize kteranz nadepsal „Sif wiry,“ a kteráž mezi čelni plody péra jeho počítati se musí.

„Křesťanstwí, dle učení jeho, jest prý žiwel ducha, jest říše swobody, kdežto člověk samoděk a přirozeně se nese k dobrému, kdežto není odporu ani nepořádku, tudíž ani připuzení a nucení, aniž rozbroje a haufe. Pohanstwí naproti tomu pochází z těla, i jest plné nepokoje a zlosti, pročež musí bezděky puzeno býti ku pořádku, aby pokolení lidské aspoň w časném dobrém těla i statku zachowáno bylo. K němu výhradně wztahuje se moc swětská připuzující (čili což nyní nazýváme zásadau authority), kterážto může prý „odjiti žiwot, ale wůle přenesti w jinou nemůže. Bůh nechce nikoho puditi bezděky k své dobrotě, aniž mu ta dobrota wzácná jest, kterážby mažením připuzena byla.“ (Sif l. 68). Protož wšeka wláda swětská pochází ode hříchu, jest zlé, ačkoli proti zřím newyhnatelně potřebné; ³⁸⁶ buďtež křesťané, di, a nebude wám potřebí kráľůw ani pánůw dle obyčeje pohanského. Když swatý Pawel prikazowal Římanům, poddánu býti mocem wyšším, kteréž tehdáž byly kromě wiry, neučil jich proto nikoli, aby ze sebe jednoho křesťana wyzdvihli, ježtoby jim panowal spůsobem kráľůw té doby. (Sif l. 83). „Nekaždý, (tak di tamže l. 88) kdož se w moc wíže aneb jí požíwá, bohem se w to

386) *Sif wiry*. l. 41: „Jediné přestupníkům zákona lásky oest kyselý zpráwy městské jest potřebie. Protož od hříchu přišla jest potřebnost úraduow kráľowých a jich zákonůw na pomstu hřícha a neposlušenstwí boha; a čiem wiece pokolenie lidské wzdaluje se od boha i od jeho zákonůw, tím wiece potřebie jest, aby se těch práw přidržalo a w nich podpíralo. Nediem, by w nich stálo práwě pokolenie lidské, ale podpírá se jimi, aby owšem nepadlo.“

wede, ač i z dopuštění božího toliko může se wázati w moc. Nebo některé moci od boha jsau k zřízení země, a některé powstávají k zetření země, jako mor a bauře, přiwaly krupné atd. Čisté a prawé křesfanství panowalo jen w prwotní církwi až do císaře Konstantina Welikého; kteréhožto když prý Sylvester pustil u wiru, bez proměny žiwota, se vším panstwím a se všemi práwy pohanskými, křesfanství brzy zpohanělo weskrz a weskrz (Par. str. 82). Papež císaře účastna učinil Krista w pohanství, císař papeže zase učinil účastna swěta i zboží a chwały jeho; protož kdež prwé Sylvester a Petr Waldenský (tak!) kryli se po lesích a po jamách před nim, potom císař wsadil Sylvestra na mezkyni a wodil jej po Římě (Par. 89, 90). Od té doby moci obě, císařská i papežská, podporují a drží se na wzajem jedna druhau, všecko w církwi a křesfanstwu obracující sobecky k nebožským aučelům swým. I téměř náruživě horlí Chelčický, kdekoli může, na doktory, mistry a kněží, čili jak je kdesi (Ol. 219) jmenuje, na ty „satrapy císařské,“ kterižto spojiwše se s moci swětskau, welebí ji k užítkům wiry, a chtějí prý „ji wčísti u wiru, jako vlastní wěc wiry“ (Sif 99.) Oni snášejí prý „písma zákona nowého i starého, aby pána swětského bezpečně postawili pod wiru Kristowu s mečem jako apoštola a náměstnika božství; a radí mu, aby pokojnu činil a chránil swatau matku církew, aby spala dokud sama chce, i aby slaužil bohu nábožnau ostrostí meče, ažby někde celá krajina popelem lehla.“ (Par. 63). Usilujít oni prý jen o to, „aby swět wešken byl podražen pod jich poslušenství; protož moci pudí všecky, kamžkoli zamyslí, sbírajíce wojska i tisknauce jedny na druhé, aby lidé se we-spolek wražдили, laupili a všelijak hubili, a zpráwy ni-žádné aby nehledali z wiry Kristowý, ale aby na jich

přikázáních a na jich právích dosti měli o všech věcech.“ (Ol. 237 a 268).

Myšlenka však, která nejpředněji značila nauku Chelického a byla jeho vlastní, bylo naprosté zamítní práva k válčení, ba i práva ke trestu smrti mezi křesťany. Není se čemu diviti, že wěk, který w bohopustých bojích husitských tolik byl wywedl na odiw ukrutnosti a šerednosti neslychaných, zbudil také myslitele zbožného, aby protestował srdnatě proti samému pramenu, ze kteréhož neřesti takové se prýštily. On proléwání krwe pokládal za hřích a ohavnost bez wýminky, netoliko tomu, kdo mocí a pychem zdwihal se k autoku, ale i tomu, kdo mocí bránil se. Wšecky bojowníky nazýwal jea zprosta násilníky, zabíječe, wražedníky a roty bezbožné, newynímaje z kletby swé ani stawu rytířského, pokud tento sobě za powolání kladl wedení wálky. „Odwolalli jest bůh, (tak ptal se, Pař. 114) přikázání swá: nezabiješ, nepokradeš, nepožádáš, neučiníš násilí bližnímu? A když jich neodwolal, neklamauli mistři a kněží lidu, omlauwajíce hřichy takové?“ Wšichni, kdož to činili, newynímaje ani M. Husa, pili prý „z wína kurwy weliké, jímž jest zapojila wšecky národy, tak že we tráweninách jejich blaudí wšickni“ (Pař. 58). „Owšem já to wím, že M. Hus sám od sebe, připravuje se k mučedlnictwí, newywedilby běhůw bojowných, kdyby neměl širokého učení o tom w doktořích“ (Pař. 60). Ale M. Jakaubek, „když mě jest kaceřował pro moc we swém pokoji w Belémě, řekl sem jemu: když ta moc práwě u wíře stojí podle té twé řeči, máliž zpráwu w ewangelium ke swým skutkům, k bojům a k jiným ukrutenstwím? Řekl jest: nic, ale staří swatí tak prawí. A po odjetí králowu od Prahy (r. 1420) když mnoho lidu zbito s obau stran, wymlauwal ty zabíječe, řka: jáf jim nemohu swědomí činiti

z těch zabítí, nebo staw rytířský bylby potupen! Odkud to pije ten muž weliké tichosti, postawy poswátne?“ (Pař. 63). „Bylby se osupil na každého, kdožby w pátek snědl jelito swiní: a teď nemůže z wylití krwe člowěčí swědomí činiti! kdo jest jemu swědomí odjal?“ (tamže 65). Protož „táži se tebe (tak psal Rokycanowi t. 60), které to rytíře míníte, jimžto běh bojowný přísluší? Tyli kasalické, ³⁸⁷ ježto na hradích a na twrzích wlasý ramena odíwají a suknice krátké mají, jimiž podobně nemohau zadku přikryti? Jestliže jediné ti mají bojowati, což pak činí w bojích měššané a sedláci? Pohledte na swé řeči, žeť prawé nejsau; že wy w čas boje naděláte rytířůw z koželuhůw, z šewcůw, ze špulérůw i z těch, kdož může palici nésti, a na kázaních mluwíte o knížatech a rytířích, i naděláte jich ze wšech lidí! Neb ani král, ani knížata, ani páni, ani hubení panošce nebojují sami, ale každý moci wypudí swé sedláky, zšibalíce tak a k mordu připravujíce lid weškeren.“ Takowýmto horlením proti práwu a obyčeji wálky wúbec dělil se tedy Chelčický ne od Říma toliko a Prahy, ale také od sekty Tábořské a Sirotčí, a neměl za žiwobytí swého nežli skrowný počet příwržencůw, kterým dáwáno jméno „bratři Chelčičti.“ Neboť zamítaje wšeckô užíwaní moci swětské připuzující, co pohanstwí, nerozmýšlel se přiznati se i k nejkrajnějším z nauky swé wýwodům. Učenníci jeho měli netoliko neužíwati moci ani přísahy, nebýwati auředníci a saudcowé, aniž kterakkoli aučastniti se moci a

387) Slovo „kasalický“ zdá se nám býti přezdíwka, dáwaná z žertu rytířům a panošům modní lepoty w šatstwu milowným, od „kasání se,“ t. j. strojení se na oko auhledně. „Rytíři kasaličti“ byliby dle toho tehdejší modní elegantowé, šwiháci atp.

maudrosti swětské, ³⁸⁵ ale také snášeti všeecka bezprawi pokorně a trpěliwě, neoplácejice nikomu zlým za zlé, nemstíce se, nereptajice ani zlořečice; měliť prý připodobniti se Kristu, kterýžto „podlé té powahy, že owce jest pokorná, krotká a nemstiwá, ráčil se k ní přirownati sám, a weden jsa na zabití, jako owce neotewřel jest úst swých, když jej těžce střihli na kříži, ale oněměl jest.“ (Postilla l. 123).

Sloh jeho nese na sobě ráz půwodnosti zwláštní, jakož i spisowatel sám, a činí se tudíž dosti zajímavým. Jest sice nestejný, protože nehledaný a nestrojený wšude, často rozwláčňý, častěji však jadrný a důrazný, i nezřídka wznáší se k neobyčejné kráse řečnické, ačkoli beze wšeho šperku slow; máže se říci, že jednota nerozdlílná rozumu i srdce činila jej wýmluwna. Jako někdy Štítného, tak i jeho spisy snadno jest rozeznati mezi plody spisowatelůw sawěkých, kteříž omašťujice slowa swá citaty a swědectwimi nekonečnými, we slátanině takowé chlaubu jakausi hledati se zdáli. Chelčický welmi pořidku dokládal se swědectwí cizích; ačkoli celá jeho mysl pohyhowala se w žiwlu biblickém, newzdával se však nikde swé samočinnosti, rozumuje o wšem samostatně dle vlastního důmyslu, a wplétal filosofi žiwota neméně často do řeči swých, nežli kritiku wšelikých mrawních wýjewůw wěku swého. Wším tím nabýwá sloh jeho jakéhosi přidechu nowowěkosti, kterýž pojišťuje slowům jeho budaucnost. Často mnělbyś čisti w něm spisowatele rázu nejnowějšího, a nezřídka upadaje mimo nadání w ironický ton, upomíná žiwě na spůsoby filosofa Samosatského. Stihaje však mrawní neduhy wšech lidí

388) Jen Chelčický mohl se wyjádřiti o práwnících swého wěku w ta slowa, že prý „smrdí mūdroti rathauznů, jako česenkem na štítrobu jedeným“ (Sít l. 42).

a každého stawu, newjewil nikde wázně ani proti osobám, ani proti stawům zwláštním kterýmkoli. ³⁸⁹

Zamlčeti však nelze, že učení jeho mělo tu samau wadu do sebe, kterau stíhal u zákonůw swětských, totiž že newšichni lidé mohli jich plniti, ku př. založených na žebrotě a na platech, ježto prý newšichni mohau žebрати ani platůw míti: „nebo jsauce zákona žebrawého, neměliby u koho žebрати, když by nebyl kdo dělaje, aniž by páni všichni býti mohli, by sedlákůw nebylo“ (Post. I. 159). Tak nápodobně dá se namítati: kdo bude míti trpěti křiwdu, když budau všickni lidé chowati se dle zákonůw Chelčických a nebude nikde násilí ani pronásledowání? Patrné jest, že zákonowé tito, nedawše se upowšechniti, nehodili se pro celek společnosti lidské, ale již od půwodu swého hleděli k menší toliko částce její; neb sbor utlačowaných wíry Chelčické předpokládal skor utlačitelůw, zůstawajících kromě wíry. Také když moc swětská připuzující, dle vlastního seznání učitelowa, bylo zlé newyhnutelné, neměli všichni dobří wyhýbati a štítiti se jí naprosto. Učenníci a posobníci Chelčičtí nemohli uchrániti, aby odpor ten newyskytnul se u weřejnosti, jak mile počtem a působením swým nabyli wětší důležitosti we společnosti státní; jakož pak o nesnázech a půtkách odtud pošlých wyprawowati budeme na swém místě.

389) Bylat wěc přirozená, že při mrawním horlení swém ne-
ušetřil nižádného stawu: byloby však dle uznání našeho
nesprawedliwé, nářky od něho wedené nad neplechami
kněžskými a šlechtickými wywoditi snad z osobní proti
stawům těmto nenáwisti; nejednau zajisté býwá také roč
o kněžích pobožných (i w Římě) s pochwalau upřímnau,
a zase o „howadnosti“ lidu obecného, takže slow „chláp“
a „wyr“ téměř za synonyma se užívá. Jestli kde co
wádníwého proskakuje, jest to proti wykladatelům a wele-
bitelům práwa swětského a „moci připuzující,“ jakož na-
hoře již dotčeno.

Neméně vážné jest, co namítali později proti osobě učitelově ti jeho učenníci, kterým záleželo na částečné aspoň proměně učení jeho. Pro snadnější podvrácení autority mistrowy twrdili někteří, že on sám nezachowával se we všem dle učení swého, ale že ukazowal se s jedné strany příliš prudkým, dlouho hněwivým a mstiwým, tak že ku př. s knězem jedním swadiw se, nechtěl mu prý do smrti odpustiti, s druhé pak strany že neměl sám dosti odwahy ku podnikání kříže Kristowa, tak že jsa obžalován, když r. 1443 měl státi na sboru Kutnohorském, o kterémž wyprawowali sme, bylby prý rád všecky swé spisy pro strach spálil.³⁹⁰ Škoda že nedostává se nám o událostech těch zpráv určitějších a jistějších, aby nedála se ani křiwda památce muže zaslaužilého, ani ujma nauce psychologické, zatajením snad úkazu zajímavého, že w jedné i též mysli mohla se spojit i neobyčejná smělost co do theorie, i nemalá chsulostiwost co do praxi.

Největší owšem pamatnosti nabylo jméno Chelčického z toho, co teprw později a bez osobního jeho přičinění počalo wywjjeti se. Již r. 1454 mistr Rokycana, zakusiw mnohonásobně nechuti mladého krále Ladislawa, i předwidaje časem ještě wětší zmáhání se reakce proti husitismu, jal se byl nastupowati zase na cesty prwních reformatorůw a hořekowati na kázáních swých nad porušeností všech wěcí křesfanských: dle řeči jeho hynul prý duch prawého náboženstwí všude, hřích panował pod jménem zákona, antikrist pak již byl wkročil ke všem swátostem tak, že lid zawedený požíwal jich ne ke spa-

390) Uwodí to bratr Lukáš Pražský we swé Odpowědi na spis Kalencůw, r. 1524 tištěné, na listu D, 5, dokládaje při tom: „To sem proti twé neswědomé chwále slyšenú řeč přiwedl, nejistě jí, ani owšem zamietaje.“

sení ale k zatracení swému; a co při tom nejkornutli-
 vějšího, byla nenadějnost pomoci.³⁹¹ Slova taková pa-
 dala některým jeho posluchačům hlouběji do srdce a we-
 dla později k dalším následkům, nežli zamýšleno bylo.
 Posluchače ty byla wětší pilnost a opravdowost w nábo-
 ženství již od několika let spautala aužejí jak mezi sebau,
 tak i s mistrem; byliť mu jako nějaký výbor učenníkůw
 w obci jeho nad jiné milejších a důwěrnějších. Mezi nimi

391) Podána o tom od Bratří později následující zpráva: „Při-
 drželi sme se M. Rokycany, jeho poslauchající mimo jiné
 wšěcky za několiko let, i kázání jeho písic; a zwlášť
 toho reku, když mladý král kralowal (t. když Ladislaw
 bydlil w Praze r. 1454,) mnoho oznamowal zawedení
 lidu křestanského, a kterak přezle stojí u wiře i w skut-
 cích, a kterak swátosti zle požíwají a nerádně i služebností
 kostelních k mylné naději swého spásení, a že kněží zle
 wcházejí w knězství, a řídko se nahodí kněz bez hřichu
 smrtelného. A tak w swém kázání mluwil, že jsau oni
 ta newěštka, o níž psáno w Zjewení, že sedí na šelmě.
 — Také i o lidu wyprawowal, kterak jest howadný a
 zšelmilý, a že příliš zle stojí pod jménem křestanským,
 a tak že jsau podobní křestanóm prawým, jako sw. Petr
 malowaný na stěně k onomu swatému w nebi atd. A tak
 mnohé wěci mluwil o těch zawedeních, on i jiní kněží“
 atd. (W arch. bratrském w Hernhutě, rkp. I, l. 357).
 „Na druhau stranu když mluwil o obnowení církwe i o říd-
 kosti strany následowání prawdy, (dokládal) že swět jí
 nepřijme a kdožkoli budau chtíti toho docházeti, že na
 weliká a hrozná nebezpečenství přijdau: i dáwaje příklad
 na městu wypáleném a rozbořeném a práwě zpuštěm, na
 jehož gruntech a ssutinách porostliny a rozličné chamradí
 wzrostly, a w těch porostlinách rozličná a ukrutná zwěř
 lítá se zplodila, nedopauštějíc nižádnému na těch místech
 ničímž hýbati, owšem gruntu hledati; a wykládaje to
 prawil tak: my ještě po swrchu chodíme; nežli se lidé
 zase gruntůw doberau a na nich dílo dobré a stále
 wzděláwati budau, proti nim zwěř lítá powstane a jim
 překázeti bude“ atd. (J. Blahoslawa hist. bratří če-
 ských rkp.)

wynikal muž potud docela neznámý, ale později pode jménem *bratr Řehoř* proslulý, rodilý sice zeman, ale tak chudý, že mu bylo krejčovstwím žiwiti se; ten za mládí byl někdy wstoupil do kláštera Bosáckého, ale opustil jej zase, když rozmohlo se w zemi husitstwí; prawili také někteří, že byl synem vlastní sestry Rokycanowy, což ale nemá dostatečného důvodu.³⁹² Byl to muž powahy skutečně neobyčejné, pobožný a rozumný, pokorný a přísný pospolu, činný a odważný a nebažící přece ani po cti ani po jmění, ani po přednosti a panowání; nejsa učeným, byl přece nad jiné mnohé mocen i slowa i péra. Řeči mistrowy o zašlosti lidu křesfanského činily jej rozpacita i teskliwa; kterak zajisté mohl bezpečiti se spasením, když antikristowa nákaza chytala se i samých swátostí církewních? Protož chodiwal k němu také saukromí hledat naučení a upokojení mysli. Rokycana chtěw buďto utwrditi jej nowým swědectwím, aneb jen wůbec pohowěti jeho tužbě nábožné, dal mu čisti některé knihy Petra Chelčického. Tím ale zádumčiwá Řehořowa tauha

392) Sawěkých swědectwí o počátcích Jednoty bratrské není owšem nedostatek. Kromě sedmera psaní k Rokycanowi známe sedmero wětších spisůw Řehořowych: 1) o církwi swaté, 2) o moci mečowé, 3) o dobrých a zlých kněžích, 4) o zmaření slowa, 5) o suzké cestě Kristowě, 6) kterak se lidé mají míti k církwi Římské, 7) zpráva o počátku bratří wůbec wydaná, — vše w archivu w Hernhutě, — a nikde nenacházíme nic, coby na Rokycanowo ujcowstwí k Řehořowi wykládati se dalo. We psaní pak k Janowi Chelčickému asi od r. 1469 dí Řehoř: „Můžeš pomněti, když sem byl u něho (Rokycany) s tebau we swětničce, že sem jemu řekl: swědom jsi mne wíce než od sedmácti let; jestližeš na mne co zlého neb bludného shledal, aby mi powěděl; a nic nepowěděl.“ Tak by Řehoř byl mluwiti nemohl, kdyby jej Rokycana byl znal takorka nezrozeného. Takét to domnění o ujcowstwí obau mužůw wyskytuje se teprw u spisowatelůw pozdějších.

neukojila, nýbrž více roznítla se: tu teprw našel a poznal ducha družného a plodistwého, takže co potud více méně nepowědomé dřimalo we hlubinách duše, hlasem saucitným zbuzené wystupowalo mu na wýsluní myslí, a oblekalo se w určité myšlenky, úsudky a předsewzetí; neměl pokoje, nežli poznal netoliko wšecky Chelčického spisy, ale i spisowatele samého a učenníky jeho, ježto jal se nawštěwowati w Chelčicích osobně.³⁹³

Od té doby Řehoř i přátelé jeho byli Rokycanowi ztraceni, porozuměwše již zawedení křesfanskému důkladněji, nežli mistr sám; hojnější rozpaky a potřeby, wyšší aumysly a aučely počaly zaměštnáwati je, kterýmž Rokycana tím méně wyhowěti stačil, čím více zdála se chladnauti zase horliwost jeho, když po smrti krále Ladislawa nastala proměna wlády w Čechách jemu přízniwější. Taužili tedy čím dále tím více oddělití a wzdáliti se od církwe obecné, dle jejich přeswědčení až do dna zkažené, aby společným obcowáním neupadli konečně do společného s ní zatracení. Mistra Rokycanu chtěli potáhnauti s sebau a pak následowati jeho co wůdce na nowé dráze; pokusy a domluwy k tomu obnowowaly se skrze mnohá léta, wždy wšak nadarmo. On tedy, aby

393) W dotčeném psaní prawí Řehoř také: „Mám za to, že o tom wíš, že sem často těchto let w Chelčicích býwal a s nimi rozmlauwal“ atd. We psaní prwním k Rokycanowi dd. 2 máje 1468 stojí ta slowa: „Ten čas (1454 sld.) chwálils nám Petra Chelčického, a my sme potom s ním mluwili i písma jeho čtli. A z toho poznali sme mnoho více zlého při kněžích a při lidu, takže i o tobě pochybili sme“ atd. Také we zprávě wůbec wydané psal br. Řehoř: Rokycana — „wydával dobré swědectwí o Petru Chelčickém, i písma jeho přijímal; a my sme s Petrem mluwili a písma jeho čtli, a potom i s bratřími jeho, jakož i podnes jsau někteří s námi spolu.“ (Arch. Bratr. I. 358.)

konečně i žádosti jejich wyhowěl, i jich se zbawil, zjednal jim na králi Jiřim místo w saukromí na Litickém zboží w *Kunwaldě* za Žamberkem. We kraji tom obywatelstwo předešlymi wálkami welni bylo zředlo, ale smýšlení táborské, panowawší dlauhý čas na blížkém hradě Lanšperku, nebylo u lidu w nepaměti. Tam již r. 1457 a násl. stěhowali se netoliko bratr Řehoř s Pražskými přátely swými, ale brzy také odjinud z Čech a z Morawy lidé stejně smýšlející, jak sedláci a řemeslníci, tak i zemané a kněží, ježto všichni mezi sebou počali jmenowati se *bratřimi*, neberauce ohledu na rozdily stawůw. Kolonie tato zrůstala tak rychle, že nezadlauho udála se jí potřeba zvláštních statut. ke zřízení swému we věcech jak duchowních tak i swětských. Farář Žamberský Michal, kněz prawý dle srdce Rehořowa, přistaupil k nim a přisluhowal jim swátostmi dle obřadu obyčejného; stejnomyslným ukazowal se také kněz Martin farář Krčinský. Aučel jejich nebyl potud jiný, nežli ostříhati se toho, co nazýwali zawedením lidu křesfanského, zříditi přísnější mezi sebou kázeň, a pomáhati sobě wespolek w lásce dle příkladu prwních někdy křesfanůw. Protož když nowými přichoziimi počaly wznikati různice mezi nimi, zvláště o smysl při swátosti těla a krwe páně, skrze traktaty Táborské i jiné, usauzeno z obecného shromáždění již r. 1459, „aby všech traktatůw zanechajíce, dosti měli na zákonu božim a jemu sprotně wěřili; jestližebý pak komu který traktat widěl se býti prawdy blížký, však aby nebyl čítán bez ohledání a usauzení starších.“³⁹⁴ Tím wytčen wznikající jednotě hned od počátku směr praktický, a otázkám wěroučným přiznána platnost jen wedlejší.

394) Podáváme to doslovně podlé Blahoslawowy historie bratří českých rkp. — Také w psaní swém k Rokycanowi dne 2 máje 1468 prawili bratři: „Wšeccky spisy a trak-

Ale praud nový nedal se zastawiti w půlcesti; bylůf mu aneb zaniknauti zase, nemělli sám w sobě síly dostatečné, aneb odolati všem záwadám naskytujícím se nutně wnitř i zewnitř. Jednota nowá brala oprávnění swé z potřeb duchowních wěku swého: kdokoliw zajisté odepřewše se authority papežowy a Rokycanowy, chtěli zakládati náboženstwí jediné na slowu božím písma swatého, ti všickni tiskli se do Kunwaldu tím walněji, čím wíce ochrany a pokoje slibowalo bydení na statku králowském a pod přízní woleného arcibiskupa. Však právě proto, že tolikero lidí s myšlenkami soběwolnými hlásilo se do spolku, nutno bylo pokračowati na dráze počaté, a přibírat, cokoli do směru se hodilo, i odměšowati, co proti wilo se, až konečně jednota celá octnuwši se na jiném základě, zrodila se k žiwotu vlastnímu a samostatnému. To pak nemohlo wykonati se bez zápasůw mnohotwárných, o kterýchž nemůžeme zde šířiti se, ba ani bez mučenictwí. Hned při prwních dosti nepatrných proměnách, kteréž kněz Michal uwedl při služebnostech kostelních a mši, zbauřilo se okolní knězstwo a počalo žalowati na nowé osadníky, co na bezbožníky, rauhající se swátostem církewním; sám jejich přísný žiwot pokládán za pokrytstwí, za tajeň hříchůw tím ohawnějších, čím méně jich bylo widěti. Rokycana, znaje dáwné přátely swé lépe, nepřijímal žalob na ně dlaho, leč že protiwníci jejich, popudiwše nejprw králownu Johannu, potom skrze ni krále Jiřího, přinutili ho konati nad nimi auřad inquisitorský.³⁹⁵

taty opowrhli sme wíce než od osmi let, a wystřiháme od nich, a zwláště od Martinkowých a Biskupcowých i od jiných wšech.“

- 395) Bratr Řehoř we traktatu „Kterak se lidé mají míti k církwi Římské“ psal o tom takto: „K M. Rokycanowi mnohé řeči na nás šly, ale nepřijímal žalob dlúho na nás, neb nás we všem swědom byl a také k nám milost měl těch

Teprw když to, co leželo wice w tužbách nežli w aumyslech jejich od počátku, splnilo se konečně, že odkřke se naprosto kněží Římského swěcení, zřídili sami ze sebe řád kněžský nowý, půwodní a vlastní r. 1467, nemohl ani Rokycana, dle učení a přeswědčení swého, déle showiwati jim. Od té doby teprw zasazowal se horliwě proti „bludařům wšetečným,“ kteří z laikůw prý dělali sobě sami kněží a biskupy, odpírali čest powinnau tělu a krwi páně, lidi došlé rozumu jali se křtíti podruhé ajw. Bratři zajisté byli sice přijali učení Petra Chelčického a zprawowali se jím we všech swých wěcech: ale kde ukazowaly se w něm nedostatky, jako při swátosti oltární, uchýlili se wíce ke smyslu kněží někdy Táborských; křest pak opětowan u nich několik let z té příčiny, že swátostí od kněží Římského swěcení podaných neměli za swátosti. Proto rozjitřily se náruživosti s obau stran, a w baurech powstalých osada Kunwaldská rozplašena zase; wyznawači nowého učení drahný čas stráдали u wězení, aneb pokrýwali se po horách a lesích; jednota však jejich nehynula, nýbrž tužila i šířila se w protiwenství ještě wíce.

Než podrobně wěci těchto líčení odkládáme k místu swému we wyprawowání obecných dějin země české, jichžto napotom staly se částkau podstatnau; zde bylo

časuw. Ale že swědectwí KMti nemohl zawrci, neb znamenití knězie mluwili a také králowú na tom postavili, aby těm wěcem wěřila na nás, kteréž před pánem bohem křiwé byly; a z těch příčin král kázal nás jímati i wězením trápiti. A M. Rokycana tomu již nemohl učiniti“ atd. (Arch. Bratr. I, 188). — Znamenité jest, co týž Rokycana r. 1470 řekl knězi Martinowi, jehož také zkaušetí měl z rozkázání králowa: „Lidé swětáti někdy z mála když naržknau neb obwiní člověka, na smrt wydadí; a jábych nerad byl žádnému příčinau k smrti“ (Arch. Bratr. II, 126 sl.)

nám jen ukázati, kterak mezi těmi husity, kteří nespokojili se ani s Římem, ani s kompaktaty Basilejskými, po mnohotvárném kolotání ustrojila se jednota církevní nowá, trwalejší a činnější všech předešlých. Poměr její k církwi kališnické, ze kteréž wystaupila, dá se powšeechně naznačiti: těmi slowy, že M. Rokycana we wyznání a učení swém nespustil se byl základu a stanowistě wíce méně katolického, kdežto bratr Řehoř a posobníci jeho postawili se na stanowistě pauze protestantské; onen zajisté přijímal za prawidlo wíry, kromě písma swatého, také dáwné tradicie církevní všeobecné, a přiznáwal hierarchii Římské dědictwí klíčůw apoštolských, kdežto „bratří čeští“ naproti tomu, odřikajíce se dáwné hierarchie, zakládali učení swé téměř výhradně na slowích písma swatého a na swobodném jejich wýkladu. Wměšowání do podstatného toho rozdílu ještě také nářkůw osobních bylo tím wíce litowati, čím menší ukazowala se jeho potřeba; o bojích takowých neumí sprawedliwě sauditi, kdokoli sám se jich aučastní. Co hlawní známky jednoty bratří českých dají se napřed wytýkati tři: 1) že obračela wždy wětší pozor k žiwotu nežli k učení křesťanskému; 2) že u ní pobožnost a rozum wždy w nerozdílné jewily se činnosti, a 3) že přijata w ní zásada oprawy také co do wěroučné částky její hned od počátku. Kterak na základech takowých dařily se pokrok a zdokonalitelnost nekonečná, wyjewi se z postupu wyprawowání našeho.

Zbývá nám ještě mluwiti o *Waldenských* a o poměru bratří českých k nim; potřeba toho zdá se tím pilnějším, čím walněji někdy, w domnění zwláště západní Europy, sekty obě pospolu míchány a bratří sami Waldenskými nazýwání byli. Známý jsau i půwod Waldenských od Petra Walda, kupce w Lyoně r. 1170, i rozšíření jejich

někdejší w jižné Francii, zvláště w Delfinatu a w Piemontě, i hojná pronásledowání, kteráž utrpěli, a rozptýlení audtůw jejich po všelikých koncínách západní Europy; neméně známé jest, že oni sami již za starodáwna twrdili a twrdí až podnes, že půwod jejich církwe byl od času císaře Konstantina Welikého a papeže Sylvestra, i že dosahowal tudíž téměř až wěku apoštolského: nowé naproti tomu zdáti se bude, co i my vybíráme ze starých pramenůw českých, i jiní skaumatelé našeho wěku za prawdu postavili,³⁹⁶ že Waldenští XV století neměli ještě swé vlastní a ukončené saustawy wěroučné, anzi co do článkůw dogmatických od Říma mnoho se vzdalowali, ale že odpor jejich proti církwi Římské zakládal se hlawně na mravní a praktické stránce křesfanstwi. Také církew jejich, aspoň w zemích německých, udržowala se uprostřed církwe Římské jako nějaká tajná společnost, takže audowé její zewnitř a na oko přiznáwali se ku poslušenstwi Římskému, požíwali swátostí s jinými katolíky zároweň, a všelikými spůsoby hleděli odwráti od sebe podezření, aby co kacíři trestání nebyli. Protož není owšem nepodobné prawdě, co sme našli zaznamenáno w starém rukopisu,³⁹⁷ že na podzim r. 1433 biskup Filibert, co legat sboru Basilejského, w Praze we Slo-

396) Míníme tu zvláště dvě knihy: Die Waldenser im Mittelalter von A. W. Dirckhoff, Göttingen 1851, a Die romanischen Waldenser von Dr. Herzog, Halle 1853, ježto učí obě, že nejstarší knihy Waldenské konfessionální wzdělány byly s wětšího dílu teprw na základě traktátůw Táborských kněžů XV století.

397) Br. Jafeta Hlas strážného, rkp. od r. 1600 w zemském archivu w Brně chowaný, připomíná událost tu (na l. 118) jen zběžně, dokládaje, že se stala 1433 okolo sw. kříže na podzim (t. j. 14 Sept.), ale wědomo, že toho léta legatowé Basilejští teprw 22 Oct. přijeli do Prahy.

wanech světil kněží Waldenské, z nichž potom roku následujícího 1434 někteří v Basili až i na biskupství prý povýšeni byli. Možná zajisté, že to tehdaž posloužití mělo Čechům podobojím za příklad a podnět, aby stali se tím ochotnějšími k uzavření kompaktat a ku podniknutí také poslušenství Římského. Ale buď tomu jak buď, to vždy nepochybné jest, že tito Waldenští, třeba i w Praze světiti se dali, nebyli Čechové ale Němci; protože všickni Waldenští, s kterými bratři čeští XV století činiti měli, (a o jiných není nám nic vědomo.) byli jazykem naskrze Němci, a s většihó dílu kupci, neměwší tuším aspoň w Čecnách nikde stálého bytu. O poměru a pomoci jejich k založení Jednoty bratří českých poučí nás nejlépe zpráva samého zakládatele, kteráž i w jiném ohledu neméně důležitá nežli zajímavá jest, a posawad ušla byla pozoru všech skaumatelůw.³⁹⁸

„Poznawše,“ tak wyprawuje bratr Řehoř, „že při jich (kališníkůw Rokycanowých) půwodu Římského swěcení nemůžem se zprawiti we swém swědomí, jakož apoštolská písma oznamují: i ptali sme se w prodlení několika let na půwod prwní církwe swaté, zůstawají-li lidé ještě w kterých zemích, ježtoby w prawdě wíru pána Krista měli. Protož někteří chtěli se pokaušeti do zemí Indických: ale že w přítomnosti naší w Praze zjewili se dwa muži odtud, i wyprawili, kterak tam jest, i srozuměli sme, že není tam proč pro půwod jíti; ale můžef mezi nimi býti mnoho dobrých křestanůw. Také sme s Řeky mluwili též w Praze, i někteří z Čech tam byli,

398) Zpráva následující stojí w Řehořowě traktatu „kterak se lidé mají míti k církwi Římské“ w arch. Bratrském w Hernhutě, dílu I, na listu 139. Staří dějepisci bratřítí, Blahoslaw, Lasitius, Camerarius a jiní, zdá se že jí owšem ani neznali.

ježto ty věci widěli,³⁹⁹ kterak oni se mají, též i w Ráčích i w Rusích, i mezi Armeny, i w Muldawě; jakož jsau a mohau býti i tam lidé ctnostní a křesfané dobří: ale půwod kněží mají spolu se swětem, než že tam jest rozdíl od Římské církwe. I mohau se snadně křesfané wěrní zachowati mezi nimi w swědomí dobrém, až jsau také w prwní léta někteří z nich trpěli mučedlnictwa: ale však sme od nich nemohli míti půwodu kněží podle prawdy písma apoštolského; neb také podle půwodu swého jsau kněží zkažení ti Walaští, též i Rusowé, swětiliby ledakohos, když by jim jedno dal; jakož nedáwno tři swětili z Čech, newědauce kterak jsau žiwi, a ti posluhují, nejsauce z moci úradu papežowa swěceni; nebť se we všem strpí, když jedno spolu služebnosti přijímají. Jakož také některé z Waldenských přijali, ježto také posluhowali; s nimiž sme se seznámili, a někteří z nich s námi jsau. Takéť sme mluwili s kněžími jejich (t. Waldenských) a zvláště se Stefanem, kteréhož upálili u Widni. Ten člověk byl jest rozumnější jiných kněží, kterýž nám mnoho prawil o půwodu prwní církwe; neb prawí se býti zůstawajíce jedni po druhých w tom půwodu až do nich. Jakož také prawili, že nepowolili předci jich Sylwestrowi, když učiněn papežem od císaře a bohatstwí přijal, a že tak trwají kdež mohau kteří po zemích; jakož před lety upálili jim biskupa sama druhého

399) Na jiných místech podána o tom širší zpráva, kterak powzetí Konstantinopole od Turkůw přišli do Prahy žebrotau také dwa kněží řečtí, kterýmž Rokycana dowolil i slaužiti w kostele Týnském dle obrádu swého: spůsoby však jejich nezalíbily se Pražanům wůbec. Přispělo to nemálo ku konečnému zaražení onoho jednaní, kteréž r. 1452 mezi církwí řeckau a českau bylo se počalo (wiz nahoře). Že tehdaž kromě Konstantina Angelika také rodilí Čechowé wydali se byli w poselstwí do Konstantinopole, dowídáme se jediné z tohoto swědectwí.

na Rýně. A tak mnohé věci mluvíli sme s nimi, a zvláště s tím knězem jejich Stefanem, kterýž se nepoddal k posluhowání kostelnímu (t. Římskému) až do smrti, ačkoli byl znám s kněžími v Čechách, a zvláště s M. Rokycanau a s knězem Martinem Lupáčem, kteříž jej za dobrého měli. Tenf jest posluhowal tajně těm Waldenským mezi Němci, a tau příčinau jest upálen. Ten jest tak podával se nám, žeby chtěl opraviti, cožbykoli poznáno bylo při nich odporného wíře pána Krista a křesťanskému žiwotu, ale aby to zpraweno bylo písmem apoštolským, jakož bylo w prwní cirkwi. A my též podávali sme se a skutkem chtěli sme toho dowesti: ale že měli přízeň s kněžími Římského swěcení, jim se zjewili a oni to zrušili.“ A wykládaje dále, že se nestalo auplné spojení obau jednot, Waldenské i české, prawi br. Řehoř: „Někteří z Waldenských poznali, že sau wywinuli z prwních předkůw swých; a také to škodliwé při nich shledáno, že od lidí berau a poklady shromáždují a chudé opauštějí; ježto knězi křesťanskému jest to proti wíře, aby jaké poklady chowal, netoliko ze statkůw lidských, ale by měl vlastní swé od swých rodičůw, máf na almužny obrátiti a nikoli w nauzi chudých opauštěti“ atd.

Od sekt a rot náboženských obratme nyní zřetel swůj k *sektám a rotám wojenským* w Čechách a w Morawě; wylíčiwše již, jak rozmanité útwary wywedly na jewo idey, kterýchž M. Jan Hus byl předním buditelem a zástupcem, skaumejme dále, jakowé neobyčejné a diwné působení a následky mělo umění, jehožto rytíř Jan Žižka z Trocnowa byl twůrcem a učitelem.

Bauře české XV století spůsobily nemenší proměny we věcech wálečných nežli w cirkewních: staly se

dobau přechodní mezi spůsoby wálčení středowěkého a nowowěkého w Europě wůbec. Na místo síly hmotné, která byla potud rozhodowala wítězstwí, nastaupila více méně přewaha síly mrawní; jakmile strojnictwí a lučba jaly se násobiti míru moci bojownikowy, wálčení stalo se skutečným uměním, požadujícím nowá ústrojí a cwičení mnohotwárná. Wítězil potom ne kdo měl wětší počet wojínůw sebe udatnějších, ale kdo uměl lépe i strojůw užíwati, i síly swé naproti nepřátelským odměřowati, a jak kde w čas a w hod, tu hromaditi, tam rozestawowati. Wylíčili sme již nahoře, w čem záleželo umění Žižkowo i potomkůw jeho. Jakkoli bylo počátečné a nedospělé u přirownání k wěku našemu, wynikalo přece nade spůsoby všech národůw sausedních tak znamenitě, že Čechowé w XV století wůbec a bez odporu co wáleční mistrowé wázení, hledání a následowání byli.⁴⁰⁰

Umění každé dařiwá se jen po hojném a dlauhém cwičení, toto pak požaduje téměř wýhradné obětowání všech sil a wšeho času k témuž aučelu. Proto nastala záhy potřeba lidu we zbrani dokonale cwičeného, s ní neustále se obírajícího a pokládajícího její wedení sobě za žiwnost, t. j. *wojska stojitého* neboli *stálého*. Žižkowi ono dáno bylo hned od počátku rozdělením obce Tábořské na dvě, jednu „domáci“ a druhau „polem pracující“, jakož již na swém místě wyložili sme.⁴⁰¹ Arci že tato poslední nezáležela ze samých toliko bojownikůw : a wšak

400) Potwřzuje toho, mimo jiné, zwláště známý čas swého M. Martin Mayer, an psal Řehořowi z Heimburka 12 Febr. 1467 ta slowa: Bohemi in re militari expertissimi et arnipotentes multi sunt, et ceterae militares opes ab eis quasi rivuli a fonte per plurimas terras derivantur (MS.)

401) Wiz nahoře knihu XII, článek 4, str. 476—479, též str. 537—542.

jak ženy tak i děti ke všelikým službám i w tábořích i we hradbách wozowých dobře hodili se, a množili tudíž silu wojskau. Cwičení w užíwaní zbraně, w jízdě a pochodu, w pohybech a obratech jednotlivých i sborných, a zvláště we kladení a wedení wozůw bojowných podle rozličné powahy půdy zemské, býwaly u nich péče a práce každodenní. Hradby wozowé netoliko postačily k ochraně proti autokům sebe silnějším, ale i hodily se také samy k autokům, neli klopotným aspoň neodolatelným. Jen dokonalau cwičností weškerého tábora a genialním použitím výhod, jež naskytowala příroda rozmanitau polohau bojiště, možné bylo uskutečnění prawých zázrakůw wálečných, jakowíž se zjewili ku př. při tažení Žižkowu šestidenním z Uher nazpět, na podzimku r. 1423, přes hory a doly, řeky a lesy, kdežto tábor jeho kolébaje se bez přestání na způsob člunu w powodni nepřátel, wybawil se z nich beze ztráty netoliko lidí ale ani zawazadel. I bylat wěc přirozená, že k wůdci tak wítěznému a nikdy nepřemoženému lnuli bojowníci jeho, co k otci, oddaností neobmezenau, takže i když jim umřel, ještě we jměnu Sirotkůw hledali netoliko útěchy ale i chlauby, a že mezi nimi záhy utwořilo se jakési wojské *bratrstwí*, netoliko saucitem, co tak řečený „esprit de corps,“ ale i zvláštním ústrojím společenským; také když osleplý wůdce přinucen byl wšeccko zpozorowati a prowoditi jen očima i spůsobilostí pobočnikůw swých, nemohla neutwořiti se brzy okolo něho škola wojewodůw nowých a jemu, ač ne rovných, alespoň podobných; aniž čemu diwiti se jest, po té lásce, s kterau husitstwí hned od počátku swého potkalo se w Polště a w Rusích, že bojowníci národůw těchto dobrodružní walně hrnuli se pod korauhwe české, učíce se wálčení a nahražujícíe poněkud mezery w Čechách nesmírným krwe proléwaním powstáwající.

Takowými příčinami powstaly již za Žižkowa žiwobyti, owšem pak po jeho smrti, zwláštní společnosti wálečné, čili *roty wojenské*, žijící pod vlastními zákony, neznající žádného poslušenství, kromě hejtmanůw swých, a od welikých rot laupežnických jen tím rozdílné, že jim nebylo ukrywati se, ježto panowali a chlubili se býti hájitelé zákona božího.

Staré jest přísloví: darmo umíš wítěziti, neumíš-li se uziwiti. Umění wýžiwy wojska, i za našich dnů neméně nesnadné nežli důležitě, w XV století ještě se bylo newzdělalo, a bylo wzácnější nežli stálá wojska sama. Zakládalo se ještě s wětší částky na zlopowěstné zásadě, že wítězi náleží právem, cokoli se mu kde namane; i kladlo tudíž wojáky a zbojníky téměř do jedné wrstwy. Proto šly strach a hrůza, kamkoli blížiwalo se wojsko, a klatba národůw stíhala wšecky jeho pohyby. Zdá se skutečně, že i Turci sami za wítězství swá té doby děkowati měli hlavně lepšímu opatrowání potřeb wezdejších wojska swého, nežli u křestanůw býwalo w obyčeji.

Když na konci měsíce února r. 1422 Žižka za příčinou transsubstanciace, ornátůw a jiných článkůw oddělil se od sekty Tábořské, nastalo také we wojstě rozdwojení: Žižka se přátely swými Chwalem a Buchowcem přilnul některý čas ku knížeti Korybutowi a Pražanům, kdežto wětší obec Tábořská pod Janem Hwězdau z Wicemilie té samé doby strojili se k wálce proti nim. Wůdcowství však Jana Hwězdy samo bylo důkazem, že Táboři proto nepřestáwali hledati přízně swého někdy zakladatele a otce, když wywolili sobě za náčelníka muže jemu osobně tehdáž nad jiné milého i oddaného. Něco podobného zdá se, že přihodilo se o několik let později také pod knězem Prokopem Welikým, ano r. 1430 wojsko „welikého Tábora“ bylo rozdílné od wojska „starého Tábora,“ které-

muž tehdaž welel kněz Prokop.⁴⁰² Poměry tyto, pro nás nedosti jasné, ukazují aspoň, kterak záhy množil se počet rot-vojenských we vlasti, které všecy uspůsobowaly se dle wzoru roty Žižkoway, jak w umění, tak i w ústrojí swém.

Přední hejtmané čeští, po Žižkowi a Prokopowi Welikém, byli: a) mezi *Sírotky*: 1) Mikuláš Sokol z Lamberka, nejstarší Žižkůw spolubojownik a prwní po jeho smrti hejtman Sírotčí 1424, kterýž ale po několika týdnec (Nov. 1424) již postaupil místa swého 2) Kunšowi z Bělowic, nejmilejšímu tuším někdy Žižkowi hejtmanu, o kterémž od r. 1426 není wíce zmínky, a na jeho místě jmenuje se 3) Jan Kralowec z Kralowic 1425—1434; 4) kněz Prokop Malý neb Prokopek 1424 — † 1434 Mai 30; 5) Welek Kaudelnik z Březnice 1424 — † 1430 Mai; 6) Jira z Řečice 1423—1433; 7) Jan Čapek ze Sán 1427—1442.

b) Mezi *Tábory*: 1) Jan Hwězda z Wícemilic, přímím Bzdinka, 1421 — † 1425 Oct.; 2) pan Bohuslaw ze Šwamberka 1422, † 1425 Nov.; 3) Jan Roháč z Dubé, 1421 † 1437 Sept. 9.; 4) Jan Bleh z Těšnice 1424—1433; 5) Jakub Kroměšín z Březowic, prwé Orebita 1420, později Tábořský 1428—1431; 6) Mikuláš a Filip z Pada-

402) Dle swědectwí listiny Bamberské dne 6 Febr. 1430 (wiz nahore poznam.) počítalo se patero wojsko české: des grossen und alten Tabors, der Waisen, der alten Pragenschen Stat und der andern Steten in Beheim; prwnímu (welikého Tábora) welel Jakub Kroměšín, druhému (starého Tábora) kněz Prokop Weliký a pod ním Ondřej Keřský, třetímu (Sírotčímu) Jira z Řečice, čtvrtému (Pražskému) Sigmund Manda z Kotenčic, pátému (měst nejwíce Sírotčích) Jan Kralowec. Také we psaní 14 Apr. 1434 nazývá se Ondřej Keřský „supremus capitaneus antiquorum Taboritarum,“ když totiž kněz Prokop byl se již odřekl wšeho wálčení.

řowa, hejtmané na Ostromeči 1425—1435; 7) Ondřej Keřský z Paběnic, nástupce Prokopa Welikého r. 1433, a později powěstný laupežník, † 1446; 8) Jan Kolda z Žampachu 1423—1457; a 9) kněz Bedřich ze Strážnice 1421, † 1459 Oct. 22.

c) Mezi *šlechtici a zemany* vynikali co wůdcowé polní w první době 1420—1434: Viktorin z Poděbrad, otec později krále Jiřího † 1 Jan. 1427; — Wilém Kostka z Postupic † 15 Nov. 1436; — Aleš Wřeřtowski z Risenburka 1420, zpráwce zemský 1433—36, † 1442 Jun. 4; — Diwiš Bořek z Miletínka, Orebita r. 1420, později wílěz u Lipan, † 8 Januar 1438; — Beneš Mokrowauský z Hustiřan a Malešowa, také Orebita r. 1420, žil ještě 1458; — Přibík z Klenowého, s počátku mezi Tábury, r. 1433 zpronevěřilý, † 1465 Jan. — Jakaubek ze Wresowic 1425—1458 ajw. — O těch wšak o wšech, poněwadž již we wyprawowání dějin se mluwilo, nebudeme zde opět šířiti se. Dosti bude připomenauti wůbec, že pilni byli wšichni následowati příkladu Žižkowa i Prokopowa w bojowání, a že jimi wšemi wzdělało i upewnilo se to, co bylo a slulo wálečným uměním českým XV^{ho} století.

Zde nám hlavně činiti jest o wyswětlení úkazu, kterak český spůsob wedení wálky, netoliko co do užíwaní zbraně a taktiky, ale také ohledem na ustrojení wojska stálého wůbec, a jednotlivých rot wojenských zwláště, přenešen byl do zemí okolních, německých, uherských i polských, až konečně wywinulo se z něho také kozáctwí ruské, k ochraně západu naproti hordám asiatským.

To mohlo diti a dálo se dwojí cestau: buďto že cizinci přicházeli do Čech učiti se umění wálečnému, aneb že wálečníci čeští woláni byli do ciziny, tu co rádcowé wojenští, tam co wůdcowé zwláštních družin ustrojených

na způsob český. Byl však poněkud i třetí způsob ten, že bojovníci zahraniční, ku př. Slezáci, k vojskům českým, do zemí jejich vtrhlým, připojili se sami, dobrodružili s nimi několik let, a zvykali tudíž všem jejich obyčejům i kusům mistrowským.

První cizinci, kteří přišli aučastnit se boje pro kalich a swobodu národní, byli ti Poláci a Rusové Haličtí, co s jara r. 1422 knížetem *Sigmundem Korybutem* wedeni byli do Čech we jménu welikého knížete Litewského Alexandra Wjtolda, „požádaného (tehdaž) krále Českého.“ Známo jest již ze předešlého wyprawování našeho, kterak i po brzkém Wladislawowu a Witoldowu odvrácení se od Čechůw, ba i po jetí a wypowězení swém r. 1427, kníže Korybut i s družinou swau polskorusinskau nepřestával obětowati se Čechům, kterak osobně pomáhal w bitwě u Austí 1426 i u Domažlic 1431, a zahynul konečně po weliké swé porážce u Wilkomire w Litwě dne 1 září 1435, ačkoli byl měl také roty husitské ku pomoci. S ním bezpochyby přitáhl byl také *Ruský kníže Fridrich*, potomek někdy Romana Halického i tudíž Wladimíra Welikého, z linie knížat Ostrowských, o kterém Dlugoš wyslowně swědčí, že mnoholetým w Čechách přebýwaním cele se počestil, i wyznamenaw se w boji u Austí, již na podzim r. 1426 od kněze Prokopa Welikého ustanowen byl hejtmanem Tábořským na Břeclawi w Morawě, a ještě r. 1438 co wálečný pomocník husitského pána Spytka z Melštýna w Polště se připomíná. Jeho také bezpochyby syn neb synowec byl onen *Wáclaw kníže z Ostrowa*, kteréhož nacházíme r. 1460 we službě dobrodružného Mladwaňka na hradě Neubachu, co hejtmana polního, aniž wíme, co dále s ním se stalo. Uwázimeli welikau chudobu zachowaných nám z těchto let a krajín pramenůw historických, postačí nám i tyto skutky k dů-

kazu o hojném a přátelském obcowání wálečníkůw českých, polských a ruských we XV století, ačkoli také jiná o něm swědectwí jsau na snadě. ⁴⁰³

Seznání německého spisowatele r. 1430, že do wojska husitského hrnuli se ze všech krajin a končin zemských lidé zlí, potwrzuje se nářkem sawěkého bojowníka českého, jenž prawil, že r. 1433 české roty wojenské záležely již s wětší částky z cizozemcůw, kterýmž nezželilo se prý záhub země české. ⁴⁰⁴ Ačkoli obojí slowo zdá se býti upřílišené, tolik přece z něho dá se wždy uznati za prawdu, že dobrodružní bojowníci wšelikých národůw, jak od východu tak i od západu, přicházeli walně učit se umění, kteréž jediné dávalo tehdáž čáku wítězstwí. Powážímeli, že sněm Frankfurtský již 4 máje 1427 nařídil, aby se šetřilo příkladu českého při zřízení a wedení wojska, můžeme domýšleti se, že z Ně-

403) O Poláčích a Rusích w Čechách důležité jest psaní krále Wladislawa Polského dané dne 23 máje 1423, z něhož sme uwedli některá slowa nahore k r. 1422 (kn. XII, člán. 4, poznám. 595). O Fridrichu knížeti Ruském řeč jest u Dlugoše k r. 1430 (pag. 544), 1434 (p. 650) a 1438 (p. 698). O jeho hejtmanění na Břeclawi r. 1426 mluví se we Kleine Klosterneuburger Chronik, Oesterreich. Archiv Bd. VII, 1851 S. 249, 250. O Wáclawowi knížeti Ostrowském wiz Archiv český IV, 334 a Regesta Chmelowa ke dni 16 Mart. 1460, kdežto píše se „Waozlaw Herzog von sOstroha von Reussen.“

404) Andreas Ratisponensis in Dialogo (ap. Höfler, I, 566, 587) ujišťuje, že od počátku wálek až do 1430 zahynulo w boji 120,000 husitůw, a zůstawajíc přece veliký počet jejich wykládá tím, že prý ex omni terra confluent ad eos scelerati. K témuž smyslu nařiká kollegiat Pražský kr. 1433 (ap. Höfler, I, 93) prawě: In procinctu incumbit desolatio et destructio totius regni. Nam in praedictis exercitibus major pars fuit alienigenarum, qui regno non compatiuntur. Známo jest ku př. že i r. 1437 Polský rytíř Wýšek Račinský jat byw spolu s Jauem Roháčem utrpěl.

mec chodili záhy netoliko „zlí lidé“, aby pomáhali Čechům, ale také „věrní“ s aumyslem tím, aby nabytého u nepřátel umění použili potom proti nim. Jisté jest, že vojska česká, zejména Tábořská i Sirotčí, zákony a swazky nám již neauplně známými záhy ustrojila se w organis-mus zwláštní a swéprávný, nepodléhající co stát we státu nižádné civilní vládě, a we spojení swém nabyla takowé důležitosti, že již r. 1429 císař Sigmund ku podvrácení moci české neznal pilnější potřeby, nežli rozwe-dení, pod jakaukoli záminkau, oněch vojenských bratr-stwí, kterážto Němcům tehdáž slula lotrowinau, „Bü-berer“. ⁴⁰⁵ Porážka u Lipan 30 máje 1434, a zrádné ja-tých bojownikůw we stodolách wesních spálení, oblomily moc tuto nebezpečnau, ale newykořenily jí. Když císař Sigmund uweden konečně do země za krále r. 1436, hleděl tu lotrowinu tím učiniti neškodnau, že ji najímal na žold proti Turkům. ⁴⁰⁶ Takovým způsobem dostaly se prwní vojenské rotý české co posádky do Uher. Král Albrecht následowal příkladu toho, a po brzke jeho smrti staly se tytéž rotý hlawní podporau moci rakauské w oné zemi. Ale nejen do Uher woláno bojownikůw českých, nýbrž i do Němec, do Prus, do Polska časy rozličnými, takže brzy newedlo se wálky w Europě střední a wý-chodní, w nížby Čechové byli u wětším neb menším počtu nebojowali, často s obau stran, co hejtmané a učitelé, aneb i co žoldněři. Nejedem Čech nabył tudíž bohatstwí a moci znamenité w cizině, i ozdoben tituly a důstojen-stwími wysokými; jiní pokaušeli se o založení sobě mocí brannau panstwí neodwislého w končinách zahraničných, buďto we způsobu monarchie, jako Mladwaněk, aneb po demokraticku, jako Šwehla a jiní. Úkaz ten zasluhuje

405) Wiz napřed k r. 1429 Apr. 9 poznám. 133 a 134.

406) Wiz nahoře k r. 1437 Febr. poznám. 445.

poněkud místnějšího uwážení, jak w celku, tak i w podobnostech swých. Wyčteme aspoň krátce jména i skutky oněch kondottierůw českých, kteří w polowici XV století we krajinách cizích působili národu swému čest i potupu, ostrach i nenáwist, dle rozličného, ale vždy více méně násilného chování swého.

Někteří z předních wálečníkůw českých, od nás nahore popsaných, slaužili později také w cizině: tak *Mikuláš Sokol z Lamberka*, kterýž odwrátíw se od Sirotkůw přilnul byl ke straně králowské, připomíná se r. 1441 w Uhřích mezi předními radami králowny Elišky; naproti tomu wstoupili do služby krále Polského tamtéž *Jan Čapek ze Sán* i *Jan Kolda z Žampachu*. O Čapkowi, co hejtmanu králowském, řeč býwá jen až do r. 1442; Kolda slaužil nejprwé 1442 a 1443 w Uhřích, potom 1455—1457 w Polště a Rusích. Rota Koldowa, zawedená do Prus, pro neplacení žoldu zbauřila se proti králi Kazimírowi, až teprw r. 1458 o Sw. Duše upokojena byla.⁴⁰⁷

Prawili sme nahore, že wálka vypuklá w Prusích r. 1454 mezi řádem Německým a králem Polským wdena byla na mnoze krwí českau. We službě křižovníkůw stáli co wrchní hejtmané *Bernart z Cimburka* i *Oldřich Čerwenka z Ledec*, a pod nimi co rotmistři *Mikuláš z Wolfartic* (Wolfersdorf), *Jan z Wyhnanic*, *Purkart z Janowic* a *Chlumce*, *Rinart z Kěšťran*, *Fridman Pancif*

407) O službě Čapkowě i Koldowě w Uhřích mluwili sme na počátku r. 1442 (wiz nahore). Pochybně jest, zdali Čapek w listině 22 Sept. 1452 připomínaný (Teleki X, 338) byl tentýž neb jiný. O pozdějším Koldowě bojuwání u krále Kazimíra r. 1455—57 mluwí Długoš II, 164, 169, 192, 206. Odpowědních listůw roty Koldowy proti témuž králi z r. 1457 chowá se několikero w českém Museum.

ze Smojaa, Purkart Nachwal a jiní. Nejplatnější služby prokázal řádu pan Bernart z Cimburka, syn někdy chvalně známého mincmistra českého Mikše Diwůčka z Jemnišť a pán na Šumberku a Nowých hradech w Morawě; kterýžto přikázaw se co žoldněf již tuším r. 1450, netoliko zůstáwal wěren, i když pro zchudlost řádu musel obejiti se bez žoldu, ale w nejwětší potřebě prodal nad to i wlastní statky swé 1455, aby křižovníkům přispěl pomocí. Jemu také děkowati měli páni ti za poslední swé slawné wítězství u Chojnic dne 18 září 1454. Od té doby byl wždy hlawní a často jedinau podporau klesající moci řádu až do swé smrti († 4 Jan. 1470), a hojně jeho ctnosti zasluhují širší paměti, nežli jim na místě tomtu dopřáti se může.⁴⁰⁸ Méně chvalně dá se mluwiti o Čerwenkowi a jeho dotčených rotmistřích. Mělif oni arci s welikým mistrem ode dne 9 října 1454 úmluwu, že nebudauli jim zaplacený w určitý čas žold a záškodí, bude jim wolno naložiti se hrady a zámky, i se wším, co bude w držení jejich, jako se swými wlastními a prodati neb zastawiti je dle libosti: nikdo však nenadál se

408) Z listin archivu kraloweckého w Prusích, dobrotau Dra. Jiřfo Voigta dowídáme se, že týž pan Bernart byl syn Husowa někdy přítele, ale později horliwého katolka, Mikše Diwůčka z Jemnišť, a jednobříšný bratr Beneše z Walšteina, později biskupa Kaminského; že držel w zastawě hrady kralowské, Šumberk a Nowéhrady (Neuhaus) w sewerozápadní Morawě (w. Wolný Topographie V, 292, 204), pročež také u Długošě II, 153 sl. Šumberským („zum Schonberg gesessen“) sluje, a že je prodal k dobrému křižovníkům atd. Sawěký podděláwatel Starých letopisůw českých (w rkp. Wratislawském) podal širší zpráwy o způsobu, kterým pan Bernart získal křižovníkům wítězství u Chojnic, ačkoli sám při tom jat byl. Neamf pak se másti s jiným Bernartem z Cimburka, pánem na Brumowě, kterýž 1447—1460 wálečnými nájezdy nepokojwal zemi Uherskau. (MS).

žeby státi se mělo, co po dlouhém a zřejmém na vše strany wyjednávání, když křižownici nemohli plniti dluhu swého, stalo se skutečně, že Čerwenka prodaw Polákům měst a zámkůw drahně, postaupil jim posléze i Marburka, hlawního sídla řádu německého, dne 4 čerwna 1457, a stal se napotom služebnikem Kazimírowým. Někteří z rot nenásledowali příkladu jeho, ale podlé pana Bernarta zůstali řádu wěrní, tak že ještě i po míru, dne 19 října 1466 w Toruni uzawřeném, kdežto řád německý uznal nad sebau wrchnost krále Polského, české roty we službě u křižowníkůw se připomínají. Čerwenka potom, hojnými od krále Kazimíra statky nadaný, r. 1460 z neznámé příčiny w Čechách octnul se w zajetí, ze kteréhož jej král Jiří na opětowaně krále Polského přimluwy teprw r. 1462 zase propustil; umřel pak w Polště tuším na počátku r. 1465. ¹⁰⁹

Do Polska také woláni wálečníci čeští, zvláště od r. 1454, kdežto nešťastná bitwa Chojnická ukázala byla potřebu jejich: ale pro fewniwnost wojwodůw polských nedostáwali se na místa přední, a protož nehojně a jen nahodilé zůstaly o působení jejich památky. Hejtmané čeští Wáclaw Kawka ze Soběsuk, Mikuláš Žák ze Swéborowic, Alexander Kapaun ze Smiřic, Jan Měřička

409) O Čerwenkowě chování se r. 1457 zachowaly se zpráwy dosti hojně u Dlugoše i we Voigtowě Gesch. Preussens Bd. VIII. Anon. Chron. Austr. (ap. Senkenberg, V. 7 — 9) prawí že wrchní hejtman, co prodal Marburk, přišed potom do Wídně, oženil se tam, a z osočení býwalých towaryšůw musiw opustiti město, koupil sobě statek w Rakausích, kdežto pak pokojně žiw jsa, nenadále od nepřátel přepaden, jat a odweden byl, aniž se wědělo kam. Zdá se wšak, že tu mnil se ne Čerwenka sám, nýbrž jeden z jeho rotmistrůw, rodilý Rakušan, jménem Ondřej Gewold. Psaní krále Kazimíra o propuštění Čerwenky z wězení čte se w rkp. kapituly Pražské G. XIX, 190.

z Krhowé a jiní nejwice tím nabyli jakéhosi jména; že pro nezaplacení žoldu r. 1457 zbauřiwe se proti králi, se hradůw Žebrače u Oswětina i Wápennéhory u městečka Myslimic počali wálku s celým králowstwím, a způsobem téměř zázračným odolali wojsku 60 tisícůw mužůw proti nim wyprawenému, až konečně Poláci sami za lepší uznali, ukojiti je zaplacením dluhu. ⁴¹⁰

Hlawní však dějiště českého žoldnéřstwí byla vždy země Uherská. Prawili sme již, že Jan Šmikauský ze Žďáru, kterýž r. 1431 s wojskem Sirotčím dostal se byl poprwé do Uher a držel tam hrad Topolčany w Nitranské stolici až do výplaty skrze císaře Sigmunda 1435, byl také r. 1440 prwní wstaužil s lidmi swými do služby u králowny Elišky, a že k němu záhy připožil se jiný wálečník český, Jindřich Čéček z Pakoměřic. O wálčení však w Uhřích obau mužůw těchto není paměti, nežli až do míru, který uzawřen byl mezi Eliškau a králem Polským r. 1442.

Jinak bylo s těmi bojowníky, kteří asi stejnau dobu postavili se pod rozkazy jiného wůdce, *Jana Jiskry z Brandýsa*, jednoho z wýtečníkůw wěku swého wůbec; kterýžto netoliko stal se nejslawnějším mezi wálečníky českými kromě wlasti, ale poslaužil jim také za wzor. Proto skutky a způsobu jeho zasluhowalyby širšího wýkladu, nežli zde může předsewzat býti. Bylli rodem Čech neb Morawan, nedá se rozhodnauti, ⁴¹¹ aniž na tom mnoho záleží; o předcích aspoň jeho nikde nebýwá řeči. Méně

410) Wiz o tom Dlugoše II, 209 sl. Kwitance těchto hejzmanůw, dané 1458 okolo sw. Duchu, tedy stejným časem s rotau Koldowau, chowají se nyní w archiwu česk. Museum.

411) Aeneas Sylvius in vita Johannis Giskrae (wiz naši Italien. Reise str. 116) prawí sice, že byl nobili loco apud Moravos natus, ale Morawské dějiny nic o rodu jeho newědf; w Čechách prwní o něm zmínka děje se k r. 1486

pochybné jest, že za mláde slaužil wojensky také w dalekých zemích, w Italii ba i w zámorí, a že již pod císařem Sigmundem dostaw se do Uher, platné tam služby prokazowal jeho nástupci, králi Albrechtowi. Protož není se diwiti, že králowna Eliška již tuším ku konci r. 1440 swěřila jemu wrchní moc a důstojenství nejvyššího hejtmána krajin podtatranských; wojskať arci musil opatřiti a zjednati sobě sám. První sídla moci a vlády jeho byla města Košice, Lewoč a Bardijow, též báňská města Kremnice, Štáwnice, Bystřice, Nowá Báně, Pukanec a Libetow; Prešowa i Kežmarku dobyl sobě záhy, jakož i hradůw a twrzí drahně, ležících mezi nimi; w Trnawě také, w Nitře a Trenčíně měl swé posádky. Působil pak netoliko co wálečník wítězný, ale i co politický náčelník a wladář krajin sobě podřizených; a také we wálčení, ačkoli šetril příkladu Žižkowa, měl wšak také spůsoby swé zvláštní, ¹² kterýchž ale wšech určitě wytknauti již nelze. Jemu připisuje se neblahé ono prawidlo, že prý wojsko wítězné nemíwá nikdy nedostatku, ano mečem žiwí se wšude. Lidé jeho zakládali na rozličných místech tak řečené „tábory a posádky,“ t. j. pewnůstky, s nichžto panowáwali celému okolí, ukládali sedlákům holdy a roboty dle potřeby swé, bránili se autokům nepřátelským atd. Příjemnější bylo podíwaní na tisknauč i

(w. Archiv český I, 518) we spojení se hradem Karlštejnem, a pan Aleš Holický ze Šternberka, držitel hradu Křiwoklátu, jmenowal ho r. 1445 „synem milým,“ což ukazuje aspoň na důwěrné někdy s ním obcowání.

- 412) Řehoř z Heimburka psal 20 Febr. 1467 Jiřímu ze Steinu do Rakaus: Ferunt te, postquam Boemicas partes assumperis, alterum factum esse Giskram, ita quod perlustrare soleas gregem tuum. To ukazuje aspoň, že podobati se Jiskrowi slulo tolik, jako mti jakési zvláštnosti w chowání a wedení wojska.

se k němu z Čech a Moravy také mírné osadníky, jichžto potomci zachovali se v zemi. Postavy byl newysoké, černý a drsnatý, myslí vždy veselé, podnikavý a smělý, štědrý až do marnotratnosti, zvláště k vojákům, a skwostnosti ve všem milowný. Tklivé jest, co poznamenal Aeneas Syvius svědek očitý o prvním jeho shledání se s králem Ladislawem, ještě dítětem, na podzimku r. 1445 w Zawídenském Nowém městě.⁴¹³ Wyprawowali sme již

413) Hist. Bohem. cap. 58. „Mnozí z Čechůw přijeli k císaři, ne za jinou příčinou, než aby na mladého krále pohleděli. Mezi nimiž byl i Jan Jiskra, zběhlý a slowútný bojownik, kterýž téměř sám strany jeho w Uhřích hájil proti králi Polskému traucímu se w králowství, a nepřátely nejednou polem zahnal, Jana Hunyada podwakráte porazil, odbojným Uhrům veliké škody zdělal. Ten když w Nowém městě k mladému králi puštěn byl, kdež i my sme přítomni byli a mnoho jiných přístojících, s srdečným pláčem políbiw ruku Ladislawowu, w tento rozum k němu promluwil: Již tě aspoň jednou widím a za ruku držím, můj milý králi! Kdybys ty wěděl, jak mnohá sem nebezpečenství pro tebe podstaupil, w jaké práce těžké se wydal, kolik ran na životě swém wzal: hle za důwod jsau šrámowé moji. Otcí twému 'a tobě život swůj sem obětowal. Žádná moc není tak weliká, žádné neštěstí tak mocné, aby srdce mé od tebe odlaučiti a odciziti mohlo; služby mé sama smrt tobě odejme. Ale ty w tomto dětinském wěku swém tomu nerozumíš. A zasmáw se řekl: Jakou tedy odplatu míti budu za wěrné práce mé? čím se odměníš rytíři swému? W šestém roku počal tehdáž býti Ladislaw; kterýžto když Jiskra mluwiti přestal, sem i tam se ohlédaje, a uzřew měšec Jana (Ungnada) komorníka swého, w němž on wedle obyčeje Německého peníze k rozdávání almužny chudým chowal, mlččky jej popadl, a šest toliko grošůw (neb jich tam wíce nebylo) z něho wyňaw, Jiskrowi darowal. Podiwili se všichni tomu skutku malého pacholátka, a z toho saudili, že bude pán opatrný a štědrý. Jiskra potom ozdobiw ty peníze zlatem, na hrdle swém zawěsil a na znamení wděčnosti králowské při sobě nosil.“

aspoň poněkud, kterak wěrně a wítězně slaužil Rakau-
skému domu.

Jest se domýšleti, že wálečná moc takowá, cizí a násilná, vlastencům uherským nebyla whod. Pokusy však o zrušení její, opakované často, mařil Jiskra wítězstwimi pro Uhry bolestnými, zwláště u Somoše nad Hunyadowým swakem Sékelim 5 září 1449, a u Lučence nad Hunyadem samým 7 září 1451. Když potom w únoru 1452 od stawůw uherských na sněmu Prešpurském, ač newalném, dán byl do klatby, hledal i nalezal přímluwu i pomoc u pana Jiřího z Poděbrad, českého zpráwce, " a wěc jeho zaplétala se diwně do rozbrojůw, kterými král Ladislaw konečně wybawen byl z moci císařowy. Proto mladý král, ačkoli hlavně jemu děkowati měl za zachowání uherského trůnu, nicméně k žádosti Hunyadowě zbawil jej weškeré moci s počátku r. 1453, a dal hrdinowi příležitost, dokázati poslušenstwím skutečným, že wěrnost jeho nebyla pauhau záminkau, až poznaw zase omyl swůj, snažil se nahraditi učiněnou mu křiwdu. Od té doby poměr Jiskrůw osobní proti Hunyadowcům padal těžce na wáhu w dějinách uherských, a po Matiašowě powýšení na trůn Jiskra skrze několik let jal se slaužiti nejprw králi Polskému, potom císaři Fridrichowi, až opětované mezi ním a Matiašem králem nesnáze opětowaným Jiřího českého krále prostředkowáním narownány jsau w ten spůsob, že Jiskra spokojil se býti napotom pauhým poddaným a magnatem uherským 1462; o čemž ale, poněwadž wyprawowati se má na swém místě, zde šířiti se nebudeme. Dále mlčí se o Jiskrowi až do

414) Gróf Teleki Hunyadiak kora II, 205, 213, 235, X, 329. Kovachich supplem. ad vestigia comitiorum II, 115. Psaní Poděbradowo Kremničanům o Jiskrowi, dané w Poděbradech 14 Jun. 1452, podal Teleki, X, 384.

r. 1467, kdežto poslední jest o něm zmínka. Když totiž král Matiaš wyprawil se do zemí Walaských ku pokorení wojwody Štěpana, kteréhož Rumuni podnes nazývají Welikým, poručil Jiskrowi wrchní zprávu wojska: nicméně po mnohém krajin oněch plenění utrpěl 15 prosince 1467 nenadále welikau ztrátu, při níž i sám král raněn byl. Potomstwo Jiskrowo trwalo w Uhřích tuším až do XVII století, ale neslawné.

Zdárna Jiskrowa odwaha nalezala záhy hojně jak pomocníky tak i nápodobitele. Nejednen šlechtic český, morawský a polský pokládal si za čest a za zisk, býti mu služebníkem; mezi hejtmany a rotmistry jeho jmenují se přední Jan Talafús z Ostrowa, před tím zeman kraje Chrudimského, Mikuláš Brcal z Dobré, Petr z Radkowa i jiní. Bratři Mikuláš a Petr Komorowští, rodilí Poláci, z nepřátel a wěznůw stali se jeho přátelé a pomocníci. Méně zdárně wedlo se mu se Slowákem *Pankracem ze Sw. Mikuláše*, mužem nad míru smělým ale násilným a ukrutným, kterýž wolil raději hráti sobě na Jiskru sám, a proti mistru a wzoru swému zdwihal mnohé i ne wždy nešťastné boje, až pokojem 4 máje 1449 w Kremnici uzavřeným smířil se s ním konečně.⁴¹⁵ Sauwěké dějiny uherské i rakauské wyprawují obšírně, jaké zádawy šly zemím okolním zwlášť od Pankrace, kterýžto maje wojsko swé zwláštní, we stolici Turčanské i na pomezí mo-

415) Talafús nebyl rodu Říčanského, (jakož myslil Pešina, spisowatel kwapný w domyslech a kombinacech swých), ale prawil se býti pánem na Hukwaldu w Morawě. Brcal r. 1453 přewrátil se a přistaupil ke straně Hunyadowě. Uhři mu říkali Barcal i Bercel. O Pankracowi, jenž několik let byl w držení Skalice i Holiče, dobré zprávy podávají Vitus Arenpek ap. Pez I, 1256, Aeneas Sylvius in vita Giskrae l. c. Ebendorfer a listiny hojně in Kollar Anal. Vindob. tom. II. Pokoj mezi ním a Jiskrau uzavřený stojí w Archivu českém IV, 330 sl.

rawském a rakauském počínal sobě drahný čas oq mocnár samostatný a nikomu nepodlehly.

Ještě důležitější a zajímavější byl příklad jiného nápodobitele Jiskrowa i Pankracowa pospolu, tak řečeného *Mladwanika*, kterýž slul vlastně Waněk neboli Wáclaw z Rachmanowa. Nejisto bylli rodem Čech, Morawan, Slowák neb Rakušan, ale není pochyby, že na hradě jeho Naibachu, kdež počínal sobě co nějaký kníže, wšecko wedlo se po česku. Přední jeho hejtmané byli Jindřich Šmikauský a Mikuláš ze Žďáru, Mikuláš Trčka z Křižanowa, Wáclaw kníže Ostrowský, o kterém sme již nahoře připomenuli, Jindřich z Řepnice, Jan Smolák z Biskupee a jiní. Od r. 1451—1460 krajiny na řece Morawě, uherské i rakauské, a zvláště města Prešpurek i Wiedeň, zakaušeli trpce jeho wojenské síly a hrabiwosti; prowozowali laupežnictwí w rozměru swrchowaném i potud newídaném, ale propůjčowali se také knížatům okolním ku pomoci, kdykoli jí žádali a štědře opháceli; bojownicy jeho, s wětšého dílu Čechowé a Morawané, zakládajíce hojné tábory a posádky, uměli také číhati na kupce i na zboží jujich. Mladwaněk we službě císařowě dne 29 dubna 1457 w městě Celi spolu s jinými radami císařskými přepaden a jat byl od Jana Witowce tehdáž wrchního hejtmana krále Ladislawowa; 30 března 1458 utrpěl první znamenitau porážku od lidí arciknížete Albrechta; roku 1459 přidržel se krále Matiaše w Uhřích; 1460 opakowanými boji zemdlena moc jeho tak, že slíbil císaři Fridrichowi chowati se napotom pokojně. Brzy ale na to zahynul, ana rána z děla utrhla mu obě nohy, a od r. 1461 není o něm wíce řeči. ⁴¹⁶

416) Ebendorfer prawí, že Mladwaněk byl na počátku hejtmanem Pankracowým; mluví pak o něm na str. 889, 892, 897, 904, 928, dokládaje na posledním místě r. 1461,

Mezi wálečníky českými, kteří se obětowali cizině, čestné a znamenité wedle Jiskry zaujímá místo také *Jan Wítowec ze Hřebene*, chudý zeňan český, ježž kníže Oldřich Cílský, pod králem Albrechtem bywší zpráwce králowství českého, potáhl byl za sebau do zemí jehoslawanských, a postawil w čelo weškeré síly wojenské domu swého. O slawném jeho wítězství u Samoboru dne 1 března 1441 mluwili sme již na swém místě, o jiném wítězství u Pakrace we Slawonsku 1445 wyprawují dějepisci uherští; jeho mnohé zásluhy o rod knížecích hrabat Cílských slawí wábec letopisowé Cílští. Po tragické a nenadálé smrti posledního panowníka rodu tohoto na Bělehradě 9 listopadu 1456 hledali získati sobě Wítowce jak král Ladislaw, jenž učinil ho bánem Slawonským, tak i císař Fridrich, kterýž slibowal mu (24 března 1457) powýšení stawu, statky a platy dožiwotné hojně, budeli mu pomocen k Cílskému dědictví: ale po nenadálé ráně dne 29 dubna 1457, kdežto císař sám bez mála bylby se stal wezněm Wítowcowým, nastaupila nechuf na místo přízně, až smrt krále Ladislawa učinila wálečníka chytřejho zase tak powolným, že r. 1459 pomáhal i k woleni císaře Fridricha na trůn uherský proti Matiašowi. Proto císař byw mu zase nakloněn, 22 března 1460 powýšil jej i

že sagitta bombardae perditis pedibus miseram deductus est ad mortem. Nejstarší o něm zpráwy podává w listinách Teleki X, 303, 338; další listiny o něm dáwají Fontes rer. Austr. VII, 9, 81, 84, 120, 121, 234. Chmel Materialien II, 192, Archiv český, IV, 334—36. Jiné zpráwy mají Staří letopisowé na str. 172, (kdežto ale na místě r. 1459 má státi 1458.) Chron. Mellicense ap. Pez, I, 258, 259, kdež také počty let neprávě se udáwají, a zvláště Anon. Chron. Austr. ap. Senkenberg, V, 31, 55 sq. 81. Němci mu říkali „Ladwenko,“ z čehož Pešina (Mars Morav. p. 696) učinil dokonce Ledwinku, a přidal pohádku nejapnau k wýkladu.

syny jeho tři za hrabata Záhorské (Grafen von Seger) a zapsal jim celá panství k dědictví. Od roku 1463 však mezi všeliká další v dějinách o něm zmínka. ⁴¹⁷

Pominauce mlčením hejtmana českého Jana Holubáře (Němcům slul Holowersy), kterýž ve službě u arciknížete Albrechta i u císaře Fridricha 1458—1476 nabył sobě jména i jmění, též Hynka Tainfelda z Lucka, jenž stal se zetěm pana z Rorbachu w Rakausích a umřel 1467, ⁴¹⁸ i jiných podobných dobrodruhůw více, přistaupíme konečně k uvažování úkazu mnohem vážnějšího a powšechnějšího, kterýžto dosawadním osobním zjewům stal se totěž, co moře potokům a řekám, zahrnujic je do lůna swého wšecky. Mínímeť ono *wojenské bratrstwí*, onyho *bratry* neb *bratříky*, kterýmž nepřátelé také *žebráky* a *lotry* spílali, a ježto z počátkůw nepatrných w takowau zrostli sílu, že za nejwětšího kwětu swého skrze několik let považováni byli za zvláštní a samostatnau mocnost w Europě, rozšířenau do všelikých zemí a koncín. Byloť to opakowání někdejších wálečných kompanií italských a známých Armagnakůw francauzských, we podobě poněkud proměněné, jelikož naskrze demokratické. Základ a duch

417) Hlavní pramen o Janowi Wítowcowi jest známá kronika rodu hrabat Cílských, německy psaná, kterauž podal Sim. Frid. Hahn we druhém dílu swé *Collectio monum. vet.* p. 665 sl. Důležité o něm listiny z r. 1457 čtau se w *Archiv für Kunde österreich. Geschichtsquellen* Bd. X, von Ernst Birk r. 1853, též we *Fontes rer. Austr.* VII, 81 sq. a we *Chmel Regesten K. Fridrichs etc.* Jiné zpráwy we kronikách sawěkých. *Chron. Celej.* prawí o něm p. 746: *Joan Witobez kam soldnerweisse mit dreyen pferden an der von Cilli hoff, vndt der was eines armen rittermessigen geschlechts in Behaimb.*

418) O Holubářowi a Hynkowi zpráwy jsau w těchže pramelech nyní dotčených, též w *Anon. chron. Austr. ap. Senkenberg etc.*

weškerého celku byl český, starotáborský: ale tělo samé záleželo ze sběře rozličných národůw, prowozující řemeslo wálečné za mzdu komukoli a k čemukoli bez rozpakůw.

Spolek ten branný počal se dělati w Uhřích r. 1448, jestli ne dříwe, ⁴¹⁹ sám o sobě, na způsob rotý lauežnické, od Jiskry nezáwiseje, ačkoli prwní jeho dějiště byly ty samé krajiny podtatranské, we kterýchž wládnul onen wůdce. Politické důležitosti nabył teprw na počátku r. 1453, když Jiskra rozpustil rotý swé, ježto z wětšího dílu připojily se tudíž ke „bratřím,“ a w *Petru Aksamítowi z Liděřowic*, zemanu českém, obdržely wrchního hejtmána neobyčejně smělého i podnikawého. Již sme wyprawowali na swém místě, kterak král Ladislaw brzy po wyswobození swém z poručenství císařowa chystal se osobně do pole proti Aksamítowi, a wolal proto do zbraně netoliko Uhry, ale i Morawany, a wšak potom swěřiw wedení té wálky mladému Ladislawowi, Hunyadowu synu, když nemohl nabyti prospěchu platného, hleděl aspoň tím ty „bratry“ učiniti neškodnými, že wzal jejich wůdce na žold do služby

419) Nejpilnějši skaumatel uherský, hrabě Teleki, klade počátek jeho k r. 1448 (Hunyadiak kora dílu II, str. 109.) sawěký Thurocz asi k r. 1450, oba tuším později, nežliby slušelo. Thurocz dí: *Erat et aliud genus latronum, partes regni superiores vastantium. Hi ex collectivo quodam et gregario milite, armorum praesidiis grassati, plurima sibi domicilia, alia proditione et armis acquisierant, alia novo aedificationis opere adaptaverant* (to jsau „tábory a posádky“); *fraternum quoque nomen, claustralium ad instar monachorum, sibi usurpantes, se ipsorum lingua bratrik vocitabant. Hi constitutis inter se capitaneis, omnes regni ipsius contiguas partes majori ceteris depredationum caediumque ac flammaram gravamine quassabant. Tanta jam in regno illis creverat audacia, ut palam connumbia, tanquam perpetuo in regno mansuri, contraherent etc.* (pag. 264.)

swé.⁴²⁰ Bratrstwí wojské však tím neudušeno, ale po smrti krále Ladislawa, přičiněním pana Jiřího Poděbrada, získáno jest pro Hunyadowce, a přispělo znamenitě na pamatném rákoši dne 24 ledna 1458 ke zwolení Matiaše za krále Uherského; brzy pak znepokojivši se zdvihlo proti němu několikaletou wálku pod wůdci swými Aksamítem, Talafausem, Udrckým a jinými, we kteréž Aksamít zahynul; a když císař zwolen byl na králowstwí uherské, bratří jali se pomáhati jemu. Potom zejména po smrti Pankracowě i Mladwaňkowě, když w zemích Rakauských powstaly hojně bauře a wálky mezi císařem a jeho bratrem, „bratří“ woláni bywše tam, slaužili brzy té, brzy oné straně, jak kdy která lépe platila, i stali se w létech 1462—1465 takofka třetí mocnosti w zemi. Mezitím užíwal byl (1460 sl.) pomoci jejich i Ludwik kníže Baworský. Hojnější od té doby připomínání jich jak w listinách tak i we kronikách sawěkých⁴²¹ podává možnost naznačiti aspoň poněkud jejich zřízení. Neměli tehďáž nad sebou jednoho wůdce wrchního, jakowý byl před tím Petr Aksamít, ale

420) O Aksamítowi mnoho mluwil Aeneas Sylvius we swých epištolách, nejlépe však we apisu de Europa (pag. 391,) kdežto dokládá: haec societas non aliter dissipari potuit, quam duce ipso Axamite ad stipendia Ladislai regis vocato. Proto w listině ode dne 11 Febr. 1457 (ap. Katona XIII, 1144) nazývá se „generosus dominus Petrus Axamith de Cossouo, capitaneus Plaunicensis.“ Rodina rytířůw Aksamítůw z Líderowic byla w Čechách známa; zde slul „z Kosowa“ podlé statku, kterýž držel té doby.

421) Mezi bojnými listinami o bratřích, ježto wydal Jos. Chmel we wšelikých spisech swých, vyniká důležitostí swau nákuwa dne 16 Jun. 1465 mezi císařem Fridrichem a Wáclawem Wlčkem zprostředkovaná (Regesten Kais. Fridrich's, Anhang 170—174). Mezi kronikami připomínáme zvláště Mich. Beheims Buch von den Wienern, herausgeg. v. Karajan, Wien 1843, též Anon. chron. Austriac. ap. Senkenberg etc.

přední hejtmané jejich, jichžto až ke třidceti nám zejména známó jest, zdá se že byli všichni důstojenstwím a právem mezi sebou rowni. Mezi nimi vynikal však již tehdáž rytíř český, ačkoli ještě mladý, *Wáclaw Wléek z Čenowa*, známý to později wěku swého wůdce a spisowatel o umění wálečném. Wedle něho nejčastěji jmenuji se morawský pári Jiří z Lichtenburka a z Bitowa, čeští rytíři František z Háje, Jindřich Šmikauský ze Žďáru, Mikuláš Lužický, Jan Šwehla, Jan Swojše a Sezima z Horosek; Rakušané Kunrat Weiracher a Hans Kling; Slezáci Kristof z Gersdorfu a Jan Tetaur; Slowáci Blažej a Jan Podmaničtí. Počet jejich lidí branných udává se rozličně, od pěti až do dwaceti tisícůw, rozložených po Rakausích, Morawě, Uhrích, Slezsku, Polsku a Prusích: nebo všickni oni měli mezi sebou záwazky, hlásili se k sobě a pomáhali si wespolek. ⁴²² Ne- přestávali také obraceti zření swého ku panu Jiřímu z Poděbrad, nejprwé co zpráwci, později co králi českému: ne proto, aby brali od něho naučení a poslušni byli rozkazůw jeho, ale aby w čas potřeby měli w něm přimluwce a ochránce; což pro pána toho stalo se pramenem netoliko znamenité moci, ale i hojných zápletkůw a nenáwistí w cizině. ⁴²³ Příklad Hanuše Klínga, majitele dwau hradůw ra-

422) Důkazem na to, mimo jiné mnohé, jest psaní Řehoře z Heimburka ode dne 25 Jul. 1467, kdežto mluwé o porážce bratrů u Kostolan 29 Jan. 1467, dokládá: et erant tunc tam in Polonia quam in Prussia ejus societatis fratres, qui parati fuerant sumptibus et periculis suis quidem propriis succurrere, ale král Jiří že jim nedowolil atd.

423) Wýznamná jsau w ohledu tomto slowa téhož spisowatele (in Apologia R. Georgii): Cum imperator insatiabili cupiditate saeviret angariis — et adversus saevitiam ejus plurimi armis accingerentur, quod absque Bohemis ductoribus in his partibus insuetum est hactenus, imperator inermis regem appellat, ut se adversus eos tutetur, et hos putat verbis confici posse. At tantae libertatis est militia Bohemica, ut apud exteros libere militent, modo in his,

kauských, poučuje nás, že w těch krajinách, kdežto bratři rozkládali tábory a posádky své, statkáři sami často wstupowali do spolku jejich pro snadnější ušetření statkůw svých. Wnitřní zpráva bratrstwa byla bezpochyby oligarchická, takže starší a hejtmané scházeli se dohromady ku poradám, a ustanowowali ze společného snešení, co mělo kdy předsewziti se. Přítomnost bratří byla neštěstím pro každé okolí, kamkoli obrátili se; to nejmírnější co potkávalo wšecky obywatele od nich, bylo holdowání, jakowěž od wojákůw i podnes w zemích nepřátelských děje se; obyčejně wšak nadsazowáno bylo pálením, pleněním, laupením a násilím wšelikého spůsobu; byly wšak to nemrawy obecné wšech wojsk onoho wěku, a nikoli bratří toliko samých. ⁴²¹ Toť byly ony „rotý bratří,“ o kterýchž wedena na sněmu českém 25 září 1465 od počínající tehdáž jed-

quae ad regnum attinent, regi fidem servare non dubitent. Eo fit, ut cum rex id precibus efficere nequeat, nec vim inferre liceat, dicatur ista subornasse. Sám král Jiří psal 31 Dec. 1466: Si forte illos denotatis, qui se fratres nuncupare consueverunt: in eos certe non habemus imperium, qui et nostros subditos in Moravia — jam pridem invaserunt etc. —

424) Mich. Beheim takto spíwal o bratřích (p. 139, 140):

— „diz waren gehaiszen „pruder,“
 übel fraiser und muder,
 gesamelt uolk auss manchem land,
 den got uil luzel waz pekand;
 wan man ain lant uerderben walt,
 da fugten sy wal in den salt“ atd.

(a p. 346 al.) — „Uon unserm hern, dem kaiser, zu herczog albrecht kamen sy, nu was ir gewunhait vnd auch sin, yeczund her und denn wider hin. wer in gab zu dem maisten dez dinst waren sie laisten. Het unser herr im himelreich mit dem teufel krieget desgleich,

noty panské stížnost na krále Jiřího, žeby chtěl je přijmouti a obrátiti na odbojné měšťany Wratislawské, „k záhubě zemi a knížat.“ Když konečně r. 1466, vybyti byli z Rakaus, an jim císař zaplatil své dluhy, obrátili se opět do Uher, a nedaleko Trnawy u Kostolan osadili se na táboře pevném pod náčelnictvím Jana Šwehly, protože Wáclaw Wlček, Blažej Podmanický a jiní byli již od nich se oddělili, a někteří ze předních hejtmanůw, jako pan Jiří z Bítowa i František z Háje, octli se w zajetí; takéť jich tam již nebylo lidí branných pospolu, než něco přes dwa tisíce. Šwehla byl dříve některý čas dvořanem u krále Matiaše, při jehožto korunování 1464 w kolbách slavných dosáhl byl hlavní chvály: ale brzy na to wzal odpuštění ode dwora. Král wrátiv se z krajin jihoslowanských, a obmýšleje již tehdaž wálku proti býwalému tchánowi swému, za potřebné uznal, wyhladiti dříve w zemi své tyto nebezpečné pomocníky budaucího nepřítel; a protož u veliké síle wálečné přitáhl na podzim 1466 k Trnawě, a dne 6 prosince dal obehnati tábor u Kostolan. K jeho žádosti poslal mu císař ještě wojsko rakauské ku pomoci. Bratři

het in der teufel geben mer,
sy weren zu im kummen her“ etc.

(p. 347) — „Sy fragten nach dem tail nit ser,
wer gerecht oder unrecht wer,
pei dem kaiser so waren sy
und auch mit dem herczogen hy;
pei sechs malen oder mere
kamen sy hin und here.“ —
„Uil upikait, lasters und schand
waren sie stiften in dem land;
ain frümmer man nit sicher kund
über akter reiten kain stund;
kain frid nach sun moht nümmer
so gut gewesen ümmer,
das man sich dar an lassen maht“ atd.

bránili se zaufale, mnohé nepřátelům svým škody činíce, až konečně 29 ledna 1467, nejvíce pro nedostatek vody, umíniwše opustiti tábor a probiti se skrze nepřátely, přemoženi jsau na cestě a pobiti neb schytáni s většihó dlu, takže nemnoho jich wywázlo z té pohromy; Šwehla na utěku prozrazen a wydán. Na to 70 jatých z rozkazu králowa powěšeno na šibenice, Šwehla sám nejwýše; jiných drahně pomoheno wšelikými spůsoby po žalářích; ženských přes 300, a mezi nimi mnohé prý krásné pani, odvedeny nejprw do Trnawy, a potom kázal je prý král rozdati swým Rácům za ženy. Tím zemden a rozplašen celý spolek bratrský tak, že o něm napotom nebýwá wice řeči. ⁴²⁵ Wáclawa Wlčka spatřujeme již roku následujícího 1468 mezi předními hejtmany wojska českého proti Uhrům, František pak z Háje, wychovaný za mládi na dvoře císaře Fridricha, Jan Tetaur, Blažej Podmanický a jiní prosluji později co hejtmané králowského wojska uherského.

Uwážímeli swědectwí předního českého básníka o Wáclawowi Wlčkowi, že za jeho žiwobyti (an umřel teprw mezi r. 1500 a 1510) newedlo se wálky na Dunaji, na Labi ani na Wisle, ba tuším ani na Dněpru, ku kterézby od něho bylo nehledalo se rady a naučení; ⁴²⁶ a

425) Zpráwy o pohromě 29 Jan. 1467 podávají Anon. chron. Austr. l. c. p. 321, 322. Eschenloer I, 348, Thurocz ap. Schwandtner I, 287. Bonfin dec. IV, lib. 1, p. 421—23, psaní ap. Pray, IV, §1 ajw. Dne 22 Jan. 1467 dal král Matišáš knížeti Viktorinowi psaní „in destruu exercituali sub fortalio Kostolan.“ (MS.)

426) Neměně důležitý nežli zajímavý jest náhrobek, jež napsal Bohuslaw z Lobkowic a na Hasištejně († 13 Nov. 1510) W. Wlčkowi z Čenowa:

Hunc Wenceslaus tumulum, Caenovia proles,
Ingens Arctoi gloria Martis, habet.
Hoc sine non reges, gelidus quos alluit Albis,
Duxerunt acies in fera bella suas;

spomenemeli na přátelské obcowání bojowných Polákůw i Rusůw s husity, o kterémž již wykládali sme: nemůžeme pochybowati, že české umění wálečné známo bylo jak we střední a východní Europě wůbec, tak i w Polště a w Rusích zvláště na konci XV století. Skutek dále ten, že wojenský onen spolek, kterýž pode jménem *Kozákůw* proslawil se, powstal právě té doby, aneb aspoň znám jest od počátku XVI století, nejprw w Ukrajině, potom i w jiných dalších zemích; že hlavní známka umění jejich a ústrojí wálečného, kterauž dělili se jak od Tatarůw, nepřátel swých, tak i od řádného wojska polského i ruského, záležela na táborech a hradbách wozowých, právě Žižkowských; že celé zřízení jejich bylo doslovně totéž, které poznali sme u Wlčkowy rotý bratrské w Rakausích a w Uhřích o čtyřidcet let dříve: to vše důkaza jest dosti, že Kozáctwí celé, ne sice jakowé jest za našeho wěku, ale jakowé bylo w XVI a XVII století, bylo nápodobení aneb opakowání bratrských rot českých od nás líčených, arcíže w jiných krajinách a národech. Jméno Kozák, vlastně „Kazák“, znamenalo Slowano-Tatarům totéž, co Srbo-Wlachům „gusar“ neboli „husar“ a „hajduk“, Řekům „klefta“: byl to muž branný, jenž pro zniknutí poroby dal se na laupežnictwí. Protož jalowé jsau lidí učných hádky o půwodu Kozákůw: Kozáci, co osoby, měli

Hoc sine non gentes moverunt bella superbae,

Nec dedit horribiles buccina rauca sonos.

Hujus Danubius virtutem et Vistula novit,

Et qui Sarmaticas potat, Alanus, aquas.

Sed quae non juvenem potuerunt bella nec enses

Perdere, longa senem perdidit ecce dies.

Zdali „Alanus“ a „Sarmaticae aquae“ mají se rozuměti na Dněstr neb na Dněpr, at rozhodno saudný čtenář sám. Wlčkůw spis „kterak se mají šikowati jízdní, pěší i wozy“ podali sme s některými zprávami o životu jeho w Časopisu česk. Museum 1828, sw. druhém.

stejný počátek s násilím tatarským mezi křesťany; Kozáci, co spolek bojowný, co moc branná, co republika wálečná, utwořili se na počátku XVI století nápodobením bratrských rot českých.⁴²⁷

Opominuli sme we přehledu swém mluwiti o žoldně-
řích českých, kteří wstupowali řádně do služby u mocností
zahraničných, a kterýchž působení tratilo se wíce méně
w dějinách cizích. Rozumí se že od wěkůw po wěky na-
lezali se wždy lidé, kteří co dobrodruhowé hledali šěstí
swého kromě vlasti, a službami platnými uměli získati
sobě přízeň mocnáfůw. Zdá se však slušné, učiniti ko-
nečně zmínku aspoň o těch bojownících českých, kterým
rod Hunyadowský w Uhřích děkowati měl za znamenitau
částku wojenské sláwy swé. Jsauť swědectwí dostatečná
před rukama, že již gubernator Jan Hunyadi sám míwal

427) Nechceme tuze doléhati na to, že slawní wálečníci, pod
jichžto zprávau a ochranau moc wálečná kozácká asi od
r. 1508 utwořila se, byli dle wšech nálezů Konstantin
knže Ostrowský, jeho někdy poddaný Ostafej Daškiewicz,
a jich obau přítel Predislaw Lanckoronský, což upomíná
na kněžata Ostrowské Fridricha r. 1426 a Wáclawa
r. 1460 již nahore připomenuté: nám dosti jest, že spů-
sob wálečný starých Kozákůw, kterýž nám líčil nejstarší
o nich spisowatel r. 1640, Francauz Wil. Levasseur
sieur de Beauplan (w překladu německém J. W. Möllera,
Breslau 1780 na str. 9, 71 a násl.) a kterýž od po-
zdějších spisowatelůw (také od J. C. v. Engel Gesch. d.
ukrain. Kosaken, Halle 1796, na str. 63) pokládán byl
za wýmyslek jejich vlastní, byl we wšech swých podro-
nostech způsob starotáborský, jakž nám jej líčil Aeneas
Sylvius, Wáclaw Wlček nahore dotčený ajw. Protož i ne-
podstatné i zbytečné zdá se býti, že Nik. Karamzin (Istor.
gosud. Ross. tom V, str. 393 a priměč. 273.) a J. H.
Schnitzler (la Russie etc. Paris 1835 str. 426 sl.) zabí-
hají s Kozáky ke starým Kasogům i do někdejší Kazachie,
když jisté jest, že Kozáci nebyli zvláštní a oddělný národ,
ale jen zvláštní spolek wálečný, jako někdy rota bratrů
českých.

swé zvláštní rotý české, na jichžto udatnost a wěrnost we všech bitwách spoléhal se nejwíce. ⁴²⁸ Ještě wíce bylo toho u syna krále Matiáše, kterýž arci drahně let psal se také králem českým. Jeho „*rota černá*“ (legio nigra), tak powěstná ba slawná w dějinách sawěkých, záležela ze samých téměr Čechůw, Morawanůw a Srbůw. Bylať ona, dle seznání Uhrůw samých, jádrem celého jeho wojska, jejím welitelem býwal král sám; černau nazýwana proto, že pro nabytí wětší otrlosti chowána w zimě w létě wždy pod širým nebem. Poslední její proslulí hejtmané byli Trnka i Mikuláš z Haugwic. Konec wšak její r. 1492 byl neslawný a smutný. Pro neplacení zoldu zbauřiwise se několikráte, podstaupeni jsau konečně od Pawla Kinižiho zrádně moci náramnau a přemoženi. Psali o tom sami do Čech dne 28 října 1492, že prý „páni Uherští na nás takowé škody počítají, ježto bohdá tím winni nejsme, že sme slaužili wěrně a práwě pánu našemu, jakožto na dobré lidi sluší. Již nám teprw winu dáwají, když nás jim třeba není a majíce nás we swé moci: a prwé sau nám z ničehož winý nedáwali, dokudž nás potřebowali.“ Byli tedy zjímáni „rotmistři i z rot wšickni dobří lidé jízdní wojsky černé,“ jakož se podepsali we psaní, jímž žádali pány české o přimluwu u krále Wladislawa. ⁴²⁹

428) Opustíce swědectwí kronikárůw sawěkých, uwedeme na důkaz jen následující slowa ze psaní krále Jiřího ku králi Matiášowi ode dne 28 Jul. 1466: Turcorum ferociam bohemica militia duce quondam genitore vestro, dein vestro quoque ductu saepe contrivit. Vestram fidem appellamus, frater carissime, vir insignis bellicis laudibus genitor vester, quod umquam bellum contra Turchum gessit, in quo bohemica militia assignatum sibi munus ullius difficultatis vel periculi metu diffugerit vel declinaverit? etc. (Dobneri Monum. II, 422.)

429) Psaní takowé ku panu Jindřichowi ze Hradce, dané „w Budně, w neděli na den S. Šimoniše Judy“ bez

Spisowatelé uherští nezapírají, že pádem roty černé počala klesati také tehdejší wálečná sláwa uherská.

Ještě nám zbývá promluwiti w tomto článku několika slowy o sociálních poměrech a mravním stawu i wšelikých způsobech a nespůsobech národu našeho za wěku Poděbradowa.

Porownámeli práwní poměry wšelikých stawůw a tříd obywatelstwa českého mezi sebau, jakž na počátku XV století sme je poznali, se způsobem tím, we kterémž je spatřujeme na konci téhož století: ustrneme nad welikostí a těžkostí proměny, která během asi dwau žiwobytí lidských počala i dokonala se. O tělesné porobě selského a nižšího lidu wůbec nebylo na počátku onoho století ještě ani stopy ani zmínky: na konci ale jewí se již co skutek uznaný a ustálený, co známka powšeechná lidu obecného. Přewrat takowý, ačkoli potřebowal k uskutečnění swému celé téměř století, byl nicméně nad míru náhlý, když powážíme, že nestal se omráčiwým podmaněním pod meč drawých cizincůw, ale wypučil se takofka z lůna národu pauhým nadužiwaním okolností. Bylyť to arci okolnosti mimořádné, kteréž howěly přewratu takowému: bylyť bauře a wálky neslýchané i několikrát opětowané, ježto zasahowaly až do jádra žiwota

udání roku, (tedy 28 Oct. 1492), nalezli sme w archiwu Treboňském. Jím nabýwá Bonfiniowa zpráwa (Decad. V, lib. IV, p. 558—54) tsprw prawého swětla. Spisowatel ten ještě k r. 1487 (Dec. IV, lib. VIII, p. 505) nemohl byl dosti wynachwáliti wojenskau kázeň jak u krále Matiaše wůbec, tak u roty černé zwlášť, — pokud jí žold placen řádně: i jakýž pak diw, že woják, nedostáwaje žoldu, nechce umřati hladem? Sám Bonfini wyznává, že pro nedostatek peněz rota černá nejednau o mzdu sílbensau oklamána byla.

i bytu národního, a w nichžto rozhodowala ne spravedli-
wost, ale hmoťná hrubá síla i chyťrost wálečná.

Na místo líčení obšírného uwedeme zde slowa dů-
ležitá swědka nejspůsobilejšího, Viktorina Kornelia ze
Wšehrd, jenž r. 1493—97 byl místopisářem králowství
českého, a we swých knihách o práwích a saudech i o
dskách země české, při wýkladu o někdejším pohánění
k saudu, taktó wyprawuje: „Byli sau někdy za starých,
ale tomu již pamětníkůw není, we všech krajích půwo-
dowé nekomorníci, a ti swědomi we všech krajích všech
sídel panských, zemanských i dědiných; ti sau, že jest
země hustá a dobře osedlá zemaný byla, nebylo ještě
skupowání zeman ani sídel zemanských boření a twrzí
i zámkůw zemanských kažení a s zemí srownání, ani
rybníky zeman i sedlákůw, wsi i dědin i luk wytopowání,
z té příčiny ti půwodowé pro welikau zeman a wsi
w zemi české hustost a počet téměř nečíslný od starých
byli sau wymyšleni, ne aby oni poháněli (k saudu), neb
jest jim to nepřileželo, ale aby komorníkům okazowali
sídlá těch, kteříž sau měli býti pohnáni, a aby komorníky
k jich sídlům powodili; z kteréžto příčiny i půwodowé
sau sluli. Ale potom když jest země téměř třetí díl zpu-
štěn wálkami a mory, a sídel zemanských množství pří-
lišné w každém kraji jest zahubeno a rozbořeno, a což
po meči, ohni a moru zůstalo, to jest s wětší téměř
strany rybníky zatopeno: nebylo půwodůw wíce potřebí,
aby komorníka k pohnaným powodili; neb když sau ze-
mané zříděli w zemi, ta sama řídčnost lidí odjala jest vše-
likau mýlku, kteráž při každém množství se nalezá“ atd. ⁴³⁰

Z tohoto a z jiných podobných swědectwí drahně,
kterýchžto po krátkost nechceme hromaditi, ba z celé

430) Vikt. Korn. ze Wšehrd knihy dewatery o práwích atd.
w Praze 1841 na str. 437.

spausty památek dějinných toho wěku wůbec, béfeme skutky následující: 1) že před vypuknutím wálek husitských počet zemanůw a dědinnikůw, t. j. statkářůw prostředních, swobodných a jen králi samému poddaných, byl téměř nescislný, takže nezabloudíme od prawdy daleko, řeknemeli, že asi dvě třetiny weškerého powrchu země české byly w držení jejich; 2) že třída tato, někdy hlawní národu jádro, postupem wěkůw menšila se, a ředla wždy wíce a wíce; 3) že příčiny toho byly netoliko přirozené, jako wálky a mor, ale také politické, totiž zmáhání se skrze wálku šlechty wyšší nad jiné obywately, saustředění čím dále tím hojnější jmění národního w rukau jejich, a wypínání se i zwláštního stawu rytířského nad prosté zemany wůbec.⁴³¹ S proměnou tau zároveň a pospolu pokračowala také rostaucí řewniwost stawůw politicky opráwněných mezi sebau, a čím dále tím těžší utiskowání lidí poddaných selských i maloměstských, kteřížto ještě za krále Wáclawa bywše jen pauzí auročníci, pod Wladislawem II octli se pomalu w porobě již dosti kruté. Budeme časem swým jednatí obšírněji o věci této, až nám nastane řeč o bauřech a půtkách mnohiletých a krwawých, které z ní pošly. Zde bylo nám jen činiti o naznačení powahy a směru, kterými rozwijely se záležitosti tyto za wěku Poděbradowa. Musíme při tom wyznati, že i Poděbrad sám, jakkoli maudrý a sprawe-

431) Ačkoli stawu zemanského ubýwalo w Čechách každým rokem, předce jmění jeho w deskách zemských okolo r. 1529 zapsané bylo ještě znamenitě wětší, nežli jmění šlechty wyšší a stawu městského (srwn. nahoře k r. 1453 poznám. 289). Také obnowené r. 1541 desky zemské ukazují wždy ještě veliký počet statkářůw prostředních i menších, w poměru k wěkům pozdějším. Zakládání velikých rybnkůw nových uwedli pod králem Wladislawem II zwláště páni z Rosenberka i pan Wilém z Pernšteina w obyčej.

dliwý, nebránil směru dotčenému, ale napomáhal wíce, wědomě i newědomě, wšelikými nařizeními, kteráž wyšla za panowání jeho.

O powaze a mrawích českých toho wěku podal Antonín Bonfini Wlach, kterýž mnohá léta žiw byl na dvoře krále uherského Matiáše Korvina, obraz dosti pochlebný: Čechowé, dí, „nade wšecky na swětě národy wynikají urostlostí postawy, silau těla, krasau i lepotau vlasůw a příjemností w obcowání; o ustrojení těla i brady pečují nad míru, nosí a odiwají se welmi čistě a lahodně, jakoby zrozeni byli jen k wálce a k rozkošem; přiwětíwi jsau wšickni a wlidní, a uměli příliš získati sobě přátelstwí jiných lidí.“⁴³² Zdá se wšak, jakoby tu Bonfini jen šlechtu a dvořanstwo české měl na zřeteli; neboť swědectwí jeho těžce srownati se dá s nářky o zdiwočilosti mrawůw, o wšeobecné bezúzdnosti a násilí, kteréž pojímáme i ze spisůw i ze skutkůw té doby. Prawda jest, že národ náš, přepychu zwlášť w oděwu wždy milowný, nepřestáwal ani tehdaž wyhledáwati kroje a mody nowé, dle zdání lepotwárné; nezřizenému tomu chťíci obětowal byl již před wěky wšecky wýhody kroje národního stá-

432) Slowa jeho wlastní jsau (Decad. IV, lib. V, p. 474):

Prae ceteris terrarum gentibus proceritate staturae roboraque corporum ac pulchritudine, praestantia crinium et suavitate consuetudinibus, Boemi sane praecellunt; corpora comasque plus justo colunt, in habitu vestituque nitidissimi et perquam molles, ad bellum et voluptates tantum nati; populares omnes sunt et affabiles, ad conciliandas quoque amicitias nimis idonei. W témže smyslu položil také k r. 1468 králi Matiášowi do ust řeč (dec. IV, lib. II, p. 432) podobnau: Fateor, Boemos martiales esse, famosissimum genus hominum, culturae corporis studiosissimum et quam maxime crinium; cupidissimum belli et ad pericula promptissimum. Procera sunt his corpora et speciosa; contemptus mortis magnus inest, et persuavis hercle consuetudo etc.

lého, a opičil se již ode XIII století nejvíce podlé Francie. Protož marné jest se ptáti po kroji českém wěku Poděbradowa; byla to rozmanitost a nedrželiwost neko-nečná, takže cokoli zjewilo se takowého u stawůw vyšších w cizině, wcházelo bez odkladu také u šlechty české w oblibu, a od ní wnikalo w lid obecný dále; protož i tehďáž, jako podnes, rozdíl krojůw we vlasti byl takotka jen chronologický, ana býwalá moda některá udržela se w jednom kraji déle nežli we druhém. A totěž. platí také o všelikém nářadí domowním i hospodářském. Mlčéním také pominauti nesmíme, že w životě obecném nemrawnost řeči přewyšowala nemrawnost skutkůw, že obyčej hromowání, lání, přísahání a oplzlého mluwení pokládán jako za známku energie osobní, an byl jen známkau newzdělanosti a barbarství.

Bylať wšak aspoň jedna ctnost, kterau Čechowé toho wěku wyznamenawali se nad jiné národy tuším wšecky: bylať to *láska k vlasti* a k národu, čili jak tehďáž říkáno, k jazyku swému. Nepřízeň, s kterau potkawali se, co jinowěrci a kacíři, u všech národůw zahraničných, měla pro ně aspoň tu wýhodu, že je pautala k sobě wespolek aužěji, a dodávala jim odhodlanosti k obětem pro dobré společné. Počet vlastencůw ušlechtilých a wýtečných, jakowěž sme poznali býti ku př. pány Hynce Ptačka z Pirkšteina, Alše Holického ze Šternberka i jiné, byl mezi Čechy mnohem hojnějši, nežli w Němcích aneb w Uhřích; sám Jiří z Poděbrad nabył proto nejvíce lásky a moci w národu, že pečowal předewším o blahobyť obecný we vlasti. Proto také cit vlastenecký býwal hojnějši při straně podobojí, nežli straně pod jednau, kterážto tehďáž walně lnula k cizině, ačkoli také w ní pozůstawil Wilém mladší z Risenberka i z Rabí příklad jasný a sláwy hodný. Takéť cit tento jewil se ještě wal-

něji we třídách národu prostředních a nižších, nežli u pá-
nůw urozených. Jen vlastenská nadšenost umožnila wětší
část oněch činůw českých XV století, kteří stali se byli
odiwem swěta. Nejedem Němec, porownáwaje takowé
smýšlení české s netečností pro vlast u národu jeho té-
měř wšeobecna, netajil swého nad tím podiwení a po-
litowání. Bohužel že i u Čechůw ctmost tato nebyla dě-
dičnau po wše wěky, a že nastanau nám zase doby, kde
ji bolestně pohřešowati budeme: proto ale slušelo tím
wíce, učiniti o ní na místě tomto zmínku neméně čestnau,
nežli radostnau.

Nemůžeme nechwáliti také *citu pro čest*, který we
wšech poměrech obecného i saukromého žiwota welikau
prowozowal moc; zákon cti nahražowal přečasto zákony
mrawnosti, ujma na cti wážena bolestněji nežli prohřešení
se proti bohu. Zákonowé ti dowolowali každému, zwláště
we dlouhém bezwladí od r. 1439 do 1453, škoditi sau-
sedowi swému dle možnosti a libosti, wražditi se s nim
a s lidmi jeho, pleniti, páliiti, jímati, laupiti atd. jakmile
„ohradil prwé čest swau“ proti němu, t. j. podle práwa
záštního poslal mu list odpovědní a opowěděl wálku; po
čemž ookoli činil, nebýwal nepříteli swému ničímž wíce
winen, neboť již tento powinen byl „míti naň péči,“ t. j.
ostřihati a brániti se mu i se wšemi lidmi swými podda-
nými a pomocníky, ježto byli „táhli se w jeho mír i ne-
mír.“ Takowéto „zášti“ (Fehde) nenalezalo poroku, jakož
pak ani za našeho wěku ještě sauboj, jakkoli krwawý,
w obecném domněni za nectný se nepokládá. Nařizeními
sněmowními zapowídán sice obyčej ten, jakmile řádná
moc politická i soudní zřízena w zemi zase: ale trwalo
to dlouho a wymáhalo neobyčejnau energii pana zpráwce,
nežli aupně zrušiti se dal. Takéž zákonowé cti hájili
swatost daného slowa, drželiwost slibůw a wěrnost we

wšelikých záwazcích. Wojín český we wálce jatý propuštěni kdy „na čest a na wiru“, byloť se spoléhati na to, že w určitý čas postawí se zase do wězení třebas sebe krutejšího; ne jeden držíwán takto na záwazcích po celá léta, že stawěw se řádně, propauštěn wždy znouw až do konečného wykaupení aneb narownání. Lidé, kteří takto w chowání swém ostříhali zákony cti, sluli tehdáž wůbec lidé *dobří*; slowo „dobrý“ neznamenalo tak mrawní dobrotu, jako raději statečnost, čestnost w obcowání. „Buď dobrý, můžešli!“ býwala té doby nejdojímavější důtka, která člowěku nad swau ctí zapomenulému činiti se mohla. Protož i záhy, a zejména již na konci XV století slowo „dobrý“ slulo tolik co ušlechtilý, urozený, šlechtický; a chlauba, „já jsem lepší než ty,“ kterážto dáwala příčinu k tolikerým rozepřem onoho wěku, značila ne wyšší staw mrawní, ale wyšší urozenost.

We mnoholetém bezwladí, kteréž sme líčili, nebylo ni žádná *saudní moci* w Čechách; saudowé přestali, desky zemské byly zawřeny a nikomu nepřístupny; o bytu desk krajských neboli caudních té doby není již ani zmínky ani stopy. Proto wšecky rozepře mezi stranami, které netrpěly odkladu, rownány buďto mečem a wálkau, anebo rozsudími pro každau při od stran zwláště zwolenými, kteřížto nazýwáni umluwci, opravci, rozdílci aneb ubrmané, na jejichž wýnosu strany slibowaly „přestati mocně,“ to jest podrobiti se jim a nehledati dalšího práwa pod pokutau propadení celé pře. Porownámeli wyznání a nářky spisowatelůw starších, zejména panůw Smila Flašky z Pardubic († 1403) a Ondřeje z Dubé († 1412), že za jejich wěku saudowé nerozhodowali wždy po sprawedliwosti, alebrž podle umění řečníkůw, se chwalau wěkůw pozdějších o neporušitelnosti saudůw, můžeme domýšleti se, že dlauhé ono bezsaudí a wzácnost saudůw sama přispěla

k tomu nemálo, že moc soudní a důstojenství auřadu saudcowa za wěku Poděbradowa požíwaly u lidu českého wůbec znamenité wážnosti a úcty; cokoli wyřknul saud rád-ný a weřejný, ba cokoli wolený opravce nalezal we formě a s obradem saudu weřejného, to přijímáno téměř jako za swaté, a strany obě obwykaly tomu obyčejně bez reptání. Bud toho však příčina kterákoli: skutek sám w sobě jest prawý a nepochybný, stwrzený příklady dostatečnými. Ba i toho sme se dočtli w aktách sauwěkých, že páni a kme-towé zemští, měwše nesnáze se zemany, když jednalo se o wolení mocných opravcůw mezi nimi, a saupeřowé přestáwali na nich samých pod wýminkau, aby při swau rozhodli sami we formě saudní, oni odpírali se a chtěli raději stranau býti nežli saudcem. Skutek tento sám může postačiti za důkaz, že při wší zdiwočilosti mrawůw, o kte-rěž sme mluwili, mrawní jádro národu přece ještě dosti se zachowáwalo čisté a neporušené.

Skončíme článek tento několika *obrázky*, kteréž o *mrawích* wěku swého napsal a pozůstawił spisowatel od nás již chwálený, Petr Chelčický. Był on sice přís-nější nad jiné saudce a barwy jeho mohau býti tu i tam žiwější, nežby snad slušelo: wždy ale slowa jeho nejsau bez prawdy, a mají tu zásluhu, že dáwají nám patřiti na smýšlení, obyčeje a mrawy wěku jeho bezprostředně. Proto zastupují také místo dokladůw ku předešlému ličení našemu.

1) *O řewnění pro urozenost.* „Lidé plní pýchy o čest tohoto swěta i o zboží bojowali a mnohau krew prolé-wali, aby sedali we šraňcích, wywodíce urození swé čtyrmi kauty, aby dwa dědy a dvě bábě ukázali dobré urozené wládyky po otci i po mateři. Pakli neukáže těch čtyr kautůw, tedy není dobrý, ale chlap, a ten jenžto jest dobrý, nechce s ním sedati we šraňcích, jako s hubeným.“ (Pař. 91.)

2) *O násilí činěném chudině.* — „W těchto časech zkusili sau lidé této země i okolní welikých zamaucení, bíd a nauzi, když se stalo zbaufeni strany proti straně z příčiny wíry, že jedni na druhé tiskli mocí jako na kacíře. A trwala wálka ukrutná na patnácte let (1419—1434) s záhubami přílišnými, s welikými strachy a s dawy. Mnozi z sedlákůw a lidí robotných pro chudobu a pro hlad nemohli na dědinách ostatek. Nebo někteří troje neb čtwery platy na hrady a na města musili platiti oběma stranám; a wojska polní ostatek jim wydrali.“ (Post. 6.)

„Nyní widíme, coť jest dal bůh lapek w Čechách. Wšecy hrady a města osadil zloději a lapkami, aby trápili, bili, z chalup táhli, wázali, laupili a u wězení sázeli; takže u welikau nauzi wšecy lidi podal jest bůh. A to jsau pomsty od pána boha hrozné.“ (Ol. 140.)

„Twrzní a hradowí násilníci, ježto zjewných zlodějůw, morděřůw, násilníkůw k násilí chudým chowají, jsau knížata zjewných hříšníkůw.“ (Post. 276.)

„Aniž odpuštěno bude pánům a wladařům ukrutným, ježto sedláky swé tepauce hanějí, chlapy, wýry, psy je nazýwajíce u wězení sázejí, aby wždy jim bezedná hrdla plnili.“ (Post. 194.)

3) *Lakomství a pýcha.* — „Skrze lakomství nesyté tisknau se spolu lidé, každý táhna k sobě, jinému dera z rukau, skrze lichwy, skrze obchody, skrze kupectwí, skrze řemesla a skrze trhy rozličné a wšelijak neprawé, tak že nesnadno co může prodáwáno neb kupowáno bez hřichu býti. A z toho úzkost chudině a nemilost, záwist, swáry, hanění, srocení šibalské k bití, k wraždám, a pak wylití přílišné ku pýše, k marné pochwale, wšecy věci aby na chlaubu s pochwalau šly, w oděwích drahých nákladných s wymyšlenými kroji, s lepotami okrášlenými; též w jídlech rozkošných a nákladných někdy wíce chlauby

hledají než potřeby, též we stawení domůw a twrzí. A tak pýcha we všech věcech rozlita jest“ atd. (Ol. 230.)

4) *Dobrota vládyčí.* — „Zlé věci každé nenávidí a waruje se ta dobrota vládyčí: nesluší na ni nižádná práce úsilná, ani trpení, ani hanění, ani která sprostnost, ani ponížení, ani jiným poslauení, než toliko život swobodný, prázdny, lehký, sytý lahodných věcí, čistota a lepota, a oděw krojůw zvláštních dáblowým mistrem wymyšlených a dworných, drahých a hesowaných na odiwu všem, jako bohové a bohyně, slawau a okrasau nade všecky wymyšlenau. Také na tu dobrotu sluší stolowé bohatcowi skwostně ozdobení a lůže čistá měká, řeč sladká a lisawá, plná pochlebenství, s přidáním „rač Waše Milost počítí,“ a vždy aby kwetla pěkným umýwaním w lázních, rozkošným, častým a nezwedeným mytím, s obtížením služebníkůw. — Jen skrze bolest a pot chlapůw a wýrůw mohau dokázati té dobroty vládyčí“ atd. (Sif 152.)

„Nesluší na wás páni ta lenost, celý den prázdniiti, seděti, taulati se, w šachy, wrhcáby neb karty hráti, dlauho spáti, vždy smilniti jako howadům, vždy w se cpáti a líti wíno nebo piwo co do sudu a nikdy nezlačněti. Také nesluší na wás, lidi chudé swé dráti a bezprawí jim činiti robotami, lowy, ponůckami přimyšlenými, a jinými břemeny jich tisknauti.“ (Post. 9.)

5) *Fýšlení a přepych.* — „Mnozí nechwálí na sobě skutkůw božích, ježto se vždy opravují, chtějí krásni býti, a jinau twář sobě připravují, jinak hlavu, wlasy strojí, aby kadeřawé byly, spletání wrkočůw aby až do pat wiselo. Protož w těch pyšných srdcích nikdež bůh neuměl ani twáři, ani kadeři, ani jiných audůw dobře stwořiti. A což nemají bokowé, ramena, nohy, to kasáním pyšného a drahého raucha, zlatými pásy, stříbrem, postawci, barwami opraví, umějíce lépe než bůh všechn

žiwot připrawiti, nohy utáhnauti, jednu zelenau, druhau čerwenau. A kdyžby je bůh tak stwořil, opět by to chtěli jinak opraviti. By ženy s těmi chomauty širokými a s rukáwy do země stwořil, řeklyby: těžké jest břemeno na nás wložil, těžko s takowau hlawau choditi.“ (Post. 216.)

„Oděwy takowěz nyní nosí, jako bohatec (w ewangelium): zlatohlawowé, postawcowé, od perel, od kamení drahého, i což nejdražšího w swětě nalezti mohau. Kdoby také wypsal pýchu ženskau w oděwích? mám za to, že ani bohatec, ani jeho žena takowé pýchy a rozkoši neměl jest, jako ženy nyní mají.“ (Post. 168.)

„Na mužich rubáši do země, suknice otáhlá málo zadku kryje, a kukla sedla koní kryje s kuklicí mnichowau i s radlicí; nebo kloček krátký a wlasý dlauhé až na ramena odíwají a klobauček chlupatý na to jako homoli; i wyhledá z něho jako z krbu; ježto již newědí jakých potwor chtí ze sebe nadělati. Takéž ženy mrzké nawěšejí na se toho sukna, že se již ledwa wleče w něm, s wymyšlenými kroji a s lepotami owšem nelepými, a hlavy široké a nahoru vysoké s rohem“ atd. (Sif 157).

6) *Rozmařilost wšelikých stawůw.* — „Obecně jediné chudina chaterná na winnicích dělají, ježto snadně z obyčeje takowé břímě úsilí i wedra snesau; ale lidé rozkošní tohoto swěta i chladoležkowé nechodí na winnice dělat, anobřz i díwati se dělníkům jim těžko býwá, jako měšťané roztylí a měštky, páni, wládyky, kněží, mniši, jeptišky; takowí se nenajímají na winnice pro swůj rozkošný žiwot, neb sau nepřiwyklí na horku býti, ale takowí pak obecně wína wypijí, sedíce w chladu w domích krásných; a kněží, ti se pak proto swětí, aby práce ušli.“ (Ol. 197. Post. 62.)

Bohatec w pekle — „již nemluví o Seremské a o Mal-

vasie, aby jemu w zlatém koflíku přinesli a dlaho před páně Milostí drželi klanějice se.“ (Post. 169.)

„Kněží a přeláti nepočítají knížatům, panům ani tučným měšťanům za hřích žiwota bohacowa rozkošného, smilného, prázdného, pysného, lakomého, nemilostiwého, ukrutného, násilného, neboť jsau sami w témž odsauzení jako páni. Aníž takowí dějí pánu násilím roztylému upřímě: „do pekla půjdeš, neb si wyrostl w sádlo skrze násilí chudých, hoduje na každý den skwostně i jinak peský žiwot weda,“ ač widí, že w takowém žiwotě bohacowě do smrti stojí. Ale radějif učiní jemu pohřeb příliš slawný: kněží, žákůw i jiných lidí weliká processí bude, mnohé zwonění, mši mnoho, spiwání a swic, ofěra, weliká chwála na kázání, že se z toho zdá, že jest nelze zahynauti té duši. A k tomu ještě wíce, že budau wěčně prositi za tu duši, nadadí mnichy a jiné kněží, aby mše slaužili za páně Milost; žaltáře, wigilie i jiná náboženství aby konali za něho, neb Jeho Milost mnoho dobrého našemu zákonu učinil. Protož we knihy klášterské i u jiných kostelůw wpiší tu duši, a wěčná prosba za ni bude; a tak té duši wždy jest spasenu býti, dowedauli, že jsau ty věci prawé.“ (Post. 170.)

„Lid uběhlý w slepotu, když na kněžích zlost pozná, však dosti na tom má, když jemu kněz boha stwoří a ukáže; již pak nedbá, by kněz celau noc s nimi na piwě neb na wíně cechowal, čertowy rohy na se wstawě w kostky, we wrhcáby hrál, tancowal, frejowal, smilnil, wšeho toho ten lid nedbá. Nebo když na sobě welikých hříchůw za hříchý nemá, takéž nemá i na kněžích; pakli co na nich za hříchý má, ale to w smích a w lehkost obrátí. Nebo sau je i w tom swedli falešní proroci řkauce: nehleď na to, co my činíme, ale na to, coť my welíme. Ano snad jedno jako druhé: blud činí i učí atd. (Post. 201.)

„Již mistři a kněží welicí wládnu Ježíšem, w jich rukau spasení wšech záleží: oni wládnu wírau a panuji nad ní, a což oni chtějí, to wíra jest. A Ježíš daw jim w moc klíče králowstwí nebeského, aby jimi odmykali, jakož se jim zdá a komu, on již na jich milosti jest, co oni mu dobrého učiní, na tom dosti měj. Ale oni wládnuce Ježíšem a jeho spasením, a jedno jsauce s swětem, podadí jeho swětu whod, aby jemu Ježíš nebyl těžek ani k hanbě; připrawí oni Ježíše swětu w sladké jišce, aby s chutí požíwal Ježíše; aby nebyl swět měren k Ježíšowi, ani k jeho kříži ostrému, ale aby Ježíše měřili k swětu, změkčiwše jeho nad olej, aby lehce na každu ránu padl, aby spasení jeho mohlo se dostati také násilníku, zloději, morděři, cizoložníku“ atd. (Post. 158.)

„Pokušitel — přistaupá k žákům, když ještě je we škole s mošnu widí, ježto jim partekowé chleba žádni jsau: i pokauší jich, ukazuje jim stůl tučný a lahodný u kněží, ani dobrá bydla mají, rozkošný a sytý žiwot wedau beze wší práce na úsilí a krew robotného lidu; jakož na ně to swědčí jich tuční a širocí terichowé, sádlem prorostlí zášijkowé a lalokowé utylí, a lice ducaté a rumné; ani chodí jako páni w čistých šubách. Protož ďábel s tím jich žiwotem sytým a lahodným přistupuje k těm školním lačným a psoty plným, aby se pilně učili, a naučice se něco aby na swěcení mohli jíti a nažebřice peněz pleš sobě kaupiti, aby mohli mši slaužiti a jiné řády i neřády kněžím ustawené wěsti, a tak k tučným oněm stolům po hladu školním dojiti.“ (Post. 78.)

Ten jest nynějšího lidu běh ohawný, „že bez studu a bez poslušenstwí bydli we frejích, we smilstwí pokautném, w tancích, w taulaních po jarmarcích, po poswíceních, po krčmách, w rozpuštěních nestydatých, oplzlých a rufianských slibují sobě dēwečky s pacholky bez wšle

starost swých, a nebudaulif míti swobody a powolení na spěch od starších, tehdy hned samy běží leckams za pacholky“ atd. (Post. 29.)

„O milosti chudých tu nemluw, wíce jí uzříš ku psům nežli k chudým. Těcht dosti míwají, chrtůw, wyžlat, ohařůw, a hojně je chlebem krmí. Psíky také chlupaté mají, ty pak na polštářích podle sebe kladau, do lázni je nosí, myjí, češí, maso kupují a waří jim. Ale Lazar chudý nemá poč k jich stolu, smrdělby jim.“ (Post. 168.)

7) *Spůsoby a obrády při smíření.* — „Na mnohých zjewno jest, že nic méně zle o sobě nemluwí po smíření pokautně než jako prwé, a malá příčina wzejde potom, až o to opět wzhůru budau. Též ta howada, ježto w rok chodí k tělu božímu, ježto se sekau a we swádách ukrutných trwají až do welikého pátku: tuž kmotrowé za oltář s nimi zajdauce táhnau jim ruce w hromadu, a oni zlostí nemohau na se hledčti, i zamaží w nich čerta tím mírem, a oni s tím ihned jdau k tělu božímu, jako mrzký dobytek. Též i ti, ježto po wraždách chodí w pokoru jedni druhým, a meč kladau na hrdlo wražděníkům na prahu kostelním sedíce: ale po míru nesměliby jedni s druhými domůw, lečby tolikáž rota šibalůw jedněch jako druhých byla. To vše daleko jest od odpuštění ze srdce, a to vše lež pokrytá jest.“ (Post. 262.)

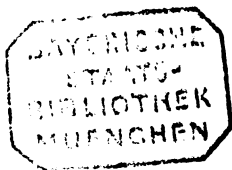
8) *Lichý půst.* — „Pakli položí následowání Krista, uložice sobě na každý den sytý oběd: ryby we trojích proměnách, w jiných a jiných kořeních, huspeniny rozkošné, herínky, wyzinu, fíky a mandly, řecké wíno i jiné věci rozkošné w nemalém počtu krmí; wíno k tomu dobré a piwo husté pijice až do wečera, a s tím spat půjdau. Takf se postí nejprwé kněží a mistři, potom knižata, páni, měšťané; i sedláci již jich také následují,

*

pokudž nejdále mohau; ač tak rozkošných krmí míti nemohau, ale nažerau se smatlok obecných, že jim jedwa břicha stačí. I jest pak w takowém postu následowání Krista?“ (Post. 77.)

9) *Slawení letnic.* „Nám již neostává jediné toliko swátek ducha swatého, abychom jej pánu bohu swětíli, spíwajíc a u veliké zwony zvoníce, aby Jeho Milost ráčil wesel pobyti při našich zvoních a pisních. Již nehledáme jeho přijíti k swému utěšení: ale swatokupci žádají tobolku peněz wylhati na lidu skrze ducha swatého, aby se utěšili a weseli pobyli, wína a jiných rozkoši se naplníce. Takéž jiný lid w raucha pyšná, drahá a okrášlená se připraví jedni druhým k libosti, aby se ukázali na chlaubu, hody w domích aby nastrojili skwostné a nákladné, aby břicha naplnili, pití wónných aby se naleli, a potom k zwuku píšťal a huslí aby se radowali, skáčíce w tancích a w jiných plzkostech rozpuštění jsauce jako pohané před modlami. I to jest swátek ducha swatého!“ (Post. 145.)

10) *Powěra.* — „Mnozi netoliko swatých, ale domněním bludným i kauzelníkŭw a hadačŭw hledají w času pokušení swých, tauž wážnost ku kauzelníkŭm majíce w té při jako i k swatým; též do Kyjowa k matce boží, do Temelína ku kauzelníku, a nyní do Týna a k sw. Prokopu k Zajimačowi, kdožby koli polehčil, bůh nebo dábel.“ (Sif 213.)

Buchbinder in
MÜNCHEN.

